

[L]iber legatus pro collegio Maiori Studii
[gene]rale per magistrum Johannem Sommerfelt
sacre theologie baccalarium orate pro eo

[L]iber legatus pro collegio Maiori Studii
[illegible] per magistrum Joannem Sommerfelt
Sacre theologie baccalarium. Orate pro eo

Liber legatus pro collegio Maiori Studii
Cracoviensis per magistrum Johannem Sommerfelt
sacre theologie baccalaureum. Oretur pro eo

Johannes Somerfelt sum

Prepositiones ex omnibus Aristotelis libris philosophie. Moralis. Naturalis. & prime. nec nō dialectice. Rhetorice. & pœticæ. diligētissime excerpte: & ad certa rerū capita pulcherimo ordine per tabellam additam redacte.

BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL.
CRACOVIENSIS

Ad magnificũ uirũ dominũ Antoniũ pizamanũ patriciũ Venetũ.ac sa
cre theologiæ doctorẽ eximiũ fratris Benedicti Soncinatis diui ordis p̃
dicatorũ uite regularis utriusq; lombardie in omniũ operum Aristotelis
auctoritates atq; sententias proemialis Epistola.

Felix faustũq; nimis id mihi omnino tẽpus illuxit mi domine Antoni magnifice pizamane:quãdoquidẽ clarissimi uiri amicitia:quæ cũ apud ueteres.tũ apud modernos res omniũ una dulcissima habita sit me dõatũ iri certissimis inditiis iisq; q̃pluribus nõ auare cognouerim. Vt enim cetera taceã quæ te & amabilẽ cũctis.& uenerãdum in primis non reddere modo uerũ & efficere queant:quippe tui animi celsitudo mẽtis præstantia ingenii acrimonia morũ grauitas iustitia liberalitas.ac reliqua id genus bona quæ memorari quidẽ digna sed memoratu infinita forent: ea præcipue.tũ animi tui prudẽtia qua nõ propria tantũ uerũ & cõia illa oia recto cõsultas sapiẽtissime moderaris quæ felicissime huic reipu.uenete tue ad laudẽ ad gloriã cõferãt atq; cõducãt:tũ excelsa tua mẽs tua omni disciplinarũ genere exculta atq; ornata & diuino quodã nescio aspectu atq; oraculo illustrata:mortaliũ omniũ presertim senatoꝝ tuorũ patricium graciã amorẽ fidẽ obseruãtiã beniuolentiã ipsiusq; sũmi optimiq; boni Iesu maximi amicitiã dulcius allicere fortius attrahere.ac elegantius uendicare sufficiunt:ut nõ iniuria mediusfidius iullio illi cesari uiro utiq; excelso & inuictissimo animo cõparari ualeas :qui ut tranquillo suetonio placet mẽtis amplitudine munificentia liberalitate morũq; prestantia omnium in se facile cõuertebat amorẽ . Quare tantis tue excellẽtie preclaris diuinisq; allectus studiis tot maxime tue in me singularis beniuolentie muneribus accitus animo sepissime uoluens quid tua celsitudine dignũ exhaustis ĩgenii mei uiribus offerrẽ:quo nedum ingratus at gratissimus pro uirili mea censeri possem:nõ aurũ nõ argentum non diuitias nõ opes cũ & ea mihi minus supersint & tu q̃maxime uilia hec & uiris doctissimis appetẽda minus:quo magis fluxe mẽdaciiq; fortũa subiecta sunt:perinde ac illo diuino ĩgenio tuo lõge ꝓ inferiora nil ducere sa tissime soles at studiorum meorum lucubratiunculas cõpẽdiũ sequẽs loquor oĩum aristotelis tractatuum sententias ordine quodã exactissimo continens tue magnificentie offero ac dedo.Hactenus etenim nostre huius uite regularis uir apprime eruditus isq; mihi opido carus frater theophilus cremonẽsis qui nunc ex meritis in ethera regnat uolumine uno periodos oẽs aristotelis atq; sententias diui nostri thome aquinatis comentaria prosecutus: ita ut textu perscribebãtur cõgesserat:eo quidẽ maxime inexpertis cognitu difficiliores quo litteraliter uti textus expositio requirebat adducebantur.iteq; nõ nũquã breuiores ut sensum philosophi cape uix posses.Igitur quãpluriũ doctissimorũ uirorũ præcibus cõmotus præ

ferti ꝙ ad id subeundū tua me humanitas pluries hortata sit hoc munus q̄q̄ mea sententia difficile mihi satis sed multis utile asumpsi:non mihi solū aut amicis tantū præsentibus consulens uerū & posteris nostri studii salubrē memoriā derelinquens. Fateor aūt in huius philosophi disciplinis tanta me uoluptate affectū quanta scientiarū quouis aliarū genere sacra dūtaxat theologia excepta cui continue:tū legendo:tū disputando felici quodā cōuictu insistimus:unquā antea fuerim. Intellexit huius philosophi acrimoniam comētator auerois qui comēto in scōdū de anima quartodecimo diuinū quiddam ac ueluti rerū oīum intellectuale exemplar Aristotelē confitetur asserit atq̧ confirmat. At eiusdem doctrine ordinē accuratissimū accomodatissimūq̧:libeat admirari in primis. Etenim ut ab infimo huius rerū ordinis gradu exordiar qui earū rerū solūmodo sit quæ preter eē aliam perfectionē nullam attigerint qualia dixeri elemēta eorūq̧ ꝓprietates atq̧ ex hiis cōposita:q libros de ꝓprietatibus elemētorū eorūq̧ impressionibus metheororū atq̧ de mineralibus legerit:hec haudquaquā aristotelē latuisse cognoscet. At si præter esse quedā etiā uegetari nosce uolueris:liber de plantis se pulcherrime offert. Omnia dein de uiuentia uariis gradibus notitie sensitiue distincta & hæc quidem qua quiete quo motu qua duratione uitā sortiātur moderentur terminēt noster hic princeps cumulatissime adeo ē complexus ut nihil intactum nihil occultum nihil omiserit cognitu dignū. Et hoc ne tibi incredibile uideatur eiusdē scrutare libros quinq̧ de generatione animaliū:quattuor de eorūdē partibus: nouē de illorū hystoriis:deq̧ eorū motibus:de respiratione & inspiratione:de sensu & sēsato:de memoria & reminiscētia:de sōno & uigilia de iuuētute & senectute· đ cāis lōgitudis & breuitatis uite de morte & uita. Dehic quid anima sit quid eius uirtus quid imortalitas quid homo quid cuiusq̧ aut passionū aut inclinationis inditiū atq̧ insigne. libris de anima de physonomia seriosissime docuit. Vnde uero tāta generabiliū harū & corruptibiliū rerū originetur uarietas seu quibus principiis fulciatur cōseruetur ac perseueret legentes de generatione & corruptiōe libros. de celo & mundo. minime latet. Si aūt in ordine reꝝ mirāda quesieris & tot in rebus uarios casus humanisq̧ præsertim in actibus tam mutabilis rationē fortune scrutari desideras:librū de admirandis in natura. de bona fortuna præmanibus habes. Quicquid etiam cuiq̧ regimini accomodari oporteat. quicquid tū priuatis tum publicis rebus conducere autumari potuit. ecconomicorū. politicorū. magnorum moralium. ethycorum libris nō modo sapienter uerū & clarissime & eleganter edocuit disseruit edidit. Taceo eiusdē rethorices libros totiusq̧ philosophie rationalis pene infinita uolumina in quibus nullū persuadēdi genus nullū ornatum loquendi nullū deniq̧ arguendi modum. aut obscurum aut indiscussum dimisit Quicquid effugias. quicquid dāpnes. quic

skladki A ponizlone przy oprawie

quid caueas.quidue accepies aut teneas:hiis amplissime edoceris.Proin de q tanta laude dignu.hunc principem nostru aristotele ego exstimarim.quia uidelicet tali ac tata taq illustri.qua nec antea qdem.nec post quis philosophus habendus sit.uel ea ratione ducor.quonia ut libros physicoru ac metaphisice legetibus patet.oia sua.uel acta uel scripta omnes cogitatus.oe ingeniu.oem uim.ad sese collegit exercuit.quo mundi huius infimi dispositio et ordo.non casu.ut multi antiquorum false opinati sut.sed ab intelligentiis superioribus.omnia hec.tum accomodate.tum sapienter.& moderarentur.& ad unu dirigeretur ultimu fine ostenderet que pro uiribus.una prima demostrauit asseruitq esse substatiam.rerum oim effectiuam.atq opifice:immateriale.actu eterno existetem: inesse ctam.simplicissima.impartibilem.eterna.ingenerabile:incoponibilem:imutabile psectissima.infinitam incomprehensibile independentem.necessaria sep uiuente.sine copositione.discursu.sine successione actu eterno intelligetem.sume bona sume desiderabilem.sume beata sume i se sufficiente:nullo deniq extrinseco bono egente.sed oibus principante.atq ad seipsa.uti ad ultimum fine & sumu bonu oia dirigentem. O diuinu magis hominem:q humanu Arbitror ni me mea fallat opinio:huc peripateticoru pricipe quicqd uel naturali lumine intelligi possit.altius copehedisse.uel si qd ignorauerit aliorum quempiam phorum minime penetrasse.Quis illu igitur non miretur.qs no diligat: quis eius doctrina no libetissime cosectetur:no amplectatur:no teneatur.Enimuero si eiusde prio rethoricorum sententia unicuiq iocudissimum maxime sit in eo uersari quo qs excellat:ut ciceroni quoq prio de officiis placuit adde q tui nobilissima ingenuitas animi solertissime mi antoni ab ipsis usq teneris:ut greci dicut:unguiculis no parua tua cu laude philosophia hac oem haud segniter sis coplexus:actuq merito pinde ut non philosophus mo digne uocari merueris uerum & theologoru numero:quorum pro tua illa mentis pstantia nemini cedas doctor non imerito sis ascriptus? Si hec inqua ita sint nulla me metis pulset dubietas necesse sit quo mius nostro hoc delectatus labore eude quaquam exiguu amplo beniuolentiq animo. eoq admodu gratissimo suscipias approbes teneris ac non secus apud munificentissimu animum tuu gratiosius hospitetur.atq apud no busiride tyranu hoiem beluis ipsis crudeliorem:sed deucalionem principe uirum apprime liberalissimu hospites suscipi dicebatur. Ego eis interim anitar uiribus quo mea pro in te singulari beniuolentia laborum meorum breui posthac maioribus amplioribusq studiis eisdeq tibi scio gratissimis affuturis tuu laudatissimu nome & imortalitate & gloria illustretur. Addidi nihilominus operi huic quidam aristotelis tractatus presertim qui de secretis secretoru intitulatur in quibus tuus ille preclarissimus animus ad horam recreatus pristinis difficilioribus studiis aptius uacare queat

quo tempore cum subtilissimis questionibus indagandis tum scriben/dis ociari soles. Vale diu ac felicissime nostri semper Antoni magnifice memor: sed eo potissimum tempore quo certissimis equidem auspiciis excellentiam tuam breui coniector altioribus amplioribusq; priuilegiis atq; honoribus diuina fauente clementia donatam quam fortunatissime iri.

Explicit epistola ꝓhemialis fratris benedicti Soncinatis ordinis ṗdicatorum. in omnium operū Aristotelis sententias.

Declaratio breuis tabule sequentis.

Qui sequentem hanc tabulam in omnia aristotelis uolumina lecturi sunt minime ignorare oportet. breuitati: ac sensui auctoritatum cōclusionumq;. nos studuisse magis quā prolixitati uerborum. alias non nouū opus: sed idem cōfecisse uideremur. Sciendum igitur p° ꝙ ubi comenta inuenimus. non assignamus lectiones. quippe. que habito comento. presto uisui sunt. at ubi comentum defuit: lectiones: diui thome nostri: aut aliorum doctorum nostri ordinis expositionem prosecuti annotauimus que ambo in tabula inuenies. & ubi scribitur co. subintelligitur. comento. ubi uero scribitur. le: lectione intelligas. ubi autem scribitur. c. capitulo accipias. libri uero comenta. lectiones. ac omnia reliqua ordine alphabetico persoluūtur. Preterea quia prolixum nimis fuisset libros omnes ānotando: semper resumere. notandum ꝙ semel aliquo libro annotato: non iterato subsumitur. ut exempli gratia: cum allegatur sic. li. p°. phi. co. 5. & 2. co. x. in hac enim littera. 2. subintelligitur li. phi. nec oportuit id semper exprimere quod clare patebat. Ceterū breuitatis causa nomina librorum incōpleta ponuntur. nam aut ex se manifesta sunt: aut principiis nominū positis statim intelliguntur. seu quia: tū ex epistola nostra: tū ex librorū titulis citius cognosci queant.

Incipit tabula per alphabetum in omnium operum Ariſtotelis auctoritates atq; ſententias.

Tituli prin.libri rethorice aristotelis.

F

Explicit tabula per alphabetum fratris Benedicti soncinatis ordinis pre dicatorū in oium operum Aristotelis auctoritates atq; sententias.

INCIPIVNT PROPOSITIONES COPIOSISSIME AC FIDISSIME EX OMNIBVS ARISTOTELIS LIBRIS COLLECTAE PER FRATREM THEOPHILVM DE FERRARIIS CREMONENSEM VITAE REGVLARIS SACRI ORDINIS PRAEDICATORVM : ET PRIMO EX LIBRIS METAPHYSICAE :ANNOTATIOQuE LECTIONVM VT EXPOSITIO DIVI THOMAE AQuINATIS REQuIRIT POSITA EST.

EX PRIMA LECTIONE.

o Mnes homines natura ſcire deſyderāt: ſignū autem ſenſuum dilectio: præter enim & utilitatem propter ſe ipſos diliguntur:&maxime aliorum qui eſt p oculos: non ſolum enim ut agamus:ſed & nihil agere uolentes ipſum uidere præ oībus aliis eligimus.

Senſus uiſus maxime cognoſcere nos facit & multas differentias rerum demōſtrat.

Animalia omnia natura ſenſum habentia ſunt .

Ex ſenſibus quibuſdam animalium memoria fit: quibuſdam uero nō: addiſcunt aūt quæcunq; cū memoria & hūc habēt ſenſū.

Illa animalia prudentia ſunt ſine addiſcere quaecūq; ſonos audire potentia non ſunt:ut apis.

Alia animalia imaginationibus & memoriis uiuunt:experimenti autem parum participant:hominum aūt genus arte &rationibus.

Fit ex memoria hominibus experimentum : eiuſdem namq; rei multæ memoriae unius experimenti potētiam faciunt:&fere uidetur ſciētiæ & arti ſimile experimentum eſſe.

Hominibus ſcientia & ars p experientiam euenit.

Experientia artē fecit ;ſed inexperientia caſum.

Fit ars cum ex multis experimentalibus conceptionibus una fit:uelut de ſimilibus:acceptio.

Ad agere experientia nihil ab arte differre uidetur .

Expertos magis proficere uidemus ſine experientia ratiōem habentibus cā aūt eſt quia experientia ſingularium ē: cognitio uero uniuerſaliū.

Actus & oēs generationes circa ſingulare ſunt.

Hominem medicans non ſanat niſi ſcd'm accidens:ſed aut caliam aut ſocratem aut aliquē ſic dictorum cui accidit eſſe hoīem.

Scire & intelligere magis arte quā experimento eſſe arbitramur: & artifices expertis ſapientiores eſſe opinamur.

Experti ipſum quia ſciūt:ſed non propter quid :artifices autem propte quid cauſam cognoſcunt.

Oio sciẽtis signũ ẽ posse docere:&ob hoc artẽ magis expimẽto sciam eẽ existiamus:possũt.n.ii.s.artifices docere:ii aũt.s.expti docere nõ possũt.

Cõueniens est quẽlibet artem inuenientẽ ultra cõmunes sensus aliorum ab hoibus admirari:nõ solũ propter aliquã iuentoꝝ utilitatẽ:sed sicut sapientem ab aliis differentem.

Circa ægyptũ mathematice idest speculatiue artes prio cõstiterũt:ibi nãq; gens sacerdotũ uacare dimissa est.

Primã sapiẽtiã circa primas cãs & pricipia eẽ existimant oẽs:

Ex lectione .ii.

Sapiens est qui scit oĩa & difficilia p certitudinem & cãm ipsum scire pp se quærens & alios ordinans & persuadens.

Sẽtire .i.cognoscere singularia oium est cõe:q̃re facile &nõ sophon .i. ad sapientem ptinẽs .

Scientia q̃ sui ipsius cã & sciẽdi gratia eligibilis ẽ: magis ẽ sapiẽtia quam quæ eueientium grã tia.

Nõ ordinari sed ordinare sapiẽtẽ oportet:neq; hunc ab altero sed ab hoc minus sapientem suaderi.

Vniuersalẽ sciam hũti oĩa scire necesse ẽ:hic .n.nouit oĩa aliq̃liter sbiecta:

Fere difficillima sunt ad cognoscẽdũ q̃ maxime sunt uniuersalia:namq; a sẽsibus sunt remotissima.

Sciaꝝ certissimæ sunt quæ maxime sunt primoꝝ:nã sciæ q̃ sũt ex pauci oribus certiores sũt ex addictiõe dictis ut arithmetica geometria.

Scientia illa est doctrix quæ cãꝝ est speculatrix:& magis ii docẽt qui cau sas de singulis docent.

Noscere & scire sui grã maxime inest ei sciæ quæ maxime est scibilis.

Maxime scibilia principia & causæ sunt nã propter hæc & ex hiis alia di noscuntur :sed non hæc propter subiecta.

Maxime principalis sciaꝝ &magis principalis ad seruiẽtẽ quæ cognoscit cuius causa agenda sunt singula.

Cuius causa agenda sunt singula est bonum uniuscuiusq; :cuius cã agen da sunt oĩa optimum in natura omnium.

Oportet hãc sciam.i.metaphysicã prioꝝ pcipioꝝ &cãꝝ eẽ speculatiuã:

Ex lectione.iii.

Sientia metaphysica non est actiua:

Propter admirari : hoies& nunc & primũ iceperũt philosophari.

Qui dubitat & admiratur ignorare uidetur Philomythes philosophus aliqualiter est. Fabula ex miris constituitur.

Philosophi pp scire studere psequuti sũt: & nõ usus alicuius causa.

Hõ ille liber est q sui met & non alicuius cã est: sic & hæc .s.metaphysica sola i. maxime libra est scientiarum:sola namq; hæc suimet causa est.

Multipliciter hominum natura serua est.

Diuinum inuidum esse non conuenit
Secūdū prouerbiū multa mentiuntur poetæ.
Tali scientia .s.metaphysica aliā honorabiliorē non oportet existimare: nam sciētia maxime diuina maxime est honoranda: & talē sciētiā solus & maxime deus habet. Necessariores oēs scientiæ sunt metaphysica dignior uero nulla.
Oportet in cōtrariū & dignius iuxta prouerbium proficere.

Ex lectione .iiii.

Tūc aliquē scire dicimus unūquodq; qñ p̄mā cām eū cognoscere putamus.
Causæ quadrupliciter dicūtur: quarū unā quidē cām dicimus esse substātiam & quod quid erat esse: unam uero materiā: tertiā unde principiū motus: quartam uero ei oppositam: & quod cuius causa est & bonū:
Thales speculatiuæ p̄hiæ princeps aquā ait esse rerum principium.
Anaximenes & diogenes aerē priorē aqua & maxime principium simpliciū corporum ponūt.
Hippasus metapontinus & heraclitus ephesius ignē principiū posuerūt.
Empedocles q̄ttuor pricipia posuit: cū dictis terrā q̄rtū addēs: eā.n.dixit sēp manere & nō fieri nisi pluralitate & paucitate cōgregata & disgregata in unum & ex uno.
Anaxagoras empedocle ætate prior: factis uero posterior: infinita dixit esse principia.

Ex lectione .v

Nullus concedit subiectū .i.materiam transmutare seipsum.

Ex lectione .vi

Perfectus denarius esse uidetur & oēm cōpræhendere numerorū numerū

Super præcedentes propositiones nō sunt comenta Auerois.

Ex lectione .x. & ex cométo. viii.

Numeri extra primos numeros naturaliter ex dualitate generantur.
Ex materia tāq̄ ex uno multa fiūt: spes aūt .i.forma semel generat solū.

Ex lectione: xii .co.xiiii.

Quod generatione posterius est: natura prius est & quod digestū .i.compositū & cūcretū generatiōe posterius est.

Ex lectione .xiii. co.xv.

Non ex calido frigidum neq; & frigido calidū erit.
Co.xvi. Opportet accidere q̄ impermixta permixtis præexistāt.
Non aptum ē cuilibet misceri quodlibet.
Eorundē permixtio & separatio est.
Co.xvii. Si aliqd' genus de aliquo predicaretur aliq̄ ipsius spērū ieēt ei.

Ex lectione .xiiii .co.xviiii.

Mathematica sūt existētiū sine motu: extra ea q̄ sūt circa astrologiam.

Co.xxi. Impossibile ē sine mōtu & transmutatiōe generationem & cor ruptiōes esse aut eo℞ quæ feruntur opera circa cœlũ.

Ex lectione.xv. & comento.xxvii.

Scientia nō solum ē de affirmationibus sed etiam de negatiōibus :

cométo.xxviiii Scientiæ nō solũ sunt ipsius substātiæ sed etiā accidentiũ

Ex lectiōe :xvi.& comento. xxxiii.

Impossibile est separari substātiam ab eo cuius est substantia.

Ex lectione.xvii.& comento. xxxv.

Quæ sunt idem scd'm substantiam unũ nō est causa alterius.

Co.xxxvii. Ex multis numeris unus fit numerus:ex speciebus autem nō fit una species:nisi aliqualiter.

Ex lectione.xviiii. &cométo. xxxxvii.

Non est possibile ꝙ aliquis præcognoscat quod addiscere debet.

Co.xxxxviii. Omnis disciplina fit ꝑ præcognita : aut oīa aut quædā.

Oportet ex quibus est diffinitio præscire & esse nota:similiter &quæ per inductionem :

co .xxxxviiii. Quo℞ est sensus aliquis:non habēs sensum nō cognoscit.

Propositiones ex secundo libro metaphysicæ Aristotelis

Ex lectione prima & ex cométo primo.

E ueritate consideratio: sic quidem difficilis est:sic uero facilis signum autem neque digne ullum adipisci ipsam posse : nec d omnes exsortes esse: sed unũquēq; de natura dicere.

Sic se uidetur habere in cognitione ueritatis:ut prouerbialiter dicitur:in foribus quis delinquet?

Non cognoscendi ueritatem non in rebus:sed in nobis est causa.

Sicut nycticoracum oculi ad lucem diei se habent:sic & aīæ nostræ intel lectus ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissima.

Co.ii. Non solũ iis gratiā dicere iustũ est quo℞ quis opiniōibus com municauerit:sed adhuc & iis qui superficialiter annuntiauerunt uerita tē:ii enim cōferūt aliquid:nam habitum nostrum præexercitati sunt.

Ex lectione.ii.&cométo.iii.

Vocari pħiā:ueritatis scientiā recte habet:& enim theoricæ scientiæ finis est ueritas :& practicæ opus.

Nescimus uerum sine causa.

Co.iiii. Vnũquodq; maxime ē tale:scd'm quod ī aliis inest uniuocatio ut ignis calidissimus :& enim est causa aliis caloris .

Verissimum est quod causa est aliis ut sint uera.

Existentium semper principia esse uerissima necesse est:non enim quan-

doq; uera quandoq; non uera.
Vnúquodq; sicut se habet ut sit ita & ad ueritatem:
Co.v. Quod sit principium quoddã & nõ infinitæ causæ existentiũ nec ĩ directum .i. scd'm aliquã speciem causæ nec scd'm speciem palã ẽ.

Ex lectione.iii. & comento.vi.

Mediorum extra quæ est aliquod ultimum & primum: necesse est esse quod prius est causa ipsorum post se. & si ex toto nihil est primum nec ex toto aliqua causa est.
Infiniti partes omnes mediæ sunt:
Co.vii. Semper medium inter esse & nõ esse est generatio: & ita quod fit medium est existentis & non existentis.
Alterius corruptio alterius est generatio.
Dupliciter fit aliquid ex aliquo aut ut ex puero uir: aut ut ex aqua aer.
Impossibile est primum sempiternum corrumpi.

Ex lectione.iiii. & comento: viii.

Finis est quod non est alicuius causa sed alia illius.
Qui infinitum faciunt auferũt boni naturam.
Nullus conabitur aliquid facere: ad terminum non futurus uenire.
Co.viiii. Causa alicuius: semper facit q intellectum habet.
Co.x. Quod quid erat esse nõ contingit reduci ad aliam diffinitionem multiplicantem rationem.
Forma uel diffinitio q̃ ẽ ante ĩ pluribus ẽ: & q̃ posterior nõ ẽ in pluribus:
Cuius primum non est nec habitum est: .i. posterius.
Co.xi. Nõ ẽ possibile scire prius q̃ ad indiuidua perueniatur .i. ad spẽs specialissimas: uel ad propositiões ĩmediatas: uel ad genera generalissima.
Quæ sunt infinita non contingit intelligere.
Co.xii. Materiam in eo quod mouetur intelligere necesse est.
Infinito nihil est esse.
Co.xiii. Tunc scire putamus cum causas ipsas nouerimus:
Infinitum scd'm additioné nõ est pertransire in finito tempore.

Ex lectione.v. &

Co.xiiii. Cõtingunt hoĩbus auditiões de his q̃ sunt scd'm cõsuetudines: nã ut cõsueuimus audire ita dignamur dici: & q̃ pter ea dicuntur nõ similia uidẽtur sed pp cõsuetudiné minus uera & magis extranea.
Consuetum est notius nobis.
Quantam uim habeat qđ consuetum est leges ostendunt: in quibus fabularia & puerilia magis qđe ualẽt cognitiõe uera d' eis: pp cõsuetudiné
Cõ.xv. Aliqui si non mathematice qs dicat nõ recipiunt dicẽtes: alii si nõ exẽplariter: alii testẽ uolunt ĩduci poetã: alii oĩa certe: aliis uero flebilis certitudo: uel pp ĩpotẽtiã cõplectẽtẽ aut pp micrologiã .i. minimorum inuestigationem.

In symbolis &rationibus micrologia uti nõ liberꝝ uidetur.
Co.xv. Absurdum est q̃rere simul scientiam &modum scientiæ:est autẽ neutrum facile accipere.
Co.xvi. Acribologia .i.diligens & certa ratio mathematica non in omnibus est expetẽda :sed in non habẽtibus materiam: propterẽ ꝙ hic non est naturalis modus .i.ad naturalẽ nõ pertinet.
Omnis forsan natura materiam habet.

Propositiones ex tertio libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & comẽto primo.

Nest inuestigare ueritatẽ uolẽtibus præ opere bene dubitare.
i Posterior iuestigatio ueritatis priorũ est solutio dubitatorum
Soluere non est ignorãtis uinculum.
Querentes ueritatem sine dubitatione:primo similes sunt quo oportet ire ignorantibus neq; quãdo q̃sitũ inuenit aut nõ cognoscit:
Melius illum necesse est se habere ad iudicandum qui audiuit uelud aduersariorum & dubitantium rationes.
Co.ii. Dialectici theoria est de omnibus.
Non est possibile motus principium esse in omnibus ĩmobilibus:aut bo idest finis naturam.

Ex lectione quarta & comento.tertio.

Omne quod est bonũ scd'm se & propter suam naturam finis est.
Finis actus cuiusdam est finis:& actus oẽs cũ motu sunt.
In mathematicis nihil ostenditur per causam finalem nec est demonstratio ulla ꝙ aliquid sit melius uel deterius.
Contingit eidem rei omnes modos inesse causarum :ut domui.
Multis modis idem scientibus magis quidem scire dicimus eũ qui nouit in ipso esse quid res ẽ q̃ in nõ esse:&maxime illũ scire dicimus q̃ nouit qd res ẽ :& nõ q̃ntũ :aut quale:aut facere:aut pati apta nata res est.
Circa generationes & actus &circa omnem trãsmutationẽ tunc maxime arbitramur scire quando cognoscimus principiũ motus.

Ex lectione quinta & comento quarto.

De omnibus esse demonstrationem ĩpossibile est:necesse est.n. ex aliquibus .s. principiis esse & circa .s. subiectum aliquid & aliquorum scilicet passionum demonstrationem.
Omnes demonstratiue scientiæ dignitatibus utuntur.
Vniuersaliter & maxime oĩum principia sunt dignitates.

Ex lectione sexta & comento.v.

Omnis demonstratiua scientia circa aliquod subiectum speculatur per

se accidentia ex omnibus conceptionibus:
Co.vi. Eius qđ quid est non est demonstratio:
Ex lectione septima & comento.viii.
Corrupta esset scientia corruptis rebus de quibus est.
Ex lectione octaua & comēto.viiii.
Duo corpora in eodem impossibile est esse loco.
Co.x. Cognoscimus unumquodq; per diffinitiones.
Principia diffinitionum sunt genera.
Specierum principia sunt genera.
Ratio substantiæ est una: diuersa uero erit quæ est per genera diffinitio: & quæ ex quibus est res in existentibus.
Impossibile est genus entium omnium unum esse aut ens.
Impossibile est species prædicari de propriis differentiis aut genus sine suis speciebus.
Co.xi. Omne unum indiuisibile est aut secundum quantitatem aut secūdū speciem prius aūt & principalius qđ est idiuisibile scđm spēm.
Omne indiuisibile aut indiuisibile est secundum quantitatem: aut scđm speciem & prius est quod scđm speciem.
In quibus prius & posterius est scđm aliquid cōe prædicatū de ipsis: non est possibile in hiis aliquid esse præter prædicatū: ut si prima species numeroꝝ est dualitas: non erit numerus aliquis præter spēs numerorum
In indiuiduis non est hoc prius illud posterius .s. in natura
Vbi hoc melius illud uero peius semp quod est melius prius est .s. natura:
Principium & causam oportet esse præter res quarum est principium & possibile ab eis separatum esse.
Ex lectione nona & comento.xii.
Inquātū unū aliquid & idē: & inquātū uniuersale aliquid est .s. ad quod singularia reducuntur in tantum oīa singularia cognoscimus.
Impossibile est genera esse præter singularia.
Sensibilia omnia corrumpuntur & in motu sunt.
Si sempiternum nihil est nec generationem esse possibile est.
Ex non ente generari aliquid impossibile est.
Motus nullus est infinitus sed omnis motus est finis aliquis.
Generari non est possibile quod impossibile est esse.
Non est possibile ponere domum præter domum particularē.
Ex lectione .x. & co.xiii.
Non omnia sunt unum quorum substantia idest species una: sed multa & differentia.
Co.xiiii. Numero unum aut singulare dicere nihil differt: dicimus enim singulare numero unum uniuersale uero qđ in his singularibus est.

Ex lectione .xi. & co .xv.

Fabulose sophisticantibus non est dignum cum studio intendere:
Non eadem sunt principia corruptibilium & incorruptibiliũ.
Omnia corruptibilia corrumpuntur in ea ex quibus sunt.

Ex lectione .xii. &

Co.xvi: Superficies & linea aliqualiter addita faciunt maius: aliqualiter autem nihil puntum uero & unitas nullatenus faciunt maius.
Co.xvii. Puncta & lineas & superficies non contingit fieri neq; corrũpi: & similiter se habet circa nunc & tempus.

Ex lectione .xv: co .xviiii.

Potentia est prior actu .s. in eodem.
Possibile esse nundum est ens.
Co.xx. Nihil communium hoc aliquid significat sed tale siue quale substantia uero hoc aliquid est.
Vniuersales sunt omnium scientiæ:

Propositiones ex quarto libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

St scientia aliqua .s. metaphisica quæ speculatur ens in quantum ens: & quæ huic insunt scd'm se.
e Nulla scientiarũ particularium intendit uniuersaliter de ente ĩ quãtũ ens: sed partem eius abscindentes aliquã: circa hoc speculantur suũ accidens per se.
Quoniam prima principia & extremas quærimus causas nobis entis ĩquãtũ ens primæ causæ sunt accipiendæ.
Co ii. Ens multis dicitur modis: sed ad unum dicitur & unam aliquam naturam: & non æquiuoce: sed quemadmodum salubre oẽ ad sanitatẽ
Aliqua quia sunt substantiæ entia dicuntur alia uero quia passiones substantiæ: alia quia uia ad substãtiam: aut corruptiões: aut priuatiões: aut qualitates: aut effectiua aut generatiua substautiæ sunt: entia dicuntur:
Non ens esse non ens dicimus thomas quod nõ diceretur nisi negationi aliquo modo esse cõpeteret.
Non solum eorum quæ scd'm unam rõem dicuntur est unius scientiæ speculari: sed etiam dictorum scd'm diuersas habitudines ad unã naturam: sicut salubrium oĩum una est scientia .s. medicinalis.
Vbiq; proprie & principaliter primi est scientia ex quo pendent .s. secundum esse & propter quod dicuntur.
Substãtia est primum ens ex quo alia pendent.
Omnis unius generis sensus unus: & una scientia:

Ex lectione.ii.& comento .iii.

Ens & unum idem sunt:& una natura:eo quod se adinuicem consequuntur sicut principium & causa :sed non unum ratione.

Idem ẽ unus homo & homo:& ens homo:& nõ diuersum aliquid ostendunt scd'm dictionẽ repetitam ens homo:&homo:&unus homo:quia non separantur nec in generatione nec in corruptione.

Cuiuscunq; substantia unum est non scd'm accidens similiter aũt & ens;

Quot unius sunt species tot & entis.

De quibus est quod quid est sciẽtiæ metaphysicæ est speculari:& de eodẽ & de simili & aliis talibus.

Omnia contraria reducuntur in primum unum.

Co.iiii. Tot sunt partes philosophiæ primæ quot partes substantiæ.

Ex lectione tertia.

Vnius scientia est opposita speculari.

Vni opponitur pluralitas

Negatio est duplex aut simpliciter dicta quia scilicet non inest hoc illi: aut alicui generi .s.negatio in genere

Alicuius absentia negatio est:in priuatiõe uero subiecta quædam fit natura de qua dicitur priuatio.

Differẽtia quædã cõtrarietas ẽ:differentia aũt diuersitas.

Non si multipliciter dicitur aliquid sunt diuersæ scientiæ:sed si nec secũdum unum .i.uniuoce nec ad unum rationes referuntur sicut .s.est in analogicis diuersæ tunc sunt scientiæ.

Ex lectione.iiii. & co.v.

Philosophi primi est de oĩbus posse speculari: Sicut numeri in quãtũ numerus sunt propriæ passiões sic & entis in quantum ens &unius in quãtum unum sunt quædam propria:& ea sunt de quibus est philosophi perscrutari ueritatem.

Dialectici & sophistæ eandẽ subinduũt figurã philosopho primo.

Sophistica apparens solum est sophia.

Dialectici disputant de omnibus.

Circa idem genus uersatur sophistica & dialectica cũ philosophia:sed differt a dialectica mõ potestatis .i.uirtute a sophistica uero uitæ proæresi idest proposito uel electione:

Est dialectica temptatiua de quibus est philosophia sciẽs:& sophistica est apparens ens uero non.

Co.vi. Omnia entia aut sunt contraria aut sunt ex contrariis

Non est geometriæ speculari quid est contrarium:aut perfectum:aut unũ aut ens aut idem aut diuersum :nisi ex suppositione.

Ex lectione .v. & co. vii.

Primis principiis utuntur omnes scientiæ in tantum uero utuntur in q̃tũ

eis sufficiens est: hoc autem est quantũ continet genus de quo demõ onstrationes ferunt ipsæ scientiæ.
Nullus particulariter intendentium de ente nititur dicere de primis principiis aliquid si uera sunt aut non.
Phylosophi primi est de omnibus syllogisticis principiis perscrutari.

Ex lectione sexta & comento. viii.

Congruit maxime cognoscentem circa unũquodq; genus: habere dicere firmissima illius generis principia.
Diffi. Firmissimum omniũ principiũ est circa quod mentiri impossibile est: & non conditionale est & uenire habenti necesse est.
Co. viiii. Idem simul inesse & non inesse eidem secundum idem est impossibile: omnium firmissimum est principiorum.
Non est necesse quæ aliquis dicit hæc existimare.
Contraria est opinio opinioni quæ est contradictionis.
Omnes demonstrantes in hanc reducunt suas demonstrationes ultimã propositionem s. impossibile est idem simul esse & non esse: natura namq; principium est & dignitas aliarum dignitatum hæc omnium.
Totaliter oĩum esse demonstrationẽ est impossibile: nã ĩfinitũ ꝓcederet.
Est ineruditio non cognoscere quorum oportet quærere demonstrationem & quorum non oportet.
Est demonstrare elentice primum principium.
Derisio est querere rationem ad nullam habentem rationem inquantum non habet rationem.

Ex lectione septima & co. xi.

Contra negantem prima principia oportet accipere pro principio significare aliquid nomen: & ipsi & alii.
Non unum significare nihil significare est.
Nõ significantibus noĩbus aufertur disputare scd'm ueritatẽ & ad se ipsũ.
Nihil contingit intelligere non intelligentem unum.
Co. xii. Interrogante aliquo si uerum est dicere hoĩem hoc esse aut non respondendum est unum significatum & non addendum quia magnum uel paruum.
Impossibile est oĩa accidẽtia numerare cũ sint infinita. ex textu comẽti.
Co. xiii. Omnino destruunt substantiam & quod quid erat esse qui dicunt affirmationem & negationem simul esse ueram.
Co. xiiii Prædicatio accidentalis nisi duos modos complectitur.
Significare substantiã est quia non aliud aliquid a significato inest ipsi.
Accidens non accidit accidenti.
Co. xv. Potestate ens & non endelechia .i. in actu indefinitum est uel scd'm tex. co. quod est in potẽtia & non est in actu est sine termino.
Co. xvi. Et si ipsa negatio firmũ aliquid sit & notum notior utiq; erit affir

matio quam opposita negatio:
Non entia nulli pronuntiabunt aut intelligent
Co.xvii. Quãdo affirmatio uera est negatio falsa ẽ.& quãdo negatio uera:affirmatio falsa.

Ex lectione octaua & co. xviii.

Si homines nõ sunt scientes sed opinantes multo magis curandum erit eis de ueritate:queẽadmodũ infirmo existente:quã sano de sanitate.
Opinans in cõparatione ad scientẽ nõ salubriter disponitur ad ueritatẽ
Non similiter mentitus est qui quattuor quinq; opinatus est & qui mille: quia alter minus:quare magis uerum dicit.

Ex lectione nona & co. xx.

Ens dupliciter dicitur .s.actu & potẽtia.
Potestate contingit simul inesse eidem contraria actu uero non.
Dignificamus aliquã substantiã esse cui nec motus existit:nec corruptio: nec generatio omnino.

Ex lectione.x. &

Co.xxi: Verum non pluralitate iudicari oportet nec paucitate.
Si oẽs laborauerint aut oẽs desipuerint:duo autẽ uel tres sani sint aut itellectũ habeãt hos q̃dẽ uideri laborare & dsipere cõtiget:alios uero nõ
Co.xxii. Heraclitus opiat᷒ ẽ nõ oportere dicere:sed digitũ mouebat solũ

Ex lectione.xi.

Abiiciens habet aliquid eius quod abiicitur:& eius quod fit necesse ẽ aliquid esse & omnino si aliquid corrumpitur existet aliquid ens:& si fit ex quo fit & a quo generantur:necesse est esse & non esse infinitũ.
Non est idem permutare secundũ quãtitatẽ & scd'm qualitatẽ.
Secundum speciem omnia cognoscimus:(uel scd'm textum co.) omnia cognoscuntur per formas & scientia non est tantum per quãtitatẽ.
Co.xxiii.Circa nos sẽsibilis loc᷒ i gnãtiõe & corruptiõe p̃seuerat solũ ẽs.
Quod est quædam natura immobilis credendum est.

Ex lectione.xii.&

Co.xxiiii.Sẽsus nõ ẽ falsus p̃prii obiecti:sed phãtasia q̃ nõ ẽ idẽ sensui.
Co.xxv.De coloribus credẽdũ est iudicio uisus non gustus: de saporibus uero gustus non uisus.
Vnusq; sẽsus i eodẽ tp̃e circa idem nũq̃ dicit simul ita & nõita habere: sed nec i altero tp̃e circa passionẽ dubitat sed circa id cui accidit passio
Quod necessariũ nõ cõtingit aliter & aliter se habere.
Sensus non est suimet sed est alterius præter sensũ: quod prius esse sensu necesse est sicut mouens moto prius est natura.

Ex lectione.xiii.& Co.xxvi.

Demõstratiõis p̃cipii nõ ẽ demõstratio:neq; rõ q̃rẽda ẽ ubi nõ ẽ rõ.
Non oĩa eidem apparere contingit:neq; ipsi semper eadem:sed multoti

ens cōtraria ſcd'm idem tempus.

Co.xxvii. Vnum refertur ad unum & determinatum.

Contraria ſimul ineſſe eidē non contingit.

Impoſſibile eſt contradictionem ſimul eſſe ueram de eodem.

Contrariorum alteꝝ nō minus eſt priuatio q̄ in aliis oppoſitis.

Diffi. Priuatio eſt negatio ſubſtantiæ ab aliquo determinato genere.

Contradictionis medium nihil eſſe contingit ſed neceſſarium eſt dicere aut negare unum de unoquoq;.

Falſum ē dicere ens non eſſe aut non ens eſſe.

Verum eſt dicere ens eſſe & non ens non eſſe.

Duplex eſt medium .ſ.p participatiōem quemadmodum albi & nigri pa lidum: aut per negationē:ut hoīs & equi lapis.

Nō eſt permutatio niſi in contraria & media.

Co.xxviii. Qui nō poſſunt ſoluere rōnes cōtētioſas annuentes oratiōi: confirmant uerum eſſe quod ſyllogizatum eſt.

Diffinitio eſt illa quæ ſignificat rem neceſſario (textus comenti.

Principium oſtendēdi in oībus rebus eſt ex diffinitione.

Diffi. Ratio cui nomen eſt ſignum diffinitio eſt.

Co.xviiii. Neceſſe eſt contradictionis alterā partē eſſe uerā.

Primum mouens eſt īmobile: quod ſemper mouet quod mouetur.

Propoſitiones ex quinto libro metaphyſicæ Ariſtotelis

Ex lectione .i. & comento .i.

P Rrincipium dicitur primo unde aliquid mouebitur primum: ut longitudinis & uiæ.

Secundo dicitur unde optime fiet unumquodq; : ut doctrinæ nō a primo rei principio aliquando incohandæ:ſed unde fa cillime quis addiſcet.

Tertio quod prīo generatur ī exiſtēte:ut nauis ſedile:& domus fūdamētū

Quarto unde fit primum non in exiſtente:& unde primū motus natus ē initiari & permutatio:ut puer ex patre & matre:& bellū ex cōuitio.

Quinto cuius per uoluntatem mouentur quæ mouentur & mutantur q̄ mutātur ut ſcd'm ciuitates:principatus & tyrānides principia dicuntur & artes :& harum architectonicæ maximæ.

Sexto unde cognoſcibilis ē res primum principium dicitur rei:ut demō ſtrationum ſuppoſitiones.

Totiens & cauſæ dicūtur quotiēs :principia.oēs enim cauſæ pīcipia ſūt.

Principioꝝ aliq̄ ſūt ītriſeca aliq̄ extriſeca:q̄ pp & natura principium eſt:& elementa:& mens & uoluntas :& ſubſtantia: & finis

Multorum & cognitionis & motus sunt principium :etiã bonũ & malũ

Ex lectione secũda & cométo.ii.

Causa dicitur primo ex quo fit aliqd ĩ existéte ut æs statuæ.

Secundomõ dicitur species & exemplar:hæc aũt est ratio ipsius q̃cquid erat esse: & partes quæ in ratione sunt.

Tertiomõ dicitur unde principiũ motus primũ aũt quietis:ut consiliator cã est:&pater pueri:& omnino efficiens facti.

Quartomõ dicitur ut finis:hoc aũt est qđ est cuius cã:ut sanitas ãbulãdi.

Accidit eiusdẽ esse multas causas non scđm accidẽs:sed nõ eodẽ modo.

Causæ sũt adinuicem causæ:ut laborare cã est sanitatis & hæc laborandi: sed non eodem modo.

Idem quandoq; cõtrariorũ est causa: ut absentia gubernatoris deperditionis :cuius erat præsentia causa salutis. utrũq; uero &præsentia &absentia causæ sunt ut mouentes:

Cométo.iii. Suppositiones conclusionis causæ sunt ut ex quo:sicut & materia factorum.

Causarum alia est prior:alia posterior :ut sanitatis medicus & artifex.

Causarum alia per se: alia per accidens:ut statuæ alter statuefactor alter polycletus :quia accidit statuefactori polycletum esse:& cõtinentia polycletum sunt causa per accidens:ut homo :& animal.

Causarum per accidens aliæ sunt propinquius aliæ remotius :ut si albus & musicus causa dicuntur statue & non solum polycletus aut homo.

Causarum quædam sunt in potẽtia quædã in actu:ut ipsius ædificari ædificator aut ædificans.

Causarum alia simplex alia composita : ut statuæfactor : & polycletus statuæfactor .

Causæ singulares ĩ actu simul sũt & non sunt & ipsa & quorum sunt causæ:ut hic medens cum hoc cõualescente:quæ aũt sunt scđm potẽtiam nõ semper sũt simul:corrũpũtur enim nõ simul domus & ædificator.

Ex lectione.vi.comento.iiii.

Elementum dicitur ex quo componitur res primo in existente:& indiuisibili specie in aliam speciem existente:&in quod diuiditur res ultimo.

Cui differentia inest & genus sequitur: sed cui genus non omnino differentia. quare uniuersale magis est genus.

Ex lectione.iiii.& comento.v.

Natura dicitur primomõ nascentiũ generatio .

Secundomõ id ex quo generatur primo qđ nascitur in existente.

Tertiomodo dicitur unde motus principium est in quolibet entiũ scđm naturam: & est in ipso in quãtũ ipsum existit.

Nasci dicuntur quæcunq; habent augmentum per alterum in tangendo & connasci aut adnasci :ut embrya.

Differt connascētia a tactu: in tactu enim nihil præter tactum alterum necesse est esse: in simul aūt natis est aliquid unum in ambobus qđ facit ī loco tactus simul nasci: & unū esse scđm continuū. & quātū: sed nō q̄le

Quartomodo dicitur ex quo primo aut ē aut fit aliquid entium scđm naturam informe existente: & imutabili a sua propria potestate: ut statue æs natura dicitur & uasorum ligneorum lignum.

Quintomodo natura dicitur substantia idest forma secundum naturam existentium.

Nihil dicimus habere naturam: nisi habeat speciem idest formā substantialem & formam idest figuram.

Secundū naturā est: qđ ex materia & forma est: ut animalia & eo℞ partes:

Natura dicitur materia prima: & hoc dupliciter: aut quæ ē ad aliquod genus prima: ut opum æreo℞ æs: aut totaliter .i. simpliciter ut forsā aq̄.

Species & substantia quæ est finis generationis dicitur natura:

Secundum metaphoram oīno oīs substantia natura dicitur: propter hoc ꝙ natura: quædā substantia est.

Primo natura & proprie dicta est substantia .i. forma quæ est principiū motus habentium in se in q̄tū ipsa: materia uero quia ē huius susceptiua natura dicitur esse

Generatiōes dicūtur natura q̄a sunt motus a forma.

Ex lectione .v. & comento .vi.

Necessarium dicitur primomodo sine quo non contingit uiuere quasi concausali: ut respirare & cibus animali necessariū: & namq; sine his impossibile est esse.

Secūdomodo dicitur necessarium sine quo bonū nec cōtingit eē aut fieri: aut aliqđ malū expellere aut ꝑuari: ut bibere medicinā: ut nō laboret

Tertiomodo dicitur uim faciens & uis ipsa.

Diffi. Violentum est præter impetum .i. inclinationem & uoluntatē impediens & prohibens.

Necessitas uiolentiæ non aliquod est increpabile recte: contraria enim est motui scđm uoluntatē & cogitationem.

Quartomodo dicitur necessarium quod nō cōtingit aliter se habere: & secundum hoc alia oīa dicuntur aliqualiter necessaria:

Demonstratio necessario℞ est: quia nō cōtingit aliter se habere: si demōstratum est simpliciter.

Necessariorum alia sunt quorum altera est causa essendi necessaria: ut. s. cōclusiōes: alia uero quorum nulla est causa: sed propter hæc alia sunt ex necessitate ut scilicet principia.

Si qua sunt sempiterna & immobilia nihil illis est uiolentum nec etiam præter naturam

Ex lectione .vi. & comento .vii.

Vnum dicitur aliud simpliciter aliud scd'm accidens : scd'm accidens quidem ut coriscus & musicus.

Co.viii. Secundú se unum primo aliqua dicuntur eo qđ cōtinua sūt. Magis sunt unū cōtinua natura:quā arte continua.

Diffinitio. Continuum dicitur cuius est unus motus secundum se: & non est possibile aliter.

Motus dicitur unus qui indiuisibilis est secundum tempus.

Secundum se continua sunt quæcunq; nō tactu sunt unum.

Reflexā lineam & angulum habentem:unam & non unam dicimus:qa cōtingit nō simul eē motū eius &simul:rectæ uero motus sēp simul.

Comēto.viiii. Secundo modo dicitur unum secundum se:eo quod subiectum sit specie indifferens :indifferens uero est quorum indiuisibilis species secundum sensum.

Secundomodo dicuntur unum quorum subiectum non diuiditur secundum formam :& illa non diuiduntur secundum formam quorum formæ non diuiduntur secundum situm:& subiectum aut primū aut ultimum:ut aqua dicitur una & uinum unum cum non diuidantur secundum formam **ex textu comenti.**

Comento.x. Tertiomodo quorum genus unum est differens oppositis differentiis ut equus & homo .& prope istum modum dicuntur unum quorum materia una.

Ifosceles & isopleuros sunt una & eadem figura: sed nō idē triāgulus:

Comento.xi. Quartomodo quorumcunq; ratio quam ꝙ quid erat esse dicit indiuisibilis est a ratiōe alterius significante qđ q̇d erat esse eius:

Secundum se omnis diffinitio diuisibilis est.

Quintomodo quorum omnino intellectus est indiuisibilis intelligens quod quid erat esse:& non possunt separari neq; tempore : neq; loco neq; ratione :& maxime hæc unum sunt.

Vniuersaliter quæcunq; non habent diuisionem inquantum non habēt :sic unum dicuntur.

Linea circuli maxime una linea℞ quia tota & perfecta est.

Co.xii. Vni esse principium alicui numero :est esse.

Prima mensura principium est:nam quo primo cognoscimus hæc est prima mēsura cuiuscunq; generis.

Principium cognitionis in una quaq; re℞ est ūnū :& non unum in omnibus generibus est idem **:ex textu comenti.**

Diffi. Indiuisibile scd'm quātitatem &sine positione dicitur unitas: qđ aūt est indiuisibile & positionem habēs dicitur punctum.

Diffi. Quod est diuisibile scd'm unū dicitur linea:qđ uero scd'm duo superficies:omnino uero tripliciter diuisibile scd'm quātitatem corpus:

Alia scd'm numerū sunt unum:alia scd'm speciem: alia scd'm genus : alia

secundum analogiam:

Numero sunt unũ quorum materia est una: specie uero quorum ratio est una: genere quorum eadem figura prædicationis: scd'm proportionem uero quæcũq; se habent ut aliud ad aliud: & semper posteriora priora sequũtur: ut quæ numero sunt unũ & spẽ sunt unũ: sed non econtra.

Ex lectione.vii.Comẽto .xiii.

Ens dicitur dupliciter hoc quidem secũdũ accidens illud uero secũdũ se.

Scd'm accidens tripliciter dicitur ens ut iustũ eẽ musicum dicimus idest quando accidens p̃dicatur de accidente & hominẽ musicũ idest q̃ndo accidẽs de subiecto & musicum hoẽm .i. q̃ndo subiectũ de accidẽte.

Comẽto.xiiii. Secundum se entia primo dicuntur quæcunq; significãt figuras prædicationis.

Quot modis aliquid prædicatur tot modis aliquid significatur:

Secundomodo ens esse idest essentiam significat quia uerum idest ueritatem: non esse autem quia non uerum: sed falsum.

Tertiomodo esse & ens significat aliquid dicibile potestate: uel actu ut mercurium in lapide dicimus esse potestate.

Ex lectione .viii.& Co.xv.

Substantia dicitur primomodo simplicia corpora: ut terra: & ignis: & uniuersaliter corpora ex his consistentia: quia non de subiecto aliquo dicuntur: sed de his alia.

Secundomõ quodcunq; fuerit causa existendi inexistens talibus quæ nõ dicũtur de subiecto aliquo: ut anima animalis.

Tertiomõ dicitur quod quid erat esse rei.

Aduerte q̧ in arabica translatione textus corresp̃odens huic textui uidelicet eadẽ dicũtur scd'm accidẽs usq; ad capitulũ de priori qd' est nona & decima lectio scd'm expositionẽ sancti thomæ: nõ inuenitur: neq; ẽt aliquod cõmentũ Auerois quãobrẽ hic nõ notantur cõmẽta

Ex lectione.viiii.

Eadem dicuntur scd'm accidens tripliciter: ut album & musicũ idem: q̃a eidem accidunt: & homo & musicum: quia alterum alteri accidit: musicum autem homo: quia musicum homini accidit.

Omnia hæc prædicata non uniuersaliter dicũtur: non est enim uerum dicere omnis homo idem & musicũ. scd'm se ex

Vniuersalia idest de uniuersalibus prædicata uniuersaliter istunt .i. insunt uniuersalibus accidentia uero non scd'm se de uniuersalibus sed ratione singularium simpliciter dicuntur.

Socrates non est in multis: propter q̧ non omnis socrates dicitur: quemadmodum omnis homo.

Secundum se dicuntur eodem sicut & unum: & enim quorum materia una aut specie aut numero eadem dicuntur: & quorum substãtia una.

Identitas unitas quædam est aut plurium secundum esse: aut quando intellectus utitur uno ut pluribus: ueluti quando dixerit ipsum ipsi idem: nam ut duobus utitur eodem.

Ex lectione. x.

Diuersa dicuntur quorum species sunt plures: aut materia aut ratio substantiæ: & oio eidem opposite dicitur diuersum.

Differentia dicuntur primomodo quæcūq; diuersa sunt: & in aliquo uno conueniētia nō solū numero: sed & ēt specie aut genere: aut ꝑportiōe.

Scd'omodo differentia dicuntur .i. cōmuniter quoꝝ ē diuersum genus.

Contraria & quæcunque habent in substantia diuersitatem: dicuntur differentia idest propriissime.

Similia dicūtur q̄ idem passa & plura idem passa aut diuersa: & quorum qualitas una.

Secundum quæ alterari contingit contrariorum: horum quod plura habet: aut magis propria ipsius huic illud est magis simile ut aer igni similius est quam aquæ.

Opposita dicūtur cōtradictio. cōtraria ad aliquid priuatio & habitus.

Ex quibus & ad quæ ultima .i. termini ut generationes & corruptiōes & quæcunq; non contingunt simul adesse amborum susceptibili: hæc opponi dicuntur: aut ipsa aut ex quibus sunt.

Contraria dicuntur primomodo quæcunq; non possunt simul adesse eidem differentium scd'm genus ut grauitas & motus circularis.

Scdomō q̄ plurimū differūt eoꝝ q̄ sūt in eodē genere ut .s. albū & nigꝝ.

Tertiomodo quæ plurimum differunt in eodē susceptibili ut sanum & egrum aut simpliciter aut scd'm genus: aut scd'm speciem.

Quartomō q̄ plurimū differūt eoꝝ quæ sūt sub eadē potestate ut .i. cōngruū & incōgruū sub grāmatica & illa quoꝝ differētia maxima.

Alia dicuntur contraria .s. secūdario modo hæc quidē in talia contraria habere habitudinē alia uero in talium susceptiua esse: alia quia sunt actiua & passiua in potētia talium: aut q̄a sunt agentia & patientia actu aut quia sunt contrariorum adiectiones aut acceptiones: aut habitus aut priuationes talium contrariorum.

Quoniam ens & unum multipliciter dicitur sequi est necesse & alia multipliciter dici quæcunq; scd'm hæc dicuntur: quare & idē & diuersum: & contrarium multipliciter dicuntur: ut sic diuersum sicut ens & unū secūdum decem prædicamenta diuidatur.

Diuersa specie dicuntur primomodo quæcunq; eiusdem generis existentia: non sub inuicem sunt: ut scientia & albedo.

Secundomodo quæcunq; in eodem genere existentia differentiam habent .i. per differentiam diuiduntur: ut bipes & quadrupes.

Tertiomō q̄cunq; in sba cōtrarietatē habēt ut albū & nigrū: hō & equus.

Cōtrária diuersa sūt spē adiuicē:aut oīa aut principaliter dicta:
Quartomodo quorūcūq; in finali generis specie rōnes diuersæ sūt:ut hō & equus indiuidua genere sunt & rationes eoꝝ diuersæ.
Quintomodo q̄cunq; in eadē substantia ētia.i.accidētia differētiā habēt
Ex lectione.xi:& co.xvi.
Prius dicitur quod est propinquius principio determinato.
Priora dicūtur scd'm locū i existēdo ꝓpiquius aut natura alicui loco dterminato:ut medio aut ultīo:aut sicut euēit:qd' uero rēotius ē posterius ē
Alia scd'm tp̄s :aut quia remotiora a nūc:ut in factis :aut in eo quod propinquius nunc:ut in futuris .
Alia scd'm motū.ꝓpiquius.n. prīo:mouēti ē prius:ut puer uiro.
Mouens & generans principiū est quoddā simpliciter
Alia scd'm potestatē:excedēs.n.potestate prius est:tale uero ē cuius scd'm præuoluntatē sequi necesse est alteꝝ :& ē ꝑuoluntas principium.
Alia scd'm ordinē: hæc aūt sunt quæcūq; ad aliquid unum determinatū distant scd'm rōem ut perastata .i.qui astat iuxta regem & tricostata .i: qui est tertius ab eo.
Alio mō dicitur prius quod cognitione est prius: quod & simpliciter prius est:hoꝝ autē aliter & quæ scd'm rationem & quæ scd'm sensum :nā scd'm rōnem uniuersalia sunt priora:secundū aūt sensum singularia.
Aliomodo dicitur prius scd'm cognitionem:ut accidēs toto prius ut musicum musico hoīe :non enim erit rō tota sine parte:
Aliomodo dicūtur priora cognitiōe prioꝝ passiones:ut rectitudo lenitate:hoc enim lineæ scd'm se passiō est illud uero .s. lenitas superficiei.
Alia scd'm naturā & substātiā:ut q̄ cōtingūt eē sine aliis &illa nō sine illis
Substantia prius est accidente natura.
Alia dicūtur priora scd'm potētiā:alia scd'm actū:ut potestate quidē dimidietas toto :& q̄libet ps toto & materia & forma:scd'm actū uero posterius sunt: nā dissoluto toto scd'm actū erunt.
Modo quodā oīa prius & posterius dcā:scd'm hæc duo ultima dicuntur.
Ex lectione .xii.& co. xvii.
Potētia dicitur primomodo principiū motus & mutatiōis i altero i q̄tū alteꝝ i.potētia actiua ut ædificatiua potētia est q̄ nō existit i ædificato sed ars medicinalis existit i medico sanato: sed nō inquātū sanatū.
Secūdomō potētia dicitur pricipiū motus & mutatiōis ab altero in quātum alterum .i.potentia passiua.
Tertiomō dicitur potentia ut bene hoc efficiatur : aut scd'm uolūtatē:quādoq;.n.solū ambulātes aut loquentes nō bene aūt: aut ut uolunt non posse loqui dicimus :uel ambulare similiter & in pati dicimus.
Quartomodo quicunq; habitus scd'm quos impassibilia oīo : aut īmutabilia .aut nō facile i peius mobilia :potentiae dicūtur.

Frangũtur aliqua & cõterentur& curuantur:& oĩo corrumpuntur :non p posse:sed per non posse :& deficere in aliquo.

Impotẽtia est priuatio potentiæ:& talis principii sublatio q̃dã :q̃le dicta ẽ potẽtia: aut uniuersaliter:aut apto nato habere :aut q̃ndo aptũ natũ est habere ñ.n : dicũt similiter ĩpossibile gnãre puerꝝ aut uiꝝ aut eunuchũ

Impossibile dicitur cuius cõtrariũ ex necessitate ueꝝ:ut diametrũ cõmensurabilẽ esse costæ q̃drati ẽ ĩpossibile:q̃a falsũ q̃d tale : cuius contrariũ nõ solũ uerũ :sed ex necessitate uerum.

Cõtrariũ huic possibile ẽ q̃ndo nõ necesse fuerit cõtrariũ falsũ eẽ:ut sedere hoĩem possibile:nõ.n.ex necessitate nõ sedere hoĩem est falsũ.

Quæ scd'm potẽtiã dicuntur oĩa dicũtur per respectum ad unã potẽtiã potẽtiã .s.actiuam hæc aũt est principiũ mutatiõis ĩ alio ĩnq̃tũ aliud.

Ex lectione.xiii.&co.xviii.

Quantũ dicitur q̃d est diuisibile ĩ ea q̃ insunt: quoꝝ :utrũq; aut singulum unũ aliquid aut hoc aliquid natũ est esse.

Quãtũ si fuerit nũerabile dr̃ multitudo si mẽsurabile dicitur magnitudo

Multitudo dicitur q̃ ẽ diuisibilis põtate ĩ nõ cõtinua magnitudo uero q̃ est in continua .

Magnitudo q̃ ad unũ diuisibilis est lõgitudo q̃ ad duo latitudo q̃ ad tria profunditas.

Alia dicũtur scd̃m se quãta alia scd̃m accidẽs ut linea quantũ aliquid est secundum se:musicum uero per accidens

Eoꝝ q̃ scd̃m se sũt q̃ta alia sũt scd̃m sbam ut lĩea:nã ĩ rõe eius ꝙ q̃d ẽ dicẽte q̃tũ q̃d existit:alia uero sũt passiões &habitꝰ talis sbæ:ut multũ &paucũ:ꝓductũ & breue:latũ & strictũ :ꝓfũdũ & humile : grauæ & læue.

Magnũ & paruũ :maius & minus:scd̃m se & adiuicẽ dcã sũt quãti passiones secundum se trãsferuntur autem & ad alia hæc nomina.

Motus & tp̃us & huius quãta quædã dicuntur & cõtinua:eo ꝙ illa diuisibilia sunt quorum sunt passiones :

Per magnitudinẽ motus est quantus :tẽpus uero per motum :

Ex lectione.xiiii.& co.xviiii.

Quale dicitur unomodo differentia substãtiæ:ut quale animal est homo respondetur bipes:equuus uero quadrupes.

Scd̃omõ dicũtur q̃lia ut mathematica & ĩmobilia sicut numeri quales dicuntur :ut compositi .

Tertiomõ dicũtur q̃lia q̃cũq; passiões eaꝝ q̃ mouẽtur sbaꝝ:ut calor & albedo & grauitas:& q̃cunq; talium scd'm q̃ mutari dicutur corpora.

Quartomõ dicitur q̃le scd̃m uirtutẽ &uitium & oĩo bonum &malum.

Virtus &uitium passionum ps q̃dã sunt.differẽtias.n.ostẽdunt motus & actus scd̃m quos faciunt aut patiuntur aut bene aut prauæ.

Ex lectione.xv.& co.xx.

Ad aliquid alia dicuntur scd'm quantitatē: ut duplū ad dimidium :multiplicatum ad multiplicati partem:& excedens ad excessum.
Alia scd'm actiones & passiones :ut calefactiuū ad calefactibile .& omne actiuum ad passiuum.
Alia scd'm mensurationem :ut mensurabile ad mensuram: scibile ad scientiam:& sensibile ad sensum.
Omnis numerus commensurabilis est alteri numero.
Cōtinēs ad cōtētū est qđ est tantum &amplius hoc aūt indeterminatū ē.
Equale & simile & idem relatiue scd'm unitatem dicuntur.
Eadem sunt quorum una est substantia:similia uero quorum qualitas est una:æqualia uero quorum quantitas est una.
Vnum numeri principium est & metrum.
Relatiua actiua & passiua dicuntur dupliciter: unomodo scd'm potentiā actiuam & passiuam :ut calefactiuum ad calefactibile quia potest· aliomodo scd'm actiōes potentiaꝝ ut calefaciēs ad id qđ calefit tāq̄ agēs.
Eoꝝ q̄ sunt ad aliquid scd'm numerū sunt actiōes nisi scd'm similitudinē
Eorum quæ sunt ad aliquid scd'm potentiam scd'm tempora dicuntur ad aliquid:ut quod fecit ad factū:& factuꝝ ad faciendū:
Quædā dicuntur relatiua secundum priuationem potentie: ut impossibile quæcunq; sic dicuntur ut inuisibile.
Relatiua scd'm numerum & potentiam dicta omnia :ad aliquid sunt eo quod ipsa ad aliud dicuntur: sed nō ex eo solū q̄ aliud ad ipsa : mensurabile uero & scibile & intellectuale:eo solū q̄ aliud ad ipsum dicitur.
Non est intellectus relatiue dictū ad hæc cuius est ītellectus:bis enim idē dictum utique erit.
Illa dicuntur ad aliquid scd'm aliud primomō si ipsorum genera sunt talia:ut medicina est eoꝝ q̄ sunt ad aliquid:quia ipsius genus scientia est eorum quæ sunt ad aliquid.
Secundomodo si concreta dicuntur ad aliquid: ut æqualitas quia æquale :& similitudo quia simile.
Tertiomodo si accidens eius.ut hō dicitur ad aliquid quia ei accidit duplum esse quod est ad aliquid.

Ex lectione.xvi.&comento.xxi.

Perfectū dicitur primomodo cuius non est extra acccipere ullā particulā eius:ut tempus perfectum uniuscuiusq; dicitur extra quod non est accipere tempus aliquod quod sit huius temporis pars.
Secūdomō dicitur pfectū scd'm uirtutē :qđ bene se habet : nō habens excedētiā scd'm suū genus:ut pfectus medicus &perfectus fistulator:quādo scd'm spēm proprie uirtutis in nullo deficiunt.
Trāsferētes pfectū ad mala dicimus latronē pfectū :quoniā & bonū dicimus ipsum.

Virtus ē pfectio q̄dā :unūquodq̧. n.tūc pfectū ē&ſp̄a oīs tūc pfecta q̄do ſcđm ſpēm,pprie uirtutis nulla d'fecerit pſone eius quæ debita ē ſcđm naturā magnitudinis.

Tertiomodo ī quibus eſt finis ſtudioſus hæc dicuntur pfecta: ſecundum habere enim finem perfecta dicuntur.

Quoniā finis ultimoꝝ aliquid eſt ad praua trāſferētes dicimus pfecte corruptū eſſe quando nihil deeſt corruptionis:qua propter & mors ſcđ'm metaforā dicitur finis quia ambo ultima.

Secundum ſe dicta perfecta dupliciter dicuntur : alia quidem quia ſcđ'm bū ī nullo deficiunt nec hyperbolē.i.exceſſū habēt:nec extra ē aliqd accipe alia uero ſcđm qđ nō habēt hypbolē ī unoquoq; gnē ne a qd ē ex̄

Ex lectione.xvii.& co.xxii.

Terminus dicitur quod eſt cuiuſlibet ultimum & cuius extra nihil eſt accipere primi terminati:&cuius infra oīa ſunt primi.

Terminus dicitur primo quodcunq; fuerit in ſpecie magnitudinis aut habentis magnitudines & finis cuiuſq;.

Secundomodo dicitur illud ad quod eſt motus & actus :& non aquo & q̄ndoq; ambo & a quo & in quod dicuntur termini.

Tertiomodo dicitur illud cuius cauſa fit aliquid.

Quartomodo dicitur ſubſtantia cuiuſlibet &q̧ quid erat eſſe cuiq;:cognitionis enim hic terminus: ſi autem cognitionis & rei.

Quot modis principium dicitur & terminus :& adhuc āplius : principiū enim terminus quidā eſt ſed terminus nō oīs principium.

Co.xxiii.Scđ'm quod dicitur multipliciter unomō ſpēs &ſubſtātia cuiuſlibet rei:ut ſcđ'm quod aliquid per ſe bonum dicitur.

Scđomō dicitur ī quo prīo aptum natū ē fieri aliquid ut calor ī ſupficie:

Tertiomō oīo ipſum ſcđ'm quod quotiens & cauſa exiſtet :nam ſecundū quid euenit aut cuius cauſa dicitur.

Quartomō dicitur d' eo quod ſecundum poſitionē ut ſecundum quod ſtetit aut uadit:hæc namq; oīa poſitionem ſignificāt & locum.

Secundum ſe multipliciter dicitur unomodo quod quid erat eſſe unicuiq; :ut calias eſt per ſe quod quid erat eſſe caliam.

Aliomō q̄cunq; ī eo qđ qd eſt exiſtūt:ut aīal calias ſcđ'm ſe:nā ī rōe caliæ ieſt aīal:aīal.n. quoddā calias eſt.

Scđ'omō ſi ī ipō oſtēſum eſt eſſe prīo:aut ī aliquo ipſius ut ſupficies alba ſcđm ſe:&uiuēs ſcđm ſe hō :aīa.n.ps q̄dā ē ipm hoīs ī p̄mū ē q̄ uiuere.

Tertiomodo cuius non eſt aliqua alia cauſa :hoīs.n.ſcđ'm ſe multæ ſunt cauſæ:ut aīal bipes : at tamen ſcđ'm ſe homo eſt homo.

Quartomodo quæcūq; ſoli inſunt in quātū ſolū quia ſepatū ſcđ'm ſe.

Ex lectione.xviii.&.xxiiii.

Diſpoſitio dicitur habentis partes ordo aut ſcđm locum .ſicut.ſ.eſt ſitus

aut scd'm potētiā & sic ē pria spēs q̄litatis aut scd'm spēm.i.figurā & sic est differetia ī gnē q̄titatis positionē .n.oportet q̄dā eē :sicut & ipsum nomen ostendit :dispositio .

Co.xxv Habitus dicitur unomō tāq̄ actio q̄dā habentis &habiti:ut actus quidam:aut motus:

Quando hoc facit illud uero fit est factio ītermedia : sicut & habentis ue stē &habite uestis intermedius est habitus.

In infinitū uadet:si habiti fuerit habere habitum .

Secundomō habitus dr̄ dispositō scd'm q̄ bn̄ uel male dispōitur dispōsitū

Habitus etiam dicitur si est pars dispositiōis talis .f.totius :qua propter & partium animæ uirtus habitus quidam est.

Co.xxvi Passio dicitur primomō qualitas secundum q̄ alterari contingit ut album & nigꝛ grauitas & leuitas:& quæcūq; talia:

Secundomodo harum qualitatum actiones & alterationes etiam.

Tertiomodo harum alteratiōum magis nociuæ alteratiōes : & motus :& maxime tristes & nociui passiones dicuntur

Quartomodo magnitudines calamitatū & tristium passiones dicuntur:

Ex lectione .xviiii.& co.xxvii.

Priuatio dicitur unomodo si nō habet aliquid natoꝛ haberi.etiā si nō ip sum natū sit habere: ut oculis priuari dicitur planta.

Scd'omō si aptū habere aut scd'm ip̄m aut scd'm genus nō hꝫ:ut aliter hō cæcus ꝑuari uisu dicitur:&talpa hoc qdē scd'm gen9 illd' uero scdm se

Tertiomō si aptum natū q̄n aptū natū habere:& ī quocūq; fuerit:& scd'm qd & ad quod & sicut :si non habet priuari dicimus:

Quartomodo cuiuscunq; per uim ablatio priuatio dicitur

Quot ēs ab eo qd' ē a ꝑuatiua particula negatiōes dicūtur totiēs &ꝑuatō nes :nā īæq̄le dicitur nō habēs æq̄litatē aptum natum habere .

Priuari ēt dicitur qd turpiter habet:ut īuisibile eo ꝙ turpiter habet colorē & ēt in eo ꝙ paꝝ habet ut nō ignitū:hoc āt ē & prauæ aliquomō hr̄e:

Et ꝙ nō facile aut nō bene habet priuari dicitur ut īsecabile dicitur nō so lum quia non secatur:sed quia non facile:aut non bene.

Et ēt oīo nō habere:cæcus.n.nō dr̄ monoculus sed q ī ābobus nō hꝫ uisū

Inter bonum & malum iustum & iniustum est medium.

Co.xxviii Habere dicitur unomō ducere scd'm suā naturā: aut scdm suū īpetū pp qd' & febris dicitur habere hoiem :& tyrāni ciuitates .

Scdomō ī quo aliqd extiterit ut ī ꝓprio susceptibili:ut æs spēm statuæ:& īsirmitatem corpus:

Tertiomō ut cōtinēs cōtētū :ut lagena hūidū & sicut ēt totū habet partes

Quartomō prohibens scd'm suū īpetū aliquid moueri aut operari habere dicitur ipsum :ut columpnæ pōderosa supra posita :

Ex lectione.xx.& co.xxviiii .

Ex aliquo dr̄ eē unomō exq̄ ē sicut ex mā &hoc dupliciter aut scd' ꝓmū

gn̄s ut oïa liq̄factibilia ex aq̄:aut scd̄m ultiā spē̃m:ueluti ex ære statua
Secundomō ut ex pr̄io mouente pr̄icipio:ut conuitium est ex quo pugna
hoc enim est principium pugnæ:
Tertomō dr̄ ex aliq̄ ꝯposito ex mā̃&forma:ut ex toto ptes &ex iliade v̄sus
Forma est finis: perfectum uero habens finem.
Quartomō dr̄ ut ex parte spēi spēs : ut hō̃ ex bipede &syllaba ex elemēto
Aliter est cōposita syllaba ex elemēto:&statua ex ære hæc .n.ē̃ substantia
cōposita ex sensibili mā̃:syllaba āt est spēs cōposita ex speciei mā̃:
Alia q̄ dicūtur fieri ex aliq̄ si fiāt scd̄m ptē aliq̄ illi9 ut ex patre &mr̄e puer
Alia dn̄t fieri ex aliquo post qd̄ fit:ut ex die nox:qa hoc post hoc &hæc di
cūtur qa trāsmutationē exiuicē hn̄t:alia uero dicūtur ex eo ꝙ scd̄m tp̄s
cōseq̄nter solū fiāt :ut ex æquoctio nauigatio q̄a post æquoctiū fiebat.
Pars dicitur unomodo in quā diuiditur quantum quantacunq; sit illa.
Co.xxx. Semper ablatum a quanto in quantum quantum pars illius di
citur : ut trium duo pars dicuntur aliqualiter.
Aliomō dr̄ ps q̄ talia mēsurat solū pp ꝙ duo n̄ sūt triū ps:s; ipsi9 q̄ttor.
Tertiomodo in quæ diuiditur spēs sine q̄ntitate :hæc partes illius dicun
tur quare species generis dicuntur esse partes.
Quartomō dicuntur partes in q̄ diuiditur aut ex quibus componitur ali/
quod totum:ut spære ereæ æs pars est.
Quītomō dicūtur ptes q̄ sūt ī rōe unūqꝫq; ostēdēte pp ꝙ gen9 spēi ps dr̄
Co.xxxi. Totū dicitur cuius nulla pars abē ex quibus costituitur totū na/
tura: & est continens cōtenta ut unum aliquid sint illa.
Totū dicitur dupliciter aut qa ununquodq; cōtentoꝝ est illud totū ut to
tū uniuersale aut quia ex partibus fit illud totū:ut totū ītegrale.
Cōtinuū & finitū .i.pfectū& totū est qn̄ unū aliqd ex pluribus ptibus ē q̄ ī
sunt maxime quid potētia.si aūt nō saltē ī actu:ut.i.ē totū aggregatū.
Cōtinuoꝝ magis sunt tota q̄ sunt natura q̄ quæ sunt arte talia.
In q̄to habente principium mediū & finē:quoꝝ nō facit pō differentiam
oē dicitur quoꝝ uero facit totū dicitur:quoꝝ uero nā eadē manet trās
positiōe ptiū facta forma uero nō:et totū &oē dicūtur ut cæra & uestis
Co.xxxii. Colobon dicitur totū cōtinuū trūcatū i partes īæq̄les cuius sb̄a
remanet &cuius partes dissimiles sunt:&cuius positio facit differentiā
ut calix colobon dicitur si auris uel extremitas aliqua fuit truncata.

Ex lectione.xxi.& co.xxxiii.

Genus dicitur primomō si sit generatio cōtinua spē̃m eādem habentiū :
ut si dicatur genus hoīum donec est generatio cōtinua:ipsorum.
Secundomō aquo sunt primo mouēte ad esse:sic.n. dicuntur hellenes:
græci ab hællena pyrrhæ & deuchalionis filio primo generante.
Magis gnā a gnānte q̄ a mā̃ dicūtur:dn̄r tamen &a fœmina:ut a pyrrha.
Tertiomō ut superficies figuraꝝ gn̄s superficialium:& solidum solidoꝝ
& hoc est quia subiicitur differentiis.

Quartomodo q̄ in rationibus primum ineſt quod dicitur in eo quod quid eſt cuius differentiæ dicuntur qualitates.

Diuerſa gnē prio dicuntur quorꝫ diuerſum eſt p̄mum ſubiectū: & nō q̄ ſoluitur alterꝫ ī alterꝫ:nec ābo ī idē unde ſpēs&materia diuerſe gnē ſūt

Secundomō q̄cunq; ſecundū diuerſam figuram cathegorie entis dicūtur

Co.xxxiiii. Falſum dicitur primomodo res falſa:&hoc eſt per nō cōponi aut per ípoſſibile eſſe cōpōi:ſicut diametrꝫ eē ſimetrꝫ:aut te ſedere ſtāte

Secundomodo dicuntur falſa quæ ſunt quidem entia :& apta uideri aut qualia non ſunt: aut quæ non ſunt :ut umbre apparētes &ſomnia.

Diffinitio dicitur falſa dupliciter:aut quæ eſt nō entium:aut q̄ eſt alterius uera q̄ eius cuius eſt :ut que circuli falſa eſt trigoni.

Cuiuſlibet diffinitio eſt una quæ eſt eius quod quid erat eſſe.

Hō dicitur falſus q̄ p̄mptus & electiuus eſt falſarꝫ rōnum:nō propter aliquid aliud:ſed propter id ipſum &qui aliis eſt falſarꝫ factor rōnum.

Voluntarie claudicans deterior in more nō uoluntarie claudicante

Co:xxxv. Accidens dicitur primo quod ieſt alicui:& uerꝫ ē dicere :ſed nō ex neceſſitate neq; ut ī pluribus ut aliquis fodiens foſſam theſaurum ī uenit & hoc eſt accidens fodienti foſſam.

Accidens primomodo non eſt aliqua cauſa determīata ſed cōtingens:

Secundomō dicitur quod ieſt alicui ſcd'm ſe:nō tamē ī ſba eius eſt:ut triangulo iē duorꝫ āgulos habere &hæc accidentia cōtingit ſēpiterna eē.

Propoſitiones ex.vi.libro metaphyſicæ Ariſtotelis:

Ex lectione prima & comento primo.

N ſcia metaphyſicali principia & cauſæ q̄runtur entiū iq̄tū entia.

Omnis ſcientia intellectualis participans aliquid:itellectualis circa cauſas & principia eſt aut certiora aut ſimpliciora.

Nulla ſcia a metaphyſica tractat de ente iq̄tum eſt ens:nec de ipſo quod quid eſt aliq̄ rōem ſcā :ſed aliæ ſenſu ſunt facientes ipſum manifeſtum aliæ per ſuppoſitionem accipientes quod quid ē.

Nō eſt demōſtratio ſbæ nec eius qđ' qđ eſt:ſed qdā alius modꝫ oſtēſiōis.

Si ē aut nō ē genus circa q̄ uerſantur aliæ ſciæ a metaphyſica nihil dicūt.

Eiuſdem rōnis eſt manifeſtare:quod quid eſt : & ſi eſt.

Phyſica ſcientia eſt circa talē ſubſtantiam in quā eſt principium motus & ſtatus:& neq; eſt actiua neq; factiua ſed theorica.

Factiuarꝫ ſciarꝫ i faciente pricipium eſt quod eſt aut itellectus :aut ars:aut potentia quædam.

Actiuarꝫ p̄ncipiū ē in agente,p̄ęreſis.i.electio.) Idē ē agibile & eligibile

Phiſica eſt circa tales ens quod eſt poſſibile moueri & circa ſubſtātiam q̄ ſecundum rationem ut in pluribus nō eſt ſeparabilis a materia dicit ut

in pluribus propter intellectum de quo physica aliquo mō considerat.
Omnis scientia aut est actiua:aut factiua aut theorica.
Co.ii. Diffinitorum hæc diffiniuntur ut simum .i.cum mā sēsibili.illa uero ut cōcauum .i.materia itelligibili.differunt autem hæc quia simum diffinitum est cū materia .s.sensibili concauū uero sine materia .s.sensibili.
Phisica diffiniuntur sicut simum:nullius.n.ipsorum sine motu est rō & semper habent materiam .
De aia quædam speculari est physici quæ non est sine materia .
Si est imobile aliqd & separabile & sempiternū ē theoricæ id nosse nō tamē physicæ nec mathematicæ sed prioris ābarum uidelicet metaphysicæ .
Physica circa iseparabilia est a materia:sed nō immobilia . mathematicæ autem quædam circa imobilia quidem sunt sed iseparabilia secundū esse: prima uero scientia circa separabilia & imobilia est.
Tres sunt phyæ theoricæ .i.speculatiuæ.s.physica mathematica & theologia .i. metaphysica.
Si alicubi aliquid diuinum existit :in natura entis imobilis & a materia separati existit.
Honorabilissimam scientiam :oportet circa honorabilissimū genus esse .
Theoricæ aliis sciis praticis dsiderabiliores sūt metaphysica aūt theoricis
Co.iii Phylosophya prima est uniuersalis:quia prima & huius erit speculari quod quid est :& quæ insunt enti inquantum ens.

Ex lectione secunda & co. quarto.

Ens uniuersaliter dictum dicitur multipliciter.pmomō dicitur quod est secundum accidens.secundomodo quod est ut uerum &non est ut falsum.tertiomodo cuius sūt figure cathegoriæ.quartomodo quod ē potestate & actu diuisum.
Nulla est circa ens per accidens speculatio.illa nāq scia est studiosa de eo
Entia per accidens infinita sunt.
Ens secundum accidens aliquid noīe solū est :& propinquum non enti.
Entiū generatio est et corruptio : eorum uero quæ sunt secundum accidēs esse non est unde accidens propinquum est non enti .
Co.v. Quæ ex necessitate nō sunt nec semper :sed scd'm magis hæc sunt principium & causa eius quod est secundum accidens .
Quod non est semper nec scd'm magis est hoc dicimus scd'm accidens.
Eorum q̄ sunt p se quādoq sunt potētiæ actiuæ: eorum uero q̄ scd'm accidens nulla ars :nec potētia est determiata:nā eorum causa cā est scd'm accidēs
Co.vi. Scia ois :aut est eius quod est semp:aut eius quod est scd'm magis quare palā q non est accidentis :
Oportet diffiniri aut per semper aut per magis.

Ex lectióne tertia & comento septimo.

Pricipia & cē gnābilia & corruptibilia sūt sine gnāri & corrūpi idest sine gnātione & corruptiōe effectuū .si.n.nō hoc est ex necessitate oīa erunt:

Eius quod fit & corrumpitur :non secundum accidens i .per se :causam aliquam necesse est esse.
Sẽp tpe ablato a finito tpe:ueniet usq; ad ipsum nunc.
Cã entiũ p accidẽs usq; ad aliqd uadit pricipiũ:hoc ãt nõ adhuc ad aliud

Ex lectione quarta & co .octauo

Ens significat q̃si ue℞ & ens q̃si falsũ &hoc scd'm cõpositiõẽ &diuisiõẽ
Ve℞ affirmationẽ in cõposito habet i. i termis cõiunctis ut hõ &aĩal negationẽ uero i disiuncto ut.s.hõ & asinus .falsum uero oppositum.
Intellectus intelligit duo simul ut non simul dicitur in eo quod conseq̃nter se habet:sed in unum aliquid fieri.
Ve℞ &falsũ nõ sũt in rebus :ut ue℞ sicut quoddã bonũ &falsũ malũ:sed ĩ mẽte.circa uero simplicia:&qd' quid est non sunt nec ẽt ĩ mente
Cõplexio & diuisio est ĩ mente:& nõ in rebus:&tale ens qd' est ue℞ est alte℞ ens a ꝓpe entibus q̃ sũt quid est i.substantia aut quale:aut quantũ aut quid aut aliud quæ copulat & diuidit mens.
Ens ut accidens:&ut ue℞ est:ꝑtermittendũ ẽ i. a metaphysico quoniã huius cã est ĩdefinita.illius uero s.ueri mentis aliqua passio est causa.
Ens per accidens,& ue℞ sunt circa reliquum genus entis s .per se & non ostendunt aliquam naturam entis :extra ens per se existentem.

Propositiones ex septimo libro metaphysicæ aristotelis.

Ex lectione prima & co .secundo.

PRimum ens est quod quid est quod significat substantiam.
Alia a sba dicũtur entia eo qd' sunt taliter entis i.sbæ :ut hæc qdẽ q̃litates entis illa uero quãtitates:alia passiones uel aliquid tale.
Co.iii Nihil ipso℞ accidentium est nec scd'm se aptum natum nec separari possibile a substantia:
Co.iiii Substantia est principium oĩum entium:nõtitia:rõe &tempore.
Necesse est in uniuscuiusq; accidentis ratione:substantiæ rõem esse.
Scire tunc singula putamus quando quid est cognoscimus magis quam quando quale aut quantum aut ubi:
Co.vi Nobis maxĩe: & primum &solũ de sba speculãdũ est.quid est.
Videtur maxime substantia in existere manifestissime corporibus.

Ex lectione secunda & comento septimo.

Di Subiectum i.prima substantia est de quo alia dicuntur & illud ipsum non adhuc de alio:& maximæ uidetur esse substantia subiectũ primũ
Subiectũ primum uno modo materia dicitur:& aliomõ forma tertio uero quod ex his est.
Si forma materia est prior & magis ens:& ipso quod ex utrisq; est i.com

posito prior erit:propter eandem rationem:
Co.viii.Dico materiã:q̃ scd'm se nullatenus neq̃ quid neq̃ quãtitas neq̃ aliud aliquid dicitur quibus ens est determinatum.
Priuationes formarum insunt materiæ secundum accidens.
Esse separabile & hoc aliquid ĩ esse uidetur maxime substantiæ ꝑpter species &quod ex ambobus est:substantia uidebitur esse magis q̃ materia.
Co.viiii. Compositum posterius est materia & forma.
Co.x. Disciplina fit oĩbus per minus nota naturæ: ad nota magis.
Quæ sunt singulis nota &prima multotiens sunt debiliter nota:&parum aut nihil entis habent.

Ex lectione.iii.& co.undecimo:

Nõ est superficiei esse i.de essentia albam esse:licet .s.per se ꝑdicetur neq̃ compositum ex utrisq̃:ut superficiem albã esse .s.est de eẽntia supficiei in q̃ rõe ipm s.ꝑdicatũ dicẽte nõ ierit s.subiectum hoc .s.ꝑdicatum est qđ quid erat esse singulis s.subiectis.&uult dicere quod illa sunt đ rõe alicuius q̃ ꝑdicantur per se & ĩ eoꝝ rõe nõ ponitur subiectũ sicut aial ẽ de rõe hoĩs quia de eo per se ꝑdicatur:& ĩ rõne aĩalis nõ põitur hõ: nõ ãt sic est de risibili:unde scd'm Aꝝ nulla ꝑpria passio est de essentia sbi.
Co.xii.Quod qd erat esse est illud quod erat esse aliquid unde non est nisi eius quod est aliquid.
Quãdo aliud de alio dicitur ut s.accidẽs đ sbo non est quidẽ hoc aliquid ut albus homo non est hoc aliquid sed q̃le: hoc.n. substãtiis ĩest solũ:
Co.xiii.Quod quid erat esse est quoꝝcunq̃ rõ est diffinitio.
Diffinitio nõ ẽ nomen cũ rõe idem significans.oẽs.n.rões termĩ i.diffinitiones essent est.n.nomen cuilibet rõi sed diffinitio erit si ꝑmi alicuius est.i.significet aliquid per se dictum unde arma gerẽs qđ significat idem cum armigero diffinitio non est.
Quod quid erat esse nõ erit ulli sed speciebus solum:
Spẽs nõ dicuntur scd'm participationem.& passionem neq̃ ut accidens:
Co.xiiii.Rõ aliq̃ erit cuiuslibet alioꝝ a spẽbꝫ qd significat nomẽ đclarãs

Ex lectione quarta.

Diffinitõ sicut &qđ qd ẽ multipliciter dr̃ &.n.qđ qd ẽ:unomõ significat sbam &hoc aliqd aliomõ q̃cũq̃ ꝑdicamẽtoꝝ ut q̃titatẽ: q̃litatẽ & sĩlia
Sicut ens existit ĩ oĩbꝫ ꝑdicamẽtis:sed nõ similiter:sed huic qđ ꝑmũ illis uero coiter:ita &qđ quid est simpliciter qđ sbæ ĩẽ aliquo uero mõ aliis
Sicut de non ente logicæ dicunt quidam esse non ens:nõ simpliciter:sed non ens sic & qualitatem esse quid.
Co.xv.Primo & simpliciter diffinitio & quod quid erat esse substantiaꝝ est & nõ solũ substantiaꝝ sed &alioꝝ similiter est ueꝝ tamen nõ ꝑmo
Co.xvii.Nõ cõtigit ostẽdere sepatim accidẽtia copulata i.ꝑpas passiões sine proprio subiecto .sicut album sine hoĩe contingit sed non fœminum sine animali.

Co:xvii. Solius substantiæ est diffinitio.nam si aliarum est cathegoriaꝝ necesse est ex additione esse.

Ex lectione quinta & co.xx.

Quod quid erat esse est substantia eius cuius est quod quid erat esse.

In dictis scd'm se semp necesse est esse idē qđ qd erat eē & cuius ē qđ q̄d erat esse & si sunt separata ab inuicē hoꝝ non erit & hæc nō erunt entia

Scia cuiuslibet in hoc cōsistit ut sciatur quod quid erat illi esse.

Co.xxi Scđm accidens dictum albū pp duplex significate nō ē ueꝝ dicere ꝙ idē sit quod quid erat esse eius:& ipsum.nā hoi & albo hoi nō idē est passiōi autē idē.i.quod quid est albi hois nō est idem albo hoi rōe subiecti sed tamen est idem albo.

Quod quid erat esse & id cuius est nō solum sunt unū:sed & rō eadē ipoꝝ

Ex lectione sexta& co.xxii.

Eoꝝ q̄ fiunt hæc quidē a natura fiunt:hæc āt ab arte:alia uero a casu.

Oīa quæ fiunt ab aliquo fiunt:& ex aliquo & aliquid:& aliquid dico secūdum quālibet cathegoriam.

Generatiōes naturales hæ sunt quaꝝ generato ex natura est.

Oīa quæ fiunt aut a natura:aut ab arte:habent materiam.

Di Quod est possibile ad esse & non esse in unoquoqꝫ est materia.

Ex quo.i.materia est natura & scd'm quod.i.forma est natura:& a quo.i.agēs ē scđm spēm dcā natura quia est eiusdē speciei hæc autem in alio secundum numerum.homo namqꝫ hominem generat.

Generationes aliæ a naturalibus dicuntur factiones.

Oēs factiōes sunt aut ab arte aut a potestate.i.a uiolentia aut a mēte:& harū q̄dā fiūt & a casu & a fortuna similiter ut in factis a natura.

Co.xxiii Ab arte fiunt quoꝝcunqꝫ spēs est in aīa & speciem dico quod quid erat esse cuiusqꝫ & primam substantiam.i.formam.

Cōtrarioꝝ modo quodam eadem species est in materia.

Accidit modo quodam ex sanitate fieri sanitatē:& domum materiam habentem ex domo sine materia.

Ars medicinalis & ædificatoria est species sanitatis & domus:

Generationū & motuū ī artificialibus:hæc quidē actio intelligentia uocatur q̄ īcipit a principio & spē.s.q̄ ē aīa q̄ uero ab ultimo ītelligentiæ.i.ad quod intelligentia teriatur qđ.s.est p̄mū ī executiōe uocatur factio

Co.xxiiii Ex necessitate ante generatum p̄existit materia generati:& pars quæ in ratione est uidelicet forma.

Co.xxvi Ex ligno fit statua aut ex lateribus domus:si quis ualde īspexerit non utiqꝫ simpliciter dicet quia oportet fieri ista permutato ex quo fiunt sed non permanente pp ꝙ ita dicitur domus ē latera & nō lateres

Ex lectione septima & co.xxvii.

Species aut quodcunque oportet uocare in re sensibili formam nō fit.

nec est eius generatio neq; fit quod quid erat esse rei generate: forma enim est quod in alio fit aut a natura: aut ab arte: aut a potestate.

Oportet diuisibile eē sp qd fit ita φ una ps sit materia altera uero forma In omni generato materia inest.

Co.xxviii. Si sit substantia præter particulares: nō erit hoc aliquid: sed quale qd significabit & non determinatum.

Spēs si sūt aliquid ṗter singularia ad gnātiōes & substātias nō sūt utiles.

In physicis generās tale est quale generatū: nō tamen idē: neq; unū numero: sed unū specie nisi præter naturam fiat: ut equus mulum.

Quod cōe est super equū & asinū nō est nominatū proximum genus: & sub hoc continetur & mulus.

Omnis species quæ est in his carnibus & in his ossibus: est aliqd singulare ut calias & socrates: & diuersa est pp materiam: idē uero specie.

Ex lectione.viii.& comento.xxviiii.

Materia quæ est principiū generationis in facere & fieri aliquid eo℞ q sūt ab arte: ē i q existit aliq pars rei uidelicet aptitudo ad formā artificiati q est in materia: & iā ē aliqua pars artificiati: quia sine ea esse non ṗt

Co.xxx. Omnia fiunt quōdāmodo aut ex uniuoco .s. totaliter queādmodū naturalia aut ex parte uniuoco ut domus ex domo quæ.s. ars ē in artifice aut ex generante habente partē .s. formæ nisi scd'm accidens fiāt

Co.xxxi. Queādmodū in syllogismis oīum principiū est sba: nā ex quod quid est syllogismi .s. demonstratiui sunt & in operatiuis generationes sunt ex quod quid est idest ex specie artificiati. similiter & his quæ natura constituta sunt, se habet: nā sperma facit sicut quæ ab arte: habet enim potestate speciem: & a quo: sperma est aliqualiter uniuocum (si non orbatio sit) non enim omnia sic oportet quærere: ut ex homine hō &.n. fœmina fit ex uiro: & mulus ex non mulo.

Comētator.co.xxxi Dixit Aristoteles in libro de aīalibus .s. in scd'o d generatione animalium quod uirtutes quæ sunt in seminibus similes erunt intellectui scilicet quia agunt actiones intellectuales. & istæ uirtutes assimilantur intellectui in hoc qd non agunt per instrumētū corporale & in hoc differunt istæ uirtutes generatiuæ quas medici uocāt formatiuas a uirtutibus naturalibus quæ sunt in corporibus animaliū istæ enim agunt non actione intellectus operatiui: sed agunt per instrumenta & membra propria: uirtus autem formatiua non agit per membrum proprium & ideo dubitat Galenus: & dicit. nescio utrum ista uirtus sit creator an non. Sed uniuersaliter non agit nisi per calorem qui est in semine: non ita φ sit forma in eis, sicut anima in corpore naturali: sed ita φ sit inclusa in eis sicut anima est inclusa in corpore cælesti. ideo Aristo. magnificans hanc uirtutem attribuit eam principiis diuinis non naturalibus.

Quoꝝ materia pōt a se ipsa moueri hoc motu quo spma mouet possunt fieri a cāu:quoꝝ uero nō ea īpossibilia sūt fieri aliter q̄ ex ipis .s.seibus
Co.xxxii. Nō solum ostendit rō de substātia nō fieri formā sed de oībus categoriis.nō.n.q̄le:sed q̄le lignum:nec q̄tum sed q̄tū lignum aut aīal.
Proprium substantiæ est ꝙ necesse est præexistere semp alteram substātiā actu existētem quæ facit .s.generationem ut aīal p̄existit si fiat aīal : q̄le uero & q̄tum non necessarium est præexistere nisi potestate solum.

Ex lectione.viiii.& co .xxxiii.

Diffinitio ratio est & oīs ratio partes habet.
Vt rō ad rē & pars rōnis ad partem rei similiter se habet.
Totius cōpositi materia ps est:formæ autē nō:ut totius statuæ pars est æs eius autem qd̄ ut species dicitur statuæ non.
Co.xxxiiii Dicēdum est ad spēm ptinere qd̄ cōuenit unicuiq; inq̄tum habet spēm sed materiale nunq̄ ad spēm ptinere scd̄m se est dicēdum: q̄re circuli rō nō habet rōem q̄ est incisionum:sed syllabæ habent rōem elemētoꝝ.nā elemēta partes sunt syllabæ q̄tum ad spēm:nō scd̄m materiam:icisiōes uero partes sunt circuli ut materia qui.s.qd̄ circulus sit actu diuisus ī semicirculos accidit huic circulo non inquātum circulus littere autem nō accidūt syllabæ.
Cōpositoꝝ diffinitionibus ierit ptium materialium rō formaꝝ uero diffinitiōibus nō oportet inesse si nō fuerint simul sumptæ cum materia unde organicum ponitur in diffinitione animæ.
Equiuoce dicitur circulus d̄ circulo simpliciter & d̄ circulo singulari:quia nō ē ꝓprium nomen singuloꝝ sicut.s.ē ꝓpriū nomē singuloꝝ hoīum

Ex lectione.x.& co.xxxv.

Quæcūq; sunt rōis ptes & ī q̄s diuiditur rō hæ sunt p̄ores aut oēs aut q̄dā
Quæcunq; sunt partes ut materia ī q̄ diuiditur totum ut ī materiam sunt posteriora:und̄ semicirculis circulo diffinitur:q̄cūq; uero sūt ptes rōis & substātiæ:scd̄m rōnē priora sunt aut oēs aut q̄dā quō est aīal & aīa.
Aīa est sb̄a & spēs & qd̄ quid erat eē corpori organico uniuscuius.n .s.corporis organici pars si bene diffiniatur:non sine ope diffinietur :quod non existit sine sensu.
Digitus aīalis quocunq; mō se habens non est digitus:sed equiuocus est qui mortuus est.
Hō & equus & quæ ita sunt ī singularibus sed uniuersaliter nō sūt forma solum:sed simul totum quoddā ex hac .s.determīata materia & ex hac forma ut uniuersaliter.singularia uero ex ultīa materia uidlicet īdiuiduali
Diffinitiōis partes sunt quæ sunt speciei solum.
Diffinitio est ipsius uniuersalis:non singularium.
Singularia abeuntia ab actu sensus nō palam utrū sunt aut nō sed semp dicuntur & cognoscuntur ratione uniuersalis.

Materia ignota est secundum se.
Materia alia sẽsibilis alia ĩtellectualis: sensibilis quidẽ ut æs & q̃libet mobilis materia: intellectualis uero q̃ in sensibilibus existit nõ inq̃tum sensibilia ut mathematica.

Ex lectione.xi.& co.xxxviiii.

Sine motu non est diffinire aĩal: quare nec sine partibus corporalibus.
Nõ oĩ mõ hoĩs est ps manus sed potẽs opus pficere: q̃re aĩata existẽs ẽ ps
Aĩa est forma: corpus autem materia: hõ uero aut aĩal qđ ex utrisq; est ut uniuersaliter: socrates autem & coriscus ut particulariter.
Nõ solum de materia oportet scire physicum sed ẽt đ forma & magis.
Co.xli. Quæ sunt sicut materia aut cõcepta cũ materia ĩ ipis nõ est idẽ qđ q̃d ẽ & cuius ẽ neq; ĩ illis q̃ scđm accidẽs sunt unũ ut socratẽ & musicũ

Ex lectione.xii.& co.xxxxii.

Genus nõ participat differentiis simul .n. idem contrariis participaret: nã differentiæ contrariæ sunt quibus diuiditur genus.
Oportet esse unum quæcunq; in diffinitione ponuntur.
Diffinitio rõ q̃dam est una: & unius alicuius oportet ipsam esse rationem
Substantia cuius est diffinitio unum quod & hoc aliquid significat.
Co.xxxxiii. Nihil est aliud ĩ diffinitione q̃ genus primum & differentiæ: alia uero genera .s. media sunt genus primum & cũ hoc .s. genere prio cõpræhensæ differentiæ. sicut aĩal est substãtia cum aĩato & sensibili.
Genus nõ est simpliciter pter eas q̃ sunt generis species: aut si est ut materia est: uox.n. genus est & materia litterarum.
Diffi. Diffinitio est rõ ex differentiis unitatem habens.
Tot species.s. specialissime erunt quot differentiæ indiuiduales.
Finalis differentia substantia rei erit & diffinitio. s. tota.
Diffi. Diffinitio ratio est quæ est ex differentiis. s. tãtum & ex finali harum scđm rectum diuisarum .i. per se & non a latere & per accidens.
Ordo non est ĩ substantia rei quare non oportet ĩtelligere hoc quod prius illud uero posterius.

Ex lectione .xiii.& co.xxxxiiii.

Substantia dicitur sicut subiectum .i. materia & quod quid erat esse .i. forma & quod ex hiis est .i. compositum & uniuersale .s. scđm quosdam.
Subiectum dupliciter subiicitur aut ut hoc aliquid & ens actu: ut animal passionibus aut ut materia actu .i. formæ substantiali
Co.xxxxv. Substantia uniuscuiusq; propria est ei & non inest aliis: uniuersale uero commune est: unde uniuersale non est substantia.
Vniuersale dicitur quod pluribus inesse natum est.
Quorum una substantia est & quod quid erat esse unum & ipsa sunt unum.
Co.xxxxvi. Substantia dicitur quæ nõ de subiecto dicitur & uniuersale đ subiecto aliquo dicitur semper.

Co.xxxxvii. Impossibile est hoc aliquid & substãtiam:si est ex aliquibus non ex substantiis esse & ex eo quod est hoc aliquid: prius enim erit non substantia substantia & hoc aliquid:quod est impossibile.

Nec ratione nec tempore nec generatione passiones possibile est priores esse substantia:erunt enim separabiles.

Co.xxxxviii. Nihil uniuersaliter existentiũ est substantia:& nullum cõmuniter prædicatorum significat hoc aliquid sed quale.

Co.xxxxviiii. Impossibile est substantiam ex substantiis esse in existentibus sic ut actu:duo namq; sic actu nunq̃ sunt unum actu:sed si potestate duo fuerint:erunt unum.

Actus idest forma separat idest distinguit.

Ex lectione.xiiii.&co.li.

Animal in equo & homine ratione unum est.

Co.liii. Quæcunq; ita dicuntur substantiæ sicut composita horũ est corruptio quia & generatio rationis aut idest quiditatis non est ita corruptio ut corrumpatur.s. per se quia nec ipsius est generatio:non enim fit quod quid erat esse domum:sed hæc domus.

Formæ uel quiditates sine generatione & corruptione idest sine hoc q̃d generentur & corrumpantur sunt:& non sunt.

Substantiarum sensibiliũ singularium nec diffinitio nec demonstratio ẽ quia habent materiam scilicet indiuidualem cuius natura talis est ut contingat esse & non esse illud scilicet quod ex ipsa componitur: quapropter corruptibilia omnia singularia ipsorum sensibilium sunt.

Sicut non contingit scientiam quandoq; ignorãtiam esse ita nec demõstrationem nec diffinitionem esse contingentium:sed opinio est contingentis aliter se habere.

Non sunt manifesta corruptibilia scientiam habentibus: cum a sensu abscesserint:& saluatis ratiõibus i.speciebus eorundẽ in anima:nõ erit ipsorum nec diffinitio amplius nec demonstratio.

Ideam nullã est diffinire quia de numero singularium idea est ut dicunt scilicet platonici & separabilis.

Co.liiii Necessarium est ex pluribus nominibus esse diffinitionẽ:nomẽ aũt unum tantum nõ:faciet ignotum enim erit diffinitum.

Nomina posita ĩ diffinitione communia omnibus scilicet singularibus necesse est esse:& alii ĩ esse singulari.

Partes diffinitionis sunt priores ipso diffinito secũdum esse: hoc enim non econtra auferetur.

Co.lvi. Animatoꝶ partes & quæ sunt animæ.s.partes potentia sunt oẽs quãdo totum fuerit unum & continuum natura sed nõ ui aut complãtatõne:tale namq; unum est orbatõ. i.cõtra naturam

Co.lvii: Vnius est una substantia:& quorum substantia una numero &

ipsa sunt unum numero.

Nec unum nec ens contingit substantiam esse rerum sicut nec elemento esse aut principio].i.ratio principii uel elementi est substantia rei.

Nulli inest substantia nisi habenti ipsam cuius est substantia.

Quod est unum :apud multa non utiq; erit simul: quod autem est cõmune simul apud multa existit.

Nullũ uniuersaliũ existit præter singularia separatim.

Ex lectione .xv.& co.lviiii.

Quæritur propter quid semp sic propter quid aliud.aliquid alii alicui inẽ ut propter quid homo est musicus :non propter quid homo musicus ẽ hõ musicus:q̃rere.n.propter quid ipsum ẽ ipsum nihil est quærere.

Cũ q̃ritur pp quid oportet ipsum quia & ipsũ an est manifesta esse.

Indiuisibile & unum ad se ipsum est unumquodq;.

Causa mouens quæritur solum in fieri & corrumpi :finalis uero ẽt ĩ eẽ.

Co.lx Substantia principium & causa est.

Cũ q̃ritur propter quid quæritur cã materiæ hæc aũt est spẽs q̃ aliquid est

In simplicibus substantiis non est quæstio nec doctrina :sed alter modus quæstionis talium quia.s.in omni quæstione oportet aliquid esse notum & aliquid quæri qđ ignoratur :simplices autem substantiæ uel totæ ignorantur uel totæ cognoscũtur:ut ĩ unomõ huius dicitur co.xxii

Ex aliquo compositum sic ut unum sit totum sed non ut cumulus .i.secundum quid : sed ut syllaba :non est ea ex quibus cõponitur:sicut syllaba non est elementa:nec caro ignis & terra.

Quædam rerum non sunt substantiæ sed quæcunq; sunt substantiæ secũdũ naturam.s.quãtũ ad esse & natura .s.quantum ad fieri cõstitutæ sũt

Di. Elementum est in quo aliquid diuiditur:inexistens ut materia:ut syllabæ .a.&.b.

Propositiones ex octauo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & ex co.secundo.

Vod quid erat esse est substantia & huius ratio .s. significatiua est diffinitio.

Co.iii Sensibiles substantiæ oẽs habent materiam.

Est substãtia aliter quiđ materia aliter forma :&aliter cõpositũ.

Dico materiam substantiam quæ non est hoc aliquid ens actu:põtãte ãt ẽ

Ratio & forma est substantia quia hoc aliquid ens ratione separabile est scilicet a materia.

Compositum dicitur substantia :quia ex his est uidelicet ex materia & forma euis solius generatio est & corruptio :& separabile simpliciter est

Secundum rationem substantiarum aliæ quidem separabiles ut.s.mathe maticæ uel spirituales aliæ uero non ut.s.naturales

Co.iiii In oibus oppositis mutatiōibus ē aliqd qđ subiicitur mutatōibus

Materiam existentem subiectum generationis & corruptionis sequuntur aliæ mutationes.aliarum uero mutationum aut unam .s.loci mutatio nem :aut duas quia .s. &alterationem.hæc non sequitur: non enim se quitur si quid habet materiam localem ut scilicet cœlum hoc & gene rabilem & corruptibilem habere.

Ex lectione secunda & co.quinto.

Alia dicuntur differre compositione materiei sicut quæcunq; mixtura: alia autem ligatione.ut capitis ligatura:alia uisco ut liber :alia clauo ut archa:alia positione ut luminare inferius & superius :alia tempore ut cœna:&prandium:alia loco ut spiritus idest uenti:alia sensibilium pas siōibus ut duritie & mollitiæ & raritate & spissitudine:alia in quibusdā hoꝝ:alia omnibus his &oīo alia supabūdātia:alia defectu.

Differentiæ erunt principia essendi rebus.

Nulla dictarum differentiarum est substantia nec coniugatum idest affi ne attamen proportionale in quolibet.

Co.vi Actus alius alterius est materiæ & forma.

Diffinientes per materiam tantum potestate diffinitum dicunt: qui per formā actū dicūt nō materiā qui uero p utrūq; dicūt cā q̄ ē ex his sbam

Ratio quæ per differentias datur speciei idest forme & actus est idest per tinet ad formam quæ uero est ex inexistētibus idest ex partibus intrin secis materiæ est magis.

Ex lectione tertia & co.octauo.

Quod quid erat esse speciei.i.forme & actui existit idem:nā aīa & aīæ esse idem hoī uero esse & homo non idem: & sic alicui quod quid erat esse existit idem :alicui uero non.

Formam nullus facit nec generatur :sed efficitur hoc particulare.

Quod fit: fit ex principiis indiuidualibus.

Co.viiii Formæ artificialium non sunt substantiæ: nec aliquid per se ip sæ:materiam enim utiq; quis ponet in artifialibus substantiam.

Formæ natura constitutæ:sunt substantiæ.

Substantia cuius contingit esse terminum &rationem est composita siue sensibilis fuerit siue intellectualis:primorum autem ex quibus hæc sci licet substantia est non est diffinitio.

Aliquid de aliquo significat ratio diffinitiua:&oportet genus quidem ut materiam esse differentiam uero ut formam.

Diffi.Co.x. Diffinitio numerus quidam diuisibilis est in indiuisibilia.

Quemadmodum a numero ablato aliquo aut addito ex quibus nume rus est non adhuc idem numerus est:sed alter quamuis minimum ad

datur aut auferatur:sic nec diffinitio nec quod quid erat esse eadem ad huc erit ablato aliquo aut addito.
Sicut numerus est unus se ipso:ita & diffinitio una.
Quemadmodum nec numerus habet magis & minus:ita nec secundum speciem substantia.

Ex lectione quarta & co.xi.

Eadem est materia.s.materia prima ut principium oībus quæ fiunt:& est tamē aliqua propria cuiuslibet.
Fiunt plures materiæ eiusdem quando alterius altera fuerit:ut phlegma ex crasso & dulci:si crassum est ex dulci.
Dupliciter fit hoc ex hoc aut quia ex quo fit primum erit:ut ex materia cholera aut quia ex resoluto in principium:ut ex cholera per resolui choleram in primam materiam.
Cōtingit una materia existente fieri diuersā propter mouentem causam quibusdam uero altera est materia ex necessitate alteris existentibus ut serra non fiet ex ligno:nec in mouente cā hæc:nō.n.ex lana faciet serrā
Co.xii. Si materia est altera & mouens & alterum erit quod factum est.
Forma & finis ambo idem sunt.
Quando aliquis q̄sierit quid sit cā alicuius:quoniā pluribus mōis dicūtur causæ oēs oportet causas dicere illi contingentes & proximas.
Corpora cælestia non habent materiam:aut non habent talem qualē generabilia sed solum secundum locum mobilem.
Accidens non est habens materiam.s.ex qua sed q̄d subiicitur est eius sba
Co.xiiii. Quædam sine generatione sunt & non sunt:ut puncta:& totaliter species & formæ.
Quorūcūq; est generatio & transmutatio horum est materia q̄cūq; aūt sine transmutatione sunt aut non:non est horum materia.
Vinū nō est materia aceti nec potentia acetū:nec uiuens potentia mortuus:nisi scd̄m accidens.& fit acetum ex uino:ut ex die nox.
Acetum est corruptio uini:& huius materia est aqua.
Quæcūq; sic trāsmutātur adiuicē.s.scd̄m ordinē ad materiā primā oportet redire:ut si ex mortuo fiat aial ī materiā.idest ī elemēta p̄mo oportet redire:& deinde sic fiat aial:& acetū ī aq̄ & deinde sic fiat uinum.

Ex lectione quinta & co.xv.

Cā quare qd' pōtate ens actu sit:agēs est ī quibuscūq; est generatio quare & q̄ quod quid erat esse eoꝝ sit una diffinitio cā est agens.
Mors alia est sensibilis alia intellectualis.
Semper in diffinitionibus est aliquid ut materia & aliquid ut forma.
Cxvi. Quæcunq; non habent materiam nec intellectualem nec sensibilē.s.statim .i.non per aliud unūquodq; eorum est unum aliquid & non est alia causa essendi unum ulli eoꝝ neq; essendi ens aliquid.

Statim:i.non propter aliquid additum ens est aliquid hoc .i.substantia & quale:& quātum:qua ꝓpter non inest diffinitionibus nec ens nec unū

Vltima materia & forma sunt idem & illud.s.materia est ut potentia hoc scilicet forma ut actus.

Vnumquodq; quod potentia est:& quod actu:unum aliqualiter est

Propositiones ex libro nono metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

Secundum substantiæ rationem alia prædicamēta dicuntur entia & omnia habent rōnem substantiæ.

Ens dicitur dupliciter hoc quidem quod diuiditur in eo quod quid idest in substantiam aut qualitatē & in aliis prædicamētis alid' quod diuiditur secundum potentiam & actum uel opus.

Co.ii. Omnes potentiæ principia quædam sunt; & ad primum unū dicūtur quod est principium transmutationis in alio in quantum aliud est scilicet ad principium actiuum.

Potentia unomodo est potentia paciendi quæ est in ipso patiente principium mutationis passiuæ ab alio in quātum aliud est.

Potentia aliomodo est habitus impassibilitatis transmutationis quæ est in deterius & corruptiones ab alio inquantum aliud:& ī his oībus potentiis inest primæ.s.actiuæ potentiæ ratio

Potentia faciendi & patiendi est ut una .i.considerando ordinē unius ad aliā & ut alia.i.considerando subiectum earum.

Potētia passiua est in patiente:actiua aūt in faciente ut calor ī calefactiuo:

Inquantum natum est agere uel pati:nihil patitur a se ipso: uni enim unū principium scilicet agendi uel patiendi & non aliud in est.

Co.iii. Priuatio dicitur multipliciter:& enim non habens priuatum dicitur:& aptum natum si non habet aut omnino:aut quando aptū natū est:aut sic :ut puta perfecte.

Ex lectione secunda.

Potentiarum aīæ aliæ sunt irrationabiles :aliæ cum ratione.

Omnes artes & omnes factiuæ scientiæ potentiæ sunt :principia nanq; ꝑ mutatiua sunt in alio inquantum aliud.

Potentiæ omnes quæ sunt cū rōne contrariorum sunt eædem.ut medicina infirmitatis & sanitatis est causa:quæ uero irrationales sunt una unius tantum est :ut calidum calefaciendi solum.

Ratio eadem ostendit rem & priuationem eius:non tamen similiter sed est existentis magis.

Necesse est eandem scientiam esse contrariorum :& unius quidem secū

dum se .i.per prius alterius uero nõ scđm se .i. p posterius nã negatiõe ne & ablatione ostendit contrarium.

Priuatio est primum .s.principium contrariorum & est ablatio alterius.

Co.iiii Ipsius benefaciendi potentiã sequitur faciendi aut patiendi potẽtia:hanc uero illa non semper:necesse est enim benefacientem facere:sed solum facientem non necesse est bene facere.

Ex lectione.iii.&co.v.

Aedificatorem esse:est esse potentẽ ædificare:similiter & in aliis artibus.

Scientia abiicitur aut obliuiõe aut passione:aut tpe:non utiq; re corrupta.

Co.vi Potentia & actus alterum sunt.

Di.Co.vii. Est possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potẽtiam nihil erit impossibile.

Venit actus nomẽ qui ad significandum endelechiã .i.formam est impositus:& ad alia huiusmodi idest operationes ex motibus maxime:uidetur enim actus maxime motus esse.

Non entibus non assignatur moueri:nam intellectualia & concupiscibilia esse non entia dicimus:mota uero non:hoc autem est quia non entia erunt actu.

Ex lectione.iiii.& co.viii.

Nihil prohibet aliqđ ens possibile esse aut fieri non esse aut nõ futuꝝ eẽ.

Non est idem falsum & impossibile:nam te stare nunc falsum quidem & non impossibile.

Co.viiii. Si alicuius cõditõnalis antecedens est impossibile & consequẽs & si consequens & primum idest antecedens erit impossibile: & secundum idest consequens.

Ex lectione quinta & co.x.

Has potentias necesse est eos qui præexercitati sunt .s.in earum actibus habere q̃cunq; consuetudine aut ratione habentur:non tales ãt & q̃ sunt ĩ pati .i.naturales ut sensitiue non est necesse .s.præexerceri ut habeantur.

Potentiæ irrationales necesse est ut possint quando passiuum & actiuum appropinqñt.hoc .s.actiuum qđ facere illud uero pati:ratõales uero nõ est necesse:sunt enim cõtrariorum:quare simul facerent cõtraria si agerent approximata passiuo sine aliquo determinante.

Potentiæ irrationales omnes una unius tamen factiua est:rationales autem contrariorum.

Co.x. Necesse est alterum aliquid esse præter potentiam cõmunem ad cõtraria quod appropinquet eam ad alterum faciendum dico autem hoc appetitum aut proæresim .i.electionem quod enim desiderabit aliquis hoc faciet quando ut possit extiterit & appropinquauerit passiuo.

Ex lectione sexta & co.xi.

Actus est existere rem non ita sicut dicimus potentia.

Nō oportet ōis rei diffinitionē q̄rere ſʒ ꝯſiderare ꝗ rebꝰ ſm ꝯuenientiā.
Non omnia entia dicuntur actu ſimiliter.

Ex lectione ſeptima & co. xii.

Poſſibile eſt quod ab intellectu uel arte una tranſmutatiōe actu ſit ens ex potentia ente ut terra nundum potētia eſt ſtatua ꝑmutata enim erit æs
Quod fit ex materia dicimus eſſe non materiam ſed materiale. i. denomīnatiue ut archam non lignum ſed ligneam.
In hoc differt uniuerſale & ſubiectum per eſſe hoc aliquid aut nō eſſe.
Quæcūq; ſic ꝑdicātur denoīatiue ſicut accidentia ultimum ſuſtentans ea eſt ſubſtantia quæcunq; uero non ſic. ſ. prædicantur ſed ſpēs q̄dam & hoc aliquid eſt quod prædicatur: ultimum materia eſt & ſba materialis

Ex lectione octaua & co. xiii.

In eodem genere ē ipſa natura ipſi potentiæ. principium enim motiuum eſt ipſa natura ſicut & potentia: ſed nō ī alio ſed ī eodē inq̄tum idem.
Potentia prior eſt actus rōe & ſba tꝑe uero eſt quidem ut ſic: eſt āt ut non.
Actus prior eſt potentia rōne: quia neceſſe eſt rōnem actui præexiſtere: & notitiam actus notitia potentiæ.
Spē idē eſt priꝰ tꝑe agens. i. ens ī actu q̄ potentia ſed idem numero non.
Semper ex poteſtate ente fit actu ens ab ente in actu.
Impoſſibile eſt citharedum citharizare qui non citharizauit nā addiſcens citharizare citharizando addiſcit.
Semper eius quod mouetur motum eſt aliquid.

Ex lectione nona. & co. xv.

Actus eſt prior potentia ſubiecta q̄ q̄ generatione poſteriora ſunt ſpē & ſubſtantia. i. perfectione & forma priora ſunt ut uir puero & hō ſꝑmate
Oē ad principiū uadit ꝙ fit ad finem: nam principiū q̄dā finis eſt.
Finis potentie eſt actus & huius grā potentia ſumitur nō. n. ut uiſum habeant uident aīalia: ſed ut uideant uiſum habent: & theoricam habent ut ſpeculentur: ſed nō ſpeculātur ut theoricā habeant niſi ſint addiſcentes: hii autem non ſpeculantur perfecte.
Materia potentia eſt donec ueniat ad ſpēm qñ uero āctu eſt tunc eſt in ſpecie. i. habet formam.
Opus eſt finis ſcientiæ.
Quorumcūq; aliquid alteꝝ eſt ꝙ fit præter uſum potentiæ hoꝝ actus eſt ī ſcō ut ædificatō ī ædificato & totaliter motus ī eo ꝙ mouetur: quoꝝ uero nō eſt aliq̄d aliud opus ꝑter actionem potentiæ in ipſis exiſtit actio: ut uiſio in uidente & opera uitæ in aīa quare & fælicitas
Semp accipitur actus alius ante alium uſq; ad eum actum qui eſt ſemper mouētis principium eſt in aīa: uitæ enim qualitas quædam eſt.

Ex lectione. x. co. xvii.

Sempiterna priora ſunt corruptibilibus ſubſtantia. i. perfectione.
Nihil potentia ens ſempiternum eſt.

Omnis potentia scilicet passiua simul contradictionis est.
Quod possibile est esse contingit esse & non esse.
Contingens non esse corruptibile est aut simpliciter .s. secundum subst ã tiam aut secundum quid .i. secundum aliquod accidens.
Nihil ĩcorruptibilium simpliciter i. scd̃m sbam potentia est ens simplici ter: secundum aliquid autem nihil prohibet ut scd'm quale aut ubi:
Nihil eorum est in potentia quæ ex necessitate sunt.
Quæ sunt necessaria sunt prima: nam si hæc non essent nihil utiq; esset.
Illæ motus nõ est ĩ potẽtia si qs est sempiternus: & si quid motũ sempiter nũ est nõ scd̃m potentiã motũ i. i potẽtia ad moueri nisi und̃ quo i. ut ab hoc transeat in illud & huius nihil prohibet materiam existere
Semp sol agit & astra & totum cœlum: & nõ est timẽdũ ꝙ quandoq; stẽt neq; laborant hæc agentia: non enim potentia contradictionis ĩ ipsis:
Sba mã & potentia nõ actu cã est ꝙ corruptibilia laborent cũ mouentur

Ex lectione. xi. & co. xviiii.

Melior & honorabilior in bonis studiosa potentia est actus
Posse contraria simul existit in eodem: contraria uero impossibile est simul existere in eodem.
Necesse est in malis finem & actum esse deteriorẽ potentia ad illum.
Nõ est aliqd ꝙ est malũ ꝑter res: posterio. n. scd̃m naturã malũ q̃ potentia
In sempiternis nihil est neq; malũ neq; peccatũ neq; corruptio: qa ĩ eis nõ est potentia.
Corruptio de numero malorum est.

Ex lectione. xii. & co. xx.

Potẽtia ẽtia ad actũ reducta cognoscũtur .s. quomõ se habeãt ad ueritatẽ. cã uero huius est qa ĩtellectus acto est q̃re ex actu potentia cognoscitur
Posterius gnãtiõe i. tpe in eodẽ scd̃m numeꝝ est actus quam potentia.

Ex lectiõe. xiii. & co. xxi.

Quod est in actu maxime proprie dicitur aut ueꝝ aut falsum.
Veꝝ ĩ rebo ẽ cõpõi aut diuidi: und̃ ueꝝ ẽ diuisũ putãs diuidi ut hoiem nõ eẽ asinũ & cõpositũ ut hoiem eẽ aial cõpõi: mẽtitur ãt ecõtrario hñs res
Nõ pp nos existimare te uere eẽ albũ tu es albo: sed pp te eẽ albũ nos hoc dicentes uerum dicimus.
Circa cõtigẽtia eadẽ fit falsa & uera opinio & oĩo eadẽ: circa ĩpossibilia ue ro aliter se hñe nõ fit aliq̃ndo ueꝝ & aliq̃ndo falsũ: sꝫ semp hæc est uera quæ uera est & falsa quæ falsa est.
Co. xxii. Veꝝ & falsũ nõ similiter existet ĩ simplicibus sicut ĩ compositis nec ueꝝ in hiis idem sicut nec esse.
Attingere mente ipũ simplex & repræsentare scilicet uoce uerum est qd̃ est in simplicibus ignorare autem ipsum est non attingere ipsum.
Nõ ẽ id' affirmatio & reꝑsentatio qa. s. hæc ĩ cõpositis illa ĩ simplicibus ẽ

Decipi circa quid quid est .s. simplicium nõ cõtingit nisi scd'm accidẽs similiter autẽ circa cõpositas substantias quãtũ ad quod quid est.
Ens scd'm se ipsũ nõ gnãtur nec corrũpitur: ex aliquo .n. utiq; gnãretur:
Quæcũq; id sunt quod uere est aliquid & actu circa hæc nõ est decipi: sed aut intelligere aut nõ.
Circa simplicia nõ est falsum nec deceptio: sed ignorantia nõ talis qualis est cæcitas, quæ .s. est priuatio potentiæ uisiue: cæcitas.n. est ut utiq; si ĩtellectiuum omnino non habeat quis.

Propositiones ex libro decimo metaphysicæ Aristotelis:

Ex lectione prima & co.primo.

m Axime continuũ est quod natura est cõtinuũ: & nõ tactu nec ligatione & continuo℞ scd'm naturam magis est unum & prius cuius indiuisibilior motus est & magis simplex ut.s. est linea recta & circularis.
Indiuisibilis apprætensio eius est quod ẽ indiuisibile specie aut numero
Numero ĩdiuisibile ẽ singulare: ĩdiuisibile vo spẽ ẽ q ẽ unũ notitia & scia
Dicitur unũ quatuor modis .s. cõtinuũ natura & totũ & singulare: & uniuersale & oĩa hæc dicũtur unum per indiuisibile esse duo℞ quidẽ primo℞ per motũ ultimo℞ aũt per intelligentiã & rõnem.
Co.ii. Vnũquodq; erit unum cuicũq; horum extiterit aliquis modo℞.
Non est idem igni & elemento essei. rõ.
Vni esse est indiuisibile esse.

Ex lectione secunda:

Mensura cõsistit in eo quod est esse primũ uniuscuiusq; generis & maxime propriæ quantitatis: hinc enĩ ad alia uenit mensura & enim mensura est quo quantitas cognoscitur.
Oĩs quãtitas inquãtũ quãtitas cognoscitur uno: & ex quo primo cognoscitur est ipsum unum numeri principiũ scd'm q numerus.
Co.iii. Ex uno quod est principiũ numeri in aliis quãtitatibus dicitur mẽsura illud quo primo unũquodq; eo℞ cognoscitur.
Graue dicitur unomõ absolute quãtãcũq; habẽs inclinationẽ ad mediũ. aliomõ qđ est habens excessũ inclinationis per respectũ ad aliud & hoc modo cõpetit ei rõ quãtitatis: similiter & uelocitas quãtũcũq; motus habens & excessum motus.
Vbicũq; uidetur nõ esse auferre uel addere hoc est certũ metrũ qua propter numerus certissimũ metrũ est.
A quo primo scd'm sensum nõ cõtingit auferre hoc oẽs hoĩes met℞ faciunt & tũc putãt cognoscere quantũ quando cognoscũt p hoc met℞.

Motũ mẽsurãt hoĩes simplici motu & uelocissimo:puissimũ.n.hic tp̃s hꝫ

Ex lectiõe.iii.& cõ.iiii.

Non semper est numero unum metrum uerum aliquando plura.

Quod primũ est ĩ cõpositiõe singulorum indiuisibile ẽ:nõ similiter aũt cause ĩdiuisibile est:scd'm hæc quidẽ oĩo:ut unitas:illa uero ĩdiuisibilia ad sensum uoluit auctoritas:ut pes.i.mensura pedalis.

Semper mẽsurato cognatũ est metrum.i.eiusdẽ naturæ specialis ut magnitudinũ magnitudo & unitatũ unitas.

Numerus est multitudo unitatum.

Sciam metrum rerum.i.scibiliũ dicimus & sensum propter id quia cognoscimus aliquid ipsis quæ tamen mensurantur magis quam mensurent.

Ex lectione quarta & co.sexto.

Nõ est possibile ipsum unũ esse substantiã.i.subsistentẽ nec genus cõtingit eẽ pp easdẽ causas ꝓpter quas nec ens põt esse genus nec substãtia.

Co.vii. Dicitur equaliter de oĩbus generibus ens & unũ.

Nigrum priuatio albi est ut lucis tenebra.hæc enim est priuatio lucis.

Co.viii.Idẽ significãt aliqualiter unũ & ens primo per assequi equaliter cathegorias & quia nõ sunt ĩ una tantum cathegoria:secũdo per hoc ꝙ unus hõ nõ p̃dicat aliqd alterum.i.aliã naturã ab hoĩe quẽadmodũ nec ens p̃ter sbam aut quale aut q̃tũ:tertio quia unũ eẽ idẽ ẽ unicuiq; ꝙ eẽ.

Ex lectione.v.&co.viiii.

Opponuntur unũ & multa ut indiuisibile diuisibili.

Vnũ & multa cõtraria erunt & neq; ut cõtradictio neq; ut ad aliqd dicta.

Ex cõtrario ostenditur ipsum unum sicut & diuisibili ĩdiuisibile pp magis sensibilẽ multitudinẽ esse quã unũ:& diuisibile q̃ ĩdiuisibile q̃re rõne prior est multitudo indiuisibili propter sensum.

Co.x. Idem dicitur multipliciter:uno quidẽ mõ scd'm numerum,qd' aliquãdo dicimus ipsum ut sortes est hõ & ipsum est albũ. scd'omõ si rõe .s. suppositi & numero unum fuerit ut tu tibi ipsi idẽ & spẽ & materia idẽ es:tertiomodo si ratio prime substãtiæ.i.suppositi una fuerit licet supposita nõ idem sint ut æquales lineæ rectæ eedẽ.

Co.xi. Oẽ ad oẽ cõparãtum aut est idẽ ei aut aliud.i.diuersum.

Co.xii.Differentia & diuersitas aliqd sunt.diuersum.n.a quo est diuersũ nõ necesse est aliquo esse diuersum quia scilicet possunt esse diuersa se ipsis.differens uero ab aliquo:aliquo differens est ab eo.

Oẽ differens differt aut genere aut specie.

Differentia genere sunt quorum nõ est coĩs materia nec generatio ad ĩuicẽ ut quorum alia figura cathegoriæ:spẽ uero quorum idẽ est genus:sed diuersa forma.

Genus dicitur quo ambo idẽ sunt secundum speciem differentia.

Cõ.xiii. Cõtraria differentia sunt & cõtrarietas differentia quædã est.

Ex lectione. vi.

Dico cõtrarietatem maximam differentiam.

Genere differentia non habẽt uiá cõparatiõis ad inuicem:sed distant ma gis.s.quam possit in eis accipi & inconferribiliter.

Generatiões ex cõtrariis sunt sicut ex ultimis:ultimo℞ uero distantia ma xima est quare & quæ contrariorum est.

Maximum in unoquoq; genere est id quod perfectum est.

Maximum est cuius non est excessus.

Perfectum est cuius non est adhuc extra sumere aliquid possibile.

Omnia eo quod finem habeant dicuntur perfecta.

Nihil est extra finem:ultimum est enim in omni & continet:

Non eget aliquo exteriori quod perfectum est.

Co.xiiii. Contrarietas est differentia duo℞ perfecta.

Nõ contingit plura uni esse contraria.

Vltimo nõ ulterius erit aliquid.

Distantiæ unius nõ plura sunt quam duo ultima.

Cõtraria sunt quæ plurimum differunt.

Genere differẽtibus nõ est magis differẽs aliqd accipe hiis q̃ differũt spẽ

Ad ea quæ sunt extra genus non est differentia.

Cõtraria sunt quæ in eodem genere plurimum differentia sunt:

Eadem est materia contrariis:

Cõtraria sunt q̃ sub eadẽ potentia i.arte uel scia plurimum differẽtia sũt

Scia circa unum genus est quæ est una.

Ex lectiõe septima &co.xv.

Prima cõtrarietas habitus & priuatio est sed nõ oĩs priuatio sed quæcun que perfecta fuerit.

Alia contraria scd'm priuationem & habitũ dicuntur & hæc quidem per habere.s.inclusa ista ut albũ & nig℞ illa uero per facere ut. s. calefactio & frigefactio aut per factiua ut calefactiuũ & frigefactiuũ aut per accep tiones esse ea℞dẽ ut calefieri &frigefieri aut per abiectiones.

Primum oppositorum est contradictio.

Contradictionis nihil est medium contrariorum autem contingit.

Priuatõ cõtradictio q̃dã ẽ aut ĩ potẽtia d̃teriata:aut cõcepta cũ susceptiuo

Priuationis aliquo modo est medium:æquale nanq; & inæquale nõ oẽ nisi solum in susceptiuo æqualitatis.

Co.xvi. Cõtrarietas oĩs priuatio q̃dã ẽ priuatio uero nõ oĩs cõtrarietas ẽ

Omnis contrarietas habet priuationes alterius contrariorum:

Pria gnã cõtrario℞ sũt unũ &multa alia nãq; cõtraria ad hæc redducũtur

Ex lectione viii.& co.xvii.

Hanc dictionẽ ut℞ semp ĩ oppositiõe dicimus ut ut℞ album aut nõ albũ sit ut℞ ṽo hõ sit nõ dicimꝰ nisi ex suppositõe s.q͂ aliqd nõ possit eẽ hõ

Opposita sola .i.ex sui natura nō contingit simul existere.
Vnū contrarium duobus esse est impossibile.
Cōtrarii intermedia non uidentur neq; ex diffinitōe cōtrarii est possibile
Eqle est qd neq; magnū neq; puum ē aptum natum aut magnum aut p
uū eē & oppōitur magno & puo ut negatū puatiua & mediata ē iter ea

Ex lectione nona & co.xx.

Multū dicitur unomō si fuerit multitudo excessum habēs aut simpliciter aut ad aliquid & paucum similiter multitudo defectū hūs: aliomō dr ut numerus quod & opponitur solum uni & non pauco.
Vnusquisq; numerus est mensurabilis uno.
Primū pauca simpliciter sunt ipsa duo: multitudo:n.ē defectū hn̄s prima:
Co.xxi. Opponitur unū multis ut metr̄ mensurabili quæ opponuntur ut q̄ ad aliquid sunt nō tamen scd̄m se ipsa sunt eorū q̄ sunt ad aliquid.
Dupliciter dicuntur q̄ sunt ad aliquid alia nāq; dicūtur ut cōtraria.i.ex eq̄ alia ut scientia & scibile quia dicitur aliquid aliud ad ipsum.
Di. Numerus est multitudo uno mensurabilis.
Accidit si scientia sit scibile esse sed non accidit si scibile sit scientiam esse quia modo quodam scientia mensuratur scibili.
Multitudo absoluta nō oppōitur pauco: sed multū oppōitur pauco sicut multitudo excessæ multitudini.

Ex lectione. x. & co.xxii.

Omnia media in eodem sunt genere cum eo quorum sunt media.
Di. Media dicimus i q̄cunq; pmutari prius necesse est quod permutatur.
Permutari ex alio gnē i alid gn̄s nō ē nihil p accidēs: ut ex colore i figurā
Ex oppositis solis secundum se est permutari.
Impossibile ē eē media nō oppositorū: eēt.n.trāsmutatio nō ex oppositis
Oppositorum contradictionis non est medium.
Di. Contradictio est oppositō cuius cuicunq; altera ps adest necessario.
Ad aliquid q̄cunq; non sunt contraria.i.ex equo non habent media: causa uero est quia non in eodem genere sunt.
Co.xxiii. Quoniā media solū sunt ꝯrioꝶ necesse ē ipsa cōpōi ex hiis ꝯriis
Ex genere & differentiis species constituitur.
Contraria incomposita sunt ex inuicem.
Mediū qḋ ē respectu huius extremi quidem magis illius uero minus cōpositū est aliq̄liter ex illis quoꝶ dicitur esse huiꝰ q̄d magis illiꝰ uero minꝰ

Ex lectione.xi.& co.xxiiii.

Necesse ē differentiā q̄ facit differre spē diuersitatē eē generis q̄ diuersū facit ipsum genus & hæc differentia contrarietas est.
Omnia genera diuiduntur oppositis differentiis.
Diuersa specie sunt quæ in eodem genere contrarietatem habent: eadem uero specie sunt quæcunq; contrarietatem non habent

Genus nec idē nec diuersum spē suis spēbus:neq; spēs ad ea q̄ nō in eodē genere sunt specie:sed differūt genere ab illis.s.pprie loquēdo.
Materia negatiōe formaꝝ ostēditur.i.itelligitur & gn̄s mā ē quodāmō.

Ex lectione.xii.& co.xxv.

Neq; aial masculinū & fœium diuersū ē spē:q̄uis scd'm se aialis ħ sit dr̄ia.
Quæcunq; ex pte formæ sunt contrarietates spē faciunt differentiā: q̄ ue to ex parte materiæ sunt nō faciunt specie differentiam.
Calias ē rō .i. forma idiuidualis cū materia:& albus ē hō qa calias albus.
Masculus & fœmina aialis pprie sūt passiōes:sed nō scd'm substātiā.i.formam sed in materia.i.ex parte materie &corpore propter qd' idem sperma fœmina & masculū fit patiens passionē aliquam.

Ex lectione.xiii.& co.xxvi.

Corruptibile & incorruptibile cōtraria sunt:sicut impotentia potentiæ.
Necesse est diuersū esse genere corruptibile & incorruptibile.
Cōtrarioꝝ alia insunt scd'm accidens hiis de quibus dicuntur ut albū & nigrū :alia autē est impossibile ut corruptibile & incorruptibile.
Nihil est corruptibile scd'm accides:nam accidens cōtingit nō existere & corruptibile ex necessitate inest quibus inest.
Diuersa genere plus distant quam quæ specie.

Propositiones ex undecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima

Mnis rō &ois scia uniuersaliū est & nō extremoꝝ.i.singulariū
Differentia nulla genere participat.
o Magis principiū est quod simplicius est.
Principiū est qd' cointerimit.i.quo remoto remouetur aliud.

Ex lectione secunda.

Nō erit ordo nō existente aliquo principio ppetuo & sepabili & manēte.

Ex lectione tertia.

Phylosophi primi scia est entis inq̄tū ens uniuersaliter & nō scd'm partē
Oīs entis ad unū aliquid & commune reductio fit.
Cōtrarietatū unaq̄q; ad primas differentias &cōtrarietates reducetur ētis siue ille sint pl'alitas &unū siue similitudo &dissimilitudo siue aliq̄ alie
Nihil differt oīum entiū reductionē ad ens aut ad unū fieri.
Circa cōtraria priuationē oportet poni nō totius rōis.s.oppositi sed ultīe speciei.i.cōplete ratiōis puta si est iustus aliquis scd'm habitum quēdā obediens legibus si scd'm habitū illum non obediat:nō semp iniustus erit tota rōne priuatus iustitiæ:sed deficiēs in aliquo.
Quēadmodū mathematico circa abstracta cōsideratiōes facit circūtollēs

omnia sensibilia solum relinquens quantum & continuũ & passiones eorum :eodem modo se habet phylosophus circa ens .

Accidentia entis inquantum ens &contrarietates ipsius inquantũ ens nõ est alterius quã philosophiæ prime speculari .

Naturalis non considerat entia inquãtũ entia:sed magis inquantum motum participant.

Dialectica & sophistica sunt accidentiũ quidẽ entibus non inquantũ entia:nec circa ens ipsum inquantum ens.

Ex lectione quarta.

Mathematicus utitur primis principiis propriæ i. secundum ꝙ appropriantur sue materiæ & horum principia erit utiq; speculari i.in sua communitate primæ phylosophiæ.

Phylosophia prima de hiis quæ in parte i.particularibus entibus inquantum horum uuicuiq; aliquid accidit non intendit :sed circa ens inquantum est ens talium unumquodq; coĩum speculatur .

Natutalis philosophia accidentia & principia speculatur entium inquãtum sunt mota:& non inquantum entia .

Naturalem & mathematicam scientiam pattes sapientiæ i.philosophiæ primæ esse est ponendum.

Ex lectione quinta.

Est quoddam principium circa quod non est mentiri:sed necessarium est uerum dicere puta quod non contingit idem scd'm unum & idem tempus esse & non esse .

De talibus scilicet primis principiis simpliciter non est demonstratio: ad hunc autem scilicet ad hoiem est demonstratio.

Disputantem contra ponentes contrarias oppiniones oportet supponenere noium unumquodq; esse notũ & significare aliquid & non multa sed solum unum.

Ex lectione sexta.

Nihil ex non ente fieri sed omne ex ente:fere est coĩe dogma eoꝶ qui de natura tractauerunt.

Nunquam idem uidetur his quidem dulce hiis autẽ amarum non corruptis & priuatis alteris eoꝶ scd'm organum sensus & iudicatorium dictorum saporum.

Nihil differt dicere ꝙ sit credendum sic corruptis sicut sanis quam .s. ut dicatur quæ apparent submittentibus sub uisu digitum & facientibus ex uno duo uideri:oportere eẽ ꝑ apparere tãtũ i.tot & iteꝶ unum.

Inconueniens est ex uideri præsentia permutantia & nunquam permanẽtia:in eiusdem ex hoc de ueritate iuditium facere:oportet enim ex semper secundum eadem se habentibus:& neq; unã permutationem patientibus uerum uenari .

Corpora cælestia non quandoq; quidẽ talia:iterũ aũt alia uidẽtur: sed eadem semper sunt & permutationem nullam participant.

Nihil ponentes i.procedẽtes interimunt disputare & totaliter rõem :quare ad tales non est sermo.

Nullum intermediorum possibile est prædicari de uno & eodem:de quo prædicantur extrema.

Ex lectione septima

Omnis scientia particularis quærit aliqua principia & causas circa unumquodq; eorum quæ sub ipsa sunt scibilium.

Scientiarum particularium unaquæq; sumens idest supponens aliqualiter quod quid est in unoquoq; genere de quo considerat: temptat ostendere reliqua idest passiones debilius aut certius.

Scientiarum particularium hæ quidẽ sumunt quod quid est per sensum idest per accidentia heæ autem supponentes

Substantiæ & eius qđ qd ẽ in scientiis particularibus nõ est demõstratio.

Factiue scientiæ in faciente & non in facto habẽt motus principium similiter & praticæ scientiæ non in agibili:magis autem in agentibus principiũ habent motus :quæ autem sunt naturales scientiæ in ipsis motus principium est:

Neq; actiuã neq; factiuã sed speculatiuã necessariũ est eẽ sciam naturalẽ.

Ad cognoscẽdum qualiter naturalis scia ab aliis differat oportet nõ latere qualiter naturali diffiniendum sit & qualiter substantiæ idest diffinitiõis rõ sumẽda:utꝝ ut simũ.i.cũ mã aut magis ut cõcauũ.i.sine mã:

Ratio simi & carnis & oculi cum materia sensibili dicitur quæ autem est concaui sine materia.

Naturalis est circa habentia motus principium in se ipsis mathematica aũt speculatiua est circa immobilia quædam sed nõ separabilia.i.scdm esse a motu circa sepabile autẽ ens & immobile est metaphysica.

Tria genera speculatiuaꝝ sciaꝝ sunt naturalis mathematica & theologia

Optimum est speculatiuarum scientiarum genus.

Theologia est nobilissima:circa nobilissimum.n.genus est entium.

Melior & deterior unaquæq; scia dicitur scd'm propriũ scibile.

Ex lectione octaua.

Nulla scientiaꝝ negotiatur circa ens per accidens:sed qđ scd'm ipsum est proprium.i.subiectum &per se accidentia unaquæq; considerat solum & hoc est proprius finis scientiarum.

Circa ens per accidens sophistica sola negotiatur pp quod plato nõ male dixit dicens circa non ens sophysticam uersari.

Scientia oĩs est semper entis aut ut in plus.

Quod est ut uere ens.i.ens quod significat ueritatẽ ppositiõis hoc est ĩ cõplexiõe mẽtis & passio in hac pp qđ circa sic quidẽ ens nõ q̃rũtur prin

cipia i hac scia:sed circa ēs qđ ex aīa ē sepabile ē scia hi.methaphisica
Fortuna ē cā p accidēs i factis scđm electionē eoꝝ q̄ fiunt pp finē.
Cē ifinitæ sunt a quibus fiet qđ a fortuna ē pp ꝙ icerta est humanæ co-gnitioni & est causa scđm accidēs:sed simpliciter.i.p se nullius est cā.

Ex lectione nona.

Entiū hoc qdē est actu solū:hoc āt potētia solū:hoc āt potētia &actu.
Non ē aliquid motus ꝑter res pmutatur.n.semp scđm entis cathegorias
In unoquoq; genere dupliciter aliquid existit.s.scđm perfectionem &im perfectionem ut in substantia istud quidē forma ipsius h aūt priuatio.
Motus & permutationis tot sunt species quot & entis.
Dico motum actum eius quod est i potentia inquantum tale.
Motus est actus sed imp̄fectꝰ:quia iperfectū est quod est i potētia:cuius ip se est actus propter quod difficile est ipsum sumere quid est.
Motus est in mobili actus enim eius est a motiuo & etiam motiui actus non est aliud quā motus. oportet eni eūdē motū esse actū āboꝝ.
Quēadmodū eadē ē distātia unius ad duo &duoꝝ ad unū &ascēdētis & dscēdētis sed eē.i.rō nō unū similiter &i mouēte &i momēto idē actꝰ

Ex lectione.x.

Infinitū i actu dicitur primo quod impossibile est pertrāsire eo ꝙ non sit natū pertransiri sicut uox inuisibilis secundomodo pertrāsitionē ha-bens iperfectā.s.quia nundū ē pertrāsitum tertiomō quod uix pertran situr:quartomō ꝙ natū ē habere & nō habet transitionē & terminum.
Infinitū.s.i potentia dicitur appositione aut ablatiōe aut ābo ut.s.est tp̄s.
Infinitum est passio numeri & magnitudinis.
Non contingit esse actu infinitum.
Oē quod permutatur permutatur ex contrario in contrarium.
Infinitum in potentia nō est idem in magnitudine & motu & tp̄e ut una q̄dā natura.i.uniuoce sed scđm prius & posterius:puta motus ifinitus est propter magnitudinē i qua mō aliqd aut alteratur aut augetur tem pus autem infinitus est propter motum.

Ex lectione.xi.

Permutatur oē qđ pmutatur tripliciter hoc qdē scđm accidēs ut musicū ābulare hoc āt i eo ꝙ huius aliqd pmutatur p se dicitur pmutari ut cor pus quia oculus:aut quia ipum primū mouetur &hoc ē per se mobile.
Mouens dicitur mouēs triplicirer.mouet hoc.n.scđm accidēs hoc quidē scđm partem :hoc autem per se.
In oī mutatiōe sunt quinq; est.n.aliquid mouēs primū. secūdo aliqd qđ mouetur:tertio i quo tp̄us.quarto terminū aquo qnto terminū ad quē
Oē qđ pmutatur aut pmutatur ex s̄bo i s̄bm:aut ex n̄ s̄bo i nō s̄bm aut ex nō s̄bo i s̄bm aut ex s̄bo i nō s̄bm & dico s̄bm ꝙ affirmatiōe mōstrāus
Necesse ē tātū tres eē pmutatōes q̄.n.ē ex nō s̄bo i nō s̄bm nō ē pmutatō

Generatio & corruptio non sunt motus
Mutatio quæ est ex non subiecto in subiectum scd'm cõtradictionem generatio est:quæ autem ex subiecto in non subiectum corruptio est.
Quoniam motus oīs permutatio quædam est :eam quæ est ex subiecto i subiectum motum esse solam dicimus.

Ex lectione.xii.

Secundum substantiam non est motus pp nullū esse substantiæ cõtrariū
Secundum adaliqd non est motus:est enim altero nihil permutato uerificari alterum nihil permutatum q̄re scd'm accidens est motus ipsorū.
Secundum actionem &passionem non est motus:quia alicuius motus non est motus aliquis.
Esse oportet quod corrumpitur.
Secundum quale : quantum:& ubi necesse est motum esse: horum enim unicuique contrarietas est.
Immobile dicitur quod totaliter impossibile est moueri:&quod uix in tēpore multo tardum incipiens:& quod natum est quidem moueri:non potens aūt qñ quādo natū est:& ubi:&ut:qdē uoco qescere imobiliū solū
Diffi. Contrarium est quies motui:quare priuato erit motus isusceptiuo

Ex lectione.xiii.

Simul sunt scd'm locum quæcunq; sunt in uno loco primo i.proprio:& seorsum sunt quæcunq; in alio tāgi aūt dicūtur quoꝝ ultia sunt simul
Diffi. Intermedium est in quod natum est prius peruenire quod permutatur quam id in quod ultimo permutatur.
Diffi Cōtrarium secundum locum est quod secundum rectum .i.lineam rectam est plurimum distans:
Diffi. Consequenter dicitur quo post principiū ente positione aut specie aut aliter qualiter determinato : nihil intermedium est eorum quæ in eodem genere:& cui est consequenter.
Quod consequenter est dicitur respectu alicuius & posterius aliqd est:nō enim unum consequenter ad duo:
Diffi Habitum dicitur quod consequenter ens tangit.
Di. Dico continuum cum idem fuerit & unum utriusq; terminus, quæ se tangunt & continent.i.simul sunt .
Non est punctum unitati idem :punctis enim inest tangi :his autem non sed consequenter:& hoꝝ.i.punctoꝝ qd' intermediū aliqd:haꝝ aūt nō

Propositiones ex duodecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & ex co.primo.

d E substantia in hac scientia theoria est.

Co.ii. Accidentia non simpliciter entia sunt.

Ex lectione secunda & co.v.

Substātiæ tres sunt una quidem sensibilis cuius alia quidem est sempiterna ut scilicet corpora celestia alia corruptibilis ut plantæ & animalia: alia uero immobilis est:

Co.vi. Substantia sensibilis mobilis est.

Necesse est subesse aliquid mutabile contrariis: non enim contraria transmutantur: & hoc quidem manet illud uero contrarium non manet: q̄re est aliud tertium præter contraria materia uidelicet.

Co.vii. Transmutationes sunt quattuor generatio simplex & corruptio scd'm substantiam augmentum & decrementum secundum quantitatem alterato secūdum passionem latio scd'm locum.

Co viii Quoniam duplex est ens. s. actu & potentia transmutatur oē ex potentia ente in actu ens.

Co.x. Omnia habent materiam quæcunq; transmutantur: sed aliā & aliā nam sempiternorum quæcunq; non generabilia sed mobilia latione non generabilem idest quæ sit subiectum generationis materiam habent: sed unde quo idest in potentia ad terminos:

Comentator co.x. Naturæ materierum diuersantur secundum modos naturæ transmutationis & translatum non generabile nec corruptibile non habet materiam quam habet generabile & corruptibile.

Co.xi Res differunt materia.

Si agens est unus & materia una: illud factum erit unum cuius materia erat potentia.

Ex lectione tertia & co. xii

Tres sunt causæ & tria principia substantiæ mobilis: duo quidem cōtraria quorum hoc quidē est ratio & species idest forma illud uero priuatio tertium autem materia.

Nec generatur materia nec species: dico autem ultima scilicet materia & ultima forma: nam aliqua materia generatur scilicet quæ est subiectum alterationis.

Co.xiii. Quæcunq; substantia fit ex uniuoco idest a simili secundum formam agente.

Quæcunq; fiunt: aut fiunt natura: aut arte: aut fortuna: aut casu.

Diffi. Ars est principium agendi in alio

Natura est principium actionis in ipso in quo est.

Di. Fortuna & casus naturæ & artis sunt priuationes.

Co.xiiii. Substantiæ tres sunt: materia: & forma: & quod ex hiis est singularis: ut socrates & calias.

In artificialibus forma non est præter compositam substantiam: sed in eis quæ sunt natura hoc erit.

Co.xvi:&.xvii. Mouentes causæ uelut prius factæ existentes sunt:q̃ aũt ẽ causa ut ratio idest forma simul incipit cum re: si autem posterius aliqua forma manet perscrutandum est in quibusdam enim formis nihil prohibet ut si est anima tale:non omnis:sed intellectus.

Co.xviii. Homo aliquem hominem generat: qui singularis est & non uniuersalis.

Ex lectione quarta & co.xviiii.

Prius est elementum quam quorum est elementum.

Co.xxii. Simplicium corporum eadem sunt principia compositorum uero alia sunt principia proxima:& omnium principia proxima esse eadẽ dicere non est nisi proportionabiliter quemadmodum si quis dicat ꝙ principia scilicet eadem proportionabiliter in omnibus sensibilibus sunt tria species: & priuatio & materia.

Co.xxiii. Alteꝝ ẽ principium &elementum causæ uero ambo sunt.

Elementa oĩum scd'm analogiam tria sunt scilicet forma materia & priuatio causæ uero & principia quattuor scilicet mouens forma priuatio & materia.

Co.xxiiii. Mouens omnia est principiũ omnium.

Coxxv.Omniũ alioꝝ generũ causæ sunt principia substantiæ quia sine substantiis non sunt passiones & motus & alia accidentia.

Co.xxvi Proportionabiliter sunt principia eadem oĩum actus &potentia & cadunt hæc in dictas causas uidelicet formam materiã & priuationẽ actus enim species est & priuatio:potentia autem est materia hæc scilicet per se est quæ potest fieri sub ambobus.

Co.xxvii Principium singularium singulare tantum est

Eoꝝ quæ sunt in eadẽ specie:diuersa sũt principia nõ spẽ sed numero:nã aliud est tua materia & forma & moues:&aliud mea:uti ãt rõe ead' sũt.

Ex lectione quinta & co.xxviii.

Necesse est esse sempiternam aliquam substantiam immobilem:

Si oẽs substantiæ sunt corruptibiles oĩa corruptibilia erũt

Impossibile est motũ fieri aut corrũpi semper enim erit: similiter &tp̃s.

Non possibile est prius & posterius esse cum non sit tempus:

Motus non est continuus & sempiternus:nisi quod secundum locum: & qui circularis est.

Co.xxx: Contingit potentiam habens mouendi non agere:

Contingit quod potentia est non esse

Oportet principium motus scilicet sempiterni esse tale:cuius substantia ẽ tantum actus:&tales substantias oportet esse sine materia &sẽpiternas

Videtur agens omne posse potens uero non omne agere:quare prius esse actu uidetur potentia:

Quomodo mouebuntur potentia entia:si non fuerit actu aliqua cã mo-

uens: non enim seipsam materia mouebit.

Co.xxxiiii. Si debeat fore generatio & corruptio aliud ab uniformi agēte oportet agens esse aliter & aliter se habens in agendo.

Est aliquid semper motum motu incessabili hic autem motus est qui circulo: & hoc non ratione idest per rationē solū sed opere idest ab effectu palam est quare sempiternum utique erit primum cœlum qui sic mouetur.

Co.xxxv. Est aliquid quod non motum mouet sempiternum: & substātia: & actus ens.

Ex lectione sexta & co.xxxvi.

Mouet primum mouēs sicut appetibile quod scilicet est mouere per modum finis & intelligibile: hæc enim sola mouent nō mota:

Primum appetibile & primum intelligibile eadem sunt: cōcupiscibile autem quod non est intelligibile ipsum est apparens bonum: uoluntabile uero idest appetibile appetitu intellectiuo est primum ipsum existens bonum:

Co.xxxvii. Principium appetitus intellectualis est intelligentia idest actus intellectus intellectus autem ab intelligibili mouetur.

Vnum & simplex non idem sunt: unum enim metrum significat: simplex autem qualiter habens ipsum idest significat dispositionem secūdum quam aliquis aliqualiter se habet.

Finis est in immobilibus.

Mouet primum mouens immobile ut amatum quod mouet primo moto uero illud alia mouet

Co.xxxviii. Si aliquid modo contingit illud aliter & aliter se habere: latione autem quod contingit aliter se habere secundum locum & si non secundum substantiam.

Mouens immobile actu sempe ens: contingit aliter se habere nullatenus

Latio prima mutationum est quæ circulo: & hac primum mouēs mouet s. primum mobile sicut finis.

Ex tali principio scilicet quod est mouens sicut finis dependet cœlum & natura.

Co.xxxviiii. Delectabilis disputatio est ipsius desiderantis & intelligentis primum intelligibile qualis optima nobis paruo tpe pōt esse: sic.n semp illud est. s. primū mobile nobis aūt est possibile.

Delectatio est actus idest in actu huius scilicet desiderantis & intelligentis primum principium:

Vigilatio sensus & intelligentia delectabilissimum est spes uero & memoria propter hæc sunt delectabiles.

Intelligere scd'm se est actus eius quod secūdum se est optimum: & quod maxime: eius quod maxime.

Se ipsum intelligit intellectus secundum transumptionem intelligibilis: intelligibilis enim fit intellectus attingens scilicet intelligibile & intelligens: quare idem intellectus & intelligibile.
Susceptiuum est intellectus intelligibilis & substantiæ.
Actuatur intellectus habens intelligibile.
Primum intelligibile magis isto intelligente ipsum uidetur habere diuinum: & speculatio illius delectabilissimum: & optimum est.
Bene habet delectationẽ: ut nos quandoq;: deus semper (mirabile) si autẽ magis habet quam nos adhuc mirabilius habet autem eam sic scilicet potissimo modo quam nos.
Vita existit deus: & enim actus intellectus uita est; deus autem ipse actus intellectus est.
Actus dei est uita optima & sempiterna.
Dicimus idest fama hominum est deum esse animal optimũ sempiternũ
Vita & duratio continua & æterna existit deo: hoc enim deus.
Co.xxxxi. Quod est substãtia aliqua sempiterna immobilis separata a sensibilibus manifestum est.
Non contingit habere hanc substantiam scilicet sempiternam magnitudinem ullam: uerum sine parte & indiuisibilis est: & mouet per infinitum tempus.
Non habet potentiam infinitam finitum ullum.
Nulla est infinita magnitudo
Impassibilis & inalterabilis est talis substantia sempiterna.

Ex lectione. vii. & co.xxxxiii.

Principium & primum entium est immobile & scd'm se & scd'm accidens mouens uero est primum & sempiternum & unũ motum.
Necesse est sempiternum motũ a sempiterno moueri: & unũ ab uno.
Videmus præter uniuersi simplicem latiõem quam mouere dicimus primam existentem substantiam & immobilem: alias lationes planetarum sempiternas.
Sempiternum & instabile est circulare corpus idest cœlum.
Astrorũ natura sempiterna substantia quædam est.
Quod prius est substantia substantiã esse necesse est.
Tot substantias esse necesse est natura sempiternas & immobiles scd'm se & sine magnitudine quot lationes astrorum.
Co.xxxxiiii. Maxime propria phylosophia mathematicarũ scientiarũ est astrologia: hæc enim de substantia sensibili quidem: sempiterna aũt: facit theoriã: aliæ uero de nulla sbã puta q̃ circa numeros & geometria.
Co.xxxxv. Amare oportet utrosq; quorũ scilicet opinionem sequimur & quorum opinionem repudiamus persuaderi uero a certioribus.
Co.xxxxvii. Omnium sperarum numerus & ferentium & reuoluentium

eas quinquagintaquinq;:si aũt lunæ & soli nõ addiderit quis quos dimimus motus scilicet quattuor deferentes duos solis & duos lune: & q tuor reuoluentes omnes speræ erunt septem & quadraginta.

Substantias & principia immobilia & insensibilia tot esse quot numerus sperarũ rationabile est existimare: necessarium enim circa hoc dimittatur fortioribus dicere scilicet nobis.

Nullus motus sui gratia est: nec etiã alicuius alterius motus sed moti grã

Co.xxxxviiii. Quid sit unũ cœlũ tantum manifestũ ẽ: si enim plures eẽnt cœli ut homines foret principium quod circa unũquodq; : specie unũ numero uero multa quod est impossibile.

Quæcunque sunt numero multa & specie unũ : materiam habent.

Primum principium cum sit quod quid erat esse non habet materiam endelechia enim est.

Vnum ratione & numero est primum mouens immobile ens.

Co.l Fabulose adducta sunt ad persuasionem multorum & ad oportunitatem idest utilitatem multorum ad leges etiam conferendas: conformes hominibus deos esse & aliorum animalium quibusdam similes a quibus si quis separando id accipiat solum: quod primum deos existimauerunt potentias substantias esse: diuine utiq; dictum esse putabit & secundum ueri dei similitudinem.

Ex lectione octaua & co.li

Ad nobilitatem intellectus differt intelligere bonum & contingens idest quodcunque.

Primus intellectus diuinissimum & honorabilissimum intelligit & non transmutatur in aliud intelligibile : i indignius enim transmutatio est

Si primum intelligens non itelligit se ipsum sed aliud dignius erit quã intellectus primi ipsum intellectum & intelligere & intelligentia erũt quid indignissimum intelligenti: quare fugiendum est hoc scilicet itelligere aliud actu a se ipsum deum: et enim non uidere quædam digniũs est quam uidere.

Primum intelligens se ipsum intelligit. siquidem est potentissimum.

In quibusdam scientia est idem quod res scita.

Non alterum existit quod intelligitur & intelligentia in his quæcunq; materiam non habent.

Indiuisibile est omne quod non habet materiam: ut humanus itellectus

Intellectus qui est compositorum habet perfectonem suam in aliquo tempore: non enim habet ipsum bonum in hoc aut in hoc : sed in toto quoddam.

Ex lectione.viiii.& co.lii.

In ordine exercitus est ipsum bonũm scilicet exercitus & dux est bonum

exercitus:& magis istæ.s.dux.non enim iste propter ordinem : sed ille idest ordo ,propter hunc est :
Ad unum finem omnia coordinata sunt.
Co.liii Impassibilia sunt contraria adinuicem.
Materia quæ est una contrariorum nulli est contraria:
Co.lvi Contrarium primo principio nihil est.
Omnia contraria materiam habent.
Numerus non facit continuum:nec ut mouens nec ut species idest sicut principium formale.
Entia nõ uolunt disponi male :nec bonum est pluralitas principatuum : unus ergo princeps.

Propositiones ex tertiodecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Vbitatio nobis est hic non de esse idearum:sed de mõ essendi.
Ideæ mathematica non sunt neq; enim in sensibilibus sunt.
d Duo corpora simul esse impossibile est.
Impossibile est corpora & superficies &lineas &numeros &mathematica omnia esse præter sensibilia.
Priora compositis sunt incomposita
Imperfecta magnitudo generatiõe prior ẽ perfecta substantia idest perfectione autem posterior ut inanimatum animato.
Generatio primo ad longitudinem fit deinde ad latitudinem: ultimo ad profundum & finem habet.
Quæcunq; ratione priora sunt:& substantia priora sunt.
Substantia priora sunt quæcunq; separata in causando excedunt.
Ratione priora sunt quorum rationes ex rationibus sunt.
Non contingit album separatum esse ab homine albo:sed semper simul cum homine albo.
Mathematica priora sensibilibus in essendo non sunt: sed ratione solum
De sensibilibus magnitudinibus contingit esse demonstrationes non in quantum sensibiles sunt sed inquantum magnitudines.
Multa accidunt scd'm se rebus inquãtũ unũquodq; existit tale ut animali in quantũ fœmininum animal uel masculinum insunt passiones propriæ:& non aliquod masculinũ uel fœmininum separatũ ab aialibus ẽ
Si quis ponens separata accidentia speculatur aliquid de his inquantum talia nulla propter hoc meditatio mentietur :sicut nec quando in terra scripsit pedalem dicat non pedalem in propositionibus fit mẽdacium
Tempore pytagoræ dialectica ualida nondum erat.
Nihil conferunt ideæ perpetuis sensibiliũ neq; his quæ fiũt & corrũpũtur

neq; ad sciētiam ipsam aliquid iuuabunt.
Impossibile est ideas esse numeros.
Numerus qui est usq; ad denariū perfectus est:
Numerus ex indiuisibilibus cōponitur magnitudines aūt non.
Impossibile est numerum & magnitudines esse separabiles.
Difficile ē nō bene se habētibus suppositiōibus & principiis dicere bene secundum epicharmum.
Scia sicut & scire dupliciter dicitur quorū hoc qd' potētia hoc aūt actu:
Scia q̄ ē potētia ē ut materia uniuersalis existēs:& ind'teriati uniuersalis &ind'teriata est q̄ aūt actu determinata: est & determinati.
Scd'm accidens uisus uniuersalem colorem uidet: quia hic color quem uidet color est.

Propositiones ex.xiiii.libro metaphysicæ Aristotelis.

eius quod semper est non est prius aliquid.
Corruptiuum contrarii contrariū est.
Hō hoīem gnāt tāq̄ pfectum principiū:& nō est primū sperma

Expliciunt propositiones ex.xiiii.libris metaphysicæ Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro physicorū Aristotelis.

Ex lectiōe.i.&co.i.

scire &itelligere contingit circa oēs scientias quarum sunt principia causæ & elementa ex eorum cognitione.
Tunc cognoscere arbitramur unūqdq; cū causas potētias & principia prima cognoscimus. usq; ad elementa.
Co.ii.Innata est nobis uia cognoscēdi ex notioribus nobis & certioribus:icertiora &notiora naturæ.
Co.iii.:Sunt primum nobis manifesta & certa confusa magis: posterius aūt fiūt ex his nota elementa &principia nobis diuidentibus hæc
Non eadē sunt nobis nota &simpliciter.
Co.iiiiEx uniuersalibus in singularia oportet procedere.
Totum secundum sensum notius est.
Vniuersale totū quoddā est:multa enim cōpræhendit ut partes.
Co.vPueri primo appellāt oēs uiros patres &matres fœminas:posterius determinant unumquodq; eorum.

Ex lectione secunda & co. vi.

Necesse est aut unum esse principium aut plura;
Parmenides & melissus dixerunt unū esse principium & immobile.
Co.viii. Contra negantem prima principia nō est disputādum: sicut nec geometræ amplius ratio est ad destruentem sua principia.
Principium cuiusdam est aut quorundam.
Co.viiii. Vno inconuenienti dato alia contingunt;
Co.xi. In scientia naturali supponuntur oīa naturalia a moueri aut q̄dā.
Non conuenit cuilibet scientiæ omnia soluere sed quæcūq; ex principiis scientiæ aliquis mentitur quæcunq; uero non ex principiis mentitur aliquis: minime soluere conuenit.

Ex lectione tertia & co. xiiii.

Nullum aliorum separabile est extra substantiam: omnia nanq; de subiecta dicuntur substantia.
Co.xv. Finiti & infiniti ratio quantitati congruit sed non substantiæ neque qualitati.
Co.xvi. Vnum multipliciter dicitur queādmodū & ens
Co.xvii. In infinitum diuisibile est continuum
Co.xviii. Terminus indiuisibilis finitus non est.

Ex lectione quarta & co.xxi.

Vnum dicitur dupliciter scilicet in actu & in potentia;
Vnum in actu & multa in potentia non opponuntur.

Ex lectione .v.&co.xxii.

Co.xxiiii. Contraria differunt specie
Co.xxvi. Omne accidens est aliud a suo susceptibili.
Co.xxvii. Quod uere est nulli accidit sed illi aliquid.
Co.xxviii. Duplex est accidens scilicet separabile & inseparabile.
Co.xxviiii. Nullum diffinitum ponitur in rationē partium diffinitiōis
Co.xxx De quocunq; dicuntur ambo seorsum scilicet animal & bipes de eodem utraq; scilicet simul dicuntur: & quod ex his scilicet homo.

Ex lectiōe.viii. & co.xxxii.

Raritas & densitas sunt contraria; & reducuntur ad excellentiam & defectum: ut ad ulteriora

Ex lectione. viiii.& co.xxxiii.

Omnes physici conueniunt in hoc q̄ ex nihilo nihil fit.
Co.xxxiiii. Anaxagoras dicebat quod nihil est totaliter album aut nigrum aut carnem aut os sed quod plus unumquodq; habet hoc est natura rei.
Co.xxxv. Infinitum secundum quod infinitum ignotū est.
Principiis infinitis existentibus & secundum multitudinem: & secūdum speciem impossibile est cognoscere q̄ sunt ex hiis.

Cognoscere compositum arbitramur cum cognoscimus ex quibus causis & quantis compositum sit.

Co.xxxvi. Si partes non habent determinatam quantitatem:nec totum in quo sunt actu.

Caro & os & huiusmodi partes sunt animalis:& fructus plantarum.

Impossibile est carnem aut os aut aliquid aliud quãtũcunq; esse secundũ magnitudinem aut in maius aut in minus.

Co.xxxvii. Anaxagoras dicebat q fit ex quolibet quodlibet:& q oẽ corpus finitum resecatur & rescinditur a corpore finito.

Co.xxxviii. Omne corpus remoto quoddam minus necesse est fieri.

Carnis determinata est quantitas & magnitudine & paruitate.

Ex minima carne nullum segregabitur corpus: erit enim minus minio.

Co.xxxviiii. Passiones inseparabiles sunt.

Intellectus quærens impossibilia est inconueniens.

Co.xxxx. Quædam ex similibus generantur & in similibus resoluuntur ut lutum in luta:quædam ex dissimilibus & non idem modus est:nam alia per alterationem sicut lateres ex luto alia per compositiõem sicut domus ex lateribus.similiter autem aqua & aer ex alterutris idest dissimilibus sunt & fiunt.

Co.xxxxi. Dignius ẽ minora & finita principia accipere sicut facit Empedocles quam plura & infinita sicut Anaxagoras.

Ex lectione .x.& co.xxxxii.

Omnes physici contraria principia faciunt:& hoc rationabiliter:oportet enim principia non ex alterutris neq; ex aliis sed ex hiis oĩa esse:& contrariis primis insunt hæc tria.

Co.xxxxiii. Neq; agere aptum natum est neq; pati: contigẽs ex contingẽti idest uel ea quæ contingunt simul esse uel indifferentis unumquodque ex unoquoque.

Co.xxxxv. Omnia composita fiunt ex incompositis: & figuratum & in figuratis:& corrumpitur compositum in non compositum quod est oppositũ illi compositioni.

Co.xlviii. Ratio uniuersalis est:sensus autem particularis

Ex lectione .xi.& co.xlviiii.

Impossibile est unum tantum principium esse:quoniam non unum tantum contrarium est.

Vna contrarietas in omnĩ genere est.

Qui contingit generari melius est ex finitis quemadmodum empedocles dixit quam ex finitis sicut anaxagoras.

Alia aliis sunt priora contraria:& sunt altera ex alterutris: ut dulce & amarum.

Principia semper oportet manere.

Co.li. Vnum contrariorum non facit aliquid ex reliquo: sed utrunq; transmutat aliquod tertium

Co.lii. Principium non oportet de aliquo subiecto dici: principii enim esset principiū.

Subiectum principium est & prius prædicato idest accidente.

Substantia non est contraria substantiæ.

Co.liiii. Aer habet qualitates contrarias minus sensibiles: consequenter autem aqua.

Co.lv. Quod potest fieri per pauciora non debet fieri per plura.

Impossibile est plures esse contrarietates primas.

Omnia contraria quæ sunt in genere substantiæ: in eo quod prius & posterius sunt differunt non autem genere.

Semper in uno genere contrarietas una est.

Omnes contrarietates reducuntur in unā.

Ex lectiōe.xii. & co.lvii.

Est secundum naturam communia prius dicere & sic circa unumquodq; propria speculari.

Co.lviii Dicimus fieri ex alio aliud idest scd'm esse substantiale & ex altero alterum idest scd'm esse accidentale.

Non dicitur ex hoīe factus est musicus: sed homo factus est musicus.

Co.lx. Et si homo & musicus numero sint unum: specie tamen idest ratione non unum.

Non idem est homini & musico esse. hoc quidem permanet: illud uero non permanet.

Co.lxi. In non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc: quā hoc fit hoc: licet hoc possit dici sed non ita proprie.

Co.lxii. Fieri simpliciter substantiæ solius est: fieri secundum quid accidentis.

Quantum & quale & ad alterum & aliquando & ubi fiunt in subiecto aliquo: propter id q̄ sola substantia de nullo subiecto dicitur sed omnia de ipsa.

Semper est aliquid quod subiicitur ex quo fit quod fit.

Co.lxiii. Eorum quæ fiunt simpliciter alia fiunt transfiguratiōe ut statuā alia oppositione: ut quæ augmentantur alia subtractione ut ex lapide mercurius: alia cōpositōne ut domus: alia alteratione: ut quæ conuertūtur scd'm materiā: & oīa quæ sic fiunt ex substantiis fiunt.

Co.lxiiii In qualibet factione sunt tria. s. subiectū & terminus factionis & oppositum eius.

Ex lectione xiii. & co.lxvi.

Illa sunt principia & causæ rerum naturaliũ ex quibus primis sunt & fiunt non scd'm accidens sed.s.per se.
Omne quod fit fit ex subiecto & forma.
Vnumquodq; resoluitur in ea ex quibus componitur.
Co.lxvii. Est autem subiectum numero quidem unũ spẽ autem duo.
Hõ quidem & aurum & oĩo materia quælibet numerabilis est.
Priuatio uel contrarium est principium rerum naturaliũ per accidens.
Ab inuicem pati contraria impossibile est.
Nõ plura cõtrariis sunt principia per se.sed duo sicut & contraria.
Co.lxviii. Sufficiens erit quandoq; alterum cõtrariorum absentia & præsentia sua facere mutationem.
Co.lxviiii. Natura subiecta idest materia scibilis est secundum analogiã scilicet ad formam.
Di. Quod se habet ad sbstãtias naturales sicut æs ad statuã & lignũ ad lectũ & qdlibet materiale & iforme ad formã:hoc dicimus eẽ mãm pmã

Ex lectione.xiiii.& co.lxxiiii.

Quod medicus aliquid faciat uel patiatur ĩtelligitur dupliciter per se uel per accidens.
Co.lxxv. Nos dicimus fieri nihil simpliciter ex eo quod non est.sed tamen fieri ex eo quod non est scd'm accidens.
Quod est per se non est ex priuatione:quia priuatio non intrat essentiam rei factæ.
Co.lxxvi. Ex eo quod est nihil fit nisi per accidens.
Ex ente in potentia fit aliquid per se ex ente in actu uel ex non ente fit aliquid per accidens.

Ex lectione.xv.& co.lxxvii.

Co.lxxviiii. Nos quidem dicimus materiam & priuationem alteram scilicet ratione.
Materia est nõ ens scd'm accidens priuatio autem per se non ens.
Materiam quidem prope rem & substantiam aliqualiter dicimus: priuatõnem autem nequaquam.
Co.lxxx. Materia cum forma est causa omnium eorum quæ fiunt sicut mater.
Priuatio est sicut malum & neq; penitus est & est extra omne.
Co.lxxxi. Forma est quiddã diuinum & optimum & appetibile.
Nihil appetit sibi contrarium:corruptiua enim sunt adinuicẽ contraria.
Materia appetit formam sicut fœmina masculum & turpe bonum.
Ex cõmentariis Sancti Tho. Appetitus naturalis nihil ẽ aliud quã ordinatio aliquorum scd'm propriam naturam in finẽ suũ.
Co.lxxxii. Materia secundum se est incorruptibilis & ingenerabilis sed

secundum ꝙ in ea est priuatio est corrupribilis:
Materia est primum subiectum unicuiq; ex quo fit aliquid per se: & non secũdum accidens: & inest rei facte.
Co.lxxxiii. De principio formali utrum sit unum aut plura & quot & quæ sit pertinet determinare ad physicam primam.

Propositiones ex secundo libro physicoꝝ Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

Orum quæ sunt alia sunt a natura: alia uero propter alias causas puta uel ab arte uel a casu.
Animalia & ipsorum partes & plantæ: & simplicia corpora sunt a natura.
Omnia quæ sunt a natura habent in se principium motus & status.
Co.ii. Lectulus & indumentum & oĩa quæ sunt ab arte neq; unum habẽt principium transmutationis innatum secũdũ autem ꝙ contingit ipsis lapideis esse aut terreis habent hoc intantum.
Co.iii Di. Natura est principiũ alicuius & causa mouendi & quiescendi ĩ eo in quo est primo & per se & nõ secundũ accidens:
Co.iiii Natura est subiectum quoddam scilicet in quantũ est materia & ĩ subiecto est semper scilicet in quantum est forma.
Co.v Ferri sursum natura non est nec habet naturam sed causatum a natura & secũdum naturam.
Co.vi Demonstrare manifesta per immanifesta est non potentis iudicare quid est notum propter se & quid non est notum propter se.
Sillogizat aliquis de coloribus cum natus sit cæcus de coloribus quare necesse est huiusmodi de noĩbus habere rationem: nihil autẽ ĩtelligere

Ex lectione .ii. & co .vii.

Natura omnium artificialium est eorum materia.
Co.xi. Illud quod est in potentia tãtum ad hoc ꝙ sit artificiosum non dicitur habere aliquid artis quod est in potẽtia caro & os non dicitur habere naturam carnis & ossis.
Co.xii Forma inseparabilis est a materia secundũ esse: sed nõ scd'm rõem
Co.xii Compositum ex materia & forma non est natura: sed a natura.
Materia & forma dicuntur natura: forma tamen magis natura est quam materia: ununquodq; enim magis tunc dicitur esse cum est endelechia quã cum sit potentia.
Co.xiii Fit ex homine homo sed non lectulus ex lectulo.
Co.xiiii Natura dicta sicut generato idest natiuitas uia est in naturam.

Medicatio non est in medicinam uia sed in sanitatem
Id quod nascitur non denominatur ab eo ex quo nascitur:sed in quod scilicet terminatur.
Co.xv.Priuatio forma quodammodo est.

Ex lectiõe.iii.& co.xvi.

Plana & firma habent physica corpora & longitudines & puncta de quibus intendit mathematicus.
Co.xvii.Subiectum & propria passio sunt eiusdem considerationis.
Co.xviii. De his negociatur mathematicus de quibus & physicus:sed diuersimode.
Non fit mendacium abstrahentium.
Physica minus sunt abstracta mathematicis.
Impar & par:& rectum:& curuum:& linea & figura & numerus:sine motu diffiniuntur:caro autem & os & homo non hoc modo: sed sicut naris sima idest cum materia sensibili:sed non sicut curuum idest cum materia intelligibili.
Co.xviiii.Perspectiua harmonica & astrologia magis sunt scientiæ physicæ quam mathæmaticæ.
Geometria de physica linea intendit: sed nõ in quãtũ est physica: sed perspectiua mathematicam lineam considerat non inquantum est mathematica:sed in quantum est physica.

Ex lectione quarta & co.xxii.

Ars imitatur naturam:
Eiusdem sciẽtiæ scilicet artificialis est cognoscere speciem idest formam & materiam usq; ad aliquem terminum similiter & physicæ.
Co.xxiii. Eiusdem sciẽtiæ est considerare finem & quæ sunt ꝓpter finem
Forma est finis materiæ & cuius causa fit.
Ad hoc qđ aliquid sit finis motus continui requiritur ꝙ sit ultimũ eius & cuius causa fit.
Non omne ultimũ est finis:sed quod est ultimũ & optimum.
Co.xxiiii. Quædam artes faciunt materiã simpliciter quædam operose.i. materiam præexistentem in natura disponunt ad receptionem formæ
Sumus quodammodo nos finis oĩum scilicet artificialium.
Dupliciter dicitur id cuius causa fit scilicet cuius & quo.
Co.xxv. Duæ sunt artes principantes materiam idest principantes artibus facientibus materiam scilicet usualis & factiua:gubernator enim qualis sit species aliqua temonis cognoscit & instituit:alius autem ex quo ligno erit.
Co.xxvi.Eorum quæ sunt ad aliquid materia ẽ.
Sub alia forma oportet aliam materiam esse.
Terminus considerationis naturalis est circa formas quæ sunt separa

.s. quodāmodo a materia:i materia aūt sūt uidelicet ad formā hoīs.
Homo hoīem generat ex materia & sol.
Quomodo se habeat forma hominis scd'm qđ ē separabilis:& q̄d sit:phylosophicæ potentiæ est determinare

Ex lectione. v.& co.xxvii.

Sciende grā &non operandi hoc negotiū est.i. scientia naturalis
Scire opinamur unūq̄q; quādo accipimus pp q̄d hoc aūt est accipere primam causam.
Co.xxviii. Quattuor sūt causæ.s.materialis formalis efficiēs & finalis.
Oēs ptes quæ sunt in diffinitione redducūtur ad gn̄s causæ formalis
Quæcunq; in mouente primo & ultimo fine intermedia fiunt sunt finis.
Co.xxx Contingit eiusdem multas causas esse per se & nō; scd'm accidēs: sed non eodem modo.
Quædā sunt sibi adinuicē causæ sed non eodem modo.
Idem aliquando causa contrariorū est.
Co.xxxi Propositiones sunt causæ conclusionis sicut ex quo est.
Partes sunt causa materialis totius.
Finis est potissima cā inter causas & cā finalis aliarū causarum.
Finis habet rationem boni.
Nihil differt eandem causam finalē esse bonam uel uideri bonam.
Causæ per se eiusdem speciei aliæ sunt priores aliæ posteriores aliæ ꝓpe aliæ cōmunes ut sanitatis medicus & artifex. similiter accidit & in causis per accidens.

Ex lectione.vi.&co.xxxiii.

Accidit statuefacienti polycletum esse & continentes polycletū; sunt causæ per accidens statuæ.
Causæ per accidens sunt aliæ aliis longius & propius rationi causæ.
Co.xxxiiii Quædam dicuntur causæ in potentia quædam in actu.
Co.xxxvi. Causæ per se aliquando accipiuntur complexiue cum causis per accidens.
Modi cārū numero sunt sex.uidelicet singulare & genus siue prius & posterius accidens & genus accidētis & simplex & cōplexum. & quilibet horū distinguitur per actum & potentiam.
Co.xxxvii Causæ in actu & singulares simul sunt uel non sunt: cum his quorū sunt causæ:sed causæ ī potentia nō semper.
Co.xxxviii. Oportet in naturalibus cām uniuscuiusq; summam .i.ultimā querere sicut & in aliis scilicet artificialibus.
Causis debent proportionaliter respondere effectus.

Ex lectiōe septima &co.xxxviiii.

Multa dicuntur & esse & fieri propter fortunam & propter casum.
Co.xxxx. Quidā negātes fortunā dicūt oium eē aliq̄ cām determinatā

Co.xxxxi. Nullus antiquorum sapientum causas generationis dicens aliquid de fortuna determinauit.
Co.xxxxiiii. Casus non est causa coeli & motuum cælestium.
Co.xxxxv. Nō ex quocunq; fæmine aliquid fit sed ex tali feminæ oliua & ex tali homo
Co.xxxxvii. Quibusdam uidetur q̃ fortuna sit cā īmanifesta humano intellectui eam quā diuinum quoddam & fœlicius.

Ex lectione viii.& co.xxxxviii.

Quædam fiunt ut semper quædam sicut frequenter: neutrum autem horum dicitur esse a fortuna.
Quæ fiunt in paucioribus omnes dicunt esse a fortuna.
Quæ sunt in paucioribus sunt a fortuna:& quæ sunt a fortuna sunt ut in paucioribus.
Co.xxxxviiii. Eorum quæ fiunt quædam fiunt propter finem scilicet deliberatum quædam uero non.
Eo℞ quæ fiunt pp finem quædā fiūt scd'm ꝓpositum: quædam uero nō scd'm ꝓpositum.
Quæcūq; ab ītellectu .i.a ꝓpositio agūtur & a natura fiunt pp finem.
Co.l. Sicut entiū aliud est per se & aliud per accidens ita & causa℞ alia ꝑ se: alia per accidens.
Causa per se est finita: causa scd'm accidens infinita.
Infinita uni accidunt.
Co.li. Casus & fortuna sunt in hiis quæ sunt propter finem.
Co.lii. Fortuna est causa per accidens in his quæ sunt scd'm propositum propter finem ī minori parte infinita est & īmanifesta hoī.
Propositū nō est sine intellectu.

Ex lectione nona.& co.liii.

Infinitas cās necesse est esse: aquibus fiat quod est a fortuna: quare fortūa.
Co.liiii. Fortuna non est simpliciter causa alicuius sed scd'm accidens.
Co.lv. Dicere fortuna esse aliquid extra rōnem recte dicitur: ratio enim aut est eorum quæ semper sunt aut sicut frequenter; idest de hiis ratiocinari possumus solum.
Co.lvi. Fortunā bona dicitur cum bonum aliquid euenit: praua autem cum prauum aliquid.
Eufortunium & fortunium sunt quæ habent bonum uel malum cum magnitudine.
Parum pro nihilo reputatur.
Eufortunium est incertum: fortuna enim incerta est.

Ex lectione. x.& co.lvii.

Differunt fortuna & caasus: quoniam casus in amplius est quam fortūa
Co.lviii. Fortuna idem uidetur esse fœlicitati aut prope.

Fœlicitas eupraxia est idest bona operatio.
Quibuscunq; non cõtingit agere neq; a fortuna dicimus eos aliqd facere
Co.lviiii. Neq; inanimatum neq; infans neq; bæstia aliquid facit a fortuna :quoniam non habent propositum neq; eufortunium neq; infortunium inest his :nisi scd'm similitudinem.
Pati a fortuna inest quodammodo his cum agens circa hæc aliquid agat a fortuna aliter autem non.
Co.lx Casus non solum est in hoĩbus qui uoluntarie agunt:sed etiam in aliis animatis & ĩanimatis:
Co.lxi In his quæ simpliciter fiũt propter aliquid cum non accidentis .i. eius quod accidit causa fiunt sed causa alicuius extrinseci tunc a casu dicimus fieri.
Co.lxii Vanum dicitur cum id quod est propter aliquid non accidat ex eo propter quod fit.
Co.lxiiii Cum fiat aliquid extra naturam tunc non a fortuna sed magis a casu factum esse dicimus.
Eorum quæ fiunt a fortuna exterius est causa: sed eorum quæ fiunt a casu interius est causa.
Co.lxv Casus & fortuna reducuntur ad causam:unde est principium motus idest efficientem
Co.lxvi Nihil scd'm accidens prius est hiis quæ sunt per se:quare neq; per accidens causa prius est ea quæ est per se.
Co.lxvii Posterius est casus & fortuna intellectu & natura.
Co.lxvii Propter quid tot est scd'm numerũ quot sunt causæ prædictæ.
Aut propter quid reducitur in quod quid est idest in diffinitionem ut mathematicus aut in mouente primum .aut in alicuius gratia idest in finem aut in his quæ fiunt in materia.

Ex lectione .xi. & co.lxx.

Quoniam quattor sunt causæ de omnibus erit physici cognoscere: & in omnes inducens propter quid demonstrabit physicæ materiam formam mouentem :& quod est cuius causa.
eniunt tres causæ in unam multotiens.
Quod qd ẽ cã formalis & qd cuius cã .i. finalis una ẽ scd'm numerum.
Causa mouens eadem est in istis scilicet formali & finali: scd'm speciem.
Co.lxxi Physicus tenetur omnino considerare quæcunq; mota mouent: quæcunq; autem non:non physicæ sunt.
Triplex est studium phylosophiæ:hoc quidem circa immobile: aliud uero circa mobile qdẽ sed incorruptibile: aliud aũt circa corruptibilia
Co.lxxiii Duplicia sunt principia scilicet mota & non mota
Co.lxxiiii. Nã facit ꝙ melius ẽ nõ simpliciter:sed ad uniuscuiusq; sbam

Ex lectione .xiii.& co.lxxvii.

Quæcunq; sunt a natura aut semper fiunt:aut sicut frequenter:
Neq; a fortuna neq; a casu uidetur pluere multotiens in hyeme sed forte sub cane:neq; cauma sub cane fit a casu sed si in hyeme esset.
Co.lxxviii. In quibuscunq; est aliquis finis:huiusmodi causa agitur q̄ prius est & quod consequenter.
Vnumquodq; sicut agitur sic aptum natum est agi : & sicut aptum natū est agi:sic agitur si non impediatur.
Ars imitatur naturam.
Co.lxxviiii. Ars alia quidem perficit quæ natura non potest operari:alia uero imitatur.
Quæ sunt scd'm artem fiunt propter finem :& quæ fiunt a natura.
Co.lxxx. A natura & propter finem hirundo facit nidum & aranea telam & non ab arte.
Natura agit propter finem :
Co.lxxxi. Natura dr̄ dupliciter:alia qdē sicut mā alia uero sicut forma.

Ex lectione.xiiii.& co.lxxxii.

Peccatum fit in his quæ sunt scd'm artem & in his quæ scd'm naturā sunt
Monstra sunt quædam peccata naturæ.
Co.lxxxiiii Oīo destruit naturam dicēs naturam non agere propter finē
Illa dicuntur esse scd'm naturam quæcunq; a quoddam principio intrinseco scilicet determinato continue mota accedunt ad aliquem finem scilicet determinatum.
A determinato principio in deteriatū finem semper proceditur scilicet a natura nisi aliquid impediat.
Ars non deliberat thomas nec etiam artifex inquātum habet artem:
Arti assimilatur natura.
Thomas Natura est ratio cuiusdam artis diuine indita rebus qua ipæ res mouentur ad finem determinatum.

Ex lectione.xv.& co.lxxxvii.&.lxxxviii.

Ratio necessitatis scilicet in naturalibus & artificialibus sumitur a fine:in materia autem necessarium est:
Co.lxxxviiii Non sequitur si conclusio est quod principium sit sed si conclusio non est neq; principium erit.
Finis ponit necessitatem his quæ sunt ad finem.
Finis in speculabilibus est principiū non quidem actionis sed rōcinatiōis
Co.lxxxxi. Finis in naturalibus se habet sicut principium ī demōstratiuis.
Co.lxxxxii. Ponuntur & in diffitione quædam partes materiæ:

Propositiones ex tertio libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co. primo.

Ecessarium est ignorato motu ignorare naturam.
Motus est de numero continuorum.
Infinitum apparet primo in diffinitione continua.
Continuum est diuisibile in infinitum.
Co.ii. Sine loco uacuo & tempore impossibile est esse motum:
Posterior est speculatio de propriis ea quæ est de communibus.
Co.iii. Entium aliud est endelechia idest actu tantum aliud est potentia tantum.
Eorum quæ sunt actu: hoc quidē ē ad aliquid: aliud uero quantū aliud quale aut aliquid aliorum prædicamentorum.
Eorum quæ sunt ad aliquid aliud scd'm superabundantiam & defectum dicitur aliud secūdū actiuum & passiuū secundū & omnino motiuum & mobile.
Co.iiii. Non est motus præter res idest præter genera rerum:
Omne quod mutatur aūt mutatur secundum substantiam: aut quantitatem: aut secūdū qualitatē: aut scd'm locum.
Nihil est extra prædicamenta: & nihil ipsis cōmune est accipere.
Co.v. In omnibus generibus est aliquid dupliciter: uel sicut perfectum: uel sicut iperfectum.
Motus & mutationis tot sunt species quot & entis.

Ex lectione.ii.& co.vi.

Motus est endelechia idest actus existentis in potentia secūdum q huiusmodi est idest secundum q est in potētia.
Sex sunt species motus scilicet alteratio augmentatio diminutio generatio corruptio & loci mutatio.
Co.viii. Quædam eadem sunt in potentia: & in actu quāuis non simul aut non secundum idem.
Omne mouens naturale cum mouet mouetur & ipsum.
Est quoddam mouens & immobile.
Co.x. Posse sanari & posse laborare alterum est: subiectum aūt eorum unū & idem est.

Ex lectiōe.iii. & co.xi.

Contingit unūquodq quod est i potentia quandoq esse in actu:
Co.xii. Impossibile est ponere motū in alio genere quā i genere actus existentis in potentia.
Motus non est alteritas nec inæqualitas.
Co.xiii. Motus indeterminatus est.
Co.xv. Motus quidam actus est: sed iperfectus.
Neq i priuatiōe neq i potētia: neq in actu simplici ponitur motus.

Ex lectione.iiii.&co.xvi.

Motus est actus mobilis inquantum est mobile.

Co.xviii.Quod tangit patitur.
Forma semper existimabitur mouens.
Co.xviii.Motus est i mobili quia est actus eius.
Motiui actus non est alius ab actu mobilis.
Idem est spatium unius ad duo & duorum ad unum & ascendentis & descẽdentis secũdum rem non autem secundum rationem.
Opus & fin s uniuscuiusq; est actus eius.
Co.xviiii. Actio est actus actiui passio autem passiui.
Si actio est in mouente: omne mouens mouebitur aut habens motum non mouebitur.
Si actio & passio sint in patiente actus uniuscuiusq; nõ erit in unoquoq; & secũdũ duos motus aliquid mouebitur: sed hoc impossibile.
Impossibile est duas alterationes unius speciei esse unius subiecti.
Impossibile est duorum alterorum secundum speciem unum & eundem actum esse scilicet secundum rem & rationem.
Co.xx. Actio est actus agentis ut a quo sed patientis ut in quo.
Actio & passio sunt idem motus.
Co.xxiii. Motus est actus potentiæ actiui & passiui inquantũ huiusmodi.

Ex lectione .v.& co.xxiiii.

Scientia naturalis est circa magnitudines & tempora & motus quorum unũquodq; necesse est aut finitum aut infinitum esse.
Non omne ens est finitum aut infinitum ut passio & punctus.
Ad physicum pertinet considerare de infinito si est: aut non est: & si est quid sit.
Quodcunq; habet principium habet finem.
Co.xxv. Omnes physici posuerunt infinitum tanquam principium eorum quæ sunt.
Commento.xxviii. Anaxagoras dicit quod omnia incœpere moueri aliquando.
Co.xxx. Ominia aut principium sunt aut ex principio.
Quod est immortale & incorruptibile physici diuinum appellabant.

Ex lectione .vi. & co.xxxi.

Tempus est infinitum.
Vtuntur mathematici infinito.
Intellectus non deficit quin super quodlibet finitum non possit aliquid addere.
Commento trigesimotertio. Contingere ab esse nihil differt in perpetuis.
Commento.xxxiiii. Infinitum dicitur uno modo quod non est possibile transiri: ex eo quod non est aptum natum transiri: sicut & uox est inuisibilis.

Secundomodo quod habet transitum inconsumabilem: aut quod uix habet
Tertiomodo quod aptum natum est habere transitum aut finem: non tamen habet.
Infinitũ uel dicitur per appositionem s. sicut ĩ numeris: uel per diuisionẽ scilicet sicut in magnitudinibus: uel utroq; modo scilicet sicut in tpre.
Co.xxxv. Omne diuisibile uel est numerus uel magnitudo.
Co.xxxvi Passio minus est separabilis & per se existens quam subiectum.
Co.xxxvii. Substantiæ esse & substantia idem est.
Impossibile est actu esse infinitum.

Ex lectione.vii. & cõ xxxx.

Ratio corporis est quid sit determinatum planitiæ idest superficie.
Non est corpus infinitum neq; intelligibile neq; sensibile.
Co.xxxxii. Omne corpus sensibile aut est simplex aut compositum.
Infinitum elementum si esset excelleret & corrumperet finitum.
Co.xxxxiiii. Elementa habent contrarietatem adinuicem.
Co.xxxxv. Vnumquodq; ex quo componitur resoluitur in hoc.
Co.xxxxvii. Omne quod mutatur mutatur ex contrario in contrarium.

Ex lectione viii. & co.xxxxviii.

Aptum natum est corpus omne sensibile in aliquo loco esse.
Locus aliquis est unicuiq; corpori naturali.
Idem est locus scilicet naturalis partis & totius.
Co.xxxxviiii. Impossibile est nõ cõparare locum & corpus.
Locus est æqualis locato.
Co.l. Infinitum secundũ anaxagoram est in seipso & non in alio.
Non ubicunq; aliquid est ibi aptum natum est esse.
Co.li. Terra quiescit in medio quia grauitatem habet.
Co.liii. Graue naturaliter fertur in medium: leue uero sursum.
Co.liiii. Loci differentiæ sunt sursum & deorsum ante & retro dextrorũ. & sinitrorsum.
Co.lv. Impossibile est locum esse infinitum.
In loco esse & in aliquo loco esse conuertuntur.

Ex lectione viiii & co.lvi.

Magnitudo actu infinita non est diuisione autem est.
Co.lvii. Est infinitum in potentia ens.
Dupliciter aliquid dicitur in potentia. uno modo quia totum potest reduci ad actum sicut possibile est hoc æs eẽ statuam. Alio modo dicitur ĩ potẽtia quod postea fit actu ens non quidem totũ simul sed successiue.
Dupliciter aliquid dicitur esse uel quia ẽ totũ simul uel quia semper una pars eius est post aliam.
Infinitum est in sẽper aliud & aliud accipiendo: & acceptum semp ẽ finitũ
Co.lviii Finitum quod accipitur in magnitudinibus uel apponendo uel

diuidendo permanet & non corrumpitur sed quod accipitur in generatione & tempore corrumpitur:sic tamen ut non sit deficere.

Co.lviiii. Omne finitum remouetur quolibet finito semper accepto.

Co.lx Infinitum scd'm appositionē non excellit omnem determinatam magnitudinem in maius sicut infinitū scd'm diuisionem excellit omnem determinatam paruitatem in minus.

Non contingit magnitudinem esse maiorem in potentia omni magnitudine finita.

Co.lxi. Vnitas est minimum in numeris.

Vsq; ad decem plato fecit numerum.

Ex lectiōe.x.&co.lxiii.

Diffi. Infinitum est cuius semper secundum quantitatem accipientibus est aliquid ex recipere.

Diffi. Totum est cui nihil abest.

Co.lxiiii. Totum & perfectum aut sunt penitus idem aut proxima secundum naturam.

Nullum non habens finem est perfectum.

Co.lxv. Infinitum est materia perfectiōis magnitudinis: & quod potētia est totum actu uero non.

Infinitum non continet sed continetur inquātum infinitum est.

Infinitum est ignotum inquantū est infinitum: est enim sicut materia nō habens speciem idest formam.

Co.lxvi. Infinitum magis habet rationem partis quam totius & materiæ quam formæ.

Impossibile & inconueniens est ignotum & indeterminatum continere & determinare intelligibilia.

Ex lectione.xi.& co.lxvii.

Illud quòd continet est forma.

Co.lxviii. Omne unum indiuisibile est inquātum unum.

Numerus est plura uno.

Infinitæ sunt decisiones magnitudinis.

Numerus q i īfinitū multiplicatur nō ē sepatus a decisiōe magnitudinū

Co.lxviiii. Continuum diuiditur in infinitū:

Quātū unūquodq; cōtingit ī potentia esse: tātū & in actu contingit esse.

Co.lxx. Infinitum non eodem modo est in motu & magnitudine & tempore sed per prius & posterius.

Co.lxxi. Mathematici non indigent infinito in actu neq; eo utuntur.

Co.lxxii. Infinitum est causa sicut materia.

Infinito esse est priuatio.

Subiectum per se infiniti est continuum sensibile.

Ex lectione.xii.& co.lxxiii.

Contingit unius corruptionem esse generationẽ alterius.
Co.lxxv. Intelligentiæ credere inconueniens est:non enim in re abundantia & defectus est:sed intelligentia:unumquodq; enĩ nostrũ intelligit aliqs multiplicatũ : seipsum augmentans in infinitum.
Tempus & motus infinita sunt non tamẽ actu.
Magnitudo neq; diuisiõe neq; intelligibili augmẽtatione ẽ ĩsinita ĩ actu:

Propositiones ex.iiii.libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

Ecesse est physicũ de loco sicut & de infinito determinare.
Quod non est nusquã est:sed nõ econuerso.
n Loci mutatio est maxime cõis iter oẽs motus & magis ꝓprius
Co.iiii. Loci mutationes physicorum corporũ & simplicium non solũ ostendũt locũ esse sed etiam q̃ habeat quandã potentiã idest uirtutem conseruatiuam locati.
Fertur unumquodq; in sui locum :non prohibitum.
Co.v. Sursum ẽ ubi fertur leue deorsum aũt ubi feruntur grauitatẽ hñtia:
Mathematica non sunt in loco:sed secũdũ positionem habent per respectum ad nos dextrum & sinistrum.
Co.vi. Vacuum est locus priuatus corpore.
Locus est aliquid præter corpora.
Omne corpus sensibile in loco est.
Co.vii. Illud sine quo alia non possunt esse & ipsum sine aliis potest esse: necesse est esse primum.
Non perditur locus his quæ sunt in eo corruptis.

Ex lectiõe.ii. & co.viii.

Dimensiones sunt tres quibus determinatur oẽ corpus.s. longitudo latitudo & profunditas.
Impossibile est corpus esse locum in eodem: nãq; essent duo corpora.
Co.viiii. Sensibilium corporũ sensibilia sunt principia.
Ex intelligibilibus elementis idest principiis nulla magnitudo fit.

Ex lectione.iii.& co.xiiii.

Entium aliud est per se:aliud per accidens.
Locorũ alius quidẽ cõis in quo oĩa corpora sunt : alius uero proprius in quo primo sunt.
Forma est terminus uniuscuiusq; rei.
Co.xvi. Forma & materia habent altissimã speculationẽ & sine inuicẽ nõ facile est cognoscere ipsa.
Co.xvii. Forma & materia non separantur a re.

Locum contingit separari a locato :
Locus non est pars locati: neq; accidens :
Co.xviii. Materia non continet sed continetur
Co.xviiii. Impossibile est ei cuius non est motus neq; sursum neq; deorsum locum esse.
Co.xx. Transmutatur simul cum re & forma & materia & mouentur non semper in eodem loco sed ubi res :

Ex lectione.iiii.& co.xxiii.

Octo modis aliquid dicitur esse ĩ aliquo :
Vno modo sicut pars in toto.
Aliomodo sicut totũ in parte : non enim præter partes est totum . aliomõ sicut species in genere .
Aliomodo sicut genus in specie .
Aliomodo sicut forma in materia :
Aliomodo sicut motum in primo motiuo :
Aliomõ sicut ĩ fine: oĩum aũt maxime proprium est sicut locatũ in loco.
Co.xxv.co.xxvi.co.xxvii. Contingit aliquid esse in seipso per partes : sed non primo : neq; per se: neq; per accidens.
Scientia est in anima.
Locus non est materia neq; forma.

Ex lectione .v.& co.xxviii.

Locus est primũ cõtinẽs illud cuius est locus: & nihil est rei locati.
Primus locus neq; maior neq; minor est locato.
Locus non deficit unicuiq; locato: & separabilis est .
Locus omnis habet sursum & deorsum .
Fertur unũquodq; corporum naturaliter & manet in propriis locis.
Propria loca naturalium sunt sursum & deorsum.
Co.xxxi. Sic pulcherrime diffinitur unumquodq;. ut quid sit reddatur: & omnia oppositiua ipsius soluantur : & ex diffinitione proprietates eius manifestæ erunt & causa discordiæ & oppositorum circa ipsum manifesta erit .
Co.xxxii. Nunquam quæreretur de loco nisi motus aliquis esset secundum locum.
Motus secundum locum alius est per se. s. loci mutatio: alius ex conseq̃nti scilicet augmentum & decrementum .
Eorum quæ mouentur aliud mouetur per se in actu : aliud uero secundum accidens .
Eorum quæ mouentur per accidens alia sunt contingentia moueri per se: ut partes corporis: alia uero non contingentia: sed semper scd'm accidens ut albedo & scientia.

Co.xxxiiii. Cum continẽs diuisum nõ est a cõtẽto sed cõtinuũ: nõ dicimus contentum esse in illo sicut in loco: sed sicut pars in toto.
Vltima contingentium sunt simul.
Cum contentum est continuũ continenti nõ mouetur ĩ illo sed cum illo diuisum autem in illo mouetur siue moueatur continens siue non.

Ex lectione vi &co.xxxv.

Locus nõ est forma: sunt enim utraq; termini sed nõ eiusdem: sed formã quidem rei: locus autem continentis corporis.
Co.xxxvii. Si esset locus aliquod spatiũ inter extrema corporis cõtinẽtis extra extrema ipsius cõtinentis. semp mouens in eodẽ loco: essent infiniti simul loci.
Nõ est alius locus aq̃ in quo mouetur cũ totũ uas trãsmutatur sed idem.
Locus in quo est aliquid comitatur corpus cõtinens aut partes eius: sed nõ locus in quo illud est qui est pars loci qui est locus totius cœli.
Co.xxxxviii. Locꝯ nõ mã mã.n.neq; diuisa ẽ q̃re neq; ꝯtiet rẽ loꝯ ãt utrꝗ;
Co.xxxviiii. Corpus contentum est quod mouetur scd'm loci mutationẽ
Co.xxxx. Locus est immobilis
Totus fluuius magis est locus nauis quia est immobilis totus.
Di. Locus est terminus continentis immobilis primum.
Co.xxxxii. Leue natura fertur sursum graue uero deorsum.
Locus uidetur eẽ quædam superficies.
Simul cum locato est locus.

Ex lectione.vii. & cõ.xxxxiii:

Cuicunq; corpori adiacet aliquod corpus extra continens ipsum hoc ĩ loco est: cui uero non minime.
Co.xxxxiiii. Alia sunt in loco scd'm potentiam: alia scd'm actum.
Cum continuum est similiũ partiũ & scd'm potẽtiã in loco partes sunt: cũ aũt separatæ sunt & tangunt se secundum actum sunt.
Co.xxxxv. Alia per se sunt ĩ loco sicut oẽ corpus mobile alicubi p se: alia uero scd'm accidens: ut anima & cœlum idest ultima spæra.
Cœlũ non est alicubi totum sed oẽs ptes eius in loco quodãmodo sunt.
Vltimum cœlum solum mouetur circulariter.
Extra oẽ & totum cœlum nihil est propter hoc oĩa ĩ cœlo sunt.
Co.xxxxvi. Cœlum non est locus: sed ultimum cœli i. superficies cœli:

Ex lectione.viii.& co.xxxxvii.

Augmentato corpore nõ est necesse simul augmentare locum.
Punctus non est locus.
Duo corpora impossibile est in eodẽ loco eẽ. Locus nõ est spatiũ aliqđ corporeum siue dimensio aliqua corporalis scd'm textũ cõmẽtatoris.
Locus nõ est ĩ aliquo sicut in loco sed terminus in aliquo finito.
Co.xxxxviii. Corpus cõtinens cui cõsequenter est corpus cõtẽtũ & qđ ab

eo tangitur nō ui:ꝑximū est:& hæc simul aptā nata eē īpassibilia sunt adinuicem.

Fertur unūquodq; in sui locum rationabiliter.

Thomas. Proximitas naturæ quæ est inter corpus cōtinens & contentū est causa quare corpus naturaliter mouetur ad suū locū:

Manet unumquodq; natura in proprio loco rationabiliter.

Sicut pars naturaliter quiescit in suo toto ita & locatū i loco suo naturali

Co.xxxxviiii. Aq̄ materia est aeris aer aūt sicut actus quidā ipsius: & aq̄ potētia est aer scilicet simpliciter aer uero potentia est aqua quodāmō

Ex lectione .viiii.& co.l.

Est physici cōsiderare de uacuo sicut & de loco:

Co.liiii. Multa parua quod magnum est constituunt.

Co.lv. Duo corpora impossibile est simul esse.

Co.lvi. Vas plenum cinere tantum recipit de aqua quātū uas uacuum:

Pyttagorici dicunt quod uacuū est quod determinat reꝝ naturas.

Ex lectione .x.& co .lvii.

Ad cognoscendum qualiter se habeat ueritas circa uacuum oportet accipere quid significet nomen.

Co.lviii. Corpus sensibile scd'm tactum est grauitatē habēs uel leuitatem

Co.lxiii. Contingit augmentari corpus non solum ingrediēte aliquo sed etiam alteratione:ut si ex aqua fiat aer.

Vacuum est locus priuatus corpore.

Ex lectione .xi.& co.lxv.

Pars nisi seorsum ponatur non erit in loco sed in toto.

Omnis motus aut est uiolentus aut secundum naturam

Motus uiolentus posterior est eo qui est secundum naturam.

Non entis nulla est differentia

Co.lxx. Medium per quod aliquid fertur causa est uelocitatis uel tarditatis motus:quia corpus motum impedit maxime quidem medium qd' contra fertur:postea autem medium manens: sed magis mediū quod non facile diuiditur.huiusmodi autem est quod pinguius est.

Co.lxxi. Idem corpus uelocius fertur propter duas causas :aut indifferendo per quod fertur:ut per aquam aut per terram aut per aerem :aut indifferēdo quod fertur propter excellētiam grauitatis uel leuitatis eius

Ex lectione .xii.& co.lxxi.

Excellēs diuiditur in id quo excellit & in id quod excellitur.

Non excellit linea punctum nisi componatur ex punctis:

Vacuum ad plenū nullā possibile est habere ꝑportionē: neq; motus qui fit per uacuum ad motum qui fit per plenum.

Co.lxxiii. Omnis motus ad motum proportio est.

Omnis motus in tempore est.

Ois tēporis ad tp̄s proportio est si sint utraq; finita
Ex lectione .xiii. &co.lxxvi.
Corpus ligneū cubicū & si sit calidum :aut frigidum :aut graue :aut leue: tamen alterꝶ est a passionibus istis & si non sint separabiles.
Co.lxxviii. Aer non uidetur.
Ex lectiōe.xiiii. & co.lxxxi.
Rarum est quid leue unde ignem rarum esse dicunt.
Co.lxxxii. Quanto aliquid est rarius magis sursum ferretur.
In uacuo sunt oīa sine motu & uacuum sine motu est.
Co.lxxxiii. Plus aer ex aqua generatur quam econuerso.
Co.lxxxiiii Ex eo quod est in potentia actu fit quod fit.
Materia non separabilis est a contrariis esse tamen eius alterum est.i.secū dum rationem altera est.
Materia contrariorum est una numero. ut calidi & frigidi.
Cum ex aqua fit aer eadē est materia numero non accipiēs in se aliud aliquid :sed qđ erat in potentia actu facta est:similiter & aqua ex aere fit.
Scintillæ nō est accipere aliqua pars in qua nec caliditas nec albedo insit
Magnitudo & paruitas sensibilis corporis: non accipiente aliquid materia:extenditur sed qui potentia est materia utriusq;.
Densum est graue & durum rarꝶ autem leue &molle.dissonant aūt graue & durum in plumbo & ferro.
Ex lectione.xv.&co.lxxxviii.
Ex his quæ nō sunt compositum impossibile est esse & participare aliquā substantiam.
Co.lxxxviiii. Omnis diuisibilis existentis necesse est esse dum est aliquam partem eius aut aliquas partes.
Temporis aliæ partes factæ:aliæ futuræ sunt.
Ipsum nunc non est pars temporis.
Mensurat pars totum :& componi oportet totum ex partibus.
Co.lxxxx. Nulle partes temporis quæ sunt aliæ & aliæ adinuicem possūt esse simul nisi una contineat aliam.
Impossibile est sic se habere adinuicem duo nūc quod sint habita adiuicē
Co.lxxxxi. Nullius diuisibilis finiti unus tantum terminus est.
Co.lxxxxii Simul esse dicuntur scđm tp̄s & nec prius nec posterius quæ sunt in eodem nunc.
Ex lectione .xvi.&co.lxxxxiii.
Pars temporis tempus quoddam est.
Pars circulationis non est circulatio.
Co.lxxxxiiii. In tempore omnia sunt:& in totius spera.
Co.lxxxxv. Omnis mutatio & motus in ipso transmutato est aut in loco ubi est ipsum transmutatum & transmutans.

Tempus ubiq; & apud omnia est.
Co.lxxxxvi. Mutatio & motus oīs uelocior & tardior est.
Tardum & uelox tempore determinantur.
Velox est quod in pauco tempore per multū spatium mouetur.
Tardū est quod in multo tempore per paucū spatium mouetur.
Tp̄s nō determīatur tp̄e neq; quo ad quātitatē neq; quo ad qualitatem.
Co.lxxxxvii. Manifestū est quod tp̄s neq; motus est neq; sine motu.

Ex lectione.xvii.&co.lxxxxviii.

Simul motum sentimus & tempus.
Necesse est ipsum tempus aliquid esse ipsius motus.
Co.lxxxxviiii. Oē quod mouetur mouetur ex quodam in quidam.
Seqtur magnitudinem motus:propter id.n.ꝙ magnitudo cōtinua & motus continuus erit:quātus uero motus est tantū & tempus erit.
Prius & posterius in magnitudine primū sunt & hoc ex ipsa positione.
Motus & tp̄s ita se habent quod semp alterū eoꝝ sequitur alterum:
Co.c. Tunc dicimus fieri tempus quando prioris & posterioris in motu sensum percipimus.
Co.ci. Tempus est numerus motus secundū prius & posterius.
Co.cii. Numerus dicitur dupliciter scilicet quod numeratur uel numerabile & aliomodo quo numeramus.
Tempus est numerus quod numeratur & nō quo numeramus.
Est alterum quo numeramus & quod numeratur.

Ex lectione.xviii.& co.ciii.

Ipsum nunc idem est.s.subiecto scd̄m id qd̄ est.quod quid erat esse autem alterum est idest ratione alterum est
Co.ciiii. Ipsū nūc mēsurat tps scd̄m qd̄ pri9 &posteri9 ē &nō scd̄m id ꝙ ē
Quod mouetur in eo qd̄ est alibi & alibi est alterum.
Ipsum nunc sequitur ad id quod fertur sicut tempus ad motum.
Per mobile cognoscimus prius & posterius in motu.
Notum in tempore maxime est nunc.
Co.cv. Nisi tp̄s sit ipsū nunc non est.& si ipsum nunc non est tp̄s nō erit.
Quod fertur & loci mutatio sunt simul.
Tempus continuatur per ipsum nunc & diuidatur per ipsum nunc.
Motus & loci mutatio una est idest sumitur unitate ab eo quod moue tur quia unum est.
Punctum est principium unius partis lineæ & finis alterius.
Co.cvii. Ipsum nunc nulla pars temporis est:neq; pūcta sūt partes lineæ: lineæ enim due partes unius lineæ sunt.
Secundum quod est terminus nunc non est tempus sed accidit tempori scilicet sicut terminus terminato:secundum uero quod numerat est numerus.

Teri illius solum sunt cuius sunt teri:numerus autem potest eẽ diuersoꝝ

Ex lectione .xviiii. & co.cviii.

Tempus minime numerus simpliciter est.
Minimus numerus qui est simpliciter dualitas est.
In lineis est minimum multitudine ut duæ aut una:magnitudine aũt nõ.
In tempore est minimum secundum multitudinem secundum uero magnitudinem non est.
Co.cviiii Secũdũ ꝙ tempus est cõtinuũ est longum &breue:secũdũ ꝙ est numerus est multũ & paucũ :uelox autem & tardum non est.
Numerus quo numeramus uelox & tardus non est.
Co.cx Tempus prius & posterius non est idem.
Numerus simpliciter scilicet quo numeramus est unus & idẽ qui ẽ cẽtum equoꝝ & qui est centũ hoĩum: quoꝝ autẽ est numerus.i.numerus numeratus altera sunt.
Co.cxi Sicut contingit esse unum & eundem motum scilicet specie iteꝝ & iterum sic & tempus contingit.
Co.c.xii Non solum motum tempore metimur :sed etiam motu tempus propter diffiniri adinuicem.
Per numeralia numeꝝ aliquando cognoscimus & econuerso.
Co.cxiii Imitatur magnitudinem motus in quantitate : continuitate & diuisibilitate hunc autem tempus.

Ex lectione xx. & co.cxiiii.

Tempus est metrum motus & eius quod est moueri.
Tempus mensurat motum mensurando aliquem motum :quo mensurabit totum.
Est motui in tempore esse mensurari tpe:& scd'm id quod est & scd'm suã durationem:simul enim motum & esse motus mensurat tempus:
Co.cxv Alia motu esse in tempore est mensurari tpe nõ ipsa sed esse eorum.i.secundum suam durationem
Aliquid esse in tempore dicimus dupliciter: unomodo quia tunc est quãdo tempus est:aliomodo sicut aliqua sunt in numero.
Aliquid dicitur esse in numero sicut pars & passio :& quicquid est ipsius numeri aut quia numerus est ipsius.
Nunc & prius &posterius & quæcunq; huiusmodi:sunt in tempore.sicut in numero unitas quæ scilicet est pars numeri : & superfluus quæ scilicet sunt passiones &par. res autem sicut sunt in numero scilicet numerato ita sunt in tempore.
Co.cxvi Non est idem in tempore esse & esse quando tempus est.
Co.xvii. Accipi potest aliquod tempus maius omni eo quod est ĩ tempore : unde necesse est omnia quæ sunt in tempore contineri sub tempore :& pati aliquid sub tempore.

Consueuimus dicere quod tempus tabefacit:& senescunt omnia sub tēpore & obliuiscuntur propter tempus.

Non didicit aliquis propter tempus:neq; nouum factum est aliquid neq; bonum idest integrum & perfectum: corruptionis enim per se causa tempus est.

Quæ sunt semper scd'm q; semper sunt nō sūt in tempore:non enim mēsuratur esse ipsorum tempore: signum autem est quoniam neq; patiūtur aliquid a tempore.

Co.cxvii. Tempus est mensura quietis per accidens:omnis enim quies in tempore est.

Non omne immobile quiescit:sed priuatum motu:aptum tamen natum moueri.

Co.cxviii. Quod mouetur non simpliciter erit mensurabile sub tempore secundum quod quantum aliquid est:sed secundum quod motus ipsius est quātus.

Co.cxviiii. Nulla quæ neq; mouentur neq; quiescūt sunt in tempore.

Tempus est mensuratio motus & quietis.

Co.cxx. Quorum opposita semper sunt hæc non sunt in tempore:quorum autem non semper sunt:hæc sunt in tempore.

Ex lectione .xxi.& co.cxxi.

Nunc continuat tempus præteritum & futurum.

Nunc diuidit tempus potentia idest inquantum considerat ut multa in potentia & in quantum huiusmodi est:est alterum & alterum inquantum autem copulat semper idem est.

Co.cxxii. Dicitur etiam nunc tempus propinquum præsenti nunc.

Co.cxxiii. Tunc est tempus determinatum ad prius nunc.

Co.cxxv. Ipsum nunc principium & finis est:sed non eiusdem sed præteriti quidem finis futuri autem principium.

Tempus semper est in sui principio & in fine.

Tempus nunquam deficiet:semper enim in principio est.

Co.cxxvi. Illud dicitur iam quod est propinquum præsenti nunc:siue sit pars præteriti:siue futuri.

Co.cxxvii. Ipsum modo est pars præteriti prope præsenti nunc.

Olim est pars præteriti procul præsenti nunc.

Repente est quando est sine sensibili tempore .propter paruitatem.

Ex lectione .xxii.& co .cxxviii.

Omnis mutatio remouet scilicet de ratione sua rem a natura sua.

Co.cxxviii. Aliqui tempus sapientissimum dixerunt:paron autem pythagoricus ipsum penitus indisciplinabile rectius dixit.

In tempore oīa generantur & corrumpuntur.

Tempus corruptionis magis erit per se causa quam generationis.

Mutatio per se est destructiua:generationis autem & ipsius esse causa est per accidens.
Nihil fit idest generatur nisi moueatur ipsum quodãmodo scilicet mani feste &agatur : corrumpitur autem etiã cũ non moueatur s.manifeste
Co.cxxviiii.Omnẽ mutationẽ & oẽ quod mouetur necesse est moueri in tempore.
Prius & posterius dicimus secũdũ distantiam ad ipsum nunc.
Ipsum nunc est terminus præteriti & futuri.
Cõtrario modo dicitur.prius scd'm præteritũ &futurũ.in præterito enim dicitur prius quod longius est ab ipso nunc:posterius autem quod ꝓpe est:in futuro autem dicitur prius quod est propinquius ipsi nũc po sterius autem quod procul est
Nihil aliud aptum natum est numerare quam anima uel intellectus:
Non existente anima tempus est utcunq; ens
Prius & posterius in motu sunt & hæc sunt tps scd'm ꝙ sunt numerabilia

Ex lectione.xxiii.& co.cxxx.

Tempus est passio & habitus motus.
Co.cxxx Tempus & motus sunt simul & scd'm actũ & scd'm potentiam.
Co.cxxii Omne tẽpus quod est simul & similiter idest æqualiter est unũ tantum quod uero non est simul nõ est unum:sed species eius est una.
Motus sunt alteri & seorsum idest diuisi ab inuicem:tempus autem ubi que idem est.
Co.cxxxiii Motus localis est maxime regularis :&iter motus locales mo tus circularis.
Numeratur unũquodq; uno quodã proximo sui generis.
Aliquo determĩato motu & tpe mẽsuratur quãtitas motus & tpris.
Quod est primũ est mensura oium ꝓximorũ.i.oium quæ sũt sui generis.
Circulatio quæ est maxime regularis est mensura oium motuũ.
Alteratio & augmentatio non sũt motus regulares.
Videtur tempus esse numerus motus primæ spæræ :quia hoc motu men suratur & tempus & alii motus.
Co.cxxxiiii Equilaterus & gradatus nõ sunt idem triangulus : sed bene eadem figura.
Ibi dicimus identitatẽ ubi non est differentia:nõ aũt ubi est.

Propositiones ex.v.libro physicorum Aristotelis.

Ex comento primo.

1 Ransmutatur transmutans idest trãsmutatũ oẽ tripliciter : aut scd'm accidens :ut musicũ ambulare:aut scd'm partẽ :ut sanatur

corpꝫ qa oculus sanatur aut ĩ eo ꝗ ipsũ prio & scđm se ipsũ mouetur

Co.ii Est & ĩ mouēte similiter: aliud quidē scđm accidēs mouet: aliud se cũdũ ptē: aliud uero p se ipsum mouet primũ ut cũ medicus sanat.

Ad motum requiruntur quinq; primo mouēs primũ & aliqd qd mouetur & tempus in quo mouetur & duo termini s. ex quo & in quem.

Co.iii. Omnis motus a quodam in quidam est.

Co.iiii. Magis a termino in quem quã a quo mouetur denoĩatur mutatio

Co.v. Qualitates: & passibiles qualitates: & locus: quæ sunt termini eorum quæ mouentur immobilia sunt.

Albedo non est motus: sed albatio est motus.

Ex parte terminoꝝ põt accipi motus scđm accidens: ut quid fit albũ ĩ id ꝗ intelligere mutatur scđm accidēs: ut quod fit albũ ĩ colorē: & scđm ptē ut qui uadit athenas: in europã: quia pars europæ athenæ sunt & se cũdũ se ut quod in album colorem mutatur.

Co.vi. Mutatio per accidens in oĩbus terminis est & in semper ideſt in oĩ tempore: & in omni ideſt in omni subiecto & motu.

Mutatio q̃ nõ ē scđm accidēs est tãtũ ĩ cõtrariis & ĩ mediis & ꝯdictione.

Medium quodammodo est ultima: & hoc ad illa & illa ad hoc dicuntur quodammodo contraria.

Fuscũ est albũ per cõparationē ad nigꝝ & nigꝝ per cõparationē ad albũ.

Ex lectiõe.ii. & co.vii.

Omnis mutatio est a quodam in quidam.

Quod mutatur mutatur quadrifarie: aut enim ex subiecto in subiectũ: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in subiectum aut ex non subiecto in non subiectum.

Quæ est ex nõ subiecto in nõ subiectũ nõ est mutatio per hoc ꝗ nõ est secundum cõtradictionē: neq; enim est cõtradictio neq; cõtraria.

Mutatio ex nõ sbo in sbm est generatio secũdũ cõtradictionem.

Quando ex non albo generatur album est generatio secundum quid: sed quando ex non ente simpliciter generatur substantia est generatio simplex.

Mutatio quæ est ex subiecto in non subiectum corruptio est.

Quæ est ex substantia in non esse corruptio simpliciter est quæ uero in oppositã negationem est corruptio secundum quid.

Co.viii. Ens & non ens dicitur tripliciter: unomodo secundum compositionem & diuisionem: aliomodo secundum potentiam quod ei qđ est in actu oppositum est: & sic non contingit moueri: tertiomodo qđ est in potentia quæ non excludit esse in actu simpliciter: & sicut contingit moueri secundum accidens.

Impossibile est quod non est moueri.

Impossibile est generationem esse motum.

Verum est dicere q̄ non est de eo quod fit simpliciter.
Omne quod mouetur in loco est.
Quod non est non est in loco.
Corruptio non est motus.
Contrarium est motui motus aut quies.
Corruptio generationi contraria est.
Co.viiii Mutationis tres sunt tantum species.
Motus est mutatio de subiecto in subiectum.
Priuatio ponitur contrarium & monstratur affirmatiue.

Ex lectione tertia

Necesse est tres esse species motus scilicet quantitatis & qualitatis & secundum locum.
Co.x Secundum substantiam non est motus propter nullum entiū substantiæ contrarium esse.
Motus non est in ad aliquid neq; in actione & passione.
Motus non est motus: neq; generationis generatio: neq; omninō mutationis mutatio.
Co.xii. Nulla mutatio est per se de una mutatione in aliā: sed per accidēs
Co.xiii. Infinitorum non est primum. neq; ultimū: quare neq; habitū erit
Co.xiiii Eadem motui contrarius est motus & quies: & generatio & corruptio contraria sunt.
Co.xv. Oportet materiam subesse ei quod fit: & mouenti.
Co.xvii Omne quod mouetur mouetur tripliciter aut in eo quod est secundum accidēs: aut q̄a pars aliqua mouetur: aut quia per se mouetur:

Ex lectione quarta & co.xviii.

Motus est solum in qualitate quantitate & ubi: in unoquoq; enim horum est contrarietas.
Motus qui est in qualitate est alteratio.
Augmētum & decrementum est secūdum quantitatem.
Di Augmentum est motus in perfectam magnitudinem.
Diffi. Decrementum est motus a perfecta magnitudine in imperfectam magnitudinem.
Motus qui est in ubi secundum proprium & commune nomen innominatus est sit autem latio nominatus.
Hæc sola propriæ dicuntur ferri cum non in seipsis sit stare mutantibus locū & quæcunq; non ipsa se ipsa mouent scd'm locum.
Di.Co.xviiii Mutatio quæ est in eadem specie in magis & in minus: alteratio est.
In minus aliquid uadens in contrarium dicitur mutare in magis autem tāquam ex contrario in ipsū.
Co.xx Im mobile est quod impossibile est moueri sicut sonus inuisibilis

& qđ multo tempore uix mouetur :aut tarde incipit quod dicitur graviter mobile:&quod aptum natum est moueri :non mouetur aũt tunc cum aptum natum est & ubi & sic: quod quidem quiescere uoco immobilium solum:contrarium enim quies motui est.

Quies est priuatio in susceptiuo motus.

Ex lectione quinta & co.xxii.

Simul dicuntur esse secundum locum quæcunq; in uno loco sunt primo separatim autem quæcunq; sunt in altero.

Tangere dicuntur quorum ultima sunt simul

Medium est in quod aptum natũ est primum pertingere quod mutatur continue secundum naturam:quam in ultimum in quem mutatur.

Ad minus est medium in tribus.

Vltimum mutationis est contrarium.

Co.xxiii. Continue mouetur quod nihil aut paucissimum deficit rei:sed non tempori.

Nihil prohibet aliquem deficientem rei moueri continue secundum non tempori.

Co.xxiiii. Contrarium secundum locum est secundum rectitudinem distans plurimum.

Di.Co.xxv. Consequenter est quod cũ solum post primum sit aũt positione aut specie aut aliquo sic determinatorum nullum medium est eorum eiusdem generis:& cuius consequenter est.

Co.xxvi.Diffi. Habitum est quod consequenter est cum tangat.

Omnis mutatio in oppositis est.

In contradictoriis nihil est medium.

In contrariis est medium.

Continuum est aliquid habitum.

Diffi. Dico esse continuum cum unius & idem fiat terminus utriusq; q̃ se tangunt & sic significat nomen.

Co.xxvii. In his est continuum ex quibus aptum natum est fieri unum secundum contactum.

Co.xxviii Consequenter se habens est primum inter ista secundum quod prius dicitur aquo non conuertitur consequentia essendi.

Co.xxviiii. Eodem modo contactus est prius quam continuum.

Punctis inest tangere unitatibus autem consequenter :& punctorum cõtingit esse medium :unitatum autem non est necesse.

Ex lectione sexta & co.xxxi.

Motus dicitur unus tripliciter scilicet genere specie & numero.

Genere motus dicitur unus secũdum figuras prædicamenti ut loci mutatio omni mutationi genere una est:alteratio autem a loci mutatione altera genere est.

Specie motus est unus :cũ genere unus :& indiuidua specie fit.
Co.xxxiii. Circularis motus a recto alter est specie .
Co.xxxiiii. Simpliciter unus motus est qui substantia quidem unus & numero est.
Tria sunt secundum numerum circa quæ dicimus motum unum scilicet quod mouetur & in quo mouetur & quando.

Ex lectione.vii. & co.xxxviiii

Omnis motus est continuus.
Vnum simpliciter dicitur dupliciter continuitate & indiuisibilitate.
Co.xxxx. Motus illi habiti sunt qui neq; specie neq; genere idem sunt:currens enim aliquis statim febricitabit.
Co.xxxx. Non omnis motus fiet continuus omni motui.
Co.xxxxi. Ad hoc quod motus sit continuus tria requiruntur .s. unitas speciei unitas subiecti & temporis ut.s.immobilitas intersit.
Co.xxxxii. Motus etiam dicitur unus quia est perfectus.
Perfectum & totum ad unitatis rationem pertinent.
Motus dicitur unus qui ẽ regularis.
Co.xxxxiii. Irregularis motus non uidetur esse unus:diuisibilis enim est.
Est in omni motu id quod regulariter est:uel non est.
Co.xxxxiiii. Irregularitatis differentia aliquando est in quo mouetur impossibile est enim regularem esse motum non in regulari magnitudine:aliquando in uelocitate &tarditate :motus enim cuius uelocitas est eadem regularis est cuius autem non eadem irregularis.
Neq; species motus neq; differentiæ uelocitas & tarditas.
Nulla species uel differentia sequitur speciem sui generis.
Co.xxxxv. Motus irregularis est unus inquantum est continuus.

Ex lectione.viii.& co.xxxxvii.

Motus qui est ex contrario non est contrarius ei qui est in cõtrarium idẽ enim & unus est esse idest rõ autem non idem ipsis.
Co.xxxxviii. Motus qui est ex contrario non est contrarius ei qui est ex contrario.
Vnusquisq; motus magis denominatur ab illo in quem mutatur :quam ab illo ex quo mutatur.
Motus qui est ex sanitate est idem ei qui est in egritudinem:& qui ex egritudine ei qui est in sanitate.
Co.xxxxviiii. Motus qui est ex contrario in contrarium est contrarius ei qui est ex contrario incontrarium.
Co.l. Ipsum addiscere est contrarium ei quod est decipi non per se ipsum ab alio.
Motus sursum est contrarius ei qui est deorsum & hæc sunt contraria i lõgitudine ante ei qui est retro:& sunt in profunditate: & qui est ad dex-

teram ei qui est ad sinistram & hæc sunt in latitudine.

Rerum quibus non est cõtrarium sicut scilicet sunt substãtiæ mutatio quæ est ex ipso ei quæ est in ipsum cõtraria est: unde generatio corruptionis contraria est.

Ex lectiõe.viiii.&co.liii.

Simpliciter contrarius est motus motui: opponitur autem ei & quies: priuatio enim ipsius est.

Motui qui est ex hoc puta ex.b.in cõtrarium: contrariatur quies quæ est in hoc scilicet in.b.& motui qui est ex contrario in hoc contrariatur qes quæ est in contrario.

Quiætes quæ sunt in terminis contrariis contrariæ sunt: nam si motus cõtrarii sunt & quietes oppositæ erunt.

Accidit quietem quæ est in termino ad quem simul fieri motui in ipsum unde opposita non sunt.

Co.lvi. Senescere quidem est scd'm naturam.

Co.lvii. Quæ sunt per uiolentiã insunt extra naturam.

Corruptio uiolenta est contraria corruptioni quæ est scd'm naturam:

Generationes quædam sũt uiolentæ & non moderatæ quibus contrariæ sunt quæ sunt scd'm naturam.

Co.lviii. Corruptio non simpliciter est contraria corruptiõi: sed scd'm qđ hæc est dulcis illa uero tristis.

Co.lviiii. Ignis natura fertur sursum: deorsum uero terra.

Motus naturalis unius corporis est contrarius motui qui est extra naturam eiusdem corporis.

Co.lx. Quies quæ est sursum est contraria motui qui est desuper in deorsum respectu eiusdem: illa enim est extra naturam: hic aũt scd'm naturã

Co.lxi Motus naturalis quanto magis appropinquat adquietem tanto ẽ uelocior uiolentus autem est cõtrario.

Co.lxii Eius quod mutatur aliud est in termino a quo aliud in termino ad quem.

Co.lxv. Magis motus motui contrarius est quam quies.

Propositiones ex.vi.libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

IMpossibile est ex indiuisibilibus esse aliquod continuum.

Co.ii. Vltima punctorum non sunt unum neq; simul neq; continua: neq; se tangentia.

Oẽ qđ tangit aut totũ tãgit totũ aut ps partẽ: aut totũ pars.

Si duo indiuisibilia se tangunt: necesse totum tangere totum.

Consequenter non erit punctum puncto: neq; ipsum nunc ipsi nunc: Punctorum semper est medium linea: & ipsorũ nũc tẽpus.

Co.iii. Ex quibus cõponitur linea uel tẽpus in ipsis diuiditur:

Nullũ cõtinuũ ĩ indiuisibilia diuisibile est. esset enim indiuisibile ab ĩdi uisibili contactum

Ex lectione secũda. co. v:

Si magnitudo cõponitur uel diuiditur in diuisibilia & motus & tempus similiter.

Co.viii. Secũdũ impartibilẽ magnitudinẽ nõ põt aliquid moueri: sed motum est.

Ex lectione tertia & co. xi. & xiiii.

Necesse est uelocius mobile moueri per equalem magnitudinem in minori tempore.

Co.xv. Omnis motus in tempore est: & in omni tempore possibile est moueri.

Omne quod mouetur contingit & uelocius moueri & tardius:

In omni tempore contingit uelocius & tardius moueri quam sit motus datus in tali tempore.

Necesse est tempus esse continuum: dico autem continuum diuisibile in semper diuisibilia.

Co.xvii. Per easdem & equales diuisiões tempus & magnitudo diuiditur

Ex lectione. iiii. & co. xviii.

Si tp̃s est infinitum & magnitudo: & sicut unũ sic & alterum ut si ĩ ultimis ĩfinitum est tempus & longitudo ĩ ultimis. si uero diuisione: & longitudo. si autem in utrisq; tempus: & in utrisq; longitudo.

Co.xviiii. Zenonis ratio falsum opinatur. quæ est non posse infinita transire aut tangere infinita in tempore infinito.

Dupliciter dicitur longitudo & tempus infinitum: & omnino oẽ conti nuum: aut secũdum diuisionem: aut in ultimis.

Quæ sunt infinita in ultimis non contingit se tangere in tempore finito quæ uero secundum diuisionem sunt contingit: & nãq; tempus sic infinitum est.

Non potest infinitum spatium in finito tempore transiri: neq; in infinito finitum: si enim tempus infinitum sit & magnitudo erit infinita: & si magnitudo & tempus.

Co.xxii. Neq; linea neq; planum neq; omnino continuorum ullum erit indiuisibile.

Ex lectione. v. & co. xxiiii.

Nunc dictum non secundum alterum: sed per se & primo necesse est esse in diuisibile & in omni tempore esse.

Est accipe aliquod ultimum præteriti: & infra quod nihil est futuri: & si

militer futuri infra quod nihil est præteriti.

Co.xxvi. Si nunc esset diuisibile esset aliquid præteriti in futuro &aliquid futuri in præterito.

Co.xxviiii.&.xxx. Nihil mouetur in ipso nunc neq; quiescit: diuidere tur enim ipsum nunc.

Co.xxx Quiescere dicimus aptum natum moueri & non mouetur quando quomõ & sicut aptum natum est moueri.

Co.xxxi Quod mouetur i aliquo toto tempore mouetur in qualibet parte illius temporis secundum quod aptum natum est moueri: & quiescens similiter quiescet.

Idem nunc est ultimum utrorumq; temporum.

Co.xxxii. Illud dicimus quiescere quod similiter se habet & nunc & prius:& secundum se totum & secundum partes.

Nunc non habet prius & posterius.

Necesse omne quod mouetur & omne quod quiescit moueri & quiescere in tempore.

Omne quod mutatur necesse est esse diuisibile.

Cum aliquid est in hoc in quo mutatum est non amplius mutatur & cũ est in eo ex quo mutatur & ipsum & partes omnes :non mutantur :necesse est igitur quod mutatur secundum aliquam partem esse in hoc:& secundum aliam in illud.

Ex lectione .vi. &co.xxxiii.

Motus est diuisibilis dupliciter uno quidem mouetur tẽpore: aliomodo uero secundum partium motus illius quod mouetur.

Co.xxxiiii Omnis motus est alicuius mobilis.

Plurium non erit unus motus.

Co.xxxv. Continuus motus continuorum quorundam est.

Co.xxxvi. Tempus omne diuisibile est.

Necesse est diuidi motum secundum tempus.

Co.xxxvii.xxxviii.xxxviiii Necesse est easdem esse diuisiones &temporis & motus :& ipsius moueri & qđ mouetur:& in quo motus est :sed nõ oĩum similiter est in quibus est motus:sed quanti quidem per se: quali autem per accidens:& uno horum diuiso omnia diuidentur & in ipso finita esse uel infinita se habebit similiter de omnibus &sequitur maxime ab ipsa quod mutatur :omnia diuidi & finita uel infita esse.

Ex lectiõe.vii. & co.xxxx.

Necesse est quod mutatur cum mutatum est esse in quo mutatum est.

Sequitur ad mutari ipsum deficere & ad mutatum esse defecisse.

Co.xxxxi. Omne necesse est esse aut non esse.

Co.xxxxiii. Quod factum est quando factum est erit :& quod corruptum est quando corruptum est non erit.

Co.xxxxiiii. Illud in quo primo mutatũ est: quod mutatum est necesse est esse atomum.

Co.xxxxv. Quod corruptum est & quidem factum est in atomo corruptum & factum est.

Dicitur in quo primo mutatum est dupliciter: aliud quidem in quo perfecta mutatio est: & est uerum dicere quod mutatum est: aliud uero ĩ quo primo incepit mutari.

Co.xxxxvi. Contingit mutationem perfici & mutationis ultimum indiuisibile est propter id quod est finis motus.

Non est accipere aliquod principium idest primam partem mutatiõis neque temporis in quo primo quis mutatur.

Co.xxxxviii. Omne quod mutatur demonstratũ est diuisibile esse.

Co.xxxxviiii. Tria sunt quæ accipiuntur in mutatione: quod mutatur: in quo mutatur & in quod mutatur ut homo tempus & album.

Ipsum secundum quod mutatur non similiter se habebit ut alia duo: hõ quidem & tẽpus diuisibilia sunt: de albo autem alia ratio est: propter ꝙ secundum accidens oĩa diuisibilia sũt: cui enim accidit album aut quale diuisibile est.

In sola mutatione scd'm qualitatem contingit indiuisibile per se esse.

Ex lectione .viii. & co .l.

Dicitur aliquid in tempore mutari dupliciter unomodo primo & per se: aliomodo secũdũ alterum ut in anno quia in die.

Si aliquid mutatur primo in aliquo tempore necesse est in qualibet parte illius temporis mutari.

Co.lii. Omne quod mouetur necesse est esse motum prius.

Co.liii. Semper ab ipsis nunc scd'm diuisionẽ tempus est determinatũ.

Co.liiii. Oẽ quod mutatur necesse est infinite mutatũ esse.

Co.lv. Non solum quod mutatur necesse est mutatum eẽ prius: sed & qđ mutatum est necesse est prius mutari.

Oẽ quod ex quodã in quoddã mutatũ est: in tempore mutatum est.

Co.lvii. Duo indiuisibilia impossibile est esse coniuncta.

Co.lviii. In ipso mutari mutatũ esse est prius: in ipso aũt mutatũ esse est mutari: & nullo modo compræhenditur primum: causa autem huiusmodi est quia non est impartibile impartibili coniunctum.

Co.lviiii. Quod factum est necesse fieri prius & quod fit factum esse quæcunq; tamen diuisibilia & continua sunt: non tamen semper: sed aliquando aliud: ut illius aliquid similiter & ipso corrumpi corruptum ẽ prius corrupto autem esse corrumpi est prius.

In quocunq; tempore fit aliquid non erit utiq; sicut in primo:

Ex lectione .viiii. & co .lx.

Impossibile est in infinito tempore transire magnitudinem finitam: nõ

eandem semper reiterando: uel aliquid eius.

Impossibile est infinitum ex finitis esse propter id quod mensurantur finita a quodam uno multitudine uel magnitudine siue æqualia sint, siue inæqualia.

Commento.lxi. Infinitum mobile non pertransit finitum spatium in finito tempore.

Co.lxiii.& co.lxiiii Impossibile est infinitum mobile transire infinitum spatium in tempore finito.

Co.lxiii Omnis loci mutatio in loco est

Ex lectione.x.&co.lxvii.

Omne quod aptum natum est moueri quando natum est moueri & quo & sic necesse est ꝙ moueatur, aut quiescat.

Necesse est oē quod stat idest mouetur in quietem cum stat moueri: non enim contingit quiescere quiescens idest in quietem tendens.

Co.lxviii Omne quod stat necesse est in tempore stare:

Co.lxviiii Contingit aliquid uelocius & tardius stare.

Co.lxxi Neq; in ipso stare neq; in ipso moueri est accipere aliquam primā partem in qua quiescens quieuerit: uel mobile sit motum.

Co.lxxii Illud dicimus quiescere quod non mouetur quando & in quo aptum natum est moueri:

Co.lxxiii. Quiescere aliquid dicimus cum similiter se habet nunc & prius

Quiescere nō est in impartibili.

In tempore non est accipere aliquod primum: neq; in magnitudine neq; in aliquo continuo.

Co.lxxiiii. Si accipiatur aliquod mobile quod primo & secūdū se moueatur & non solū ratione partis impossibile est quod sit secundū aliquid in eodem loco uel dispositione in aliquo tempore.

Ex lectione.xi. & co.lxxvi.

Non componitur tempus ex ipsis nunc indiuisibilibus sicut nec alia magnitudo ulla.

Co.lxxxiii. Non oportet. si non tantum in altero sit extremorum quod non dicatur album aut non album: album enim dicitur aut non album non quod totum sit huiusmodi: sed quod plures aut magis propriæ partes sint tales: non enim est idem non esse in hoc: & non esse totum in hoc.

Co.lxxxv. Partes totius quod mouetur circulariter nullo tempore sunt in eodem loco.

Totum quod mouetur circulariter semper mouetur in alterum locum:

Ex lectione .xii.& co.lxxxvi.

Impartibile secundum quantitatem non contingit moueri nisi secundū accidens ut corpore moto aut magnitudine in qua est.

Aliqui sunt motus partium secundum ꝙ partes & aliqui totius secundū quod totum:& hæc differentia maxime uidebitur in spæra:non enim eadem erit uelocitas eorum quæ iuxta centrum sunt & quæ extra :& q̄ totius sicut non unius existente motu sed diuersorum.

Co.lxxxviii. Neqȝ ex ipsis nunc est tempus neqȝ linea ex punctis:neqȝ motus ex momentis:

Co.lxxxviiii. Omne quod mouetur impossibile ē ꝙ pertrāseat maiorem magnitudinem ipso mobili:quam equalem uel minorem.

Ex lectione.xiii.&co.lxxxxi.

Terminus generationis est esse corruptionis nō esse :terminus alteratiōis omnis sunt contraria:terminus augmenti est secūdū naturam propriā perfecte magnitudinis:decrementi autem est qui est remotus a perfecta magnitudine.

Co.lxxxxii. Nulla mutatio est infinita :neqȝ loci mutatio.

Non omnis loci mutatio est in contrariis.

Impossibile dicitur dupliciter scilicet quod omnino non contingit esse: &quod non de facili potest esse.

Propositiones ex .vii .libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo:

Omne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri.

Aliqua habent in se principium motus:& aliqua non.

Co.ii. Omne quod a se ipso mouetur nullo modo quiescit per quietem cuiuscunqȝ mobilis.

Necesse ē si aliquid quod mouetur pausat per quietem alterius ab aliquo altero moueri.

Omne quod mouetur est diuisibile.

Parte quiescente quiescit totum.

Ex lectione secunda & co.iii.

In mouentibus & motis non est abire in infinitum sed est deuenire ad aliquod quod primo est causa motus.

Co.v. Motus est unus numero qui ex eodem termino in idem numero & in tempore eodem numero fit:ut ex albo quod est unū numero i hoc nigrum:scd'm hoc tempus quod est unum & idem numero.

Genere idem est motus qui in eodem prædicamento substantiæ uel alterius generis est.

Specie qui ex eodem in idem specie ut ex albo in nigrum aut ex bono in malum.

Co.vi. Si motus mobilis est deteriatur & tēpus in quo mouetur determi

natum erit.
Co.vii. Contingit in finito tempore infinitũ motũ esse nõ idem: sed alterum & alterum sicut accidit multis & infinitis motis.
Co.viii. Quod mouetur primum secũdũ locum & corporalem motum: necesse est tangi uel cõtinuum esse mouenti.
Co.viiii. Cõcesso cõtingenti nullũ inconueniens poterit accidere.

Ex lectione.iii.&co.x.

Mouens primum nõ sicut finis sed unde principium motus simul est cũ eo quod mouetur & nihil eorum est medium.
Sicut tres sunt species motuũ scilicet scd'm locũ & secundum qualitatem & secundum quantitatem ita tres sunt species mobilium.
Loci mutatio est primus motuum.
Omne quod mouetur aut mouetur a se ipso aut ab altero.
Motus qui sunt ab altero quattuor sunt.s.pulsio tractio uectio uertigo & omnes alii ad hos reducuntur.
Pulsionum alia impulsio alia expulsio.
Diffi Impulsio est cum mouens ei quod mouetur non deficit.
Di ... pulsio est cum expellens deficit ei quod expellitur.
Quod uehitur non secundum se mouetur sed secundum accidens.
Vehẽs aut mouetur p pulsum: aut per tractum aut per uertiginẽ: quare uectio in tribus necessario erit motibus.
Diffi. Tractio est cũ motus trahentis ad se ipũm uel ad alteꝝ est uelocior & non est separatus ab eo quod trahitur.
Vertigo cõponitur ex tractu & pulsione.
Pulsio est a se ipso aut ab alio ad aliud motus.
Di. Proiectio est quando uelocior fit motus eo quod secũdum naturã fertur fortiori facta pulsione.

Ex lectiõe.iiii. & co.xi.

Inter alteratum & alterans nullum est medium.
In oĩbus alteratis simul est ultimũ alteratum & primum alterans.
Quod alteratur alteratur scd'm qualitatem sensibilem.
Sensibilibus qualitatibus differũt sensibilia corpora ab inuicem.
Co.xii. Scd'm oĩa qbꝫ alterãtur corpora inaĩata scd'm ea alterãtur & aĩata
Faciens scd'm passiõem & patiens simul sunt & īter illa nõ est medium.
Augens & quod augetur sunt simul.

Ex lectione.v.&co.xiiii.

Solũ hoꝝ est alteratio q̃cũq; scd'm se dicũtur pati a q̃litatibus sẽsibilibus
Co.xv. Ex quo ẽ forma statuæ nõ dicimus statuã: sed denoĩatiue æneam.
Aes dicimus esse humidum & calidum & forte: & non solũ sic sed etiam humidum & calidum & forte dicimus esse æs æqualiter materiam prædicantes de passione & econuerso.

Quæ alterantur æqualiter cum passionibus de inuicem prædicantur.
Co.xvi. Inconueniens est dicere hominem aut domum accipientem finem sue perfectionis alterari.
Co.xvii. Alteratio nõ est in his quæ fiunt:inquantum fiunt neque in habitibus.
Habitus quædam uirtutes & malitiæ sunt.
Virtus & malitia sunt ad aliquid.

Ex lectione sexta & co.xviii.

Circa uirtutes animæ & malitias non est alteratio.
Virtus quædam perfectio est.
Tunc maxime unũquodq; perfectum est cum attingit proprie uirtuti: & tunc est maxime secundum naturam.
Co.xviiii. Cum aliquid alteratur acceptio uirtutis & remotio malitiæ fit aut econtrario :alteratio tamen neutrum horum est.
Virtus impassibilitas quædam est scd'm stoycos.
Cõtraria passio uirtuti est malitia.
Tota uirtus moralis in delectationibus & tristitiis cõsistit.
Omnis delectatio uel tristitia aut est secũdũ actum uoluptatis:aut secundum memoriam:aut secundum speciẽ:& semper causa est sensus.
Co.xx Intellectiua parte animæ non est alteratio.
Sciens idest scientia maxime dicitur ad aliquid.
Nulla mutatione facta in intellectiua parte fit scientia:sed solum existente quodam in sensitiua parte quæ est experientia uniuersalem accipimus scientiam.
Actus sciæ generatio non est neq; alteratio.
Quiescendo & residendo sciens fit anima & prudens.
Neq; cum dormiens excitatur aliquis aut ebrius pausat: aut infirmans ordinatur.factus est sciens :quamuis prius nõ poterat uti scientia & secũdum eam agere.
Iuuenes non addiscere neq; iudicare sensibus similiter se moribus possunt multa enim in eis est perturbatio corporis & motus.
In nulla parte animæ est alteratio nisi per accidens :nisi in sensibili parte.

Ex lectione.vii.& co.xxi.

Non est equalis alteratio loci mutationi neq; maior aut minor.
Co.xxiiii. Nulla equiuoca comparantur adinuicem.
Commento.xxviiii. Non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse :sed nec habere differentiam ex parte subiecti in quo recipiuntur neq; ex parte eius quod recipitur

Ex lectione.viii.& co.xxx.

Motus æque uelox est quod mouetur in equali tempore per æquale tan-

tæ longitudinis scd'm mutationem eiusdem speciei:
Alteratio & loci mutatio non possunt dici æquæ ueloces:
Tempus semper est athomum specie.
Loci mutatio habet species quia illud super quod mouetur idest magnitudo habet species.
Quæ mouentur in æquali tempore secundum eandem magnitudinem non specie differentem æquæ uelocia sunt
Commento trigesimoprimō. Genus nō est aliquid unum sed iuxta hoc latent multa.
Equiuocationum aliæ sunt multum distantes: ut canis animal & cæleste sidus: aliæ uero multum habentes similitudinem: ut homo uerus & pictus: aliæ uero proxime: aut genere ut corpus corruptibile & cæleste: aut similitudine ut magister qui docet in scholis & qui præest domui
Species est alia non quando idem in alio: sed quando alia natura est in alio.
Diffinitio est qua discernimus utrum aliqua sint idem aut aliud.
Co.xxxii. Vna alteratio est æquæ uelox alteri: in æquali enim tempore aliqua alterata sunt.
In qualitate non inuenitur æqualitas sed sicut in quātitate æqualitas ita in qualitate similitudo.
Ad hoc quod alteratio sit æquæ uelox oportet quod qualitas sit eadem & neque magis neque minus insit & subiecti sit æquale
Si illa quæ mouentur secundum ipsa & non secundum accidens specie differunt & motus similiter si genere genere si uero numero numero.

Ex lectione .viiii.& co.xxxv.

Omne mouēs localiter semper mouet aliquid in aliquo tempore usque ad quantam aliquam lōgitudinem.
Semper simul aliquid mouet & mouetur.
Si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore medietatem illius mobilis per duplum spatium: mouebit uel æqualis potentia in eodem tempore uel eadem in æquali tempore.
Medietatem mobilis mouebit per idem spatium æqualis potentia in medietate temporis.
Commento.xxxvi. Si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore per tantum spatium: & medietatem in medietate mouebit per tantum spatium & media potentia medietatem mobilis per idē spatium in æquali tempore.
Commento.xxxvii. Si tota uirtus totum mouet medietas non mouebit

neq; per quancũq; partẽ neq; in quocunq; tp̃e:unus enĩ moueret nauẽ.
Rõ zenonis est falsa.s.qđ quælibet pars milii in terram ꝓiecta faciat so nũ:quia totus modius cadens facit sonũ.
Pars nõ est nisi in potentia in toto.
Co.xxxviii. Si sint duo mouentia &utrq; eorũ per se moueat tãtũ in tãto tp̃e per tantum spatium cõposita simul cõpositũ ex grauibus æquali ter mouebit longitudine in æquali tempore.
In augmento aliquid est qđ est augens aliquid qđ augetur & tp̃s & quã titas secundum quam augetur similiter & in alteratione est alterans & qđ alteratur & tempus & qualitas.

Propositiones ex octauo libro physicorum Aristotelis.

Ex lectiõe prima & co.primo.

M Otus est ut uita quædam oĩbus natura subsistentibus.
Esse motum oẽs affirmant de natura aliqđ dicentes pp hoc q mũdũ faciunt & de generatione & corruptiõe cõsideratio est oĩbus ipsis quam impossibile est esse nisi sit motus.
Qui dicũt infinitos mũdos esse sicut democritus:& quosdam q̃dem fie ri quosdam autem corrumpi mũdorũ:semper dicũt esse motũ.
Co.ii Anaxagoras dicit simul oĩbus existentibus &q̃escentibus in infini to tp̃e motũ facere intellectũ:& disgregare.
Empedocles dixit aliqua in parte tp̃is moueri:& iterũ oĩa quiescere mo ueri q̃dem cum amicitia ex multis faciat unum:aut discordia multa ex uno quiescere autem in mediis tẽporibus.
Co.iii. Vtile est nõ solũ ad naturæ cõsideratiõem scire ueritatem de mo tu:sed etiam ad scientiam de principio primo.

Ex lectione.ii.& co.iiii.

Dicimus motũ eẽ ẽdelechiã.i.actũ mobilis scđm q est mobile.
Ad hoc q sit motus necesse est existere res possibiles moueri secũdũ unũ quẽq; motum.
Co.vii Quies est priuatio motus.
Co.viii. Quædam mouent singulariter idest uno mõ tantũ: ut naturalia: alia scđm cõtrarios motus ut agentia per intellectũ.
Vna scientia uidetur esse cõtrariorũ.
Quæcũq; possibilia sũt facere aut pati aut mouere:uel moueri: nõ penit possibilia sũt:sed ꝓut se hñt ĩ q̃dã habitudĩe đteriata&ꝓpiq̃tate adĩuicẽ
Co.viiii Necesse est in his quæ sũt ad aliquid ut nõ fiat noua habitudo:si nõ utrũq; aut alterũ mutetur.
Co.x Prius & posterius nõ erunt tp̃e nõ existente.

Tempus non erit nisi sit motus.
Impossibile est tempus factum esse.
Solus plato generauit tempus:simul enim cum cœlo factum esse: & ipsũ cœlum factum esse dixit.
Co.xi. Impossibile est dicere & intelligere tempus sine ipso nunc.
Nunc est medietas quædam :& principium & finem simul habens:principium quidem futuri temporis:finem uero præteriti.
Necesse est tempus semper esse.
Si tempus semper est necesse est & motum semper esse.
Tempus est quædam passio motus.
Co.xiii. Motus est perpetuus.

Ex lectione .iii.& co .xiiii.

Nihil inordinatum est eorum quæ natura facit aut secundum naturam sunt.
Natura omnibus causa ordinationis est.
Infinitum ad infinitum nullã proportionem habet.
Ordinatio omnis proportio quædam est.
Quod naturæ est:aut semper eodem modo se habet:&non aliquando sic aliquãdo uero non:aut rationem habet:quare non semper eodem modo se habet.
Aliquid dicẽtem non oportet affirmare solum:sed etiam causam dicere.
Amicitiæ est congregare inimicitiæ uero disgregare.
Aliqua sunt perpetua quorum alia est causa :ut quod triãgulus habet tres angulos equales duobus rectis.
Alia uero quorum nulla est causa :ut principiorum non est aliqua causa: & perpetua sunt.

Ex lectione.iiii. & co.xvii.

Est ex nobis ipsis principium nostri motus aliquando etiam si nihil extra moueat: & hoc ĩ inanimatis esse non uidemus similiter.
Hõ dicitur paruus mundus.
Co.xviii. Recte dicitur non eundem semper & unum numero esse motũ qui est inter contraria.
Nihil prohibet quẽdam eundem motum esse qui sit cõtinuus &ppetuus
Co.xx. Conspicimus semper aliquem naturalem motum in animali :huius autem motus non ipsum animal causa est:sed cõtinẽs forsitan.
Necessarium est multos in corpore fieri motus a continente :horum aũt quosdam appetitum & intellectum mouere :& tunc totum iam animal mouere.

Ex lectione.v.& co.xxi.

Cõtingit eorum quæ sunt alia immobilia esse : alia uero semper moueri: alia autem quandoq; moueri & quandoq; quiescere.

Co.xxii. Quomodo q̄ oĩa quiescant nõ solum ad physicũ ptinet:sed etiã ad oẽs scias & ad oẽs artes pp id q̄ motu utuntur omnes.
Importunitates de principiis mathematicis non pertinent ad mathematicum (ut scilicet eas remoueat) similiter & in aliis scientiis.
In scientia quæ est de natura suppositio est:q̄ natura sit principiũ motus.
Co.xxiii. Neq; augeri neq; minui possibile est continue:sed est & mediũ.
Non si guttæ tantum lapidis effodiunt & remouent in tanto tẽpore:medietas guttarum medietatem in medio effodit prius.
Si partibile in infinitum est quod alteratur :non propter hoc & alteratio: sed uelox est multotiens.
Dicere aliquid continue alterari multum in manifestis est ambigere.
In contrarium omnis alteratio est.
Lapis neq; fit durior neq; mollior.
Commento.xxiiii. Terra & aliorum unumquodque corporum naturalium ex necessitate permanet cum sunt in propriis locis mouentur autem uiolenter ex his.
Impossibile est aut omnia semper moueri :aut omnia semper quiescere.

Ex lectione .vi. & co .xxvi

In omni motu est quædam generatio uel corruptio uel simplicite uel secundum quid.
Phantasia & oppositio motus quidam sunt.
Quærere rationem ad probandum quod in maiori dignitate habemus quam indigere ratione :est male iudicare inter melius & peius:& credibile & incredibile:& principium & non principium.

Ex lectione .vii.& co.xxvii.

Mouentium & eorum quæ mouentur: alia quidem secundum accidens mouent & mouentur:alio uero per se ipsa.
Secundum accidens mouent & mouentur dupliciter : uno modo quia sunt ĩ mouentibus aut in his quæ mouentur:aliomodo quia mouent & mouentur secundum partem.
Per se ipsa dicuntur mouere uel moueri:quæcunque mouent uel mouentur non in eo quod sunt immouente aut in his quæ mouentur :neque in eo quod pars aliqua mouet aut mouetur.
Eorum quæ mouentur per se:alia a se ipso mouentur alia uero ab alio.
Eorũm quæ mouentur alia mouentur secundum naturã:alia uero uiolẽtia & extra naturam.
Quod ipsum a seipso mouetur secundum naturam mouetur : ut quodlibet animalium.
Quorum principium motus est in se ipsis hæc a natura dicimus moueri.
Totum animal mouetur a natura:corpus autem eius contingit & a natura & extra naturam moueri.

Eorum quæ mouentur ab alio alia quidem mouentur a natura alia extra naturam.ut terra sursum:ignis deorsum:

Partes animalis multotiens mouentur extra naturam :iuxta positiones & modos motus.

Co.xxviii. In his quæ mouentur extra naturam manifestum est ab alio moueri quod mouetur:& illa quæ sunt secundum naturam &a se ipsis mota :ut aīalia:non immanifestū est si ab aliquo mouentur.

Sicut in nauibus & nō natura subsistentibus sic & in animalibus diuersū est mouens & quod mouetur:

Co.xxviiii. Vitale est mouere seipsa & animatoꝝ propriū :& facere stare.

Ambulandi causa in ipsis animatis est & nō ambulandi.

Irrationabile est si se secundum unum motum solum a se ipsis moueant quæ se ipsa mouent.

Co.xxx. Nō cōtingit cōtinum aliquod se ipsum mouere.

Necesse est diuidi mouens in unoquoq; ab id quod mouetur sicut uidemus in inanimatis cum mouet aliquod animatorum ipsa.

Ex lectione octaua &co.xxxi.

Alia sunt motiua extra naturam ut uectis non natura grauis motiuus est: alia uero natura:ut actu calidum motiuum est illius quod est potentia calidum.

Illud est mobile natura quod est potētia quale:aut q̄tū:aut ubi: cū habeat principium huiusmodi in se ipso & nō secundum accidens.

Contingit idem esse potentia quale & quātum sed alterum alteri accidet & non secundum se existit.

Co.xxxii. Est aliter in potentia ad scientiam addiscēs scientiam :& aliter sciens iam:& non considerans.

Semper cum simul actiuum & passiuum sunt; fit aliquando actu quod est in potentia.

Hn̄s sciam nō ꝯsiderās āt potētia ē sciēs q̄dāmō:sed nō sicut an̄ addiscere

Actus leuis est alicubi esse sursum ꝓhibetur aūt cū in cōtrario loco sit.

Cū quæritur quare in proprium locum moueātur grauia & leuia :cā ē q̄a apta nata sunt sic moueri:hoc enim est graui & leui esse.

Sustinens & prohibens aliquod graue uel leue:est causa motus eorum p accidens sicut ille qui mouet.

Naturalia habet in se principiū nō mouendi neq; faciendi sed patiendi

Co.xxxiii. Leue &graue mouentur a grauante per se:aut a soluente prohibentia impedientia scilicet mouentur per accidens

Omnia quæ mouentur ab aliquo mouebuntur:

Ex lectiōe nona

Aliquid est mouēs dupliciter aut.n.nō pp se ip̄m ē mouēs sed pp alterū aut propter se ipsum.

Quod mouet propter se ipsum aut mouet per plura media aut per unum tantum :ut baculus mouet lapidem:& mouetur a manu mota ab hoie
Vtraq; mouere dicimus & primum & ultimum mouentium : sed magis primum: illud enim mouet ultimum:sed non hoc primum :& sine primo quod ultimum non mouebit ille autem sine hoc.
Co.xxxiiii. Infinitorum non est aliquod primum.
Co.xxxv. Impossibile est in infinitum abire in mouentibus & motis.
Co.xxxvi. Nihil per accidens est necessarium :sed contingit non esse.
Si ponamus possibile esse nullũ ĩpossibile accidit licet forte falsũ accidat
Motum impossibile est non esse.
Co.xxxvii. In motu tria necesse est esse : quod mouetur : & mouens & quo mouet.
Quod mouetur necesse est moueri:mouere autẽ non necesse est :sed quo mouet mouere & moueri.
Tangere necesse est adinuicem mouentia a primo utrunq; ad ultimũ.
Anaxagoras recte dixit intellectum impassibilem inquiens & immixtum esse:quoniam quidem principium motus ipsum facit esse: sic enim utique solum mouebit cum sit immobilis:imperabit autẽ cũ sit inmixtus.
Co.xxxviii. Impossibile est quod mouens secundum eãdem speciem moueatur qua mouet:oportet enim usq; ad indiuidua diuidentem peruenire:ut si aliquis docet geometrizare :hoc idem doceri geometrizare
Non est necesse quod mouens uno genere motus moueatur alio genere sed necesse est stare:finiti enim sunt motus.
Omne quod mouetur magis mouetur a priori mouente.
Co.xxxviiii. Non est necesse semper moueri quod mouetur ab alio :quàre a quiescente mouebitur quod mouetur primũ aut se ipsũ mouebit.
Causa motus magis est se ipsum mouens quam quod mouetur ab alio.
Illud quod per se est causa:semper est prior eo quod est causa scd'm alteꝝ

Ex lectione.x.&co.xxxx.

Necesse est omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia.
Omne quod mouetur per se cõtinuum est.
Impossibile ẽ quod ipsum mouens se ipsum penitus moueat se ipsum totum :totũ enim feretur & fertur secundum eandem loci mutationem unum cum sit & indiuiduum specie.
Illud quod mouetur mobile est.hoc enim mouetur quod est in potentia existens & actu.
Quod est in potentia in actum uadit.
Motus est actus mobilis sed imperfectus.
Mouentis se ipsum una pars mouet & alia mouetur.
Co.xxxxi. Mouens prius magis est causa mouendi quam sequens & mouebit magis.

Duplex est mouens:aliud quidē mouet quod ab alio mouetur:aliud aut ex seipso:proximus autem est principio quod longius est ab eo qđ mouetur q̄ medium.

Necesse est semper motum esse.

Co.xxxxii Mouentis se ipsum primo neq; una pars neq; plures mouebūt se ipsas :sed alia pars mouebit cum sit immobilis:alia autē mouebitur

Ex lectione .xi.&co.xxxxiii.

Necesse est mouens se ipsum esse ex parte immobili mouēte & ex ea quæ mouetur non mouente ex necessitate.

Contacta adinuicem sunt utraq; pars mouentis se ipsum: si continuum ē quod mouetur mouens :si uero non solum ab altero alterum tāgitur

Quod mouetur continuum necesse est esse.

Co.xxxxiiii Nihil prohibet aliquid quod mouetur potentia esse diuisibile actu autem indiuisibile :

Si aliquid diuidatur actu non erit habens eādem potentiam ad hoc qđ moueat uel moueatur quam prius habebat.

Nihil prohibet in his quæ sunt diuisibilia potentia esse unum primum.

Manifestum est quoniam est primum mouēs immobile.

Ex lectiōe.xii. & co.xxxxv.

Oportet motum semper esse & non deficere.

Co.xxxxvi Necessarium est esse aliquid immobile ab omni exterius mutatione & simpliciter & secundum accidens:motiuum autem alterius

Principiorum motiuorum quædam aliquando esse aliquando autem nō esse contingit sed non omnia .

Co.xxxxvii Vnum principium mouens magis quam multa:&finita quā infinita oportet extimare.

Co.xxxxviii Necesse est esse aliquod unum & perpetuum primū mouēs:

Si est aliud & aliud mouens:non continuus erit motus : sed consequenter se habens.

Ex lectione.xiii.&co.l.

Alia sunt semper immobilia alia uero quæ semper mouentur.

Co.l. Motus localis animali non ex se ipso causa est:sed insunt alii motus natura in animalibus secūdum quos non mouentur per se ipsa :ut augmentum & decrementum & respiratio quibus mouetur animaliū unumquodq; quiescens :horum autem causa est continens & multa intrantium.

Quorumdam animalium dum coquitur alimentum dormiunt quidem disgregato autem surgunt &mouēt se ipsa:cum tamen primum principium extra naturam eius sit.

Mutat corpus locum quare & quod in corpore existens idest anima :sed per accidens tamen :

Co.lii Si aliquod est principiũ mouens immobile & mouetur scd'm accidens :impossibile est continuũ motum ipsum mouere.
Qua continue necesse est esse motum oportet aliquod primum mouens immobile esse & nõ scd'm accidens.
Principio manente necesse est oẽ manere quod continuũ est ad principiũ
Non est idem moueri scd'm accidens a se ipso:& ab altero.
Moueri per accidens ab altero iest quibusdam principiis cœlestium motuũ,quæ secũdũ plures feruntur motus:sed a se ipo moueri per accidẽs corruptibilibus solum inest.
Co.liii Si aliquod est semper mouens &quidem immobile quod nec mouetur per se nec per accidens ipsum autem perpetuum sit necesse est & primum quod mouetur ab hoc perpetuũ esse.
Impossibile est esse generationem & corruptionem & mutationem nisi aliquid moueat & moueatur.
Immobile eundem semper mouebit motũ & eodem modo nihil .s.habitudini: mutans ad id quod mouetur.
Quod mouetur ab eo quod mouetur ab immobili propter id ꝙ aliter & aliter se habet ad res non eiusdem motus erit causa :

Ex lectione .xiiii. & co .liiii:

Necessarium est unũ & eũdẽ esse primum motum & continuum quo primum mouens mouet.
Co.lv Tribus existẽtibus motibus alio quidem scd'm magnitudinem: & alio scd'm passionẽ:&quodã scd'm locũ:quẽ uocamus loci mutationẽ hunc necessarium est esse primum:
Impossibile est esse augmentum alteratione non præexistente.
Diffi Necesse est alterationem in cõtraria esse mutationem.
Alterationẽ sine loci mutatiõe nõ cõtingit esse.
Si necesse est semper motum esse necesse est & loci mutationem semper esse cum sit prima motuum.
Oium passionũ: idest passibiliũ qualitatum principium densitas &raritas est: hic loquitur scd'm opinionem antiquorum uel aliquam habet ueritatem si ordo impassibilibus qualitatibus attendatur secundum propiquitatem ad materiale principium
Graue & leue :molle & durum calidũ & frigidũ densitates uidentur esse & raritates.
Densitas & raritas congregatio quædam & disgregatio est secundum q̃s generatio &corruptio dicitur substantiarum.
Quæ congregantur & disgregantur necesse est scd'm locũ mutari.
Prius dicitur multifarie dicitur enim prius quo non existente non erunt alia illud uero sine reliquis quod scilicet est prius natura & quod prius est tempore:& quod secundum substantiam : idest secundum per

fectionem.
Motus qui est semper magis est continuus quã cõsequentet se habens.
Dignius est motum esse cõtinuum quam consequenter esse.
Quod dignius est semper accipimus in natura si possibile est esse.
Possibile est motum localem esse continuum.
Alium motum excepto locali continum esse non est possibile.
Neq; augmentari:neq; alterari:neq; fieri neq; corrumpi contingit:nisi sit motus continuus quẽ mouet primum mouens.
Co.lvii. Motus localis est prius tempore aliis motibus quia perpetuus est
In uno aliquo habentium generationem :loci mutationem necesse est postremam motuum esse.
Loci mutatio iam perfectorum motus est.
Generationem impossibile ẽ esse primã omnium motuum omnia enim essent quæ mouentur corruptibilia.
Augmentum:alteratio decrementum:& corruptio:posteriores scilicet tẽpore generatione sunt.
Co.lviii. Quod generatione posterius est natura prius est.
Vltimum loci mutatio omnibus inest quæ sunt in generatione.
Aliqua immobilia omnino sunt uiuentium propter indigentiam organi :ut plantæ & multa genera animalium.
Perfectus animalibus loci mutatio inest.
Loci mutatio est primus aliorum motuum secundum substantiam Idest secundum perfectionem.
Co.lviiii. Nequaquã substantiam mutat quod mouetur secũdũ locũ.
Secundum alterationem fit transmutatio secundum qualitatem.
Quod augetur & decrementum patitur transmutatur secundum quantitatem.
Commento:lx. Mouens se ipsum maxime proprie mouet se secundum locum.
Mouens se ipsum dicimus esse principium eorum quæ mouentur & mouentium & primum in his quæ mouentur.
Aliquem aliorum motuum a locali non contingit esse continuum.

Ex lectione .xv.& co.lxii.

Omnes motus & mutationes sunt ex oppositis in contraria.
Generationi & corruptioni termini sunt esse & non esse.
Alterationi termini sunt contrariæ passiones.
Augmento & decremento termini sunt magnitudo aut paruitas: siue pfectio magnitudinis aut imperfectio.
Motus sunt contrarii qui sunt in contraria.
Quod non semper mouetur determinato motu & existente prius :necesse est prius quiescere quiete opposita illi motui.

Generatio & corruptio opponuntur simpliciter idest in universali & etiã singularis singulari:& eorum non erit continua mutatio :sed medium erit ipsorum tempus.

Non quiescit quod non est:

Si solum medium sit tempus non erit mutatio continua.

Idem pluribus erit contrarium ut motus motui contrario & quieti con trarius est.

Co.lxiii. Natura semper similiter se habet in omnibus &operatur.

Ex lectiõe.xvi. & co.lxiiii.

Omne quod mouetur localiter :aut mouetur circulariter :aut secundum rectitudinem:aut secũdum motum mixtum ex utroq₃.

Non est possibile motum compositum ex utrisq₃ esse continuum in in finitum.

Quod fertur secundum motum rectum in magnitudine infinita:non fer tur continuum.

Quod reflectitur secundum motum rectum mouetur contrariis motibus

Contrarius est motus secundum locum sursum :ei qui est deorsum :& q̃ est ante ei qui est retro :& qui est ad sinistram ei qui est ad dextrã : loci eni contrarietates hæ sunt.

Vnus motus & continuus est qui est unius subiecti & in uno tempore:& in eadem re non differenti secundum speciem.

Contraria differunt specie.

Contraria se corrumpunt & prohibẽt se adinuicem.

Co.lxv. Non est idem ferri circulo idest circulariter & ferri circulum idest pertransire circulum.

Medium utrũq₃ est scilicet principium & finis: & unum numero ratione autem duo.

Aliud est quod est in potentia & quod est in actu.

Ex lectione.xvii.&co.lxvii.

Signum quod est in medio motus continui est potentia tantum finis & principiũ:signum autem aquo incipit reflexio est actu.

Non contingit continuum motum in recto perpetuum esse.

Infinita transire impossibile est.

Co.lxviii. Non est inconueniẽs si in infinito tempore infinitum quis trã seat spatium.

Si aliquis diuiserit continuum in duo media uno signo tãquam duobus utitur :facit enim ipsum principium & finem.

In continuo sunt infinita media non actu:sed in potentia

Non contingit infinita actu transire in potentia autem contingit:

Quod continue mouetur infinita secũdum accidens trãsiuit: simpliciter autem non.

Accidit lineæ infinita media eē & ipa lineæ est altera ab hiis mediis & eē.
Co lxviiii. Si in illo signo temporis quod diuidit prius & posterius res nō sit eodem mouetur sicut in tempore sequenti: erit idem ens & non ens. & quādo fuit non est.
Non est possibile in indiuisibilia tempus diuidi.

Ex lectiōe.xviii. & co.lxx.

Omne quod mouetur continue: si a nullo prohibeatur: in quod quidem uenit secūdum loci mutationem in hoc sic ferebatur cum proximum erat sicut mox cum incepit motum.
Motus distinctus quiete non est unus.
Co.lxxi. Quies est priuatio motus.
Quies quæ est in aliquo termino: opposita est motui qui est ab illo termino.
Co.lxxii. Non oportet quod si continuum est tempus quod sit & motus continuus.

Ex lectione.xviiii.&co.lxxiii.

Quod motus circularis sit unus & continuus nullū impossibile cōtingit.
Non omnis motus qui est ī hoc contrarius est motui qui est ex hoc neq; oppositus sed bene contrarius est ei qui est in recto.
Circularis motus est ab eodem in idem.
Rectus motus est ab eodem in aliud.
Motus qui est in circulo nequaquam est per eadem media si multotiens feratur: sed bene motus qui est in rectitudine.
Quod semper in alia & in alio medio fit contingit moueri continue: sed qui in eisdem multotiens non contingit.
Neque in semicirculo neque in aliqua circuli parte contingit moueri continue.
Quia motus circuli copulat finem principio solus est perfectus.
Co.lxxiiii. Non contingit alios motus a locali esse continuos.
Co.lxxv. Motus circularis est primus oīum motuum.
Recto motus circularis est magis simplex & perfectus.
Motus rectus non reflexus est imperfectus & corruptus.
Prius est natura & ratione & tempore perfectum imperfecto: & corruptibili incorruptibile.
Prior est quem contingit perpetuum esse non contingenti perpetum eē.

Ex lectiōe.xx. & co.lxxvi.

Omne quod quiescit quiescit aut in termino a quo: aut in termino ad quem.
Termini in linea circulari sunt indeterminati.
Vnumquodq; puntum in circulo principium & medium est & finis: ita ut quædam semper sint in principio & fine & quodammodo nūquā sint

Spera mouetur & quiescit quodammodo :
Spæra semper eundem optinet locum.
Principium medium & finis magnitudinis circularis accidūt cētro:&ista sunt extra circulationem.
Quod mouetur circulariter fertur semder circa medium :sed non ad ultimum :& propter hoc manet & semper quiescit quodammodo totū & non mouetur continue.
Quoniam mensura omnium motuum est circulatio :primam necesse est ipsam esse:& quia prima est mensura illorum est :accidit enim ista cōuersim se sequi.
Omnia mensurantur primo.s.sui generis.
Contingit solū motum circularem esse regularem.
Quæ feruntur in recto a principio irregulariter feruntur ad finem.
Omnia quæ mouentur naturaliter quanto distant plus a prima quiete:feruntur uelocius.
Circularis solius neq; finis neq; principium in ipso .i.in centro aptum natum est esse sed extra.
Co.lxxvii Quod loci mutatio primus motuum sit testantur omnes quicunq; de motu fecerunt memoriam.
Mouebit se ipsum animal & omne animatum secundum transmutationem localem.

Ex lectiōe.xxi.& co.lxxviii.

Impossibile est aliquod finitum secundum potētiam mouere secundum infinitum tempus.
Infinitum tempus non auferam semper remouens æquale.
Co.lxxviiii In finita magnitudine nō contingit ifinitam esse potentiam
Plus idest maior potentia semper æqualem effectum in minori est faciēs tempore quā minor.
Nullum finitū contingit infinitam potentiam habere nec ifinitū finitam
Co.lxxx In infinita magnitudine nō contingit ifinitam potentiam esse.
Contingit in minori magnitudine ampliorem potentiam esse
Omnis finitæ potentiæ necesse est esse finitum tempus.
Si tanta potentia mouet in tanto tempore:maior mouebit in minori tempore :sed determinato secundum cōuersionem proportionis.
Infinita potentia est excellens oē finitum tempus.

Ex lectione.xxii. & co.lxxxii.

Omne quod mouetur mouetur ab aliquo :quæcunq; nō se ipsa mouent
Primum mouens facit possibile mouere ut aerem aquam & huiusmodi quod apta nata sint mouere & moueri :
Secundum quod mouetur simul quiescet : scilicet moueri cum primum

mouens quieuerit :sed tamen mouens adhuc erit.
Pausat motus cum minor fuerit uirtus mouendi.
Motus proiectionis fit in contingentibus aliquando quidem moueri :ali quando quidem quiescere & non est cõtinuus:non enim est unum mo uens:sed habita ad inuicem sunt.

Ex lectiõe.xxiii.&co.lxxxiii.

Necesse est semper esse motum continuum:& hic est unus.
Necesse est motum unum esse alicuius magnitudinis:non enim mouetur impartibile & unum ab uno.
Mouens immobile non necesse est mouere :sed semper poterit mouere:i fatigabile enim est sic mouere:& regularis hic motus est:aut solus : aut maxime.
Moués immobile neq; unam habet mutationem.
Ad hoc qd' motus sit uniformis oportet id qd' mouetur nullã habere mu tationem iuxta illam qua mouetur a motore immobili
Co.lxxxiiii. Citius mouẽtur proxima mouenti.
In circulo est mouens primi motus & non in centro.
Co.lxxxv. Solus motus continuus est quẽ mouet mouens immobile
Mouens immobile semper similiter se habens & ad illud quod mouetur similiter se habebit & continue.
Co.lxxxvi. Primum mouens perpetuum mouet motum & in infinito tempore.
Primum mouens & immobile impartibile est & nullam habens magni tudinem.

Expliciunt propositiones ex.viii.libro physicorum Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex libro primo de coelo & mundo Aristotelis Annotatioq; lectionum est secundum expositionem Sancti Thomæ.

Ex lectione prima & co.primo.

d E natura scientia plurima est circa corpora & magnitudines existens: & horum passiones & motus:adhuc aũt circa principia quæcũq; talis substantiæ scilicet corporis mobilis sunt.
Rerum naturaliũ hæc habent corpus & magni tudinem:hæc autem principia habentium sunt ut scilicet anima ;forma & materia.

Ex lectione secunda &commento secundo.

Diffi. Continuum est quod diuisibile est in semper diuisibilia.
Diffi. Corpus est quod omniquaq; diuisibile est.
Diffi. Linea ẽ magnitudo quæ ad unum idest ad unã partem diuiditur.
Diffi. Planum idest superficies est magnitudo quæ ad duo diuiditur.
Diffi. Corpus est magnitudo quæ ad tria diuiditur.
Præter lineam planum & corpus non est alia magnitudo.
Quemadmodũ aiunt pytthagorici :totũ & omne tribus determinata sũt consumatio enim .i.finis & medium & principiũ numerum habet eũ qui omnis est:hæc autem scilicet finis principium & mediũ eum qui trinitatis.
Ad sanctificationes deorum utimur numero ternario.
Quæ duo sunt ambo dicimus :&duos ambos:oẽs aũt nõ dicimus: sed de tribus hanc prædicationem .i.oẽs dicimus primum:
Co.iii. Omne &totum :& perfectum nõ secũdũ speciem idest formalẽ rõnem differunt abinuicem quia scilicet omnia important integritatem quãdam sed si differunt:in materia & in quibus dicuntur differunt:
Corpus est magnitudinum perfecta:solum enim determinatum est tribus scilicet dimensionibus.
Terquaq; diuisibile:omniquaq; est diuisibile.
Co.iiii. Ex corpore in aliud genus magnitudinis non est transitio quemadmodũ ex longitudine in superficiem:in corpus autem ex superficie.
Necesse est exitum fieri secundum defectionem.
Non est possibile perfectum deficere :oĩquaq; enim est.
Totum idest uniuersum cuius particularia corpora partes sunt perfectum necesse est esse:
Vniuersum quemadmodum nomen significat omniquaq; est:&non hac quidem hac autem non.

Ex lectiõe .iii. & co.v:

Oĩa physica corpora &magnitudines secundum se ipsa mobilia dicimus esse secũdũ locũ:natura enim principium motus esse in ipsis dicimus.
Oĩs motus secũdũ locum quem uocamus lationem :aut rectus aut circularis :aut ex his mixtus.
Motus rectus & circularis simplices soli sunt:causa autem est quia magnitudines ipsæ simplices sunt:
Diffi. Circulatio est motus qui circa medium.s.mundi.
Rectorum motuum alius est sursum alius deorsum.
Diffi Motus sursum est qui est a medio.
Diffi Motus deorsum est qui est ad medium.
Co.vi: Corporũ hæc quidẽ simplicia hæc autem cõposita ex simplicibus
Diffi. Simplicia corpora sunt quæcũq; motus principiũ habent secũdum naturã :puta ignis & terra & hoꝝ species sicut.s.flãma bitumen & co-

gnata his scilicet aer & aqua.
Corpo℞ simpliciũ simplices sunt motus: mixti aũt cõpositorum.
Moueri in corporibus compositis est secundum prædominans corpus simplex.

Ex lectione .iiii.& co.viii.

Necessariũ est esse aliquod corpus simplex quod natum est ferri circulari motu secundũ sui ipsius naturam.
Co.viiii. Violentia contingit eo motu qui est alterius eo autem qui est secundum naturam est impossibile.
Co.x. Motus qui est præter naturam est contrarius ei qui secũdũ naturã.
Vnũ uni contrariũ esse necesse est.
Lationes sursum & deorsum inuicem cõtrariæ sunt.
Co.xi. Si alicui corpori est scd'm naturã motus qui sursum ignis erit aut aer: si autem qui deorsum aqua erit aut terra.
Co.xii. Primã necessariũ ẽ eẽ circularẽ lationẽ: ꝑfectũ enim ẽ prius natura imperfecto.
Circulus perfecto℞ est: recta aũt linea neq; una ꝑfecta est neq; enim quæ infinita habebit enim utiq; finẽ & terminũ neq; quæ infinita℞ una oium enim aliquid extra augeri enim contingit quãcunq;.
Necesse est circularẽ motũ alicuius simplicium corpo℞ esse.
Nata est esse quædam substantia corporalis alia præter eas quæ hic consistentias diuinior & prior ho℞ oium.
Ois simplex motus aut secũdum naturam aut præter naturam ẽ
Motus qui alii præter naturã est: alteri secũdũ naturã erit ut sursum igni secundum naturã. terræ autem præter naturam.
Necessarium est circularem motum qui his corporibus præter naturam est: alterius cuiusdam esse secundum naturam.
Irrationabile oio est esse cõtinuũ motũ & sempiternum: existentem præter naturam.
Est aliquod corpus præter cõrpora quæ hic & circa nos sunt alte℞ segregatũ tãto nobiliorem habens naturam quanto quidem plus elõgatum est ab his quæ hic sunt.

Ex lectione quinta & co.xvii.

Diffi. Graue est quod ferri natum est ad medium.
Diffi. Leue est quod ferri natum est a medio.
Diffi. Grauissimum est quod oibus substat deorsum latis.
Diffi. Leuissimum est quod oibus superfertur sursum latis.
Necesse est oẽ quod fertur deorsum aut sursum: aut leuitatem habere: aut grauitatem: aut ambo.
Co.xviii. Quod circũfertur corpus idest cœlũ ĩpossibile est habere grauitatẽ aut leuitatẽ: neq; enim secũdum naturam neq; præter naturam cõ

uenit ipſi moueri ad medium uel a medio:

Co.xvii i. In idem feruntur totum & pars ſecũdũ naturam.

Scd'm naturã nõ cõtingit corpori quod circunfertur moueri motu alio q̃ circulari: aut præter naturam neq; particularũ ulli.

Ex lectione .vi. & co .xx.

Cœlũ ĩgenitũ eſt & incorruptibile & ĩaugmentabile & inalterabile.

Oẽ generabile fit ex cõtrario & ſbo quodã: & corruptibile corrumpitur ſuppoſito quodam: & a contrario & in cõtrarium.

Circulationi alicui non eſt contrarius motus.

Recte uidetur natura: cœlum futuℝ ingenitũ & incorruptibile: exemiſſe a cõtrariis.

Inter contraria ſunt generatio & corruptio.

Ex lectione.vii.& co.xxi.

Augmentabile oẽ augetur a cõnaturali adueniente: & reſoluto in materiã

Cœlo nõ eſt ex quo factum ſit.

Si aliquid eſt inaugmentabile & incorruptibile eiuſdem eſt ſuſcipere & in alterabile eſſe.

Diffi. Alteratio eſt motus ſecũdum quale.

Co.xxii. Omnes hoies de diis habent exiſtimationẽ. & oẽs eũ qui ſurſum deo attribuunt locũ & barbari & græci quicũq; quidẽ putant deos eẽ: ut immortale immortali coaptatũ ſit.

In omni præterito tempore ſcd'm traditã ĩuicem memoriã nihil uidetur tranſmutatũ neq; ſecundum totũ extremũ cœlum: neq; ſecundũ partẽ ipſius propriam ullam.

Non ſemel neq; bis ſed infinities oportet putare eaſdem aduenifſe ueras de cœlo opiniones ad nos.

Tanquã altero quodam exiſtente primo corpore præter terram & ignem & aerem & aquam: æthera antiqui appellauerunt ſupremum locum: a currere ſemper ſempiterno tp̃e ponentes denominationem ip̃i: anaxagoras aũt utitur noĩe hoc non bene: noĩat enim æthera pro igne.

Quod hoc loco inquit Ariſtoteles æther a currere & nõ ab ardere: ut Anaxagoras uoluit: appellatũ: ſi latinã & nõ grecã locutionẽ attendamus barbare dictũ uidtur. uult igitur Ariſtoteles magis ἀιθηρ æthir a θεο theo uel θειο theio quod eſt curro quam ab αιθω ætho quod eſt ardeo denominationem ſumere idque ex textu græco liquido patet in quo, ſic legimus αἰθέρα προσωνόμασαν τον ανω τοπου απὸ του θειν & cætera quod eſt athera appellauerunt ſupræmũ locum, a currere.

Ex lectione .viii.& co.xxiiii.

Nõ eſt circulationi cõtraria aliqua latio:

Cõcauũ & gibboſum nõ ſolũ ad inuicẽ opponi uidentur cõbinata & iux

ta se posita.sed & recto:

Ex textu comenti. Motus cōcauus est qui est in uentre arcus: & motus gibbosus qui est super deorsum arcus.

Latiões q̄ fiunt in recto ad iuicē opponūtur pp loca .s.sursum & deorsum.

Sursū ei qd est deorsum cōtrariū ē:& hæc est loci differētia & cōtrarietas

Co.xxx Contraria latio est ex cōtrario in cōtrariū.

Co.xxxi Loci cōtrarietates sunt sursū &deorsū ante & retro:dextrꝝ &sinistrꝝ & lationum cōtrarietates scd'm locorꝝ sunt cōtrarietates:

Co.xxxii Frustra calciamentum dicimus cuius nō est calciatio:

Dus & natura nihil frustra faciunt.

Ex lectione.viiii.&co.xxxiii.

Qui modicū trāsgressus ē a ueritate fit lōge plus decies millies:huius aūt cā est quia principium uirtute maius quam magnitudine.

Quod in principio modicum est in fine fit multum magnum:

Co.xxxiiii.Finitis simplicibus corporibus existētibus & multitudie &magnitudine:necesse ē & cōpositū finitū eē & multitudine&magnitudie

Co.xxxv.Necesse est corpus qd' circūfertur finitū eē oē :si enim īfinitum esset:infinitæ essent quæ a medio egredientes lineæ.

Infinitarꝝ linearꝝ infinita est distantia:infinitā enim distantiā dico cuius nullā est extra sumere magnitudinem tāgētē lineas:

Numerum dicimus infinitum quia maximus nō est.

Ex lectione.x.& co.xxxvi.

A finito tempore si auferas finitum tempus necesse est reliquum esse finitum & habere principium.

Si tp̄s icessus hꝫ pricipiū est p̄ncipiū & motus q̄re &magnitudis q̄ mota ē

Ex lectione.xi.Co.xxxviii

Neqꝫ spæra neqꝫ tetragonū neqꝫ circulus qui .s.est superficialis figura:& nō corpora ut spæra infinita sunt.

Commento.xxxxii. Est conuertibiliter dicere quod'si finitum sit tempus in quo reuolutum est:& magnitudinem quæ pertransita est necesse est esse finitam.

Ex lectione.xii.& co.xxxxiiii.

Contrariæ lationes sunt ad cōtraria loca:

Contrariorum si alterum determinatum est & alterum determinatū erit

Mediū .s.mūd determinatum est.

Determinato medio loco:& eum qui sursum locum necesse est determinatum esse.

Si loca determinata sunt & finita :& corpora finita erunt:

Co.xxxxv.Si sursum & deorsum determinata sunt &intermedium necesse est determinatum esse.

Co.xxxxvi Non est possibile corpus esse infinitum.
Necesse est infiniti corporis infinitā esse grauitatem uel leuitatem.
Co.xxxxvii Proportōnaliter se habēt magnitudines grauitatibus:minor enim grauitas minoris est magnitudinis &maior maioris
Cōtingit infinita existente magnitudine quātūcūq; auferre.
Co.l. Infinita eē grauitatem est impossibile similiter & leuitatem.
Co.lii.Proportio nulla est infiniti ad finitū.

Ex lectione.xiii.&co.lvii.

Finitis primis idest simplicibus motibus existentibus necesse est species simplicium corporum eē finitas.
Necesse est semper motum habere omne corpus physicum.
Co.lviii.Impossibile est fieri quod non contingit factum eē.
Impossibile est ferri illuc:ubi nullū quod fertur possibile est peruenire.
Co.lxii. Si qui uiolentia est motus inest alicui:inest & qui secundū naturam inerit.

Ex lectione.xiiii. &co.lxiii.

Impossibile est infinitum corpus a finito corpore pati aliquid aut facere finitum.
Co.lxiiii.Aequale corpus in æquali tempore est æqualiter alterás: minus autem in æquali minus & maius maius.
Infitum in nullo tempore mouebit finitum.
Co.lxvi Infinitum ab infinito nō cōtingit pati in aliquo tempore:
Co.lxviii.Omne corpus sensibile habet uirtutem actiuam aut passiuam aut ambo.
Impossibile est corpus infinitum sensibile eē.
Co.lxviiii.Quæcunq; corpora sunt in loco oīa sensibilia sunt sensibileq; nullum corpus est nō ens in loco.
Nō ē corpus sensibile extra cœlū:neq; unū neq; simpliciter neq; scd'm qd
Intellectuale non est in loco.
Extra & intra locum significant.

Ex lectione.xv.& co.lxx.

Non est possibile in circuitu moueri corpus infinitum homœomerum idest similium partium ens.medium enim infiniti nō est:quod autem in circuitu mouetur circa medium mouetur.
Co.lxxi.Quæ est infinita infiniti& infiniti infinita est uirtus.
Co.lxxiii Quoꝝ natura partium est eadem horum necessarium'ē esse eūdem motum ubi enim una gleba & tota terra fertur:& totius ignis.& scintilla in eundem locum.
Commento.lxxiiii.Vbi non est medium neq; extremū erit neq; hoc quidem sursum hoc autem deorsum.
Loco corporibus nō existente nō erit motus.

Co.lxxv.Vbi præter naturam aliquid manetur aut fertur:necesse est cuius dam esse alterius hunc locum secundum naturam.

Ex lectione.xvi.&co.lxxvi.

In quo loco secundum naturam aliqua manent:non uiolentia feruntur & in quem feruntur manent:in quo autem uiolentia:& uiolentia ferũtur:& in quem uiolentia feruntur uiolentia & manent.

Violenta latio contraria est lationi secundum naturam.

Co.lxxvi.&co.lxxviiii.Impossibile est esse plures mundos uno:necesse ē enim omnes mundos ex eisdem esse corporibus similiter existentibus secundum naturam eandemq́ habentibus uirtutem:quare natæ erunt ferri ad hoc quidem medium quæ in alio mundo sunt terræ partes:& ad hoc quidem extremum qui ibi ignis:& si hoc acciderit necesse est ferri sursum terram in proprio mundo:ignem autem ad medium.

Co.lxxxi.Dicere aliam esse naturam simplicium corporum si distent minus uel plus a propriis locis irrationabile est.nihil enim differt tanta q̄dem lõgitudine distare:aut tãta:differt enim scd'm rõnem quãto plus magis species autem eadem est.

Ex lectione.xvii.& co.lxxxii.

Quod omnino non natum est moueri,impossibile est hoc moueri uiolentia.

Necesse est eorum quæ similis sunt speciei & singulorum ad unũ numero locũ scilicet uel ad medium uel ad extremum existere motum qui scilicet est secundum naturam.

Ex textu comentatoris co.lxxxiiii.Diuersitas cõrporum in numero nõ ē causa diuersitatis locorum:

Co.lxxxvi.Omnino quod mouetur ex quodam in quidã trãsmutatur & hoc ẽx quo in quod specie differunt.

Co.lxxxvii.Motus circularis habet aliqualiter opposita ea quæ secundũ diametrum extrema:toti autem non est contrarium neq́ unum.

Co.lxxxviii.Argumentum est eius ꝙ nõ est in infinitum ferri terrã qdẽ quanto utiq́ propinquior fit medio uelocius ferri & ignem quanto utiq́ ei quod est sursum:si autem in infinitum esset infinita esset uelocitas si autem uelocitas & grauitas & leuitas.

Ex lectione.xviii.& co.lxxxviiii.

Ab alio nõ fertur ignis quidem sursum terra autem deorsum:neq́ ui quẽadmodum quidam aiunt extrusione:tardius enim moueretur maior ignis sursum & maior terra deorsum:nunc autem contrarium est sẽp

Omnia a uim inferente longius facta tardius feruntur:

Vnde ui remouentur elementa:illuc feruntur non ui.

Co.lxxxxi.Tribus entibus corporalibus elementi:tria erunt & loca elemẽtoꝶ:unus quidem qui subsistẽtis idest terra qui circa medium est:alius

qui circularis idest cœli qui quidem est extremus: tertius autem q medius hoꝝ qui medii corporis:& necesse ē in hoc medio loco eē corpus quod superfertur idest corpus leue:si enim non in hoc sit extra erit.

Ex lectione.xviiii.&co.lxxxxii.

Mundus est sempiternus incorruptibilis existens & in genitus:

In omnibus his quæ natura & in his quæ arte cōstantibus & generatis:alterum est ipsa secūdum se ipsam forma:& mixta cum materia puta spæra:alterum species & ærea spera:

Q d' quid erat eē dicentes spære aut circuli non dicimus in ratione aureū aut æreū :tanquam non existentibus his de substantia.

Quoniam est cœlum sensibile:singularium utiq; erit sensibile enim omne in materia existit.

Alteꝝ est huic cœlo eē:&cœlo simpliciter cœlum enim simplicitet:est ut species &forma hoc aūt cœlū:ut materiæ mixtum.

In omnibus sic uidemus ꝙ quorumcūq; substātia est in materia sunt plura & infinita entia quæ eiusdem specie idest indiuidua.

Co.lxxxxiii. Licet altera si rō formæ sine materia :& quæ est in materia:nihilominus neq; una necessitas est per hoc plus eē mūdos:neq; contingit factos esse plures:si quidem mundus ex tota est materia:

Co.lxxxxiiii. Cum homini sint materia carnes & ossa:si ex oī carne & oībus ossibus homo fiat:impossibile existentibus dissoluta esse :nō utiq; contingit eē alium hominem.

Quorumcūq; substantia est in subiecta quadam materia hoꝝ nihil cōtingit factum eē non existente propria materia.

Co.lxxxxv. Cœlum singularium est :& eorum quæ ex materia constant: sed nō ex parte ipsius materiæ cōstat:sed ex oī .s.sua materia.

Ex lectione.xx.& co.lxxxxvi.

Cœlū uno mō dicimus substantiam extreme circulationis aut corpus naturale :quod est inextrema circūferētia totius :cōsueuimus enim extremum &quod sursum est maxime uocare cœlum in quo &diuinum oē locatum eē dicimus.

Secūdomodo dicitur cœlū cōtinuum corpus extremæ circūferentiæ totius :in quo luna & sol &quædā astroꝝ sūt:&.n.hæc i cœlo eē dicimus

Co.lxxxxvi.& co.lxxxxvii. Tertiomodo dicitur cœlum contentum corpus ab extrema circūferentia :totum enim & omne consueuimus dicere cœlum hocq; ex omni necesse est cōstare naturali & sensibili corpore:propter neq; esse nullū extra cœū corpus neq; cōtingere factū esse.

Co.lxxxxviii. Nihil differt considerare si est extra cœlum corpus aut factum esse sit possibile:

Materia est toti mundo corpus naturale sensibile:

Non sunt nūc plures cœli i.mundi neq; fuerunt neq; cōtingit fieri plures

sed unum & solum & perfectũ est istud cœlũ.

Ex lectiõe .xxi.& co.lxxxxviiii:

Neq; locus neq; uacuũ neq; tempus est extra cœlum:

Diffi Vacuum esse dicunt in quo non existit corpus possibile autem factum esse.

Tempus est numerus motus.

Motus sine physico copore nõ est.

Co.c Quæ sunt extra cœlum in loco esse apta nata nõ sunt:neq; tẽpus ipsa senescere facit:neq; est ullius una transmutatio eo℞ q̃ sunt sup eam quæ maxime extra ordinatã lationem:sed inalterabilia & impassibilia omnia optimam habentia uitam:& per se sufficientissimam perficiũt in toto æterno idest æternaliter.

Hoc nomen eternum diuine enuntiatũ est ab antiquis: finis enim continens id quod uniuscuiusq; uitæ tempus cuius nihil est extra secundũ naturam:æternum uniuscuiusq; uocatum est.

Totius cœli finis & oẽ tp̃s:& ĩfinitatẽ cõtinẽs perfectio:æternũ est a semper eẽ sumens denoĩationem:immortalis & diuinus existens.

Aliis ab his q.s.habent uitã optimã & per se sufficientissimã coĩcatum est eẽ & uiuere his quidem clarius:his autem obscurius:

Oẽ diuinũ intransmutabilẽ necessariũ est eẽ & primũ & summũ:neq;.n. aliud melius est quod mouebit neq; habet prauum aliquid neq; idigẽs est ullo eo℞ quæ ipsius sunt bonorum.

Oĩa quiescunt quæ mouẽtur quãdo uenerint ad locũ proprium:

Eius corporis quod circunfertur idem locus est unde incipit:& in quem consumat motum:

Ex lectiõe.xxii.&co.cĩ.

Oportet disquisitores & nõ inimicos esse:iudicaturos re℞ sufficienter.

Co.cii Genitũ cœlũ oẽs antiq̃ eẽ dicũt:sed genitũ ii quidem.s.orpheus hesiodus & Plato:sẽpiternũ ii aũt ut.s.democritus corruptibilem quẽ admodũ quodcũq; aliud cõstituto℞:ii aũt uicissim quãdoq; quidẽ sic aliter habere corruptũ:& hoc semper pficere sic queãdmodũ empedocles agrigentinus & heraclitus ephesius.

Dicere factum eẽ cœlum sempiternum tamẽ eẽ impossibilium est: oĩa eni quæ generantur & corrumpi uidentur.

Co.ciii Quod nõ ẽ habẽs principiũ eius qđ est sic se habere:sed est impossibile aliter se habere prius & per oĩa sæcula impossibile ẽ transmutari.

Ex lectione.xxiii. & co.cvi.

Simul iidẽ inordinatũ eẽ & ordinatũ ĩpossibile ẽ necesse ẽ generatiõe esse separantẽ & tp̃s.

Co.cvi Dicere mũdũ uicissim cõstare & dissolui:nihil aliud facere ẽ quã astruere ipsum sẽpiternum quidẽ eẽ sed transmutantẽ formam:

Adinuicem côuenientibus elementis non quicunq; ordo est & constitutio sed eadem quia scilicet est semper dispositio mundi.

Co.cviiii Sunt quidam quibus contingere uidetur & ingenitũ aliqđ ens corrumpi:& genitum incorruptibile perdurare sicut plato in thimæo:ibi enim ait cœlum non solum factum :sed & fore de cætero sempiterno tempore.

Ex lectione .xxiiii. & co.cx

Multipliciter dictis aliquibus :& si nulla differẽtia ad sermonem fiat necesse est intellectum confusum habere siquis diuiso multipliciter tanquam indiuiso utatur:immanifestum est enim secundum quam naturam ipsi acciderit quod dicitur.

Co.cxi Ingenitum uno modo dicitur si sit aliquid nunc prius non ens sine generatiõe & transmutatione :quemadmodum quidam tangi:& moueri dicunt:nõ enim generari dicunt tactum aut motum:

Secũdomodo dicitur ingenitũ si quod cõtingẽs est fieri aut nõ fieri:sed non est factum.

Tertiomodo dicitur ingenitum quod oĩo impossibile est fieri : ut quandoq; quidem sit quandoq; autem non.

Impossibile fieri dicitur dupliciter:aut enim qđ simpliciter non uerum erit dicere qđ fiet aut non facile: neq; cito aut bene.

Co.cxii Genitum unomõ dicitur quod fuit nõ ens prius posterius aut ẽs siue genitum siue nõ generatum :

Secũdomõ dicitur genitum qđ possibile est esse:siue per ueꝝ determinato possibili siue p facile.

Tertiomodo dicitur ingenitum si sit generatio ipsius ex non ente ĩ ens:

Co.cxiii.& comento.cxiiii. Corruptibile & incorruptibile similiter tripliciter dicunt.

Ex lectione .xxv & co.cxvi.

Nominatur potentia uniuscuiusq; per respectum ad finem & excellentiæ uirtutem.

Diffinitio ex textu commenti. Virtus est ultimum potentiæ rei.

Necesse est qđ põt secundum excellentiam tantum:& quæ infra sunt posse :puta si talenta centum tollere:& duo.

Co.cxvi Determinatur potentia aut quado in uirtute est excellentia ut potens uidere punctum & maiorem habebit sensum (uisus enim qui minoris excedit)aut quando est excellentia in re ut potens ire stadia centum uelocius est uelocitas enim quæ maioris excedit.

Ex lectiõe xxvi & co.cxviii.

Si sunt quædam possibilia & esse & nõ esse : necesse est tempore aliquo determinatum esse plurimũ & eius quod est esse :& eius qđ est nõ eẽ.

Impossibile est in infinito tp̃e idẽ possibile esse : & nõ esse in alio ĩfinito

Co.cxviiii. Nō idem est falsum aliquid esse simpliciter:&impossibile simpliciter:te enim non stantem dicere stare falsum quidem est:non autē impossibile:simul autem stare & sedere non solum falsum est sed impossibile.

Co.cxx.& co.cxxi Quod semper est ens simpliciter incorruptibile & ingenitum est:si enim corruptibile:simul erit & non erit secundum actum si aūt genitum erit possibile tempore quodam non esse.

Thomas. Potentia existendi non est ad esse & non esse respectu temporis in quo quis potest esse: cum omnia appetant esse & unūquodq; tantū ē quantum potest esse.

Diffi. Corruptibile est quod prius quidem ens:nunc autem non ens: aut contingēs quandoq; posterius non esse.

Diffi. Genitum est quod est ens contingens prius non esse.

Non est dare in quo tempore sit possibile quod semper est ut non sit aut finito aut infinito.

Impossibile est posterius sine primo existere:& si primum impossibile est existere & quod posterius.

Ex lectiōe.xxvii. & co.cxxii.

Negatio eius quod est semper possibile esse:non est semper possibile esse semper autem possibile non eē contrarium est idest opposita cōtrariæ cuius negatio est: non semper impossibile non esse.

Co.cxxiii Quod contrariorum neutrum est medium est eorum.

Auerrois Co.cxxiiii Illa potentia est ociosa ex qua nulla actio prouenit.

Commento.cxxv Ingenitum incorruptibile & sempiternum ad inuicem consequuntur.

Ex lectione .xxviii.& co:cxxvii.

Semper entis &semper non entis est intermedium cui neutrum consequitur:hoc autem est genitum & corruptibile.

Ex lectione .xxiiii. &co.cxxxiii.

Ex textu commenti Quodlibet habet potentiā agēdi aut patiendi aut ut sit ens aut ut sit non ens:&hoc aut in tempore finito aut infinito.

Ex eodem textu. Tempus infinitum est etiam terminatum cum post ipsū non sit tempus neq; inueniatur tempus maius illo.

Co.cxxxv. Quod est casuale aut a fortuna præter semper & ut frequente aut est aut fit.

Co.cxxxvi Eorum quæ natura talia sunt ut quandoq; sint & quādoq; nō sit:eadem est potentia contradictionis idest ad esse &non eē & materia cā est eius quod est esse & non esse.

Co.cxxxviii Nulla uirtus est eius quod est factum esse:sed est eius quod ē esse & nō esse.

Co.cxxxx. Corruptibilia & generabilia & alterabilia omnia alterantur a

contrariis & ex quibus constant non entia idest cum prius nō essent eisdem ipsis corrumpuntur.

Propositiones ex secūdo libro de cœlo & mundo Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

C OElum totum idest mundus neq; est factum: neq; contingit corrumpi: sed est unum & sempiternum & principium & consumationem non habens totius æterni idest totius suæ durationis infinitæ.

Co.ii. Bene se habet persuasibilem se ipum exhibere antiquis: & maxime patrum nostrorum ueros credere eē sermones: ut sit immortale aliqd & diuinum habentium quidem motum habentium autem talē ut nullus sit finis ipsius: sed magis iste sit aliorum finis & enim finis continētium est: & ipsa circulatio perfecta ens continet imperfectas: & habētes terminum & quietem.

Motus cœli est causa aliorum motuum & horum quidem causa principii motus horum autem suscipiens quietem.

Cœlum & eū qui sursum locum antiqui diis attribuerunt uelut existens totum solum immortale.

Co.iii. Motus cœli est sine labore: propter neq; una indigere uiolenta necessitate quæ detineat prohibens ferri aptum natum ipsum aliter: omne enim tale magis laboriosum quanto sempiternius sit & dispositionis optime est expers.

Co.iiii. Non est secundū antiquam fabulam suspicandum Athlante quodam ipsi cœlo opus esse ad salutem: hunc enim constituentes sermonem: ut grauitatem habentibus & terrenis omnibus existentibus his quæ sursum sunt corporibus substituerunt cœlo fabulose uirtutem animatam.

Co.v. Non est dicendum propter circūgirationem existentem celerioris lationis propria inclinatione: saluari cœli situm tanto tempore: quemadmodum Empedocles inquit.

Co.vi. Non est dicendum cœlum semper manere ab anima rationabili congente manere sempiternū ut scilicet plato dixit neq; enim aiæ possibile est esse talem uitam sine tristitia & beatam.

Ex lectione.ii. & cō.vii.

Manifestæ sunt in animalibus differentiæ locorum: & his quidē omnes insunt puta dextrum & sinistrum: ante & retro: sursum & deorsum his autem quædam scilicet quatuor ultimæ ut animalibus imperfectis plā

tis aũt sursum & deorsum solum.

Co.viii Sursum longitudinis principium est: dextrum aut latitudinis: anterius uero profunditatis.

A sursum incipit augmentatio a dextris motus qui secundum locũ: ab anterioribus uero qui secundum sensum: anterius enim dico in quo sensus existunt.

Co.viiii. Non in omni corpore sursum & deorsum: & dextum & sinistrum & anterius & posterius quærendum sed quæcunq; habent principium motus animata entia: in ipsis quærendum.

In nullo inanimatorum uidemus unde principium motus.

Co.x. In corporibus inanimatis dicimus sursum & deorsum dextrum & sinistrum ad nos referentes.

Co.xi Pitthagorici duo tantum principia motuum dicebant.s. dextrũ & sinistrum: quattuor autẽ reliquerunt nihilominus principalia existẽtia

Nõ minorem differentiam habent quæ sursum ad quæ deorsum: & quæ anterius ad quæ posterius: quam dextrum: & sinistrum in omnibus animalibus.

Dextrum & sinistrum uirtute differunt solum: aliæ autem non solum uirtute sed etiam figuris.

Co.xii Longitudo latitudine prior est:

Prioris principium prius est principio posterioris:

Prius est sursum dextro secundum generationem.

Sursum est unde motus dextrum est a quo motus: ante autem ad quod motus.

Ex lectione.iii.& co. xiii.

Quoniam cœlum est animatum & habet in se principium motus: manifestum est quoniam habet sursum & deorsum & dextrum & sinistrum

Et si motus cœli nequaquam incipiat: tamen habetur necessario principium unde incepit: si incipiebat moueri: quod mouetur.

Commento.xiiii Dico longitudinem cœli esse illam quæ est ipsius secũdum polos distantiæ:

Polorum qui super nos apparens quæ deorsum pars est: qui autem nobis immanifestus quæ sursum est.

Co.xv. Dextrum unumquodq; dicimus unde est principium eis qui secundnm locum motus cœli autem principium circulationis est unde ortus est astrorum quare hoc utique erit dextrum ubi autem occasus sinistrum.

Si motus cœli incipit a dextris & sinistris circunfertur: necesse est sursum esse immanifestum polum idest polum antarticum: si autem sursum sit manifestus polus idest polus articus a sinistra erit motus: quod non dicimus.

Co.xvi Sub polo immanifesto habitantes in eo quod sursum sunt hemisperio &apud dextrum nos autem in eo quod deorsum &apud sinistrę e contrario quam ut pitthagorici dicunt.

Secunde circulationis:puta eius quæ planetarum:nos quidem in his quæ sursum & in dextris sumus:illi autem qui scilicet sunt sub polo antartico in his quæ deorsum & sinistris sunt:e contrario enim in his est principium motus propter contrarias esse lationes.

Ex lectiōe .iiii. & co.xvii:

Vnūquodq; quorum est opus gratia operis est.

Dei operatio est immortalitas hæc autem est uita sempiterna.

Necesse est deo motum sempiternum existere.

Quoniam cœlum corpus quoddam diuinum est: propter hoc habet qđ natura circūmoueatur semper.

Necesse est manere aliquid scilicet terram corporis circūlati quod in medio sit ipsiusq; circūlati corporis nullam possibile est manere partem neq; uniuersaliter neq; in medio.

Co.xviii. Nihil præter naturam sempiternum est.

Posterius est quod præter naturam eo ꝙ secundum naturam.

Quod præter naturam est excessus quidam est in generatione eius quod secundum naturam.

Si terra est necesse est & ignem esse.

Contrariorum si alterum est in natura necesse est &alterum esse in natura

Eadem est materia contrariorum.

Priuatione prius est affirmatio dico autem puta calidum frigido.

Co.xviiii. Si ignis & terra est :necesse est & intermedia corpora ipsorum esse contrarietatem enim habet unumquodq; ad unumquodque elementorum.

Si elementa sunt contraria :necesse est generationē esse eo quod nullum ipsorum possibile est esse sempiternum :patiuntur enim & agunt contraria ad inuicem :& corruptiua in inuicem sunt.

Co.xx. Si necesse ē generationem esse necessariū est & aliam scilicet a prima latione lationem unam uel plures esse.

Secundum eam dispositionem quæ est totius cœli : necesse est similiter & elementa ad inuicem esse.

Commento.xxi. Plura sunt circularia corpora quia necesse est generationem esse.

Aduerte quod Aristoteles in hac .xxiiii. lectione sic ꝓbat plures cœlos eē Si ē cœlū corpus diuinum necesse est motum eius esse sempiternum & circularem :si motus eius est talis :necesse est terram esse : si terra est necesse est ignem esse :si ignis & terra est necesse est aliqua intermedia eē si ista sunt necesse est generationem esse:si generatio est necesse est dis

similes motus in cœlo esse.ergo si cœlum est corpus diuinum necesse est plures motus in cœlo esse:& per consequens plura mobilia.

Ex lectione.v.&co.xxii.

Figuram spæricam necesse est habere cœlum hæc enim propriissima est scilicet corpori cæleсti & substantia idest ratione & natura prima est figurarum.

Omnis figura plana aut rectilinea est:aut circularis

Diffi. Figura rectilinea est quæ a pluribus continetur lineis.circularis aut quæ ab una.

Prius in unoquoq; genere est unum multis & simplex compositis.

Co.xxii.Diffi. Perfectum est cuius nihil est possibile extra accipere quæ ipsius sunt.

Recte lineæ semper quidem est appositio:circulari autem nequaquam.

Perfecta est linea continens circulum.

Perfectum prius est imperfecto:

Corpora spærica sola una superficie cōtinētur:rectilinea autem pluribus sic enim se habet spæra in solidis:sicut circulus in planis.

Co.xxvi. Quoniam prima figura primi corporis est primum autem corpus est quod in extrema circunferentia: spæricum corpus erit quod fertur circulatione.

Continuū spærico corpori spæricum est:& quæ ad medium horum quæ in spærico contenta & contacta sunt: tota spærica necesse est esse.

Corpora q̄ deorsum sunt planetarū: tangunt eam quæ supra est spærā: omnia enim cælestium sperarum corpora tangunt se inuicem & continua sunt idest immediate sibi inuicem coniuncta.

Ex lectiōe.vi. & co.xxvii.

Si cœlum sit rectilineum aut alterius figuræ non æquales habentis ex medio lineas:puta lēticularis aut oualis accidet &locum extra cœlum eē & corpus & uacuum circulo enim uersum rectilineum nequaquam eidem immorabitur regioni.

Co.xxviii Omnium motuum mensura est quæ est cœli latio:quia est sola continua & regularis & sempiterna.

In unoquoq; mensura est quod minimum est.

Minimus motus est ille qui est uelocissimus.

Velocissimus omnium motuum est motus cœli.

Commento.xxviiii. Linearum quæ a se ipsis in se ipsis sunt minima est illa quæ circuli est linea.

Quod uelocissime mouetur spæricum necesse est esse.

Commento.xxx. Corpora superiora cum inferioribus continua nō sūt tangunt autem ipsa.

Superficies aquæ sperica est.

Quod est contiguum spærico :aut motum circa spæricum ipsum tale necesse est esse.

Co.xxxii. Cælum idest rotunditate secundum diligentiā ornatus sic est ut nihil neq; chirocmiton idest manu factum habeat similiter neque aliud nobis in oculis apparentium.

Ex lectione.vii.& co.xxxiii:

Nihil ut contingit neq; a casu euenit in sempiternis.

Co.xxxiiii. De quibusdā scilicet difficilibus & occultis enūciare aliquid temptare :& de omnibus :forsitan utiq; uidebitur esse signum aut multæ stultitiæ :aut multæ pronptitudinis.

Si quis necessarias causas firmius humano modo attigerit: tūc gratiam oportet habere inuenientibus.

Natura semper facit contingentium quod optimum est.

Dignior est locus qui est sursum eo qui est deorsum:& qui est anterius eo qui est posterius.

Optimum est:cœlum moueri ad honorabilius.

Ex lectione.viii.& co.xxxv.

Oīs irregularis motus remissionem habet & intensionem & summum.

Summum est in motu aut unde fertur :ut qui præter naturam aut quo:ut qui secundum naturam : aut circa medium ut in proiectis.

Circulationis summum neq; est unde :neq; quo :neq; circa medium:neq; enim principium :neq; finis neq; medium ipsius est simpliciter.

Irregularitas motus fit pp intensionem & remissionem motus.

Co.xxxvi. Quoniā oē qđ mouetur ab aliquo mouetur necesse ē irregularitatem fieri motus:aut propter mouens quod non eadem uirtute moueat:aut propter motum quod alteratur & non permanet idem : aut ꝓpter ambo quæ transmutantur.

Ex lectione.viiii.& co.xxxvii.

Remissio uniuscuiusq; motus fit propter impotentiā.

Impotentia est præter naturam :& enim in animalibus impotentiæ omnes præter naturam scilicet particularem sunt & decrementum.tota.n. consistentia animalis ex talibus constat quæ differunt propriis locis s. elementis nulla enim partium eius habet eam quæ est ipsius regionē

In cælestibus corporibus non est aliquid præter naturam.simplicia enim & immixta sunt & in propria regione &nihil ipsis contrarium est:neq; in potentia sunt:neq; remissio:neq; itensio motus est in eis.

Co.xxxviiii. Est accipere aliquod tempus minimum cuius nō contingit moueri in minori cœlum:sicut neq; citharizare :neq; ire in quocunq; tempore est possibile.

Co.xxxx. Opposita sensibiliora sunt iuxta se posita.

Cœlum non mouetur motu irregulari.

Ex lectione.x.& co.xxxxi.

Vnumquodq; astrorum consistit ex eodem corpore in quo existit lationem habens.

Commento.xxxxii. Calor stellis & lumen generatur attrito aere ab illarum latione.

Natus est motus ignire & ligna & lapides & ferrum.

Sagittæ motæ igniuntur sic ut liquescant plumbeæ & quoniam sic igniuntur istæ necesse est & eum qui i circuitu ipsaꝝ est aerẽ hoc ipsũ pati.

Aere sub circularis corporis spæra existente: necesse est ipsum lata illa incalescere: & hac maxime cui sol extat infixus.

Approximante sole & oriente & super nos existente generatur calor.

Astra ignea non sunt: neq; in igne feruntur.

Ex lectione.xi.& co.xxxxiii.

Cœlum & stellas quiescere impossibile est quiescente terra: neq; enim fierent quæ uidentur.

Commento.xlvi. Rationabile est circulos moueri. astra autem q̃escere & infixa circulis ferri.

Maius corpus uelocius fertur propria latione: & sic est etiam in circularibus.

Ex lectione.xii.& co.xxxxviii.

Astra spæricæ sunt figuræ.

Spærici duo sunt motus per se uolutatio & circũgiratio: & neutro mouentur astra.

Solus astrorum sol uidetur circũgirari oriens propter infirmitatem uisus quæ causa forte est eius quod est uideri scintillare stellas fixas. planetas autem non scintillare.

Planetæ prope sunt: quare potens ad ipsos pertingit uisus: ad manentes autem tremit propter longitudinem porrectus ualde longe: tremor autem facit ipsius astri uideri esse motum.

Ex lectione.xiii.& co.l.

Nihil qualitercunq; contingit facit natura: neq; est rationabile ad animalibus naturam curasse scilicet dando ipsis instrumenta ad motum. sic autem præciosa astra despexisse: sed uidetur studiosa factum auferre omnia per quæ contingebat astra procedere per se ipsa.

Figura spærica ad motum qui est in anterius ineptissima est.

Ex lectione.xiiii.& co.lii.

Cœlorum fieri harmoniam tanquam consonantibus factis sonis leuiter dictum est & superflue.

Ad inuicem uocis & silentii est diiudicatio.

Excellentes soni destruunt etiam in animatorum corporum molles: puta qui tonitrui dissipat lapides & durabiliora corporum.

Co.liiii. Quæcunq; secundum se ipsa ferūtur faciunt sonum & plagam.
Quæcunq; in moto fixa sunt aut existunt quemadmodum in naui partes non possibile est sonare: neq; rursus nauis si feratur in fluuio.
Co.lvi. Neq; animata neq; uiolenta fertur latione nullum astrorum uelut futurum prouidente natura: quoniam non hoc modo se habente motu: nihil esset circa hunc locum nostrum similiter se habens ut scilicet diu quiesceret.

Ex lectiõe.xv.&co.lviii.

Vnumquodq; planetarum econtra fertur cœlo scilicet primo secundum sui ipsius circulum idest proprium.
Rationabile est propinquissimum simplici & primæ circulationi in plurimo tempore ptrāsire sui ipsius circulum: maxime autem distans in minimo: aliorum autem propinquius semper in pluri.
Propinquissimo sibi maxime præualet prima circulatio: distanti autē maxime omnium minime propter distantiam.

Ex lectione.xvi.&co.lviiii.

Natura nihil irrationabiliter neq; frustra facit.
Si unum astrum est spæricum palam est quia & utiq; alia erunt spærica.

Ex lectione.xvii.&co.lx.

Parum sufficientes rationes diligere debemus de quibus maximas habemus dubitationes.
Pautioribus sol & luna mouentur motibus quam erraticorum astrorum quædam: quāuis astra longius a medio & propinquius primo corpori sint ipsis.
Luna uidemus dichotomam idest in duas partes diuisam siue semiplenā existentem subintrātem Martem & ocultatum martem secundum nigrum ipsius exeuntem autem secundum clarum & lucidum: similiter de aliis astris dicunt qui dudum obseruauerunt ægyptii & babilonii a quibus multas credulitates habemus de unoquoq; astroꝝ.

Ex lectione.xviii.&co.lxi.

Oportet existimare de astris tanquam participantibus actione & uita: sic enim nihil uidetur præter rationem esse accidens:
Co.lxiii. Quando hoc oportet operari huius gratia: hoc autem alterius: & hoc alterius: & uno quidem aut duobus facile est adipisci: quando autem per plura oportet operari: difficilius est adipisci scilicet finem ultimum.
Co.lxiiii. Quod optimum est nulla indiget actione scilicet ad consecutionem finis, etenim ipsum est cuius gratia alia fiunt.
Actio semper est in duobus: cum & cuius gratia sit idest finis & sit quod huius gratia est idest quod est ad finem.
Homis plurime sunt operationes quia scilicet pluribus indiget ad finem

suum: aliorum autem animalium pauciores: planetarum autem parua quidem idest imperfecta & una forte.

Hoc quidem scilicet prima cā quæ est deus: & substantia saparata habet hoc dicit propter deū & participat hoc dicit pp substantias separatas optimo absq; oī uidelicet motu hoc aūt .s. primū cœlum attingit ppe optimū per paucos motus. hoc aūt .s. superiores planetæ a sole secundū sanctū thomā: uel oēs planetæ scd'm auerroim p multos. hoc autē .s. sol & luna scd'm sanctū tho. uel aqua aer & ignis scd'm auerroim nō percipit optimum: sed sufficit ad prope extremū uenire.

Co.lxvi. Maxime optimū est oibus finē optimū sortiri: si aūt nō cōtingit semp melius erit quanto utiq; propinquius sit optimo

Primū cœlū cōfestim sortitur optimū p unū motū. q̄ aūt in medio primi & extremo℞ attingunt quidem: sed per plures motus.

Ex lectione. viiii. & Co.lxviii.

Intelligere oportet: ppter uitam .s. nobiliorem & esse principiū uniuscuiusq;: multā eē excellētiā primæ spæræ ad alias spæras.

Co.lxviiii. Prima latio una existens multa mouet corporū cælestium: inferiores aūt lationes multæ existentes unū solū unaquæq; mouet.

Vnaquæq; errantium stellarum pluribus fertur lationibus.

Ex lectione.xx. & co.lxxii.

Qui circa italiam sunt uocati pytthagorici in medio ignē esse dicunt: terram autem unū astro℞ esse: & existentem circulariter latā circa mediū noctem & diem facere: adhuc aūt oppositā aliā huic astruunt terrā antichthonā i. cōtra terrā posita noīe uocant.

Co.lxxiiii. Nō idē est mediū magnitudinis: & rei mediū uel naturæ: quēadmodū in aīali nō idem mediū est aīalis ut cor & corporis mediū uidelicet umbilicus.

Loci idest magnitudinis medium magis assimilatur ultimo q̄ principio.

Honerabilius est cōtinēs & finis quā finitū & terminatū: hoc i. finitū qdē enim materia: hoc aūt i. finis substantiæ cōsistentie est i. forma.

Ex lectiōe .xxii. & co.lxxvii.

Irrationabilioris est mentis non mirari.

Co.lxxviii. Stupe factū est merito phylosophisma physicæ occasio oibꝰ

Ex lectione.xxv. & co.lxxviiii.

Aliquo esuriente & siciente ualde & æqualiter: similiter & ab esibilibus & potabilibus æqualiter distante: quiescere necessariū non est.

Ex lectione.xxvi. & co.lxxxxiii. & co.lxxxxiiii.

Impossibile est sempiternum esse uiolentum & præter naturam.

Mundi ordo sempiternus est.

Co.c. Necesse est terrā in medio mundi esse: & immobilem.

Ex lectione.xxvii. & co. ciiii.

Figurã ſpæricam neceſſarium eſt terram habere :quia unaquæq; particularum grauitatem habet ad medium:& minor a maiori pulſa nõ põt intumeſcere :ſed comprimi magis & cõſentire quouſq; ueniat ad mediũ

Ex lectione .xxviii.& co.cviii:

Oportet unũquodq; dicere taſe quod natura uult eſſe & exiſtere:ſed non quod ui & præter naturam .

Commento.cviiii Si terra rotunda non eſſet lune eclypſes nõn circnlares haberent deciſiones:

Co.cx Per aſtrorum apparentiam non ſolum manifeſtum eſt :quia terra eſt rotunda:ſed & quoniam magnitudo eius non eſt magna: modica enim tranſlatione facta :nobis ad meridiem & ad articum manifeſtus alter fit orizon :ita ut quæ ſuper caput ſunt aſtra magnam habeant trãſmutationem .

Co.cxii. Mathematici dicũt terra eſſe rotunditatis ad q̃draginta myriades .i.decem milia ſtadiorum :

Propoſitiones ex tertio libro de cœlo & mundo Ariſtoteles.

Ex lectione prima & comento primo .

Orum quæ natura dicuntur hæc quidem ſunt ſubſtantiæ :hæc autem operationes & paſſiones harum.

e Oẽs naturales ſubſtãtiæ.aut ſunt corpora :aut cum corporibus generantur.

Ex lectione .ii.& co.ii.

Dicere eſſe quædam entiũ ingenita & totaliter immobilia magis eſt alterius & prioris quam phyſicæ cõſiderationis.

Ex lectione.iii.&co.v.

Solida nõ cõponũtur ex ſuperficiebus:nec ſuperficies ex lineis:nec lineæ ex punctis:ſic enim non neceſſe eſſet lineæ partem lineam eſſe.

Co.vii. Paſſiones oẽs diuiſibiles ſunt dupliciter aut ſecundum ſpeciẽ:aut ſecundum accidens:ſecundũ ſpeciem quidem puta coloris album aut nigrum:ſecundum accidens autem ſi cui inexiſtunt ſit diuiſibile : q̃re quæcunq; ſimplicia paſſionum omnia diuiſibilia ſunt ſecundo modo

Co.viiii Graue grauius & leue leuius contingit eſſe.grauius autem aut leuius non neceſſe eſt eſſe graue aut leue .

Co.xi Spiſſum eſt a raro differens:eo ꝙ inæquali molle plura exiſtant.

Diffi. Molle eſt quod in ſeipſum eſt cedens .

Ex lectione quinta & co.xviii.

Secũdũ naturã quidem unũ motum:præter naturam autẽ habet multos

motus unumquodq;

Commento.xviiii. Vnumquodq; quiscere necessarium est aut ui: aut secũ dum naturam.

Vnũquodq; ui manet ubi & fertur ui: & scd'm naturã ubi scd'm naturam.

Oportet primũ mouẽtẽ nõ ui mouere sed scd'm naturã: i ifinitũ.n.ẽ: si nõ erit aliqd scd'm naturã mouẽs primũ: sed sp prius motũ ui mouebit.

Ex lectione sexta & co.xxiii:

Ex nõ ferri i idẽ iordinatio motuũ nõ accidit: neq;.n.nũc i idẽ ferũtur oĩa sed q eiusdẽ generis solũ sicut.s.leuia sũt uel grauia.

Co.xxiiii. Inordinate esse nihil aliud est quam præter naturam esse.

Ordo in sensibilibus: propria sensibilium natura est.

Illa est natura rerum qualem habent plura in plurimo tempore.

Ex lectione .vii.& co.xxviii.

Diffi. Natura est in eo quod mouetur existens motus principium:

Diffi. Virtus idest potentia per uiolentiam mouẽs est principium motus in alio secundum quod aliud.

Virtus per uiolentiam mouens ad motum sursum: & ad motũ deorsum tanquã organo utitur aere: natus est enim aer & leuius esse & grauius. eam igitur quæ seorsum faciet lationem secundum quod leuius cum feratur & sumat principium a uirtute: quæ deorsum uero secundum quod grauis.

Ex lectione.viii.& co.xxviiii.

Impossibile est omnis corporis esse generationem.

Aliud corpus ex alio fieri est possibile puta ex aere in ignem: totaliter autẽ ex nulla alia præexistente magnitudine impossibile est.

Ex potentia quodam ente corpore: actu fiet corpus.

Co.xxx In omnibus cognitio est per aliqua prima.

Diffinitio & commento.xxxi. Elementum corporum est in quod alia corpora diuiduntur. intus autem existens potentia aut actu & indiuisibile in altera corpora specie.

Co.xxxii.& co.xxxiii. In carne & ligno & in unoquoq; talium est potentia ignis & terra: in igne autem caro aut lignum non insunt neq; secundum actum neq; secundum potentiam: segregarentur enim utiq;.

Ex lectione.viiii.& co.xxxvii.

Multo melius est finita facere principia quam infinita: nam & qui indisciplinis finita sumunt principia aut specie aut quantitate.

Hucusq; lectiões scd'm cõmẽtaria sancti thomæ notatæ sunt q.n.sequuntur morte uetante nõ est cõmẽtatus lectionũ itaq; annotatio erit deinceps scd'm cõmentaria petri de aluernia.

Co.xxxx. Corpora differunt figuris: figuræ aũt finitæ sunt & ex hoc concludit corpora esse finita.

Figuræ oēs corporeæ cōponūtur ex pyramidibus rectilinea quidē ex re-ctilineis :spæra aūt ex octo partibus pyramidalibus.
Figurarum pyramis est subtillissima &prima

Ex lectiōe.x. & co.xxxxii.& Co.xxxxvi.

Necesse prius esse natura corpus quod magis subtiliū ptium est.
Co.li Impossibile est unū tantum elementum esse.

Ex lectiōe.xi. & co.iii.

Sempiterna esse elementa est impossibile :uidemus enim ignē & aquam & unūquodq; simplicium corporum resolutum.
Extra infinitum tempus non est aliud tempus infinitum.
Minus corpus maiori facilius est corruptibile.
Duobus modis corrumpitur ignis:a cōtrario.n.corrūpitur extinctum & ipsum in seipso marcescens.
Necesse est generabilia & corruptibilia esse elementa corporum.
Co.li Quoniam ex nō corpore elementa generari nō est possibile :neq; ex alio corpore :relinquitur ex inuicem generari
Quod fit & ex quo fit necesse est simul esse.

Ex lectione .xii. & co .lvii.

Eadē magnitudo constrictione non fit grauior
Co.li Cū ex aqua aer fit maiorē occupat locū :quod enim subtilissimarum ptiū ē āpliori loco fit:manifestū est aūt hoc in pmutatione uaporāte.n. & itumescente humido rūpūtur cōtinentia molles uasa.
Co.lx Oportet sensibiliū quidē sensibilia:sempiternorum aūt sempiterna: corruptibilium uero corruptibilia esse principia.
Optimū est priora iudicare ex euentibus:& maxime est ex fine.
Finis factiue scientiæ est opus:naturalis aūt sciæ qd' uidetur semp princi-paliter scd'm sensum:&iō in nālibus oportet scd'm sensibilia iudicare q̄ apparent secūdum sensum.

Ex lectione .xiii.& co.lxvi.

In planis tres tantum figure iplēt locū:trigonū .s. sexies sumptū tetrago-nū .s.quater sūptū· &exagonū.s.ter sūptū i solidis duo solū:pyramis.s. xi.sumpta & cubus .s.octies sumptus & replere(ut accipitur hic)est oc-cupare totū spatiū qd' est circa pūctū imaginatū i supficie uel corpore
Co.lxvii Non sunt determinatæ figure elementorum.
Sunt facile mobilia corpora spærica & pyramidalia: sed non motu sursū & secundū rectum :sed ea quæ uocatur uolutatio.
Co.lxxiiii Segregat ignis quæ non sunt eiusdem tribus :cōgregat autem quæ sunt eiusdem tribus.
Cōgregatio p se est ignis .segregatio aūt per accidens :congregans enim homiophylon separat alienum.
Co.lxxv. Elementa nō differunt ab inuicem propter figuras.

Co.lxxvii.Differentiæ elementorum propriissimæ sunt quæ secũdũ passiones & opera & uirtutes sunt.

Propositiones ex quarto libro de cœlo & mundo Aristotelis

Ex lectione prima &co.primo.

Co.i.& co.ii.De graui &leui cõtemplatio his qui de motu sunt sermonibus est propria:graue enim &leue in posse moueri physicæ dicimus consistere.

Diffi.co.vi Simpliciter leue dicimus quod sursum fertur & ad extremum.

Diffi.Graue simpliciter dicimus quod deorsum fertur & ad medium.

Diffi.Leue ad aliud &leuius altero dicimus:aut graue uel grauius: quod habentibus æqualem mollem: sursum uel deorsum fertur alterum natura uelocius.

Co.viiii Quanto ignis plus fuerit leuius est:& sursum fertur uelocius:& a sursum deorsum paucus ignis fertur citius multus autem tardius.

Ex lectione.ii.&co.xx.

Co.xxii.Quoniam sunt tres motus hic quidem secundum magnitudinem idest augmentum hic autem secundum speciem idest secundum qualitatem:hic autem secundum locum in unoquoq; horum transmutatioñe uidemus factã ex contrariis ad contraria uel intermedia: & nõ incontingens a contingente idest non differenter unũquodq; ab unoquoq; sed ut augmentabile & alterabile alterum sic & augmentatiuum & alteratiuum.

Ad sursum & deorsum motiuum est quod grauis est factiuum & quod leuis est factiuum.

Mobile ad sursum & deorsum est quod potentia graue & leue est.

Co.xxiii.In eum qui sui ipsius est locum ferri unumquodq;:ad sui ipsius speciem est ferri.i.ad formam uel perfectionem uel finem.

Locus modo quodam fit species idest forma cõtẽti.

Ferri in locum proprium ad simile est ferri.

Semper corpus quod superius est ad id quod ẽ sub ipso:ut species ad materiam se habet.

Co.xxiiii. Quærere propter quid fertur ignis sursum & terra deorsum: idem est ac si quæratur propter quid sanabile si moueatur & transmutetur secundum quod sanabile in sanitatem uenit &non in albedinem similiter & augmentabile non in sanitatẽ sed in magnitudinis excessũ

Graue & leue in se ipsis habent principium transmutationis:senabile aũt & augmentabile non:sed ab extra:quãuis & hæc ex seipsis transmuta

re contingat parua facta alteratione :

Graue & leue motuum suorum in seipsis uidentur habere principium propter propinquissimam substantiæ idest formæ esse materiam eorum.

Motus localis absolutorum idest perfectorum est & generatione ultimus motuum est quare primus erit secundum substantiam motus localis.

Cum sit ex aqua aer & ex graui leue uenit in sursum & quod potentia ens in actu iens uenit illuc & ad tantum & ad tale ubi est endelechia idest actus mouet autem hoc quod a principio facit scilicet generans

Ex præcedentibus colligi potest illa propositio quod generans uel mouens quantum dat de forma tantum dat de loco.

Exitentia entia terram mouentur in ea quæ ipsorum sunt loca nullo impediente mouet autem hæc impedimentum remouens.

Ex lectiõe .iii.& co.xxvi.

Diffi Graue simpliciter est quod omnibus substat deorsum latis secundũ naturam.

Diffi Leue simpliciter est quod omnibus supereminet sursum latis.. Iste diffinitiones sumuntur a finibus grauis & leuis & magis demonstrant naturas eorum quam inferius positæ :

Com.xxvii. Graue & leue in respectu dicuntur supereminere & subesse existunt :

Aer & aqua terra sunt leuiora :supereminet enim ipsi quæcunque eorum particula:igne autem sunt grauiora:substat enim:igitur quantacunque ipsorum sit particulam ad se ipsa autem hoc quidem simpliciter graue .hoc autem scilicet aer leue aer enim quantuncunque sit supereminet aquæ aqua autem quantacunque sit aeri substat :

Commento.xxviiii. In aere grauius ẽ talenti lignum plumbo paruo :in aqua autẽ leuius: causa autem est quia omnia elementa grauitatem habẽt ꝑter ignem & aqua necessarium est habere grauitatem ubi præter quam ĩ terra:aerem autem præter quam in terra & aqua :itaque si aliquid aeris plus habet quam terræ & aquæ :in aqua quidem contingit leuius esse quoddam in aere autem grauius :aeri enim non superfertur sed aquæ.

Commento.xxx In ea idest in propria quæ est ipsius regione idest in propria regione omnia elementa grauitatem habent præter ignem & etiã aer scilicet habet grauitatem.

Ex lectione.iiii.& co.xxxi.

Diffinitio Simpliciter leue est quod semper sursum natum est ferri nõ prohibitum.

Iste diffinitiones sumuntur ex motu & magis demonstrant differentias inter graue & leue simpliciter & graue & leue in comparatione.

Diffinitio. Simpliciter graue est quod semper deorsum natum est ferrĩ

non prohibitum.

Ex lectione.v. & co.xxxvii.

Continens habet esse idest rationem speciei idest formæ contentum autem materiæ & est in omnibus generibus eadem differentia :& enim in quali & in quãto hoc quidem puta albedo ut species est magis hoc autem ut nigredo ut materia.

Quod sursum est speciei rationem habet quod autem deorsum materiæ

Ex lectione.vi.&co.xxxvii.

Necesse est elementa esse quattuor & unam materiam omnium communem esse.

Quoniam est unum solum elementum quod omnibus superfertur: & unum quod omnibus substat necesse est duo alia esse q̃ substant cuidã & superferuntur cuidam.

Ex lectione. vii.& Co.xxxxii.

Figure non sunt causa eius quod est ferri simpliciter aut sursum aut deorsum sed eius quod est ferri uelocius aut tardius.

Habentia latitudinem propter multum comprehendere super manent propter non distrahi de facili quod plus est habentia autem figuras e contrario propter pauca comprehendere feruntur deorsum propter diuidere facile.& in aere multo magis quam in aqua

Expliciunt propositiones ex quarto libro de cœlo & mundo.

Incipiunt propositões ex primo libro de generatione &corruptione Aristotelis & lectionum annotatio est secundum expositionem Sancti Thomæ.

Ex lectione secunda & comento primo

Nam materiam contrariis est supponendum.

Ex lectiõe.iii. & co.vii.

Indocti &ad pauca respicientes de facili annunciant idest absq; diligenti perscrutatione sententiam proferunt.

Ex lectione quarta & co. viii.

Si omnes puncti componantur nullam faciunt magnitudinem.

Ex lectione quinta & co.viiii.

Omne corpus sensibile diuisibile secũdum qd cunq; signum & indiuisibile eẽ:nõ est incõueuiens:hoc.n.põtate :hoc autem endelechia idest actu existit.

Co.x Generatio simplex & corruptio fit non congregatione & segregatione sed quoniam transmutatur ex hoc toto in hoc totum.

Quando fit transmutatio in forma & materia generatio simplex erit aut corruptio quando autem in passionibus secundũ accidẽs erit alteratio

Ex lectione .vi.&co.xi

Cum non existit substantia neq; aliorum ullum prædicamentorum :puta neq; quale neq; quantum neq; ubi esset.

Ex lectione .vii. & co .xvii.

Quoniam huius corruptio alterius est generatio : & huius generatio alterius est corruptio indesinentem necesse est esse trasmutationem.

Ex lectione.viii.&co.xviii.

In non ens.simpliciter uia est corruptio simplex:in simpliciter autem ens generatio simplex.

Cuius differentiæ magis significant hoc aliquid magis est substantia :cuius autem priuationem non ens sicut calidum prædicamentum. i. affirmatum aliquid est & species idest forma frigiditas autem priuatio

Differt ignis & terra differentiis calidi & frigidi.

Secundum uirtutem magis est hoc aliquid species aer quam terra.

Quando aer in terram transmutatur fit generatio secũdum quid: quando uero terra in aerem fit generatio simpliciter:

Ex lectione .viiii.&co.xx.

Quæcunq; non substantiam significant non dicuntur simpliciter generari sed aliquid fieri.

Diffi.& co.xxi. Generatio est corruptio non entis corruptio autem est generatio non entis.

Co.xxii. Non ens est materia terræ & ignis similiter.

Si alia esset materia terræ & ignis non utiq; fierent ex inuicem.

Est materia ignis & terræ aliqualiter eadem &aliqualiter alia:quod enim qualitercunq; ens subiicitur est idem scilicet subiecto :esse autem idest ratio non idem.

Ex lectiõe.x.&co.xxiii.

Alteratio est quando manente subiecto sensibili transmutatur in passionibus aut contrariis entibus :aut mediis :ut corpus sanum est & rursus laborat manens idem :& æs rotundum quandoque autem angulare idem ens.

Quando totum transmutatur non manente aliquo subiecto sensibili ut subiecto eadem:sed quasi ex semine toto sanguis :aut ex aqua aer : aut ex aere omni aqua generatio est huius: huius autem corruptio.

Co.xxiiii. Quando secundum quantum est alteratio contrarietatis :est augmentum & diminutio :quando aũt secundum locum erit latio:quando autem secundum passiones & quale erit alteratio.

Hyle idest materia prima est maxime proprium subiectum generationis & corruptionis susceptibile.

Ex lectione.xi.& co.xxv.

Quod alteratur non ex necessitate est:transmutans secundum locum:neque quod generatur:sed bene quod augmentatur & diminuitur.

Quod fertur scd'm totum: uariat locum:q̄ aũt augmentatur ipso manẽte particulæ transmutantur secundum locum:non tamen quemadmodum quæ spære:hæ enim in simili loco transmutantur: toto manente quæ autem eius quod augetur semper in maiorem locum in minorem autem quæ eius quod minuitur.

Ex lectione.xii.& co.xxviiii:

Melius est inseparatam omnibus facere materiam:ut entem unam & eandem numero:ratione autem non unam.

Ex lectione.xiii.

Neque punctos neque lineas ponendum est esse corpus materiam:

Materiam neq; sine passione idest passibili qualitate:possibile est esse neq; sine forma.

Co.xxx Generatur simpliciter alterum ex altero &ab aliquo ente actu aut homogeneos idest eiusdem generis aut homoideos.i.eiusdẽ spẽi

Co.xxxi.Materia substantiæ est corporeæ corporis iam talis corpus enim commune nullum.

Eadem est materia magnitudinis & passionis ratione quidẽ separata subiecto autem non separata nisi & passiones sint separabiles.

Non est augmentatio transmutatio ex aliquo impotentia ad magnitudinem:actu autem nullam; habentem magnitudinem: separatũ enim esset scilicet omni forma quod commune est subiectum idest materia.

Transmutatio ex aliquo in potentia ad magnitudinem non augmentationis propria est:sed generationis.

Diffi.augmentatio est existentis magnitudinis additamẽtum:diminutio autem minoramentum.

Ex lectiõe.xiiii. & co.xxxii.

Eius quod augetur quæcunq; pars aucta est & indiminutione minor generata est.

Adueniente aliquo fit augmentum:recedente autem fit diminutio.

Co.xxxiii.Oportet saluare & existentia eius quod augetur & diminuitur fieri augmentum & diminutionem.

Co.xxxiiii.Principium motus in eo est quod augmẽtatur & alteratur nõ in eo quod additur.

Ex lectiõe .xv.& co.xxxv.

Caro & os & unaquæq; partium talium est duplex idest dupliciter consideratur:scilicet secundum speciem:&secũdum materiam quẽadmodũ

& aliorum in materia existentium.
Aduenięte aliquo contingit qualibet partē & unūquodq; augeri secūdū speciem secundum materiam autem non ut in aqua quæ intrat & exit uas.

Ex lectione.xvi.& co.xxxviii.

Quo aliquid augetur in principio disimile est in fine autem simile: ut si sicco aduenit humidum transmutatur & generatur siccum.
Co.xxxviiii. Vino si quis superinfūdat aquam potest uinum facere quod mixtum est: quemadmodum ignis tangens urenda: & hoc uocatur augmentum.
Contingit ignem facere ad existentem ignem adiungentem ligna: & sic quidem augmentatio est: quando autem ipsa ligna seorsum incēduntur: generatio est.

Ex lectione.xvii.& co.xxxx.

Quantum uniuersale non generatur quemadmodum nec animal nec hō nec aliquid uniuersalium: sed ut in his idest in singularibus uniuersale: sicut & quantum.
Co.xxxxi. Nutrimentū augmentationi quidem est: idem esse autem idest ratio: aliud secundum enim q̄ id quod aduenit potentia est: quanta caro augmentatiuum est carnis: secundum id autem quod est solum potentia caro nutrimentum est.
Co.xxxxii. Si uirtus speciei amplius facere non potest thomas ut scilicet tantum conuertat de nutrimento quod fit in potentia non solum ad speciem sed ad maiorem uel æqualem quantitatem sed ut aqua semp uino amplius mixta in fine aquaticum facit aut aquam tūc diminutionem faciet quanti species autem manebit.

Ex lectione.xviii.& co.xliii.

Facere & pati non possunt propriæ quæ non possunt adinuicem tangere
Quæ miscentur necesse est esse adinuicem tangibilia.
Co.xliiii. Tangere principaliter dictum existit in habentibus positionem positio autem in quibus & locus.
In mathematicis dandus est tactus & locus: siue sit separatum unūquodq; eorum siue quo mouetur.
Diffi. Tangere est quod est in habentibus positionem: quorū ultima sunt simul mouentibus: & motis: & ad se inuicē actiuis & passiuis.
Co.xlv Contingit aliquādo mouēs tāgere solum id quod mouetur: qđ aūt tangitur nō tangere cōtingit: quod tangit: ut sunt quæ nō suut homogenea idest eiusdem generis.
Si quid mouet: immobile existēs illud tāgit quod mouetur: nō āt tāgitur
Dicimus aliquando tristantem tangere nos: sed nos non eum.

Ex lectione.xviiii.& co.l.

Quæcunq; nata sunt pati & facere adinuicem.contraria sunt:aut contra rietatem habent.

Necesse est faciens & patiens genere quidem simile esse & idem :speciem autem dissimilem & contrarium.

Vniuersaliter homogeneos ab homogeneo patitur: quoniam contraria oia in eodem genere sunt:& patiuntur ab inuicem.

Actiua & passiua sibi inuicem sunt cotraria & media: & enim uniuersaliter generatio & corruptio in his est.

Co.li. Rationabiliter dicitur faciens uniuersaliter assimilare sibiipsi patiens:faciens enim & patiens contraria sunt.& generatio in contrarium: quapropter necesse est faciens in patiens transmutari :sic enim in contrarium erit generatio.

Co.lii. Dicimus quandoq; pati subiectum uel agere :ut sanari hominem & calefieri quandoq; autem contrarium:ut calefieri frigidum :& sanari laborans.

Ex lectione.xx.& co.liii.

Dupliciter dicitur mouens:unomodo in quo est principium motus scilicet primum mouens: alio modo ultimum mouens.

Primum mouens nihil prohibet in motu quidem immobile esse in quibusdam autem est & necessariũ:ultimum autem oportet semper mouere motum.similiter est etiam & de actione.

Quæcũq; non habent eãdem materiam cum faciunt impassibilia sunt:ut medicina ipsa enim faciens sanitatem nihil patitur a sanato : cibus aũt faciens etiam ipsæ patitur.

Medicina est ut primum agẽs:ultimum autem idest proximum & immediatum cibus.

Co.liiii.Quæcunq; non in materia habent formam hæc quod impossibilia sunt factiuorum:quæcunq; aũt in materia habent passiua sunt.

Materiam dicimus esse similiter eandem cuiuslibet contrariorum.

Commento.lv. Effectiua causa est ut unum principium motus : & non ẽ finalis causa :nec formalis.

Habitibus præsentibus non adhuc generatur aliquid:sed est iam.

Species & fines habitus quidam sunt.

Materiã autem secundum quod materia passiuum est.

Ex lectione.xxii.& co.lxxvi.

Materia contrariorum numero est una:& potentia ipsorum scilicet remota non propinqua.

Ex lectione.xxiii.& co.lxxviii.

Continuum unumquodq; & unũ ens:impassibile est ideo oportet agens & patiens esse diuisa:nam nihil patitur a seipso.

Nõ appropinquãtia neq; sibiipsis neq; aliis :facere innata sunt & pati.

Ex lectione.xxiiii.&co.lxxxiii.

Neq̧ materiam puta ligna igni misceri dicimus neq̧ ignem misceri cum ardet:neq̧ ipsam scilicet materiam ipsis particulis neq̧ igni sed ignem quidem generari hanc corrumpi unde mixtio non est generatio.

Corpori cibū non dicimus mixtum & ideo mixtio non est augmentum.

Habitus & passiones nullatenus possibile est mixtas eē subiectis :sed neq̧ album & disciplinatum contingit misceri. & ideo mixtio non est alteratio.

Non bene dicunt ꝙ omnia quandoq̧ simul mixta esse: non enim omne omni miscibile est:sed existere oportet separabile utrunq̧ mixtorum.

Co.lxxxiiii. Non manet elementa actu in mixto : ut corpus & albū neq̧ corrumpuntur scilicet simpliciter neq̧ alterum neq̧ ambo:saluatur. n. uirtus eorum.

Ex lectione.xxv.& co.lxxxvii.

Quorum est eadem materia & actiua adinuicem sunt & passiua:sunt autē impassibilia entia quorum non est eadem materia:& horū non est mixtio :& ideo sanitas non est mixta corporibus.

Co.lxxxviii. Actiuorum & passiuorum quæcunq̧ sunt facile diuisibilia multa quidem paucis:magna uero paruis composita non faciunt commixtionem:sed augmentationem dominantis:transmutatur enim alterum in dominans :& ideo gutta uini mille milibus amphoris nō miscetur :soluitur enim species & transmutatur in aquam quando autem potentiis ad æquantur aliqualiter tunc transmutatur utrunq̧ in dominans quia scilicet utrunq̧ dominatur & ex sui ipsius natura nō generatur alterum sed medium cōmune.

Thomas. Non est intelligendum ꝙ in mixto sit æqualitas uirtutum & potentiarum :nec æqualitas quantitatis miscibilium :sed quod ibi sit æq̄litas proportionis quam requirit forma generanda propter quam est mixio .mixtio enim naturalis est propter generationem:

Co.lxxxviiii Miscibilia sunt quæcunq̧ agentium contrarietatem habent hæc enim sunt adinuicem passiua.

Parua paruis miscentur magis facilius enim & citius transeunt inuicem; multum autem a multo tardius hoc operatur

Bene determinabilia diuisibilium & passiuorum miscibilia sunt diuidū tur enim in parua hæc facile :hoc enim est bene determinabile esse.

Maxime diuisibilium scilicet in parua est humidum: si non uiscosum sit ut scilicet est oleum.

Co.lxxxviiii.& co.lxxxx. Quando alterum miscibilium solum passiuum est uehementer hoc autem ualde parum :aut nihil mixtum est ex ambobus aut parum :quod contingit circa stagnum & æs stagnum enim ut aliq̄ passio existens sine materia æris pene euanescit : & mixtū rece-

dit colorans solum:

Diffi. Mixtio est mixtibilium alteratorum unio:

Expliciunt propositiones ex primo libro de generatione & corruptione

Propositiones ex secundo libro de generatione & corruptiõe.

Ex lectione prima & commẽto primo.

Eneratio & corruptio oĩbus natura constantibus substãtiis nõ sine sensibilibus corporibus idest elementis est:

g Co.iii. Impossibile est esse sine contrarietate corpus hoc sensibile: aut enim graue aut leue aut calidum aut frigidum necesse est esse:

Co.iiii. Impossibile est subiectum generationis prædicari de generato scilicet in recto.

Co.vi. Dicimus aliquam materiam & unam corporum sensibilium idest ele mentorum & hanc non separabilem scilicet ab omni forma sed sẽper cum contrarietate ex qua generantur elementa.

Calidum non est materia frigido neq; hoc calido: sed subiectum amboꝝ scilicet est eorum materia.

Ex lectione secunda & co.vii.

Non omnes contrarietates: corporis species & principia faciunt: sed solum quæ secundum tactum secundum contrarietatem enim differunt & secundum tangibilem contrarietatem: ideo neq; albedo: neq; nigredo. neq; dulcedo uel amaritudo: neq; aliqua aliarum sensibilium qualitatum aliquod facit elemẽtum quãuis uisus sit prior tactu quia scilicet tales qualitates non sunt primę nec actiuæ nec passiuæ adinuicẽ ut sũt tangibiles qualitates & talia oportet esse principia primorum corpoꝝ scilicet elementorum:

Co.viii. Contrarietates secundum tactum sunt hæ calidum & frigidum: humidum: sicum graue & leue: durum & molle: lubricum & aridum: asperum & leue grossum & subtile.

Graue & leue neq; actiua neq; passiua sunt: neq; in faciendo uel in patiendo aliquid dicuntur ideo non sunt formæ elementorum.

Oportet actiua & passiua esse adinuicem elementa: miscentur enim & trãsmutantur adinuicem:

Calidum & frigidum humidum & siccum hæc quidem scilicet calidum & frigidum actiua sunt: hæc autem scilicet humidum & siccum passiua

Diffi. Calidum est quod congregat homiogenea.

Diffi. Frigidũ est quod cõiungit & cõgregat tã quæ eiusdem naturæ: quã non eiusdem tribus.

Co.viiii.diff. Humidũ est quod indeterminatũ est proprio termino:sed bene determinabile est alieno.
Diffi Siccũ est quod bene terminabile:est proprio termino: difficile autẽ terminabile alieno
Co.x Subtile & grossum :& lubicũ & aridũ:& durum & molle:& alie differẽtiæ sẽsibiliũ ex his sũt.s.ex primis qualitatibus :uidelicet calido & frigido humido & sicco.
Subtile est effectus humidi :grossum autem sicci :
Lubicum est effectus humidi aridũ autem sicci.
Diff.co.xii.Aridũ est perfecte siccũ:qua propter
Co.xiii. Diff. Molle ẽ quod cedit tãgẽti queadmodũ & humidũ:& transmuta tangens quod facit humidũ :iõ humidũ nõ est molle:sed molle est effectus humidi :durũ aũt sicci.
Diffi Durum est quod coagulatum est.
Co.xiiii.Diffi. Dicitur humidũ quod habet alienã humiditatẽ superficie tenus humidũ ĩfusũ qđ habet in pfundo:siccũ aũt qđ hac priuatum ẽ.
Diffi.Humidũ & coagulatũ opponũtur:humidũ eni ẽ qđ habet ppriã humiditatẽ ĩ profundo:coagulatũ autẽ quod priuatur hac.
Co.xv Necesse est calidũ & frigidũ humidũ & siccũ primas eẽ qualitates & alie ad has reducuntur.

Ex lectione .iii.& co xvi.

Ignis est calidus & siccus:aer calidus & humidus:uelut euaporatio enim est aer :aqua frigida & humida :terra autem frigida & sicca.
Co.xx Ignis & unũquodq; elemẽtorũ quod sentimus nõ simplex est sed mixtũ simplicia quidẽ elementa talia sunt nõ tamen eadẽ.
Commento.xxi. Coagulatio & arsio superabũdantiæ sunt hæc quidẽ frigiditatis hæc aũt caliditatis.
Diffi Glaties est coagulatio frigidi & humidi:& ignis qui circa nos ẽ: est arsio calidi & sicci:iõ nihil neq; ex glatie neq; ex igne generatur.
Co.xxiii. Terra est sicci magis quam frigidi:aqua frigidi magis quam humidi:aer magis humidi quam calidi :ignis autem calidi magis quam sicci.

Ex lectiõe.iiii. & co.xxiiii.

Generatio in contraria & ex contrariis est.
Elementa omnia contrarietatem adinuicem :quia eorum differentiæ cõtrariæ sunt:his quidem ambæ ut igni & aquæ ;his aũt altera solum ut aeri & aquæ.
Vniuersaliter omne elementum ex omni elemento generari natum est.
Co.xxv. Elementa quæ habent adinuicem conuenientiam uelox eorum est transmutatio quæcunq; aũt nõ habent tarda:quia facilius est unum quam multa transmutare.

Ex igne fiet aer altero scilicet sicco tantũ transmutato scilicet secundum speciem & si corrumpitur frigidum :ignis erit ex terra:
Quando aquæ corrumpitur frigidum ignis autem siccum : aer erit quando autem ignis calidum : aeris autem humidum terra erit & quando aeris calidum:terræ autem siccum corrumpũt :aqua erit quando autẽ aeris humidum & terræ frigidum corrumpitur ignis erit.
Co.xxviii. Maxime ignis est flamma.
Diffi. Flamma est fumus ardens.
Fumus ex aere est & terra.

Ex lectione quinta & co.xxxi.

Nõ est aliquod unum elementorum materia omnium aliorum:sed ẽ aliqua altera materia communis.

Ex lectione sexta & co.xxxvii:

Necesse est aliquid idẽ esse existens in oĩbus corporalibus quo mẽsurãtur
Ex aqua pugillo erunt.x.pugilli aeris.
Quæ corporabilia sunt adinuicẽ habent eandem materiam:& transmutabilia sunt adinuicem.
Co.xxxviii. Quæ generãtur scd'm naturã aut semp aut ut multũ generantur.quæ aũt pter naturã semp &ut multũ ab euẽtu & a fortũa gnãntur:
Co.xli. Natura cã ẽ entiũ qd' ita se habeãt uidelicet hõ semp & ut freqnter generet hoiem & bonũ i.in se & optimũ est i.i ordie uniuersi.
Co.xlv. Inconueniens est si aĩa ex elemẽtis esse ponatur:aut unũ aliquod elementorum :alterationes enim animæ non essent.

Ex lectione .vii.& co.xlviii.

Quando alterum elementorum simpliciter est in actu :potentia alterum erit:quando autem actu non omnino est:actu alterum est.
Elementorum quæ miscentur corrumpuntur intensiones siue formæ ad inuicem :& tunc mediũ generatum neq; materia erit:neq; illorum contrariorum alterum actu simpliciter :sed mediũ.
Medium fit multipliciter :& nõ unomodo tantum.
Co.lxviiii. Oĩa mixta corpora quæcunq; circa media loca sunt ex oĩbus composita sunt simplicibus elementis.
Terra ĩ oĩbus mixtis ẽ:unũqd'q; eni maxime & multũ ĩ pprio loco qescit:
Sola simpliciũ corporum bene determinabile corpus:est aqua.
Terra sine humido nõ põt cõmorari :sed humidũ ẽ qd' cõtinet ipsã si .n. auferatur ex ipsa humidũ:decidet utiq; terra in puluerem scilicet.
Quoniam generationes ex cõtrariis sunt & in sunt in mixto altera extrema cõtrariorum ideft qualitates terræ & aquæ necesse ẽ & altera in esse : qua ppter in omni cõposito oĩa simplicia corpora erunt.
Co.l Oĩa nutriuntur ex eisdem ex quibus sũt:oĩa autem quattuor elemẽtis nutriuntur siue ex mixtis.

Nutrimentum est sicut materia :quod nutritur autem sicut forma mate- riæ coniuncta.
Rōnabile est solū simplicium corporū nutriri ignē.
Solus est maxime species idest formalis ignis

Ex lectione.viii.& co.li.

Facilius singularia inspicimus quando de uniuersalibus accipimus prius
Principia rerū gnābiliū hoc quidem est ut materia:hoc aūt ut forma opor tet aūt & adhuc tertiū s.efficiens existere nō enim sufficientia ad gene randum duo existunt.
Materia eius quod est possibile esse & nō esse genarabilibus causa est.
Necessarium est generationē & corruptionē esse circa possibile esse & nō esse:nō aūt circa necessarium aliter se habere.
Materiæ est pati & moueri:mouere.n.& facere alterius est potentiæ.

Ex lectione.viiii.& co. liii.

Quoniā allatio idest motus localis perpetua est necesse est generationem cōtiue eē allatio.n.facit gnātiōē actualiter qa adducit &abducit gnāns
Multi rōabilius ē ens nō enti generatiōis cām esse quā nō ens enti.
Idē similiter se habēs semper :idem innatum facere semper.
Co.lvi. Vna tantum existente allatiōe nō cōtingit generationē & corru ptionem fieri quia contraria sunt.
Cōtrariorū causæ sunt cōtrariæ ideoq nō pōt allatū prima idest primi or bis generationis & corruptiōis cā esse:sed quæ circa obliquū circulum idest circulū zodiaci in hac enim & cōtinuū ī ē & moueri duos motus.
Sol & alia corpora cælestia ī adueniendo & ,ppe esse generant & in rece- dendo & lōge fieri corrumpunt.& si multotiens adueniēdo generant & multotiens recedendo corrūpūt & in æquali tpe est corruptio & ge neratio quæ est secundum naturam.
Co.lvii.Tempus &uita uniuscuiusq numerorū habet &hunc deteriatū scd'm numerū istorū accessuū corporū oium.n.ordo &oē tp̄s &uita mē surantur pariodo:sed tamen nō eadē oēs sed ii qdē minore.ii āt maio re:his qdē eni maior his autem minor pariodus est mensura.
Co.lviii. Eaquale est tempus generationis & corruptionis quæ est secun dum naturam se contingit multotiens corrumpi propter adinuicē cō fusionē:iæquali enim existente materia & non ubiq eadem: necesse ē inæquale esse generationes :& has quidem citiores has aūt tardiores.
Co.lviiii.Natura quod melius est considerat semper.
Melius est esse quam non esse.
Impossibile est esse semper in omnibus existere propter longe a princi pio distare.
Aliquomodo cōpleuit deus naturæ desiderīū cōtinuā faciēs generatio- nem ;ita enim maxime continuabitur esse: quia proximæ substantiæ

ideſt eiuſdem ſpeciei cõtingit fieri ſempiternus natura generatioem.

Co.lx. Cauſa quare unoquoq; corpore elementari in propriam allato regionem :in infinito tempore nõ diſtant elementa:eſt quæ eſt adinuicẽ tranſmutatio:ſi enim unũquodq; maneret in ſua ipſius regione & non tranſmutaretur aliquid ab eo quod prope : iam utiq; deſtitiſſent tranſmutantur autem propter allationem ſcilicet obliqui circuli duplicem exiſtentem ſcilicet ſecundum acceſſum & receſſum.

Ex lectione.x.& co.lxiiii.

Quandoq; quia rerum eſt dicere hoc eſt:oportet hoc eſt:quandoq; autem quod nunc uerum eſt dicere quia futurum eſt nihil prohibet non generari futurus enim incedere quis non incedet.

Co.lxvii Semper priori generato neceſſe eſt generari & quod poſterius: & ecõuerſo in quibus ſcilicet eſt neceſſitas abſoluta & unũ eſt tota materia alterius ut in generatione elementorum ſub circulo obliquo nõ autem ſi alterum non ſic tota materia alterius:ut fundamentũ domus

Co.lxviii. Non eſt principium infiniti neq; prius erit aliquid i infinito.

Quod eſt ex neceſſitate & quod ſemper ſimul ſunt.quod enim eſt neceſſe eſſe:non poſſibile eſt non eſſe:quo circa ſi ex neceſſitate eſt ſempiternũ eſt & ſi ſempiternum eſt ex neceſſitate eſt.

Non eſt poſſibile quod generatio in rectum ſit ſempiterna:quare ſempiterna erit quæ eſt incircuitu.

Co.lxx. Aer & aqua incircuitu generantur:ſi enim nubes erunt oportet pluere :& ſi pluet oportet nubere eſſe. homines uero & alia animalia nõ reuertuntur in ſe ipſa :ut rurſus generetur idem :in rectum enim eſt eorum generatio & unum non eſt tota materia alterius.

Quorum ſba mota eſt incorruptibilis ut eſt ſol eadem numero reiterantur motus enim ſequitur quod mouetur quorum autem eſt ſed corruptibilis:neceſſe eadem ſpecie non autem numero reiterare:ideo aqua ex aere & aer ex aqua ſpecie idem non numero reiterantur.

Expliciunt propoſitiões ex ſecundo libro de generatione & corruptiõe.

Incipiunt propoſitiões ex primo libro meteororum Ariſtotelis & lectiones notatæ ſunt ſecundum expoſitionem petri de aluernia.

Ex lectione ſecunda.

Nũ eſt principiũ corporum ex quibus cõſtat natura corporum circulariter latorum.

Qui circa terrã totã exiſtit mũdus ex quattuor elemẽtis conſtat.

Est ex necessitate continuus iste mundus superioribus lationibus:ut omnis ipsius uirtus gubernetur inde.

Vnde motus principiũ est omnibus illam causam putãdũ est esse primã.

Motus cœli perpetuus est:& finem non habens loco:sed semper in finem quia scilicet ubi est finis eius est & principium.

Dicimus ignem & aerem & aquam & terram fieri exinuicem :& unumquodq; horum :in unoquoq; existere potentia:sicut & aliorum quibus unum aliquid & idem subiicitur.

Non dicimus semel:neq; bis :neq; raro easdem opiniões factas in hoĩbus reiterari :sed infinities:

Valde simplex est putare unũquodq; astrorũ paruæ esse magnitudinis q̃a uidetur aspicientibus hinc nobis sic.

Necesse est eandẽ eẽ ꝓportõnẽ partis.s.elemẽti ad partẽ &totius ad totũ.

Necesse ẽ æq̃litatẽ uirtutis existere magnitudinibus iæq̃libus elemẽtorũ

Corpus qđ sursũ est usq; ad lunã s.corpus cæleste:alterũ est ab igne &aere & in ipso hoc qdẽ purius est:hoc aũt minus sincerũ & differẽtias habet

Lato cœlo & corporibus sunt in ipso circulariter :corpus propinquũ inferioris mũdi s.ignis accenditur &facit caliditatem disgregatũ ex motu corporis cælestis.

Diffi. Vapor est aquæ disgregatio & natura eius humida est & calida ;exalationis autem natura calida & sicca.

Vapor potentia est uelut aqua:exalatio uero potentia est uelut ignis.

Eius q̃ est in superiori aere nõ constare nubes cã est quia nõ est aer solum sed magis uelut ignis unde facilime disgregat exalationem ut paulo inferius dicit ut non congregetur in aquam.

Nihil prohibet pp eã quæ est superioris aeris in circuitu latiõem ꝓhiberi constare nubes in superiori aere.

Fluere necessarium ẽ oẽm in circuitu aerẽ quicũq; nõ ĩtra peripheriam capitur definitã idest intra circũferentiam mõtiũ ut & terra rotũda sit totam:quia simul trahitur cum totius circulatione ignis quidem cum eo quod sursum est elemento i.cœlo cũ igne aũt aer continuus.

Ventorum generatio fit in stagnantibus locis terræ & non excedunt uenti altos montes:

Eius q̃ est fieri estum & calorem sufficiens est causa solis latio:uelocẽ.n. oportet esse talem lationem & non longe :quæ autem astrorum est latio uelox quidem est:longe autem:quæ autem lunæ deorsum quidem tarda autem :quæ uero solis ambo hæc habet sufficienter.

Signum sufficiens quod corpora cælestia non sint calida neq; ignita:est discursus astrorum ibi quidem enim non generantur:quæ autem deorsum generantur :quamuis quæ magis mouentur & citius ignantur citius adhuc autem scilicet est signum quia sol maxime uidetur esse cali

dus albus: sed nō igneus est existens.

Flammæ accensæ circa cœlū & discurrentia sydera & dali idest lampades &æges idest capreæ omnia sunt idem &propter eandem causam fiunt: differunt aūt secundum magis & minus.

Calefacta terra & aqua a sole: exalationem necessarium est fieri non simplicem (ut quidam putant): sed duplicem: hanc quidem magis uaporosam: hanc autem magis fumosam.

Diffi. Exalatio humidi quod est in terra & super terram uapor est: quæ autem ipsius terræ siccæ existentis fumus est: & fumosam quidem necesse est supereminere propter calidum: humidiorem autem subesse ꝓpter pondus.

Diffi. Flamma est spiritus sicci ardor.

Differunt ignes in superiora generati secundum hypeccaumatis positionem aut multitudinem: si enim habeat latitudinem & longitudinem hypeccauma multotiens uidetur accensa flamma uelut in area ardentis stipulæ: si uero plus hypeccauma fuerit secundum longitudinem quam latitudinem: quando quidem quasi scintillat simul cumbustum æges uocatur quando autem siue hac passione dali: quando uero longitudines exalationis per modica & multipliciter dispersæ: & similiter: secundum latitudinem & perfuditatem sydera uolantia dicuntur.

Aliquando a motu scilicet cælestium corporum exalatio exusta generat sydera uolantia per quandam scilicet continuitatem uelut quæ sub lucerna posita exalatio a superiori flamma accendit inferiorem flammam: aliquando uero existente aere excluditur & segregatur calidum idest exalatio calidā uelut quæ sunt ex digitis elabentia propter quod & latio ipsorum assimilatur proiectioni: sed non exustioni ut & in terram & in mare uideantur cadentia & in nocte &per diem serenitate existente uidentur.

Deorsū sydera uolātia iaciuntur q̄a coagulatio ad deorsū iclinat ꝓpellēs pp ꝙ &fulmia deorsū cadūt oīum enim hoꝝ generatio nō exustio sed cōgregatio ab expulsione est .i. a frigido faciēte expulsionē quoniā secūdū naturā calidū sursum natum est ferri.

Pluria discurrentia sydera ad latus feruntur: propter ferri duabus lationibus: uiolentia quidem deorsum natura autem sursum omnia enim secundum diametrum feruntur talia.

Omnium discurrentium syderum causa quidem ut materia est exalatio: ut autem mouens aliquando quidem quæ sursum latio .i. motus cœli aliquando aūt aeris cōcreti coagulatio.

Omnia sydera discurrentia sub luna fiunt: signum autem est apparens ipsorum uelocitas.

Apparēt aliquando in nocte serenitate existente multa phantasmata in aere puta hiatus :bothyni idest foueæ & sanguinei colores causa autem in his eadem est quæ & impræsionibus ignitis:nam coloratur illemet aer ut diem fit hiatus & fouea quando aer magis est condensatus i medio quam in extremitatibus: materia in medio non tantum recipit luminis quam extremitatibus.

Ex lectione tertia.

Anaxagoras & democritus aiunt cometas esse symphasin errantium stellarum :cum propter prope uenire tangere adinuicem uideantur.

Italicorum quidam pythagoricorum dicunt cometam esse unum errantium siderum scilicet mercurium sed prius multum tempus apperitionem ipsius esse.

Hippocrates chius & æschylus discipulus eius similiter scilicet sicut italici dicunt :sed comā nō ex ipso aiunt sidere habere :sed erantē propter locum aliquando recipere refracto nostro uisu ab attracto humore ab ipso ad solem.

Oēs errātes stellæ in circulo aīalium idest zodiaci uidentur cometæ autē multi uisi sunt extra circulum scilicet zodiaci.

Non est uerum ꝙ in loco ad arctum fiat cometes solum:simul & existente solæ circa tropicos æstiuales:magnus enim cometes factus circa eū qui in achaia terræmontum & circa fluctus ascensum ab occasibus æquinoctialibus artus fuit:& ad austrum iam multi facti sunt.

Sub principe atheniensium glorioriſſimo molone facta fuit cometa stella mēse gameleōe idest octobris sole existēte circa tropicos hyemales:

Nos uidimus ꝙ earꝫ stellarꝫ q̄ ī fœmore sunt canis:stella q̄dam habuit comā debilē tamē:& ītēdentibus in ipsam:debile factū est lumen eius :adiacentibus autem remisse uisum :plus scilicet factum est lumen.

Omnes cometæ qui apud nos uisi sunt sine occasu disparuerunt in loco super orizontem:ita ut nec unius stellæ corpus de relinqueretur:neque plurium.

Nos ipsi uidimus stellā Iouis cuidam stellæ īngeminis existenti subeuntem :& disparere faciētē & nō cometam factum :

Ex lectiōe.iiii.

De īmanifestis sensui putamus sufficiēter demōstrasse scd'm rōnem:si ad possibiles rōes reduxerimus ex his quæ nunc apparēt.

Exalatio calida & sicca usq; ad supræmā regiōem aeris eleuata:& a principio igneo nō multo :ne cito exuratur.i.exalatio nec sic debili ut ipsum scilicet principiū extinguatur cito:īnflamata:& cū simul de subtus accidit ascēdere bene dispositā exalationem:fit stella cometa qualitercūq; exalatū extiterit figuratum :

Si oī q̄ ꝗ i.q̄si circularis disposita ī medio spiſſio exalatio similiter extiterit cometes uocatur si aūt ad logitudinem pogonias dicitur.i.barbata.

Quando in inferiori loco scilicet propinquiori nobis supra nubes tamen exalatio fuerit per se: apparet cometes quando autem sub astrorum aliquo errantiũ aut nõ errãtiũ cõsistit exalatio tũc cõetes erit alius non tñ apud ipsa astra coma fit: sed quemadmodum alo circa solem.

Quando secundum stellam fit talis concretio exalationis: necesse est eandam manifestare lationem motum cometarum quo fertur stella: quãdo autem consisterit per se tũc subtardantes uidentur: talis enim latio est mundi qui circa terram scilicet aeris qui est supra montes.

Esse igneam idest calidam & siccam ignitam consistentiam cometarum argumentum est ꝙ plures facti signãt uentos & siccitates:

Quando in ægon fluuiũ qui scilicet est fluuius thratiæ cecidit lapis exaere a uento eleuatus: cecidit per diem & tunc accidit cometes stella factus uespere.

Eius ꝙ est nõ fieri multos neq; sæpe cometas & magis extra tropicos quã intra causa est solis & astrorum motus non solum congregãs calidam & siccam exalationem: sed etiam digregans cum consistit superius: & maxime etiam causa est quia plurimum talis exalationis congregatur in lactis regionem.

Ex lectione.v.

Vmbra terræ quæ uocatur nox: non est apud astra sed necesse est solem omnia astra prospicere: & nulli ipsorum terram obsistere.

Neq; circa solem neq; circa lunam fit coma: citius enim disgregatur quã ut constet talis concretio:

Circulus ĩ quo apparet gala idest circulus lacteus plenus ẽ astris maxis & fulgidissimis & sporadis idest sparsis uocatis: ut per hæc continue: & semper omnis segregetur exalationis concretio.

Diffi. Gala est coma circuli maximi per segregationem exalationis facta: propter hoc non multi neq; sæpe fiũt cometæ quia continue segregata est exalatio.

Ex lectiõe.vi.

Mouens principale et primum principium eorum quæ circa terram sũt accidentium: & eam quæ sursum est generationem circulus est in quo est manifeste solis latio disgregans & congregans in proprie fieri aut longe causa generationis & corruptionis est.

Vapor infrigidatur propter derelictionem caloris: & propter locum & sic aqua ex aere facta iterum fertur ad terram.

Diffi. Exalatio quæ fit ex aqua uapor est: quæ autẽ ex aere in aqua idest ex uapore habente dispositionem aeris nubes est: caligo autem remanentia eius quæ in aquam cõgregationis idest quod remanet ex nube post cõuersionẽ eo ĩ aquam propter quod caligo est magis signum serenitatis quam aquarum:

Diffi. Caligo est uelut nebula stercus:
Eleuato humido propter calidi uirtutē:& iterum lato deorsum propter infrigidationem ad terram:si scd'm modica feratur psecades dicitur:si autem secundum maiores partes pluuia uocatur.
Quod de die euaporat humidum si non tantum in suspensum eleuatum fuerit propter paucitatem calidi:& iterum decursum latum cum infrigidatum fuerit nocte:uocatur ros & pruina.
Diff. Pruina dicitur quando uapor congelatur priusquam in aquam conuertatur iterum.
Diffi. Ros dicitur cū concretus fuerit uapor ī aqua:& neq; sic fuerit æstus ut ex siccetur sursum ductus:neq; sic frigus ut congeletur uapor ipsæ.
Vapor calidior est aqua habet enim eleuantem calorem quare amplioris frigiditatis est ipsum coagulare coagulatur tamen altius per accidens ros raritatis.
Ros & pruina fiunt serenitate & tranquillitate existente: neq; enim eleuabuntur uapores:non existente serenitate:neq; constare poterunt flante uento:
Non longe a terra suspenditur uapor:nam in montibus non fit ros nec pruina:quia sursum ducitur uapor ex submissis & humefactis locis.
Auster temperiem facit.boreas autem facit hyemem: frigidus enim est.
Fit ros ubiq; australibus flantibus:præter quam in posito: ibi enim fit borealibus flantibus:australibus autem non:nam in posito auster non facit temperiem:ut fiat uapor:boreas autem propter frigiditatem antiperistasim idest contra resistentiam faciens calidū congregat:quare plus uaporat magis:
Vaporant putei magis borealibus flantibus quam australibus:sed borealia quidem extinguunt ante quam constet aliqua multitudo uaporum in australibus autem finitur congregari exalatio.
Pluuia & ros idem sunt & propter easdē causas fiunt:similiter nix & pruina:sed differunt secundū magis & minus inferius generari & in multitudine & paucitate.
Pluuia fit ex multo uapore infrigidato:causa autem huius est locus multis & tempus in quo colligitur:roris autem congregato unius est diei: & locus paruus.
Cum congelatur nubes nix est: cum autē uapor pruina fit.
In hyeme rarius fiunt grandines:& tunc fiunt quando minus frigus fuerit.
Accidit in ualde altis locis minime fieri grandines:licet uideamus niues in maxime altis fieri.
Maxime grandines sunt quæ sunt figuræ non rotundæ:& hæ congelatæ sunt circa terram:signum autem est quoniam latæ de lōge propter lō

ge fieri circulationem fiunt figuræ rotundæ & magnitudine minores
Propter antiperistasim in æstate frigida sunt iferiora terræ & calida gelu
In calidioribus temporibus antiperistasim idest contra resistentiam passum frigidum intus in nube propter eam quæ in circuitu caliditatem: aliquando cito aquam ex nube facit: ꝓpter ꝙ & guttæ multo maiores in calidis fiunt diebus: quam in hyeme: & aquæ labroteræ idest impetuosæ.
Labroteræ quæ fiunt cum subito simul totæ magis fiunt: subite autem ꝓpter celeritatem coagulationis.
Cum magis antiperistasim patitur intus in nube frigidum ab exteriori calido: aquam faciens coagulat & fit grando: accidit autem hoc cum citius fuerit coagulatio quam aquæ latio deorsum.
Minus in æstate fit grando quam in uere & autũno: magis tamen quam in hyeme: quia siccior aer est in æstate: in uere autem humidius: in autũno uero iam humefactatur: & immaturatione fructuũ idest in fine estatis maxime etiam fiunt grandines propter eandem causam.
Confert ad celeritatem coagulationis præcalefactam esse aquam: propter quod multi cum calidam cito infrigidare uoluerunt ad solem primo ponunt.
Circa arabiam & ethiopiam æstate fiunt aquæ & non hyeme: & hæ uehementes & eadem die sæpe: cito enim infrigidantur antiperistasi: quæ fit propter esse calidam regionem ualde.

Ex lectione .vii.

Vaporãs aer infra terram ab eã quæ ẽ in terra frigiditate in aquam cõuertitur: sicq; existens aqua quotidie principium est fluuiorum.
Fõtes plurimi mõtibus & locis altis uicinantur in cãpestribus autem pauci fiunt omnino.
Mõtana & alta loca uelut spõgia existentia: uel cõcauã & cõuexã circunferentiam habentia: ascendẽtẽ uoporẽ infrigidatum concernunt iterum in aquam: & multis locis producunt & colligunt aquã: suscipiũtq; aduenientis aqua magnam multitudinem propter ꝙ maximi fluuiorum ex maximis uidentur fluere montibus.
Parnasus dicitur eẽ mõs maximus oĩum q̃ sũt ĩ asia ad oriẽtẽ hyemalẽ: ex quo fluũt maximi fluuii bactros & choaspes & araxes aquo diuiditur tanais pars existens in meotidem paludem: fluuit & ex ipso parnaso indus oĩum fluuioꝝ fluuens plurimum.
Caucasus est maximus mons eoꝝ qui sunt in asia ad oriẽtem æstiualem & multitudinẽ .s. mõtiũ & altitudine: illustrãtur enim a sole ipsius sumitates usq; ad tertiã ptẽ noctis ab oriẽte: & iteꝝ a uespa: & multa habẽs iuga ĩ qbus gentes habitant multæ: & stagna aiunt esse magna attamẽ iuga oĩa manifesta usq; ad ultimũ uerticem.

Ex pyreno monte qui est ad occidentalem æquinoctialem in celtica: fluunt ister & tartessus: tartessus quidem extra colũnas: ister autem per totam europam in puntum euxinum:

Circa libyam qui quidem ex æthiopicis montibus fluunt ægon & nyses sunt.

Nili fluxus primo ex argyrucalo uocato monte fluit.

Fluuiorum qui circa helinicum locum achelous quidem ex monte pindo fluit: & inachus.

Strymmon & nestus & hebrus omnes tres sunt existentes ex scombro:

Circa ligysticam non minus rhodano absorbetur quidam fluuius: & iterum egreditur secundum alium locum.

Rhodanus fluuius nauibus transmeabilis est.

Ex lectione octaua.

Non semper eandem loca terræ aquosã sũnt aut arrida: sed permutantur secundum fluuiorum generationes & defectus & non semper hoc quidem terra hoc autem mare perseuerat: sed fit mare ubi est arrida: ubi autem nunc mare iterum hic terra secundum quendam ordinem & circuitum.

Partes terræ sicut & corpora plantarum & animalium statum & senectutem habent: sed animalibus quidem non secundum partem hoc accidit pati: sed simul totum instatu esse & detrimentum pati est necessariũ terræ: aut hoc secundum partem fit propter frigus & caliditatem quæ crescunt & diminuũtur propter solem & circulationem cœli.

Necesse est locis factis ficcioribus fontes exterminari & fluuios primo ex magis paruos deinde tandem fieri siccos: fluuiis autem transmutatis: & hic quidem exsiccatis: alibi autem proportionabiliter factis necesse est permutari mare & hic quidam arridã facere ibi autem ubi. s. generati sunt fluuii stãgnare.

Locus ægypti semper siccior uidetur factus & tota regio iter erat existens nili propterea paulatim ex siccatis paludibus propinqua in habitari cæperunt ex temporis longitudine.

In multis locis considerantes inuenimus superuenisse mare: sed huius cã mundi generationem factam non oportet putare: derisibile enim est propter paruas momentaneas & permutationes mutare totum.

Terræ molles & magnitudo nihil omnino est ad totum cœlum.

Antiquissimi hominum fuerunt ægyptii: & horum regio tota uidetur facta esse: & existens fluuii opus. & hoc secundum regionem ipsam aspicienti palam est: & quæ circa rubrum mare argumentum sufficiens hoc enim regnum aliquis acceptauit perfodere.

Dicitur ꝙ primus sesostris conatus fuit perfodere antiquorum sed inuenit mare existens altius terra: propter quod ille primo & darius poste-

rius cessauit fodiens ut non corrumperetur fluxus fluuii commixto mari.

Propositiones ex secundo libro meteororum Aristotelis.

Ex lectiõe prima & commento primo.

Fluxibiles sunt omnes aquæ fontales.
Impossibile est fontes esse maris principium.
Exaltioribus partibus terræ quæ sunt ad arctũ fluxus maris fit plurimus.

Ex lectione secunda.

Flamma per continuum humidum permutata fit:&non alitur:non enim eadem existens permanet aliquo tempore.
Potabile & dulce propter leuitatem sursum a solis calore ducitur:salsum autem omne subtus manet propter grauitatem: ut in loco conuenienti:&proprio ipsius aquæ.
Locus quæ occupat mare:licet uideatur esse maris: quia quod salsum est deorsum fertur propter pondus dulce autem & potabile sursum:nõ tamen est maris :sed solum aquæ scilic et in quantum est aqua: sicut & in animalibus locum alimẽti potabilis putamus uentrem:licet cito assumatur :& non solum superflui.
Continue fluentibus fluminibus simul in mari nihil mare fit amplius:qa aqua quæ uenit in immensum & latum locum exsiccatur cito & latenter :sicut si qui super mensam magnam diffundent aquam scyphum simul prospicientibus nobis utiq; ex terminabitur.
Omnes fluuii uidentur terminari ad mare:in terram autem nullus:sed & si disperant iterum redeunt.
Terminus magis aquæ quam principium est mare.

Ex lectione quarta.

Metaphora uti poeticum est:ad cognoscendum autem naturam rei non sufficiens est.
Superfluum in uesica colectum amarum & salsum fit potato humido dulci existente propter segregationem dulcis aut commixtionem terrestris.

Ex lectione.v.

Quod indigestissimũ est salsum & amarum est indigestissimum enim superfluum est humidi alimenti talis autem omnis hypostasim maxime autem quæ est in uisica :signum autem est qua indigestissima est.
Humida indigestissima subtilissima sũt :digesta autem cõstare idest grossa esse nata sunt.

ropter segregationem humidi subtilis & dulcis: & commixtionem terrestris alicuius exalationis uidelicet uaporose & siccæ salsum fit mare .

Aquæ australes & primæ autumnalium propter exalationis siccæ cõmixtionem grauiores & saltiores sunt.

Auster magnitudine & spiritu æstuosissimus est uentus & flat a locis siccis & calidis : & compræhendens multam exalationem siccam : calidus est.

Boreas flat a frigidis locis & uaporosis :propter quod frigidus est: eo autem quod propellat nubes serenus est nostræ regioni:oppositæ autem aquosus similiter autem & auster serenus est his qui habitãt circa libyã aquosus autem nobis.

Propter exalationem siccam in mari existentem calidum est mare.

Omnia quæcunq; ignita fuerunt habent potentia caliditatem in se ipsis: & hoc licet uidere in calce & cinere & hypostasi animalium :

Calidissimorum secundum uentrem animalium accidit calidissimam eẽ hypostasim.

Quoniam eleuatur semper ex mari aliqua pars salsi cum dulci:sed minor tanto quanto in aqua pluta pars salsa est minor dulci :propter hoc æq̃liter mare salsum est (ut est dicere)in omnibus partibus.

Vinum & omnes humores qui uaporantes sunt :quando uapor in humidum constiterit aqua fiunt .

Quod in commixtione alicuius terrestris salsum maris consistat :palam est si quis uas cæreum formans posuerit in mare circunligans os tali: ut non per rimam aliquam intret mare quod enim ingreditur per parietes cæreos fit potabilis aqua quasi enim per linguam cæræ quod terrestre secernitur :& faciens salsedinem per commixtionem :

Propter commixtionem terrestris grauior est aqua salsi potabili:& plus trahit grossitiei:& enim earum grossicies in tantum differunt: ut naues ab eodem pondere rerum in fluuiis quidem fere submergantur: in mari autem mediocriter se habeant & naugabiliter.

Si quis aquam salsam fecerit ualde miscens sal: supernatant oua & si sint plena.

Est ut fertur in palestina stagnum in quod si quis immerserit colligatum hominem :supernatat :nam amarum sic est & salsum :ut illo piscis nõ nascatur.

In chaonia est fons aquæ salse :cuius aquæ decoquentes partem:cum euaporauerit humidum cum calido fiunt sales non grossi compacti : sed lassi & subtiles:sicut nix:& debilores aliis:

Est locus in umbricis arabicis in quo nascuntur calami :de his combu-

runt in colæ & cinere mitentes in aquam decoquunt cunque dim serint aliquam partem aquæ hæc infrigidata salis fit multitudo.

Exusta terra secundum magis & minus penetrantibus aquis per ipsam di uersas dat formas saporum.

In sicona siciliæ acetosæ quædam aquæ sunt: quibus homines utuntur sicut aceto ad quædam eduliorum suorum.

Circa lyncon fons quidam est aquæ acetosæ: circa scythiam autem amarus.

Ex lectione sexta.

Sunt duæ species exalationis hæc quidem humida ut uapor: hæc autem sicca secundum totum innominata: sed nomine partis necesse est appellare ipsam uelut fumum.

In uapore non est humidum sine sicco: nec in fumo siccum sine humido sed dicuntur talia secundum excessum.

Cum appropinquauerit sol caliditate eleuat humidum: longius autem facto: propter frigidationem consistens sursum uapor in aquam conuertitur propter quod in hyeme magis fiunt aquæ quam in æstate: & nocte quam per diem.

Exalatio humida principium est aquæ pluentis: sicca autem principium est & natura omnium uentorum.

Non est eadem natura uenti & aquæ plutæ & aeris.

Aer motus non est uentus: mouebitur enim aliquando magna multitudo aeris ab aliquo magno casu non habens: principium neque fontem.

Cessare faciunt aquæ facte uentos: & cessantibus aquis uenti fiunt.

Vbi plurimam aquam terra suscipit hic plurimam necesse est fieri exalationem sicut ex uiridibus lignis fumum: & hæc exalatio uentus est.

Quoniam uentus est multitudo quædam siccæ ex terra exalationis obliqueideſt lateraliter: mota circa terram: palam est quod motus ipsius principium desuper est: materiæ autem & generationis de subtus est.

Exalationibus conuenientibus secundum modicum sicut & fluuiorum principia fiunt uenti: & unde singulariter flant minimi omnes sunt procedentes autem longe ualidi flant.

Ex lectione .vii.

Sol cessare facit uentos debiles exalationes ampliori calido exterminans & a principio fieri prohibet terram proueniens & exsiccans ante quam multa simul fuerit exalationis congregatio: propter quod & circa orionis ortum maxime fit tranquillitas usque ad ethesias & prodromos.

Vniuersaliter propter duas causas fiunt tranquillitates uentorum : aut ꝓpter frigus extincta exalatione uelut cum fuerit gellu forte:aut marcefacta exalatione a suffocatione.

Permutationes omnium temporum turbatione plene sunt propter indeterminationem eorum.

Post hyemales uersiones flant ornitihæ :& enim ii ethesiæ sunt debiles: minores autem & tardiores ethesiis flant.

Venti boreæ continue flant quos ethesias uocamus post æstiuales tropicos & canis ortum.

Ethesiæ flant post solis uersiones & canis ortum:neq; tunc quando ꝓpe fuerit sol:neq; quando longe:& diebus quod flant noctibus autem cessant :causa autem est quia sol quid est prope existēs præuenit exsiccās ante quam fiat exalatio:cum autem abscesserit modicum : mediocris iam fiet exalatio & caliditas:ut congelatæ aquæ liquescāt & terra exsiccata a propria caliditate & ab ea quæ solis turgescat & exalet:nocte aūt deficiunt quia congelatæ liquescentes desistunt propter frigiditatem noctium.

Neq; congelatum neq; multum habens siccum exalat:sed cum habeat siccum humiditatem calefactum exalat.

Auster ab estiua uersione flat & non ab hyemali:nec a polo antartico.

Impossibile est terram habitatam esse circularem multum enim longitudo differt a latitudine :quod enim ab heracleis columnis usq; ad idicum : ex eo quod ex æthiophia ad mæotidem & extrema scythiæ loca :plus quam quinq; ad tria secundum magnitudinem est.

Ex lectione.viii.

Contraria secundum locum sunt plurimum distantia secundum locum sicut & contraria secundum speciem sunt plurimum distantia secundum speciem.

Maxime distantia in circulo secundum locum :sunt quæ posita sunt adinuicem secūdū diametrum.

Zephyrus positus est in occidente æquinoctiali cui contrarius est apeliotes.i. subsolanus positus in occidente æquinoctiali:

Boreas & aparctias idest aquilo ad ursam positus est:cui contrarius ē auster ad meridiem positus.

Cæcias in oriēte æstiuali positus est:cui contrarius est lips. idest aphricus ab occidente hyemali flans.

Eurus ab oriente hyemali flat:& est uicinus austro propter ꝙ sæpe euronoti dicuntur flare:contraius huic est sciron idest caurus ab occidente æstiuali flans quem ii quidem argestem ii autem olymperiam uocāt ii autem scirona.

Thrascias medius est argestis & aparctiæ.

Ventus quem uocant mese medius est cæciæ & aparctiæ:
Contraria his duobus ultimis uentis non sunt flarent enim utiq ab illis locis oppositis secundum diametrum :sed non ab ipsis flant:
Flat tamen a loco opposito thrasiæ uentus secundum modicũ quem uocant qui circa illum locum habitant phœniciam.
Plures uenti flãt a locis ad arctum positis quam ab hiis qui ad meridiem propter habitabilem terram nostram supponi ad arctum :& quia multo plus aqua & nix reponitur in hac parte quibus liquefactis in terram & a sole calefacta terra necessarium est ampliorem & ad plurem locum fieri exalationem.
Vniuersaliter omnes uẽti dicuntur ii quidem boreale ii autem australes: apponuntur enim zephyrici boreæ quia frigidiores sunt austro autem apeliotici :quia calidiores:
Calidiores sunt uenti qui ab oriente :flãt his q ab occidẽte quia pluri tẽpore sub sole sunt q ab oriente :quam qui ab occidente.
Contrarios uentos secundum diametrum positos simul flare nõ est possibile:alter enim cessabit uiolentiam passus non sic positos autem adinuicem nihil prohibet simul flare.
Secundum contraria tempora contrarii maxime flant uenti: puta circa æquinoctium uernale flat cæcias:& circa autumnale libs circa uersiones autem æstiuales zephyrus circa hyemales uero eurus.
Aparctias & thrasias & argestes crebri & fortes sunt & flant maxime:propter quod serenissimi sunt uentorum flantes enim de prope maxime repellentes alios uentos cessare faciunt & efflantes consistentes nubes faciunt serenitatem si tamen non magis frigidi quam magni. ut non prius præueniant coagulantes nubes quam propellentes & grandinosi sunt :& corruscationes maxime faciunt qui enim de prope flant frigidi sunt propter frigidum autem fulguratio fit segregatur enim constantibus nubibus.
Cæcias serenus non est quia reflectit nubes in se ipsum unde dicitur prouerbim:trahens secum ut cæcias nubem.
Humidi sunt libs & cæcias quem ellespontian quidam uocant & eurus.
Sicci sunt argestes & eurus :a principio enim eurus siccus est consumens autem aquosus:
Nebulosus est meses &apartias maxime isti enim frigidissimi.
Grandinosus est aparctias & thrascias & argestes
Aestuosus est auster & zephyrus & eurus.
Nubibus condensat cœlum cæcias quidem ualde libs autem rarius: cæcias quidem quia reflectit ad se ipsum & communis est boreæ & euro: quare quia frigidus est coagulans :uaporantem aerem constare facit: quia autem apeliaticos idest orientalis habet multam materiam & ua

porem quem propellitur.

Corruscationes faciunt apparctias thrascias &argestes &meses:quia enim de prope flant frigidi sunt pp frigidū aūt fulguratio fit:segregatur. n. cōstantibus nubibus pp quod & quidam horum grandinosi sunt cito enim coagulant.

Ex lectione .viiii.

Corpus quod ad plurimum natum est ire & uehementissimum maxime motiuum est:& tale est corpus subtilissimum: & est maxime spiritus natura.

Exalatio sicca cū intus in terrā fluxerit quæ extra exalari solebat cā ē terræmotus propter quod fiunt in tranquillitate plures & maximi terræmotus.

Continua existens exalatio consequitur ut ī pluribus impetum principii: quare aut intus in terra fertur omnis exalatio aut extra.

Quosdam fieri terræmotus flante uento nihil irrationabile est:uidemus enim aliquando simul plures flantes uentos quoꝝ cū in terrā fertur alter erit uento flante terræmotus.

Quod fiūt flante uento terræmotus minores magnitudine fiunt: quoniam diuisum est principium & causa ipsorum.

Nocte plures & maiores fiūt terræmotus quā in die:q aūt de die fiūt circa meridiem fiunt: tranquillissimum est enim ut in pluribus diei meridies.

Sol cū maxime præualet declinat exalationē in terrā:præualet autem maxime circa meridiem.

Noctes diebus tranquiliores sunt propter absentiam solis.

Terræmotus qui fiunt de nocte maxime circa diluculum fiunt tunc eni uenti nati sunt incipere flere.

Fortissimi fiunt terræmotus circa loca illa ubi mare fluxibile est :aut regio spongiosa & subantrosa:propter q̄ circa hellespontum achaiam& siciliam:& circa hæc euboiæ loca maxime fiunt:propter angustiam.n. uentus uehemens factus & propter multitudinem maris allati propellitur iterum in terra quod natum erat eflare ex terra.

Regionis quæ inania habent quæ subtus sunt loca multum suscipientis spiritum concutiuntur magis:

Vere & autumno maxime fiunt terræmotus :tēpora enim hæc maxime uentosa :æstas autem & hyems hæc quidem propter gelu : hæc autem propter æstum facit immobilitatem.

Sicut in corpore nostro tremoꝝ & pulsuū cā est spiritus intus recepti'uirtus ueluti accidit sæpe post urinationem :per corpus enim fit uelut tremor quidam concomitans lato spiritu deforis intus subito sicut & in

terra accidit spiritum facere :& hunc quidem aliquando uelut tremorem esse hunc autem uelut pulsum.

Quantam habeat spiritus uirtutem :non solum ex his quæ in aere fiunt opottet speculari :hoc quidem enim propter magnitudinem existimabit utiq aliquis talia posse facere sed in corporibus animalium : tetani enim idest extensiones & spasmi idest contractiones spiritus quidem sunt motus tantum aut uigorem habent :ut multi simul tentantes ui tenere non possunt obtinere motum infirmantium : tale itaque oportet intelligere factum in terra : ut comparetur paruum maius.

Terræmotus in quibusdam locis factus non prius desiit quam erumpens exierit qui mouit uentus.

Ii hiera insula quæ una ē insularum æoli intumuit ab terræmotum aliqd terræ & ascendit uelut collis molles cum sono :tandem autem rupta exiuit multus spiritus :& fauillam & cinerem eleuauit :& liparæorum ciuitatem existentem non longe totam incineraueit & ad quasdam italiæ ciuitates uenit:

Tempore terræmotus sol caliginosus & obscurior fit id enim necessarium est fieri incipiente spiritu dissoluente & disgregante aerem ingrediendi in terram.

Ante matutinos terræmotus aliquando fit frigus forte:propterea q exalatio introuertitur natura calia existens.

Non uidentur uenti esse calidi licet sint :quia mouent aerem existentem plenum multo & frigido uapore:sicut & spiritus per os ex sufflatus de prope quidem calidus est:de longe autem frigidus :

Ante terræmotum apparet in die:aut parum post occasum solis serennitate existente nubecula subtilis porrecta & longa uelut lineæ longitudo quam plurimum recta :spiritu deficiente propter translationem ad inferiora terræ.

Accidit aliquando circa ecclipses lunæ fieri terræmotum propter translationem exalationis ad interiora terræ.

Cum fortis factus fuerit terræmotus non mox neque ad semel cessat exalatio agitans sed primo quidem per quadraginta dies agitat posterius autem & ad unum & ad duos annos notatur secundum eadem loca:

Facit sonos aliquando ante terræmotus quæ sub terra fit exalatio aliquando etiam fit sine terræmotibus subsequentibus : cum minor fuerit exalatio quam ut moueat terram:

Aquæ aliquando erumpunt factis terræmotibus :cum fuerint in superficie & de subtus uidelicet inferat spiritus illas mouens.

Quod simul cum terræ motu fluctus fiat causa est cum contrarii facti fuerint spiritus :hoc autem fit cum agitans terram simul spiritus latum ab alio spiritu mare repellere quidem omnino non possit :propellens aūt & coartans ad idem congregauit multum tunc enim necessarium est uicto hoc spiritu simul multum pulsum a contrario spiritu erumpere & facere catachlysmum idest diluuium fuit autē hoc factū & circa achaiā:extra quidem enim erat auster ibi antem boreas : tranquillitate autē facta & fluente intro uento factus fuit & fluctus &terræmotus simul:& magis propter mare non dare perflationem impetum facienti sub terra spiritui sed obsistere.

Spiritus terræmotum facit hypostasis autem spiritus catachlysmum:

Secundum partem terræ fiunt terræ motus & sæpe ad modicum locum uenti autem non sic fiunt.

Quando multus fuerit spiritus mouet terram aliquando ut tremor :cum mouet ad latum :aliquando mouet uelut pulsus :cum mouet sursum de subtus:fit autem hoc raro ubicunq; autem factus fuerit talis [illegible] mus idest terræmotus egreditur multitudo lapidū sic bulientiū in caldariis unde hoc modo facto terræmotu quæ circa siphylum euersa sūt &campus phlegræorum uocatus.

In insulis pōticis minus fiunt terræmotus quam in his quæ prope terram sunt :multitudo enim maris infrigidat exalationes & prohibet pondere suo uim inferre:quia non contingit insulas moueri sine toto mari a quo contente existunt.

Ex lectione.x.

Quia deficit calidū disgregās in supiorē locū nubis:in ultia sumitate necesse est spissiorem & frigidiorem esse consistentiam nubis.

Flumia & ecnephiæ & oīa talia ferūtur deorsū quāuis nata sint ferri sursū nā ad cōtrariū ispissationis necessariū est ferri extrusionem.

Diffi. Exalatio sicca q̄ itercluditur itrāsmutatiōe ifrigidati aeris cōuenientibus nubibus segregatur:ui autem lata & offēdēs ad cōtinētes nubes facit percussuram cuius sonus uocatur tonitruum.

Diuersi soni in tonitruo:pp irregularitatē fiunt nubiū :& pp itermedios uentres ubi cōtinuitas deficit spissitudinis.

Diffi. Exalatio sicca extrusa e nubibus scd'm multas partes ignitur subtili & debili ignitiōe & hoc est quod uocamus coruscationem.

Fit coruscatio post percussurā nubis & posterius tonitruo :sed uidetur prius quia uisus anticipat auditum.

Anaxagoras ait micationē ætheris(qd' ille uocat ignē)delati a desup deorsū esse coruscationē sonū aūt intus extincti & sixim tonitruum.

Sixis est parua bullitio siue feruor ut textus græcus sonat q̄.n.qd' extingui tur incidens optinuerit:hac bulliens siue feruens facit sonum.

Dicimus eādē naturā uidelicet exalatione siccā sup terrā qdē uētū:i terra āt terræmotū:i nubib9 aūt tōitruū & coruscatiōes & alia naturæ eiusdē

Propositiones ex tertio libro meteororum Aristotelis.

Ex lectione prima

Piritus hic segregatus p modica qdē & spsim diffusus & sæpe factus & perflans:subtiliorum partiā existens :tonitrua facit & coruscationes si aūt spissior fuerit sicca exalatio & multa simul e nube segregetur ecnephias uentus fit:propter q & uiolentus est:celeritas enim segregationis facit ualitudinem.

Existūt spiritus & aq̄ potētia in nube scd'm māmː& cū principiū effluēdi factū fuerit potētiæ cuiuscūq3 cōsequitur ipsum residuū cōcretū ex materia & cuius fuerit multitudo in existens amplior amplius etiam fit hoc quidē hymber hoc autem ecnephias.

Quādo segregatur spiritus q̄ erat in nube & alteri spiritui cōtra pcusserit necesse ē fieri circulū & reuolutiōes sup terra & hic uētus dicitur typhō si nō colorata & ignita fuerit exalatio:& est uelut ecnephias indigestus q.a.f.nō est cōtinuus sicut ecnephias q absq3 interpolatione segregatur ex nube.

In borrealibus locis uel temporibus & in niuose se habentibus non fit typhō neq3 ecnephias qa spiritus sunt:& spiritus ē sicca & calida exalatio

Fit typhon quādo ecnephias factus non potest segregari a nube.

Cū ad terram de lata fuerit reuolutio typhonis simul deducens partē nubis nō potens absoluit ab ea:qua parte scd'm dirrectū icidit hac spiritu mouet & circulari motu uertit:& sursum fert cuiuscunq3 inciderit uim inferens.

Cum idem spiritus igitur:quod accidit cum subtilior spiritus fuerit,uocatur incensio coincendit enim aerem ignitione eum colorans.

Ex lectione.ii.

Si ex nube multus & subtilis trudatur spiritus fit fulmen.

Si ualde subtilis & non adurēs propter subtilitatē fuerit is spiritus: fit fulmen quod poetæ argeta uocant:

Si minus adurens fuerit spiritus fit fulmen quod psoloenta uocant.

Argeton propter subtilitatem uelociter fertur propter uelocitatem autem præuenit pertransiens ante quam igniat & moram faciens denigrat:

Psoloento tardius existens colorat quidem exurit autem non:sed præuenit transiens propter q resistētiā flumini patiuntur aliquid quæ autem

non resistunt nihil patiuntur unde aliquādo clipei æs liquefactum fuit lignum aūt nihil passum est:propter raritatem enim præuenit spiritus penetrans & pertransiens: & per uestimenta similiter transiens non combussit.

Flumina omnia spiritus sunt.

Semper assequitur flumina spiritus aliquis & præcedit:sed nō uidetur qa sine colore est propter ꝙ & quod debent percutere mouetur prius quam percutiatur.

Tonitrua diuidunt corpora non sono: sed quia simul segregatur spiritus quia plagam facit & sonum quod si percusserit diuidit non autem exurit.

Ex lectiõe.iii.

Apparet sæpe circulus totus ipsius alo circa solem &lunam & splendētia astra:& minus apparet nocte quam die:& meridie quam sero & diluculo minus quam circa declinationem solis.

Iridis circulus nunquam fit maior semicirculo.

Occumbente & oriente sole apparet iris minoris quidem circuli: sed maioris portionis eleuato autem sole maioris quidem circuli apparet sed minoris portionis.

Post autumnale equinoctium in breuioribus diebus fieri potest omni hora:in æstiuis autem diebus non fit circa meridiem.

Irides plures duabus non fiunt simul & harum utraq; tricolor est:& colores eosdem & æquales secundum numerum inuicem habent.

Obscuriores sunt colores iridis quæ extra posita est:& ecōtra positi sunt secundum positionem eius quæ intra posita est.

Sunt colores iridis quos solos uere non possunt facere pictores quosdam enim ipsi miscent puniceus autem & uiridis & alurgis quos iris habet non fiunt mixti.

Color qui inter puniceum & uiridem apparet in iride xanthos dicitur.

Perihelii & uirgæ fiunt semper ex latere solis:& non desuper neq; terram uersus neq; ex opposito:neq; etiam nocte:sed semper circa solem dum ascendit aut descendit:& secundum plurima ad occidentem :in medio autem cœli raro.

In bosphoro per totam diem.simul orientes duo perihelii permanserunt usq; ad occasum.

Iris fit per diem & etiam nocte fit a luna: sed tamen raro: nam in annis quinquaginta bis hoc comperimus solum :fit autem in plenilunio si debeat ore & tunc aut in oriente aut in occidente.

Refrangitur uisus ab aqua & ab aere & ab omnibus habentibus superficiem planam.

Ex lectione .iiii.

In apparitione alo fit refractio uisus ab aere & uapore consistente innubem planam & subtilium patium ad solem uel ad astra.

Consistentia ipsius alo signum est aquæ futuræ: discerptio autem ipsius signum est uenti: euanescentia uero signum est serenitatis.

Sæpius fit alo circa lunam quam circa solem: quia sol calidior existens citius dissoluit consistentiam aeris.

Circa cætera astra alo non uentum neq; pluuiam significat: quia paruas penitus consistentias insinuat & nundum fœcundas.

Ex lectione .v.

Propter debilitatem uisus sæpe sine inspissatione aeris fit refractio radiorum uisus sicut accidit cuidam non acute uidenti: semper enim idolum ipsum ambulantem uidebatur præcedere: ex opposito respiciens ipsum sic enim debilis erat uisus & tenuis ab infirmitate: ut speculum fieret propinquus aer.

Propter refractionem uisus a caligine: quæ in caliginibus sunt uelut sol & astra orientia & occumbentia maiora uidentur quam in medio cœli existentia.

Quamlibet partium ex quibus constat roratio speculum necessarium est fieri refrangens uisum magis quam caligo.

In speculis paruis & nullam sensibilem diuisionem habentibus color: orbi corporis tantum apparet: figura autem immanifesta est.

Cum incipit plure & iam cõsistat in rorationes qui in nubibus aer nũdum autem pluuiat: si opposito fuerit sol aut aliud aliquid fulgidum ita ut speculum fiat roratio necesse est refractionem ad fulgidum fieri ex opposito: & fieri apparitionem coloris & non figuræ unoquoq; speculorum existente paruo & indiuisibili

Quoniam continua est magnitudo ex omnibus rorationis partibus facta: necesse est magnitudinem coloris iridis apparere continuam: unumquodque enim speculorum eundem reddit colorem continuo.

Diffinitio. Iris est refractio uisus a nube rorida ad solem.

Fulgidum per nigrum aut in nigro apparens puniceum apparet: unde madidorũ lignorum ignis rubeam: flamam habet propterea quod multo fumo mixtus est ignis fulgidus: & per caliginem & fumum sol apparet puniceus.

Circa solem ubi apparet alo non fit mora consistentiæ nubis roridæ: sed aut pluit aut dissoluitur: ex opposito autem solis ubi apparet iris it talis consistentiæ mora quod si fieret circa solem esset utiq; colorata alo sicut iris.

Si quis subtilibus rorationibus rotaret in aliquem talem locum qui posi tione ad solẽ uersus hac quidem illustretur: hac autem umbra fiat si su per rorem radii mittatur faciet roris umbram apparere iridem.

Ex lectione.vi.

Visus protensus debilior fit & minor.

Nigrũ est uelut negatio in coloribus.

Deficiẽte uisu apparet nigrum propter quod quæ lõge sunt a uisu omnia nigriora apparẽt eo quod ad ipsa non pertingit uisus similiter & mi nora & pleniora apparent.

Quæ in speculis uidentur propter refractionem nigriora & minora & ple niora uidentur & nubes nigriores apparent aspicientibus in aquã quã in ipsas nubes.

Cũ fuerit nubes prope solem respicientẽ in ipsam nihil apparet colorata sed alba: in aquam autem eandem intuẽti apparet colorem aliquem ha bere eorum qui iridis sunt.

In trinitate iris sicut & aliorum plurima habet finem.

Necesse est tricolorem esse iridẽ: & puniceo uiridi & alurgo colorari solũ.

Puniceum iuxta uiridem positũ albũ uidetur.

In nigerrima ualde nube maxime pura fit iris: & accidit tunc magis xan thon uideri quam puniceum.

Xanthos in iride color est inter puniceum & uiridem colorem: propter colorem factus.

Propter nigredinẽ nubis quæ incircuitu est iridis totum ipsius quod pu niceũ est apparet album est enim ad illam album.

Nubes alba existens adiuncta secus uiride permutat in xanctum: quod fit marcescente iride cum soluitur puniceum.

Ex lectione.viii.

Cũ ꝑpe solẽ extiterit nubes & irregularis fuerit nubis cõsistentia: & hæc q̃ dẽ spissior hæc aũt rara: hæc quidẽ magis aquosa hæc aũt minus: refrac toq; uisu & nube ad solẽ causantur uirgæ.

Virgæ colorẽ habent puniceũ & uiridẽ & xanthon: quia ĩ irregulari nube fulgidus & albus apparent sol.

Parahelios fit cũ maxime regularis fuerit nubes: & spissa similiter ꝑp q̃d aparet albus regularitas enim speculi facit unũ apparere colorem.

Parahelios magis signum est aquæ futuræ quam sint uirgæ: magis enim accidit tunc aerem bene operose se habere ad aqua generationem: & australis parahelios magis est signum aquæ boreali: australis enim nu bes magis in aquam permutatur quam borealis.

Neq; prope solem ualde: neq; longe penitus fit parahelios: prope enim existentem nubem sol dissoluit: longæ autem existente nube uisus non refrangitur.

Ex lectione.x.

Duæ species sunt eorum quæ in terra generatur: hæc quidem fossibilia hæc aũt metallica.

Sicca exalatio in terra ignita facit fossibilia omnia illiquabilia puta lapides :& liquabilia ut uernicem & sulfur & alia talia.

Metallica omnia generatur ex uaporosa exalatione inclusa : & maxime in lapidibus propter siccitatem in unũ coartata &coagulata.

Metallica alia sunt fussibilia :alia ductilia ut aurum ferrum & æs.

Ros & pruina ex uaporosa exalatione generatur cum segregata fuerit siccitas:metallica autem ante quam segregetur siccitas generantur.

Exuruntur omnia metalla :auҁ autem solum non exuritur.

Propositiones ex quarto libro meteoroҁ & commeta sunt notata secundum traductionem nouam.

Ex lectione.i.& co.i.

Vattuor sunt causæ elementorum quarum duæ quidem factiue sunt calidum & frigidum:duæ autem passiuæ:frigidum & siccum.

Ex lectiõe .ii.& co.ii.

Co.ii. Simplex generatio & naturalis permutatio primarum q̃litatum est opus :similiter & opposita corruptio naturalis.

Diffi. Simplex generatio est permutatio a uirtutibus actiuis :cum habẽt proportionem ex subiecta materia unuscuiusҁ naturæ:quæ sunt uirtutes passiuæ.

Generant calidum & frigidum optinentia materiam :cum autem nõ optinent sed tantum secundum partem molynsis idest in quinatio & in digestio fit.

Commento.iii. Simplici generationi contrarium maxime commune est putrefactio.

Omnis naturalis corruptio in putrefactionẽ uia est:puta senectus & anansis quæ scilicet ut diem pe.est uetustas in plantis finis enim omnium horum putrefactio est:nisi aliquid uiolentia corrumpatur natura constantium.

Co.v. Secundum quid dicitur putrefactio in his quæ secũdum partẽ corrumpuntur:cum seperetur a natura.

Putrescunt omnia elementa excepto igne omnia enim hæc sunt materia igni.

Co.vi.Diffi. putrefactio est corruptio quædam in unoquoҁ humido propriæ & secundũ naturã callidіtatis ab aliena caliditate q̃ est ambientis.

Frigiditas & indigẽntia calidi naturalis:& aliena caliditas ambæ sunt cause putrefactionis :

Sicciora fiunt putrefacta omnia &tandem terra:exeunte enim proprio calido euaporat quod secundum naturam est humidum :& trahens humiditatem non est propria caliditas.

Co.vii. In frigoribus minus putresiunt res quam in æstu:in hyeme enim paucum calidum est in ambiente aere & aqua :quare nihil potest super calidum naturale :in æstate autem amplius.

Co.viii. Coagulatum non putresit :magis enim frigidum est quam aer calidus unde non obtinetur.

Co.x. Calidum feruens non putresit :minor enim est aeris caliditas ea q̃ in re est.

Quod mouetur &fluit minus putrescit quam nõ motũ:debilior enim est motus qui est ab aeris caliditate quam quia est in re.

Co.xii. Multum minus pauco putrescit :in maiori enim amplius est calidum propium & frigidum :quam ut obtineát uirtutes circunstantis: unde pars maris cito putrescit totum autem non.

Ex lectiõe.iii. & co.xiiii.

Digestionis species sunt pepensis maturitas epsesis idest elixatio & optesis idest assatura.

Indigestiõis species sunt omotes.i.cruditas molusis &stathesis licet hæc nomina proprie non dicantur rebus & naturæ sed arti:

Diffinitio. Digestio est perfectio a naturali calido ex oppositis passiuis facta :

Opposita passiua sunt propria uinicuiq; materia :cunq; huiusmodi ens digestum fuerit perfectum est & factum quod in potentia erat.

Com.xv. Principium digestionis est caliditas propria : & aliquando aliquod exterius auxilium :uelut cum alimentum digeritur per balnea: uel per alia talia.

Co.xvi.& Co.xvii. Finis digestiõis his quidem est substãtialis forma his autem forma accidentalis :ut cum digestibile :tantum humidum fuerit factum aut optesim passum aut epsesim aut putrefactum :

Co.xvii. Digesta sunt sanitatis signa :unde urina & secessiones & totaliter superfluitates dicuntur digesta esse cum insinuent caliditatem propriam &naturalem optinere super eam.

Co.xviii. Necesse est digesta grossiora & calidiora esse : tale enim efficit calidum mollius & grossius & siccus.

Diffi. Indigestio est imperfectio oppositorum passiuorum propter indigentiam propriæ caliditatis quæ est frigiditas :

Ex lectione .iiii.

Diffinitio. Pepensis est digestio quædam alimenti in pericarpis.

Co.xviiii. Tunc pepensis perfecta est quando semina quæ in pericapo sũt possunt facere tale alterum quale ipsum est.

Tunc unumquodq; perfectum dicimus quando potest facere tale alterũ quale ipsum est.

Dicuntur multa alia digestorum a pericarpis pepana non secundum eandem rationem sed secundum metaphoram ut urine & secessiones & catari eo quod caliditate obtenta sunt.

Omnia pepana passa ex aereis fiunt aquosa: ex aquosis terrestria fiunt: & uniuersaliter ex subtilioribus grossiora.

Co.xx.diffi. Omotes in digestio est alimenti in pericarpo & econtraria pepensi & fit propter indigentiam naturalis calidi: & in commensurationem ad humidum quod pepensi patitur.

Co.xxi. Nullum humidum secundum se ipsum pepensim patitur sine sicco unde aqua non ingrossatur sola humidorum.

Commento.xxii. Subtiles humores & quæ oma idest cruda sunt frigidi magis quam calidi sunt & inesibilies & impotabiles sunt.

Ex sectione quinta & co.xxiii.

Diffinitio. Epsesis est secundum totum digestio a caliditate humida: inexistentis quod scilicet est spumosum aut aquosum in terminati in humido: & dicitur nomen epsesis proprie solum in elixatis.

Commento uigesimoquarto. Quæ infrixuris assantur ab extrinseco calido patiuntur: & in quo sunt humidum faciunt magis siccum in se ipsa illud assumentia: quod autem elixatur contrarium facit: segregatur enim ex ipso humidum a caliditate quæ est in extrinseco humido propter quod sicciora intus sunt quæ epsesim passa sunt quam assa.

Commento.xxv. Corpus in quo nullum est humidum epsesim non patitur: ut lapides: neq; in quibus est humidum sed impossibile obtineri a calido proper spissitudinem ut lignum.

Commento.xxvii. Oleum non elixatur secundum se ipsum: quia neq; grossus neq; minus neq; grauius: neq; his contraria potest fieri: sicut lac in serum & coagulum ingrossatur uel subtiliatur.

Commento.xxviii. Diffi. Molinsis est indigestio eius quod in corpore interminatur: propter defectum caliditatis existentis in humido quod in circuitu est: & est contraria epsesi.

Defectus caliditatis digerentis est aut propter multitudinem frigiditatis in humido circundante: aut propter multitudinem humidi interminati quod est in epsesim patiente tunc enim accidit eam quæ in humido circundante est caliditatem ampliorem quidem esse quam ut non moueat minorem autem quam ut regulet & digerat humidum.

Ex lectione.vi.

Diffi. Optesis est digestio a caliditate sicca & aliena facta:

Optesim passa habent exteriora sicciora interioribus:elixata autem aũt contrarium.

In assatione opus est manu artificum:maius enim est assare quam elixare quoniam difficile ẽ exteriora & interiora regulariter calefacere:semper enim igni propinquiora exsiccantur citius:quare & magis.

Assatorum interra humidiora ideo sunt quoniam conclusis exterioribus porris non potest segregari intus existens humidum sed includitur.

Optesis & epsesis fiunt ab arte:sed & similes species fiunt in natura:sed in nominatæ sunt.

Ars imitatur naturam:quoniam est alimenti digestio in corpore similis est epsesi.

Animal in corpore animalis generatum non fit in stomacho:sed i segregatione putrefacta in inferiori uentre:deinde ascendit sursum:digestũ est enim in superiori uentre putrescit autem segregatum in inferiori.

Stathesis indigestio est opposita optesi;& accidit aut propter paucitatem exterioris calidi:aut propter multitudinem aquæ quæ in eo est quod optesim patitur.

Ex lectione.vii.

Principia passiua corporum sunt humidum & siccum alia autem sũt mixta ex his.

Co.xxviiii. Terra propriissime dicitur sicca:aqua uero humida.

In terra & in aqua animalia solum sunt.in aere autem & in igne non sũt quia corporum eorum materia dominans sunt terra & aqua.

Co.xxx. Corporalium passionum duriciem & molliciem necesse ẽ existere primas in terminato corpore:necesse est enim quod ex sicco est & humido aut durum esse aut molle.

Diffi. Durum est quod non cedit in se ipsum secundum superficiem.

Diffi. Molle est quod cedit in se ipsum secundum superficiem non econtra circunstando.

Aqua non est mollis non enim cedit impræssioni eius superficies in profundum sed econtra circundat.

Ex lectione.viii.

Agens agit duabus uirtutibus calido uidelicet & frigido & patitur duabus passionibus humido scilicet & sicco:& hæc passio fit aut in præsentia aut in absentia calidi aut frigidi.

Frigidum magis passiuum est quam calidum.

Actiuum est frigidum ut corruptiuum aut secundum accidẽs: aliquando enim comburere & calefacere frigidum dicitur non ut calidum sed:qa

infimul deducit:aut contra circunstat calidum:

Co.xxxi. Deficcantur omnia quæ sunt aqua :aut species aquæ ut uinum & urina & serum & quæcunq; nullam aut paruam habent substantiam non propter uiscositatem aut quæ habent aquam super iductam sicut lana aut connaturalem sic lac:

Co.xxxii. Oleum & pix non sunt species aquæ:quibus causa non subsistēdi est uiscositas.

Co.xxxiiii. Deficcantur omnia eo quod calefacta aut frigefacta sunt: sed omnia tamen calido aut interiori causantur aut exteriori coëducente humidum sicut quæ elixantur.

Ex lectione nona & co.xxxvi:

Resoluuntur contrariis quæcunq; a contrariis coagulantur :quæ enim a calido sicco coagulata sunt ab aqua resoluuntur :quæ autem ab aqua coagulantur :non coagulantur sed soluuntur ab igne:

Idem sed idem per se non est causa contrarii sed bene per accidens :nam in abiciendo calidum aqua coagulatur & i ingrediēdo calido soluitur

Ingrossatio fit humido abeunte:sicco antem constante:

Co.xxxvii. Aqua inter humida:sola non ingrossatur:

Quæcunq; cōmunia sunt terræ & aquæ a calido ingrossantur & a frigido.a calido quidem humidum educente:a frigido autem calidum exprimente cum quo humidum recedit simul euaporans

Quæcunq; mollia sunt sed non humida scilicet a dominio non ingrossātur sed coagulantur humido exeunte uelut laterassatus:quæ aūt humida mixtorum ingrossantur uelut lac.

Cōtrariorum contrariæ sunt causæ:

Ex lectione.x.& co.xl.

Quæcunq; plus aquæ habent coagulantur a frigido :ut glaties: quæ uero plus habent terræ coagulantur a calido ut lateres & sal & uitrum:

Oleum non coagulatur a calido aut frigido :& causa est quia plenum est aere :propter quod & in aqua supernatat.

Ingrossatur oleum a calido & a frigido a neutro autem deficcatur : neq; enim sol neq; frigus deficcat oleum non solum quia uiscosum est sed & quia aeris est :& non deficcatur aqua quæ in ipso est neq; elixatur ab igne : quia non uaporat propter uiscositatem.

Co.xli. Langorosi sanguines nō coagulantur sicut neq; ichor neq; phlegma nec aqua propter indigestum esse & in superatum a natura.

Co.xlii. Quæ a calido & frigido accidit coagulari hæc insolubilia maxime sunt.fiunt autem talia quæcunq; calefacta prius deinde frigido coagulātur:accidit enim cum calidum exsudauerit agrediēs plurimum humidum comprimi iterum a frigido ut nō humido det penetrationem & tale est ferrum quod liquæfactū prius a calido frigefactū coagulatur

Ex lectione.x.

Corpora mixta differunt his passionibus quæ secundum potentiam & in potentiam dicuntur: uidelicet coagulabile in coagulabile: liquabile il liquabile: mollificabile non mollificabile tangibile non tangibile: flexibile inflexibile: frangibile non frangibile: productibile non productibile: cõmunuibile non cõmunuibile: impræssibile non impræssibile: formabile in formabile: capibile non capibile: trahibile non trahibile: scissile non scissile: detruncabile non detruncabile: uiscosum fragile: commassabile non commassabile: ustibile non ustibile: exalabile non exabile.

Ex lectione.xi.& co.xliiii.

Diffi. Fractio est diuisio & separatio in magnas partes: comminutio autẽ in quascũq; partes & plures duabus.

Diffinitio: Flexibilia sunt quarumcunq; corporum non potest longitudo in rectitudinem ex circunferentia: & ex rectitudine in circunferentiam permutari.

Co.xlvi. Diffi: Impræssio est superficiei secundum partẽ in profundũ cessio: pulsione aut percussione facta totaliter aut tactu.

Co.xlvi. Diffi. Capitibilia sunt quæcũq; in se ipsa cõuenire possunt in profundum superficiei secus mutata nõ diuisa nec translata alibi alia parte & hæc sunt quæ porros habent uacuos.

Co.xlvii: Diffi. Trahibilia sunt quorum potest ad latus transferri superficies continua existens.

Diffinitio. Trahi est transferri ad mouens superficie continua existente.

Di. Ductibilia sunt quæ possunt eadem percussione simul in latus & in profundũ uel superficiem transferri secundum partem.

Ex lectione.xii.

Diffi. Scissile est quod potest diuidi ad plus quam diuidens diuidat scinditur enim cum ad plus quam diuidat procedit diuisio.

Di. Detruncabilia sunt quæ dura aut mollia existentia non possunt diuidi plus quam diuidens diuidat neq; comminui diuisa.

Diffi. Viscosum est humidum uel molle trahibile existens.

Diffinitio. Commassabilia sunt quæ capibilia sunt & mansiuam habent capturam.

Co.xlviii. Diffi. Vstibilia sunt quæ habent porros susceptiuos ignis: & humiditatem in his quæ secundum directum porris debiliorem ignẽ ut humiditas aerea.

Exabilia sunt quæ humiditatem sic habent ut euaporent ab ignitis seorsũ ad temporis longitudinem.

Lignorum exalatio & aliorum talium ut ossium & pilorũ quorum non

est nomen commune fumus dicitur cære autem & turis & picis ligni olei autem &omnium oleginorum quæ non ardent sola:quia paucum habent sicci cinsa dicitur.

Ex lectione.xiii:

Non in una specie dicitur uinum nouum &uetus:quia aliud & aliud conuenit ipsis nouum enim magis terræ habet quam antiquum.

Co.l.Quæcunq liquæfiunt ab igne aquosiora sunt:quæ autem ab aqua magis sunt terrea.

Homo mortuus est homo æquiuoce:&manus mortui manus est æquiuoce:& caro & os mortui æquiuocæ sunt similiter & ignis & aqua.

Scimus unumquod naturalium propter quid sit & quid sit &si materiam aut formam eorum habeamus maxime autem si ambo habemus cum sint generationis & corruptionis principia:& sit etiam habemus causã unde principium motus.

Ex lectione.xv.& co.liiii.

Omnia entia naturalia terminata sunt proprio opere:quæ quidem cum proprium ipsorum opus facere possunt uere tale est unumquodq:puta oculus cum uidet uere est oculus:quod autem non potest uidere æquiuoce est oculus:puta mortuus aut lapideus.

Expliciunt propositiones ex quarto libro meteororum Aristotelis:

Incipiunt propositiones ex primo libro de mineralibus Aristotelis licet apocryphus uideatur:

Erra pura lapis non fit:quia continuationem non facit sed cõmunicatiõem uincens enim in ea siccitas non permittit eam conglutinari.

Fiunt lapides conglutinatione & cõgelatiõe: in quibusdam lapidibus dominans est terra:in aliis uero aqua.

In ripis geon est terra quæ dicitur in lapidem conuerti in spatio:xxxiii..annorum.

De aqua fiunt lapides duobus modis:unus est quod congelatur aqua guttatim cadens alius quod descẽdit de aqua corrente quoddam quod descẽdit i superficie fundi ipsius fitq lapis.

Sunt quædam aquæ quæ seorsum acceptæ non gelantur q̄ si prope alueum suum funduntur gelantur fiuntq; lapides: quare ex hoc scimus q̄ i terra est illa uis mineralis quæ congelatur aquas.

Principia lapidum uel sunt ex substantia lutea uiscosa: uel ex aquea substātia in qua uincit aqua: quæ uel uirtute quadam minerali congelatur: uel uincit in ea terra faciens eam coagulari eodem modo quo coagulatur sal.

Sal non sufficit uis terrea permutare: sed adiuuat ipsam calor: calor enim adueniens coagulat ipsum uirtute oculta: & fortasse fit uirtute frigida sicca & terrea: nam aqua fit terra cum uicerint eam qualitates terræ & econuerso.

Vegetabilia quædam: & quædam animalia uertuntur in lapides uirtute q̄dam minerali lapidificatiua: & fit in loco lapidoso.

Est impossibile quod aliquod complexionatum conuertatur totum in unum elementum: sed elementa mutantur adinuicem & sic transeunt in dominans.

Sæpe lapides fiunt ex igne cum extinguitur: & sæpe contingit corpora ferrea & lapidea cadere cum corruscationibus quia ignis fit frigidus & siccus ex extinctione sua.

Montes quandoq; fiunt ex causa essentiali: quandoq; ex causa accidentali: ex causa essentiali quidem cum ex ueheméti terræmotu eleuatur terra: accidentali uero cū ex uentis uel aquæ ductu accidit cauatio pfunda & fit paulatim donec fiat uasta profunditas & erit iuxta eam magna eminentia: & hæc est præcipua causa montium:

Sunt quædam terræ molles: quædam duræ: molles aquæ ductibus uentisq; tolluntur: duræ remanent ac fit eminentia montium sicut generatio lapidum: quia aquæ ductus adducit illic sicq; fit generatio lutū uiscosum continue: quod longitudinem temporis desiccatur & fit lapis & ideo in multis lapidibus inueniuntur partes quædam animalium aquaticorum:

Venæ luteæ quæ reperiuntur in eminentiis montium non sunt de materia illa lapidea: sed de eo quod diminuitur de montibus uel terrestris aliqua substantia quam adducūt aquæ cum lutis.

Corpora mineralia in quattuor diuiduntur: in lapides liquæfactiua: sulfura & sales:

Sunt omnia ductilia liquabilia & quæ non multum ductilia sunt nec multum liquabilia.

Non multum ductilia non mollificantur nisi cum magna uiolentia: & horum substantia est substantia aquea mixta cum substātia terræ a mixtura forti nec potest unum separari ab altero quoniam gelatur substantia aquea illius a frigore post actionem caloris.

Argentũ uiuũ est ut aqua quæ admiscetur cum terra maxime subtili sulfurea mixtione forti:& quod non quiescat in superficie plana est ex siccitate magna quæ inest illi & ideo non adheret tangenti.

Albedo argenti uiui est ex claritate illius aquæ:& ex albedine terræ subtilis quæ est in illo & etiam ex admixtione aeris cum eo.

Argentum uiuum coagulatur ex uapore sulfuris faciliter.

Si fuerit argentum uiuum purum coagulabit illud uis sulfuris albi non urentis:& istud est optimum quod recipere possint qui operātur alchimiam.ut cōuertant illud in argentum:& si fuerit sulphur optimum & mundum cum rubore & fuerit in eo uis ignea simplex non urens: conuertetur in aurum.

Si fuerit argentum uiuum bonæ substantiæ & sulfur nō purum inquo sit uis adurens conuertit ipsum in æs.

Argentum uiuum si fuerit malum non mundum ponderosum terreum: & si sulfur non mundum fiet ex eo ferrum.

Stagnum uidetur argentum uiuum bonum habere sulfur uero malum: plumbum autem utrunq;.

Ars debilior est quā natura nec consequitur eam licet multum laboret.

Sciant artifices alchimiæ species uere permutare nō posse sed similia illis facere possunt.

Differentia specifica toli non potest aliquo ingenio:sed expoliatio accidentium fieri potest.

Expliciunt propositiones ex libro de mineralibus Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex libro de proprietatibus elementorum.

Ex capitulo primo.

Vattuor sunt elementa:& quædam sunt grauiora aliis quædam leuiora terra enim quæ est frigida & sicca est grauior elementorum:& quod sequitur eam in grauitate est aqua quæ est frigida & humida & quod sequitur aquam in grauitate est aer qui est calidus & humidus: & quod sequitur aerem in grauitate est ignis qui est calidus & siccus.

Terra est inferior elementorum & ignis est altior ipsorum:aer uero & aqua media sunt.

Capitulo secundo.

Omnia animalia ex quattuor materiis commixta sunt quæ sunt quattuor elementa.

Commixtio animalium est ex cholera citrina calida & sicca simili igni: & sanguine calido & humido simili aeri & phlegmate frigido & humido simili aquæ & cholera nigra simili terræ in frigore suo & siccitate sua.

Cum augetur aliquod istorum humorum aut elementorum semper mẽsuram suam secundum quam componitur ex eo ingreditur nocumentum super corpus: & cum minuitur ab ordine suo & sua compositione accidit ex eo iterum nocumentum.

Non inuenimus aliquod animalium habitare in igne.

Quando pars terræ est uincens super corpus sicut ferrum & æs: submergitur in aqua: & quando uĩcens est pars ignis & pars aeris natat sup aq̃.

Corpora pinguia ut oleum & adipes super aquam natant quoniam pars caliditatis in eis est plus: nam caliditas est eleuata semper.

Capitulo tertio.

Motus generat caliditatem: quies uero facit frigus:

Essendi frigoris semper apud nos causa nõ est nisi ex propinquitate duorum elementorum frigidiorum apud nos scilicet terræ & aquæ.

Capitulo quarto.

In habitatoribus climatis primi quod est propinquius lineæ æqualitatis propter assiduam fixionem solis accidit siccitas & caliditas: & minoratur in eis frigiditas & humiditas: quare calefiunt matrices mulierum & accidit nigredo corporum & crispitudo capillorum: quod est quia aqua quando cadit in matricem mulieris decoquit eam matrix caliditate sua donec fit frustrum deinde formatur & fit in ea spiritus uitæ iussu dei.

Qui sunt inclimate septimo quod est propinquum polo septemtrionali & lunginquum a lineea æqualitatis & a loco motus fiunt frigidi subito: quare infrigidantur matrices mulierum eorum & accidit eis albedo uehemens.

Qui sunt climatis medii sunt commixti ex albedine & nigredine:

Capitulo quinto.

In corporibus cælestibus non est stridor neq; sonus.

Capitulo sexto.

Retulit quidam ex illis qui dixerunt mare permutare locum: quod fodit puteum: & postquam peruenit ad locũ argillæ inuenit argillam solidã & durã: & fodit in ea: & reperit in ipsa gubernaculũ nauis: quasi per illud iam mare fuisset in illo loco.

Cum æquat luna mediũ cœli reuertitur aqua maris ad formam suam de

inde quando incipit accidere incipit aqua extendi iterum donec luna ē ī cardine īferiori & tūc īcipit aq̄ diminui: sicut quādo luna uult oriri incipit aqua augeri.

Permutatio lunæ super signa est in oībus.xxviii. diebus:

Permutatio mercuri & ueneris est omnibus.x.mensibus.

Permutatio solis est omni anno.

Permutatio martis fit in omnibus .xviii.mensibus.

Permutatio iouis est in omnibus.xii. annis:

Permutatio saturni fit in omnibus.xxx.annis.

Permntatio stellarum fixarum est in omnibus.xxxvi.millibus annis.

Capito septimo.

Inuenimus rōibus geometricis q̄ rotūditas terræ ē.xxiiii.millia milliaria

Mare non est permutatnm loco super terram.

Capitulo octauo.

Lumē lunæ & stellarū acq̄sitū ē a sole:& earū sb̄a est alia a substantia solis.

Corporis orbis sb̄a ē alia a sb̄a stellarū:& sb̄a solis est alia a sb̄a orbis sui.

Orbis cælestis est elemētū q̄ntū & ē sepatū a q̄ttuor elemētis nā &genere

Generatio & corruptio nō inuenitur in orbe cælesti: sed in eo creator posuit causam generationis & corruptionis.

Capitulo nono:

Omne cui sunt due extremitates est finitum:

Corpus cæleste mobile et motus eius est reuolubilis sup mediū & super duos polos meridianū & septemtrionalem.

Cui est medium sunt duæ extremitates & est habens finem.

Omni cui est extremitas una est necessario extremitas secunda.

Mundus necessario est finitus

Exitus tigris est ex monte armeniæ:& exitus euphratis est ex eodem mōte & casus eorum est in mari persico:

Tempore philippi regis fuerunt inter duos montes armeniæ duo magni dracognes: ex quorum ore uapor egrediens corrumpebat aerē: ex quo homines inde transeuntes moriebantur.

Capitulo decimo.

Aqua thermarum calida est quoniam currit super mineras sulphuris und & odor sulphuris inuenitur in ea.

Vlcani mōtis qui ē in scicilia semis intra mare cōcauitates & rimæ ī q̄bus sūt ignes nō sūt nisi ex sulphure ī uētre eius posito: cū enim fit uentus & mouetur unda in illo mari coartatur mons & calefit propter sulphur & accēditur in eo ignis & egreditur ex eo fumus & lapides combusti p̄iiciuntur in mari & natant super aquam.

Capitulo.xii.

Egreditur nilus de terra æthiopiæ & cadit in mare ī alexandria

Egrèditur geon de monte rasim quod est in india & cadit in mare orientale.

Aduerte quod in fine istius libri capitulo ultimo nominatur constantinopolis quæ tempore Aristotelis non erat ex quo potest colligi librũ istum non fuisse Aristotelis unde apocryphus uidetur.

Expliciunt Propositiones ex libro de proprietatibus elementorum

Incipiunt propositiones ex primo libro de anima Aristotelis Annotatio que lectionum ut expositio sancti Thomæ exigit posita est.

Ex lectione prima & co.primo.

Ono℞ honorabilium esse scientiam opinamur Vna scientia est magis honorabilior altera:aut quia secũdum certitudinem:aut ex eo quod meliorum quidem & mirabiliorum est: & propter utrãq; hæc anime scientiam rationabiliter utiq; in primis ponimus.

Co.ii. Videtur ad uirtutem omnem cognitio ipsius animæ proficere: & maxime ad naturalem scientiam.

Anima est tanquam principium animalium.

Co.iii Inquirimus primo consyderare & cognoscere naturam ipsius animæ & sbam:postea quæcunq; accidunt circa ipsam idest accidentia.

Co.iiii. Omnino & penitus difficilimorum est:accipere aliquam scientiam de anima.

Co.viiii Vniuersale aut nihil aut posterius est.

Co.xi. Non solum quod quid est cognoscere :utile est ad cognoscendũ causas accidentium in substantiis :sed econuerso accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est.

Omnis demonstrationis principium est quod quid est.

Secundum quãcunq; diffinitionem non contingit accidentia cognoscere:sed neq; coniecturari de ipsis facile.

Diffinitiones secundum quas non cognoscũtur accidentia sunt dialecticæ & uanæ omnes.

Ex lectione.ii.& co.xii.

Videtur nihil sine corpore pati aut facere:ut irasci: confidere desyderare & omnino sentire.

Maxime proprium animæ est intelligere :& non contingit sine corpore hoc eẽ idest intelligere.

Co.xiii. Si aliquid operationum aut passionum ipsi animæ est ꝓpriũ cõtingit utiq; eam separari:si uero nulla passio est propria ipsi animæ:nõ erit separabilis.

Co.xiiii. Animæ passiones omnes sunt cum corpore:ut ita misericordia: mansuetudo : timor confidenda : & adhuc gaudere :amare: & odire:

A duris aliquos quidem dominis & manifestis passionibus concidentibus nihil prouocari aut timere.

Nullo terrore imminente :in passionibus fiunt his timentes aliqui.

Co.xv. Passionum rationes in materia sunt & diffinitiones passionum huiusmodi sunt cum materia.

Physici est considerare de anima.

Co.xvi. Differenter diffinit physicus & dialecticus unamquamq; ipsarũ passionum animæ.

Diffi. Iram diffinit dialecticus esse appetitum uindictæ aut huiusmodi aliquid physicus uero quod est accensio sanguinis circa corpus & horum quidem alius scilicet physicus assignat materiam :alius uero id est dialecticus formam & necesse est hanc formam si est esse in materia determinata.

Diffinitio quæ est circa materiam & formam ignorans est naturalis:quæ uero circa formam solum non est naturalis : quæ autem est ex utrisq; magis est naturalis.

Co.xvii. Non est aliquis qui circa passiones materiæ non separabiles :in quantum non separabiles sunt uersetur :nisi physicus.

De quibusdam passionibus quæ sunt in materia considerat artifex ut carpentarius aut medicus.

Mathematicus considerat passiones non separabiles :nõ inquãtum talis corporis :sed in abstractione.

Secundum quod passiones sunt omnino separatæ considerat primus phylosophus.

Passiones animæ non sunt separabiles a physica materia animalium inquantum tales existunt ut furor & timor.

Ex lectione.iii & co.xviii.& co.xviiii.

Animatum ab in animato in duobus maxime uidetur differre scilicet motu & sentire.

Commento.xx. Dicunt quidam & maxime & primo animam esse id qđ est mouens.

Democritus quidem ignem aut calorem dicit esse animam.

Democritus & leucippus dixerunt spericam animam esse:propter id qđ maxime posterius per omne corpus penetrare huius figure.

Co.xxi. Dixit democritus uiuendi esse terminum idest rationem respirationem :& uiuere quamdiu hoc possunt facere animalia.

Co.xxii. Pythagoras dixit cum democrito animam esse quæ sunt in aere decisiones alii uero scilicet archelaus non: sed has decisiones esse mouens.

In idem cum prædictis feruntur quicunq; dicunt animam esse aliquid se ipsum mouens.

Co.xxiii. Anaxagoras dixit animam est mouentem omnia: qui dixit q omne mouet intellectus.

Anaxagoras non penitus dixit animam & intellectum esse idem sicut democritus qui simpliciter dicebat idem esse animam & intellectum.

Democritus non utitur intellectu tanquam potentia quadam quæ est circa ueritatem: sed idem dicit animam & intellectum.

Commento. xxiiii. Anaxagoras etiam aliquando dixit animam intellectum esse idem.

Non uidetur secundum prudentiam dictus intellectus omnibus simpliciter in esse animalibus: sed neq; omnibus homnibus.

Ex lectione.iiii.& co. xxv.

Empedocles dicit ex elementis omnibus esse animam: & unumquodq; eorum dicit animam.

Terram terra cognoscimus & æthere æthera: & aquam aqua: & ignem igne: & concordiam concordia: & discordiam discordia.

Commento.xxvi. Eodem modo plato in timeo animam facit ex principiis.

Simile simili cognoscitur.

Co.xxvii. Iudicantur res aliæ quidem intellectu aliæ uero scientia: aliæ autem opinione: aliæ uero sensu.

Commento.xxviii. Quidam dicunt quod anima est numerus se ipsum mouens.

Ex lectione.v.& co xxviiii.

Ignis subtilissimus est ex maxime elementorum incorporeus: & adhuc mouetur quia mouet alia primo.

Co.xxx. Figurarum leuiter mobilissimam spericam esse dicit democritus huiusmodi autem esse intellectum & ignem.

Co.xxxi. Anaxagoras intellectũ ponit principiũ maxĩe oĩum rerum: solisq; dicit ipsum eorum quæ sunt simplicem esse: & immixtum & purum.

Co.xxxii. Thales dixit aĩam lapidem idest magnetẽ habere quoniam ferrum mouet.

Diogenes dixit aerem omnium esse subtilissimum & principium & ideo animam esse aerem.

Heraclitus principium esse dixit uaporem ex quo alia constituit: & in corporalissimum & fluens semper & hunc esse animam.

Alcmæon dicit animam immortalem esse propter hoc q assimilatur im

mortalibus:hoc autem in esse ei tanquam motæ semper:semper enim moueri diuina omnia continue:lunamq; solem astra : & totum cœlum :dixit.

Aquam quidam enunciauerunt animam esse ut hippus :& namq; arguit sanguinem dicentes animam quoniam genitura idest semen non est sanguis genituram autem esse primam animam dicebat.

Cretias dixit aiam esse sanguinē ipsum sentire aiæ magis ꝓpriū opinās:

Omnia elementa præter terram iudicem acceperunt hanc autem nulli animam retulerunt nisi si aliquis dixerit animam esse ex omnibus elementis aut omnia.

Commento.xxxiii. Diffiniunt omnes physici animam tribus modis scilicet motu sensu & in corporeo:& horum unumquodq; reducitur ad principia.

Co.xxxiiii. Anaxagoras solis dixit in passibilem intellectum & commune aliquid nulli aliorum habere.

Quomodo cognoscit intellectus & propter quam causam non dixit anaxagoras

Ex lectione.vi.& co.xxxvi.

Falsum est de substantia ipsius animæ esse motum:sicut dicunt dicentes animam esse se ipsum mouens aut possibile moueri.

Non necesse est mouens & ipsum moueri.

Co.xxxvii. Dupliciter mouetur omne :aut secundum alterum :aut secundum se ipsum :secūdū alterum dicimus moueri quæcunq; mouentur ex eo quod sunt in eo quod mouetur :ut nautæ non similiter mouētur sicut nauis:nam hæc quidem secundū se ipsam mouetur illi uero ex eē in eo quod mouetur.

Co.xxxviii. Quattuor sunt species motus scilicet loci mutatio : alteratio: augmentum & decrementum.

Omnes dicti motus in loco sunt.

Co.xxxviiii. Album & tricubitum mouentur secundum accidens:corpus enim cui in sunt mouetur:unde non est locus ipsis.

Co.xxxx. Quod mouetur natura mouetur uiolentia:& quod mouetur uiolentia mouetur natura.

Quod mouetur natura quiescit natura:& quod mouetur uiolentia quiescit uiolentia..

Motus & quietes animæ non erunt uiolenti.

Sursum mouetur ignis terra deorsum.

Commento.xli. Si anima mouetur secundum locum sequitur resurgere corpora mortua animalium.

Co.xlii. Non oportet quod a se ipso mouetur & secundum suam substantiam ab alio moueri :nisi secundum accidens.

Co.xxxxii. Omne quod mouetur exit ab eo a quo & secundum quod mouetur.

Ex lectione.vii.& co.xliiii.

Quidam animam dicunt mouere in quo est his motibus quibus ipsa mouetur:ut democritus:

Anima facit & quiescere corpus sicut & moueri.

Anima mouet animal non uiolenter:sed per uoluntatem & intellectum:

Commẽto.xlv. Plato in timeo dicit animam mouere corpus in eo ꝙ moueri ipsam:& corpus mouet pro id quod anima est complexa ad ipsũ:

Vt uniuersum feratur secundum consonãtes motus aspectum rectũ deus reflexit in circulos:& diuidens ex uno in duos circulos dupliciter coordinatos: iterum unum diuisit in septem circulos tanquam esset animæ motus cœli motus.hæc plato in timæo.

Ex lectiõe.viii.& co.xlvi.

Plato non benedixit dicendo animam magnitudinem esse.

Commento.xlvii. Intellectus est unus & continuus:sicut intelligentia: & intelligentia est una sicut intelligibilia.

Intelligibilia eo quod consequenter se habent sunt unum:sicut numerus sed non sicut magnitudo.

Commento.xlviii. Intellectus impartibilis est:

Terminatur omnis operatio intellectus practicarum enim intelligentiarum aliqui termini idest finis sunt:& intelligentiæ speculatiuæ rationibus terminantur:ratio autem omnis diffinitio aut demonstratio est:

Demonstrationes & ex principio sunt: & habent quodammodo finem sillogismum aut conclusionem.

Demonstrationes non reflectuntur.

Diffinitiones omnes finitæ sunt.

Non contingit multotiens intelligere idem.

Intelligentia assimilatur cuidam quieti magis quam motui: similiter & syllogismus.

Commento.xlviiii. Beatum non est quod non est facile sed uiolentum.

Melius est intellectui non cum corpore esse: quemadmodum cõsuetum est dici:& multis uidetur.

Commento.l. Anima est causa motus corporis.

Commento.liii. Vnumquodque corpus propriam habet speciem & formam.

Ex lectione nona & co.liiii.

Alia opinio est tradita de anima ab antiquis credibilis quidem multis animam esse harmoniam quandam.

Isti dicunt harmoniam esse temperamentum & compositionem contrariorum in compositis & mixtis.

Co.lv. Animam neq; compositionem neq; proportionem pōssibile ē eē
Harmoniæ non est mouere :animæ autem attribuunt hoc omnes.
Co.lvi. Congruit magis de sanitate differentiæ harmoniam & omnio de corpore is uirtutibus quam de anima:
Difficilæ erit diceræ passiones & opera animæ harmoniam quādam
Com.lviii. Non eandem habet rationem idest proportionē comixtio elementoꝝ secundū quod caro & scd'm ꝙ os:
Co.lx. Deficiente anima corrumpitur harmonia.

Ex lectiōe.x.& co.lxiii.

Intelligere forsitan est alterum ab operationibus coniuncti:
Com.lxiiii. Dicere rasci animam simile est ac si aliquis dicat eam texere uel ædificare.
Melius est non differentiæ animam misereri:aut discere: aut intelligere: sed homniem anima.
Cum dico homninem moueri anima:hoc dico non tanquam motu existente in illa sed aliquando quidem ad illam:aliquando uero ab illa: ut motus sensus ad illam reminiscentia uero ab illa.
Co.lxv. Senium non est in sustinendo aliquid animam sed in quo est aīa
Si accipiat senior oculum iuuenem:uidebit utiq; sicut iuuenis.
Co.lxvi. Intelligere corrumpitur alio quodam interius corrupto scilicet organo :ipsum autem impossibile est corrumpi.
Intelligere aut amare & odire non sunt animæ passiones sed habentis illam:secundum ꝙ illam habet:quare & hoc corrupto neq; memoratur neq; amat:non enim illius erant sed composititi :qd' quidē destructū est
Intellectus diuinum aliquod & impassibile est.
Impossibile est moueri animam etiam a se ipsa.

Ex lectione.xi.& co.lxvii.

Irrationabile est differentiæ animam numeꝝ esse mouentem se ipsum.
Non est possibile intelligere unitatem & impartibilem & indifferentem esse motam.
Dicunt.s. plantonici lineam motā planum facere :punctum aut lineam.
Punctus est unitas positionem habens.
A numero si auferat quis numeꝝ aut unitatem :reliquetur alius nūerus.
Plantæ & animalium multa decisa uiuunt & uidentur eandem habere animam specie.
Commento.lxviiii. Non mouens & quod mouetur est anima: sed mouens solum:
Commento.lxx. Puncti solitarii idest unitates intellectæ nulla erit differentia nisi positio.
Quoꝝ est locus indiuisibilis & ipsa indiuisibilia sunt.
Co.lxxii. Nō oīa habent aīam corpora.

Puncta in omnibus corporibus sunt & infinita sunt:quare aïa non est numerus punctorum qui sunt corpore.
Impossibile est seperari puncta & absolui a corporibus.
Co.lxxii.Impossibile est duo corpora in eodem loco esse.
Co.lxxiiii.Numerus mouens se ipsum non solum impossibile est esse diffinitionem animæ:sed & accidens.

Ex lectione.xii.&co.lxxviiii.

Ossa nerui & pili nihil sentire uidentur.
Co.lxxxii.Rationabilissimum dicimus esse intellectum:& nobilissimum & dominum secundum naturam.
Co.lxxxiii.Multa animalium intelligentiam non habent.
Co.lxxxv.Non oportet ex omnibus iudicare: si sufficiens est altera pars contrarietatis se ipsam diiudicare & oppositam.
Recto & ipsum &obliquum cognoscimus:iudex enim utrorumq; canon idest regula est.
Obliquum neq; est iudex sui ipsius :neq; recti.

Ex lectione.xiii.& co.lxxxviii.

Aer discerptus idest attractus est similis speciei cum alio aere.

Ex lectione.xiiii.& co.lxxxviiii.

Cognoscere anime est & sentire & operari:& adhuc concupiscere & deliberare:& omnino appetitus.
Fit secundum locum motus ab anima in animalibus & adhuc augmētū: status & decrementum.
Co.lxxxx.Corpus non continet animam:sed uidetur magis contrarium animam continere corpus.
Egrediente anima corpus spirat & marcescit.
Co.lxxxxii. Quod unaquæq; partium animæ contineat aliquid corporis assimilatur impossibili qualem enim partem aut quomodo intellectus optinebit graue est fingere.
Co.lxxxxiii.Videntur platæ decisæ uiuere & animalium quædam incisorum:eandem habentia animam specie :& si non numero:& unaquæq; partium sensum habet & mouetur secundum locum in quodam tpe
Co.lxxxxiiii.Si partes decise non permanent nullum in conueniens est: instrumenta enim non habent quibus saluent naturam.
Co.lxxxxv.Quæ est in plantis anima principia quoddā est:hac enim sola communicat & animalia & plantæ & ipsa quidem separatur a sensibili principio sensum autem nullum sine hac habet.

Propositiones ex secundo libro de anima.

Ex lectione prima & co.secūdo.

Icimus unũ quoddã genus eorũ quæ sunt substantiam.
Substantiarũ alia est sicut materia quæ secundũ se nõ est hoc ali quid:alia sicut forma & species secũdũ quã dicitur iam hoc aliquid:tertia quæ est ex his idest compositum.
Materia est potentia species autem idest forma endelechia .i.actus.
Actuũ alius est sicut sciẽtia idest actus primus alius sicut cõsiderare idest actus secundus.
Co.iii. Substantiæ maxime esse uidentur corpora & horum physica:hæc enim artificialium idest artificialium principia sunt.
Physicorũ corporũ alia quidẽ habẽt uitã:alia uero non habent.
Vitam dicimus habere id quod per se ipsum habet alimentum & augmẽtum & decrementum.
Oẽ corpus physicũ participans uitam substantia erit & substantia sic sicut composita.
Co.iiii. Non est eorum quæ in subiecto sunt corpus:sed magis sicut subiectum & materia est.
Co.v. Proportionale est uigilãtia ipsi cõsiderare:somnus autem ipsi habere scilicet scientiam & non operari.
Prior generatione in eodem scientia est cõsideratione.
Co.vi.Diffi. Aĩa est primus actus corporis physici potẽtia uitã habẽtis & tale est quodcũq; corpus organicũ.
Organa plantarũ partes sunt sed penitus simplices.
Foliũ fructiferi coopimẽtũ ẽ:fructiferũ aũt fructus:radices uero ori aĩalis similes sunt:utraq; enim trahũt alimentum.
Co.viiii. Si diffinitionẽ cõem aĩe oportet dicere:erit utiq; actus primus corporis organici physici.
Nõ oportet q̃rere si unũ est aĩa & corpus:sicut neq; cæra & figura:neq; oĩo uniuscuiusq; materia & id cuius est materia:unũ enim & esse.
Cum ens & unũ multipliciter dicantur .s.de ente in actu & de ente in potẽtia quod proprie est actus est.

Ex lectione secunda & co.viii.

Si dolabra esset corpus physicum esset dolabræ esse substantia ipsius & si animatum esset anima:& diuisa hac non amplius erit dolabra & si est:erit æquiuoce.
Aĩa nõ est artificialis corporis qđ quid est esse & rõ idest forma:sed physici corporis habẽtis in se ipso principiũ motus & status.
Co.viii. Si esset oculis animal:anima ipsius essent uisus:hæc enim substãoculi est:oculis autem materia uisus est:quo deficiente nõ est oculis:nisi æquiuoce:sicut lapideus aut depictus.
Sicut se habet pars sẽsus ad partẽ corporis sensitiui:ita totus sensus ad totũ corpus sensitiuũ:in quantum huiusmodi.

Co.x. Corpus potentia ens ut uiuat non est carens anima sed est quod est habens eam.
Semen & fructus sunt potentia huiusmodi corpus habens animam.
Sicut incisio est actus .s.secundus cultella & uisio oculi ita uigilantia est actus scilicet secundus animæ sensitiuæ.
Sicus oculis est pupilla & uisus ita animal est & anima & corpus.
Co.xi. Quod nõ sit anima separabilis a corpore aut pars quædam ipsius: si partibilis apta nata est esse:non immanifestũ est.
Aliquæ partes animæ sunt actus aliquarũ partiũ corporis.
Secundum quasdam partes nihil prohibet animam separari propter id ꝙ nullius corporis sunt actus.
Figuraliter determinatum est & describitur anima.

Ex lectione.iii & co.xii.

Ex in certis certius fit quod certum & secundum rationem notius est:
Co.xiii. Animatum ab inanimato differt in uiuendo.
Multipliciter ipso uiuere dicto si unus modus horum insit in aliquo solum:ipsum uiuere dicimus:ut intellectus:& sensus:& motus.& status secundum locum :adhuc autem & motus secundum alimentum:& decrementum & augmentum.
Co.xiiii. Vegetabilia omnia uidentur uiuere & sunt in se ipsis habentia potentiam principium huiusmodi uidelicet animam per quod augmẽtum & decrementum suscipiunt secundum contrarios locos: nec sursum solum augentur nec deorsum:sed similiter in utroq;.
Quæcunq; aluntur uiuũt quosq; possunt accipere alimentum.
Commento.xv. Separari principium augmenti & alimenti ab aliis principiis uiuendi possibile est:alia autem ab hoc impossibile est in rebus mortalibus.
Co.xvi. Viuere propter hoc principium uidelicet animam uegeta bilẽ inest omnibus uiuentibus.
Aliquid dicitur animal propter sensum primum: omnia enim quæ non mouentur neq; mutantia locum :habentia autem sensum animalia dicimus:& non solum uiuere.
Sunt multa animalia manentia natura:& habent solum sensum.
Commento.xvii. ensus tactus primo inest omnibus animalibus.
Sicut uegetatiuum potest separari a tactu &ab oĩ sensu sic &tactus ab aliis sensibus.
Vegetatiuum dicimus illam partem animæ q̃ & uegetabilia participant.
Commento.xviii. Anima his distincta est.s.uegetatiuo: sensitiuo:intellectiuo & motu.

Ex lectione.iiii:& co.xx.

Actu anima una existit in utraq; parte plantæ potentia autem plures.

In entomis decisis sensum utraq; partiū habet:& motū secundum locum si aūt sensum & phantasiam & appetitum.

Vbi sensus est ibi est & tristitia & lætitia :ubi autem hæc sunt: ex necessitate & desyderium est.

Co.xxi.& co.xxii. Intellectus uidetur genus alteq; eē animæ idest alterius naturæ ab aliis partibus animæ &hoc contingere seperari scilicet ab organa sicut perpetuū a corruptibili: reliquæ autem partes animæ non sunt separabiles.

Co.xxii. Potentiæ animæ ratione altere sunt sensitiuo enim esse & opinatiuo alterū est:si sentire ab ipso opinari alterum est:similiter & aliorum unumquodq; idest similiter est de aliis potentiis.

Co.xxiii. Quibusdam animaliū omnes hæ potentiæ insunt : quibusdam uero quædam harum :alteris autem una solum: & hoc facit differentiam animalium.

Similiter alia quidem habent omnes sensus:alia uero quosdam:quædam uero unum maxime necessarium uidelicet tactum.

Co.xxiiii. Quo scimus dicitur dupliciter:quorum unum est scientia aliud anima:similiter quo sanamur aliud quidem sanitas est : aliud uero pars corporis: aut totum.

Scientia & sanitas actus est susceptiuorum : hæc quidem scientifici : illa uero sanabilis.

In patiente & dispositio actiuorum insunt actus.

Anima est quo uiuimus & sentimus & mouemur & intelligimus primū

Commento.xxv. Tripliciter dicitur substantia quarum hæc quidem species :illud uero materia:aliud ex utrisq;.

Materia est potentia:species autem actus :postea ex utrisq; animatum.

Non corpus est actus animæ sed ipsa corporis cuiusdam.

Commento.xxvi. Bene opinantur quibus uidetur q anima neq; sine corpore sit neq; aliquod corpus sit.

Anima corpus non est :sed aliquid corporis.

Vnus quisq; actus in potentia existente & in propria materia aptus natus est fieri.

Ex lectione.v.& co.xxvii.

Potentiarum animæ quibusdam insunt omnes: aliis uero quædam harum quibusdam uero una sola.

Potētias animæ dicimus uegetatiuū:sensitiuum:appetitiuum: motiuum secundum locum:& intellectiuum.

Inest plantis uegatiuū solum.

Quibusdam in est uegetatiuum & sensitiuū:si aūt sensitiuū &:appetitiuū.

Desyderium:ira & uoluntas:appetitus sunt.

Animalia omnia habent unum sensum sed'm tactum.

cui sensus in est:huic & letitia & tristitia:& dulce & triste: quibus autem hæc insunt & concupiscentia inest.

Diffi. Concupiscentia delectabilis appetitus est.

Co.xxviii. Tactus est alimenti sensus.

Siccis humidis & calidis & frigidis aluntur omnia animalia : sed aliis sensibilibus secundum accidens:

Nihil in alimentum confert :sonus :neq; color :neq; odoratus:

Sapor est unũ numero tangibilium.

Diffi. Esuries idest concupiscentia calidi & sicci:sitis autem frigidi & humidi :sapor uero delectamentum horum est:

Co.xxviiii. Quibusdam animalibus inest adhuc & secundum locum motiuum :alteris uero & intellectiuum & intellectus ut hominibus.

Co.xxx. Sicut figura non est præter triãgulum & quæ consequenter sunt idest species alias figuræ neq; anima præter prædictas partes.

Fiet in figuris una ratio communis quæ conuenit omnibus:propria autẽ nullius erit figure :similiter & in dictis animantibus.

Ridiculosum est quare unam rationem communem animabus & aliis naturalibus:quæ nullius eorum quæ sunt particularia sit ratio.

Co.xxxi. Semper quod prius est:est potentia in eo quod consequenter est in figuris & in animatis :ut in tetragono quidem trigonum est:& in sensitiuo uegetatiuum.

Ex lectione.vi.

Sine uegetatiuo sensitiuum non est :a sensitiuo autem separatur uegetatiuum in plantis.

Sine eo quod potest tangere aliorum sensuum :neq; unus ẽst:tactus autem sine aliis est:multa enim animalium neq; uisum:neq; auditum habent neq; odoratus sensum :

Co.xxxii. Sensitiuorum :alia quidem habent secundum locum motiuũ: alia uero non habent.

Vltimũ & minimũ inter partes animæ est rõcinatio siue itellectiuum:

Quibus inest ratiocinatio corruptibiliũ his & reliqua oĩa :quibus aũt illorum unumquodq; non omnibus ratiocinatio inest.

Quibusdam neq; immaginatio inest:alia autem hac sola uiuunt:

Co.xxxiii Potentiæ cognoscuntur per actus :actus per obiecta:

Priores potentiis actus & operationem secundum rationem sunt actibus autem priora obiecta.

Ex lectione.vii.

Co.xxxiiii. Vegetatiua aĩa aliis potẽtiis inest prius:& maxĩe cõis potentia est animæ:secundum quam in est uiuere omnibus scilicet uiuentibus: cuius sunt opera idest actus generare & alimento uti.

Naturalissimũ opũ oĩbus uiuẽtibus est quæcũq; perfecta & nõ orbata aut

generationē ſpōtaneā nō habēt:facere ſimilē ſibi in ſpē quatenus ipō ſemp diuino & immortali eſſe participent:ſecundum ꝙ poſſunt.
Oīa aſſimilari diuino & immortali appetunt:& illius cauſa agūt quæcūꝗ agunt ſecundum naturam.
Commento.xxxv.Finis eſt duplex .ſ.cuius & quo.
Nihil contingit corruptibilium :idem & unum numero permanere ſemper:ſed per generationem permanet ſpecie unum :
Commento.xxxvi. Anima uiuentis corporis cauſa & principium eſt ī triplici generæ cauſæ ſcilicet efficientis formalis & finalis.
Co.xxxvii.;Cauſa ipſius eſſe omnibus forma eſt.
Viuere uiuentibus eſt eſſe.
Cauſa &principium uiuentium eſt anima.
Eius quod eſt potentia ratio actus eſt.
Sicut intellectus in his ;ſ.quæ fiunt per artē gratia huius facit ideſt materiam diſponit gratia formæ eodē modo & natura hoc enim ideſt forma eſt ipſius finis :& animalibus anima.
Oīa phyſica corpora aīæ īſtrumēta ſunt tanquā gratia aīæ exiſtentia.
Anima eſt principiū motus localis :& alterationis : & augmenti & decrementi animalium.
Senſus eſt quædam alteratio.
Nihil decremētum patitur neꝗ augetur phyſice niſi alatur:& nihil alitur niſi communicet uita.

Ex lectione.viii.& co.xxxviii:

Non eſt idem omnibus ſurſum & deorſum:& uniuerſo.
Sicut caput aīaliū:ſic radices plātaꝝ ſūt ad eundē actum ordinatæ.
Congruit inſtrumenta dicere altera & eadem ex operibus
Co.xxxviiii.Cauſa alimenti & augmenti eſt anima .
Deſtruūtur in aīalibus elemēta:niſi ſit aliquid prohibens:hoc aūt eſt aīa.
Co.xli. Ignis quodāmō ē cōcā augmēti nō tñ ſimpliciter:ſed magis aīa.
Ignis augetur in infinitū quouſꝗ fuerit combuſtibile.
Natura cōſtantium omnium terminus poſitus:eſt & ratio magnitudinis & augmenti.
Determinatio quātitatis in naturalibus ex magis eſt forma ꝙ̄ ex materia:

Ex lectione nona & co.xlii.

Ab eadē potentia aīe.ſ.negetatiua:continetur nutritiua & generatiua.
Separatur ab aliis potentiis uegetatiua alimento .
Co.xlv Inſtructor nō patitur a materia ſed ab illo hæc:īſtructor aūt mutatur ſolū in actum ex otio ideſt ex potentia.
In quantū alimentū eſt nō coctū:contrariū :contrario alitur:in quā aūt ē coctum :ſimile ſimili alitur.
Co.xlvi;Nihil alitur non participans uita.

Alimentum est aliquid animatum in potentia per se &non scd'm accidēs
Co.xlvii. Alterum est alimento & augmentatiuo esse:idest ratio sed subiecto sunt idem.
Secundum quod animatum aliquod quantum est:alimentum augmētatiuum dicitur:secundum aūt q̄ est hoc aliquid & substantia alimētū est
Alimentum saluat substantiam:& ipsa usq; ad hoc est quousq; alitur.
Alimentum est generationis factiuum non eius quod alitur :sed qualis ē idquod alitur iam enim est substantia.
Generat nihil se ipsum:sed saluat:
Co.xlviii. Potentia nutritiua est potentia possibilis saluare suscipiens ipsā secundum quod est huiusmodi.
Diffi. Alimentum est quod præparat operationem nutritiuæ : unde priuatum alimento non potest esse.
Co.xlviiii. In nutritione tria sunt quod alitur:quo alitur:& alens :alens q dem est prima anima uidelicet uegetabilis:quod alitur ē corpus habēs hanc:quo uero alitur alimentum.
A fine appellari omnia iustum est.
Finis animæ uegetabilis est generasse tale quale ipsum est.
Prima anima est generatiua similis secundum speciem.
Co.l. Est duplex instrumentum quo alitur:coniunctum scilicet calidum & remotum scilicet alimentum sicut quod gubernatur manus & temo & hoc quidem scilicet temo est mouens & motū illud aūt scilicet manus mouens solum.
Omne alimentum necessarium est posse decoqui :
Operatur decoctionem calidum.
Omne animatum habet calorem.

Ex lectione.x.& co.li.

Sensus immoueri aliquid & pati accidit :est enim quædam alteratio.
Com.lii. Sensus ipsi non sentiuntur :nec sentiunt actu sine sensibilibus quæ sunt extra.
Co.liii. Dupliciter dicitur sensus & sentire uno mō actu alio mō potētia.
Co.liiii. Motus est actus imperfectus.
Omnia quæ scilicet potentia sunt patiuntur : & mouentur ab actiuo & ente in actu.
Quod patitur dum patitur dissimile est agenti: passum autem simile est.

Ex lectiōe.xi.& co.lv.

Duplex est potentia propinqua remota :propinqua:ut habes habitum scientiæ est in potentia ad sciendum:remota ut puer qui nō habet habitū
Esse in actu dicitur dupliciter uno modo sicut habens habitum scientiæ & non consyderans est in actu sciens alio modo :modo actu consyderans: & propriæ sciens dicitur.

Co.lvi. Qui reducitur scilicet de remota potentia in actum per doctrinam alteratus est:& multotiens ex contrario mutatus habitu:hic aūt idest q de propinqua ex eo q habet sensum aut scientia.

Co.lvii. Passio est duplex una est corruptio quædam facta a contrario:aliqua est magis salus quædā eius quod est in potentia ab eo quod ē actu

Co.lviii. Non bene habet dicere sapientem cum sapiat:alterari:sicut neq; ædificatorem cum ædificat.

In actum ducens se ex habitu secundum intelligere & sapere:non accipit de nouo scientiam:

Duos esse modos alterationis dicimus :unus est in priuatiuas idest contrarias dispotiones mutatio :alius est mutatio in habitum & naturam.

Ex lectione.xii.& co.lviiii.

Sensitiui prima mutatio fit a generante:cum autem generatum est habet sentire:sicut qui didicit habet scientiam :quando autem sentit secū dum actum similis:dicitur ipsi consyderare:

Co.lx. Singularium scd'm actum ē sensus :scientia aūt uniuersalium:quæ in ipsa quodammodo sunt anima.

Intelligere est in ipsa anima cum uelit sentire autem non est in ipsa ad hoc enim q aliquis sentiat necessarium est adesse sensibile.

Sensibilia de numero singularium sunt & exteriorum.

Non simpliciter est quod potentia dicitur sed aliud quidem est sicut si dicamus puerum posse militare idest potentia remota:aliud autem sicut in ætate existentem idest potentia propinqua.

Ex lectione.xiii.& co.lxi.& co. lxiii.

Duplex est sensibile:per se & per accidens :per se est duplex :aliud proprium unuscuiusq; sensus:aliud uero commune omnium

Diffi. Proprium sensibile est quod non contingit altero sensu sentiri: & circa quod non contingit errare.

Vnus quisq; sensus iudicat de propriis sensibilibus & non decipitur:

Commento.lxiiii. Sensibilia communia sunt quinq; scilicet motus quies numerus figura:magnitudo : & huiusmodi nullius sensus sunt propria :sed communia omnibus.

Commento.lxv. Secundum accidens dicitur sensibile: ut si album sit diaris :secundum accidens sentitur quoniam hoc accidit albo quod sētitur sit diaris per se.

Sensus nihil patitur a sensibilibus per accidens secundum q huiusmodi.

Sensibilium per se proprie sensibilia sunt:& ad quæ substantia apta nata uniuscuiusq; sensus.

Sensus sunt quinq; scilicet uisus auditus gustus tactus & odoratus.

Ex lectione.xiiii.& co.lxvi.

Color est uisibilis per se non autem ratione idest nō ita quod uisibile po-

tur in diffinitiõe eius: sed quoniam in se ipso habet cãm eẽndi uisibile

Diffi.Co.lxvii Oĩs color est motiuus diaphani secundum actum & hoc est ipsius natura.

Color non est uisibilis sine lumine.

Diffi.Co.lxviii Diaphanũ dico qđ est uisibile nõ quidẽ secũdũ se: sed pp extraneũ colorẽ ut aer aqua & multa solida.

Aqua secũdũ quod aqua & aer secũdũ q aer nõ sunt diaphana: sed quoniam est quædam eadem natura communis in his utrisq;: & in perpetuo superius corpore id est in cœlo.

Diffi.co.lxviiii. Lumẽ est actus diaphani secundum quod diaphanum.

Diaphanũ est in potentia secundum se respectu luminis & tenebræ.

Lumen est ut color diaphani: secundum q diaphanũ est ab igne uel a corpore alio lucente.

Nõ possibile est duo corpora esse in eodem loco.

Commento.lxx. Lumen & tenebra sunt contraria.

Diffi. Tenebra est priuatio luminis ex diaphano.

Diffi. Lumen est præsentia lucis in diaphano.

Illuminatio non fit in tempore sed in instanti.

Ex lectione.xv.& co.lxxi.

Sine colore diaphanum est: & inuisibile aũt: quia uix uidetur quod tenebrosum est.

Diaphanũ tenebrosũ qdẽ est: sed nõ cũ est actu diaphanũ: sed cũ ẽ potẽtia

Eadem natura quandoq; quidem tenebra quandoq; aũt lumen est.

Co.lxxii. Non omnia uidentur in lumine: sed solũ uniuscuiusq; corporis color proprius.

Quædã lumine quidẽ nõ uidẽtur: in tenebra aũt faciunt sensũ: sed nullius eorũ uidetur pprius color: ut quercus.putredines & quædam alia.

Co.lxxiii. Sine lumine color uideri non potest.

Diffi Hoc est in ipsi colori esse motiuũ esse secundum actum diaphani.

Si quis ponat habens colorẽ supra ipsum uisum non uidebitur.

Color mouet diaphanũ puta aerem ab hoc aũt iam continuo existẽte mouetur organum uisus.

Co.lxxiiii. Ab ipso qui uidetur colore: impossibile est pati sensitiuum: unde a medio patitur.

Vacuo facto: nõ aliquid certe: sed omnino nihil uidebitur.

Ignis uidetur & in tenebra & in lumine & ex necessitate: diaphanum enĩ ab hoc lucidum fit.

Co.lxxv. Nihil odorans & sonans tangens sensitiuum facit sensũ: sed ab odore & sono media mouentur: de tactu autem & gustu habet: se similiter: licet nõ uideatur.

Co.lxxvi Mediũ sono aer est odori aũt mediũ ĩ nõiatum est cõis enim q̃

dam passio est ab aere & aqua.
Animalia aquatica habent odoris sensum.
Homo & pedibus ambulantium quæcunq; respirant: impossibilia sunt o dorare nisi sint respirantia:
Ex lectione.xvi.& co.lxxvii.
Duplex est sonus alius quidem actu: alius autem potentia:
Aliqua non dicimus habere sonũ: ut spongiam & lanã: quædam autem habent ut æs & quæcunq; plana & lenia: quoniam possunt sonare
Est ipsius medii & auditus facere sonum actu.
Co.lxxviii. Impossibile est cum sit unum tantum fieri sonum: sed tria o portet esse .s. uerberans: & quod uerberatur: & medium.
Concaua ex repercussione faciunt multos ictus.
Co.lxxviiii. Auditur & in aere & in aqua: sed in aqua minus.
Nõ est sonus proprius aeri: neq; aquæ.
Ad hoc quod generetur sonus in aere: oportet firmorũ corporũ percussiõẽ fieri adinuicẽ & ad aerea: hoc aũt fit si maneat pcussus aer & nõ soluitur
Si uelociter & fortiter percutiatur aer: sonat.
Commento.lxxx. Echo fit cum ab aere uno facto propter uas determinãs & prohibens disfundi: iterum aer repellitur:
Videtur semper fieri echo: sed non certus: quia accidit in sono sicut in lumine.
Lumen semper repercutitur: neq; enim fieret penitus lumen si non esset ita sed tenebra semper esset extra lucum super quem cadit sol.
Ex lectione .xvii. & co. lxxxi.
Vacuũ quidem aer existimatur recte dicitur proprium medium audiẽdi.
Co.lxxxii. Sonatiuum est illud quod motuum est unius aeris continuati a se usq; ad auditum:
Auditus connaturalis est aeri.
Co.lxxxiii Per se in sonabilis est aer: propter id quod facile cessibilis est: cum uero prohibetur defluere huius motus sonus est.
Aer connaturalis est in auribus ædificatus propter id quod immobilis est quatenus certe sentiat omnes differentias sonorum.
In aqua audimus quando non ingreditur aqua ad ipsum connaturalem aerem: sed neq; in aurem propter reflexiones scilicet factas ab aere con naturali cum autem hoc accidit non auditur: & etiam si miringa idest pellis circundans aerem connaturalem laboret
Co.lxxxiiii Signum bene audiendi aut non est sonare aurem sicut cornu si enim hoc accidit homini: non est boni auditus.
Semper quodam proprio motu aer mouetur in auribus talium qui bus scilicet sonant aures unde ab instrumento auditus sonus debet eẽ extraneus & non proprius.

Co.lxxxv. Verberans & quod uerberatur sunt causa actiua soni modo autem alio & alio.

Non omne sonat quod uerberatur & uerberans: ut si obiiciatur acus acui sed oportet: quod percutitur sic dispositum esse ut aer subito dissoluatur & moueatur.

Sonus est motus possibilis moueri hoc modo quo saltantia a leuibus cũ aliquis intulerit.

Co.lxxxvi. Sicut non uidentur colores sine lumine. sic neq; sine sono acutum & graue.

Acutum mouet sensum in pauco tempore multum: graue autem in multo tempore paucum.

Ex lectione.xviii.& co.lxxxvii:

Diffi. Vox est sonus animati: inanimatorum enim nullum uocat sed secundum similitudinem dicitur uocare ut tibia: & lyra.

Multa animalium uocem non habent: ut quæ sunt sine sanguine: & etiã quæ sanguinem habentium ut pisces: & hoc rationabiliter: si quidem aeris respirati motus sonus est.

Pisces qui dicuntur uocare sonant branchiis: aut quodã altero huiusmõi

Co.lxxxviii. Quoniam omne sonat uerberante aliquo: & aliquid: & in aliquo hoc autem est aer: rationabiliter utiq; uocabunt hæc sola quæcunq; aerem suscipiunt.

Aere respirato utitur natura ad duo opera scilicet ad calorem interiorem tanquam necessarium & ad uocem propter bene esse sicut & utitur lingua in gustum & loquutionem: quorum quidem gustus necessarius est: unde & in pluribus inest: locutio autem est propter bene esse.

Co.lxxxviiii. Organum respirationis: uocalis arteria est.

In pulmone plus habent de calore pedibus gradientia: aliis animalibus: unde indiget respiratione circa cor locus primus idest pulmo.

Diffi.& com.lxxxx. Vox est percussio respirati aeris ab anima ad uocalem arteriam.

Non omnis animalis sonus est uox sed oportet animatum esse uerberãs & cum imaginatione aliquã:

Significatiuus quidam sonus est uox.

Pisces nõ habent uocem non enim habẽt guttur: & hanc partem non habent: quia non recipiunt aerem neq; respirãt.

Ex lectione.viiii.& co.lxxxxi.&co.lxxxxii.

De odore & odorabili minus bene deteriabile ẽ dictis sẽsibilibus. s. sono ut uisibili: cã ẽ q2 sẽsũ hũc nõ habemus certũ: sed priorẽ multis aĩalibus

praue Parue odorat homo & nihil odorat odorabilium sine lætitia & tristitia i. sine aliqua excellentia.

Co.lxxxxiiii. Gustũ & tactum habemus certiorem o ĩbus aliis aĩalibus.

Hō est prudentissimum animalium:
Signum in genere hoīum ingeniosos esse est secundū sensus tactus duri enim carne in epti mēte sunt: molles aūt carne bene apti.
Co.lxxxxv. Sicut hūo℞ hic qdē dulcis ille aūt amarus: sic & odores sūt Dulcis odor cātur a croco & melle acer uero a thīo uel ab aleo & huiusmōi
Co.lxxxxvi. Olfatus & cognoscitiuus odorabilis & non odorabilis
Nō odorabile aliud est secundum quod omnino impossibile est habere odorē aliđ uero pa℞ & prauū habēs odorē similiter & nō gustabile dr.
Ex lectione .xx. & co.lxxxxvii.
Olfatus immitatur per mediū ut aerem aut aquam.
Aquatica animalia odorem sentiunt: similiter & quæ cū sanguine sunt & sine sanguine: sicut & quæ in aere.
Co .lxxxxviii. Non respirans: sed aspirans aut retinens spiritum non odorat: neq₃ a lōge: neq₃ prope: neq₃ si in nasum inter ponatur odorabile odorabit:
Sensibile positum supra sensum insensibile est.
Sine respiratione non sentire proprium est hominum.
Co.lxxxxviiii. Olfatus est sensus odorabilis mali odoramenti & boni odoramenti
Corrumpitur olfatus a fortibus odoribus ut sulfuris ex quibus homo corrumpitur: & horum etiam olfatum necessariū ē habere nōn respirātia
Co.c. Respirantia nō odorāt in aqua: eo ꝙ odoratiuum opculū habet.
Odor fundatur in sicco sicut gustus in humido.
Ex lectione.xxi. & co.ci.
Gustabile est quoddam tangibile & hæc est causa quare non est sensibile per medium quod sit corpus extraneum:
Sapor quod gustabile est radicatur in humido sicut in materia
Si in aqua essemus sentiremus utiq₃ appositū dulce: sed non esset tūc nobis sensus per mediū sed in eo quod miscetur sapor ille humido: sicut in potu accidit
Commento.cii. Nihil facit saporis sui sensum sine humiditate: sed habet actu aut potentia humiditatem
Co.ciii. Tenebra inuisibilis est iudicat autem & ipsum uisus & similiter auditus soni & silentii est iudicatiuus
Impossibile ī oībus dicitur: aut quia qđ natum est habere non habet: aut quia praue habet:
Patabile est commune tactus & gustus.
Co.ciiii. Quoniam gustabile & humidū: necesse est sensitiuum ipsius neq₃ humidum esse actu: neq₃ impossibile fieri humidum.
Sicca lingua existens: non potest sentire: neq₃ multū humida.
Laborantibus amara omnia uidentur: propter id quod lingua plena hu-

huiusmodi humiditate sentiunt

Co.cv Species saporum simplices contrariæ sunt:ut dulce & amarũ: harũ autem habitæ sunt cum dulci quidem pingue: cum amaro autem salsum :media autem horum acre austerum & põticum : & acutum :fere enim omnes hæ uidentur esse saporum differentie.

Ex lectione.xxii.& co.cvi.

Si tactus non est unus sensus sed plures necessarium est tangibilia sensibilia plura esse.

Co.cvii Omnis sensus unius contrarietatis esse uidetur:ut uisus albi & nigri auditus grauis & acuti:gustus amari & dulcis.

In tangibili multæ sunt contrarietates :calidũ frigidũ :humidũ:siccũ:durum :molle :& aliorum quæcunq; sunt huiusmodi.

Co.cviii. Contrarietatum quæ sunt circa audibilia & circa uisibilia est unum subiectum ut auditui sonus:uisui color :tactui autem sic non eẽ manifestum est.

Co.cxi Ex aere aut aqua impossibile est constare animatum corpus:oportet enim firmũ esse:relinquitur autem mixtũ ex terra & ex his esse ;ut requirit caro & proportionale.

Necesse est carnem esse quid mediũ tactui adunatum:per quod fiant sensus tactus cum sint plures.

Co.cxii Plures sensus sunt tactus.

Lingua omnia sensibilia sentit secundum eandem partem :& saporem.

Tactus & gustus sunt duo sensus :quia non conuertuntur.

Ex lectione.xxiii.& co.cxiii.

Profundũ est tertia dimensio corporis.

Quorum corporum medium est aliquod corpus :non contingit ipsa se adinuicem tangere.

Humidum non contingit esse sine corpore.

Impossibile est aliud corpus tangere immediate aliud corpus in aqua:eodem modo ẽ & in aere.

Durum & molle per media extrinseca sentimus sicut & sonabile & uisibile & est odorabile.

Co.cxiiii. Omnia sentimus per medium scilicet extrinsecum sed ĩ gustu & tactu latet nos.

Co.xcv. Differt tangibile a sonatiuis & uisibilibus quoniam illa sẽtimus ex eo quod medium mouet aliquid nostrum :tangibilia autem non a medio :sed simul cum medio :sicut per clipeum percussus : non enim clipeus percussus prius percussit :sed simul accidit utrunq; percuti

Co.cxvi. Animalia sensibilia apposita supra sensum non sentiunt : supra carnem autem posita sentiunt quare medium tactui caro.

Co.cxvii. Tangibiles qualitates sũt differẽtie corporis secũdũ qd' corpus

Dico differẽtias q̄bus elemẽta distinguũtur calidũ:frigidũ hũidũ & siccũ
Co.cxviii. Calidũ frigidũ aut duꝝ est molle nõ sentimus : sed excellẽtias eoꝝ tãq̄ sẽsu i medietate q̄dã existente eius q̄ i sensibilibus ẽ ꝓrietatis:
Mediũ est discretiuum ultimoꝝ.
Co.cxviiii. Sicut sensus debens sentire album & nigrum neutrum ipsorum est actu potentia uero est sic & in aliis sensibus :& in tactu uidelicet calidum :neq; frigidum.
Co.cxx. Intãgibile dicitur dupliciter aut quod habet paruam qualitatem tangibiliũ:aut excellentiam:sicut corruptiuam.

Ex lectione .xxviiii.& co.cxxii.

Oportet de oĩ sẽsu uniuersaliter accipere quoniam sensus est susceptiuus specieꝝ sine materia:ut cæra anuli sine ferro & auro recipit figuram.
Sensus uniuscuiusq; ab habente colorẽ:aut humorẽ:aut sonũ patitur:sed non inquantum unumquodq; illorum dicitur sed inquantum huiusmodi i.est coloratum & secundum formam :
Co.cxxii. Sensitiuum primum i.est organum est illud in quo est huiusmodi potentia i.est sensus
Organum & potentia sunt idem subiecto sed esse i.est ratio est alterum.
Commento.cxxiii. Sensibilium excellentiæ corrũpunt sensitiua.i.organa
Co.cxxv. Non habens olfatũ impossibile est pati ab odore :& eadem ratio est in aliis sensibus.
Co.cxxvi. Neq; lumen neq; tenebra:neq; sonus.neq; sapor:aliquid facit in corpora insensibilia nisi per accidens:sed tangibilia & humores faciũt

Propositiones ex tertio libro de anima Aristotelis

Ex lectione.cxxviii.& co.i.

n On ẽ alius sẽsus ꝑter quĩq;.dico aũt hos uisum auditum olfatũ gustum :& tactum.
Necesse est si deficit aliquis sensus:& organũ nobis deficere :
Co:cxxx. Organa sẽtiẽdi solũ sũt ex duobꝰ siplíciũ corpoꝝ.s.ex aere & aq̄
Pupilla aq̄ auditus uero aeris:olfatus aũt hoꝝ alterius est.
Nihil sine calore sensitiuũ est.
Co.cxxxi. Oẽs sẽsus habẽtur nõ ab aĩalibus ĩpfectis neq; orbatis sed pfcis.
Talpa sub pelle est habens oculos.
Co.cxxxiii. Nõ pt eẽ aliqđ ꝓpriũ organũ sensus sẽsitiuũ coĩum sẽsibiliũ q̄ sentimus unoquoq; sensu per se & non per accidens.
Sẽsibilia coĩa sunt quinq; .s.motus :status :figura :magnitudo :numerus & hæc oĩa quadam immutatione sentimus.
Figura quædam magnitudo est.
Quiescens cognoscitur in eo quod non mouetur:numerus uero negatio

ne continui.

Per se unusquisq; sensus cognoscit unum

Co.cxxxiiii. Sentimus filiū sophroni non quia filius sophroni: sed quoniam albus huic enim accidit esse sophroni filius.

Cōmuniū sensibiliū habemus sensum cōmunem nō secūdū accidens:

Sensus sentiunt propria sensibilia adinuicem secūdum accidens.

Ex lectione.ii.& co.cxxxviii.

Videns tanquam coloratum est

Vnūquodq; sensitiuū est susceptiuū sensibilis sine materia.

Abeūtibus sensibilibus insunt nobis sensus & phātasiæ quibus sentimus

Actus sensibilis & actus sentientis idem est & unus: esse autem ipsorum non idem: & dico actum sensibilis: ut sonus secundum actum qui est sonatio: & actum auditus: ut auditum secundum actum qui est auditio.

Co.cviiii. Motus & actio & passio sunt in eo quod agitur.

Actiui & passiui actus in patiente fit: unde non necesse est omne mouens moueri.

Com.cxl Sicut actio & passio in patiente sed non in agente est: sic & sensibilis actus & sensitiui in sensitiuo est.

Com.cxli. Necesse est sonum secundum actum idest sonationem & auditum secundum actum idest auditionem simul saluari: & simul corrumpi: secundum potentiam autem non est necesse.

Co.cxlii. Philosophi priores non benedicebant: nihil opinantes neq; album: neq; nigrum sine uisu esse: neq; humorem sine gustu: de sensu quidem & sensibili secūdum actum accidit quod ab eis dictum est: sed secundum potentiam non accidit.

Co.cxliii. Sensus proportio quædam est.

Sensibilia excellentia corrumpunt sensum.

Ex lectione.iii.& co.cxliiii.

Vnus quisq; sensus est cognoscitiuus subiecti sibi sensibilis: qui est in sensitiuo in quantū sensitiuum:

Sicut aliquis dicit sic intelligit & sentit:

Nō est possibile diuersis potentiis iudicare diuersa.

Antiqui idē dixerunt esse sapere & sentire.

Ex lectiōe.iiii.&co.cl.

Talis ē itellectus i terrēis hoibus q̄lē ducit i die pater uirorū deorūq; hæc homerus.

Co.cli. Deceptio & ignorantia magis propria est aīalibus quā scientia: & pluri tempore in hac permanet anima.

Deceptio & scientia contrariorum eadem est.

Co.clii Nō est idē sapere & sētire: sentire enim in est oībus aīalibus: sapere autem in paucis animalium est.

Intelligere non est idem q sentire.
Intelligere contingit recte & non recte: recte quidem secundum prudentiam & scientiam aut secundum opinionē ueram non recte autem secundum contraria horum.
Sensus propriorum sensibilium semper est uerus & inest omnibus animalibus intelligere autem contingit falso & nulli inest cui nō inest ratio.
Co.cliii. Phantasia est alterum a sensu & ab intellectu: & hæc non fit sine sensu & sicut hæc non est opinio.
Non ē eadem phantasia & opinio.
Passio phantasiæ in nobis est cum uolumus; opinari autem non in nobis est necesse est enim falsum aut uerum dicere.

Ex lectione.v.& co.clv.

Phantasia est secundum quam phantasma aliquod in nobis fieri dicimus
Potentiæ uel habitus quibus discernimus uerum aut falsum huiusmodi sunt scilicet sensus: opinio scientia: & intellectus.
Co.clvi. Phantasia non est sensus neq in actu neq in potentia.
Sensus secundum potentiam semper adest uiuentibus & non orbatis phātasia autem non.
Sensus secundum actum inest omnibus bæstiis phantasia autem non: ut formicæ aut api aut uermi.
Sensus secundum actum ueri sunt semper phantasiæ autem plures falsæ.
Co.clvii. Phantasia non semper est uera dominantium: neq una erit: ut scientia & intellectus est enim & phantasia & falsa.
Opinioni inheret fides non enim contingit opinantem de quibus ei uidetur non credere.
Bæstiarum nulli inest fides phantasia autem multis.
Opinionem sequitur fides: fidem suasum esse: suasionem autem ratio.
Bæstiarum nullis inest ratio.

Ex lectione.vi. & co.clx.

Phantasia est quidam motus & non sine sensu fit: & est in his tātum quæ sentiunt & quorum est sensus.
Contingit motum fieri ab actu sensus & hūc similem necesse est esse sēsui
Commento.clxi. Multa secundum phantasiam contingit facere & pati habens ipsam.
Contingit phantasiam esse ueram & falsam.
Propriorum sensibilium sensus est uerus: aut quā paucissimū habēs falsū
Co.clxii. Diffi. Phantasia est [illegible] motus a sensu secundum actum factus.
Com.clxiii. Quoniam uisus maxime sensus est: nomen a luie accepit phantasia: quoniam sine luie nō est uidere.
Quoniam immanent idest perseuerant phantasiæ & similes sunt sensibus: multa secundum ipsas operantur animalia alia quidem quia nō

habent intellectum ut bæstiæ :alia uero ex uelamento intellectus aut passione aut egritudine aut somno :ut homines.

Ex lectione.vii.& co i.

Intellectus est pars animæ qua cognoscit anima & sapit.

Co.ii. Quia intelligere est sicut sentire:itelligere pati aliquid utiq; erit ab intelligibili :aut aliquid huius alterum idest simile passioni habere :& impassibilem oportet esse scilicet passione propriæ dicta sicut sensus.

Co.iii Similiter se habere sicut sensitiuum ad sensibilia:sic intellectiuum ad intelligibilia quia scilicet utrunq; est in potentia ad obiectū suum.

Co.iiii. Necesse est quoniam omnia intellectus intelligit immixtum esse hoc autem est ut cognoscat:intus apparens enim prohibebit extraneū & obstruet.

Commento. .v. Intellectus nullam habet naturam nisi istam quod est possibilis.

Intellectus quo opinatur & intelligit anima nihil est actu eorum quæ sūt intelligibilium ante intelligere.

Co.vi. Non misceri est rationabile intellectum corpori:qualis enim utiq; fiet itellectus aut calidum aut frigidum :si organum aliquod erit intellectiuo :sicut & sensitiuo :nunc autem nullum est.

Benedicentes sunt antiqui animam esse locum specierum:nisi qđ nō tota s.est locus sed intellectiua:neq; actu sed potentia habet species.

Co.vii Nō similis est impassibilitas sensitiui & intellectiui: sensus eni nō potest sentire ex ualde sensibili:sed intellectus cū intelligit aliquid ualde intelligibile:non minus intelligit in fima:sed & magis.

Sensitiuum non sine corpore est:intellectus autem separatus est.

Ex lectione.viii.& co.viii.

Quod itellectus idest possibilis fiat actu singula:tūc accidit cū possit operari p se ipsum:& est quidē tūc potētia quodāmō nō tamen similiter& ante adiscere &iuenire:& ipe .s.factus in actu se ipsū tūc pōt intelligere

Co.viiii.& co.x.Quoniā aliud est magnitudo & magnitudini eē:& aq̄ & aq̄ eē & sic in multis aliis nō aūt in oībus qbusdā enim idem est caro& carni esse tho.accipit nomen carni nomine substantiæ separate nobis ignote sensitiuo calidū & frigidū iudicat aia & alia quoꝝ rō idest proportio est quædā caro potentia intellectiua iudicat:aut separatā & oīo diuersa aut eadem sicut circunflexa se habet ad se ipsam : cum extensa fuerit carni esse discernit.

Co.xi Sicut res sunt separabiles a materia:sic & quæ sunt circa intellectū.

Ex lectione.viiii.& co.xiiii.

Potentia quodammodo est intelligibilia intellectus:sed actu nihil est eorum ante quā intelligat :oportet enim sic esse in intellectum:sicut in tabula rasa in qua nihil est actu scriptum.

Co.xv. Intellectus scilicet possibilis intelligibilis est sicut intelligibilia nō scilicet per essentiam suam sed per speciem.
In his quæ sunt sine materia idem est intelligens & quod intelligitur:scientia enim & scibile idem sunt.
Co.xvi. In habētibus materiā potētia solū unūquodq; est s.de numero intelligibiliū: quare illis nō inerit itellectus:sine materia.n.potētia est intellectus talium.

Ex lectione .x.& co.xvii.&co.viii.

Sicut in omni natura est aliquid hoc quidem quæ scilicet quandoque est in potentia & quandoq; in actu materia unicuiq; generi quæ est est potentia oīa illa alterum aūt est cā & factiuū quod in faciēdo oīa ut ars ad materiam se habet necesse est & in aia has esse differentias:ē enī intellectus possibilis in quo omnia fierit possunt agens uero in omnia facere sicut habitus quidam & sicut lumen.
Co.xviii. Lumē facit quodammō potentia existētes colores actu colores
Co.xviiii. Intellectus agēs sepabiles ē &ipassibilis & imixtus sb̄a actu ens Semp̄ onorabilius est agens patienti & principiū scilicet actiuū materia Idem est secundum actum scientia:rei scitæ.
Co.xx. Scientia q̄ est secundum potentiam tempore prior in uno est universaliter autem neq; tempore prior est.
Intellectus i actu nō aliquando qdē intelligit aliquādo uero nō itelligit.
Separatus est solū hoc quidē uere est:& hoc solū immortale & perpetuū.
Nō reminiscimur s.post mortē quia intellectus quidem ipassibilis est passiuus uero intellectus scilicet uirtus sensitiua corruptilis est:&sine hoc non intelligit intellectus.

Ex lectione .xi.xxi.

Indiuisibiliū intelligētia in hiis est circa quæ nō est falsum:in quibus aūt & falsū & uerum est compositio quædam intellectū ē.i.rez̄ itellctaz̄.
Co.xxii. Falsum in compositione & diuisione semper est.
Vnum facies unumquodq; idest compositiones ꝑpositiões est itellectus
Co.xxiii. Indiuisibile quoniā dicitur dupliciter & potentia & actu:nihil ꝓhibet intellectum intelligere indiuisibile cū longitudinē intelligat: in diuisibile enim actualiter intelligitur in tempore indiuisibili.
Co.xxiiii. Indiuisibile specie intelligit intellectus in tp̄e indiuisibili
Co.xxv. Pūctū & oīs diuisio &sic indiuisibile:mōstratur sicut priuatio.
Si alicui intellectui non inest contrarium ad cognitionem alterius: ipse se ipsum cognoscitur scilicet primo & per se& actu est scilicet semper & separabile scilicet omnino a materia.
Co.xxvi. Intelligētia qua dicit intellectus aliquid de aliquo sicut affirmatio est uera oīs uel falsa:intellectus autem nō oīs:sed qui est ipsius qd' quid est uerus est semper sicut uidere proprii obiecti uerz̄ est.

Sunt ex actu ente omnia quæ fiunt.

Ex lectione.xvij.& co.xxvii.& co.xxviii.

Sensibile ex potentia existente sensitiuo actu est faciens sensitiuum

Non patitur neq; alteratur sensitiuum a sensibili:unde alia est hæc species motus scilicet a motu physico motus enim scilicet physicus in perfecti est:est actus:simpliciter autem est actus alter scilicet a physico qui est p fecti ut scilicet est sentire:

Sentire solum simile est ipsi dicere solum & intelligere.

Co.xxviiii. Delectari & tristari est agere sensitiua meditate idest sẽsu com muni ad bonum aut malum in quantum talia:

Non alterũ est.i.subiecto appetitum & fugitiuum abinuicem:neq; a sensi tiuo:sed esse idest ratio aliud est.

Commento .xxx. Intellectiue animæ phantasmata ad intellectum sũt ut sensibilia sunt ad sensum.

Nequaquam sine phantasmate intelligit anima.

Co.xxxiii. Intellectũm species intelligit in phantasmatibus: & aliquando quæ sunt in anima phantasmatibus aut intellectibus tanquam ui dens ratiocinatur.

Co.xxxvi. Mathematica non separata scilicet secundum esse: tanquã si se parata sint intelligit intellectus:

Omnino intellectus in actu est res secundum acta intellecta.

Vtrum contingat aliquod separatorum intelligere intellectum existen tem non separatum a magnitudine:aut nõ considerandũ est posterius

Ex lectione .xiij.& co xxxvii.

Omnia quæ sunt quodammodo est anima.

Omnia quæ sunt aut sensibilia sunt aut intelligibilia:

Scientia est scibilia quodammodo:sensus autem sensibilia.

Co.xxxviii. Secatur scientia & sensus in res idest in actum & potentiam quemadmodum & res quæ quidem potentia est scientia in ea quæ sũt potentia scilicet scibilia quæ uero actu in ea quæ sunt actu.

Ipsas res non est anima non enim lapis in anima est:sed species.

Anima sicut manus est:manus enim est organum organorum:& intelle ctus species specierum:& sensus species specierum sensibilium.

Co.xxxviiii. Quoniam res nulla a nobis intellecta est ꝑter sensibiles ma gnitudines:ob hoc non sentiens nihil utiq; adiscet neq; intelliget:sed cum speculatur necesse est utiq; aliquod phantasma speculari.

Phantasmata sensibilia sunt præter ꝙ sunt sine materia.

Primi intellectus non phantasmata sunt sed nõ sunt sine phantasmatibus

Ex lectione.xiiii & co xlii.

In rationatiua parte uoluntas fit:in irrationabili autem fit concupiscen tia & ira idest irascibilis.

Co.xliiii Semper propter aliquid motus secūdum locum aut phantasiā aut cum appetitu est:nihil enim non appetens aut fugiens mouetur secundum locum :nihil uiolentia.

Co.xxxxvi Natura non facit frustra aliquid:neq; deficit in necessariis: nisi in orbatis & imperfectis.

Aīalia īmobilia perfecta & nō orbatēs sunt :signum aūt est quia generatiua scilicet similis sibi sunt & augmentum habent & decrementum.

Commento. xlvi. Rationatiua pars & uocatus intellectus non mouens secundum locum.

Speculatiuus intellectus nihil speculatur agibile :neq; didicit aliquid de fugibili aut persequibili.

Semper motus aut fugientis aut persequentis aliquid est.

Co.xxxxvii Percipiente intellectu practico & dicente fugere aliquid aut persequi non mouetur hō:sed scd'm cōcupiscentiam agit ut in continens.

Co.xlviii. Appetitus motus localis dominus non est: abstinētes enim appetentes & concupiscentes non operantur ea quorum habent appetitū sed sequuntur intellectum.

Ex lectione.xv.& co.xlviiii.

Multi præter scientiam sequuntur phantasias:

Com.xlviiii Intellectus qui propter aliquid ratiocinatur:& qui practicus est.differt a speculatiuo fine.

Appetitus propter aliquid omnis est.

Cuius est appetitus idest appetibile principiū est practici ītellectus:ultimū aūt .s.in consyderatione intellectus practici principium actionis est.

Rationabiliter hæc duo uidentur mouentia :appetitus scilicet intelligentia practica appetibile enim mouet pp hoc & intelligentia .s.practica.

Co.l. Phantasia cum mouet non mouet sine appetitu.

Vnū scilicet uniuersalissimū est mouens quod est appetibile.

Appetitus & intellectus mouent secundum communem aliquam speciem scilicet appetibile

Intellectus non est mouens sine appetitu :uoluntas enim appetitus est.

Cum aliquis secundum rationem mouetur:secundum uoluntatem mouetur :appetitus autem mouet præter rationem concupiscentia enim appetitus quidam est.

Co.li. Intellectus omnis principiorum rectus est appetitus autem & phantasia recta & non recta.

Semper mouet appetibile &hoc scilicet appetibile est bonum uel apparēs bonum :non autem omne bonum est appetibile mouens: sed actuale idest agibile bonum:actuale uero bonum est contingens aliter se habere unde bonum in sua uniuersalitate non mouet.

Co.liii Appetitus fiunt contrarii adinuicem:hoc autem fit cum ratio &

cōcupiscentiæ cōtraria fuerint:intellectus enim propter futurum retrahere iubet:concupiscentia autem propter ipsum iam præsens incitat uidetur enim concupiscenti quod in præsente delectabile est simpliciter bonū propter id quod non uidetur quod futurum est.

Co.liiii. Specie est unum mouens quod est appetibile:aut appetitiuum: numero autem plura mouentia.

Primum mouens omnium est appetibile:hoc enim mouet cum non mouetur:eo quod sit intellectum aut imaginatum.

Tria sunt in motu:unum quidem mouens:secundum autem quo mouet tertium autem quod mouetur.

Mouens est duplex aliud quidē immobile: aliud quod mouetur.

Mouens immobile in motu animalis est actuale bonum mouens autem quod mouetur est appetitus:mouetur enim omne quod appetit:& appetitus idest appetere actus & quidam motus:est scilicet perfecti :quod autem mouetur animal est quo uero mouet organo appetitus iam hoc corporeum est.

Co.lv. Omnia animalia pulsu & tractu mouentur propter quod oportet sicut in circulo manere :aliquid in animali & hinc incipere motum.

Ex lectione .xvi.& co.lvi.

In quantum appetitiuum est animal :sic sui ipsius est motiuum.

Appetitiuum non est sine phantasia.

Phantasia omnis rationalis aut sensibilis est.

Animalibus quibus tactus solum in est sensus sicut mouentur in determinate:sic concupiscentia & phantasia indeterminate sunt.

Co.lvii. Sensibilis phantasia aliis animalibus in est deliberata autem in rationalibus:utrū enim agat hoc aut hoc rationis est opus.

Ratio deliberans potest unum ex pluribus phantasmatibus facere.

Debileratiuum non habet appetitus inferior propter phantasiam sēsibilē

Vincit appetitus inferior aliquando:& mouet deliberationem .aliquando autem mouet sicut spæra scilicet superior inferiorem appetitus superior appetitum inferiorem.

Natura semper quæ sursum est spæra principalior est & mouet inferiorē ut tribus lationibus moueatur.

Co.lviii. Scientifica uirtus idest ratio speculatiua non mouet scilicet ad operationem sed manet.

Ratio practica autem est uniuersalis alia particularis:uniuersalis quidem dicit quod oportet talem tale agere:particularis autem ꝙ hoc tale ego talis:& particularis mouet:non quæ uniuersalis:aut utraq;: sed uniuersalis quidem quiescens magis particularis autem non

Ex lectione.xvii.& co. lviiii.

Vegetabilem animam necesse est habere omne quod uiuit & animam ci

licet uegetabilem habet a generatione usq; ad corruptionem:

Necesse est omne quod generatur augmentum habere & statum & decrementum:hoc autem sine alimento impossibile est esse.

Co.lx. Sensum non necesse est esse in omnibus uiuentibus.

Propter aliquid omnia quæ sunt natura subsistunt :aut concidentia sunt eorum quæ sunt propter aliquid.

Finis est opus naturæ.

Co.lxii. Nullum habet animam corpus manens sine sensu

Com.lxiii. Animal est corpus animatum.

Omne corpus scilicet generabile & corruptibile tangibile est tangibile dico q' est sensibile tactu.

Gustus est sicut tactus quidam:

Corpus simplex tactum non habet:

Com.lxiiii. Sonus & color & odor nõn alunt:neq; faciunt augmentum neq; decrementum.

Gustus & tactus necessarii sunt animali:alii autem sensus sunt propter bonum & generi animalium non cuiq; : sed quibusdam :ut processiuo necesse est in esse.

Ex lectione.xviii.& co.lxvi

Impossibile est esse simplex animalis corpus.

Ossibus & capillis & huiusmodi partibus non sentimus quia terreæ sunt & plãtæ nullum habent sensum quia terreæ sunt.

Sine tactu neq; unum possibile est alium sensum esse.

Sensus tactus nõ est neq; terræ neq; elementorum ullius.

Commento. lxvii. Necesse est solo priuatiua sensu tactus animalia mori.

Alia sensibilia excellentiis suis nõn corrumpunt animal :sed solum sensus nihil secundum accidens:puta si simul cum sono depulsio fiat & ictus quæ tactui corrumpunt.

Co.lxviii. Tangibilia excellentia non solum corrumpunt sensum sed & animal :quia necesse est animal solum habere tactum.

Alios sensus a tactu habet animal non propter esse:sed propter bene esse ut uisum quia in aere & aqua uiuit ut uideat : & omnino quia in diaphano :gustum habet propter delectabile & triste :ut sentiat quod in alimento est & concupiscat & moueatur : auditum autem ut significetur aliquid ipsi :liguam aũt habet quattenus significet aliqd alteri:

Expliciunt propositiones ex tertio libro de anima Aristotelis

Incipiunt propositiones ex libro de sensu & sensato & lectiones sunt notatæ secundum expositionem sancti thon.æ.

Ex lectione prima.

Ommunia corporis & animæ sunt sensus & memoria: ira idest irascibilis & desyderium idest concupiscibilis & omnino appetitus: & cum his gaudium & tristicia.

c Physici est de sanitate & infirmitate prima inuenire principia: neq; enim sanitatem neq; infirmitatem possibile est fieri carentibus uita.

Plurimi physicorum & medicorum qui magis philosophicæ artem prosequuntur: ii quidem scilicet physica finiunt ad ea quæ de medicina: ii uero scilicet medica ex hiis quæ de natura incipiunt quæ de medicina:

Quoniam sensus per corpus fit animæ manifestum est & per sermonem idest rationem & absq; sermone.

Ex lectione.ii.

Vnumquodq; animal secũdum quod animal necesse est habere sensum p sensum enim animal esse & non esse animal determinauimus.

Propriæ sensus tactus & gustus in sequitur omnia animalia necessario.

Delectabile & tristabile circa escam discernitur gustu: ut hoc quidem animal fugiat hoc autem prosequatur

Sapor ẽ nutritiuæ animæ passio quia uidelicet appræhenditur gustu ordinato ad nutritionem:

Sensus qui animalibus ad exteriora proficiscentibus insunt sunt ordoratus auditus & uisus: & omnibus animalibus causa salutis insunt.

Horum sensuum ad ipsam uitam & ad notitiam melior est uisus secundum se: multas enim differentias & multimodas anuntiat uisus potentia quia omnia corpora colore participant.

Communia sensibilia magis per uisum sentiuntur dico autem cõmunia magnitudinem motum figuram: numerum.

Auditus soni tantum differentias percipit. in paucis autem animalibus has uidemus & eas quæ uocis.

Secundum accidens ad prudentiam auditus plurimam confert partem sermo enim audibilis existens causa est disciplinæ nõ secundum se sed secundum accidens: ex nominibus enim constat: nominum uero unumquodq; symbolum est quare sapientiores a natiuitate priuatis utrũq; sensu sunt cæci surdis & mutis.

Ex lectione.iii.

Constructo & moto celeriter oculo uidetur ignis lucere hoc autem in tenebris habet accidere.

Lenia in tenebris nata sunt fulgere: non lumen facere.

Oculi nigrum & medium lene est.

Apparet ignis lucere moto oculo:quia accidit duo fieri unum :quia scilicet pupilla diuiditur hoc autem celeritas facit motus ut uideatur adesse uidens & uisum nam pars pupillæ lenis uidetur ad altera parte pupillæ & lucida apparet in tenebris:& hoc modo ipse se ipsum uidet oculus: quemadmodum in reflexione ut puta speculi.

Ex lectione.iiij.

Cum democritus dicit uisum aquam esse uerum dicit non tamen accidit uidere secundum quod aqua est sed secundum quod est perspicuum: quid est aeri commune est:sed magis seruabilibus est aqua aere & magis spissum:quare pupilla sunt & oculus aquæ.

Corpus minime rigens est oculus: nulli enim quod infra palpebras est riguit.

Animalium quæ sine sanguine sunt duræ pellis sunt oculi: & hoc facit protectionem.

Ex lectione quinta.

Sine lumine impossibile est uidere.

Siue sit lumen siue sit aer quod est inter rem uisam & oculum motus scilicet alterationis qui fit per ipsum medium facit uidere: inquantum scilicet medium alteratur recipiendo species intentionaliter colorum.

Necessario perspicuum est & receptibile luminis quod interius est oculi.

Quibusdam uulneratis in bello iuxta tempore :ita ut absiderentur porri occuli accidit fieri tenebras sicut lucerna extincta eo quod quasi lāpas quædam absissa fuit scilicet absissis neruis perspicuum uocatum pupilla.

Sensibile facit agere idest actu uel operarum sensum quare necesse est existere sensum in potentia prius.

Diffinitio. Odor fumalis est euaporatio : fumalis autem euaporatio ab igne est.

Circa cerebrum proprium sensitiuum odoratus existit.

Potentia calidum materia est frigidi.

Oculi generationem a cerebro constat esse.

Cerebrum frigidius & humidius omnibus partibus corporis est.

Gustatiuum species quædam tactus est: & ideo circa cor sensitiuum est ipsorum scilicet gustus & tactus.

Cor oppositum est cerebro & est calidissimum partium corporis.

Ex lectione .vi.

Diffi. Lumen est color perspicui secundum accidens per aliud scilicet a copore lucido quando enim est aliquid ignitum idest lucidumin perspicuo præsentia quidem eius lumen est carentia autem tenebræ.

Perspicuum non est proprium aeris uel aquæ nec alicuius sic dictorum corporum sed est quædam communis natura quæ separata quidē nō est:in his uero est & in aliis corporibus in his quidem magis in his

autem minus.

Color est in corporis extremitate: sed non extremitas est.

Aer & aqua exterius idest non proprio colore colorata sunt & enim aurora talis est.

In aere & aqua quia indeterminato accidit color non eundem habent colorem accedentibus prope & longe aer & aqua.

In corporibus interius idest proprio colore coloratis determinata est apparitio coloris.

Idem in corporibus interius & exterius coloratis est susceptiuum coloris scilicet perspicuum quod secũdum quod existit in corporibus colores facit participari aut plus :autem minus.

Diffi. Color est extremitas perspicuum in corpore determinato

Ex lectione.vii.

Quemadmodum in perspicuo lux facit lumen .eius uero priuatio tenebras:sic & in corporibus cum insit scilicet lux album & nigrum fit.

Qui in numeris bene proportionalibus consistunt colores :quemadmodũ in cõcordantiis:delectabitissimi colorum esse uidentur: ueluti coccineus & puniceus :pauci autem tales sũt propter causam propter quã & symphoniæ paucæ.

Ex lectione.viii.

Melius est dicere uisionem fieri per moueri statim intermedium sensus a sensibili quanta actu & defluxionibus.

Homines equos aut semina contingit diuidere ad minima :hominum enimminimum homo est & equorum equus:quare horum minimo ꝑrum fit commixtio.

Ex lectione.viiii.

Manifestius est nobis saporum genus quam odoris huiusmodi autem cã est:quoniam peiorem habemus aliis animalibus odoratũ:& ipsis aliis sensibus qui in nobis sunt.

Tactum certissimum aliorum animalium habemus :gustus autem quidã tactus est.

Natura aquæ uniuersaliter idest secundum se insipida est:necesse est autẽ in ipsa aqua haberi genera saporum sicut scilicet in radice.

Subtilissimum omnium humorum aqua est & ipso oleo :sed protenditur oleum plus aqua propter uiscositatem:aqua autem tenuior est quare & grauius est seruare in manibus quam oleum.

Ex lectione.x.

Talis est aqua per qualem terram transit: & hoc maim est in salsis aquis maxime aliis tamen a mare.

Sal quædam terræ species est :

Quæ per cinerem colatæ sunt aquæ :ipso amaro existente amarum fa-

ciunt saporem.
Ignis secundum quod ignis: nihil natum est facere uel pati nec aliud quic quam: sed quæ est contrarietas in unoquoq; secundum hanc omnia & faciunt & patiuntur.
Diffi. Sapor est passio facta in humido a sicco terrestri cum additione calidi gustus sensum secundum potentiam alterans in actu.
Sensibile ducit sensitiuum potentia præexistens ad actum.
Non sicut discere sed sicut speculari est sentire quia scilicet in eo qui adiscit generatur habitus de nouo: non autem in eo qui sentit generatur sensus de nouo sed sensus fit actu operans sicut in eo qui speculatur.
Cibi animalibus oblati inquantum tangibilia sunt augmentum sunt facientia & decrementum: horum enim causa calidum aut frigidum oblatum: hæc enim idest calidum & frigidum faciunt augmentum sicut calor & decrementum sicut frigidum.
Nutrit cibus secundum quod gustabilis oblatus omnia enim nutriuntur dulci uel simpliciter uel commixte.
Calidum augmentat & struit nutrimentum: eo quod leue quidem attrahit: amarum autem & salsum relinquit propter grauitatem: quod enim in exterioribus corporibus puta in mari facit exteriora calor uidelicet solis hoc idem & qui in natura est animalium & plãtarum quia scilicet abstrahit humidum leue quod est dulce.
Commiscentur alii sapores ad cibum ut salsum & acutum pro condimẽto hoc autem fit ꝑpter cõtrahere dulce eo quo nimis nutritiuũ sit dulce & supernatitiuum quia scilicet facile attrahitur per calorem.

Ex lectione.xi.

Quẽadmodũ colores medii ab albi & nigri cõmixtiõe sũt ita & sapores a dulci & amaro.
Sapores qui delectationẽ faciũt ii solũ sunt cõmixti in numeris idest pro in proportione numerali: sicut & soni & colores.
Pinguis est & dulcis sapor s. fere idem amarus uero & salsus fere idem sũt põticus aũt & austerus & stipicus & acutus in medio sunt.
Fere æq̃les numeꝝ sũt sapoꝝ & coloꝝ spẽs: septẽ.n. ãboꝝ spẽs si.s. piguis ẽ idẽ dulci & flauũ albo si qs põat sic rõabile ẽ liuidũ nigꝝ aliq̃d eẽ sic s. salsũ ẽ amaꝝ relinq̃tur flauũ q̃dẽ albi eẽ quẽadmodũ piguis ẽ dulcis.
Pũiceũ & alurges .i. purpureus & uiride & cinnabory .i. cæleste si medio albi & nigri sunt alii uero mixti sunt ex hiis.
Diffi. Quẽadmodũ nigrũ est priuatio albi in perspicuo: ita amaꝝ & salsũ priuatio est dulcis in nutrimentali humido
Cinis cõbustoꝝ amarissimus oĩum ẽ: exalatũ enim ex ipsis est potabile .i. humidum nutrimentale.

Ex lectione.xii.

Quod facit in genere saporum in humido siccum quod scilicet est acti- uum saporis hoc facit in genere odorum humidum enchymum idest humor in corporatus alicui sicco.

Passiuum in genere odoris commune aeri & aquæ dicimus perspicuum secundum quod lauabile & mundabile idest receptiuum est enchy mæ siccitatis.

Non solum in aere sed & in aqua odorabile est uidemus enim pisces odo rare aere non existente in aqua.

Diffi. Odor natura quædam in humido ab enchymo sicco impræssa

Elementa in odorabilia sunt uelut ignis aer terra & aqua quia sicca & hu mida eorum achyma sunt idest sunt sine humore compræhenso a sic conisi commixtum faciant: propter ꝙ & mare habet odorem habet enim humorem & siccitatem cum sit salsum.

Sal magis uitro odorabile est:& manifestum est ꝙ ab istis effluit oleum scilicet per aliquod artificium :unde in eis est humor pinguis compræ hensus a sicco.

Lapis in odorabilis est achymus enim est:ligna autem odorabilia sunt en chyma enim sunt & horum aquatica minus.

Aurum in odorabile est achymum enim est:æs uero & ferrum odorabilia sunt argentum autem & stagnum auro magis odorabilia sunt ære aũt & ferro minus.

Fumalis euaporatio non est odor.

Vapor humiditas quædam est fumalis uero euaporatio commune est ter ræ & aquæ & constituitur ex illo:s. uapore quidem aqua ex hac autem terræ quædam species.

Fumalem euaporationem impossibile est in aqua fieri odoratum autem est quod in aqua est.

Oportet proportionales esse odores saporibus :& enim acetosi & dulces sunt odores & austeri:& põtici:& crassi:& amari dysanapnesta dicitur a diis quæ est particula difficultatem significans & aparticipio quod est respiro quasi difficilis respirationis.

Quemadmodũm amara difficilis potationis sunt sic putrida dysanapne sta idest difficilis respirationis sunt.

Frigus & congelatio sapores hebetant & odores exterminant calidum enim quod mouet & generat id auferunt infrigidatio & congelatio.

Ex lectione.xiii.

Species odorum duæ sunt:hæc quidem secundum conuenientiam sapo rum:hæc autem secundum se.

Odores secundum conuenientiam saporum delectabile & triste habent secundum accidens idest ratione nutrimenti quoniam enim nutritiui passiones sunt appetentibus quidem nutrimentum delectabiles eius o

dores sunt:non appetentibus autem non delectabiles sunt.

Odores secundum se ipsos delectabiles sunt quemadmodum illi qui florum sunt nihil enim horum magis uel minus escam assequuntur :neq; conferunt ad eius desyderium quicquam :sed magis contrarium

Qui tales odores permisceret potationibus faciunt ut duobus sensibus delectabile fiat.

Odor secundum se delectabilis odorabile proprium hominis est:qui autem secundum sapores ordinatus est & aliorum est animalium.

Causa qnare odor secundum se delectabilis sit proprium hominis : est ꝑpter frigus quod circa cerebrum est frigido enim natura existente cerebro: & sanguine circa illud in angustis uenis existente subtili & puro de facili infrigidabili:cibi fumositas infrigidata propter locum infirmantia rheumata idest fluxus facit hominibus unde ad adiutorium: siccitatis facta est ista species odoris nihil enim aliud est opus : ipsius quam hoc.

Odor propter cibum delectabilis existens & siccus & humidus multotiẽs infirmans est:quæ autem ab odore secundum se ipsum delectabili est odoratio :quomodocunq; se habeat semper utilis est.

Vtitur natura respiratione ad duo ut operose quidem idest principaliter ad thoracis idest pectoris adiutorium:ut aduenticie autem ad odorem

Plus cerebrum & humidius habet homo aliis animalibus secũdum proportionem suæ magnitudinis:unde aliorum animalium solum homo sentit & gaudet florum & talium odoribus : commensuratus est enim eorum color & motus ad hyperbolẽ idest excessum eius quæ ĩ loco frigiditatis & humiditatis est.

Ex lectione.xiiii.

Quod animalia quæ non respirant habent sensum odorabilis maĩm est: & enim pisces & entemorum genus diligenter sentit de longe propter nutritiuã speciem odoris remota multum a propria esca.

Animalia respirantia & non respirantia non sentiũt scilicet odorem eodem modo:sed respirantibus quidem spiritus aufert supernatans quẽadmodum cooperculum quoddam quare nõ sentiunt non respirantia his autem qui non respirant ablatum est operculum hoc quemadmodum in oculis .

Alia animalia ab homine non indignantur secũdum se ipsa idest ꝑ se sed bene per accidens fætidorum odorum:nisi quid accidit corruptiuum existens ut scilicet est sulfuris odor & non conferat ad gustum & ad edulium ipsis.

Quẽadmodũ hoĩes a carbonũ fumo patiuntur grauedinem capitis & corrumpuntur multotiens sic a sulfuris uirtute corrumpuntur alia animalia & fugiunt propter passionem.

Nutritiua simplicia non sunt corporale enim oportet eẽ ex pluribus com positum quod nutrit quare neqꝫ aqua sola neqꝫ aer nutrire potest: sed commixta existens.

Non confert ad nutrimentum odorabile secundum quod odorabile:sed bene ad sanitatem.

Ex lectione.xv.

Sensibiles passiones dicuntur in eo quod possunt mouere sensum.

Non intelligit intellectus quæ exterius sine sensu sunt.

Oẽ genus sensibile contrarietatem habet:uelut in colore albũ & nigrum in sapore dulce & amarum :& in aliis omnibus sunt ultima quæ contraria sunt.

Continuum ad infinita diuiditur in æqualia:ad æqualia uero finita.

Quod non est secundum se continuum species infinitas diuiditur.

Parua omnino sensibilia potentia sensibilia sunt: actu autem non quãdo non sunt separata a continuo .

Partes separatæ in paruitate superabundantes rationabiliter resoluntur ĩ continentia ueluti minimus sapor in mari fusus.

Ex lectione.xvi.

Primum mouens puta unius percussionis sonum uel thus in igne eundem & unum numero sentiunt omnes seorsum existentes : id autem quod proximum est alterum numero est specie autem idem : quare simul multi uident &odorant &audiunt scilicet idem sensibile propter diuersas immutationes ad eos peruenientes.

De lumine est alia ratio scilicet a sono per ieẽ enim aliquid unum idest per hoc quod totum medium sicut unum mobile mouetur ꝙ non est de sono lumen est sed non ibi est motus.

Omnino similiter non se habet in alteratione & latione:lationes nãqꝫ rõnabiliter in medio attingunt:quæ uero alterantur non similiter contingit enim simul totum alterari & non dimidium prius uelut aquam simul omnem coagulari: attamen si fuerit multũ quod tale sit aut coagulatur patitur habitum ab habito .

Quotum est medium inter sensum & sensibile :nõ contingit simul totũ medium pati nisi in lumine.

Lumen facit uidere .

Ex lectione.xvii.

Maior motus minorem depellit :propter ꝙ delata sub oculis non sentiũt si fuerit uehementer in aliquid intendentes :uel timentes :uel audientes multum sonum.

Vnumquodqꝫ magis ẽ sentire :simplici existente quam commixto:uelut uinum intemperatum & mel & colorem & uocem solam:quam diapason :quia obscurant se inuicem .

Ex lectione.xviii.

Sub sensu uno cõtraria sunt uelut dulce & amarum:

Non contingit tempus ullum esse insensibile & latere: omnia enim tempora contingit sentire.

Omnia tam parua quam magna sensibilia sunt: sed non uidentur secundum q̃ sunt: solis enim magnitudo uidetur quattuor cubitorum a lõge: & non quantacũq; est.

Ex lectione.xviiii.

Duo oculi unum scilicet sensitiuum sunt & una est operatio ipsorum.

Eiusdem non erunt plures sensus eiusdem speciei: neq; enim opatio erit sine uirtute nec sensus est sine propria operatione.

Snsus communis secundum q̃ indiuisibile scilicet in se est secundũ actũ est unũ sensitiuũ dulcis & albi: quãdo uero diuisibile factum fuerit ut s. seorsum iudicet de albo & seorsum de dulci scd'm actũ alterum est.

Ponendum est in animã idem & unũ esse numero sensitiuum oium .s. sẽsus communis secundum esse tamen alterum & alterum.

Omne sensibile magnitudo est: & non est indiuisibile sensibile.

Nihil uidetur in infinita distantia: unde autem aliquid uidetur finitum ẽ

Expliciunt propositiones ex libro de sensu & sensato.

Incipiunt propositiones ex libro de memoria & reminisentia & lectiões sunt notatæ secundum expositionẽ sancti thomæ

Ex lectione prima

On idẽ sũt hoĩes memoratiui & reminiscitiui: sed ut freq̃ter memorabiliores sũt q tardi sũt .s. ad iueniẽdũ reminiscibiliores aũt qui ueloces & bene adiscentes.

Futura nõ cõtigit memorari sed opinabile .s. ex pte cognoscitur uirtutis & spabile .s. ex pte appetitiue q̃ futuræ est.

Est scia q̃dã speratiua: quã quidam diuinatiuam dicunt.

Memoria non est præsentis: sed sensus: & sensu neq; futuræ neq; factũ cognoscimus: sed tantum præsens.

Memoria fci ẽ: pũs.n. cũ adest nullis utiq; dicet memorari neq; q̃ cõsyderatur: cũ sit cõsyderãs & ĩtelligẽs sed hoc qdẽ .s. psens sẽtire d̃r. illud aũt scire .s. qđ cõsyderatur cum uero sine actis eoæ sciam .s. habitualẽ & sẽsũ .i. potẽtiã sensitiuã habeat sic memoratur eos .i. actus præteritoæ.

Diffi. Memoria neq; est sensus neq; opinio sed horum alicuius habitus scilicet si sic aliqua uis permanes aut passio sñ scilicet sit ipssio trãsiẽs

Ex lectione.ii.

Intelligere non est sine phantasia:

Non contingit intelligere aliquid sine continuo nec sine tempore.

Magnitudinē & motum cognoscere necesse est eo sensu: quo & tempus & phantasma scilicet horum tria communis sensus passio est quia scilicet phantasiæ est radix sensus communis quæ præsuponit actum eius.

A primo sensitiuo idest a sensu communi horum trium cognitio est: memoria autem non solum sensibilium sed & quæ intelligibilium est: non sine phantasmate est: quare intellectui idest partis intellectus secū dum accidens inquantum scilicet intuetur rem in phantasmate utiq; erit memoria: per se autē & primi sensitiui quantum scilicet ad aperitionem phantasmatibus quæ est passio eius unde & in alteris quibusdam inest animalium: & non solum hominibus & habentibus opinionem aut prudentiam.

Si memoria intellectiuarum aliqua partium esset: non utiq; inesset multis aliorum animalium forte autē nulli mortalium nisi scilicet homi qui solus habet intellectum.

Non omnibus animalibus memoria inest propter id quod non omnia temporis sensum habent.

Memoria est eius partis animæ cuius est phantasia scilicet. sensitiue & sūt memorabilia per se quidem quorum est phantasia per accidens autem quæ non sine phantasia scilicet appræhēduntur uidelicet intelligibilia

Ex lectione.iii.

Oportet intelligere passionem aliquam factam per sensum in anima & scilicet in coniuncto in parte corporis habente ipsam uelut picturam quandam: cuius scilicet animæ dicimus habitum eē memoriam quia scilicet ea quæ in ipsa sunt quasi habitualiter tenentu

His qui in motu multo propter passionem aut propter etatem sunt nō fit memoria tanquam utiq; in aquam fluentem incidente motu & sigillo pp qđ multū noui idest pueri & senes imemores sunt fluunt.n.ii qui dē pp augmētū: illi uero propter decrementum.

Multū ueloces.s.igenio & tardi neutri uidentur memores eē ii qdē ut ueloces igenio plus opportūo hūidiores sūt illi uero duriores: his qdē non manent phantasma in aīa: alios autem non tangit idest non recipiunt phantasmatis impræssione.

Sicut in tabula pictū aīal est & imago & unū & idē .s.sbo sūt ābo: eē tātū nō idē ābo℞.s.aīalis picti & imagis & ē cōsyderare.s.alia & alia cōsideratiōe & sicut aīal .s.pictū & sicut imaginē: sic & qđ i nobis ē phātasma oportet accipe & ipsū aliqd scđm se esse: & alterius phantasma scđm qdē se ipsū speculatū ꝗdā ē.i.circa qđ speculatur itellectus aut phatasmata iqtū uero alterius: ut imago ē .s.iducēs i aliud & memorabile .i. principium memorandi.

Meditationes memoriam saluant in remiscendo :hoc autem nihil aliud est quam speculari multotiens sicut immaginem scilicet priorum appræhensorum pars & non sicut secundum se.

Memoria habitus est idest cōseruatio habitualis phantasmatis ut imagis eius cuius est phantasma imaginatiuam scd'm se pertinet ad uirtutem.

Ex lectione.iiii.

Reminiscentia non est memoriæ resumptio neq̧ acceptio scilicet prima alicuius cognoscibilis.

Nihil prohibet secundum accidens memorari quædam qua scimus scilicet in præsenti memorari autem secundum se non contingit ante factum tempus :memoratur enim nunc aliquis quæ audiuit aut uidit aut passus fuit prius non quod passus est nunc memoratur.

Diffi. Cum resumit aliquis quam prius habuit sciētiam aut sensum cuius habitum memoriam diximus hoc est reminisci.

Ex lectione quinta.

Quædam semel uidentes magis memoramur:q̄ aliqua multotiens uisa.

Citissime & optime fiunt a principio scilicet incipiendo totius negotii reminiscentie:sicut enim se habent res eo q̄ consequenter idest secundū ordinem alicuius facti sic & motus scilicet earum in anima.

Sunt magis reminiscibilia quæcunq̧ ordinationem habent aliquam:que autem praue sunt ordinata grauiter reminiscuntur.

Differt reminisci ab iterum adiscere qua reminiscens poterit quodam modo moueri in id quod consequitur principium scilicet in memoria retentum quod non est in illo qui iterum adiscit.

Tanquam natura consuetudo est:unde quæ multotiens intelligimus cito remiscimur.

Ex lectione.vi.

Maxime scilicet in reminiscēdo oportet cognoscere tempus præteritum aut in mensura idest determinate aut infinite idest determinate.

Ex lectione .vii.

Differt memorari a reminisci non solum secundum tempus :sed quoniā ipso memorari:& aliorum animalium participāt multa : sed reminisci nullum est dicere quæ cognoscuntur animalium nisi homo .causa aūt est quia remisci est ut syllogismus quidam hoc autem quibus delibera tiuum inest natura solum accidit:& namq̧ deliberare syllogismus est quidam.

orporea i.exercita per organū corporale q̄dā passio reminiscentia est: signū aūt est turbari quosdam cum non: non possunt reminisci.

Melancholicos phantasmata mouent maxime

Maxime turbantur in reminiscēdo quibus humiditas fuerit circa locum sensitiuū:nō enim facile pausat mota quousq̧ superueniat quod que-

ritur & recte procedat motus:

Iræ & timores cũ contra aliquid se mouerint & contra scilicet irã & timorem mouentibus se hominibus non sedantur scilicet passiones sed ad eadem contra mouent:

Superiora maiora habentes & nani peius memoratiui sunt quam contrarii propter id ꝙ grauitatẽ multam habẽt in sensibili & quia neq; a principio motus possunt immanere sed dissoluti sunt neq; in reminiscendo facile ratione procedunt.

Expliciunt propositiones ex libro de memoria & reminiscentia:

Incipiunt propositiones Ex libro de somno & uigilia lectiones uero notatæ sunt scd'm expositionem petri de aluerni

Ex lectione .i.

Omnus est priuatio quædam uigiliæ

Habitus & priuatio habent fieri circa idem susceptibile.

Quo sentiunt animalia hoc uigilant uigilantia & dormiunt dormientia.

Neq; animæ neq; corporis sentire est proprium:

Cuius est potentia eius est actus

Quæcunq; uiuentiũ augmenti diminutionisq; participant solũ: his neq; somnus neq; uigilia inest non enim habent sensibilem particulam.

Nihil est quod semper uigilet: uel quod semper dormiat.

Quorũcũq; est aliquod opus secũdũ naturã: quando excesserit tp̃s in quo possunt aliquid facere: uel aliquid eorũ quæ possunt tempore facere necesse est ea languere.

Cõtrariorũ hoc quidẽ inesse necesse est subiecto: illud autem nõ.

Necesse est omne quod uigilat contingere dormire impossibile est enim semper agere similiter & semper dormire:

Aĩalia oĩa somno coĩcant: quædam autem breuis sunt sõni ideo latebunt multotiens utrum somno participent: uel non: ut entoma quæ duros habent oculos.

Diffi Sõnus ẽ ĩmobilitas & uelut uinculũ oĩs sensus .s. exterioris.

Diffi Vigilia est solutio & remissio sensus.

Quibus inest sensus: inest & tristari & gaudere: & quibus insunt hæc: inest & concupiscentia:

Opus suum facit nutritiua particula in dormiendo magis quam in uigi-

lando :nutriuntur enim & augentur tunc magis animalia :tanquam nō exigentia ad hoc sensum.

Ex lectione.iii.

Quædam animalia habent omnes sensus quædam uero non omnes habent:ut talpa uisum.

Tactū & gustū uniuersa animalia habēt nisi sint imperfecta.

Impossibile est qualicūq; sensu sentire quod dormit animal.

Est quædam potentia cōis quæ sequitur oēs particulares sensus : quæ quoniam uidet & audit :percipit non enim uisu uidet quis quoniā uidet sed bene sensu communi

Cum principale aliorum omnium sensitiuorum &ad quod tēdūt alia patiatur aliquid :compati necessarium est & reliqua omnia illoꝝ autem cum aliquid impotens sit non necesse est hoc impotens fieri.

Sensu coī discernere potest animal quoniam alia dulcia sūt abalbis: non autem gustu nec uisu :neq; ambobus.

Sensus cois simul tactui maxime existit quia scilicet inseparabiliter &hoc s.tactus separatur ab aliis sensitiuis:alia uero ab hoc inseparabilia sunt.

Somnus & uigilia passio est sensus communis :ideo & in omnibus inest animalibus :nam & tactus qui scilicet non separatur a sensu communi omnibus inest animalibus.

Tactus principaliter a somno uincitur reliqui uero sēsus actiones suas:

Non in eo ꝙ sensus uacent :neq; in eo ꝙ est sentire non posse sōnus est:

Obturatis spiritibus obturantur & sensus:

Quibus in certiuice uene scilicet per quas discurrunt spiritus apprǽhēdūtur in sensati sunt.

Ex lectione .iiii.

Dicimus quietem omnibus quæ nata sunt moueri cum non possint semper & continue moueri cum delectatione :necessariam esse atq; utilem

Propter sanitatem animalium existit somnus :uigilia uero est finis.

Sentire & sapere omnibus finis est:quibus est alterem eorum :optima enī hæc sunt finis uero optimus.

Omnia animalia habentia sanguinem cor habent &:in ipso est principiū motus & sensus eorum.

Mouere & facere aliquid sine robore non est possibile :robur autem facit retētio spiritus :& respirantibus qdē quæ de foris fit:non respirantibus autem quæ complatata est.

Somnus & uigilia passio primi sensitiui est quod scilicet est in corde & in ipso fit primo somnus & uigilia.

Mouentur quædam dum dormiunt & faciunt multa quæ uigilantium sunt non tamen absq; phantasmate & aliquo sensu :& tales somnia memorantur expergefacti uigilum uero non memorantur actus.

Ex lectione.v.

Nutrimentum extremum omnibus qui sanguinem habẽt est sanguinis a natura :his uero qui sanguinem non habent est proportiõale sãguini

Locus sanguinis sunt ueneæ & harum principiũ est cor :palam aũt quod dicitur est exanatonis

Somnus causatur ex euaporatione circa nutrimentum quæ sursum fertur & infrigidata a cerebro deorsum fertur & tunc fit somnus : unde maxime post cibaria fit grauis somnus :multa enim a cibariis fit euaporatio

Somnifera omnia grauedinẽ capitis faciũt:ut potius cibi:opium:mẽdragore uinum & lolium & qui dormitant hæc uidentur pati & non possunt leuare caput & palpebras.

Ex laboribus quibusdam causatur somnus labor enim colliquatiuus id est resolutiuus est.

Egrediens quædam causant somnum :ut quæ a superfluitate humida fiũt ut accidit febricitatibus & lethargicis.

Primæ ætatis pueri dormiunt uehementer eo ꝙ nutrimentum sursum fertur omne signum autem est quoniam excedit magnitudo superiorum membrorum inferiora in prima ætate:eo ꝙ in his fiat augmentum.

Pueri maxime epilentici fiunt.

Similis est somnus epilepsiæ idest morbo caduco & modo quodam sõnus epilepsia est.

Pueris non conferunt uina : neq̧ eorum nutricibus : cum enim fertur multus spiritus sursum descendendo rursus uenas tumefacit quibus coartat porros quibus respirõ fit.

Differt nihil forsan quia scilicet differt secundum magis & minus pueros uel nutrices eorum bidere uinum :sed oportet bibere aquaticum & modicum spirituosum enim uinum :& magis quod est magnum.

Ita superiora plana sunt nutrimento pueris quod quinq̧ mensibus : non uertunt collum.

Propter multam humiditatem quiescunt in matricibus embria prius.

Sõni amatores sunt qui ocultas uenas habent : & nani magnaq̧ capita habentes illorum enim uenæ angustæ ut non facile deflat quæ descendit humiditas nanis uero uel magna capita habentibus sursum impetus multus & euaporatio fit.

Manifestas uenas habentes non somnolenti sunt propter facilem fluxum :nisi aliquam aliam passionem contrariã habeant :similiter neq̧ melancholici:infrigidatus est enim eis locus intus quare nõ fit eis multitudo euaporationis.

Melancholici ædaces sunt & duri :quemadmodum enim nihil iocundũ: habentia afficiunt eis corpora :nigra autem cholera cum naturaliter sit frigida nutritiuum locum frigidum facit:& alia loca ubicunq̧ potesta

te existit huiusmodi superfluitas.

Melancholici edaces sunt & duri:quemadmodũ enim nihil iocundũ habentia afficiuntur eis.

Diffi. Somnus & conuentus quidam caloris intrinsecus & naturalis reciprocatio propter descensum euaporationis ingrossante in cerebro.

In somno superiora animalis & exteriora infrigidantur unde palpebræ concidunt :inferiora uero & interiora calida fiunt :uelut quæ circa pede & quæ intrinsecus.

Ex lectione.vi.

Venter uacuus cum sit calidus est :replectio uero infrigidat.

Cadunt homines dormientes substracto calido qui sursum referebatur.

Solus animalium rectus est homo.

Omnium quæ in corpore sunt frigidissimũ est cerebrum non habẽtibus uero :quod æqualet huic scilicet cerebro.

Quẽadmodum humidum quod euaporat a solis caliditate:cum uenerit ad supræmum locum propter frigiditatem loci infrigidatur :& congestum deorsum fertur factum rursus aqua :sic in eleuatione calidi ad cerebrum superflua quidem euaporatio in phlegma redigitur:ideo & catari uidentur ex capite fieri.

Expergiscuntur animalia cum digestio facta fuerit:& obtinuerit quæ impacta fuit caliditas in angustum locum magna existens:super eo quod circunstabat scilicet super frigiditate & discreti fuerint corpulentior sãguis atq; purissimus:

Tenuissimus & purissimus est senguis qui est ĩ capite:dẽsissimus autẽ atq; turbidissimus qui in inferiobus partibus est.

Disti Somnus est primi sensitiui compræhensio ut non possit agere : ex necessitate quidem facta

Non contingit esse animal non existentibus quæ ipsum perficiũt propter salutem:saluat autem quies.

Ex lectione .vii.

Nihil in somnis sensu exteriori sentimus quare sensu sõnia nõ sentimus.

In somniis præter phantasmata aliquando alia intelligimus idest aliquã rationem uniuersalem.

Non est opinantis neq; intelligentis passio hæc quam uocamus somniare:sed neq; sentientis simpliciter idest ab exteriori.

Sensitiui primi idest sensus communis somnium est passio:si quidem & eius passio est somnus.

Est idem sensitiuum primum & phantasticum idest phantasia:quia scilicet sunt respectu eiusdem obiecti esse autem sensitiuo primo & phantastico alterum est.

Diffi Phantasia est qui a sensu secundum actum fit motus

De diuinatione quæ fit in somnis & dicitur accidere a somniis neq; contemnere idoneum est neq; suaderi

Quia omnes uel plures existimāt somnia habere aliquam significationē: præstat fidem tanquam ab experientia dictum.

Quædam somnia sunt causæ: quædam signa: quædā accidentia futurorum.

Somnia quandoq; sunt signa & causa simul uelut eorum quæ circa corpus accidūt scilicet egritudinum

Dicunt quidam & medicorum grati quoniam oportet ualde intendere somniis.

Qui in die fiunt motus nisi magni fuerint & fortes latent secus maiores qui in uigilando sunt motus.

In dormiendo parui motus magni esse uidentur arbitramur enim fulgura cadere ac tonitrua fieri paruis sonis in auribus factis: & melle & dulcibus saporibus perfrui tenui phlegmate defluente: & ambulare per ignem & calefieri uehementer: paruo calore circa quasdam partes factō

Quoniam parua sunt omnium principia: maim est quoniam & egritudinum & aliarum passionum quæ in corpore dicuntur fieri principia parua sunt.

Necessarium est principia egritudinum in somnis esse patentia magis quam in uigilando.

Quæ in somnis fiunt phantasmata causas esse propriorum cuiusq; actuū non irrationabile est: debentes enim agere & in actibus existentes: aut olim agentes: sæpe recta his somnia intuemur & agimus.

Plurima somnia accidentibus assimilantur: ut omnia quo non est origo in nobis: ut cum de nauali bello & de his quæ procul sunt somniantes contingit hoc factum.

Quoniam aliorum animalium quædam somniant: a deo utiq; missa non erunt somnia

Valde stulti homines præuidentes sunt & recte somniantes tāquam deo non immittente somnia: sed quoniam eorum quasi loquax natura & melancholica multimodas uisiones uidet: & his cōtingit quemadmodum dicitur si multa iacis aliquando periter iacies.

Multa consulta bene & quæ fieri expediebat dissoluta sunt propter digniores inchoationes.

Non omne fit quod futurum erat.

Nihil prohibet motum aliquem & sensum pertingere ad animas somniantes a corporibus cælestibus.

Defluxiones huiusmodi scilicet corporum cælestum ad animas pertingentes contingit magis sensibiles esse in nocte: eo quod quæ in die deferuntur dissoluuntur magis: plus enim sine perturbatione aer est noctis eo quod silentiores sunt noctes: & ii motus phantasmatum fa

ciunt quibus præuidentur futura :

In die fierent somnia quibus futura præuidentur & sapientibus : si deus esset ea mittens .

Verisimile est non sapientes futura præuidere :nam intelligentia eorum non est curis affecta. sed tãquam deserta & uacua ab omnibus:mota se cundum mouens ducitur ideſt secundum in fluxum corporis cæleſtis.

Ex tatici quidem præuident futura:quoniam proprii motus eos non infe ſtant :sed longe proiiciuntur :extraneos autem maxime sentiunt.

Notos de notis recte somniare & maxime præuidere accidit eo quod no ti maxime pro se inuicem soliciti sunt :& quemadmodum procul exi stentes maxime cognoscunt & sentiunt se sic & motus :notiorum eni notiores sunt motus :

Melancolici bene coniectant somnia propter permutationem enim ideſt fortem discursum cito habitum ideſt consequenter se habentem ima ginantur & sic copulant id quod longe est:& propter uehementiam nõ repellitur eorum motus ab alio motu.

Artificiosissimus iudex somniorum est qui põt similitudines inspicere ut per unam uidelicet ueniat in cognitionem alterius :

Recta somnia iudicare cuiuslibet est .

Expliciunt propositiões ex libro de somno & uigilia .

Incipiunt Propositiones ex libro de iuuentute & senectute Aristotelis Lectiões sũt notatæ secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione .i :

On est possibile substantiam animæ esse corpus sed tamen in aliqua existit corporis particula ha bente uirtutem .

Necesse est unam & eandem esse particulam se cundum quam animal uiuit & secundum quam appellamus ipsum animal.

Animal secũdum ꝙ animal impossibile est nõ uiuere:si autem uiuit animal existere non est ne cessarium :plantæ enim uiunt quidem: non aũt habent sensum:per sentire autem animal & non animal determinamus :

Non idem est scilicet secundum rationem esse animal & uiuere.

Nutrimentum principium habent plantæ in medio superioris & inferioris: particulam enim secundum quam ingreditur alimentum superius uocamus ad ipsam plantam respicientes: sed non ad ambiens totum idest ad uniuersum deorsum uero secundum quam superfluum dimittunt primo.

Superius & inferius habent se contrariæ in plantis & animalibus.

Homini propter rectitudinem maxime existit habere quæ sursum est particulam ad id quod totius idest uniuersi est sursum aliis autem animalibus intermedie: plantis autem immobilibus existentibus & accipientibus ex terra alimentum: necessarium est deorsum semper hanc habere particulam.

Proportionales sunt radices plantis: & quod uocatur os animalibus: per radices alimentum hæc quidem recipiunt ex terra: hæc autem per os.

Tribus existentibus partibus in quas diuiduntur omnia perfecta animalia una quidem qua suscipit alimentum: una autem qua superfluum emittit: tertia uero harum media hæc in maximis animalibus uocatur pectus in aliis autem puta anulosis proportionale.

Ex lectione secunda.

Multa animalia ablata utraq; particularum scilicet posteriori & inferiori & ea quæ uocatur caput & susceptiua alimenti uiuūt cum fuerit mediū palam autem in entomis ut uespis & apibus.

Plantæ diuisæ uiuunt separatim & fiunt multæ arbores ab uno principio

Necesse est nutritiuam animam actu quidem in plantis esse unam: uirtute autem plures similiter autem & sensitiuum principium est in animalibus: uidentur enim habere sensum diuisa ipsorum.

Saluare naturam suam plantæ decisæ possunt quia non habent organa ad salutem animalia autem non possunt: quia indigentia sunt capientis & suscipientis alimentum.

Assimilantur talia animalia scilicet decisa multis animalibus simul iūctis

Optime constituta animalia diuisionem non patiuntur propter esse naturam ipsorum maxime unam propter quam quod & paruum sensum faciunt quædam diuisæ particulæ: quia habent aliquam animalem passionē separatis enim uisceribus faciunt sensum.

Ex lectione.iii.

Quæ est ex spermatibus generatio accidit omibus ex medio idest ex media parte: nam semen est superfluum tertiæ digestionis q̄ fit in corde

Animalium sanguinem habentium cor fit primo & hoc nos contemplati sumus: & in non habentibus sanguinem necessarium ē analogū idest proportionale cordi fieri primo

Cor est principium uenarum.

Sanguis sanguinem habentibus est ultimum alimentum ex quo fiunt

particulæ:

Vnam quandam operationem circa alimentum :oris uirtus exercet :altẽ ram autem quæ uentris ſcilicet uirtus:cor autem gratia huius operis animæ eſt:ideſt eſt completiuum & complementum inducit harum oprationum:

Oportet principale ad id cuius gratia ſunt diſpoſitionẽs perficere ideſt complementum ducere: ſed non in his quæ huius gratia ideſt diſpoſitionibus agit ſolummodo: :ut medicus qui ſcilicet eſt principalis ad ſanitatem.

Duos ſenſus immediate ad cor tendentes uidemus guſtum & tactum:quare & alios ſcilicet mediate neceſſarium eſt tendere hæc autem ſcilicet tactus & guſtus non tendunt ad eum locum qui eſt ſurſum ſcilicet cerebrum uerſus.

Naturã uidemus in omnibus ex poſſibilibus facientem optimum.

Media regio principantis debet eſſe.

Vtens & quo utitur oportet differre :quemadmodum fiſtulæ & manus mouens fiſtulas.

Ex lectione.iiii.

Omnes particulæ & totum corpus animalium habent quandam caliditatem naturalem:propter & uiuentia quidem uidentur calida morientia autem priuata uiuere contrarium:

Neceſſe eſt caliditatis huius principium eſſe in corde ſanguinem habentibus non habentibus autem ſanguinem in proportionali ſcilicet cordi

Operantur & digeruntur naturali calido oĩa animalia.

Aliis a corde partibus infrigidatis remanet uiuere :corde autem infrigidato non remanet:quia hinc oritur principium omne caliditatis & aĩæ tanquam ignitis ibi particulis

Neceſſe eſt ſimul uiuere exiſtere & calidi huius ſaluationem :& mortẽ & huius ſcilicet calidi corruptionem

Caloris naturalis duas uidemus corruptiones marcedinem ſcilicet & extinctionẽ uocamus autẽ eam quæ eſt a ſe ipſo marcedinem: eam uero quæ a contrariis extictionem : hanc quidem ſenectutem hanc autem uiolentiam.

Deficiente alimento non potente calido accipere alimentum corruptio fit caloris contrarium enim ceſſare faciens digeſtionem ꝓhibet nutriri

Calorẽ marceſcere accidit ampliori cõgregato calore propter nõ reſpirare neq; infrigidari :cito enim & ſic conſumit alimentũ multũ cõgregatũ calidũ:& præuenit conſumens ante adeſſe euentationẽ.

Ipſa ſcd'm ſe ipſã lucernæ flãma poſita ĩ maiori flãma cõburitur ſicut qđ cũq; aliđ uſtibiliũ .cã aũt ẽ qa alimẽtũ exiſtẽs ĩ flãma minori:ꝑocupat cipiens maior flãma prius quã adueniat alterum.

Ignis permanet semper scilicet idem specie factus & fluuens sicut fluuius sed latet nos propter uelocitatem.

Ex lectione quinta.

Carbones si fuerit circunquaq; continue obstrusio suffocatorio extinguntur cito: si autem secus inuicem quis faciat frequenter oblationem & appositionem manent igniti multo tempore.

Oculatio scilicet gnis sub cineribus saluat ignem: neq; respirate prohibetur propter raritatem cineris retunditurq; eo qui in circuitu est aere: ut non extinguatur multitudine exsurgentis in ipso caliditatis.

Plantis per alimentum & continens sufficiens sit auxilium ad naturalis calidi saluationem & enim alimentũ facit refrigerationem ingrediens sicut & hominibus primo oblatum .ieiunia autem cale facientia sitim faciunt immotus enim existens aer semper calefit: alimento autem ingrediente refrigeratur motus donec utiq; recipiat alimẽtũ digestiõem

Si continens excedat frigiditate exsiccantur plantæ: aut si æstate fortia accidant caumata ut non possit tractum ex terra humidum refrigerare marcescit calidum.

Expliciunt propositiones ex libro de iuuentute & senectute.

Incipiunt propositiones ex libro de respiratione & inspiratione quem a libro de iuuentute & senectute non diuidit petrus de aluernia.

Ex lectione.vi.

Quatilia animalia per aquam acquirunt refrigerium terræstria autem per aerem

Quæcunq; animalia habent pulmonem respirant.

Quæcunq; sine sanguine habent pulmonem & concauum minus indigent respiratione: propter quod multo tẽpore sine respirare possunt permanere præter corporis inualitudinem:

Pulmonem concauum habent ouificantia ut ranaq; genus: & multo tempore manent in humidis: pulmo enim eorum modicam habent caliditatem: pauci enim sanguinis habẽt ipsum. si tamẽ cogat quis ualde d tinens longo tempore suffocantur omnia talia: nihil enim talium suscipit aquam sicut pisces.

Habentia pulmonem habentem sanguinem omnia magis idigent respiratione propter multitudinem caliditatis: quæcunq; autem non habẽt pulmonem non respirãt.

Ex lectione.viii.

In æstibus calefacti magis :magis respirationes indigemus & spissius re spirando omnes cum enim incircuitu fuerit frigidum &constringatur & compingatur corpus detinere accidit spiritum.

Ex lectione.x.

Est per arteriam ex pectore respiratio & per nares:& ea quæ per nares scã respiratione priuata animalia nihil patiuntur:ea aũt quæ secundum ar teriam moriuntur:utitur enim natura exabundanti ea quæ fit per na res respiratione.

Ex lectione.xi.

Calore anima operatur omnia.

Principium uenarum est cor in sanguinem habentibus:nõ enim per cor sed ex corde protactæ omnes uæne existunt.

Alias uirtutes aiæ impossibile est existere sine nutritiua:hanc autem sine naturali calore in hoc enim natura collocauit ipsam.

Animalium hæc quidem sunt aquatica :hæc autem in terra faciunt con uersationem.

Paruis animalibus & sine sanguine :facta ex continente aut aqua aut aere infrigidatio est sufficiens.

Animalia parua & sine sanguine :modicum habentia colorem modico indigent auxilio refrigerationis pp qd & breuis uitæ oĩa fere talia sũt.

Ex lectione.xii.

Sine sanguine sunt omnia entoma.

Apũ quædã uiuunt septem annis :& alia quæcunq; sonum faciunt.

Ex cõcussione ad pelliculam apes faciunt sonum:qualem per calamos p foratos pueri faciunt quando superposuerunt pelliculam subtilem.

Emtoma non respirant :apes enim & muscæ in humidis multo tempore uiuunt si non ualde sint calida aut frigida :& dicuntur suffocari reple to uentre idest pellicula quæ mota refrigerat & corrupto ex humido & non propter non respirare propter qd in cinere demorata resurgũt.

Animalium quæ in aquis uiuunt :quæcunq; sine sanguine sunt :pluri tẽ pore uiuunt in aere:sanguinem habentibus.

Piscium multi in terra latitantium uiuunt extra aquas & inueniuntur a fodientibus.

Ex lectione.xiii.

Sanguinem habentium & habentium cor quæcunq; ipsorum habent pul monem omnia suscipiunt aerem & refrigerationem faciunt per inspi rare & expirare:

Habent pulmonem animalia animalificantia in se ipsis.

Selaca idest pisces sine squammis aĩalificant sed non in seipsis:& ouificã tiũ:pennata:ut puta aues :& ut lacertæ.

Simul pulmonem & brãchias habere nullum animal uisum est: quia pul mo gratia refrigerationis a spiritu est :branchiæ autem gratia refrige rationis ab aliqua.

Vnum ad unum opus oportunum organum est.

Frustra nihil uidemus facientem naturam

Duobus entibus ad unum ordinatis alterum utiq; esset frustra:

Quoniam animal ad esse indiget alimento:ad salutem autem refrigera tione:eodem organo s.ore utitur natura ad ambo hæc quemadmodũ ligna ad sapores & ad loquutionem.

Non habentibus pulmonem neq; respitantibus os quidem ad operatio nem alimenti :ad refrigerationem autem indigentibus refrigeratione branchiarum existit natura.

Ex lectione.xiiii.

Delphini habent pulmonem propter q & dormiuntur extollentes os su per aquas:& si capiantur rhetibus cito suffocantur propter non respira re :& supernatantia uidentur talia in mari propter respirationem

Ex lectione.xv.

Quæ honorabiliora sunt animalium plus sortita sunt caliditatis.

Rectissimum animalium est homo & quod sursum habet idelicet caput ad totius idest cœli sursum solus habet.

Homo pulmonem calidum multum & sanguineum habet.

Hæc quidem animalia ex terra ampliori facta sũt :puta plantarum genus hæc autem ex aqua puta quæ aquatilium :uolatilium uero &campestri um:hæc quidem ex aere :hæc autem ex igne.

Singula animalium in propriis locis habent ordinem.

Habentia excessus habituum loca contraria & tempora idest qualitatum accidentaliũ quæ non consequuntur naturaliter materiam saluant na tura autem in propriis saluatur maxime locis

Non est idem materia animalium ex qua est unumquodq; idest qualita tes quæ consequuntur naturaliter materiam & habitus & dispositiões ipsius scili :et quæ consequuntur accidentaliter.

Si quid est glatie uel cæra constitueret natura :non utiq; in calido ponẽs saluaret quia illud scilicet esset naturaliter frigidum.

Naturales qualitates in quo quidẽ loco sunt tales entes existunt :ut quæ in aqua humidæ quæ autem in terra siccæ quæ autem i aere calidæ:ha bitus uero scilicet accidentales quidem excedentes sunt caliditate i fri gido qui autem frigiditate in calido positi saluantur magis reducit.n. ad mensuram idest proportionem locus habitus excessum.

Secundum permutiones communis temporis loci qualitates scilicet na turales permutantur.

Habitus idest qualitates accidentales contingit locis contrarios esse:ma

teris idest qualitates naturales autem est impossibile.

Ex lectione.xvi.

Inter uiscera maxime habens sanguinem est pulmo.
Refrigeratiōe totaliter indiget animalium natura propter colocatiōem animæ in corde.
Respirantia in pauco aere & eodem suffocantur: uelociter enī fit calidus
Non potentibus respirantibus mouere pulmonem aquatibus autem brāchias propter passionem aut propter senectutem accidit mors.

Expliciunt propositiones ex libro de inspiratione & respiratione.

Incipiunt propositiones ex libro de causa longitudinis & breuitatis Aristotelis uitæ.

s Ecundum quosdam nihil prohibet lagorosos lōgæ uitæ esse existentes
Longioris uitæ genus hominum quā equorum.
Sunt homines ii quidem lōgæ uitæ: ii autem breuis uitæ: alteri secundum altera loca distantes
Gentes quæ in calidis regionibus sunt longioris uitæ sunt: quæ in frigidis breuioris uitæ.
Aliqui habitantium eundem locum hac differentia scilicet longioris & breuioris uitæ differunt adinuicē
Ignis & aqua & his cognata non habentia eādem uirtutē: existūt generationis & corruptionis causa.
Ignorantiæ corruptio reminiscentia & eruditio est: scientiam uero obliuio & deceptio
Corruptis animalibus corrūpuntur & scientia & sanitas q̄ i aīalibus sunt.
Quoniā aīa non est in corpore sicut scīa i aīa: nō erit ipsius alia corruptio præter corruptionem qua corrumpuntur corrupto corpore.
Corrumpūtur quæ i existūt contrariis scd'm accidēs: eo ꝙ illa corrūpūtur scilicet per se: interimūtur enim contraria ab inuicem.
Cui nō est contrariū & ubi non est: impossibile utiqꝫ erit corrumpi.
Impossibile est materiam habenti non existere aliqualiter contrarium.
Si simul fuerint actiuum & passiuū: hoc quidem semper facit: hoc autem semper patitur: & impossibile est non permutare.
Ex contrario semper est permutatio.
Minor flāma cōburitur a multa scd'm accidens: quia alimentū qd' illa in multo tpe cōsumit: hoc multa flamma cito consumit.
Oia generabilia & corruptibilia sp i motu sūt & fiūt aut corrūpūtur.

Continens aut cooperatur ad generatione &conseruationem rei:aut contra operatur:propter hoc transposita duriora fiunt & paucioris durabilioris natura.

Eterna nusquam alicui contraria erunt.

Longissimæ uitæ in plantis sunt palma & cypræssus.

In animalibus sanguinem habentibus īueniuntur quædam longioris uitæ:magis q̄ in ex sanguinibus:& ingressibilibus magis quam i aq̄ticis.

Ingressibilibus lōgissimæ uitæ animalium sunt homo & elephans.

Animalia quæ maiora sūt ut plurimum minoribus longioris sunt uitæ rationale enim est maiora plus habere humidū uita autem consistit in proportione calidi &humidi.

Animal natura calidum & humidū est:& uiuere talæ est.

Senectus frigida est & sicca.

Quod mortuum est uidetur frigidū &siccum.

Necesse est senescentia desiccari

Ignis non fit putrefactus.

In animalibus non solum oportet esse multitudinem humidi:sed cū hoc & calidum .ut neq; facile congelabile:neq; facile desiccabile sit.

Coitiua & multi spermatis senescunt cito:sperma enim superfluū nocet: & amplius emissum desiccat.

Mulus longioris uitæ est equo &asino ex quibus genitus est:& fœmellæ masculis si coitiui sint masculi ;propter quod & pasceres masculi breuioris uitæ sunt fœmellis;

Quæcunq; laboriosa sunt masculorum senescunt magis propter laborē: desiccat enim labor :& senium inducit.

Naturaliter masculi fœmellis longioris sunt uitæ :quia calidius animal est masculus quam fœmella.

Animalia quæ sunt pauci sanguinis aut sanguinem habentia non fiunt ī his quæ sunt ad articū locis:neq; gressibilia ī terra:neq; aquatilia in mari :quæ autem fiūt minora quidē sunt & breuioris uitæ aufert enim cō gelatio idest humidi augmentum.

Aquatilia animalia minus lōgæ uitæ sunt gressibilibus :nō quia humida simpliciter sed quia aquosa:tale autem humidū facile corruptibile est: quia frigidum est &cōgelabile de facili.

Plantæ quædam longissime uitæ sunt & magis quam animalia : primo quia aquosæ minus quare non facile congelabiles sunt : deinde habēt uiscositatem & frigiditatem & siccæ & terrestres existentes non tamen habent facile ex siccabile humidum.

In masculis superiora maiora sunt quam inferiora in fœminis autem e conuerso.

Plantæ quæ capite magne sunt longioris sunt uitæ.

Superius plantæ & caput radix est.

Expliciunt propositiones ex libro de cā longitudinis & breuitatis uitæ.

Incipiunt propositiones ex libro de morte & uita Aristotelis & lectiones notatæ sunt secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione.i.

St omnibus animalibus communis scilicet secundū genus uita & mors. modi autem differunt specie scilicet in animalibus differentibus specie.

e Mors hæc quidem uiolenta est: hæc autem secundum naturam.

Diffi. Mors uiolenta est quando principium scilicet corruptionis extra fuerit: secundum naturam autem quando est in ipso animali.

Mors & corruptio non inest similiter perfectis & imperfectis animalibus.

Imperfecta animalia sunt oua & semina plantarum quæcunque sunt sine radicibus.

Omnibus animalibus corruptio fit propter calidi alicuius defectum.

Animalia quæ non uitalia ualde sunt: multo tempore uiuunt ablato corde: & mouentur pedibus adhuc existentibus truncabilibus: propter nō componi naturam ipsorum bene.

Principium uitæ idest anima deficit animalibus cum non refrigeratur calidum & cōmunicans ipsi scilicet cor.

Quando his quidem scilicet animalibus habentibus pulmonem pulmo his autem scilicet piscibus branchiæ indurata fuerit propter temporis longitudinem desiccatis: his quidem branchiis: his autem pulmone & factis terrestribus possunt has partes mouere neq; eleuare: neq; simul ducere tandem facta intensione in durionis marcescit calor.

Paruis passionibus aduenientibus in senectute uelociter moriuntur animalia .pp paucum esse calidum: uelut euaporato in multitudine uitæ

Sine tristitia est: quæ est in senectute mors nulla enim uiolenta ipsis passione contingente moriuntur: sed insensibilis absolutio animæ fit oīo

Diffi. Generatio est prima participatio in calido nutritiuæ animæ.

Diffi. Vita est masio animæ nutritiuæ in calido.

Diffi. Iuuentus est primæ refrigeratiuæ particulæ augmentatio.

Diffi. Senectus est huius particulæ decrementum status autem horum medium est quando scilicet neq; deficit neq; crescit.

Diffi. Mors & corruptio uiolenta calidi est extinctio & marcor :
Diffi. Mors secundum naturã est marcefactio calidi propter temporis lõgitudinem facta & perfectissima.
Respirantia animalia suffocantur in humido pisces autem in aere.

Ex lectione secunda.

Tria accidentia circa cor quæ uidentur habere eandem naturam & non habent :sunt saltus & pulsus & respiratio.
Diffi. Saltus cordis est constrictio calidi quod in ipso est: propter refrigerationem superfluam & contabescitiuam :ut in timoribus.
Tmentes infrigidantur secundum superiora calidum autem fugiens cõtrarium facit saltum in paruum constrictum locum : ita ut aliquando extinguantur animalia propter timorem & propter passionem egritudinalem.
Bullitio fit spumoso facto humido a calido :eleuatur enim propter ampliorem fieri mollem.
Semper aduenientis humidi ex alimento per caliditatem tumefactio eleuata ad ultimam tunicam cordis facit pulsum in corde :& hoc semper fit continue :affluit enim semper humidũ ex quo fit sanguinis natura.
Primo in corde fit sanguis :palam autem est in generatione a principio :nundum enim distinctis uenis uidetur cor habens sanguinem.
Pulsat cor magis iunioribus quam senioribus fit enim exalatio humidi amplior.
Pulsant omnes uene :& simul inuicem :propter ortas esse omnes a corde mouet enim semper cor quare & illæ semper & simul omnes:quando cor monet.
Diffi. Pulsus est humidi calefacti spumificatio :
Respiratio fit augmentato calido in corde in quo est principiũ nutritiuũ
Quemadmodum alia indigent alimento ita & cor & aliis magis:& enim cor aliis alimenti causa est.
Oportet existimare consistentiam pulmonis similem esse follibus quæ ĩ ærariis sunt.
Vocatur ingressus aeris inspiratio :existus autem respiratio.
In animalibus habentibus pulmonem eius quod uiuere & non uiuere finis est respirare & non respirare in piscibus autem suscipere humidum
In inspirare & expirare consistit uiuere :

Expliciunt propositiones ex libro de morte & uita.

Incipiunt Propositiones ex libro de motibus animalium Aristotelis & lectiones notæ sunt secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione.i.

Niuersales quærimus sermones & singulari-bus adaptamus ipsos.

Oportet si moueatur aliqua particula anima-lis quiescere aliquam :& propter hoc iuncturæ in animalibus sunt.

Nihil mathematicorum contingit moueri.

Vnumquodq; animal oportet in seipso aliquid habere quiescens unde est principium eius quod mouetur.

Quemadmodum in animali oportet aliquid immobile est si debeat mo-ueri:sic adhuc magis extra animal oportet.

Nauem pellens in naui ipse existens & firmatus ad nauem nō mouet :na uem :quia necessarium est ad quod firmatur manere.

Ex lectione secunda.

Speræ motæ circulariter nulla manet particula : aut enim totam necessa rium est manere aut distrahi continuitatem eius.

Moueri idest per se unum motum a duobus scilicet non per se ordinatis est impossibile.

Oportet tantā uirtutem esse quiescentis in quiescendo:quāta est moti & mouentis ipsum;quare impossibile est cœlum moueri ab aliquo fi-xo in terra.

Cœlū in corruptibile & indissolubile est ex necessitate.

Non est impossibile aliquid si oppositum non est necessarium

Totaliter immobile a nullo cōtingit moueri:propter quod bene dictum est apud homerum non utiq; non ammouebunt e cœlo in terram io uem supræmum omnium:neq; si multum laborent appræhendere om nes dii deæq;.

Impossibile ē ignē aut terrā aut aminatoꝝ aliqđ i seipsis habere aliqd qe scens & mouens & aliquid extra ad quod propulsentur :sicut aiata hñt.

Generationis & corruptionis nihil possibile est causam esse sibi ipsi: præ existere enim oprtet ei quidē mouetur & generatur mouens & generās nihil autem prius est se ipso.

Ex lectione.iii.

Inanimata omnia mouentur ab altero.

Omnia aialia & mouent & mouentur gratia alicuius.

Mouentia animalis sunt intellectus phantasia sensus appetitus electio uo lūtas & cōcupiscētia:& hæc oia reducūtur ad itellectum & appetitum.

Phantasia & sensus intellectui eūdē locū habent iudicatiua.n.oia sunt.

Voluntas & concupiscentia appetitus sunt.
Electio communis est intellectui & appetitiui.
Mouens primũest quod appetibile & quod intelligibile est.
Non omne intelligibile est mouens primum sed quod operabiliũ finis ẽ
Non omne bonum mouet uidelicet bonum in uniuersali sed inquantum est finis eorum quæ gratia alicuius alterius existent sic mouet natura sic est bonum in particulari.
Oportet ponere apparens bonum boni locum habere & delectabile esse.
Appetibile est primum mouens:& non motum mouet appetitus autem & motum mouet: ultimum autem motorum non necesse est mouere aliquid:
Motus localis ultimus est omnium motuum quæ fiunt in animalibus: mouetur enim &procedit animal appetitu aut electiõe alterato aliquo secundum sensum aut phantasiam.

Ex lectione quinta.

Similiter se habent intellectus speculatiuus & practicus in syllogizando: quia scilicet syllogizant ex aliquo principio. sed itellectus quidem speculatiui speculatio est finis cum enim duas intellexerit propositiones conclusionem intellexit & composuit intellectus auté practici ex duabus propositiõibus cõtinuo fit operatio.
Operatio cõclusio est scilicet mediata intellectus practici.
Propositiões practicæ determinantur per bonum & per possibile sicut scilicet speculatiuæ per rationem entis:
Quæcunq; nõ ratiocinantes operamur uelociter operamur.
Vltima idest proxima causa eius quod est moueri est appetitus existens scilicet in actu.

Ex lectione.vi.

Phantasiæ & sensus & meditationes alterant corpus secundum calidum & frigidum.
ensu facto in actu statim alterationes quædã sunt existentes :phantasia autem & intelligentia habent in se rerum uirtutem :aliquo enim mouetur species intellectiua calidi aut frigidi:aut tristabilis aut delectabilis talis existit:qualis &unaquæq; rerum exteriorum:propter q̃ tremũt timent homines intelligentes solum.
odica permutatio facta in principio multas & magnas differentias facit deinceps uelut gubernaculo secundum aliquid modicum transuppo sito magna fit pro ætransposito.
Cum fit modica alteratio circa cor multa fit corporis differentia in ruboribus & palloribus & tremoribus & timoribus.

Ex lectione.vii.

Necesse est principium animæ mouentis esse in medio superioris & in-

feriores & dextri & sinistri.
Mediā partem corporis in qua est principium mouens subiecto quidem unam operatione aūt necesse est fieri plures.

Ex lectione.viii.

Principium motibus in aīalibus est in corde:& spiritus cōplacatus ē ī ipo Spiritus est mouens organicum

Ex lectione.viiii.

Existimandum est constare animal quemadmodum ciuitatem bene legibus rectam sicut enim in ciuitate quando bene stabilitus fuerit ordo: nihil opus est separatim principem adesse per singula eorum quæ fiūt sed quibuslibet facit ut ordinatum est:& hoc fit post hoc per consuetudinem :ita in animalibus idem fit per naturā:quia nata est unaquæq3 pars facere proprium opus :ut nihil opus sit in unaquaq3 esse animam: sed in quodam principio corporis existere maxime.
Cor & pudenda maxime mouentur motibus inuolūtariis multotiens enim aparente aliquo non tamen iubente intellectu mouentur.
Motus inuoluntarii sunt somnus & uigilia & respiratio nullius enim horum domina est simpliciter phantasia aut intellectus.
A genitalibus exit uelut animal quoddam spermatis uirtus.
Motibus aliquando fiunt a corde ad sensus & a sensibus ad cor: & a sensibus ad sensus.

Expliciunt ꝓpotiões ex libro de motibus animalium.

Incipiunt propositiones ex primo libro de historiis animalium Aristotelis.Collecte secundū interpratationē Theodori Gazæ tesalonicensis.

Ex capitulo primo.

Nimalium partes aut in compositæ sunt quæ scilicet in similes sibi partes diuiduntur: ut caro in carnes:& ob eam rem similares appellantur : aut compositæ quæ indissimiles secari apte sunt : ut manus in non manus:quapropter eas dissimilares nominamus.
Quæcunq3 pars dissimilaris ex similaribus cōstat ut manus & carne ossibus & neruis
Homis oculis aut nasus cum oculo aut naso alterius hominis specie conuenit.
Vt totum se habet ad totum :sic partes singulæ se se ad singulas habent.
Quibusdam animalibus partes nec species sunt eedem nec excessu de-

fectuq; differunt:sed proportione conueniunt quomõ os cum spina: unguem cum solida ungula: manum cum forcipato pede: & pennam cum squamma conuenire aduertimus.

Sunt complura animalia quæ easdem habent partes: sed non situ eodem ut mammas alia impectore habent: alia in femoribus.

Partes similares aut moles ac humidæ sunt ut sanguis sanies adeps seuũ medula: semen genitale lac caro & quæ his ꝓportione respondent: aut siccæ & solidæ ut neruus cutis os cartilago uena pilus ũguis & cornu.

Animalium differentias aut per uitas aut per actiones aut per partes constituti dignum est.

Animalium alia aquatilia sunt alia terrestria.

Aialiũ aq̃tiliũ alia in fluido degunt uictũq; quærũt ex humore & humorem per uices recipiunt & reddunt nec uiuere possunt nisi uersentur in humore alia degnnt quidem in fluido uictumq; inde emoliuntur: sed aerem non humorem recipiunt: & foris parere solent.

Terrestrium animalium alta accipiunt redduntq; aerem ut homo & quæcunq; habent pulmonẽ: alia aerem non recipiunt ut uespæ & apes: & reliqua quorum corpus incisuris præcingitur.

Animalium aquatilium complura saxis affixa uitam omnem traducunt ut concæ.

Spongia sensum aliquem habere creditur: quia multo difficilius abstrahũtur nisi clanculum agatur: ut referunt auulsores.

Terrestrium animalium alia uolucres sũt alia pedestria: quorum alia gressilia: alia reptilia alia tractilia sunt.

Aial quod tantum uolucre sit: ut piscis tantũ natatile est: nullũ nouimus.

Animalium alia gregalea sunt ut i uolucrum genere columbi grues: olores & in genere piscium thũni & limosæ & hamiæ: alia solitaria ut q̃bus ungues adunci

Animalium alia uitam ancipitem degunt ut modo societate modo solitudine gaudeant alia uero non.

Hominis naturam ancipientem societatis ac solitudinis esse: apertum est.

Animalium alia ciuilia quæ labori communicant: quorum idem opus cõmuni efficitur opera: alia inciuilia.

Ciuilis generis est homo apis uespa formica grus quarum aliæ sub duce degunt ut grues & apes: aliæ nullo subdite imperio sunt ut formicæ.

Animantes quidã liberales fortes & nobiles sunt ut leones: alii generosi si feroces insidiosi ut lupi.

Diffi. Nobile est id quod ex bono prodiit genere generosum autem qd̃ non a sua natura degenerauit.

Verecundæ sunt cattæ & anseres.

Homo unus ex numero animalium omnium uim optinet cogitandi:& cum memoriæ atq; disciplinæ complures animantes eē participes possint nulla tamen præter hominem poteſt reminiſci:ſed de moribus uitaq; generis cuiuſq; diligentius poteſt.

Animalia quæ ueſicam habēt aluum etiam eadem optinent quæ uero aluum habent non omnia ueſicam poſſident.

Humidi excrementi receptaculum ueſicam:ſicci uero aluū nominamus.

Animalia quæ animal gignere poſſunt:aut in ſe ipſa ſemen prolificum mittunt ut fœmina aut in alterum ut mas.

Omnibus animalibus ſenſus ſolis tactus eſt communis.

Cap. iiii. Humorem unumquodq; genus animalium continet quo ſi aut per uim aut per naturam ipſam priuetur in pernitiem agatur neceſſe eſt.

In parte ſimilari ſenſum tactus contineri certum eſt:ſicut econtrario potentias agendi partibus diſſimilaribus tributas eſſe apertum eſt.

Animalium alia habent ſanguinem ut homo & quæ aut perfecta pedibus carent aut binis quaternis uepedibus carent:alia exanguia ut omnia quæ pedibus pluſquam quaternis innituntur.

Capitulo quinto. Animalium alia gignuntur animal perfectum:alia ouum alia uermen

Diffi. Ouum eſt id cuius ex parte principio animal conſiſtit:reliquum uero eſt alimento ei quod gignitur.

Diffi. Vermis id ē ex quo toto totum animal p ſbiecti fœtus formationē incrementumq; gignitur.

Animalia quæ uel pennis uel membranis uolant omnia bipeda aut apeda:angues enim circa æthiopiam tales uolare narrantur.

Capitulo ſexto. Cum cæteræ ſerpentes oua pariant ſola uipera animal gignit.

Homo animalium maxime omnium notum nobis neceſſario eſt.

Cap. vii. Summæ partes in quas primas totum diuiditur corpus hominis ſunt caput collum thorax brachium duplex & crus duplex.

Diffi. Thorax eſt quæ a collo ad pudenda uſq; trunca pertendit

Diffinitio. Capitis pars quæ capillis intecta eſt calua appellatur.

Diffinitio. Pars prior caluæ ſinciput nouiſſime conſiſtere ſolita eſt omnium enim oſſium corporis ultimum id concreſſcit & induratur.

Diffi. Pars poſterior caluæ occiput eſt media uero inter occiput & ſinciput uertex eſt.

Cerebrum ſincipiti ſubditū eſt occiput innanem eſt.

Calua mulieris unam habet ſuturam:quæ autem uiri tres:licet uiſum ſine ulla ſutura caput uiri ſit.

Ca.viii.Diffi. Facies est quæ calue subiecta est: & eam dumtaxat in homine nominamus.
Diffi. Frons est pars faciei quæ sub sincipite posita inter ipsum & oculos ē
Quibus frons est magna segnes: quibus parua mobiles quibus lata mente moueri idonei: quibus rotunda iracundi sunt.
Cap.viiii Supercilia si i rectum porrigãtur mollem subeē animum significant: si iuxta nasum inflexa sunt austerum & acerbum: si iuxta tempora inflectuntur derisorem ac dissimulatorē si uero in totum dimissa notam inuidiæ habent.
Diffi. Pilos qui extremo palpebrarum ambitui adherēt ciliũ nominamus
Diffi. Humor oculi interius quo uidemns pupilla est: & quod eam ambit nigrum dicitur & quod nigrum circundat candidum siue albugo.
Anguli oculorum si iusto sunt longiores notam morum maleficorum præbent: si carnosi more pectunculorum sunt qui naribus iunguntur malitiam præ ernnt.
Perfecta animalia & quæ generant animal omnia habent oculos præter talpam: uerum si quis prætentam membranam detrahit locus oculoꝶ apparet: & pars nigra eorundem.
Cap.x. Solus potissimum animalium homo numerosa oculorum uerita te notatur cũ cæteris ĩ suo singularis genere color sit idē exceptis eqs
Oculi qui conditi sunt clarissime cernere possunt: modicus tamen situs nota morum est optimorum.
Oculi quibus nigrum caprinum est: autem intenti constant aut modice nutant & mediocriter conniuant: notam moram laudabilium habent
Oculi qui conditi sunt clarissime in genere quoq; brutorum animalium cernere possunt.
Cap.xii Oculi in cerebrum finiunt & uterq; positus super quadã uenula ē
Aures homini tantum immobiles sunt: cætera suas auriculas oĩa mouēt
Notam optimorum morum habent aures mediocres.
Aures magnæ arrectæq; ultra modum stultitiæ indices sũt & loquacitatis
Diffi. Sternutamentum naso agitur: & flatus uniuersi eruptio est: signũq; augurale est. & unum ex spirituũ omnium generibus sactum & sacrum
Mobiles nares natura esse uoluit.
Elephantis prolixa ualidaq; naris augetur: eiusq; usus idem qui manus: ea namq; cibos tam siccos quam humidos colligunt capiunt & in os admouent soli.
Mouent animalia omnia maxillam inferiorem crocodillo fluuiali excepto is enim unus superiorem mouet.
Cap.xi. In maribus etiam lac fieri potest: uerum caro his spissa est mulieribus autem fungosa.
Cap.xiii. Venter infra pectus est parte priore eiusq; radix umbilicus est.

Diffi. Totum quod ex cute glandeq constat præputium est.
Quæ tegit glandem cutis ulnere obducto cohalescere neqt sicut nec palpebræ præcise reduci ad unitatem queunt.
Cap.xv. Habet homo partes suas ita dispositas :ut in eo & superius sit & inferius:& prius & posterius:& dextrum & sinistrum.
Sinistra omnia sunt imbecilliora.
Quibus pedes exigui iis manus quoq paruæ habentur.
Diffi. Pars interior manus uola dicitur carnosa est:& incissuris uitæ indicibus distincta.
Quibus pars interior plantæ non plana sed ita pheniuscula est: ut solũ toto attingat uestigio ii uersuti & fraudulenti sunt.
Partes hominis tam superiores quam inferiores ad situm orbis uniuersi: superiorem inferioreq dispositæ sũt itidemq priores & posteriores & dextræ & sinistræ.
Caput cæteris animalibus superiorem optinet situm ratione sui corporis at homo quoniam ad uniuersi orbis habitum institutus est.iccirco partem etiam istam habet respondentem parti sublimi uniuersi
Tactus e sensibus homini exquisitissimus est:deinde gustus :reliquis superatur a multis.
Cap.xvi: Hõ plurimũ cerebri pportiõe magnitudinis ac hũidissimũ habet
Cerebrũ oĩbus priuatum sanguine est :nec uenã intra se ullam continet: & ad tactum frigidum per naturam est.
Arteria ita se habet ut accipiendi reddendiq tantummodo spũs offõ fungatur:nihil enĩ aliud uel siccũ uel hũidũ pati ipa uř:sed ubi i eã tale q deerrauerit :tam diu torquætur dum excutiat quod delapsum est.
Ventriculus humanus canino similis est quippe qui non multo amplior sit quam intestinũ sed itestino similis ãpliori:aluus aut suillæ similis ẽ
Cap.xvii. Cor situm cæteris animalibus in medio pectore est:i quibus pectus est :homini tantum ad partem sinistram potius uergit.
Sanguinis plurimum pulmo ex cæteris continet membris.
Cor solũ ex reliquis uisceribus sanguinẽ intra se continet :cũ pulmo nõ intra se sed in uenis contineat sanguinem.
Sunt hominis uenæ crassæ proportione humani corporis.
Cap.xviii. Iecur supra septũ positum a dextro latere est.lien a læuo æquæ in omnibus quæ membra ista disposita habent per naturã non pdigio se:iam enim legitimum illum locũ in non nullis quadrupedũ lienem cum iecinore permutasse uisum est.
Est hominis lien suillo similis specie angusta & lunga.
Rotundum iecur hominis est ac simile bubulo.
In parte quadã agri chalcidici euboiæ fel nullũ pecorĩẽ at ĩ naxo oĩbus ferme quadrupedibua tã grãde ẽ :ut q sacra faciũt aduenæ stupescãt rẽ.

Ren.dexter in omnibus animalibus quibus sunt renes superiorem obti net locum :minusq; pingui obducitur & siccior est.
Vesica hominis proportione ampliorẽ quam cæterorum :

Propositiones ex secundo libro de historiis animalium:

Ex capitulo primo.

Eoni ceruix osse uno rigida constant nec uertebris ullis iungi
1 tur :interiora autem omnia canibus similia continentur.
Solus animalium omnium homo dexter utraq; nascitur.
Nullum animal præter hominem mammas parte gerit priore.
Flectunt animalia crura priora :contra atq; posteriora:&econtrario quam homo membra inflectũt excepto elephanto:flectit enim suos posterio res poplites mouetur hominis
Homo brachia retrorsum flectit crura uero ante.
Aues suos inflexus similes quadrupedibus agunt orura enim quæ bina habent in posteriore curuãt:alas uero quæ uice brachiorũ aut crurũ prio rum obtinent in priora :
Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaq; quadrupes ẽ:quippe qui cõ tinuo a scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ.
Initiũ incedendi omnibus animalibus est a dextris partibus.
Homo exiguis paucissimisq; integitur pilis :nisi in capite qua quidẽ par te hirtissimus omnium ipse est.
Oium quadrupedũ crura osse neruoq; habundant carne deficiunt : at hõ nullã fere sui corporis partẽ tã carnosam hebet q̃ nates fœmora tibias.
In terra illyriorũ & in pæonia & non nullis aliis locis sues non fisso pede sed solipedes ginuntur :
Quod idem solipedes & bicorne sit nullum animal est.
Idem animal solipes & unicorne est:ut asinus indicus :
Ceruo ex cornigeris soli cornua tota solida sunt cæteris caua.
Soli ceruo cornua omnibus ãnis decidiua sunt cæteris perpetua sunt.
Hõ priusq̃ adultior sit partẽ superiorẽ corporis habet maiorẽ quã inferio rẽ:& quo per ætatem amplius augetur: eo econtra euenit ut inferiora sint superioribus longiora.
Habent dentes omnia quæ quadrupeda uiuipara sunt.
Animalia quæ cornua gerunt non dentata sunt utrinq;.
Apud modos (si cthesiæ credẽdũ ẽ)bellua gignitur(ut ille scribit)cui no men manthicoræ:detes eius triplici :utrinq; ordine:magnitudo hirtĩ tudo & pedes leonis:facies & aures hoĩs:oculi cæsii color rubricæ:cau da scorpionis modo terrestris aculeo armata spiculaq; agnata iaculãs uox fistulæ tubæ ue similis:cursus nõ minoris ꝑnicitatis q̃ ceruis:feri tas tãta ut nunquã possit mitescere:appetitus ꝑcipue carnis humanæ.

Mutantur priores dentes hoi & qbusdã aialibus ut equo mulo & asino.
Maxillares dentes nullum animal mutat.
Sus nullum omnino dentem amitit.
Ca.ii. Iuuenibꝰ cãibꝰ dẽtes cãdidi & acuti sũt: ætate pueᷓctis nigri obtusiqꝫ
Cap.iii. Cũ cæteris aialibus senectute dentes nigrescant: equo candidiores redduntur
Maribus dẽtes plures sũt q̃ fœmĩs: ut ĩ genere hoium: ouiũ: sñũ capraꝝ pꝫ
Quibus plures dẽtes sũt hæc uiuatiora magna ex pte sũt qbus pautiores & rariores hæc magna ex parte uitæ sunt breuioris.
Cap.iiii. Homini nouissimi maxilares circiter uigesimum annum gignũtur & uiris & mulieribus.
Quibusdã mulieribus ãno octagesimo maxilares illi nouissimi non sine dolore exierũt: uiris quoqꝫ idẽ euenisse accepimus & accidit iis quibus in iuuentute ipsi gemini nati non fuerunt.
Cap.v. Elephantes fœminæ minores dentes: & ecõtra quã mares habent uergunt enim deorsum.
Statim cum natus est elephantus dentes habet.
Elephas linguam per quã exiguam habet atqꝫ interius posita quam in cæteris sit ita ut uix eam uidere possis.
Cap.viii. Cæbus simia gerens caudam est.
Caniceps qui græce cynocephalos dicitur eadẽ forma qua simia ẽ sed maior ualidiorqꝫ ẽ & faciei caninæ & dẽte robustiore caninoqꝫ ꝓpiore.
Simiæ cõueniũt cũ hoie plurimũ sua facie qppe quæ nares aures dẽtes tã primores quã maxilares hoies more habeãt: & ciliũ ẽt: cũ cætere q̃drupedes non in utraqꝫ palpebra habeant: simiæ habent:
Pedũ simiaꝝ officiũ duplex est: his eni & ut pedibus & ut manibus utũtur
Cap.xi. Chamaleo figura totius corpis lacertã imitatur: ipi uidẽdi sedes nũq̃ cute opitur nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione ĩ orbem mutationẽqꝫ quoquo uersus aspicit: qua uelit mutat suũ colorẽ iflatus ueꝝ & niger nõ lõge dissimilis crocodillo ẽ. mutatur color toto in corpore: nã & oculi cõcoleres reliquo corpori reddũtur: & cauda eũdẽ colorẽ accipit. carnẽ nusq̃ nisi incapite & maxillis & extrẽo caudæ ad modũ exiguã possidet: nec albi sanguinem quã in corde & oculis: & loco a corde superiore & uenulis hinc tendentibus habet.
Ca.xii. Nõ nulla auiũ gñra lr̃as ꝓferre q̃ũt uꝫ ea pcipue qbꝰ ligua latior est
Cap.xiii. Mẽma iis tãtũ aialibus data ẽ q̃ ꝓtinus ĩtra se aial formãt: nec primũ ouũ deinde aial: unde fit ut delphinus mãmas habeat: aial. n. illico cõcipit & format.
Præter brãchiaꝝ discrimẽ pisces a cæteris aialibus differũt: eo qđ nõ pilis ut terrestria q̃ aial generant: nõ cortice: nõ pena: sed plurimi squammosi pauci cartilagine aspera: paucissimi læui sunt.

Est omnis piscium genus ságauinis particeps:
Pariunt oua pisces oēs qui squamma contegūtur: aīal uero oēs qui gene re cartilagineo continentur excepta rana.
Cap.xiiii.Caret pedibus genus omne serpentum ut pisces
Cap.xv.Animalia oīa quæ aerem accipiunt & reddūt habent pulmonem arteriam gulam & situm gulæ & arteriæ.
Cor omnibus animalibus est quibus est sanguis: ueꝝ in minutis præ sua tenuitate non æque spectari potest.
Pisces & omnino quæ branchias habent carent pulmone.
Iecur inest omnibus in quibus est sanguis.
Vermes continent cerui oēs suo in capite uiuos qui nasci solent sub ligua in cōcauo circiter uertebrā qua ceruici innectitur caput magnitudine haud minotiores his uermibus quos maximos carnes putres ediderīt.
Ceruus & dāma fælle uacāt quanquam cerui ītestinū adeo amaꝝ ē ut ne a canibus quidem attingatur nisi ceruus præ pinguis sit.
Nonnullis ceruis achainis nomine fæl contineri in cauda creditur.
Delphinus inter pisces solus fælle priuatus est
Cap.xvii Quadrupedes cornugere altera maxilla dentate quaternos uentris habent sinus quæ quidem & ruminare dicuntur sed omnia dentata maxilla utraq; uentres singulos habent.

Propositiones ex tertio libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Mnibus animalibus quæ oua ædunt siue bipeda siue quadrupeda sint testes lumbis inexi infra septū continentur uel cādidiores uel pallidiores.

Taurum aliquando excisum testibus initu protinus acto progenerasse traditum est:
Vipera aīal ædit postquā intra se oua peperit: cū cætera serpentum genera oua ædant in lucem.
Cap.iii.Venæ ex corde originem ducunt.
Co.v.Origo neruoꝝ in corde est.
Cap.vi.Ossa oīa siue forisuicissim tāgūtur siue alteꝝ īseritur alteri neruis ligātur capite excepto: id.n.nō neruis sed futuris ipsoꝝ ossiū cōtinetur
Natura nerui fissilis in lōgitudinem tendit: & scindi p latitudinē nō pōt.
Neruus ignem non patitur cū uena patiatur: & icisus solidari non potest.
Pars corporis nulla stupore temptatur quæ neruis caret.
Neruis pluribus pedes manus & scapulæ continentur atq; etiam ceruices & lacerti.

Ossa oĩa inter se apta una continuant seriem mouetur uenarum nec est ul lum os quod seorsum ipsum per se maneat.

Maxillis genus dentium inhæret: os partim cauũ partim solidũ & adeo firmum ut solum inter ossa ferri aciem respuat.

Nullum animal est quod circa uentrem os habeat.

Leo suis in ossibus nullam oio habere medullã uidetur: quia admodũ exi guã ac tenuẽ habet & in paucis ossibus solis .n. iferioribus atq; brachiis

Cõstat leo præcipue oium aialiũ ossibus solidis: sunt enim adeo dura ut ex eis concussis ignis uelut a silice elidatur.

Delphinus ossa habent non spinas:

Cap.viii. Quẽadmodũ os præcisũ nunquã recressit: ita & cartilago rupta nunquã reparatur nec ullo foramine hiscit.

Gressilium quæ animal gignũ auriculæ nares extremaq; ossium non nul la cartilagine constat.

Cap.viiii. Colores cornuũ unguium: ungularum cutis pilorumq; colorẽ sequuntur.

Dentes ossium naturã emulantur: quamobrem ethiopũ dentes & ossa cã dent: sed ungues nigri.

Ceruis tantummodo cornua tota solida: & sparsa in ramos: & omnibus annis decidiua sunt nisi castrentur.

Adherent cornua cuti potius quam ossi: unde fit ut imphrygia albi boues sint qui cornua perinde ut auriculas moueant.

Cap.x. Pilos habẽt animalia quæ pedestria & uiuipara sunt.

Cortice integũtur quæ ouipara sunt pedestria.

Animalia quæ molles suapte natura pilos habere solẽt: hæc per uisum pa buli melioris duriores incipiunt gerere cõtra autem molliores paucio resq; ea quæ duros copiososq; habuerint.

Pili hominum locis calidis duri: frigidis molles oriuntur.

Pili sunt molles qui promissi & simplices sunt: duri qui crispi.

Ca.xi. Cutis homini proportione magnitudinis tenuissima est

Cutum sensum carere constat.

Vbicunq; cutis per se & sine carne est uulnerata non coit: ut i gena bucca præpu io palpebra

Mutatur color pilorũ in senectute candidiq; efficiuntur quod uel cæteris quidem animalibus accidit sed non satis aperte, præterquam equo & cã descunt pili a parte sui postrema.

Plurimus canorum numerus candicans: ilico exstitit: qua ex re patet cani tiem non arriditate committi: (ut quidam uolũt) nihil enim ilico arri dũ gigni solet: sed cutis uitio qd utilaginem appellamus pilos omnes produci canos apertũ est.

Non nullis pili dum ægrotarent in canuerũt: quibus in bonam ualitudi

nem restitutis nigri renati sunt canis defluxis.
Canescere pilos otius opertos:quam difflatosq; aduertimus
Tp̄a hoiūm & partes primores quā posteriores celerius canitiem sētiūt.
Pubes nouissime canescit.
Pili in hoie solo partim simul :partim postea per ætates gignuntur.
Congeniti sunt pili capitis & superciliorū & palpebrarū:post geniti pubis primum mox alarum postremo menti.
Parte posteriore capitis caluus nemo efficitur.
Capitis læuitatē calitium nūcupamus:superciliorū uero leuitatē falitiū appellamus neutrumq; eorū prius quam cæptus coitus uenereus sit accidere nouimus.
Caluitio esse immunes mulieres & pueros & spadones apertum est.
Pili postgeniti iis qui ante pubertatem castrati sunt non exeūt :& post pubertatem excisis soli decidūt præterquam pubis.
Pili in mento mulieris non prodeūt :nisi īterdū pauci:cū mēstrui cursus substiteruut:reliqui postgeniti mulieribus proueniunt.
Rarius fieri potest ut homo tum mas tum fœmina:pilis postgenitis carē at iam inde ab ortu naturæ uitio contracto & nisi ut pebescant contingat steriles in gignando sunt
Nonnullis supercilia per senectutē adeo hirsuta reddūtur :ut tondendū: sit qđ propterea euenit q̄a cohæsiōi apposita sunt ossium quæ senescēte ætate laxantur & inde plus humoris transire patiuntur.
Pili palpebrarum nunquam plurius iusto excrescunt :defluntq; rebus uenereis inceptis eoq; magis quo uisus ueneris fuerit amplior.
Pili euulsi subnasci denuo possunt :dum citra ætatis florem degitur :nec
Quibus animalibus uersicolores sunt pili eisdem etiam in cute uarius ille color habetur.
Caluescere minus solent qui mento sunt bipartito:
Crescunt pili quibusdam in morbis :ut in tabificis :& etiā in senectute & defuncto augescunt :durioresq; redduntur idem unguibus euenit
Libidinosis pili congeniti maturius defluunt :postgeniti maturius se sepromunt.
Cap.xii. Sunt aquæ multis in locis quas cum oues biberint moxq; inierit nigros generant agnos:ut in terra essertide agri chalcidici thraciæ facit annis quem phycrum uocant.
Lepori soli pili & in bucca intus :& sub pedibus sunt.
Aculeo ab apibus subtracto nullis subnascitur alius immo breui moriantur necesse est.
Cap.xv. Quod admodū raro contingit parum id obseruandum censeo.
Defūctis nihil:humoris in uesicam transmittitur :at uiuis non solum humor :sed etiam sicca quædam concrementa descendunt ex quibus cal

culi conficiantur.

Cap.xvi. Quibus multum est carnis iis uenæ artiores & sanguis rubentior & uenter ac uiscera parua: quibus parum iis uenæ ampliores: sanguis atrior: uiscera maiora & uenter auctior.

Pinguescunt intra carnem quibus paruus est uenter.

Cap.xviii Omnia ætate prouecta potius quam nouella pinguescunt: sed præcipue cum iam suæ longitudinis ac latitudinis modum adepta augeri in profundum incipiunt:

Cap.xviiii: Sanguis uenas uasa sibi habet: nec in ullo alio nisi incorde p̃ter uenas continetur.

Tactum in nullo genere sentit sanguis: sicut nec excrementa in aluo contenta: & cerebrum & medulla.

Si sanguis integer est & non natura uel morbo uitiatus rubet & dulcis saporis est.

Quod natura uel arte bono habitu sunt: iis nec multũ sanguis ẽ nec par.

Quanto aliquo plus pinguedinis habent eo minus possident sanguinis.

Homini sanguis tenuissimus ac mundissimus est: tauro & asino inter ea quæ animal generant crassissimus & nigerrimus parte etiam inferiore crassior & acrior est quam superiore.

Si sanguis immodice humescit morbus fit sic enim in speciem saniei diluitur & adeo serescit ut nonnulli sudore cruento exundauerint.

Dorminentibus sanguis copia ptes exteriores deserit subitq; interiores

Fœminis sanguis nigrior & crassior quam maribus est: & minus sanguinis per summa corporis fœminarum est plus in parte interiore continetur.

Omnium fœminarum maxime mulier sanguine habundat: & mẽstrua plurima in mulieribus fieri solent: quod genus sanguinis uitiatum egrotansq; fluit immodicæ.

Cæteris morbis sanguinis minus mulieris infestantur quam uiri paucis enim mulieribus fiunt mariscæ aut uarices aut e naribus profusio sanguinis: & si quod eorum acciderit detrimentum in menstrua decũbũt

Cap.xx Saguis in uenis medulla in ossibus: alia humida in membranis aut cutibus aut in uentribus continentur.

Nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum est.

In suillis ossibus minus medullæ est: & nonnullis omnino deest.

Eorum quæ utrinq; dentata sunt: lac coire non potest: tenue enĩ dulceq; est & non pinguæ.

Tenuissimum est lac cameli mox equæ tum asinæ: crassissimum bubalum est.

Nulli fere animalium lac fieri solet antequam uterum ferat: nũdã ferunt utile omne est sed primum nouissimumq; inutile:

Non prægnantibus aliquando sed raro aliquibus æduliis efficitur ut lactescant. & quibusdam mulieribus natu maioribus suctu frequentiore lac prodiit & copia tanta ut infantem enutrire potuerint.

Vbera caprarum quæ coitum non patiuntur pastores mōtis ætæ urtica perfricant uæhementer ut dolorē infligant: itaq; primum cruentē humorē eliciunt: mox purulentum: postremo lac non minus quam ex iis quæ uenerem patiuntur.

Fieri potest ut aliquibus maribus bestiis lac gignatur: nam in lenno insula caper ex mammis quas geminas iuxta genitale gerit: tantum lactis emungebatur: ut colostra inde conficerent: quod idem & proli masculæ capri illius euenisse accepimus.

Viris post pubem exiguum lac non nullis exprimitur uerumtamen per suctum frequentiorem multum prodisse aliquibus traditum est.

Cum ex amphora lactis caprini formagines uiginti conficiuntur: bubalum eadem mensura .xxx. facit ut pastores confirmant.

Cogitur lac succo ficulno & coagulo.

Succus lana exceptus pusillo lacte abluitur quod iniectum lactis copiam densat & colostrat.

Cap.xxi. Quod uetustius coagulum est: eo præstantius: tale profluuio uētris mederi præcipuæ potest: atq; ēt quod leporis est. sed laudatissimum hinuli.

Mulierum lac commodius lactētibus est quod liuorē trahit: quam quod candidum est & fuscæ salubrius habent quam candidæ.

Est ad alendum lac ualidius in quo plus casei est: sed infantibus salubrius quod minus casei contrahit.

Cap.xxi. Plurimum semitus proportione corporis homo emittit.

Propositiones ex quarto libro de historiis animalium Aristotelis:

Ex capitulo primo.

Vnt genera animalium quæ sanguinem carēt quattuor primū quæ mollia appellamus foris carne molli obducta: & solidum intus quale sæpia est: secūdum quæ crustis tenuibus operiūtur & partem solidam foris: mollem carnosamq; intus continent quale cancrorum: tertium quæ silicea testa muniuntur quale cancrorū & ostrearum est: quartum insecta omnia quale apes & uespæ.

Cap.vii. Insecta omnia quibus non in aluo aculeus est lingam uelut arma gerunt ut muscæ & culices.

Cap..viii. Sunt sensus suprā quos nullum alium generis sui ad esse noui mus numeros quinq; :uisus auditus olfatus gustus tactus:
Quæcunq; sanguinem habent & animal pariunt hos omnes sensus habere uidemus nisi quid læsum lacessitumq; sit quale genus talparum cuī uisus deest.
Sensum tactus omnia habent animalium genera.
Audire atq; olfacere pisces palam est habere.
Sanguinem suum sagaciter pisces odorari dicuntur :unde quotiens sanguis effusus piscium est fugiunt & loca petunt longinqua.
Visu & olfatu & gustu insecta animalia tam pennata quam non pennata procul sentiunt:
Apes ad nullam rem putridam solent ad uolare sed dultia petunt.
Quæ siliceo tegmine operiuntur olfatum gustumq; habere constat :de ui su & auditu nihil certi habemus.
Cap.viiii. Differt uox a sono & loquutione
Gutture solo uox agitur quo circa quibus pulmo deest iis nulla uocis emittende facultas est.
Diffi. Locutio est uocis per linguam explanatio
Vocales litteræ a uoce & gutture:consonantes lingua & labris proferuntur :qnibus litteris omnis locutio conficitur.
Sonus elidi ab aliis partibus corporibus potest.
Insecti animalibus neq; uocis neq; locutionis ulla facultas est: sonusq; iis attrito spiritu interiore:mouetur non exteriore
Nullum molle animal nullum crustatum uel uocem uel sonum aliquem mittit naturalem.
Pisces uocis ex partes sunt:cum neq; pulmonem neq; arteriam aut guttur optineant sed sonos quosdam stridoresq; mouent aut attritu branchiarum quas aliquis horridiusculas optinent :aut spiritu in interioribus: incluso :que &dum atterunt atq; agitat sonos illos elidunt.
Delphinus strider ac mutit efferens se in aerem :hic enim pulmonem & arteriam habet proinde non nihil uocis potest promere :lingua tamē libera absolutaq; caret & laboris quibus uocis possit aliquem articulum formare.
Sunt singulis animalium uoces proprie adinitum & uenereū coitum.
Auibus præcipue facultas conficiende locutionis data est :quibus lingua mediocriter lata uel tenuius.
Garulæ linguatioresq; sunt auium minores & circa coitum maxime talē effici unamquanq; auem moris est
Aliis in pugna uox est ut coturnicibus :aliis ante pugnam ut perdicibus dum suos aduersarios prouocant :aliis cum uicere:ut gallinaceis
Canunt non nulli mares perinde ut suæ fœmine:ut lusiniarum genus:fœ

mina tamen cessat cum incubat pulloscp educat.
In non nullis generibus maribus causatus tantum datus est ut gallinaceis & coturnicibus.
Proprium est hominis loqui.
Quibus est locutio:iis etiam est uox & nõn econtra.
Quod surdi iam inde ab ortu naturæ sunt:iidem etiam muti sunt.
Auicularum non nullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes si præreptæ paterna caruerint educatione & cantibus cæterarum auium insueuerunt.
Cap.x. Sommiare non solum homines sed genus omne quadrupedum palam est:& declarant id canes suo latratu quem per quietem agunt: quanquam de his quæ oua pariunt incertum est:sed dormire ea certum est.
Pisces omnes & mollia & crustis operta omnia & insecta dormiunt.
Homo maxime animalium somniat.
Editis nuper in lucem infantibus adhuc nullum penitus contrahitur somnium:sed plurimis anno circiter quarto & quinto uisa incipiũt.
Produntur uiri & mulieres qui nunquam quicquam somniauerunt:quorum nonnullis in processu ætatis accidit ut uiso somnio mutarentur habitu sui corporis uel in mortem uel in morbum.
Cap.xi. Sexus masculinus fœmininusq; nõ in oĩbus aĩatibus est:ut ĩ his qui uitam stabilem ducunt aut testa teguntur:sed in mollibus & crusta opertis & in pedestribus mas habetur & fœmina.
Maxima ex parte maiores longiorisq; uitæ sunt mares quã fœminæ præter quam in genere mulorum.
Fœminas piscium maribus esse longioris uitæ constat.
Partes superiores prioresq; in quocunq; genere animalium maribus sunt potiores ualidiores & aptiores:quæ autem dici possunt ĩferiores posterioresq; eas fœminæ habent robustiores.
Omnino fœmina eneruior atq; infirmior est mare & pilum habet tenuiorem quam mas.
Caro humidior est fœminæ quam maris:& genua planiora & crura tenuiora sed pedes elegantiores.
Vox est fœminis omnibus tenuior & acutior boue excepta.

Propositiones ex quinto libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Coitu pediculorũ lendes procreantur:muscarũ uermiculi.
c Pulicũ coitu genus uermiculorum oui speciem referens gigni

tur :ex quibus nec ea quæ generarint proueniunt nec aliud ullum aial

Cap.ii. Leporum fœmina marem sepæ numero prior superuenit:cætero rum uero magna ex parte modus coeundi idem est.

Ceruæ mares suos non patiuntur nisi raro :nec uaccæ tauros :propter rigorem genitalē.

Fœminæ felicū natura libidinosæ sunt:& mares ad coitum ipse frequenter aliciunt inuitant cogunt:puniunt etiam nisi pareant.

Cameli sedente fœmina coeunt :& coitum toto die exercent:petunt recessuum solitudines cum libet coire :nec aquis potest eo tuto accedere præter quam pastor.

Genitale camelis neruo ita constat :ut ex eo confici possit quo arcus fidissime intendatur.

Cap.v. Testes nec pisces habent nec ullum aliud genus qđ pedibus careat

Perdices si aduersæ maribus steterint uentusq; inde affluat ubi mares stāt concipiunt plerumq; etiam uoce marium utero ingrauescunt & libidinē turgent.

Cap.viii. Tempora coitus descripta & ætates certas ad uenerem singulis animalium natura finxit & statuit.

Stimulantur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno :fœmina æstiuo.

Genus auium parte plurima uere ac ieunte æstate coit & parit :excepta alcyone quæ circa brumam parerere solita est quamobrem quotiēs bruma serena existit dies alcioneæ appellatur.

Cap.xi. Stirpium & piscium &quadrupedum animātium generi plurimū interest non solum ad cæteram corporis fœlicitatem:sed etiam ad coitum partumq; ampliorem.

Cap.xii. Sæpia parit oībus āni temporibus perseueratq; in ædendo ouorꝝ numero dies quīdecim quotiēs aūt ediderit mas euestigio sequēs atramētū ouis superinfundit:atq; ita efficitur ut solidescant.

Cap.xiii. Pariunt colūbæ omnibus anni temporibus si locum apricum habeant & cibum pullosq; educant sin minus æstatæ tantūmō fætant.

Proles colūbarum præstantior uere quam autūno est :deterima æstatæ & omnino tempore calidiore.

Cap.xiiii. In omnibus animalium generibus prima emissio seminis aut infœcunda est:ant si fœcunda sit imbecilliora tamē generat &pautiora

Etas accomodata ad coitum generi hoīum inotescit uocis mutatione & mammarum sed præcipue ortu piloꝝ pubis.

Semen ferre incipit homo circiter annos bis septē:sed uim genitalem recipit circa annos ter septem.

Oues & capræ anniculæ coeunt atq; utero ferunt sed proles præstantior est quam senescentes mares & fœminæ procrearint.

Sues tum mares tum fœminæ coire incipiũt mẽse suæ ætatis octauo quã-
quam mas antequam sit anniculus prolem generet uitiosam.
Apri mense dicimo in ire incipiunt:& ualent in coitu ad trienium:
Canes tam mares quam fœminæ anniculi magna ex parte coeunt:&non
nunq̃ mense .viii.geritq; fœmina uterum ad summam dieb;.lxiii.nec
minus quam.lx.diebus.
Cum pepererit canis rursum.vi.mense nec prius coitu impletur.
Equus inire tam mas quam fœmina incipit biennis:ita ut ualeat procrea
re:sed proles minor & inbecillior est:coeunt uero ut plurimũ in trima
tu & proficunt subinde in generando ut proles præstantior procreetur
ad usq; annos.xx.
Coeunt equi mares usq; ad annos tricenos ternos fœminæ usq; ad.xl.ita
ut per totam fere uitam coitum equis seruari eueniat.
Viuunt equi magna ex parte ãnos circiter.v.&.xxx. fœmĩa plus quã .xl.
Quinq; &.lx:annos uixiss equum proditum est.
Asinus tam mas quam fœmina mense.xxx.coit sed magna ex parte ne
quæunt generare.
Homo mas ad annum usq; .lxx. uidelicet termino ultimo potest genera
re:fœmina usq; ad.l.sed id raro:magna uero ex parte maribus.v.&.lx.
annus finis progenerandi est:fœminis.v.&.xl.
Arietes primum uetustiores fœĩas ineũt:nouellas.n.minus ꝓsequũtur.
Sus ubi.xv.annum nata est non amplius generat sed efferatur.
Elephantus fœmina incipit coiere anno.xii cum celerrime aut.xv. cum
lentissimæ.
Senectus uim generandi pertendiq; omnibus animalibus tollit.
Quam grauidam redidit elephantus eãdẽ præterea tãgere nũquã patitur
Cap.xviiii. Nascuntur papiliones ex euricis:erucæ ex uirentibus foliis pri
mũ enim minus quid milio consistit i folio:mox uermiculi inde con
trahuntur cũ interra triduũ enicule formantur.
Vinarii culices ex uermiculis qui fæce uini acescente gignuntur origi
nem trahunt:
In his etiam quæ nullam putredinem posse recipere existimantur nasci
animalia nouimus ut uermes in niue uetustiore qui hirti sunt pilis &ru
bidi:quoniam & ipsa nix uetustate rubescit.
In cypro insula ærariis fornacibus ubi calcides lapis ingestus cõpluribus
diebus crematur bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ pauloq̃ mu
scis grandibus maiores quæ per ignem saliunt atq; ambulant.
Salamandra per ignem ambulans eum extinguit.
Cap.xxi. Reges ducesq; apum aculeum habent:sed eo non utuntur.
Non unus in quocunq; examine dux tantummodo est sed plures:peritq;
ipsum examen si duces uel non satis habeantur:uel non plures quam

ſatis: quod non tam principis deſideria q̃ generationis:(ut aiunt) ad quam illi neceſſarii ſunt accidit.

Conſtruunt apes fauos e floribus :cæram ex lachryma arborum fingunt: & mella ex rore aeris ſiderum exortu potiſſimum.

Mel non ipſas facere apes:ſed rorem cadentem deferre argumento eſt: q uno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarii .item in autũno mel poſtea quam de tractum eſt non reparatur:cum tamen illo etiã tempore flores proueniant.

Apes aggerant ſuis cruribus cæram:mel ore euomũt in cellas.

Cap.xxvi: Scorpiones terreſtres uermiculos ouo℞ ſpecie pariunt complures & incubant :mox ut prolem perfecerunt pelluntur ab ipſa :ſicut & araneis accidit:& interimuntur a ſuis liberis.

Cap.xxvii. Phalangii aranei rhete craſſum cum fecerint pariunt atq incubant:cunq ipſa proles increuerit matrem amplexa conſumit & eiicit ſæpe etiam patrem ſi ceperint.

Cap.xxxi. Pulices minima quadam putredine gignuntur: ſedemq ſui ortus ſordes optinent aridas.

Cimices gignuntur ex humore qui per ſumma corporis animalium conſiſtit pediculi ex carne :quibus futuris emergunt ceu puſtulæ quædam ſiuæ puræ exiguæ:quas ſi pungas pediculi exeunt. accidit morbus hic nonnullis hominibus præ nimio corporis humore:& quidem aliquos fœditate obiiſſe proditum eſt ut alcmanẽ poetam pherecidem ſyrium.

Pueris pediculi in capite magis fiunt:uiris minus &omnino fœminæ magis quam mares pediculos ſentiunt :minuſq laborant eorum capita q̃bus pediculus in capillo eſt : & ex carne pediculus naſcitur.

Cap.xxiiii. Teſtudo oua durioris teſtæ & bicolora ædit: quale ouum auium eſt:eaq defoſſa: & cooperta terra: &complanata ĩ cubat crebrius repetens :fœtumq ſequenti anno excluditur.

Propoſitiones ex ſexto libro de hiſtoriis animalium Ariſtotelis:

Ex capitulo primo.

Pupa ſola in genere auium non nidificat: ſed ſtipites arborum ſubiens parit ſine ullo ſtramento in cauis.

a Cap.ii. Quæ oblunga ſunt oua & faſtigio cacuminata fœminã ædunt quæ autem rotunda & parte ſui acutiore obtuſa orbiculum habent marem gignunt.

Si incubante gallina tonuit oua pereunt

Faculatas columbis retinẽdi oui etiam tempore perturiendi eſt:nam ſi ab

aliquo uexentur ouum per tristitiã retinent.

Cap.iii. Origo pulli in albumine oui est:cibus autem per umbilicum ex uitello petitur.

Cap.iiii. Quæ specie columbacea continentur quamuis tria interdum pe pererint oua: nunquam plus duobus pullis educunt :nonnunquam ẽt unum tantum reliquum ouum semper irritum est quod urinũ uocant.

Columbæ cum peperint primum ouũ uno interposito die scd'm pariunt &incubant ambo uicissim:interdiu mas:noctu fœmina:

Capitulo quinto. Quæ carne uescuntur non plus quam semel in anno pa riunt:sed hirundo sola bis anno nidificat.

Pullorꝫ hirundinis adhuc recentium:si quis oculos stimulo percusserit re sanescunt & cernendi uim postea plene recipiunt.

Capitulo sexto. Aquilæ oua pariunt terna: sed binos excludũt:ut uersu a pud musæũ cõstat:excludit binos :ædit terna: educat unum

Coruus pullos nido expellit.

Oẽs fere alites quibus ungues adunci,pullos cum primũ prouolãdi facul tas fuerit nido expellunt :percutientesqꝫ cogunt discedere.

Cap.vii. Nulla auis sui generis auem solet interimere.

Parit cuculus non in nido quem ipse fecerit :sed in nidis minorum auiũ & maxime palumbiũ:ac oua quæ aliena repererit edit sua relinquens & parit ut plurimum singula oua.

Cap.viii. Cornicum fœminæ tantum incubant:assidueqꝫ perseuerãt &ma res his cibum suggerunt

Perdices bina ouorum receptacula faciunt &in altero fœmina incubat:in altero mas.

Cap.viiii. Pauo uiuit annis.xxv.parit maxime a trimatu :masqꝫ dum fœ mina incubat oua frangit.

Cap.xiii Spargunt sua oua omnes pisces &magnam ouorum partem ma res deuorant:alia pereunt in humore quibus æditis mas non asperserit semen genitale.

Cap.xvi. Sola anguilla inter sanguinea sine coitu & sine ouo generatur:

Ca.xviii. Cõmune omnium animalium est ut cupidine uoluptateqꝫ rei ue nereæ maxime gestiant atqꝫ incitentur

Ferociunt fœminæ a partu & mares tempore coitus.

Incenduntur libidine ex fœminis aquæ potissimum.mox uaccæ.

Temporis beneficio & corporis ualitudine propensiora redduntur ad ue nerem animalia.

Equarꝫ libido extinguitur magis iuba tõsa & frons tristior redditur.

Taurus tempore coitus tantum cum fœminis pascitur: cæterosqꝫ oppu gnat mares.

Equa facillime oíum quadrupedũ:parit minimũq; emittit profluuium sã guinis:uidelicet pro corporis magnitudine:
Sunt prope oia aĩalia propensiora ad coitum tempore uerno.
Cap.xviiii.Candidi nigriue efficiuntur ouium fœtus si sub lingua arietis uenæ nigræ aut candide habentur cuius enim coloris sunt uenæ eiusdem & uellus est:
Tanta est uis aquilonis ut oues quæ non nisi fœminas pariunt immutet ad prolis masculæ procreationem quare spectare ad aquilonẽ oportet cum coeunt fœminæ.
Capris nullum ducere pastores constituunt:quia earum natura non stabilis sed lubrica atq; mobilis est:
Cap.xx.Catelli cæci gignuntur nec ante duodecimũ diẽ uisum accipiũt.
Crassius canum quam cæterorum aĩalium lac ẽ excepto scrofæ &leporis
Crus mares canes tollentes mingunt magna ex parte quidem sexto mense ætatis:sed nonnulli uel serius octauo .s.mense id faciunt:atq; etiam maturius quam sexto quod autem simpliciter dixerim cum coire incipiunt tollunt.
Cap.xxii.Salacissimũ oĩum tũ fœmiuaꝝ tũ mariũ equus ẽ:hoie excæpto
Minus temporis mares equi uiuunt quam fœminæ propter coitũ: & qui domi aluntur minus quam gregarii.
Equorum fœmina finem sue longitudinis & proceritatis quinquennio: recipit: sed mas sexsenio.
Cũ equa peperit statim secũdas deuorat atq; etiã quod pulli nascentis frõti adheret:hippomanes, dictum magnitudie minus carica parua hoc si quis prærupto odorem moueat equa excitatur furitq; agnito eo odore
Equorum ducem(ut bonum)nullũ coustituunt quoniam equorum natura non stabilis sed mobilis procaxq; est.
Cap.xxiii. Non asinum equa ut asina equum recipit:nisi asinus sit qui equam suxerit.
Cap.xxiiii.Mulus cum equa coniũctus innũ procreauit:mula quoq; iam facta grauida est.sed non quo ad perficeret atq; educeret prolem.
Mulæ in terra syria super phœnicem & coeunt & pariunt omnes sed id genus diuersum est quanquam simile.
Si cutis prætenta maxillis detracta mox relaxata ilico in suum redeat locum inditium recentioris quadrupedis est:ueteris contra si diutius rugata maneat cutis.
Cap.xxvii.Lac & caro cameli suauissima omnium est.
Cap.xxviii.Sues mares castrati maiores ferocioresq; euadunt
Cap.xxviiii.Cerua marẽ sustinere non potest ob eius contentissimum impetum:uerumtamen etiam aliquando sustinet.

Pinguescunt cerui in æstate supra modum:quamobrem nec currere quide possunt :hyeme extenuantur debilitanturq; :uere autem uigent maxime ad cursum.

Cerui intestinũ tam tenue imbecilleq; habent ut etiam si leuiter percusseris possit rumpi cute adhuc integra.

Cap.xxx.Vrsa fœtum minimum pro sui corporis magnitudíe ædit: quippe minorem catto parere solet:nudum item & cæcum :& cruribus propemodum membrisq; aliis plurimis in discretum.

Cap.xxxi.Parit leena catulos adeo paruos ut uix post secundum mensem incipiant ingredi.

Caret leena iuba ná maris hæc propria est.

Cap.xxxiii. Vulpes cæcos parit ut ursa & infirmiores:parturiensq; ita secedit ut raro grauida capiatur.

Cap.xxxvii.Murium generatio mirabilis est tum numero tum celeritate iam enim fœmina prægnante in uasæ miliario aliquádo occupata:paulo post reserato uase:musculi numero.xx.& centum reperti sunt.

Terræ persicæ parte quadam mure fœmina resissa fœtus fœminini ꝑgnãtes comperiuntur.

Propositiões ex septimo libro de historiis aíaliũ Aristotelis:q í ueteri trãslatione ponitur nonus :sed a theodoro interpræte ponitur septimus.

Ex capitulo primo.

m As hominum primum semen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis septimo:ac simul etiam pubescere incipit :uoxq; per id tempus mutari in sonum asperiorem inæquabilioreṁq; incipit: quanquam nundum grauent : idq; potissimũ incidit iis qui rem ueneream incipiunt agere :abstinentibus uero fit econtrario :& si curam adhibeant longo seruari tempore sine magna mutatione potest .

Fœminis per idem tempus exurgunt ubera: quod fratrare dicitur:& menstrua erumpunt:quæ quasi sanguis recens occisi animalis sunt.

Quæ alba dicuntur admodum etiam puellis eueniunt : & magis si cibo utantur humidiori : hæc incrementa impediunt corporis & puellam extenuant.

Menstrua tunc plurimis fiunt cum iam ubera ad duos digitos prominẽt & uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem .

Per id tempus custodiri puellæ præcipue debent maxime enim ad usum rei ueneree cum hac incipiunt incitantur quod si inde nihil amplius

commouere temperent quam corpora ipsa faciant nullo usu uenereo sed sponte mutantur.

Sequi seruariq; temperantia solet per ætates superiores: nam quæ admodũ puellæ concumbunt libidiniores euadunt: & mares siue altera parte: siue utraq; minus cauerint propensiores eodem efficiuntur: meatus enim laxantur redduntq; eo corpus lubricum: & simul uoluptatis q̃ oli gestirent memores: desyderio mouẽtur ꝓ teritæ cõtrectationis.

Vox fœminæ acutior est quam maris & puellarum quam puerorum:

Euenit ut mammæ immodice crescant cum puellæ excrementis redũdãt saturis enim & nundum profluentibus menstruis: quo plus continetur humoris eo magis efferri sursumq; impelli necesse ẽ: donec ĩfra erũpatur: & quod interim incrementum mammæ acceperint seruant postea.

Semen infœcundum est usq; ad ter septimum annum: & si prolificum est exigua imperfectaq; generat.

Concipiunt facilius fœminæ natu minores: sed laborant in puerperio uehementius: & corpore minus magna ex parte perficiuntur.

Senescunt celerius mares salaces: & mulieres quæ frequentius pariunt.

Corporis incrementum post tertium partum mulieribus effici posse non uidetur.

Post annum ter septimum mulieribus oportune procreatio ẽ: sed uiris accedere aliquid potest ad prolem perfectiorem.

Semina infœcunda sunt quæ tenuia: fœcunda uero quæ grandinis speciem gerunt: eandemq; potius marem fœtificãt: contra tenuia nec globulenta fœminam gignunt.

Cap. ii. Profluuium menstruorum decrescente luna contingit: & paucis singulis mensibus mouetur: sed uno intermisso plurimis facilius agitur: iis scilicet qui breui tempore: hoc est biduo aut triduo profluũt: sed quibus in longum protrahitur: difficilius mouetur.

Conceptus mulieribus post profluuium menstruorum sua natura contingit: & quæ his carent steriles magna ex parte existunt

Plurimum seminis omnium animalium emittit homo: comparatione magnitudinis suæ.

Mares qui humidiores natura sunt nec ualde carnosi plus seminis reddunt: atq; etiam plus candidiores quã fusci: nec secus in mulieribus fit quo ad menstrua.

Cap. iii. Mares fœtus circa .xl. diem dextro potius latere mouetur: fœminæ sinistro circiter .lxxxx.

Effluxiones uocantur quæ intra .vii. diem corruptionis incidunt: abortiones autem quæ intra .xl.

Mas qui .xxxx. die exierit si in quoduis aliud mittatur diffunditur atq aboletur sed si in aqua frigidam cogitur consistitq in membranula: qua rupta fœtus ipse apparet magnitudine formicæ maiusculæ:& mēbra omnia discreta:& oculi prægrandes:

Fœmina quæ intra tertium mensem eruperit indistincta est: quæ autem quartum adepta est mensem:distinguitur: & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit.

Cum in lucem prodierit fœmina:ocius quam mas & accressit & ætate floret: & senectute maceratur.

Capitulo quarto. Quæ fœminam ferunt sunt pallidiores & grauius degūt & uaria auidius appetunt: statimq fastidiunt: quam quæ marem.

Præcipue mulieres fastidiunt cum fœtui capillus oriri incipit.

Plus motus magna ex parte mas in utero īfert:q̄ fœmina & celerius ꝑdit.

Vnum pariendi tempus statutum est omnibus animalibus: homo uero: & septimo mense:& octauo & nono parere potest: & quod plurimum x. nonnullæ etiam.xi.tangunt:

Infestantur mulieres mense quarto maxime & octauo & si in his fœtus pierit ipse quoq magna ex parte intereunt.

Quædam mulier uigesimo filios partubus quattuor ædidit: quinos enim singulis partubus enixa est. maiorq eorum pars enutriri atque adolescere potuit.

In genere humano pauci gemini seruantur: si alter mas sit alter fœmia

Mulier & æqua omnium maxime animalium grauide coitū patiūtur: cætera cum grauida fuerint fugiunt mare,eas.s.quorum natura superfœtare more leporum recusat

In muliere raro euenit ut superfœtetur: sed factum tamen aliquando est.

Plurimis si concubuerint mēse octauo infans mucore oppletus exit

Si mater sale immodice usa est:infans sine unguibus nascitur.

Capitulo quinto Desinunt ut plurimum menstrua mulieribus circa .xl. annum quod tempus quæ excesserint usq ad. lx. seruatur: & etiam nonnullæ eo tempore pepererunt:sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere.

Capitulo sexto. Mares plurimi ad.lx. annum generant: & quidam anno.lxx.nati genuerunt.

Euenit ut qui coniuncti inter se nequeant generare ubi dissociati se iunxere cum aliis queant.

gnūtur læsi ex læsis:ut claudi ex claudis:cæci ex cæcis: & similes sæpe numero in re quæ præter naturam committetur: & signa habentes sibi cognata hereditaria ut uerucas & neuos aut cicatrices aut quid aliud

generis eiusdem iam tale quid uel tertia post prolē regeneratum est.
Cum quidam in suō brachio puncti notam haberet: filius non id retulit: sed nepos ea corporis parte.
In scicilia eius quæ adulterium cum æthiope comiserat filia non colorem patris æthiopis retulit, sed qui natus ex hac est: is auum æthiopem regenerauit.
Fœminæ magna ex parte matri: mares patri proueniunt similes: sed fit etiam e diuerso.
Gemini magna ex parte similes prodeunt.
Cap. viii Homo in semet conglobatus sic gestatur: ut nasum inter genua: oculos super genua: aures extra genua habeat.
Omnibus animalibus caput primum superius est: sed cum exitum appetunt deorsum deducitur & ita fit ut partus secundum naturam in caput contra naturam impedes aut inflexo corpore agatur.
Capitulo nono. Cæteris animalibus partus non laboriosi eueniunt: at mulieribus dolores uehementissimi incidunt: & præcipuæ stabilibus & sellulariis & quibus non bona latera sunt: neq; facultas non bene retinendi spiritus suppetit
Cap. x. Pueri cum exierit uocem statim emittunt: & uocem antequam egrediantur nunquam emittunt etiam si cum difficulter egreditur caput extet: & corpus intus sit totum.
Pueri cum exierint manus ad os admouent: suguntq; confestim ubera: excrementum etiam reddunt alii statim alii breui: sed omnes intra diem quod excrementum pluris quam infantis magnitudine est: colore cruentum: atq; admodum nigrum & piceum est
Infantes primis .xxxx. diebus neq; rident cum euigilant neq; lachrymātur: sed noctu & per quietem utrunq; interdum faciunt.
Pueri septimo mense dentire incipiunt: & maturius dentiunt: quorum nutrices lac: habent calidius.
Cap. xi. Nonnullis effluit lac non solum de pupillis sed etiam passim p ubera aliquibus etiam per alas: edurantq; imposterum globuli quotiēs humor non coquatur nec exeat: sed redundet.
Vbera ita fungosa sunt tota: ut si in poculo pilum forte hauserit mulier dolor moueatur in mammis: nec sedatur donec pilus uel præssus exeat spōte: uel cum lactæ exuggatur.
Seruatur lac donec mulier concipiat: tum desinit atq; extingunt: tam in hōie quam in quadrupede.
Cap. xii Solent pueri plurimi conuulsione siue spasmo excipi & præcipue corpulentiores: & lacte uescentes copiosiore crassioreq;: & nutricē

lactantem succi plenam & corpulentam.

Nocet huic morbo uinum magisq nigrum quam album & quod minus limphatum est:& cibi qui inflant.

Plurimi pueri ante.vii.diem hoc morbo intereunt:unde sit ut. vii.die nomina imponantur tanquam saluti iam pueri magis credamus & periculosius est si a scapulis conuulsio oriatur.

Propositiones ex.viii.libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Nihil per tempus puerilis ætatis animam hominis differre a bæluarum anima prope dixerim.

Adeo de inanimatis paulatim sensitaq ad animata natura transit: ut contunuatione ipsa lateat eorum confinium :& medium utrius natura sit extremi uide discussum testus super hoc.

Charum cuiq suaueq est quod per naturam habetur.

Cap.iii.Aduncis auibus nullus omnino usus bibendi est: q præterquam paucissimis & ipse raro.

Cap.iiii.Serpentes uini incötinentes sunt:proinde uiparas aliqui uino cũ fictilibus ad sæpes deposito uenantur ebriæ enim capiuntur.

Cap.v.Lupi soli quandam terram cum esuriunt edunt.

Lupi hominem illi potius petunt qui inertes sunt quam qui uenatores

Leo incontinenter cibo utitur :multaq deuorat solida sine ullo disectu mox nihil triduo aut certe biduo comedit.

Leo fœdum odorem in cibo relinquit ex suo alitu :& ipso prosisso interiora eius grauiter olent.

Cap.vi.Bibunt quibus dentes serrati animalia lambendo quibus autem continui sorbendo. ursus neq sorbendo neq lambendo sed morsu

Sues pinguiores redduntur cum in ceno se uolutant:radicumq est maxime appetens omnibus animalibus.

Sexta pars ponderis quantum sus ponderarit uiuus absumitur occiso im pilos & sanguinem & reliqua id generis.

Ominia animalia cum lactentur solent extenuari.

Augentur iuuencæ amplius cum plus temporis exptes ueneris degunt.

Cap.viii.Equi muli &asini maxime potu pinguescunt:&quod minus potum aspernatur:id appetentius pabuli est: & plennius obesatur.

Boues claram aquam bibere gestiunt: at equi & cameli turbulentam sua uius bibunt.

Capitulo.viiii. Elephantem alii annos ducentos uiuere aiunt: alii trecentos.

Cap.x Oues pascere fædulæ atq; stabiles solent. capræ uero dum pascuntur loca crebro permutant summaq; tantum contingunt.

Caro cuiusq; quadrupedis deterior e cum locis palustribus quam editioribus pascitur.

Ouium quæ lupus occiderit pelles ac uelera: & facta ex his uestis longe quam cætera aptiora sunt ad pediculos generandos.

Cap.xii Indica auis cui nomen psitacæ lingua est lata aptaq; ad immitandum: & loquatior cu biberit uinum redditur.

Cap.xvii Cum serpens exure senectutem incipit: ab oculis primum detrahit pellem: ita ut obcæcarii uideatur iis qui rem non intelligunt: deinde caput exuitur: & hoc fit tam uere quam autumno.

Cap.xviii Cum aues egrotant plummæ inditium proferunt turbatur. n: nec posituram eandem seruant: quam habent dum recte ualent.

Cap.yiiii. Cum bene hominibus annus cedit: tunc & piscibus fœliciter degere contingit.

Cap.xx Glandes a suibus suauiter comeduntur: sed carnem humidam faciunt si solæ ædantur: & si grauidæ glandem copiosius æderint abortum faciunt.

Cap.xxii. Facit rabies canibus furorem: & quæ momorderint intereut oia & rabiunt excepto homine quo morbo intereunt & canes.

Cap.xxiii Boues gregales morbis duobus temptantur: podagra & struma: quodq; in hoie febris idem in boue struma est: estq; idicium morbi ut demissæ aures flacceant

Cap.xxiiii. Equi gregales morbo immunes sunt excepta podragra: qua plerumq; ungues amittunt: at equi domestici & oues (ut homines usu periti referunt): totidem mobis infestantur: quot homo.

Abortum facit equa odorem sentiens fungi fumigantis & lucernæ extinctæ: quod & mulieribus nonnullis accidit.

Equi uocem agnoscunt equorum cum quibus pugnauerint

Cap.xxy Impatiens frigoris asinus est: quapropter pontica & scythica terra asinis caret.

Cap.xxvii Intereunt insecta omnia tacta ex oleo: sed celerime si capite illito exponantur solis

Cap.xxviii In syria oues sunt cauda lata ad cubiti mensuram: & capræ auriculis mensura palmari & dodratili.

In cicilia capræ tondentur ut alibi oues.

Carniuoris auibus cibi suppeditatur: propter ruptus quo uiuunt penuriam.

Bæstiæ omnes fere efferatiores in asia sunt fortiores in europa: multiformiores in africa: unde prouerbio quodam dicitur: semper aliquid noui affricam afferre:

Cap.xxviiii. Morum animalium diuersitatem efficiunt loca.

Loca montana & aspera suas bestias reddunt & aspectu efferatiores: & uiribus robustiores quam plana & molliora.

Omnium uenenatorum morsus grauiores sunt: si alterum ederit alterum.

Plurimis animalibus uenenum habentibus aduersatur saliua hominis.

Capitulo.xxx. Vitiantur senectute pisces: & ad rem salsamentariam pisces senes improbi sunt declaraturq; eorum senectus duricie magnitudineq; squammarum

Fluuiales pisces & lacustres optimi sunt post partum: & seminis genitalis emissionem: & mares suis fœminis sunt præstantiores.

Propositiones ex libro nono de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

h Abere uim quandam naturalem animantes in qua uis aī affectione uidentur hoc est prudentia stultitia: fortitudine: ignauia: clementia: acerbitate: & reliquis habitibus eiusdem generis: & in non nullis commune aliquid disciplinæ eruditionisq; habetur.

Fœminæ omnes minus quam mares sunt animosæ excæpta panthera & ursa uerum in omnibus maliciosiores: astutiores: insidiosiores fœminæ sunt: atq; in enutrienda prole solicitiores: mares uero contra animosiores ferotiores: simpliciores minusq; insidiosi.

Homo natura perfectissima est. & ob eam rem habitus omnes in eo conspectiores sunt mulieribus.

Mulier misericors magis: & ad lachrymas propēsior: quam uir est: itemq; inuida magis: & quærula: & maledicentior: & mordatior: præterea anxia & desperans magis quam mas: & impudentior & mendatior quā mas: quin etiam facilior decipi: meminisseq; aptior: ad hæc uigilantior segnior: immobilior deniq; est & minus cibi desyderans: mas uero iuuantior & fortior est.

Cum sæpia icta est tridēte màs fœminam adiuuat:fœmina mare percus so fugam arripit.
Pugnant inter se diuersi generis animalia quæ eadem loca incolunt atq & eisdem cibis uescuntur.
Si cibi penuria sit: fit ut eiusdem generis animantes pugnam inter se conferant.
Elaphanti pugnant inter se uehementer: & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit: adeo animum amittit:ut ne uocem quidem ui ctoris tolleret.
Cap.iii. Genus ouile amens & moribus stultissimis est. sæpe eni egreditur stabulo occupatū a niue.
Caprarum ex grege si quis unam uilo mento dependente (quem aruncū uocant) appræhenderit:cæteræ stant uelut stupidæ:suos in unam illam occulos coniicientes.
Cap.iiii. Boues & pascunt per societates atq consuetudines: & si unus aberrarit relinqui sequūtur quapropter boarii nisi præuenerint:totum armentum requirant necesse est.
Equæ societate coniunctæ si altera forte perierit:altera pullum parente or batum enutrit
Capitulo quinto Ferarum quadrupedum cerua maxime prudentia præ stare uidetur: quia circa semitas pariat quo scilicet belluæ propter ho mines minus accedunt.
Ceruus cum pinguerit:quod ualde tempore fructuum fit:nusquam appa ret sed longe secedit:ut qui pondere suæ compulentiæ capi se pos se facilius sentiat.
Cornua ceruus locis difficilibus amittit:& quo inueniri nequeāt & quasi sua arma amiserit cauet ne inermis reperiatur.
Cornu sinistrum cerui compertum esse a nemine adhuc fertur:occulit id enim tanquam quodam medicamento præditum
Anniculis ceruis nundum cornua nascuntur: sed indicii gratia initium quoddam prætuberans breue hirtumq est. bimis uero cornua pri mum oriuntur simplicia & recta ad subularum similitudinem:trimis bifida exeunt quadrimis trifida:atq deinceps adhunc modum pro cedit numerus usq ad sextum annū:&ab hoc similia semper prodeunt
Cerui senes dentes nullos aut paucos habent:& adminiculis carent:& uo cantur adminicula rami qui imis cornibus prominent ante frontem q bus in pugna utuntur iuniores.
Cerui senes amittunt singulis annis cornua mense aprili.
Ceruus iam captus fuit:hederam suis enatam cornibus gerens uiridē quæ

cornu adhuc tenello forte inserta :quasi ligno uiridi coaluerit.

Ccerui sibilo & cantu uenantium capiuntur :mulcentur enim & aliciun tur tali uoluptate.

Cap.vi. Panthera cum uenenum pardalianches dictum ab angore ederit: quo leones etiam intereunt stercus hois q̄rit eo enim ipo uiuatur:quo circa uenatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua: ne procul bellua abeat petentes suum medicamentum :itaq̧ insiliens ibidem & spe capiendi perseuerans in se efferenda emoritur.

Ichneoumo egipti ubi aspidem anguem suum hostem aspexerit non pri us egreditur quā socios uocet :& limo obducto contra ictus morsusq̧ sese loricet.

Modus armandi est ut primum madefaciat corpus & in terra se uolutet

Crocodilis hiantibus throchili aues inuolantes depurgant dentes :quo munere & ipsi aluntur : & crocodilus sentiens secum commode agi nihil nocet:sed cū eggredi auem uult ceruices mouet ne comprimat.

Mustella quotiens pugnatura cum serpente est rutam comedit :cuius o dor infestus est serpentibus.

Cap.vii. Hirrundo impartit singulis pullis cibum obseruas ne qui acce perit:bis accipiat :

Columbi coniugium iam inde a primo ortu initum non deserunt:nisi cæ lebs aut uidua.

Proprium est columbarum palumbium & turturum :ne collum cum bi berint resupinent.

Capitulo octauo. Cum ad nidum perdicis quis uenando accesserit:pro uoluit se se perdix ante pedes uenantis quasi iam possit capi :atq̧ ita ali cit ad se capiendam hominem.eo usq̧ dum pulli fugiunt:tunc ipsa ad uolat & reuocat prolem.

Cap.x. Grues alte uolant :ut procul prospicere possint& si nubem tempe statis uiderint conferunt se in terram: & humi quiescūt :loca enim lon ginqua petunt sui cōmodi gratia :

Ducem habent grues & eos qui clamēt dispositos in extremo agmine: ut uox percipi possit.

Cum consistunt grues ceteræ dormiunt capite subter alam condito :al ternis pedibus insistentes dux uero detecto capite prospicit :& quod sē serit uoce significat

Capitulo.xi. Accipiter locis saxosis & arduis nidulatur:& auium quas cæ perit cor nunquam comedit.

Cap.xii. Olores canere soliti sunt præcipue morituri

Grues inter se tam uehementer pugnant :ut dimicantes capiātur:homi nem enim expectare potius quam pugna desistere patiuntur.

Cap.xiii. Ciconiæ genitorum senectutem inuicem educant:idemq; me ropes faciunt:uicem enim reddunt parentibus non modo senescen tibus:uerum etiam statim cum datur facultas:nec matrem aut patrem exire patiuntur:sed in cubili manentes pascunt.

Cap.xv. Vpupa nidum potissime e stercore hominis facit.

Cap.xxxii. Aquila uiribus omnium præstantissima est:colit montes ac sil uas concinna apta intrepida strenua liberalis non inuida.

Senescentibus aquilis rostrum superius accrescit:incuruaturq; subinde magis ac magis ita ut fame pereant:& nidulantur in locis non planis sed celsis:& arduis saxis.

Venantur aquile locis non suo nido propinquis: sed longe distantibus: & rapta non protinus ferunt: sed cum corripuerint & sustulerint depo nunt expertæq; iam pondus requiescunt

Cap.xxxiiii. Noctua marina uagatur per mare & littora:uiuitq; auium ma rinarum uenatu:hæc pullos adhuc implumes cogit aduersos itueri so lem:percutitq; eum qui recusat:& uertit ad solem:tum cuius oculi pri us lachrimarint hunc occidit reliquum educat.

Cap.xxxv. Mollium astutissima sepia est:sola hæc suo utitur atramento non mouetur cum metuit uerum etiam abscundendi causa: atq; bima tu non uiuere apertum est.

Cap.xl. Reges apum nunquam prodeunt foras:uel ut pascantur uel alia causa: nisi uniuersa cum plebe:& si cum pergunt rex ipse forte aberra uerit omnes inquirunt:odoratuq; sagaci persequuntur donec iueniát

Gestatur a plebe rex apum cum uolare non potest:& si perierit omnes di scedunt:uel si aliquamdiu manserint fauos quidem conficiũt:sed mel nullum:nec fieri potest quin breui oẽs discedant.

Mos apibus est ne florum plura genera petant uno profectu.

Enecant apes ipsos duces:qui plures quam satis sit habentur:& potissimũ improbos ne principium multitudo seditiões in examine faciat:& ne cant præcipue cum non ampla sobolis copia existit:nec habent tanquã coloniam mittant.

Aluei apum annona superioris anni nunquam habundant.

Studẽt bonæ apes quo ad fieri potest ne quam intra alueum interimant: & si qua interierit inter statim foras cadauer educunt.

Si forte apes paucæ prope multas consistunt:concedũt paucæ ipsæ ad plu res:& regem quem reliquerint si forte sequatur interimunt.

Apes carnem nullius animalis tangunt nec obsenum quod appetunt:& mundissimum omnium animalium apis est.

Cum apes ruri sunt nec sibi inuicem:neq; ullis aliis iniuriantur:at uero apud suos alueos pugnant acerrime.

Oderunt apes nõ solum fœdos odores :sed etiam unguẽtorum delicias ex quo fit ut homines his delibatos percutiant.

Aps seniores itus ĩ alueis opantur:adolescẽtes uero foris negotiũ exercẽt & ea q̃ res exigit portãt liuoresq; sunt labore hirsutie detrita.

Quotiens flatu uehementi iactantur apes :lapillum gestant :quo se quasi fundamine quodam stabiliant contra flatũ.

Mel uernum suauius candidius & omnio præstantius autũnali est & con ficitur melius & noua cæra nouellisq; stirpibus.

Sotias ociosas ac desides ac minus parcas pellere in more apibus est.

Tẽpore matutino oẽs apes silent:donec una gemino aut triplici bõbo ex citet oẽs tum uniuersæ ad opus peruolant :cũq; redierint primũ item tumultuantur paulatimq; minus subinde strepunt dũ una circũuolãdo susurret: quasi dormiendũ præcipiat & tũ repẽte oẽs cõticescunt.

Cap.xli Crabrones non floribus ut apes sed carne magna ex parte uiuũt: & uersari instercore sæpe solent .

Cap.xliiii Leo nullius suspitiosus est:& festiuus ludibũdus beniuolus ad modum cum familiaribus est.

Leo ĩ uẽatu dũ cernitur nũq̃ fugit aut metuit:sed si uenãtiũ multitudie ce dere cogitur :sẽsim pedatimq; discedit crebro subsistens atq; respectãs

Leo ignẽ p̃cipue formidat ut homerus quoq; testatur:cũ dicat : ardẽtesq; faces quas quamuis sæuiat horret.

Leo percussorem agnoscit & ex obseruato inuadit.

Leo infirmus est parte iliũ cõtra ictus sed reliquo corpore multas plagas patitur :& capite ualidissimo est .

Thoes quos lupos ceruarios dicimus hoiem diligũt : & neq; offendunt neq; metigunt ualde :

Cap.xlv Elephantus oĩum ferrarꝫ mitissimus &placidissimus ẽ &p mul ta officia eruditur & intelligit & quãdoq; etiam regẽ adorare cõdiscit.

Elephantus quam impleuerit coitu eam rursus non tangit.

Cap.xlvi Cameli matres nunquam superueniunt suas.

Cũ aliquãdo camelus admissarius nõ haberetur:curator pullũ matri op tæ admisit qui dũ coiret delapso operimẽto agnouit matrem &quãuis coitũ absoluerit :memor tamen cõmissi sceleris paulo post camellariũ illũ morsu defixo interemit.

Ferũt regi scytharꝫ fuisse equã egregiã:ex q̃ mares generosi oẽs gignerẽ tur:quorꝫ unus: q̃ p̃stãtior hẽretur :cũ ut ex matre ꝓcrearet:placeret:ad missũ oĩo recusasset:optã deinde latuisse matrẽ:ut ĩprudẽs supueniret: uerꝫ ubi a cõcubitu faciem matris detectã agnouit: fugã ꝓperasse : atq; se ipsum actũ præcipitẽ interemisse.

Paruos delphinos magnus aliquis semper comitatur:custodiæ causa.

Delphinus uelocissimus creditur esse aialiũ tũ aq̃tiliũ tũ terrestriũ:& sup̃si liũtur quãdoq; arbores maiorũ nauigiorũ cũ aliquem insectantur piscẽ quem deuorent.

Cap.xlviiii. Vt aialia p̃ suis affectibus agere:sic p̃ suis quoq; actiõibus affi ci imutariq; moribus solẽt:ptes ẽt corporis nõnullæ sæpenumero rõe agẽdi imutãtur:ut i auiũ genere euenit .galine &.n.cũ mares uicerĩt cu curriũt:& exẽplo mariũ tẽptant supuentu coire :crista ẽt caudaq; erigi tur :ita ne facile præterea sit an fœminæ sint cognoscere.

Cap.l. Si hõ adhuc puer castretur uox non imutatur:sed suũ seruat acumẽ

Cerui si cũ per ætatẽ nũdũ cornua gerũt castrãtur:nõ ædũt cornua :sed si cornigeri excidũtur:nõ decidunt cornua &:magnitudie eadẽ seruãtur

Si bos a recenti castratu ineat procreare potest.

Ruminant animalia quæ superiore dentium ordine carent proficiũtq; & delectantur non minus in ruminando quam in ædendo.

Sũt q̃dã exẽplaria tũ græca tũ latĩa q̃ habent fragmẽtũ q̃ddã hic additũ qđ cãs q̃sdã materiales agẽtesq;:generationis hũanæ cõplectitur :itaq; theodorus hũc nec inter historiæ libros nec uspiã collocauit.

Incipiunt propositiones ex primo libro de partibus animaliũ Aristotelis secũdum traductiõem theodori gazæ thesalonicensis

Ex capitulo primo.

N oi cõtẽplãdi genere:oĩq; tũ nobiliori tũ ignobiliori do cẽdi uia &rõe:duos eẽ haitus cõstat:quorũ alterũ sciam rei appellasse:alterũ quasi peritiam quãdam:bene est.

Hois pbe piti officiũ est iudicare pspiciẽter posse:qd nã rẽ cte aut nõ recte ab eo qui docet exponitur.

Fieri põt ut rem unã quispiã :ita ut alius possit iudicare.

Principatũ illa cã optinere uidetur quã sub hoc uerbo cuius gratia signifi camus:hæc.n.rõ ẽ:rõ ãt pricipiũ ẽ pariter i rebꝫ tã arte q̃ nã cõstituẽdis.

Coiter primũ & p generis cõplexionẽ tractãdũ ẽ:post uero res p̃prias cõ siderare oꝫ si.n. seorsũ đ singulis disputet euẽiet ut sæpe eadẽ iterẽtur.

Necessitas inest rebus æternis simplici absolutaq; rõe :sed gignendis oi bus ex suppositione tribuitur.

Genetatio gratia substantiæ est:non substantia gratia generationis est.

Diffi. Ars operis est ratio omni abiũcta materia

Oia q̃ natura cõsistũt qđã ordine disponũtur:ut primũ hoc deĩde illđ sit

Formæ natura potior est quam materiæ.

Membrorũ hois uita sũcti nullũ:idẽ eẽ p̃t q̃ erat cũ uiueret nisi equoce.

Quãprimũ aia a corpore discessit :aial eẽ desinit :neq; mẽbrũ ullum nisi figuræ suæ ratione relinquitur.

Non omnis anima principium motus est neq; partibus animæ omnibus id tribui debet:delationem enim in cæteris esse animalibus nouimus: intellectum siue mente in nullis.

Constat non de anima omni differere naturalem philosophiam oportere :quando quidem non anima omnis natura est sed aliqua eius pars una.aut etiam plures.

Rem a materia abstractam nulla potest scientia naturalis cõtẽplari.

Cap.iii.Priuationis ut priuatio est nulla est differentia :non enim fieri potest ut species eius sit quod non est : differentia autem uniuersalis ut species habeat necesse est.

Impossibile est ut priuatio sit differentia.

Omnino quácunq; differentiã diuidis una tantum diuisione id accidere necesse est.

Diuidendum est his rebus quæ sitæ in substantia sunt :non his quæ accident. oppositis item diuidendum est.

Si homo bipes tantummodo esset hæc differentia una sufficeret:sed quoniam hæc una non est :multas esse non sub una diuisione necesse est.

Cap.v. Substautiæ q̃ natura constant partim ingenitæ immortalesq; sæculis omnibus sunt:partim ortus participes atq; interitus intelligũtur.

Partem illam æternam & proinde nobilem ac diuinam minus contemplari propterea possumus : quod ad modum pauca illius mouetur sensui patent.

Res illas superiores tam & si leuiter attingere possumus :tamen ob eius cognoscendi generis excellentiam amplius oblectamur:quam cũ hæc nobis iuncta omnia teneamus.

In animantibus .quæ minus grata nostro occurerunt sensui:natura parẽs &auctor oium miras excitat uoluptates hominibus qui intelligunt cãs atq; ingenue philosophantur.

Nulla res est naturæ in qua non mirandum aliquid inditum habeatur.

Heraclitum dixisse ferunt ad eos qui cum alloqui eum uellent : ꝙ forte in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem uidissent :accedere tẽperarunt:ingredi enim eos fidenter iussit:quoniam inquit ne huic q̃dem loco dii desunt immortales.

Nihil temere uiceq; fortuita a natura committitur sed alicuius gratia: omnia aguntur

Finis boni honestiq; optinet rationem.

Corpus totum animæ gratia conditum est:& membra officiorum gratia constant :& munerum :ad quæ singula accomodantur.

Omnes instrumentum gratia rei cuius est instrumentum factum est.

Propositiones ex secundo libro de partibus animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

t Riplex est compositio animalis: prima quæ ex elementis conficitur: sed melius fortasse dici potest ex uirtutibus elemento℞ confici: iis non omnibus sed primis: secunda est ex similaribus partibus ut carnis & ossis. tertia est dissimilaribus partibus: ut faciei & manus & reliquorum membrorum.

Humiditas & siccitas & caliditas & frigitas materia corporum sunt compositorum: cætere autem differentiæ eas sequuntur ut grauitas leuitas densitas raritas asperitas lenitas & reliquæ id generis affectiones.

Quæ posteriora sunt generatione: hæc natura priora sunt: & quod primum natura est ad ultimum est generatione.

Omne quod generatur: ex aliquo & ad aliquid suam generationem deducit: & a principio ad principium pergit.

Materiam generationemq; eē priorem tempore necesse est: essentiam uero rei cuiusq; & formam ratione idest diffinitione priorem.

Cap.ii. Roboris efficatior sanguis est qui crassior & calidior est: uim autē sentiendi intelligendiq; optinet pleniorem: qui tenuior atq; frigidior ē

Optime dispositi constant: qui sanguinem calidum tenuem: & sincærum habēt quippe qui una & uiribus corporis: & animæ ingenio plurimum ualeant.

Initia elementorum sunt calidum: frigidum: siccum: humidum: & hæc quoq; uitæ & mortis somni & uigiliæ: iuuentutis & senectutis: morbi & sanitatis causæ existunt.

Ignis per se calidus: ē & frigidus nunquam fit.

Ferrum & reliqua corpora dura lentius quidem calefiunt quam aqua: sed ubi calefacta fuerint urere uehementius possunt: lentiusq; frigefieri.

Cap iii. Sanguis animalibus sanguineis ultimum alimentum est: & ipsis alimenti gratia datum est.

Sanguis non est continuus carni neq; cognatus: sed in corde ac uenis quasi uasis continetur.

Cap.iiii. Timidiora sunt quibus sanguis nimium dilutus est: metus enim refrigerat & aqua frigore congelascit. quamobrem & cætera exanguia timidiora sanguineis sunt.

Quorum sāguis fibris admodū multis crassisq; refectus est: hæc terrena amplius constant natura: & animosa: irracunda ꝓindeq; furibunda sūt

Ira calorofica est

Sanies pars diluta siue aquosa sanguinis est: eo quod nundum aut cōcocta: aut corrupta est.

Cap.v. Seuū & adeps si mediocriter in animalium membris habentur ꝓsunt nec enim sensum impediunt sed ad sanitatē uiresq; opitulantur:

ſed ſi modum excedunt nocent atq; interimunt.
Sanguis ſenſu caret:& ob eam rem nec adeps nec ſeuum ſentit ſunt enim ſangnis concoctus quod ſi totum corpus tale efficiatur nullum ſenſum hebere poterit.
Celeriter ſeneſcunt quæ ualde pinguerint:quippe quæ parum ſanguinis habent.
Quæ parum ſanguinis habent ad interitum ſunt opportuniora:
Interitus in opia quædam ſanguinis eſt.
Pinguia omnia ſteriliora ea de cauſa ſunt:quoniam quantum ex ſangnine proficiſci ad genituturam & ad ſemen genitale debet:hoc in adipem aut ſeuum ſumptitatur.
Cap.vi.Diſt.Medulla eſt alimenti ſanguinei:quod in oſſa ſpinam ue diſtribuitur:contentum oſſibus & concoctum excrementum.
Seuoſas & pingues eſſe medullas ratio eſt:quoniam tepor quem oſſium complexio facit ſanguinem coquit: ſanguinis autem per ſe coctio ſeuum & adeps eſt.
In iis quæ oſſa firma ſpiſſaq; habent:non temere partim nulla partim exigua ineſt medulla:alimentum enim in oſſa abſnmitur.
Cap.vii.Cerebrum medulla non eſt: quoniam cerebrum partium omniũ corporis frigidiſſimum eſt:cum medulla calida ſuapte natura ſit:quod eius pinguedine & axungia perſpicuum eſt:idq; facit ut cerebro iungi continuariq; poſſit ipſa dorſi medulla.
Solet natura ſemper emoliri contra cuius uis exuperantiam auxilium:per coniunctionem rei aduerſæ:ut exceſſum alterius altero compenſet & moderetur.
Cerebrum nullam cum partibus q̃ uim optinent ſentiendi & continuitatẽ habet:cunq; tangitur nullum efficit ſenſum.
Aduerſus cordis ſedem & calorem: cerebrum natura molitã eſt:cerebrum enim calorem ſeruoremque cordis moderatur & temperiem affert.
Vt cerebrũ ẽt modico potiatur calore:uenæ ad membranam cerebri deueniunt ex utraq; uena:maiore uidelicet:& ea quæ aborta uocatur:& ne calor nimis offendat:non paucæ amplæ:ſed frequentes ac tenues: uenæ ambiunt: nec ſanguis copioſus & craſſus: ſed tenuis ſincæruſq; ſubit eodem.
Homo inter omnia animalia plurimum cerebri habet proportione ſui corporis:& inter homines mares pluſquam fœminæ:cordis enim pulmoniſq; locum calidiſſimum & ſanguine refertiſſimum homo habet unde animalium homo unus erectus eſt:caloris enim natura incremẽtum de medio agit pro ſuo impetu.
Propter multam humiditatem frigiditatemq; cerebri capitis os quod cal

uariam appellant fero admodum homini induratur.

Iuncturas plurimas in capite homo habet:& mas plures quam fœmina: ut locus spirantior sit:& amplius in quo plus cerebri habetur: nam si cerebrum uel humet uel siccet supra modum:suo fungi officio nō pōt sed aut non refrigerabit aut coagulabit.

Calor cordis sensum celerime facit: cum sanguis cerebri ullo pacto mutatur atq; afficitur.

Capitulo nono. Principium uenarum cor est: ossium uero spina dorsi.

Mares ossibus durioribus constant q̄ fœminæ:&quæ carniuora sunt: quā quæ alio cibo uescuntur:firmiori enim opus est adiumento quia uiolentiora sunt.

Expedit molles muscosasq; nares ac aures esse:quoniam prominentiora si rigida sunt frangi celeriter possunt.

Dentes non solum ad cibi confectionem: sed etiam ad pugnandum dati sunt iis omnibus quibus serrati aut exerti sunt dentes.

Capitulo decimo. Ad paucas actiones paucorum instrumentorum usus requiritur.

Non solum uiuendi sed etiam bene uiuendi rationem hominum genus optinuit quippe quod aut unum ex omnibus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps sit:aut omnium maxime.

Non audiendi sunt qui carnem capiti hominis ideo adeptam existimāt: ut melius sentiret:uim enim sentiendi sitam in cerebro: sensumq; per partes nimium carnosas nequaquam admitti posse arbitrantur:neutra enim eorum ratio uera est.

Nullius sensus causam cerebrum obtinet:quod quidem expers omnino sensus est non aliter quam quod uis excrementum.

Principium sensuum esse cordis locum cum de sensu ageremus diffinitum iam est:& quam ob causam duo idest tangendi & gustandi sensus ex corde aperte dependent:unus ex reliquis tribus idest olfaciendi medium tenet:duo idest audiendi & uidendi maxime in capite positi sunt propter sensuum naturam cerebrum enim humidum ac frigidum est:& uisus aquæ naturam optinet.

Vt ab oculis meatus ad uenas circa cerebrum sparsas tendunt: sic ab auribus meatus in occiput penetrat:quod plenum est aeris:uis autē sentiendi nulli exangui parti data est.

Sensus gustus quasi quidam tactus est.

Capitulo undecimo. Quadrupedes auriculas habent suspensas:& supra oculos sitas habere uidentur: uerumtamen non ita est: sed conspectum ementiuntur: quoniam bæstiæ non erecto sed prono sunt corpore.

Volucres quæ unguibus sunt aduncis clarissime uident: cibus enim de sublimi conspiciendus iis est:gallinacei autem & similes non sic.
Nihil frustra natura agit.
Cap.xiiii. Inter ea quæ pilos habent :homo solus cilium in utraq; palpebra optinet.
Semper natura rei melioris auctorē :quo ad eius fieri potest.
Vbiq; natura quod aliunde dempserit reddere ad partem aliam solet.
Quibus corpus admodum pilosum natura condidit:caudam iis diminuit:quod in ursis perspicuum est.
Homo animalium maxime omnium piloso capite est :ubi enim plurimū humoris calorisq; est:ibidem ortum pilorum copiosum esse necesse est
Adiumenti ratio est frequentia pilorum caput operiens : deffendat:a nimio frigore & calore:cerebrum enim hominis maximam desyderat tutelam :cum res humidissima quæq; & referuescere & refrigescere maxime idonea sit.
Cap.xv. Supercilia & cilia adiumenti gratia habentur: supercilia enim delabentes humores arceant: cilia uero ut contra incidentia in oculos q̄ si uallum quoddam promineant.
Cap.xvi. Vt linguam idoneam ad duplicem actionem homini natura dedit:nam a percipiendos sapores & ad formandum sermonem:sic labra tam sermonis q̄ tutelæ dentium gratia adhibuit.
Cap.xvii Liguam latam absolutam mollissimam homo præcipue habet ut commoda sit ad sapores percipiendos :& ad litteras exprimendas: est enim homo maxime omnium animalium sensu facilis.

Propositiones ex tertio libro de partibus animalium Aristotelis: Ex capitulo primo.

h Omo probe factos optinet dentes:uidelicet primores acutos: ut secent :maxilares latos ut molant :& p̄cipue locutionis gratia tales totq; numero dentes homo sorsitus est
Ad litteras expimendas plurimum conferunt primi dentes.
Natura nihil frustra :nihil superuacanei facere solet.
Partes quæ ad inuadendum aut ad defendendum spectant a natura iis tribuuntur quæ aut sola aut præ cæteris uti possunt:ideoq; cum mares robustiores magisq; animosi sint:aut solis iis aut melius:partes eiusmodi datæ sunt.
Prosopum idest facies quod inter caput & collum hominis est :nomen a re ipsa accepisse uidetur:quod enim homo unus animalium erectus est solus prospicit anteuersus:uocemq; anteuersus mittit.
Capitulo.ii. Animalia quæ pedes multifidos habent cornu omnia carent

cornu enim auxilii gratia habetur: multifidis autem non desunt alia auxilia.

Plura auxilia aut defendendi aut inuadendi quorum singula satis essent nulli animalia natura tribuit.

Ceruis dűtaxat cornua tota solida & decidua sunt tam utilitatis causa ut onere leuentur:tum ex necessitate præpondere.

Cornigerorum nullum utrinq; dentatum est:superne enim primores dẽtes non habent :quippe alimentum quod in eos dentes digeratur in cornuum incrementum assumitur.

Ceruis fœminis dempta sunt cornua:quoniam ne maribus quidem utilia sunt:sed uirium meliorem beneficio mares minus offenduntur.

Cap.iii. Si quid cibi uel potus in arteriam dilabitur: quæ ante gulam posita est spirandi & uocis causa:strangulationes tormina:& tusses grauissimæ incitantur.

Cor principium omnis motus & sensus: & uitæ esse censemus:

Quod melius & nobilius est:id semper (nisi quid maiusimpediat) superioris inferiorisq; ratiõe superius collocatur:prioris posteriorisq;:prius dextri sinistriq; dextrum:

Cap.iiii. Vbicunq; fieri potest :unum esse:quam plura melius est.

Cordis situs sedem optinet principalem :in medio enim positum est:sed magis superius q̃ inferius: & parti priori admotiusq; posteriori.

Natura rem nobiliorem constituere in locis nobilioribus solet :nisi quid maius impediant.

Principium uenarum cor est:& origo prima & fons sanguinis est:aut cõceptabulum primum:sanguinem sine uenis solum complectens:& in generatione omnium partium primum consistens :statimq; palpitans

Principium unum esse oportet:ubicunq; fieri potest.

Nemo censent iecur esse principium uel corporis totius uel sanguinis nec sanguis conceptaculum modo cordis intra se continet:sed sanguinem uenis inclusum habet.

Cor cæteris animalibus in medio pectore est:homini tamẽ paulo uergit ad leuam: ut eius partis refrigerationem moderetur & compenset:omnium enim animalium maxime homo refrigeratã habet partẽ sinistrã

Cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus præter quam equi:& generis bouum cuiusdam quibus præ magnitudine quasi adminiculum subditum est.

Quæ sensu hebeti sunt cor habent durum & spissum :quæ autem sensu ualent :mollius:

Pauida sũt q̃bus cor grãdius audẽtiora: aũt & fidentiora sũt q̃bus minus aut mediocre:metus enim ideo accidit iis qui cordis sunt magni quo

niam calorem proportione cordis non habent :sed parum caloris i magno conceptaculo exalefacit itaq; sanguis frigidior fit.

Cor magnum proportione:lepori:ceruo:muri:asino pantere mustellæ: & reliquis quæ aperte timida sunt :aut propter mœtum malefica.

Cor solum uescerum atq; omnino partium corporis nullum uitium patitur graue:cum enim principium corrumpitur nihil est quod cæteris q̄ inde pendent præbere auxilium possit.

Cap.v. Sanguis potentia est caro:nec sine uena esse potest.

Non nullis accidit:ut cruentum quoddam excrementum sudarent :quoniam corpus laxum fluxumq; esset:sanguisq; præ cruditate humesceret imbecillitate caloris: qui exiguus uenulis inclusus concoquere non posset hic colligi potest causa sudoris sanguinei christi.

Omnia quæ spirant habent pulmonem :& spirant pedestria omnia & aq̄tilium non nulla ut balena delphinus & cætæ.

Capitulo. vi. Pluribus animalibus cor laxo interuallo distat a pulmone situmq; superius tenet : ut nihil ad cordis palpitationem conferat pulmo.

Differentia pulmonis uaria est aliis enim sanguineus magnusq; est :ut uiuiperis:aliis minor fungosus exanguis & spumosus :ut ouiparis.

Capitulo septimo : Renes ad excrementum quod in uesicam secedit opitulantur.

Cor & iecur omnibus animalibus necessaria sunt:alterum propter caloris originem (locum enim adesse aliquem quasi lares focumq; oportet:quo naturæ fomites & primordia ignis natiui contineantur & seruentur eundemq; tutum esse ueluti arcem corporis totius necesse est): alterum (iecur dico) cibi concoquendi gratia adest.

Lien per accidens necessarius est:quomō excrementa tum alui tum uesicæ :ex quo fit:ut in nonnullis deficiat magnitudine.

Nullum pēnatum :nullum squammatum :nullum corticatum excepta testudine renes habet quāq̄ in nonnullis auibus caranculæ quædam sint latiusculæ speciem renum ostendentes.

Nominum renes tanquā ex multis renibus exiguis compositi constant : neq; æquabiles sunt ut renes ouium cæterarumq; quadrupedum : quo fit ut morbus eorum difficile curari hominibus possit etiam si nuper egrotare inceperint:quasi multis renibus laborent

Omnibus quæ renes habēt dexter superior sinistro est:& supercilium dextrum magis attollitur.

Ren dexter omnibus minus pinguis est:quia natura dextræ partis siccior est:& mobilior :motus autem pinguedini cōtrarius est:liquat enī pinguedinem & consumit.

Cum cæteris animalibus renes habere pingues proficiat : ouibus hoc letale est.

Capitulo.x. Septa quædam quibus cor & pulmo & iecur ac lien separantur animali in sunt:quæ nonnulli præcordia appellant :quæ ubi propter uicinitatem attraxerint humorem calidum atq; excremētitium : cōtinue mentē sensūq; perturbant :eo quod cordi prætendūtur.

Anectitur hoc septum siue cinctus costis parte sui carnosiore ualidioreq;: media autem constat membrana exiliori.

Motis per calorem huiusmodi præcordiis:accidit homini titillatio & risus:est enim risus titillatio per eiusmodi motum partis.

Cur homo animalium solus titilletur:ē septi huiusmodi tenuitas &quod solus omnium animalium rideat.

Ictu traiecta præcordia in præliis risum attulisse proditum est scilicet calore quem mouit uulnus

Cap.xiiii. Non utrinq; dentata habent plures uentres : ut inopiam dentium munus uentrium expleat dum alius ab alio cibum recipit :nomina uero his receptaculis indita sunt aut indere licet: uenter arsineū siue reticulum omasum abomasum.

Capitulo .xv. Habent coagulum omnia animalia quæ plures uentres cōtinent:& carent quæ unum habent excepto lepore : & habent quibus hoc datum est:non in magno uentre :nec in ræticulo neq; in ultimo quod abomasum appellamus:sed in eo quod est inter ultimū & duos primos:quod omasum uocatur.

Coagulum fit propter lactis crassamentum :unde carent quibus singuli uentres:quoniam eo℞ lac tenue sit.

Propositiones ex quarto libro de partibus animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Esica nec piscibus nec serpentibus nec ullis ouiparis nisi testudini adiuncta est:humor enim iis in corticem tegentem :ut auibus in pennas assumitur.

Capitulo secundo Aliqui homines fel in iecore habere uisuntur:& aliqui nō.

Fel nō alicui⁹ grā:sed purgamētū atq; i utilē eē mām cōstat &nō adest(ut qdā uolūt)ut partē aīæ sitā i iecore mordēdo excitet laxādo exhilaret.

Cap.iii. Diffi Omētū mēbrana quædā est seuosa aut adiposa quæ uētrem cōctaq; ītestina cōplectitur:estq; ut facilius celeriusq; cibus cōcoquatur pinguæ enim calidū est:quale omētū est.

Capitulo quarto Diffinitio. Lactes membrana quædam est pertendens continua de intestinorum tenore ad uenam usq; maiorem:& abortam plena uenarum multarum atq; frequentium :quæ ab intestinis ad uenã maiorem abortãq; permeant.

Sicut stirpes radicibus terræ innixæ cibũ inde hauriũt :sic animalibus uẽter & intestinorum uires pro terra sunt a quibus per uenas lacti inditas capiant alimentum.

Hominum non nullis per metum funditur aluus & excrementum uesicæ profluit:

Cap.v. Sæpia & alia quæ atramentum habent metu perculsa ipsum effundunt :ad præsidiũ & tutelã ut se abscundant.

Quod calidum est & desyderat & coquit cito :contra quod frigidum est cibo carere facile patitur.

Omnium animalium maxime cicadarum genus ieiunum est: satis enim iis alimento est humor quod in corpore remanet.

Vbi licet duobus uti ad duo opera nec aliud impeditur:unũ instrumentũ ad usus dissimiles natura facere non solet :attamen si fieri non potest: eodem ad plura opera utitur.

Cap.vi. Plura desyderant instrumenta : animalia quæ plures motiones exercent.

Cap.vii. Parte dextra efficatiora suapte natura sunt animalia omnia.

Cancri forcipẽ dextrum grandiorem ualentioreq; habent.

Cap.viiii. Ominibus animalibus collũ flexibile & uertebris compactum est excepto lupo & leone quibus osse continuo riget : commodius enĩ ad robur quam ad cæteros usus collum iis esse natura uoluit

Solus animalium omnium homo erectus est :quoniam eius natura atq; substantia diuina est :officium autem diuini est intelligere atq; sapere quod facile non esset: si uasta corporis molles : assideret : pondus enim tardiorem reddit & mentem & sensum communem.

Diffinitio Pomilio est cuius pars superior:a capite uidelicet usq; ad excrementi ostium :magna est:inferior uero quæ sustinent pondus motũq; exercet parua est.

Omnes infantes pomiliones sunt : quamobrem serpunt nec ambulare possunt :& a principio ne serpere quidem possunt : sed immobiles iacent.

Profectu ætatis hominibus pars inferior augetur:quadrupedibus contra: pars inferior primum maxima est tum processu temporis superior crescit:ut in pullis patet equinis.

Bruta hominibus sũt dementiora:& inter hoĩes pueri uiris:& inter uiros pomiliones mente deficiunt quãquam aliis uiribus forte ualeant:

Natura ut homo prudentes tribuere solet cuiq; rem qua uti possit: recti-us enim tibia dabitur perito tibiæ: quam tibiam: habenti peritia tibiæ reddetur.

Homo non propter manus prudentissimus est: (ut uoluit anaxagoras:) sed quia prudentissimus omnium animalium est: ideo manus optinet qui enim prudentissimus est: recte plurimis uti instrumentis potest.

Manus non unum instrumentum esse uidetur sed multa: est enim (ut ita loquar) instrumentum ante instrumenta.

Quod hominem non bene sed deterrime omnium animalium constare aiunt (nudum enim atq; inermem creatum referunt:) non recte ii sentiunt cætera enim animalia unum auxilium habēt: idq; nullo pacto permutare licet: sed homini multa auxilia habere licet eaq; subinde mutare quæ uelit.

Pollex breuis & crassus est ut robustus sit: polletq; plurimum: ut unus multis digitis equiparetur: cæteris sine eo fere inutiles sint.

Nullum animal mammas inter fœmora habet: cui pedes discreti indi-gitos sunt.

Hō solus animalium cauda uocat natesq; habet easq; carnosas natura fecit ut ad requiem utiles essent

Vsus caudæ homini necessarius non fuit: quoniam nates sua corpulentia satis operiuntur: at quadrupedes & reliqua animalia: quoniam natibus uacua sunt ut pars quæ exitum excremento ministrat protegeretur: & custodieretur: caudam iis natura reddidit: sed simia neutrum habet: eo q forma ambigua sit: uidelicet ut bipes cauda uacat: ut quadrupes natibus.

Manus officium est capere atq; præmere: itaq; longos habeat digitos oportet: pedes autem officium est tute cōstare: unde longitudinem latitudinemq; optinere debuit.

Capitulo .xi. Quibus auibus longa sunt crura: iis collum longum: & quibus breuia iis collum breue præterquam palmipedibus: aliter enim pastum ex terra administrari nō posset

Carniuoris uolucribus longitudo colli incommoda est: imbecille enim: quod prolixum est.

Palmipedes collum longius habent tale enim ad cibum ex humore petendum commodius est: sed crura iis breuia ut melius natare possint.

Natura instrumenta ad officium: non officinm ad instrumentum accommodat:

Expliciūt propositiones ex quarto libro de partibus animaliū Aristotelis

Incipiunt propositiones ex primo libro de generatione animalium Aristotelis secundum interpretationem theodori gaze thesalonicensis.

Ex capitulo primo.

g Enera causarum quattuor numero ponimus: primũ cuius gratia ut finem: secundum substantiæ rationem quæ quasi unum quoddam fere existimanda sunt: tertium: quartumq: materiam & id unde principium motus.

Natura infinitum uitare solet: infinitum enim fine caret: natura autem semper finem quærit.

Cap.ii. Generationis principia sunt mas & fœmina: mas quidem ut quod motus & generationis originem tenet fœmina ut quod materiæ.

Diffinitio. Mas est animal quod in alio generare potest: fœmina quod in se ipso.

Ad omnẽ officii functionem instrumento opus est.

Cap.iiii. Vt in ratione cibi uoratiora auidioraq; sunt quibus intestinum rectum sic & ea quæ testibus carent meatusq; tantum habent: aut non carent: sed intus habent omnia propẽsiora celerioraq; ad uenerẽ sunt: at uero q̃ castiora esse conuenit: iis ut in cibi usu intestino opus est nõ recto: sic & meatus illi reuolutionem anfractusq; habent ne libido uehemens crebraq; citetur.

Testes ad hanc rem emolita natura est: ut motum excremẽti genitalis stabiliorem faciant cum replicationem seruent: nullam autem partem meatuum testes complent: sed adiecti pendent eo modo quo pondera textrices telis annectunt: his enim detractis meatus itro se retrahunt quo fit ne execta possint generare: natura nisi ita retraherentur possent generare: & iam taurus quidam cum statim a castratione iniisset: impleuit quoniam nondum retracti essent meatus.

Sunt qui dicant semen ex toto corpore prouenire: idq; quattuor fere argumentis probent primum est uehementia uoluptatis: quia amplius est quod omnibus membris: q̃ quod paucis accidit secundum q ex mancis manca procreentur: semen enim ab ea parte quæ deest proficisci negant: tertium similitudo parẽtum: quartum quoniam quemadmodũ totius aliquid est ex quo primum generetur: sic & partis cuiusq; sit semen aliquod proprium.

Cap.xviii. Similitudo parentum nullum iudicium affert ut semẽ genitale ex toto corpore secedat quando quidem & uoce & unguibus: & pi

lis :& motu similes procreantur:ex quibus nihil proueniat:
Cā qđ uoluptas rei uenereæ uehementior sit:nō est quia ex toto secesserit semē:sed quia prurigo uehemēs accidit:quāobrē si quis freqnter ea re utitur minus afficitur uoluptate:itemq; uoluptas ueneris i sine coitus potissimum est:sed si ex toto secerneretur :non simul sed singulis partibus aliis prius aliis post exultaret.
Et si māca ex mancis pdeūt:nō manca etiam ex mancis gignuntur.
Multifariā aliud ex alio fit:uno modo cū ex die noctem fieri dicimus aut ex puero uirū: quoniam hoc post hoc :alio modo cū ex ære statuam & qcūq; ex materia fieri dicimus alio modo cū ex sano egrū :aut oio ex cōtrario cōtrariū alio mō cū ex calūniis maledicta ex maledictis pugna q eo referūtur unde principiū motus .ex semine aūt fit aliqd : secundo & quarto modo.
Diffi. Semē & fructus īter se differūt prioris posterioris q; rōe :fructus .n.ē qđ ex alio est:semen ex quo aliud :nā alias ambo idē sunt.
Quicquam secundum naturam oriri non potest :ex iis quæ pter nām sūt
Semen nec in prima ætate:neq; insenectute:neq; in morbis ē:carēt enim hoc egri pp ībecillitatē. senes quia nō satis natura pōt concoquere.
Quod p habitū corporis bonū carnulēti &pinguiores euaserint:minus semen emittunt: minusq; rem ueneream expetunt.
Viri mulieresq; pingues minus fecundæ : quā nō pingues uidētur.
Ca.i.Semē cōcoctū diuersū a sāguīe secernitur :nā īcōcoctū:aut p uī emissū:u3 cū ultra modū quis re uenerea utitur cruētū iā aliquibus prodiit.
Diffi. Samē ē excremētū alimenti utilis atq; ultimi:sanguis uidelicet q ultimo in membra digeritur.
Vt filii similes parentibus sint rō exigit :quoniā simile ē qđ ad partes accesserit ei qđ remanet: semen enī est manus īdefinita aut facies aut aīal: facultate seu uirtute quam in se continet.
Vt maribus geniturum sic fœminis menstrua prouenire apertū est:eadem enim ætate maribus genitura fieri incipit &secerni:fœminis menstrua erumpunt:uoxq; mutatur & mammæ intumescunt : & desinente ætate aboletur maribus generandi facultas:fœminis menstruorum confluuium.
Inditium faciunt hæc menstrua esse excrementum ut semen: ꝙ non mariscæ:non profluuium e naribus sanguinis :non uarices mulieribus magna ex parte fiunt quā diu menstrua profluunt:minusq; uenosæ quam mares & lautiores & leuiores sint euidentissimeq; palleant:corporeq; minora sint maribus :plurimum enim excrementi in menstruis mulier emittit:
Cap.xviiii. Semen a fœmina non conferri ad generationem apertum

est:nam si semen esset menstrua non essent:nunc ideo deest quia sunt: idq; inditio est:quod sæpenumero fœminæ concipiant sine ea quæ per coitum fit uoluptate :q; autem semen conferri a fœmina per coitum non nulli existimant : propterea quod iterdum aliquid humoris secernat :id non humor seminalis est :sed loci proprius:uteri enim excretio est:quæ aliis euenit quod plurimum dixerim:iis quæ nitidæ fœminaresq; sunt: aliis uero non ut iis quæ fuscæ atq; uiragines unde copia interdum non :seminis emissione est sed multo excedit.

Quoniam mas ut mas mouens & agens est:fœmina qua fœmina ut patiens :ad maris genituram fœmina non genituram sed materiam confert:natura enim menstruorum pro prima materia est.

Si maris semen quo agens & mouens est:fœminæq; menstrua sumantur quibus patiens & quod mouetur fit:non ex iis unum qnod gignitur erit :sed ita ut ex fabro & ligno lectus aut ex cæra & forma globus:unde nihil secerni a maris semine necesse est:sicut nec a fabro.

Fœmina materiam præstans :nec ut mas generãs : per se ipsam non generat:principium enim & id quod moueat discernatq; desyderat.

Nulla pars fœtus:semen maris est:sic nec a fabro quicquam secedit ad lignorum materiam : natura enim maris semine utitur quasi instrumẽto:sicut artifex manus.

Quanquam diuersa sint animalia mas & fœmina :tamen specie idem sũt

Propositiones ex secundo libro de generatione animalium Aristotelis

Ex capulo primo.

T animalium genus sit sempiternum sit eorum generatio: generationis uero genera sit: ut sit mas & fœmina in rerum natura.

Perfectiora calidioraq; animalia :prolem reddunt perfectam qualitate :non quantitate: omnia enim postea quam nata sunt incrementum recipiunt.

Quæcunq; a natura aut arte efficiuntur ab eo quod actu est fiunt:ex eo q; potentia tale est.

Semen potentia est quod ex eo fit:motumq; habet & principium tale : ut motu peracto pars existat quæq; :eademq; sit animata:non est enim facies nisi animam habeat neq; caro:sed corrupta æquiuoce dicetur facies aut caro: perinde quasi lapidea aut lignea facta sit.

Quẽadmodum non securim:non aliud instrumentum dixerimus factũ esse ab igne solo :sic non pedem non manum eodemq; modo ne car

nem quidem:nam eius quoq; aliquod officium est:dura igitur & mollia & quicunq; alii affectus partibus in sunt animatis a frigiditate caliditate ue effici possunt:at ratio qua iam caro est aut os est non potest sed a motu proficiscente ab eo qui genuit:quodq; actu est id quod potentia est id ex quo gignitur: sic enim & in arte ferrum durum aut molle efficitur a calore uel frigore:at uero ensis a motu instrumentorum.

Semé habet animam & est animal potentia.

Nihil seipsum generat:sed postquam generatum est se ipsum auget.

Non omnes simul partes animalis generantur.sed unam primũ oriri necesse est.quæ principium augendi contineat.

Cuiusq; perfecti officium est:q tale alterum generet quale ipsum ẽ:

Cap.ii. Semẽ commune est aqua & spiritus eiusq; natura spumosa est:qd' enim ex aqua est & spiritu:ut spuma crasior albaq; existit:

Homines antiquos non latuisse uidetur naturam seminis esse spumosam deam enim quæ rei uenereæ præest uidelicet uenerem ab ea ipsa facultate nominauerunt eam scilicet aphrodit in appellantes aphros enim spuma dicitur

Cap.iii. Animam uegetalem:& sensualem in seminibus & concæptibus haberi potentia statuendum est:non actu priusq; eo modo quo conceptus qui iam separantur cibum trahant:& officio harum animarum fũgãtur.

Quorum principiorum actio est corporalis:hæc sine corpore in esse non possunt:ut ambulare sine pedibus:itaq; extrinsecus eas animas uenire impossibile est:neq; enim ipse per se accedere possunt; cum inseparabiles sint neq; cum corpore semen enim excrementum aliméti mutati ẽ

Mens sola extrinsecus accedit eaq; sola diuia ẽ:nihil enim cum eius actione coĩcat actio corporalis.

Pro ut nobilitate ignobilitate ue animæ inter se differunt: ita & natura eius corporis differt.

Inest in semine omnium quod facit ut fœcunda sint semina.uidelicet qd' calor uocatur: idq; non ignis nec talis facultas aliqua est: sed spiritus q in semine spumosoq; corpore continetur:& natura quæ in eo spiritu ẽ proportione respondens elemento stellarum.

Solis calor & animalium non mouetur qui in semine continetur:uerum etiam si quid excrementi sit quanquam a natura diuersum: principiũ habet uitale:

Calor in animalibus contentus nec ignis est neq; ab igne originem ducit ignis enim nullum animal generat.

Semen cum excrementum sit eodemq; moueatur motu quo augetur corpus digestione ultimi alimenti:ubi uterum subit constituit & mouet excrementum fœminæ eodem motu quo ipsum mouetur:nam illud quoq; excrementum est:habetq; omnes partes potentia: actu nullam:

& eas etiam quibus differt fœmina a mare:

Vt ex lesis interdum læsa:interdum non læsa gignuntur:sic ex fœmina p tim fœmina:alias nõ fœmina generãtur fœmina enim q̃si mas læsus ẽ

Cap. iiii. Menstrua semen sunt quanq̃ nõ purum non habẽt enim principium & originem uitæ id enim a maris seie affertur.

Sine ui excrementa seminis per somnum exeunt si meatus laxi pleniq; ex crementi sunt idq; maribus & fœminis accidit:qđ pollutionẽ appellãt

Corpus animalium ex fœmina est:anima ex mare:substantia enim corporis alicuius anima est.

Cor primum distinguitur in omnibus animalibus:id enim principium ẽ & similarium & dissimilarium partium idq; primum effici non modo sensu percipitur:sed etiam q̧ per obitũ uita in corde ultimo deficit

Euenit in omnibus ut quod ultimum fit id primum deficiat: & quod primum & ultimum:quasi natura decursionem reducem agat: & a calce ad carceres unde proruit redeat.

Diffi. generatio est ex non ente in ens:corruptio ex ente in non ens.

Gignuntur post principium:interiora priusquam exteriora:

Quæ semper sunt aut fiunt nullum principium esse quærendum non recte asseritur:sed ea duntaxat principia nõ recipiunt examen eiusmodi quæ rerum sempiternarum sunt principii enim alia cognitio non demonstratio est.

Principium in rebus immobilibus quidditas:in rebus autem quæ fiunt iam plura principia habentur:sed mouetur diuerso: nec omnia mouetur eodem quorum principio℞ unum numero est:unde motus.

Triangula figura duobus rectis equales semper habet: & diametrum in commensurabilem esse costæ quadrati sempiternum est at tamen eo℞ causa aliqua & demonstratio est.

Quod effici potest non efficietur a mouente quod actu careat:neq; mouens quod actum optinet id efficere ex quolibet poterit: sed ex materia apta neq; quolibet modo aut tempore: sed ut apte & cum apte effici potest.

In est calor in excremento seminali tantam talemq; habens motionem & actionẽ quanta modice ad quam uis corporis partem acommodetur: quod si uel deficit uel excedit rem quæ fit aut deteriorẽm efficit aut læsam aut mancam:sicut etiam accidit in iis quæ igne coquuntur aut ad cibum aut ad alium usũ:si in iis motũ caloris non moderamur.

Caput post cor continuo generatur.

Olfaciẽdi audiendiq; meatus orti a corde tendunt ac desinunt ad uenulas cerebro adiunctas.

Sicut dispensatur in cura rei familiaris ut cibus optimus detur liberis:deterior seruis:uilissimus sociis animalibus:sic perinde ac paterfamilias

in ortu ipso natura ex materia sicerissiam carnem cæterorumq; senso-riorum corpora conficit:exrecrementis ossa neruos:pilos:ungues:ungulas:& reliqua generis eiusdem conficit:

Diffi. Alimenti ratio duplex est:altera nutriendi altera augendi:nutriens est quod esse probet & toti & partibus:augens quod accessionem ad magnitudinem facit.

Defunctis pili augentur:sed nasci nequeunt.

Dentes eandem naturam quam cætera ossa habent:accrescuntq; soli omnium ossium in tota uita breui enim tempore attritu cõsumerentur. nisi snbinde repararentur.

Cap.v. Coeunt animalia non solum generis eiusdem:sed etiam quorum genus diuersum quidem:sed natura non multum distat si mouetur par magnitudo sit.

Quod de aphrica in prouerbio est:semper aliquid noui aphricam afferre propterea dicitur quod diuersa in ea animalium genera coeant:nam ob aquæ penuriam in unum congregantur:

Experimento in aqua probatur fœcunditas seminis quod enim tenue ac frigidum est:cito diffusum per summa innatat quod fœcũdum est in imum descendit.

Mulie℞ sterilitatis ꝓbatio suffitu fit:ut odores subeuntes uterũ efferantur ad locũ spirandi & afficiant alitũ:atq; etiã illitu fit:ut colores oculis ĩpositi saliuam oris colores perficiant:nã nihil hæc ita fiant meatus corporis confusos & obseptos significatur.

Sedes oculo℞ maxime omnium loco℞ capitis seminalis est:quod patet cũ sola ipsa per coitum uenereum manifeste immutentur:& usu immodico rei uenereæ oculi aparte langueant.

Equa menstruosa non est minimũq; inter quadrupedes emittere solet.

Cap.vi. Genus mulorum totũ sterile:est sed rei causa nõ bene ab empedocle & democrito redditur.

Rationes quæ nõ ex propriis principiis ducuntur inanes sunt:& re℞ esse uidẽtur cum longe aberrent.

Multa eo quæ nõ eadem specie sed diuersis generãtur fœtifera ꝓdeunt.

Asina conceptus incontinens est:genitnram enim intectam emingit:nisi uerberibus prohibeatur.

Frigidum animal asinus est:unde in locis frigidis gigni non potest:ut apud scythas.

Si equus superuenerit asinam quam inierit:asinus non peruertet asini initum:sed si asinus superuenerit equam quam equus inierit:peruertet propter seminis sui frigiditatem:

Quoniam equus & asinus apti propensiq; sunt ad sterilitatem:facilime enim asinus ob frigiditatẽ ad sterilitatẽ labitur:equusq; tanto idone

us ad sterilitatem redditur: quanto quod ex ipso prodierit semen frigidius redditur cum asini excremento miscetur: ideo quod ex iis prodiit non fœcundum sed infœcundum ad perfectam fœtificationem est: nihil enim deest: ut sterilis sit.

Euenit ut corpora mularum magna efficiantur quoniam menstruorum decessus ad corporis incrementum uertitur mulis enim mẽstrua desũt & quantum in utile est ad corporis incrementum cum excremento uesicæ abigitur: unde fit ne muli genitale fœminarum sed ipsum excrementum olfaciant.

Concipere quidem aliquando mula potest: quod iam factum est: sed enutrire atq; in finem perducere non potest.

Mulus generare interdum potest: quod autem fit gynnus ẽ quod mulus oblæsus est: pygmæorum enim idest nanorum pomilionum & pusillorum generationi similis est: nam eorum membra & magnitudines uiciantur in utero.

Propositiones ex libro tertio de generatione animalium Aristotelis

Ex capitulo primo.

O Va quæ imperfecta & subuentanea sunt: minus augentur: & quia minus augentur plura numero existent: minus etiam suauia sunt: quoniam minus concocta: concoctum enim in quo uis genere suauius est.

Arborum multæ cũ ad modũ copiose fructum tulerint exarescunt: cibus enim in semen conuertitur.

Oua tum auium tum piscium ad generationem imperfecta sunt nisi semen maris accedat

Sunt auium oua bicolora: piscium unicolora.

In bicoloribus ouis animal initium suæ generationis: a candido quæ pars est calida sumit: cibum uero a luteo quæ terrosior pars est capit:

Candida pars oui sua natura humida est: caloremq; animal ẽ intra se cõtinet: lutea uero terrena est.

Capitulo. ii. Ouum utero adheret ea parte qua principium genitale maris continetur: estq; illa pars acuta: quamobrẽ durius ea ipsa parte est ouũ: q̃ inferiore: principium enim operiendum custodiendũq; est.

Perfecto ouo in utero durum ac rigidum euadit ita modice ut exeat adhuc molle: dolorem enim mouent nisi ita exiret: egressum statim refrigeratum duratur: euaporato humore quam primum: qui exiguus est.

Si tempus sit bene temperatum: & locus in quo oua manent tepidus: concoquuntur & oritur pullus.

Natura attendere uidetur: ut sensum prouidum curamq; diligentem erga prolem parentes habeant: sed in genere deteriore hoc facit quousq; pariant: in aliis quibusdam donec perficiant: prudẽtioribus uero plus

cure mandatur:ut etiam enutriant:postremo iis quæ prudētia iam maxime prodita sunt consuetudo :amor: & charitas in prolem etiam ad ultam seruatur ut homini.

Viuunt primo quæ in ouis:&quæ in animalibus gignuntur uita plantæ.

Cap.v. Pisces imperfecta pariunt oua:quæ foris incrementum iustum recipiant :atq; infœcunda sunt nisi mas sequendo suum aspserit semen.

Coruorum genus libidinosum non est quippe quod par fœcūdū est.

Neq; pisces ut quidam scripsere neq; ulla animalia semine per os implentur:meatus enim qui per os introtendit in uentriculum fertur :non in uuluam :quodq; uentriculum subierit id alimentum effici necesse est: concoquitur enim.

Cap.viii Arma ad pugnam uiresq; exercendas nulli fœminæ tribuitur nec mas ullus solet in prole laborare.

Apes sine coitu generant:& fœmine sunt qua generant ratiōe: sed habēt intra se ut plantæ sexum maris ac fœminæ.quamobrem iis datum est instrumentum ad pugnam :nec fœmina; appellandū est:in quo mas distinctus non est idemq; regibus apum euenit.

Duces apum generant se ipsos :& aliud genus apum :apes uero generant fucos fuci uero non insuper generant:sed hoc ipsi priuantur

Super quod secundum naturam est ordinem habet.

Recte reges apum intus manent immunes omni negotio necessario:quasi nati ad sobolis procreationem :magnitudine itē præstant quasi ad prolem generandam corpus eorum sit institutum.

Conuenit fucos ociosos inertesq; esse cum nulla habeāt arma quibus de cibo possint dimicare.

Apes medium inter reges & fucos tenent:ita enim utiles ad negotia :ossosesq; operariæ esse possunt ut & filios alant & parentes.

Apes sequi suos reges:ut faciunt: consentaneum est rationi :qua generationem apum a regibus proficisci statuimus:nam nisi quid esset tale ratione carerent ea quæ aguntur in earum imperio atq; etiam regibus cōcedere nihil laboris suscipere :ut parentibus:fucos uero castigare: ut filios: iustius enim castigantur filii &quorum negotium nullum est.

Cap.x Fit ut multiformia sint quæ in humore gignūtur q̄ quæ ĩ terra:humor enim naturam habet effingendum afformandumq; habiliorem quam terra.

Ignis semper formam non propriam habere uidetur :sed in alio corpore genus enim hoc apud lunam quærendū est.

Diffi. Nihil gignitur putrescens sed concoctum putredo uero & putridū excrementum rei cōctæ est:nihil enim ex toto efficitur :sed quantum in utile id aut a natura aut ab arte detrahitur.

Omne genus testarum sponte institui apertum hinc est :q; nauigiis putre

scēte fæce spūosa adnascūt̃:& locis:mistis ubi nihil tale aderat atq̃ ut ostreæ

Propositiones ex quarto libro de generatione animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Ccedendū semper est in assignādis causis ad rei causas primas: quo ad maxime fieri potest.

a Diffi Quod potest concoquere & cōstituere & secernere semē: atq; principium optinet formæ id mas ē:quod autē recipit nec potest constituere & secernere id fœmina est.

Diffi Oīs facultas instrumentum aliquod sibi accomodatū habet.

Natura simul & instrumētum & facultatē dat :sic enim melius est:nā nec uisus sine oculis nec oculus sine uisu perficitur.

Gignitur ex contrario quodammodo unumquodq;.

Quoniam omnis delatio in contrarium est:quod non ab eo superatur a quo conditur siue creatur:id in contrarium mutari necesse est.

Causa ea est cur fœmina generetur: cum enim principium non superat neq; concoquere potest propter caloris inopiam :neq; ducit in suā formam sed tantisper superatur mutari in contrarium necesse est :contrarium autem maris fœmina est idest qua alterum mas alterum fœmina est:& cum facultatis siue uirtutis differentiam habeat : instrumentū quoq; habet auersum :itaq; in tale mutatur .

Parte aliqua opportuna mutata constitutio tota animalis multo discrepat forma:licet hoc perspicere in spadonibus :qui una parte truncati: tam a pristina forma discedunt parūq; a fœmina specie distant : partes enim nonnullæ principia sunt.

Principio mutato multa ex iis q̃ sequūtur cōmoueri &mutari necesse est :

Cap.ii Nouella & senescēs ætas magis quam florens fœminas generat: in altera enim calor nundum perfectus est:in altera deficit :humidiora etiam effœminatioraq; corpora fœminam potius gignunt:& fœmina humida magis q̃ spissa:ob caloris naturalis inopiam.

Flantibus aquilonis magis quā austrinis mares gignuntur.

Menstrua secundum naturam mensibus decrescētibus potius fiunt:tempus enim hoc mensis frigidius est & humidius propter lunæ decremētum defectionēq;:sol enim per totum annum hyemē atq; æstatem facit :at luna per mensem id agit non quidem accessu & recessu:sed altero increscente luce alterum decrescente.

In minimo interdum momento causa datur caliditatis &frigiditatis:quæ causam complent generationis.

A dgenerationem sterilitatemq; :& maris fœminæq; procreationem inter terras & aquas interest :qualitatem enim quādam potissimum recipit & alimentum & dispositio corporis ex temperamento aeris conti

nentis &cibi ingredientis:sed præcipue ex alimonia aquæ:huius enim usus plurimus est:atq; in omnibus aqua alimento est etiā in siccis: quã obrem aq̃ crudæ & frigidæ aut sterilitatē:aut partū fœmineū faciunt.

Calor seminis si ualde superat exsiccat humorem :si multo deficit nō cō cernit:sed medii rationem ad rem concedendam seruari oportet.

Capitulo .iii. Qui suis parentibus similis non est:monstrum quodammodo est:discessit enim ĩ eo quodammodo natura ex proprio genere :cæpitq; degenerare.

Initium primum degenerandi est fœmina generari non marem : uerum hoc necessarium est naturæ.

Mares magna ex parte similes patri existunt:fœminæ matri.

Cum motus maris soluuntur:& materia non superatur: monstra fiunt.

Puerum ortum capite arietis aut bouis referunt:& uitulum capite pueri: & ouem capite bouis natam eē:sed nihil ex iis quæ nominant est quã uis similitudo quædam generetur:idq; tempora ipsa grauiditatis declarant quæ plurimum discrepant in homine & cane:& in oue & boue :nasci autem nullum nisi suo tempore potest.

Capitulo quarto. Monstra raro fiunt in his quæ singulos pariunt : sed crebrius in iis quorum partus est numerosus :& præcipue in auium genere :earumq; potissimum in galinis.

Monstrum est res præter naturam :sed præter eam quæ magna ex pte fit

Quæ maxima ĩter animalia sunt ea singulos pariunt :cibus enim in iis assumitur in corporis incrementum:minora uero plures pariunt :quoniam iis natura demonstrando de magnitudine auget in excremento seminali exuperantiam :& multa parua effici in eodem possunt : sed multa magna effici difficile est.

Non est quantolibet semine concæptus inchoatur : sed si aut parum aut multum sit gigni non poterit :præscripta enim certaq; est uirtus & patientis & agentis.

Quibus gemina habere genitalia accidit alterum maris alterū fœminæ: iis semper alterum ratum :alterum irritum redditur.

Vnum ne an plura sit per coaugmentationem quod monstrificum prodit animal:iudicandum est principii ratiōe:uerbi gratia si cor pars eiusmodi est:quod unum cor habet unum animal ē:qđ duo id duo aĩalia est:quæ sibi coaluerūt propter conceptuum coniunctionem.

Iam fœminis nonnullis os uteri compræssum concorporatumq; ab ineūte ætate ad tempus usq; menstruorum perseuerauit:mox urgētibus mēstruis doloreq; infestante:aliis spōte disruptum est:aliis dissectū a medicis:nōnullæ interiere.

Vacam fuisse perinthi accepimus : cui cibi excrementum extenuatum p

uesicam transmittebatur.

Cap.v. Sola animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur.

Pili abundantia & hirsuties copiam iudicat excrementi quamobrem homines pilosi libidinosiores & seminis copiosiores sunt q̃ læues.

Cap.vi. Mares potius quã fœminæ oblæsi i genere hominum nascuntur quoniam mas a fœmina differt calore naturæ:quo fit :ut mobiliores sint mares in utero ;motuq; ipso frangantur præ sua imbecillitate:

Fœmina intra parentem tempore longiore perficitur:quam mas :ob suã frigiditatem:at ubi in lucem uenerint celerius quam mares perficiũtur

Pubes & uigor & senectus fœminis prius uenit quã maribus :suntq; sua natura debiliores frigidioresq; :& sexum fœmeninum quasi lesionem naturalem & detrimentum putandũ ẽ.

Omnia minora :ut in artis opibus :sic in naturæ :citius ad finẽ deueniũt

Gemini mas & fœmina in genere hominum prodeuntes minus seruãtur: quoniam hic concursus præter naturam est: cum non pari tempore mas & fœmina discernantur.

Quibus gentibus solitum est ut mulieres labores suscipiant:iis nec uterus tam difficulter gestatur:& partus facilis est:nõ enim tantum sibi cõtrahunt excrementi sicut quæ uitam otiosam & sellulariam degũt : labor enim excrementa consumit :cunq; pturigo laboriosa sit : labor & exercitatio actæ uitæ facit ut spiritum possint retinere:in qua re partus facilitas conciliatur.

Quod mulieres inferendo utero cæteris animalibus magis grauãtur: maxime causa est q͛ cum cæteris aut exigua purgatio :aut nulla manifesta fiat mulieri plurima euenit ;quæ cum per uteri gestationem desierit infestat atq; perturbat :& principio potius cum concipiunt perturbari solent:conceptus enim purgationem impedit & præexiguitate sua assumere copiam excrementi inter initia non potest.

Cap.vii. Iam accidit mulieri cuidam ut cum cõcubuisset & se concepisse putasset : primum uentris molles augeretur & reliqua ex ratiõe uenirẽt sed cum tempus periendi inde esset :nec pareret nec moles diminueretur:sed annos tres aut quatuor ita perseueraret:quo ad dysenteriæ.i: difficultati intestinorum implicata demum peperit :carnem quã molam uocant:idq; adeo indurescit ut uix ferro trãsigi possit idq; solis mulieribus euenit aut maxime :

Accidit mola propter caloris debilitatem :natura enim de uita certare uidetur:nec posse perficere finemq; imponere generationi: quamobrem aut tota uita aut longo tempore durat quod inchoatum est: causa autẽ duritiæ cruditas est

Capitulo octauo. Eadem est materia quæ alit & ex qua generatiõem natura constituit.

Diffi. Lac sanguis concoctus non corruptus est.
Lactantibus non fiunt purgationes secundum naturã:neq; concipiunt:& si conceperint lac extinguitur quoniam eadem lactis & menstruorum est natura.
Temporibus bene præscripta est animalium generatio:cũ enim præ magnitudine scilicet fœtus non satis præterea fœtui est alimentum quod per umbilicum ministratur:lac ad alendum utile succedit quia scilicet ut paulo superius probat tale alimentũ eo q minus est cõcoqui celerius potest sicq; lac fieri.cunq; per umbilicum alimentum non subeat comprimunt se se uenæ illæ circum quas tunita est quæ umbilicus uocatur:atq; ob eam rem tunc exitus opportune fœtus consequitur.
Cap.viiii Partus pronis in caput conuersus fit per naturam omnibus animalibus:eo q partem ab umbilico superiorem maiorẽ habẽtq; inferiorem :maiora aut plus ponderis continent :itaq; ueluti instatera de pendẽtes eo uergunt quo trahuntur.
Cap.x Luna principium est generationis propter solis societatem receptumq; lucis :fit enim quasi alter sol minor q̃obrẽ cõducit ad oẽs generatiões pfectiõesq;: calores.n.& refrigerationes cũ moderatiõe q̃dã generatiões:sine moderatiõe corruptiões efficiũt.
Reꝝ minus principaliũ circuitus sequũtur reꝝ magis pricipaliũ circuitũ:
Natura ita sibi uult ut syderum numeris generationes & obitus numeret: sed exquisite id facere neqt pp materiæ indefinitionẽ:& q multa principia incidũt quæ generatiões destinatas scd'm naturã & corruptiones sæpe ipediant :atq; ita cã sint eaꝝ quæ ueniant præter naturã.

Propositiones ex quinto libro de generatione animaliũ Aristotelis:
Ex capitulo primo.

O Pera quæ nõ sunt uel naturæ coĩa uel generum singuloꝝ propria:hoꝝ nullũ alicuius gratia aut est:aut fit: oculus enim alicuius gratia est:sed cæsius non alicuius gratia est:nisi hæc affectio sit propria generis.
Non quia tale quid gignitur quodq;:ideo tale quid est:scilicet in his quæ statuta definita &certa naturæ sunt opera:sed potius quia tale ẽ:iccirco tale & gignitur:substantiam enim generatio sequitur &substantiæ gratia est:non ipsa generationem.
Pueri cũ nati fuerint dormire maxime oium impfectoꝝ aialiũ solẽt quoniã ĩtra parẽtẽ cũ primũ sẽtire cepint tp̃s dormiẽdo totũ fere ꝯsumũt.
Transitio de nõ esse in eẽ per mediũ fieri solet.
Sõnus sua natura uidetur uiuẽdi & nõ uiuẽdi inter liminium est.
Infãtes cũ uigilãt nõ rident .cũ dormiũt rident ĩterdũ ẽt lachrymãtur pp consuetudinẽ.n. q̃si nescii uigilãdi sẽtire uiuereq; ĩ dormiẽdo uidẽtur

Imperfectissimi omnium perfectorum partuum infantes nascuntur:& incremento partis superioris exuperant.

Oculi omnium puerorum statim a perti cæsiusculi sunt post uero mutantur in eam naturam quæ futura est.

Oculi qui multum humoris continent nigri sunt:quoniam humoris copia transpici satis non potest:cæsii autem parum habent humoris:ut in mari etiam cernitur non alto.

Visus siue ualidus siue inualidus nequit res splẽdidas cernere: quoniam eius humor ultra modum afficitur & mouetur.

Glauconia quæ siccitas est oculorum cæsiis potius accidit:nam & senescẽtibus magis euenit:oculi enim ut reliquum corpus senectute siccescũt

Lusciositas (quæ humoris est copia)nigris oculis euenit: qua propter minoribus natu potius accidit.

Visus optimus qui inter multum & parum humoris moderatus cõstat.

Diffi. Canities debilitas quædam humoris siti in cerebro & cruditas est: idemq; cæsietas est.

Acumen cernendi bifariam dicitur similiter & audiendi & olfaciendi:dicitur enim acute cernere:aut quod procul cernere potest aut quod differentias rerum quæ cernuntur maxime sentiat:quæ quidẽ simul nullis eisdem contingunt.

Causa cernendi tam acute ut differentiæ cernãtur:in ipso oculo est:in puro enim sincæroq; oculo uel parua motio patet sensumq; efficit:at ut ꝓcul cernatur:causa situs est oculorum quæ enim oculis prominentibus sunt procul cernere nequeunt:quæ uero intus in cauo oculos habẽt positos longe aspicere possunt: quoniam motus in uastum nõ dissipatur: sed recto tramite meat.

Cap.ii. Meatus sensoriorum omnium:(ut dixi cum de sensibus agerem): tendunt ad cor.

Oscitantes aut spiritum reddentes accipientes ue minus audiunt:quoniã extremum sensorii auditus ad partem spiritualem terminetur:& quatiatur moueaturq; una cum instrumento spiritali quotiens illud spiritum mouet.

Capitulo.iii. Pueri & mulieres non caluescunt:natura enim earum similis est naturæ puerorum.

Capitæ homines senescentes canescunt:primoq; temporibus canescunt: sed nemo uel temporibus uel occipite caluescit: uerũ parte capitis priore ea enim parte frigidum cerebrum continetur.

Canescere nulli ex cæteris animalibus accidit manifeste: quamuis equus euidentius quã cætera ita afficiatur.

Pili proportionaleq; pilorum ut pennæ & squammæ:non ex carne:sed ex cute oriuntur.

Crassi pili ex crassa:tenues ex tenui cutæ proueniunt.
Hominum capilli longissimi sunt:cerebrum enim quod humidum & frigidum est largam humoris copiam præbet.
Si exhalatio pilorum fumosa est:præ sua caliditate & siccitate crispum efficit pilum:inflectitur enim quoniam duplici delatione fertur:terenum enim deorsum calidum sursum fertur.
Duriores sunt pili crispi quã recti durum enim quod siccum est
Simplici sunt pilo quæ humore habundant:quocirca scythæ incolæ ponti & thraces pilo sunt promisso & simplici: nã & ipsi humidi sunt: & aer ambiens eos humidus est:ethiopes contra qui loca incolunt calida crispo sunt pilo:siccum est enim cerebrum eorum & cælum ambiens.
Sunt quæ quamuis cutẽ habeant crassiorem tamen tenuiori sunt pilo:pp meatus tenuiores: unde & spissiores exeunt:ut ouibus.
Senectus ipsa ut nomẽ significat terrena est:quoniam sine calore est & cũ calore humor defluit.
Homines suis ætatibus hyemẽ æstatemq; agunt.
Nemo ante quã tempus cœundi sit caluescere incipit:& a uenereo coitu id maxime euenit scilicet iis qui sua natura sint eo propensiores: cum enim cerebrum frigidissimum sit:tum rei ueneree usus refrigerat:caloris enim sincæri naturalisq; secretio est:sentitq; id merito cerebꝶ prius
Mulieres non caluent quoniam natura earum similis naturæ pueroꝶ est utraq; enim sterilis seminalis excrementi est.
Spadones non caluescunt quoniam in fœminam mutantur:& pilos qui postea gignuntur aut non producunt:aut amittunt si habent excepta pube quam etiam mulieres habent.
Aues rursus pennas amissas recipiunt. quæq; frondem amiserint denuo frõdescunt:caluis autem nunquam redit pilus:nam anni tempora illis mutationem corporis magis auferunt:itaq; pro temporum mutatione uicissitudo gignendi amittendiq; sequitur. at uero hominibus per ætatem euenit uer æstas:autũnus:hyems:itaq; cum ipsæ ætates non p mutentur:sit ne affectus qui ob eas accidunt permutentur.
Capitulo quarto Coloris pilorum causa cæteris animalibus cutis natura est ut unicolora sint & uaria:sed hominibus nihil cutis causæ affert: nisi ad canitiem:uidelicet eam quæ morbo qui uintiligo uocatur:non q̃ senio accidit.si enim cutis ægrotat extenuataq; est:pilus quoq; ægrescit:ægritudo autem pili canities est.
Quibus hominibus natura pilorum parum calida est:plusq; humoris subit:calor proprius nequit concoquere atq; ita in pilis humor alimentumq; tale putrescit calore aeris ambientis:atq; ita efficitur:quæ canities appellatur.
Fit omnis putredo a calore non suo natiuoq;.

Plærisq; per egritudinem pili canuerunt:mox ualitudini restitutis nigrue rũt:& causa est q per egritudinem ut totũ corpus inopia caloris labo/ rat:sic & partes etiam minimæ.

Diffi.Recte dixeris morbũ esse aduenientiam senectutem: senectutem au tem esse morbum naturalem.

Tempora primo canescunt:quoniam occiput uacat humore cum non cõ tineat cerebrum:sinciput uero habet multum humoris:quod autẽ mul tum est difficile putrescit:at in tempoꝝ pilis:nec tam parũ humoris ẽ ut concoqui possit:nec tã multũ ut putrescere nequat.

Cap v. Ruffi pili celerius quã nigri canescunt:nam & ruffitas quasi imbe cillitas pili est.

Pili qui uel pileo uel alio tegmine operiuntur celerius canescunt: flatus enim putredinem prohibet.

Iuuat capillos olei aquæ mixti perunctio:aqua enim refrigerat:oleum ne celeriter exsiccentur prohibet.

Cap.vi.Iã perdix uisa ẽ alba & coruus & passer & ursa:acciditq; hoc quo/ niã in generatione peruerterentur:facile enim de prauari potest quod paruum est.

Calidiora suauioraq; sunt omnia alba.

Cap vii.Videtur grauitas uocis naturæ generosioris esse:nec non in mo dulatu grauis modulus præstantior incitato.

Perfectum in superantia consistit.

Egri & senescentes & minora natu ac fœminæ acutæ sunt uocis:quoniam præ sua imbecillitate parum aeris mouent fertur enim uelociter quod parum est:uelocitas autem acumen in uoce est.

Caliditas etiam & frigiditas:loci confert eodem:ut natura tale constitua tur animal quod aut grauem aut acutam uocem emittat. spiritus enim calidus crassitudine sua grauitatem efficit uocis:frigidus autem p̃ sua tenuitate contrarium facit.

Vituli quã adulti & uaccæ quam tauri grauius sonant:uituli enim & uac cæ partem quam mouent non habent ualidam alteri propter ætatem alteræ propter fœminei sexus naturam:nõ tamẽ moueãt multũ aeris graue sonant:graue est enim quod grauiter mouetur.

Paruæ mutatiões cãm afferunt magnaꝝ mutationũ. nõ sui rõe sed cum euenit ut principium una cum his ipsis mutetur:pricipia enim quãuis magnitudine parua sint tamen facultate sũt magna:hoc enim est prin cipium esse:ut ipsum quidem causa sit multorum: sed ipsius nulla sit superior causa.

Exsecta omnia in fœminam mutant:quoniam uires neruosæ in suo ori ginali laxantur:testiũ enim natura anexa meatibus seminalibus depen det:quibus sublatis:tentio meatuum laxatur.

Capitulo octauo. Natura neq; deficit neq; frustra agit quicquam in singulis quo ad eius fieri potest uiolentum præter naturam est.

Oriuntur prius primores dentes quã lati sunt: quoniam & officium eo℞ prius est: secatur enim prius quam molitur: quod comeditur.

Infantes qui calidiore utuntur lacte ocius dentiunt: calor enim uim obtinet augendi.

Decidunt dẽtes qui prodierint primi uidelicet anteriores tum notæ melioris gratia: tum necessario: melioris ratione inquam: quia cito hebetescit quod acutum est: itaq; alteros succedere in officium oportet: lati autem non hebetantur: sed tempore dũtaxat attriti leuigantur: necessario uero decidunt: quia maxilarium radices in lata nituntur maxilla & ualido osse continentur: primorum uero in tenui unde fit ut infirmi & mobiles sint.

Nascuntur denuo primores dentes: quia in osse adhuc nascente oriũtur & tunc tempus adhuc est addentium generationem idoneum: cuius rei inditium est q; maxilares diu oriuntur.

Finiunt propositiones ex libris de historiis: de partibus: & de generatiõe animalium Aristotelis secundum interpretationem Theodori gazæ thesalonicensis.

Incipiunt propositiones ex libro de physonomia Aristotelis.

Animæ sequuntur corpora: & ipse secundum se ipsas non impassibiles sunt a motibus corporis: hoc autem manifestum fit ualde in ebrietatibus & egritudinibus: similiter & econtra corpus comparatur passionibus animæ.

Necessarium est consequi tale corpus talem animam.

Physionomia sicut & nomen ipsius dicit: est de naturalibus passionibus quæ sunt in anima & accidentium quæcunq; adueniũt & transmutant signa physionomonizata.

Ex motibus physionomonizatur: & figuris: & coloribus: & ex moribus appentibus in faciæ & coloribus & ex leuitate: & uoce: & carne: & partibus: & figura totius corporis.

Colores rubri bonam natiuitatem significant: quando in læui corpore accidit hic color.

Pili molles timidum significant: duri fortem.

Qui apud septemtrionem habitant fortes sunt & durorum pilorum: q̃ autem apud meridiem timidi & pilum mollem habent.

Caro dura naturaliter in sensibilem significat læuis autem & bene natum & instabilem nisi in forti corpore & habenti⁹ extremitates fortes accidat.

Vox grauis, & distensa fortem significat: acuta autem & remissa ti-

midum:

Omnino uni signorum credere fatuum est:quando autem plura conue niunt quæ sunt in uno:accipiat magis.

Fortitudo uocis ferocis est:remissa autē & imbecillis timidi.

Misericordes sunt quicunq; sunt albi coloris & puri :& habent oculos quasi cum quadam lippitudine : & nares deorsum distantes : & semper plorant isti tales sunt amatores fœminarum & generatores earum :& bene nati & calidi .

Misericors est sapiens timidus & ornatus :immisericors est indisciplinatus & inuerencundus .

Boni ad comedendum ii sunt:quibus id quod ab umbilico ad pectus maius est:aut quod est ex inde usq; ad collum.

Qui est albi coloris & pilosus :rectis capillis & grossis & nigris : & cui tempora pilosa & oculus pinguis est insanus .

Amatores somni sunt qui habent superiora maiora : & qui ea habent maiora & curuiora & carnosiora sunt memores.

Anima & corpus compati uidentur adinuicem : & animæ habitus alteratus simul alterat corporis formam : & iterum forma corporis alterata simul alterat animæ habitum : unde cum animæ tristari & letari sit:tristes obscuræ faciei sunt : gaudentes autem hilaris.

Dissoluta anima formam quæ est in corpore contingit dissolui.

Medici medicinis purgantes corpus & dietis utentes :& simul corporis formam soluunt & animam ad maniā permutant :& quoniam utraq; soluuntur palam quoniam conferunt adinuicem.

Parua differentia existente inter aliqua non facile est eam cognoscere :sed ex consuetudine formam apparentem oportet assumere.

Distinguitur animalium genus in duas formas :in masculinam & fœmininam .

Fœminæ fararum mansuetæ magis & meliores secundum animas maribus sunt : minus autem fortes :uerum nutrimenta & assue tudinem manum recipientes magis : quare & minus iracundæ maribus .

Cum ira uincimur : difficulter prudentes : sed maxime fortes sumus.

In unoquoq; genere fœmina mare minoris capitis & angustioris faciei & subtilioris colli est :& pectora imbeciliora habent :& paruarum costarū sunt: anchas autem & coxas magis carnosas maribus : genua mollia & crura subtilia habent :pedes uero pulchriores :& formam totius corporis molliorem magis quam fortiorem : masculina uero his omnibus contrariam habent naturam :& qui superiora participant referuntur ad fœminas secundū animam:&molles sunt qui autem his

contraria habent fortes sunt & referuntur ad masculos.

Masculus fortior & iustior est genere: fœmina timidior & iniustior.

Quicunq; maius quid habent ab umbilico usq; ad extremum pectoris: quam quod est ab extremitate pectoris usq; ad collum: uoraces & insensibiles sunt: uoraces quidem quia uentrem magnum habent quo appetunt cibum: insensibiles autem quia angustum habent sensus locum.

Quibuscunq; collum grossum & carnosum est iracundi sunt referuntur ad tauros quibus autem est bene magnum sed non ualde grossum magnanimi sunt: & referuntur ad leones: quibus autem longum non subtile timidi sunt: referuntur ad ceruos quibus uero breue ualde dolosi & insidiatores: referuntur ad lupos.

Qui labia subtilia & in extremitatibus relaxata ita quod superius labium ad inferius protendatur ad coniunctionem labiorum magnanimi sunt referuntur ad leones qui autem grossa habent & superius inferiori protendens fatui sunt referunt ad asinos.

Qui superius labium & gingiuas præeminentia habent amatores sunt cõtumeliarum.

Qui nasum habent aquilum inarticulatum in fronte magnanimi sunt: referuntur ad aquilas: quibus autem mares sunt apte iracundi sunt: referuntur ad passionem quæ fit in ira:

Qui faciem macilentam habent soliciti sunt: qui carnosam timidi: qui ualde paruam pusillanimes: quibus magna tardi: quia neque magnam neque paruam oportet esse: & medius habitus horum erit conueniens.

Quibus ab oculis tanquam lippitudines dependent amatores uini & somni sunt referuntur ad passiones: qui autem oculos paruos habent pusillanimes: referuntur ad simiam: qui magnos habent referuntur ad boues: igitur bene natum oportet neq; magnos neq; paruos habere.

Qui concauos habent oculos malitiosi sunt: reducuntur ad simiam: qui eminentes habent fatui: referuntur ad apparentiam & ad asinos: quare neque concauorum neq; eminentium oportet esse medius habitus.

Qui frontem paruam habent indisciplinabiles sunt: referuntur ad sues: qui magnam ualde tardi referuntur ad boues: qui rotondam insensibiles referuntur ad asinos: qui quadratam & moderatam tamen habent magnanimi: referuntur ad leones: qui autem: tensam habent adulatores: referuntur ad passionem quæ fit: qui ob nebulosam audaces referuntur ad tauros & leones.

Qui ualde nigri sunt timidi sunt:referuntur ad ethiopes albi autem ualde etiam timidi referuntur ad mulieres :color autem qui confert ad fortitudinem medius horum est: flaui boni anima sunt: rubei ualde astuti & acuti.

Quibus facies supererubescens est uerecundi sunt :quibus genæ supererubescũt ebrii uel amatores uini sunt:quibus uero oculi supererubescũt: egressiui ab ira sunt.

Quibus oculi ualde nigri timidi sunt:quibus oculorum flauus est color boni animi sunt:quibus oculi glauci aut albi timidi sunt.

Qui tibias pilosas habent uenerei sunt :referuntur ad hircos:qui ea quæ sunt circa pectus & uentrem ualde pilosa habent :nunquam in eisdem perseuerant rebus:ad aues referuntur:qui pectora habent ualde nuda ĩuerecundi sunt unde ea oportet esse neq; ualde nuda neq; ualde pilosa:qui dorsum uel spinam pilosam habent inuerecundi sunt referuntur ad bæstias:qui uero collum retro pilosum habent liberales sunt referuntur ad leones.

Qui supercilia simul habent tristes sunt:referuntur ad passionem.

Qui erectos pilos habent in capite: & qui capillos uehementer crispos habent timidi sunt referuntur ad passionem :qui in extremitate crispi sunt referuntur ad bonum animum.

Parui ualde acuti sunt:motu enim sanguinis paruum locum continente mouetur uelociter & ualde accedunt ad sapere: qui autẽ sunt ualde magni tardi sunt media autem natura ad sensus optima &perfectissima ẽ

Manifestissima signa physionomiæ in principalissimis locis fiunt principalissimus autem locus est qui circa oculos & frontem & caput & faciẽ est:secundus qui circa pectus & spatulas :consequenter qui circa pedes & crura:qui autem circa uentrem minime.

Aristotelis libellus de admirãdis ĩ natura auditis per Antonium Becariã ueronense traductus :integer ideo hic appositus:quoniam nihil est quã dẽ notari dignum censeatur.

De fonte asbameo mirabili aduersus periuros.

a Pud Tyanã ciuitatem quæ ẽ cappadociæ metropolis scribitur aquam quandam effluere quam asbamæam incole uocant miræ conditionis & uirtutis ,nam qum eius frigidus sit fons:ea tamen ita æstuat :ut nõ uideatur dissimilis cuidam bulienti lebeti.ad eam enim mos erat ea ætate illos traducere :qui de aliquo periurio fuerant suspecti.Qui si recte forte iurauissent:nec ulla essent infecti falsitatis labe:aquam ipsã affirmant se se tum illi mitẽ ac placabilẽ p̃stiturã.Sed aduersus piuros

adeo uideri succẽsere & irasci: ut ad eius usq; pedes & manus: ac ĩ ipsam quoq; faciem prosiliat & insultet: & quasi deposcitura ab his pro maledicto pœnas: non prius eos relinquere. quam aut palam confiteãtur eorum delictũ: & multis cum lachrimis de plorent ueniam: aut acerrimo tandẽ intercutis morbo & euomitu corrupti sanguinis intercipiantur. Ideoq; aquam illam græci per iuri iouis appellant.

De ramo oliuæ Atheniensium.

Athenis inquiunt ramum illum oliuæ quem sacrũ obseruabant athenienses: certa; quadam die florere germinareq; consueuisse: ac complures alios ex se ramusculos producere. postridie uero adeo contrahi repente: ut omnes statim uno momenti ictu exsiccentur atq; euanescant

De æthnæ ignis miraculo.

Mirum est illud quod traditur in æthna Siciliæ insulæ cõcidisse: nam qũ semel erupisset ignis ille qui uidetur continuo quodam incendio inurere illius uiscera: atq; cõfractis iam claustris: adeo lõge lateq; diffunderetur. Vt omnes circunstantes agri & uillule succẽderentur: aiunt uiros quosdã ex eis locis fuisse: qui qũ iam confecti senio essent & ab eorũ liberis sublati humeris exportarentur: quo flamæ illius impetum effugerent: neue interciperentur ante quam perficerent naturæ cursum tanta tum pietate uisum incendium illud commoueri: ut qũ primum ad eos apropinquasset: bifariam statim se se diuiserit: locumq; illum in medio positum ubi erant cum parentibus adolescentes intactum prorsus relinquærint: uiamq; præstiterit adolescentibus: ut una cum parentibus incolumes euaderent.

De phidiæ mirabili arte.

Phidiam uetustissimum ac illustrem olĩ sculptorem qũ palladis imaginẽ sculpsisset: ut in summa athenarum arce locaretur: quæ illi diue fuerat ab initio dedicata: tanta tanq; admirabili arte traditur sui ipsius effigiem in illius clypeum impræsisse: ut nemini post hæc licuerit huiusmodi formam e medio cũ uelere nisi totum simulachrum labefactaret ac disrumperet. itaq; permansisse ibi illam tandiu: inquiunt: quamdiu etiam perstitit imago: ut una cum palladis ipsius clypeo etiam phidias semper conspiceretur adoraretur q;.

De melanis montibus.

In eis montibus quos melanos græci uocant: qũ multæ pernoctent feræ: quæ interdiu se se sponte uenatoribus offernnt: ubi canes insectantur: inquiunt illas statim ad rupis cacumen tanquam ad tutissimam quandam arcẽ confugere: atq; qũ ad id quoq; loci canes prope peruenerint eos tamen non audere ultra prorsus progredi: sed potius relicta præda: quum ea iam potiri posse uiderentur: mœstos ac tristes ad uenatores reuerti.

De leucophyllo arbore.

Scribitur & in phasidos flumine qui perlabitur Scythiam arbusculũ quẽdam nasci: qui leucophyllus a græcis appellatur: cuius ramum si zelotipi e flumine illo detraxerint ac ad uxoris thalamum detulerint: inmaculatam deinceps obseruaturos inter se fidem affirmant: omnemq; illam suspitionem prorsus deleri: nec unquam post hac alienum concubitum affectaturos.

De lapide modan:

In tigride quoq; qui assiriam inundat oriri lapidem quemdam ferunt: quem modan incole uocant: colore equidem cãdidissimum: uirtutis antem eiusmodi ut si quis illum manu tenuerit: fore ne a quauis fera possit uiolari.

De scamandri sistro.

Scamander uero & ipse fluuius est quem herbam quandam parere inquiunt sistrum nomine quæ siliquas gerit haud dissimiles pisis: eiusmodi quoq; granulis plenas: quæ ab eo quod intra corium conquassantur est sonitum reddunt: sistrus est a græcis appellata. eam nõ si quis tenuerit manu ferunt a nullo unquam phantasmate aut demonio deterreri posse.

De uite libyca.

Circa libyam uitis quædam nasci traditur ex qua uuæ quæ oriuntur partim iam maturæ coligi possunt: partim ut maturescant expectande sũt qum acerbissime sint: partim etiam continue pululant ac nascũtur: nec ĩd euenire multo interiecto temporis spatio.

De lapide sipyli montis.

Apud uero Sipylum montem reperiri lapis quidam dicitur haud dissimilis cylindro: quem ubi inuenerint adolescentes impii qui sepe numero aduersus parentes insæuiunt: atq; illum ad templum Cybeles deæ detulerint: nũquam amplius in huiusmodi impietatem concidere posse: sed potius parentum amantissimos effici: patiq; importunitatem eorum æquo & clementi animo.

De herba Charisia.

At in hypseto monte genus quoddam mirabile herbæ nasci traditur: quã illi charisiam uocant: cuius uirtutem hanc esse affirmant. ut si illã puellæ puberes ad colum detulerint: statim ab amatoribus flagitari: excitariq; omnes in sui libinem & amorem.

De capreis cretensibus & ditamno herba.

In cretæ insula quæ iouem educauit capreæ siluestres: (quibus ea regio quã maxime abundat) ubi se primum a uenatoribus uulneratas aliquo

telo senserint: repente ad ditamnum herbam peruenire inquiunt: qua tota pene referta est insula. eamq; passim depascuntur: at ubi fuerint depaste qua fuerint infixe sagitta statim eam profundunt: & a cæde facile liberantur.

De capreis cephaloniæ.

In cephalonia capellæ quoq; quæ ibi pererrant: haud quanquam ut cæteræ consueuere: per singulos dies pitissant. Sed potius in flantem uentum conuersæ: auras aperto ore aiunt exhaurire ac uenti ipsius haustu sitim depellere.

De ceruis achaiæ.

Verum in Achaia ceruos esse inquiunt huiusmodi naturæ: ut qum tempus aduenerit ut mutent cornua: deiiciantq; uetera & renouent denuo: ad ea tum loca confugere quæ fuerint munitissima: quo ue adire difficillimum uenatoribus existiment: hac maxime ut arbitror ratione: quod uideant se spoliat[illegible]os esse eisdem armis quibus eorum salutem deffendere contueriq; consueuerant. Et quidem in primis mirandum est: ipsorum quorum uestigia & cornua ipsa deiecta ne a uenatoribus possint perquiri multam intra hederam contegere.

De uermiculis othrys montis.

Othrys mons est thessaliæ: qui uermiculos quosdam gignit sepas appellatos: haud unius quidem coloris: qum a loco ubi uictitant colorem nanciscantur. Nam alii quidem terrestribus concleis assimilantur: alii toto peruirent tergore nonnulli etiam qui inter harenas uersantur ab eis quoq; colorem contrahunt. Si quem uero momorderint eum statim siti discruciant: neq; est tamen eorum morsus nimis acris: neq; nimis ignitus: sed præter tantum consuetudinem.

De echidna & echi serpente.

Echidna piscis est maritimus cum, qua ferunt echin uiperam serpentem quendam nigris intinctum machulis cohire plerunq; cousueuisse. Atq; illam dum in ipso demulcentur complexu aduersam serpenti morsibus illius caput abscindere. Tum qui ex ea nascuntur: (quasi uindicaturi essent patris interitum & accepturi de matre pœnas) abscisso uentre per media illius uiscera erumpere: atq; super mortua matre quod ultionem patris abunde patrassent inter se mutuo efferri congratulariq;.

De lapide nili.

In nilo flumine qui medium prolabitur Aegyptum lapis quidam reperi

si dicitur haud fabe dissimilis:quem si contritum demolitumq; aliqua pinguedine canes exederint:ferunt eos statim latrandi usum amittere. liberariq; eos affirmant qui fuerint aliquo depræhensi dæmone si fuerit lapis ille ipsorum naribus admotus. Tantaq; illum ui cõpellere ac profligare:ut nihil uideatur grauius horrescere.

De lapide euphrône.

Et in meandro quoq; qui asiam intersecat:lapis quidam exoritur: quem illi a contrario sensu euphronem appellant.nam qũ ipse a componenda hominum mente augendaq; prudentia ἐυφρων euphroi sit appellatus: haud id quidẽ operatur:sed potius in sanos homines reddit:rapiq; furore eos facit:si cui forte fuerit in sinum coniectus.

De rheno & Istro:

Rhenus & ister fluuii sunt germaniæ ad boreã maxime discurrentes:quorum alter germanos secat:alter uero pæonas lambit:utrosq; enim ferunt æstate quidem nauigabiles esse:hyeme uero adeo plærunq; cõgelari frigore: ut ẽt equitantibus desuper tutissimum præstent iter.

De Sybari & crathi fluminibus.

Apud thurium ciuitatem italiæ gemini amnes labuntur Sybaris scilicet & crathis:quorum sybaris si quis ex eo biberit fuscum reddit:qui uero ex crathæ fuerint perloti pulcricomas ac flauos efficit.

De cerbe & neleo fluminibus

Ex euoea quoq; duo effluunt amnes:quorum alterum cerbem uocant: alterum neleum:sed uterq; aduersa insignitus natura.quæ enim ex cerbe pecora biberint candida prorsus effici affirmant: quæ uero ex neleo nigra.

De lycarmi fontis herba

Prope lycarmi fontem nasci herbam quandam ferunt hastæ per similem quæ caliginẽ propellit ab oculis:& uisui clarissimam lucem reddit.

De arethusa fonte.

Arethusam fontem siracusarum famosissimum aiunt per penta eteridẽ insiciliam usq; deferri: & transuectam mari nulla unquam corrumpi salsugine:neq; ulla fluctuum caluuione deturpari.

De lapide berecynthii montis

Berecynthius mons ẽ in quo sacra hecatæ siue diane celebrabant. ex quo quidem ipsa quoq; dea berecynthia est appellata. Nascitur in eo lapis quidã quem machæram uocant deſt gladiun :cuius eam eẽ uirtutem inquiunt :ut si quis illum inuenerit ex his potissimum qui ea persoluunt sacra statim decidant i insaniam & furorem:cuius quidem miraculi auctor est eudosus.

De lapide tmoli montis.

At in monte qui Tmolus dicitur quidam quoq; lapis exoritur haud dissi

milis punici' qui singulis quaternis diebus colorem permutat. cõspici autem posse nisi a solis uirginibus negant: nec nisi ab eis tantum quæ nundum peruenerint ad pubertatis annos.

De Tauro orthosiæ Diane:

Traditur & in dianæ orthosiæ templo taurus quidam consistere ex auro conflatilis: qui quotiens uenatores fanum ingrediuntur statim quasi territus emugit & uiuentem effundit uocem

De Talpis ætoliæ.

In ætoliæ montibus conspicuas nasci talpas inquiunt: nec tamen nisi quã tenuissimo lumine: nec eas ut cæteræ solent tellure depasci sed errantes per agros locustas uenari.

De bolintis pæoniæ:

Hesainus mons est pæoniæ: qui eam a medis disterminat: in quo ferunt bæstias quasdam nasci: quas illi bolinthos uocant: pæonii uero monæpos. eas dicunt: bobus prorsus persimiles esse nisi ꝙ magnitudine roboreq; ac pilorum qualitate superant: procedantq; erectiori collo ac ceruice instar equorum.

De elephantis:

Elephantes traditur non ante producere fœtum quam duos fuerint annos nacti. Sunt tamen & qui dicunt illos decimo octauo mense procreasse & parere gemellos consueuisse.

De Demarato philosopho.

Demaratum Timæi locrensis discipulum inquiunt qum detineretur acerrimo quodam morbo: decem dies immotum elinguemq; ac sine ullo prorsus sensu præstitisse. tum uero qum resipisset dixisse astantibus se uniuersum illud tempus cum summa iocunditate animiq; delectatiõe peregisse uictitasseq;.

De tabernaria tarenina:

Aiunt in tarento tabernariam quandam olim fuisse quæ interdiu dum uinum uenditaret summo studio ac uigilantia ministerio eiusmodi uacabat. nocte uero aduentantem prorsus debacchabatur. uerum clauim qua uesperi tabernam occludebat eius cingulo cõmendatam alligebat quam cum multi tũ maxime qum erat debacchata surripere pertemptassẽt: nunquam tamen ferunt quempiam id potuisse: nec illam unq̃ huiusmodi pignus amisisse.

De pino lapide:

In bithynia thraciæ eoq; potissimum in loco unde effodiunt metalla: lapis quidam nasci dicitur: quẽ ipsi spinum appellant: quo ferunt ignem incendi.

De terra liparæ.

At in lipara Siciliæ insula scribuntur nonnuli terram eẽ in qua si conte

ctam olulam ingesserint :plenam qua uis ad decoquēdū materia adeo in ea bulire & decoqui :ac si succenderetur ignis.

De ignibus medorum & persarum.

Sunt & apud medos & in psitacena persidis regione: ignes continue exardescentes.Sed qui ē apud medos ēēt haud multū esse inquiunt.qui uero in psitacena multum admodum & clarissimas flamas effundere. ideoq; persarum regem ibi eius instruxisse atriū ferunt.& ad huiusmodi flamas coquinam admouisse :qum in patenti & aprica planitie sint positi:uideanturq; non minus interdiu quam noctu. Quod secus facit qui in panphilia nascitur qum sola nocte perluceat.

De saxo ignito Titaniæ.

Intitania quoq; prope apolloniatidis montes saxū quoddā esse afferunt: ex quo ignis exalat.Sed nequaquā conspici posse. Verum si quis super infuderit oleum:statim incendi inflamariq; ac concerni q̄ maxime

De igne trans colūnas Herculis.

Scribit annonus loca quoq; nonulla esse trans columnas herculis :quorū quædam noctu semper ardent :quædam etiam tantum interdiu :&qui in lipara conspicitur non nisi nocte sola conspici posse.

De ignibus pithicusarum liparæq; ac ætnæ & Siciliæ

Ferunt & in pithicusis locum quendam esse ignitum: sed nullam prorsus efferentem flamam. At qui in lipara est scribit xenophanes deficere nonnunquam:uerum in septimo redintegrari anno. Neq; illas ætnæ ruptiones flameas esse:neq; continuas. Sed multis interiectis ānis euenire consueuisse. Tum etiā qui in lidia plerumq; conspicitur: non ultra unquam uisus quam dies septem continuos exarsisse. Sed illud mirabile admodum quod qui in Sicilia erumpit tantum sibi hostii per latitudinem patefecerit ut .xl. superet stadia:in altitudine uero per quam effertur non minus quam tria.

De spino lapide.

Traditur in super quod lapis illæ qui in thracia reperitur quænue spinum diximus appellari :si in partes plures conteratur. Haud minus quam integer incendi :redactus uero incinerem atq; aspersus aqua: iterum flamas emittere ardereq;.quod quidem & maritham facere affirmant.

De Mineris Macedoniæ.

Extant in philippicis macedoniæ campis aurifodinæ complures: ex quibus scrobes erutas augeri paulatim inquiunt: ac denuo aurum parere: idq; esse manifestissimum traditur

De auro cyprio.

At in cypro quoq; insula eo potissimum in loco quem tyriam appellant: genus quoddā æris nasci dicitur.haud dissimile auro quod quidē mi-

nutatim concisum illius loci agricolas seminare consueuisse pluuia de inde infusa paulatim exoriri concrescereq; ac multiplicari. quūq; ad maturitatem peruenerit ab eis coligi ac recondi.

Mi℞ de terra insulæ Melos.

In insula quæ melos est appellata: si aliqua ī parte fuerit effossa tellurem inquiunt ibi statim renasci: foueasq; illas sine ulla prorsus humana ope sponte repleri.

De auro quod in pæonia nascitur quod apyron dicitur.

Circa autem pæoniam si quando frequentiores himbres deciderint: ferūt telurē illam genus quoddā auri procedere ꝙ appellatur ἄπυρον apyron aiuntq; regionem illam adeo huiusmodi auro fœcundam esse ut plures inuenerint pro mna una quæ centum continet draghmas auri illius pondo: moremq; esse gentibus illis: ut inuentores duos ex eo bolos regi suo deferant: quo℞ alter tres pendeat mnas: alter uero qnq; atq; eos ipsius apponantur mensæ: ut qum primū ad discumbendū uenerit: si edere quid uoluerit ab eis tāq̄ a præstantioribus incipiat.

De oxo fluuio aurifluuio.

Scribitur & in bactris oxon fluuius qui eam irrigat regionem multo fœcundantem auro arenam parere: tum etiam in iberia fluuius ille quem theodorum uocant: auri multum euomere: idq; circa eius ripas inueniri. atq; in pierra quoq; macedoniæ incognitum quoddā auri genus inuentum: ꝙ antea a superioribus regibus effodi cōsueuerat cum adhuc quatuor extarent hiatus: ex quorum uno multum auri rutilare conspiceretur.

De ferro calybe & Amigeno℞

Ferrum illud ꝙ calybem uocant & amigenum propriam quandam & priuatam originem obtinuisse scribitur: qualem nullum aliud est consecutum. Concrescere enim ac confici illud inquiunt exharena quæ conuehitur fluminibus regionis illius. eam uero quidam dicunt ab hoibus illis iniectam primo intra fornacem incensam igne purgari: atq; expurgatam in ualidum conuerti ferrum. Alii uero solam tum substantiam asserunt ab artificibus eligi: & eam potissimum quæ ex ea prima purgatione perstiterit: atq; illam sæpius adhuc expurgari igne. deinde uero lapidem quendam in medium dum decoqueretur iniici quem ipi machon appellant: quo ea referta est regio. fer℞q; illud hoc modo confici atq; id quidem eiusmodi esse postea: ut a nullo alio uinci fortitudine possit. quod profecto uerius esse uidetur. Nā nisi ita dequoretur expurgareturq;: sepius nūquam ad tantā posset duritiem fortitudinemq; conuerti.

De ære indico.

Aiunt & æs illud quod apud indos nascitur ita purum esse ac splendidum ut non facile possit ab auro colore dignosci. multosq; esse inter dari regis pocula scyphos ex eo ære confectos: qui nequeunt ab aliis aureis discerni: nisi naribus admouerentur: qum æs longe secus quam aurum soleat olere.

De stagno celtico.

Traditur quoq; stagnum illud quod apud celtas nascitur multo celerius liquescere quam plumbum: q facile ostenditur: cum etiam in aqua positum plerumq; liquescat intingit igitur & facile. ferunt etiam illud liquescere inherente frigore & maximo gelu: qum insitus ille qualiscunq; est (ut arbitror) naturalis calor ad interiora contrahatur repelaturq; ob eius imbecilitatem: & aduersus se se uim frigori præstet.

Miræ de oliua panthera.

In pantheio nata esse oliua quædam dicitur miræ habitudinis non enim eodem modo quo cæteræ folia produxerat. nam cum in cæteris omnibus folia ab extrinsecus uireant. & paleant interius: sola istius arboris palebant extrinsecus: & interius uirebant: inflectebat etiam eius ramos in gyrum: non ut aliæ oliuæ solent: sed ut myrthi coronarumq; maxime formam præse ferebant. Vnde etiam ipsa oliua ab incolis corona est appellata. ex ea enim dicitur hercules cum olympia constituisset: palmitem quendam abscidisse atq; illum iusisse ut ibi plantaretur ubi condiderat certamen: plantamq; illam mirifice deinceps creuisse: & ad similitudinem pristine parentis produxisse fœtus. ex qua postea coronatos fuisse athletas ferunt. ea eni orta ab initio fuit haud longius ab ilisso flumine quam stadiis sex. quam quidem incolas tanta dicitur obseruasse ueneratione & cultu: ut memini licuisset illam uiolare: aut aliquid ex ea surripere: nisi summo cum uitæ periculo.

De lapidicinis lydiæ.

Qum semel in lydia bellum quoddam instaret: & quisq; ad loca munita præ timore confugeret euenisse traditur. ut nonnulli opifices qui consueuerant in lapidicinis quæ iuxta pergamum ciuitatem extant effodere metala ad eas tanquam ad munitissimam arcem confugerent. ex eis enim iam antea rex rocesus: plurima ac magnifica confecerant. Sed cũ illi intra aliquandiu perstitissent: neq; auderent egredi: ante quã sedaretur belli illius impetus: confractum interim desuper saxum hostium illis occlusisse: abeundiq; facultatem prorsus eripuisse. longo deinde tempore post cum lapidicinæ illæ in usum uenissent: fuissetque opus aditum aperiri: atq; illas efferri ruinas quæ hostium obduxerant: inuenta tandem illorum corpora. ferunt una cum eorum uasis quæ intra detulerant adeo obduruisse: ut omnia in lapidem ipsum fuissent conuersa.

De Aschania palude ad purgandos pãnos optima.

Ascaniæ paludis aqua scribitur adeo ad ex purgandos pannos apta ac ꝓ cõmodataq́ esse ex sui natura :ut nulla alia humana ope indigeant qui eiusmodi præsident rei:dummodo aliquandiu in ea panni perstiterint. Nec longe ab ipsa palude pythopolis oppidum situm esse distás ab ipsius portu stadiis fere centum & triginta:in quo quidem opido putei omnes ut inquiunt adeo adueniente frigore desiccantur: ut neq́ ablui ab opidanis uasa possint :æstate autem adeo repleri:ut ad labia usq́ superficiemq́.unda protendat.

De mari siculo.

Illud quoq́ maris quidem siciliam ac italiam interluit augeri quidem cõstat & iterum diminui crescente & decrescente luna.

De incremento mirabili cuiusdam siciliæ fontis:

Sed illud admirabile est quidẽ de fonte illo traditur qui est quodam diffluens hortulo :primum e portu syracusas proficiscentibus occurrit. Ipse enim & si non sit admodum latus ex sui natura :nec magnas profundat aquas :qũ tamen æstus aut turbo aliquis e regione cõflauerit: ĩtátos tũ fluxus concrescere inqunt ut copiosissimis inundet aquis.

De admirabili sicilie fonte.

Verum nec illud prætermitendum est ꝙ de fonte illo acadino scribitur q̃ in palicis manat siciliæ ipsius .inquit enim illum & si tenuis sit :plerumq́ tamen adeo extolli & crescere:ut ad sex cubitos eius altitudo excedat:afferatq́ tum maxime non mediocrem incolis formidinem: ne uniuersam circum regionem immergat.plærũq́ etiam adeo contrahi ut uix exire scatebras posse uideatur .Habere quoq́ nescio quid latentis diuinitatis & portenti simile. nam/ si in eum fuerunt derectæ alicuius iuramenti tabellæ inscriptæ: eas affirmat super natare:nec ulla posse commaculari uligine dummodo qui iurauerint recte iurauerint. Sin secus statim illas in profundum rapi:atq́ ex oĩum prorsus subtrahi conspectu nec unquam deinceps reperiri posse.fabuláturq́ illas qui ad sunt a nerea raptas esse:hac maxime rõe qđ testes fierẽt uiolati iusiurandi .Ideoq́ qui peierauerat parata ingenti pira cõfestim succendi.

De Demoneso insula carthaginensium.

Demonesus insula est carthaginensium a demoneso quondam superiore condita.ea enim obscurum quoddam metalli genus producit quidẽ græci chrysocollan appellant.q̃ quidem eiusmodi est:ut quæ ex ea optima est auri præcium adinuenerit. Est enim ipsa oculorum uenenũ & labes.Habet etiam hæc insula ferrum intra mare in mensum per duas ꝑpe palmas:ex quo ferunt simulacrum illud confectum fuisse quod in sicyonia uetustissimo illo appolinis templo conspicitur.

De orichalcis pheneis

In pheneo nonnulli orichalci extant in quibus erat inscriptum hercules amphitrionis filius helin capiens hos dedicauit. helin āt sustulerat sic iubente uxore ex quodam oraculo qum eius patrem augeam nomine antea helines interfecissent. At quicunq; effodiunt æra acutioris admodum effici uisus existimantur : nasciq; eos prorsus sine palpebris. Ideoq; medici ad curandos oculos æris flore uehementer utuntur cum cinere phrygio quem græci τεφραν φρυγιαν tephran phrygian idest cinerem te phrygium appellant phrygium autem lignum illud esse dicitur quidem nos facem aut tedam appellamus. Ibiq; etiam antrum quoddam conspicitur incuruum admodum : in quo niues gutatim defluentes statim congelantur ac durescunt. quod quidem manifestum efficitur:cum continue reperianttur interius quā plurimæ tenuissimæ gutæ in unam collatæ congeriem:atq; admodū constrictæ gelu.

De aquilarum sobole

Ex coniunctione aquilarum alter eorum qui nascuntur a parentum natura degenerari constat: nec amplius aquila esse sed haliætus ex haliætis autem phenas quoq; nasci & non haliætos manifestum est. Atq; ex phenis miluos:qui potissimum nigris intincti sunt maculis. Nec adhuc tamen istic aquiescere huiusmodi generis dissimilitudinem ferunt :sed ex eis iterum generari inquiunt qui . maiores appellantur. Verum hos quidem sine ulla prorsus prole consenescere. Quod quidem facile constat ex eo potissimum quod nullus adhuc ex eis nidus unquam fuerit inuentus.

Aeris quoddam genus esse traditur quidem mosynœcon appellant splēdidissimum quidem ac candidissimum præter cætera haud quaquam ob id q̄ sit cum stagno coniunctum:sed q̄ ex terra quadam : quæ cum illo decoquitur huiusmodi colorem comparet. Nunc uero eam artem prorsus decidisse ferunt: qum qui primo eam inuenerant noluerint illam tradere posteris.

De quibusdam auibus & piscibus insensibilibus.

Inueniri nonnulla auium maritimarum genera scribitur quæ intra littorum specus occubant:esseq; illas huiusmodi affirmant :ut neq; ulla tempestate:neq; ullo frigoris horrore unquam inde amoueantur neq; euolent :sed potius adeo pertinaciter eo in loco persistant :ut hiemis uehementia paulatim rigescāt & congelentur : atq; omnem deinceps ita sensum amittant:ut nihil prorsus sentiant siquis eis extraxerit pennas:aut confoderit ferro. aut & uerutis infixerit:nisi qum admotæ fuerint igni. Afferunt etiam multos esse huiusmodi naturæ pisces :qui li

cet & ipsi confossi fuerint aut concisi membratim:non tamen eo mo
ueri neq; quicquam contrahi:sed tum primum extendi torqueriq; ac p
silire cum senserint incendium.

De apibus & cicadibus futura tempora significantibus.

De apibus quoq; mirandum est q; uideantur significare mortalibus tem
pus quo se primũ ad opera & telluris cultum conferant:quod est po
tissimum cum sol incipit ab eius statione reuerti:& aut ueris tempo
ra significare:aut autumni. Nam ipse tum maxime conquiescunt:nec
exire aluearia quærunt. Vnde qui rei familiari præsunt certissima per
cipiunt signa tunc tempus curæ & laboris aduenisse: & quiescentibus
illis necesse esse eos operari. Quod quidem uidentur & cicade si
gnificare:tam etsi contrariis actibus. illæ enim ut dixi taciturnitate
quadam & quiete:hæ uero motu ac uocis crepitatione:qum non an
tea concinent quam sol retorqueat eius cursum quo maxime tempore
homines ad laborem prouocantur.

De echino siue irinacio.& de Galeota.

Echinus animal est: quidem nostri uulgo spinosum suem appellant
eum ferunt sine cibo annum uniuersum plærumq; persistere. Et galeo
tas cum uelint pellem exuere:quemadmodum & cæteri serpentes con
sueuere:tunc resupinos bibere: eosq; quam maxime a medicis obser
uari qum uehementer adiuuent epilepticos.

De ursorum adipe.

Sed illud mirum quod de ursi adipe scribitur.nam si uel per hiemem in
uase recondatur adeo augeri continue inquiunt:ut uasa extollat ac ple
rũq; dissipet & disrumpat:nimia concrescens amplitudine.

De ranis mutis.

In Cyrene legitur ranas mutas ac sine ulla prorsus uoce uictitare. Tum
etiam & in scripho itidem inueniri scibitur uerum: Si seriphiæ ipse ad
alium fuerint locum traductæ:uocem consuetam efferre: nec amplius
ut inseripho obmutescere. Atq; in ematia macedoniæ sues unũgulos
nasci. & in cappadotia mulas fœtus procreare. Et in creta arbores
q̃s illi ἐγέιρους egitus appellant nostri uero alnos: fructus efferre:
cum nullæ huiusmodi fructum alibi pariant.

De piscibus indicis & babilonicis.

Apud indos eo in loco quẽ cornu appellãt pisces quosdã nasci ferũt: q̃ ẽt
terrã perrãt:atq; ubi de pasti fuerint rursus suos repetere amnes:& i aqs
recõdi.tũ ẽt ppe babilonẽ aiũt qdʾdã iter foueas & loca cõcaua genus
pisciculorum nasci q cum senserit eas exarescere:statim ex eis discedũt
& per areas pabulantur: insectariq; plærumq; auiculas:& quam habẽt
caudam exagitari. Verum ubi eos quis sequitur aufugiunt ipsi primo:

nec resistunt persequenti quasi illum formident. at si ille institerit acrius uelitq; huiusmodi prorsus potiri præda: tum ipsi se se in eum cõuertunt: atq; in eius in surgunt faciem. Quæruntur enim a plurimis. habẽt autem capita ad ranarum maritimarum similitudinem reliqum uero corpus oblungum & sinuosum: barbas autem & alias ad natandum ut cæteri pisces.

De quibusdã piscibus heracliæ.

Verum & in heraclia quæ est in ponto & in rhegio nasci inter foueas pisces inquiunt: qui partim in fluminibus: partim etiam inter scatentis fõtes & palustrem terram nutriuntur: at si forte eueniret ut ea loca in q̃bus uersantur aut solis ardore aut frigoris rigiditate ut plerunq; contingit desiccarentur: tunc ad irrigua eos confugere. Sepenumeroq; itidem facere. quo ad extremum peruenerint: ut nulla post hæc spes reliqua sit refugii: tum uero ibi persistere: nec amoueri inde prius q̃ aquæ denuo redierint.

De piscibus Panphlagoniæ.

In paphlagonia: quoq; & in efossis potissimũ locis pisces oriri traditur: intra maxime aluei profunditatem commorantes: mirabiliq; uirtute præditos: tam & si non ipsius aquæ decursu: aut scatente fonte uiuant: sed sola ipsius telluris natura foueantur: & calescant.

De Ceruis epirotis.

Ceruos quoq; qui in epiro nascuntur aiunt cum cornua abiecerint dextræ statim infodere ac obtegere scrobibus: qum illud sentiant esse in rebus humanis quam commodissimum

De phoce marina.

Phocem quoq; maritimam bæluã cum senserit se deprælensam a piscatoribus eẽ aiunt confestim euomere. Nec quidem interius humoris parit ad humanos perueniat usus: qum optimũ sit epilepticis remediũ

De Lyncibus.

Et lynces quoq; quidem emingunt obtegere harenis ferunt: qum uideantur intelligere id ab hoibus q̃ri ad priuatã utilitatẽ & potissimum ad i formandas imagines decorandosq; sculpturis anulos.

De ueneno Circæo.

Nascitur in italia in monte qui circæus dicitur ueneni quoddam genus pernitiosum quidem ac pestiferum: cuius naturam huiusmodi esse inq̃unt: ut siquis ex eo fuerit perfusus aut quippiã degustarit: repente concidat omnesq; corporis eius pili defluant paulatim: & membra sensim resoluantur: ac intereat ipse demum miserabili cæde. Id ferunt Aulum quendam picentinum qum uoluisset olim olim Cleomeno spartano tradere potui: compertare confectim a tarantinis de præhen

sum pœnas publico iudicio persoluisse.

De auibus Diomedeæ insulæ.

Erat in diomedea insula quæ in adriatico freto posita adiacet italiæ: per uetustum quoddam sacellum Diomedi olim principi dicatum: admirabile quidem & multa ueneratione cum propter uetustatem ipsam: tum etiam ob eam quam dicã rei nouitatem dignissimum: ferũt enim circa illud uersari nõnullas aues miræ magnitudinis ac rostri durissimi illasq; si quis eo accesserit cuiuscunq; fuerit nationis præterquam græcæ in eum statim irrumpere accerimo uolatu: rapereq; illum sublimem ac totum unguibus dilaniare. tum uero demum confossa rostro ceruice: atq; undiq; discerpta necatum abiicere. Idq; potissimũ eos facere inquiunt aduersus uicinas gentes: cum dicant illas sotios olim fuisse diomedis: qui confractis circa eam insulam nauibus submersi in huiusmodi aues sunt commutati: atq; illud odii aduersus uicinos perpetuo conseruasse. cum diomedes eorum dux ab Aenea fuisset dolo interceptus: qui tum ea possidebat loca. quando quidem græcis qui eo proficiscuntur se se benignas admodum & familiares præstent.

De fœcunditate telluris ac mulierum umbriæ.

Apud umbros pascua ferunt fertilissima esse: solumque ipsum singulis annis multo plures fructus parere quam possint pene detrahi. mulieres quoq; regionis illius fœtosas esse moltosq; uno partu producere consueuisse. idq; rarissimum esse: ut unum solum pariant cum frequentius duos aut tres producant.

De Statuis Dædali in insulis electricis compertis.

In electricis insulis quæ in sinu adriatico positæ sunt: statuas geminas repertas esse inquiunt: unam quidem stagneam: alteram uero æneam: sed ambas uetusto illo & prisco more conflatas quas asserunt Dædali olim opera fuisse: ibiq; reliquisse illas in monumentum sui: cum Minoem ex creta ac sicilia persequentem effugeret. atq; in eis consedisset locis. Aiunt quoq; eas insulas ab eridano perfundi: nec multo longius ab eo lacum quendam emergere calidis inundantem aquis. qui tantum expirat fœtorem: ut nullum sit animal q̄ audeat ex eo bibere: neq; auis ulla circunuolare. quinimo si qua forte uolauerit eam statim concidere & mori Ambuit enim ipse stadiis ut dicitur .xx. Sed eius latitudo non ultra quam decem extenditur. qui uero ea circum incolunt loca fabulantur Phaetontem olim fulmine ictum in eum cõcidisse: eiusq; sorores ibi plorando illius necem paulatim consumptas fuisse. & putrefactis deinde corporibus in alnos creuisse replesseq;

undiq; illius ripas ex quibus quidem adhuc nonnulle defluunt lachrymæ quæ sensim durescunt in lapidem:& electu m appellant:haud sane dissimile ut dicitur commi.easq; coligi ab incolis ferunt &inde ad græcos atq; ad cæteras quoq; nationes transferri. Ad has igitur insulas diximus ut cum uenisset Dedalus easq; obtinuisset uictor in una quidem inquiunt eius simulacrum appendisse :ac Icari eius filii .Tum uero qum irruissent in eos peslagi qui ex agro discesserant:fugisse illum: ac insulam ipsam Icaro filio reliquisse.

De specu ætnæ florentissimo: ex quo raptam Proserpinam ferunt.

In eo siciliæ monte qui Aetna dicitur ingentē quandā specū esse ferūt circa cuius aditum infinitam pene omnium florum multitudinem & uarietatem nasci :ac potissimum uiolarum affirmant . Nec id solum esse uno anni tempore. Sed uniuersa ætate: quasi perpetuum ibi sit uer. Sed quod longe mirabilius est:tata inquiunt eas fragrare redolentia :ut non solum repleat uicina loca incredibili quadam suauitate sui:sed etiam canes a persequendis feris quasi aliena captos uoluptate detineat.nec possint ipsi ulterius a uenatoribus inde amoueri neq; concitari :quo progrediantur ad incœptum cursum:nisi prius fuerint aut saturati ea fragrantia: aut per uim distracti compulsiq; :ex eius itaq; specus hiatu facile etiam depræhenditur illud uerissimum esse quod fabulatur plutonem scilicet olim proserpinam rapuisse:cum circa uicina loca iniectum triticum tanta fœcundet ubertate :ut nusquam alibi similis sit uisa quo quidem ipsi qui incolunt eam regionem non solum utuntur ad pascenda pecora.Sed etiam ad alenda humana corpora. Quamobrem recte se coniectare arbitrantur :ibi natam olim fuisse ac educatam Cererem: cum propter tritici ipsius ubertatem & copiam : tum etiam quod huiusmodi fruges non antea fuerant alibi uisæ.

Quo in creta nullæ rapaces aut uenenatæ feræ uiuant.

In creta nullos esse lupos inquiunt :neque etiam ursos :neque serpentes:neque quam uis aliam huiusmodi aut rapacem aut uenenatam feram. Hac maxime ut opinantur ratione:q olim natus sit ibi atque educatus Iupiter.

De insula inuenta a carthaginensibus

Trans herculis columnas eo in mari quidem Atlanticum dicitur: inuentam quandam insulam a carthaginensium mercatoribus olim fuisse inquiunt:a nullis ante id temporis prorsus habitatam præterquam a feris & propterea siluestrem ad modum & multis confertam arboribus alioquin fluminibus plurimis ad nauigandum aptissimis plenam.ac incredibili quadam omnium rerum nascentium ubertate profluentem:sed

re motã a continenti plurium dierum nauigatione.ad quam qũ non nulli carthaginensium mercatores forte accessissent: captiq; eius loci fertilitate ac aeris clementia: ibi sedem fixissent: commotos ob id carthaginenses ferunt statim consilio publico decreuisse morte indita: nequis post hac illuc nauigare auderet:& qui iam ierant iussisse statim interfici :ne ipsius insulæ fama perueniret ad alias nationes .submittereturq; alicui fortiori imperio:ac fieret quasi oppugnaculum qdam aduersus eorum libertatem.

De tutela intineris ex italia in Galliam.

Ex italia usq; in Galliam & Iberiam iter quoddam esse inquiunt quod herculeum uocant.id si quis forte grecus aut ex uicinis populis quispiam peragrarit: adeo ferunt tuto ab in colis obseruari: ut nemo auderet illum aliqua prorsus afficere molestia. Quinimo grauissimam indixisse pœnam: siquis ex eis quempiam lacesserent iniuria.

De Toxico Gallico.

Traditur etiam ueneni quoddam genus a gallis confici consueuisse quod ipsi toxicum appellant .atq; id quidem adeo celeriter tabesacere corpora: ut uenatores insectantes feras intingant in eo sagitas: quo percusse facilius intereant. Neq; enim posse illas diucius euadere inquiunt qum primnm fuerunt ab his uulneratæ & uerum cum uenenum illud late confestim diffundatur :ne reliquæ corporis partes ob id corrumperentur :eos ferunt reppente accurere: infectamque carnem illam præcidere gladio : reliquam uero singilatim interse partiri .aduersusque huiusmodi & uenenum aiũt miro quodam a coruis experimento medelam inuentam. Sed qualis ea sit nescio . alii enim folia esse quercus fuerunt: alii uero alterius cuiuspiam arboris :quam ipsi coruatiam appellant a coruis ipsis quos perspexissent ad eam confugere: cum se senserint uenenatos :quando quidem raptis ex ea foliis & contritis rostro atq; in bibitis confestim liberentur.

De Silua Iberiæ argenti plena.

Pastores quidam apud Iberiam qum inter pabulandum forte siluã quandam incendissent:nec multo post terremotu ingenti facto uniuersa tellus illa conscissa :multum argenti deliquati in unoq; coactum loco detegisset:iudicatum est id tum euenisse:qum maxime ea silua exarsisset glebamq; ipsam refertam esse huiusmodi uenulis quæ argentum producant. Aiuntq; illud primum a Massiliensibus inuẽtum haud mediocrem commoditatem ciuitati præstitisse

De Gymnesiis insulis Iberiæ.

In gymnesiis insulis quæ sunt circa iberiam sitæ: quæue etiam præter illas quæ septem dicuntur excedere magnitudinem uidentur: ferunt oleum quidem ex oliuis fieri. Sed exterminthо longe copiosius effici. & id quidem omnibus rebus commodatissimum. Aiunt præterea gentes illas adeo mulierum amatrices esse: ut pro una quaq; fœmina quatuor sæpenumero: aut quinq; tradant mercatoribus mares. Tum etiam quotiens a carthaginensibus conducti in aphrycam militant: nihil aliud tum inquiunt exportare in patriam pro mercede: quam mulieres. Neq; licere apud eos quicquam auri aut argenti possidere: ob id potissimum quod dicant herculem olim in iberiam propter diuitiarum cupiditatem: & famam cum exercitu irrupisse.

De lacu massiliensium.

In massiliensium regione qua cum liguria coniungitur lacum quendã esse tradunt: qui plerunq; quasi buliret super efundere funditus aquas uidetur: tantamq; tum piscium multitudinem euomere: ut etiam fidem excedant. Nam ubi ethesiæ uenti perflant. ipse tum tanquam expurgaretur huiusmodi flatis: tantum ab imo adsuperficiem sui limum extollit: ut ipsius conspectum ab humanis prorsus oculis eripiat: neq; sit. Quispiam qui aquas illius tum possit intueri. At uicini qum id uident confracta tribus in locis illius cute: quotquot uoluerint ut dicunt pisces exhauriunt.

De peritia ligurũm iaculandi funda.

Scribitur etiam quosdam esse inter ligures populos adeo iaculandi funda peritas. ut qum uiderint plures insimul aduolantis aues mutuo inter se contendant: quam nam quisq; ex eis sit percussurus: ac præparaturus illam cæne. esseq; apud illos insitam quandam & in auditam cæteris consuetudinẽ: ut mulieres dum pariunt: non lecto ullo conquiescant: neq; ullo abdito loco concludantur: sed inter laborandum aliquid & operandum: nullo præmisso gemitu fœtum effundere: natumq; in fantem. Quam primum recentis undis abluere: & præter aliarum morem: illum scalpere ac fricare: neq; interim a cæteris domesticis (ut mos est mulierum) operibus uacare. Illud etiam admirabile est. quod dicant fluuium quendã apud eos. esse. qui adeo plærũq; extollitur ac celeri rapitur cursu. ut non possint qui præter uehuntur facile conspicere.

De Thalia insula

Insula est quædam in tyrrheno mari sita fœcundissima olim plurimo ære quam taliam uocant: eam inquiunt adeo habundasse huiusmodi

metallo superiori ætate:ut omnes apparatus ac uasa hominum illo-rum ex eo aere cōficerentur.at postea mineram illam prorsus euanuisse:neq; usquam eo in loco deinceps uisam. Verum ubi longo tempore post ferrum inuentum quo nūc quoq; tyrrheni ipsi & potissimū qui popanium in colunt maxime ad opera utuntur.

De œnaria ciuitate tusciæ.

Est & intyrrhena ciuitas quædam:quam œnaria appellabant,in quodam uertice posita peracuto:i cuius medio tumulum quēdam extolli ferūt stadiis fere a planta.xxx.in quo silua exorta uariis fruticibus ac scantētibus aquis decoratur.Verum quando eius loci ciues pertimescerent: ne quis eorum ob amœnitatem situs:& robur a natura traditum:ad tyrannidem cōspiraret:decreuisse inter se inquiunt:quod ex suis familiaribus non nisi famulantes uniuersæ reipu.præficerētur:præessentq; cæteris haud amplius quam anno uno.Tum uero alii crearentur eiusdem conditionis: qui eadem accepta potestate illis succederent:superiorũq; ferotiam & elatos animos deprimerent.

De spelunca Sybillæ apud cumam.

Apud cumam italiæ ciuitatem quidam locus subterraneus instar speluncæ conspicitur:quem dicunt domicilium esse uaticinatricis sybillæ:uetustate quidem: & perpetua uirginitatis illius obseruantia creditaq; diuinitate uenerabilis:quam sibyllam alii asserunt eam esse quam erithræam dixerunt.Verum ab his qui eam incolunt regionem peruulgatur cumæam esse neq; desunt qui dicant illam nequaquam cumæam esse:sed quam melachrenam uocant.Regio autem ipsa sub leucadiæ principatu est constituta qua quidem in regione haud lōge a cuma fōtem quendam esse affirmant Caceppam appellatum: in quem si quod forte conciderit lignum germinare illud primum inquiunt:ac deinde in lapidem durescere.

De mirabili ueste Alcimenidis Sybaritate.

Alcimenes sybarita mirabilem quandam uestem indui consueuisse traditur:eo potissimum tempore quo laciniæ Dianæ sacra celebrabantur: tanto quidem sumptus splendore ac rerum uarietate elaboratam: ut qum uniuersæ exomni italia gentes ad ea sacra confluerent.Nemo eēt ex tāto hominum numero:qui illius uestis conspectu non obstupesceret.Erat autem ipsa purpurea:amplitudinis.xv.cubitorum.undiq;.n. bestiolis uallabatur intextis.Desuper quidem susæ.Ciuitas inserta desubtus uero persæ.In medio autem:Iupiter:Iuno:Diana:Pallas: Apollo:Venus eminebant.ad finem uero utrinq; antisthenes erat nec minus hinc & inde ipsa sybaris.eam postea ferunt ad dionysio seniore compagatam fuisse:ac demum carthaginensibus.c.&.xx.talentis uenditam.

De loco quodam italiæ ubi Hercules cum gigantibus dimicauit.

Circa summitatem quandam iapygiæ: ex quodam potissimum loco ubi fabulantur herculem olim cum gigātibus dimicasse liquorem quendā inquiunt effluere: adeo fœtidū & olētem: ut ab eo quod in terfluit mari nauigantes omnes diuertant. Extareq; multa adhuc indicia & monimenta passim per uniuersam italiam herculem quondam ea loca peragrasse: quibus id facileq; comprobatur. Tum etiam circa pandosiam ipsius Iapygiæ ciuitatem apertissima dei uestigia ostendi: quæ nulli fas est desuper incedere atq; propria commaculare planta. esseq; adhuc circa ipsam Iapygiæ summitatem lapidem quendam plaustralem: quem dicunt ab eo sublatum illic fuisse transpositum: cōtigisseq; illum solo uno digito ab hercule moueri.

De uulpe quæ se in quoddam coniecit foramen.

In orchomeniorum ciutate quæ est in boetia qum uulpem quandam uenatores semel cum canibus insectarentur: aiunt illa prætimore in foramen quoddam se coniecisse: eoq; etiam irrupisse canes tum uero ipsi qum insectanda uulpe maxime latrarent: adeoq; ut uoces a uenatoribus audirentur: neq; uiderentur in angusto esse: sed per amplissima loca semitasq; speciosissimas discurere: motos & ipsos cupiditate cōspiciendæ rei: hostium primo foraminis illius confregisse dilatatoq; inde aditu introisse: ac locum illum ut coinectauerant latum admodum & spaciosum inuenisse: lucemq; introferri ex quibusdam desuper spiraculis. Verum qum non omnia tum conspici potuissent exisse demum summa cum admiratione: & rem totam ad magistratum ciuitatis detulisse.

De operis uetustis Sardiniæ.

In sardinie isula multa extare adhuc inqunt uetustissima qdē monimenta superioris ætatis: græcoq; illo perantiquo more laborata: ac inter alia nonnullos etiam fornices & inarcuata domicilia conspici posse: modulatis quibusdam: sed disparibus confecta numeris. quæ ferunt olim ab Iolao Iphiclis filio fuisse constructa: eo potissimum tempore quo ille thespiades: quos ab hercule commissos acceperat illuc deduxerat: tanquam qui sibi affines essent: ob eā qua cum hercule coniunctus erat propinquitatem. Tum etiam ob id quod hercules tunc uniuersas ad occidentem regiones subegerat. Ipsa præterea insula ea ætate haud quaq̄ sardinia dicebatur: sed Ichnusa: propterea quia cōformis esset cuidam quasi humano uestigio. fertilissima quidem superiori illa ætate atq; oīum rerum copiosissima. Ideoq; illam quondam ab Aristæo subactam fabulantur: magnis quibusdam in eam in uectis auiū copiis: quæ illam diriperent. quem quidem ferunt præstantissimū omnium agricolā extitisse. Nunc uero haud quaq̄ huiusmodi uigere reg:

coipia & fertilitate: postquam a carthaginensibus fuerit occupata. cum ipsi ueteres illos omnes colonos partim eiecerint: partim trucidarint: pœnamq; deinceps mortis addiderint quicunq; in plantauerit quippiã quale antea: præter quã quod ipsa tellus sponte produxerit.

De mirabili quodam lipare Specu.

In lipara quæ una est &. vii. circa siciliam insulis quas æolidas uocant: specum quandam uetustissimam extare inquiunt: sepulcri instar: de qua quidem inter cætera quam plurima mõstruosa & horrenda quæ de ipsa passim efferuntur: illud unum præcipuum est: & ad mirabile: quod periculosissimũ dicant eo noctu adire. Inde enim tum audiri quosdam quasi timpanorũ sonitus: ac miram quandam Citharizantium harmoniam: festos agentium ludos cum ingenti risu: cretalorumque uoce ac motu. Addunt etiam euenisse cuidam uiro eius regionis qui qum esset aliquantulum madidus uino: & consedisset forte ad hostium ipsius specus antequam dies elucesseret: graui quodam somno oppræssum extitisse obdormuisseq; ibi uniuersos tres dies. Quarta autem luce qum ab amicis quæreretur inuentum atq; inde sublatum tanquam qui crederetur iam prorsus interisse ad sepulturam fuisse delatum. Nec multo post quasi e leuissimo quodam exitatum somno exinexisse enarrasseque his qui aderant: permulta iocundissima quæ sibi uniuerso eo tpe accideramt: quo uisus est abfuisse.

De Aorno lacu Cumano.

Prope Cumam ciuitatem italiæ lacum quendam esse inquiunt quem græci ἄορνον aornon dixerunt: ob id quod nulla superuolare neq; irrigari in eo auis auderet præter Cygnos: ut uicini affimant: quos etiam constat in eo fœtus producere. est enim circunseptus altissimis collibus trium prope stadiorum ascensu. formaq; eius admodum circularis sed profunditas inadibilis. Verum quod mirabilius est. qnando multæ supersint sibi ex omni latere arbores: multeque sint intra ipsius septa ĩclusæ nullus tamen potuit unquam conspicere quod aliquod ex eis arboribus folium in eum conciderit. Sed eius aqua adeo lympida est: & perlucida: ut quicunq; inspexerint obstupescant. Nec multo ab eo longius: fontes quidam emanant multis quidem ex locis: sed aquis feruentissimis: ex quibus regio illa pyriphleget hõ est appellata.

De monte mentoricæ ac Istriæ.

Intra mentoricam & istrie regionem: mons quidam eẽ dicitur quẽ ipsi delphiũ uocant. ex quo collis unus altius erigitur. ad quem conuenire mentores & istrii consueuere. & potissimum qui adriaticũ circũ habitant litus quotiens uolunt intueri aduenientis naues. Esseq; locum in medio situm in quo ipsi forum constituerunt ad qđ cõfluere cõsue

uerũt statutis diebus ex omni parte mercatores.& ex ponto potissimũ & ex adriatico ipso deferentes secum nasci in primis lesbia:tum etiam chia :& thasia:& ex corcyra quoq; uicina plures aduentare cum am ꝑ phoris corcyraicis.

De siremissis insulis italiæ.

Sirenussas insulas positas esse intra italiæ ambitum ferunt: circa maxime illud interfluens mare quod promontorium illidit.in cuius sinu cuma ipsa sita est.& ea ciuitas quam psidoniam uocant. Sunt .n.tres quarum unam quidem parthenopem appellant :alterã uero leucosiam:tertiam ligi am. ubi unaquæq; suum possidet templum :quod summa cũ omnium circum habitantium ueneratiõe exquisitisq; sacris excolitur.

De istro flumine.

Istrum fluuium ex erquinis rupibus nasci a nõnullis traditum est: atq; inde ingeminas diuidi partes :quarum altera per erquinos de fluere:altera uero galliam ingredi:& in adriaticum dilabi mare. cuius rei illud manifestum est inditium:nõ solum quod ita esse hac nostra quoq; ætate conspicimus:sed etiam quod antiquorum auctoritate & experientia comprobatur. Nam quod olim iason ad cyanæas traiecisset atq; suum per istrum ipsum iter fecisset :multa adhuc in eo passim huius sui itineris uestigia extare inquiunt.quibus facile ostenditur illud uerissimum esse & in geminas quidem partes ut dixi:amnẽ diuidi :atq; altera in erquinos:altera uero in adriaticum dilabi. Nam multas adhucaras extare per id itineris inquiunt ab eo positos. tum etiam templum quoddam dianæ in quadam ipsius adriatici maris insula conspici:quod feruntur tunc amedia conditum extitisse. Quod perfecto fieri non potuisset :nisi per eum fluuium inadriaticum traiecisset.neq; etiam eum cũ classe ĩgredi nisi ex uno eodemq; fonte ambo meatus deducerent.

De monimentis gigantum quæ in ægialiæ insula uisuntur.

At in ægialia insula quæ tyrrheno abluitur freto :monimenta quædam gigantum adhuc extant :& eorum maxime qui ab aristeo principe fũt deducti. Nec minus quod de calculis in usum uenit manifeste constat qum circa ipsius littus inueniri calculos dicant cõsueuisse uarii ad modum & dissimilis inter se coloris:quos ferunt a græcis primo :qui eam insulam tenuerunt id coloris consecutos ex quibusdam detersionibus qbus utebãtur dũ in balneis ungerentur:qũ ne antea tali calculi usquã reperirentur : nec unquam etiam post hac ubi græcis abseuntibus sint uisi. Addunt quoq; insulam illam in adibilem esse:eo potissimum tempore .quo symplegades oriuntur:contestante poeta: qui aperte ostendit periculi :magnitudinem & difficultatem. Qum dicat haud possibilem esse ea tunc perloca transuehi:ob ipsius circunlabentis freti in moderatos flactus.& nonnullos exorientes ignitos turbines : qui confra-

ctis nauibus: multa hominum corpora partim summerguntur undis: partim flamis aduruntur uerumtamen huiusmodi ignem haud quaq̃ i quiunt ex insula ipsa effundi: sed potius ab ea parte erumpi quæ siciliæ adiungitur: qum multa extent circum quaq; spiracula: ex quibus cõsue uerit tantus plerunq; ignis effluere: ut ipsa Siciliæ insula tota uideatur exuri: nec possunt etiam quæ uicina sunt loca multo incendio carere: adeo longe lateq; diffunditur qui ex Aetna sola ignis erumpit.

De sacris factis a Tarentinis ad nonnullorum græcorum præstãtissimorũ

Tarentinos inquiunt statuto quodã tempore anni consueuisse sacrificare Atrei olim & tydei: tum etiam & aiacis: ac laertis liberis: & his omnibus .una tantum die: sed agamẽnonis natos priuatis quibusdam seorsum a cæteris. sacris quoq; & solemnibus festis uenerari: quæ nec simul cum illis nec eadem conficiebantur die. Inqua quidem fuerat constitutum nequid mulieres earum rerum degustarent quæ in huiusmodi sacris litabantur. Extat etiam apud eos templum Achilli dicatũ: uerum postquam tarentines hercules cœpit ferunt eam regionem heracleam fuisse appellata: qum antea ab ionicis possessa pleion diceretur: atq; deinde ipsis atroianis deuictis Sigion uocitata.

Philoctetem a Sybaritis Coli.

At apud sybaritas philoctetem quoq; asserunt plurima coli ueneratione: qum dicatur ea loca quondam ab eo condita fuisse: dum ab expeditione troiana reuerteretur in patriam. quæ postea a crotoniatis Malaca sũt uocitata. quæue ferunt ab eis .c. fere stadiis distare. Ibi quoq; illum reliquisse in apolinis halii templo arcus herculis & sagittas. Sed eos postea Crotoniatas inde paruim abstulisse: atq; illos in ipsorum ciuitatis apollonio appẽdisse. Aiunt quoq; philoctetem ipsum ibi sepultum fuisse iuxta sibarim fluuium: qum rodiis auxilio uenisset. qui aduersus sibaritas & eius loci incolas debellabant.

De templo Palladis græcæ in gargaria.

Circa eam italiæ regionem quæ iuxta est Metapuntum: & a monte gargario gargaria dicitur templum quoddam peruetustum palladis græcæ sic appellatæ olim conditum conspicitur. ubi ferũt espii organa dedicata esse. quæ ipse intra ligneum illum equm confecerat: quo capta dicitur tria extitisse: sui ipsius maxime inscripta titulo. Verum postquã exacta est res: & troia capta: apparuisse sibi in somnis palladem uisum ẽ iubentem ut ei organa dedicaret. Ideoq; tardiorem consecutum profectionem eo in loco detentum fuisse. nec prius potuisse inde amoueri: quam satisfecerit palladi. ex quo tẽplũ illud palladis græcæ ẽ appellatũ

De templo achaicæ Palladis in Daunia Italiæ prouincia ubi nunc & Roma sita est.

In ea quoq; parte Italiæ quæ adanno rege Daunia est uocata templũ qđ

dā extare inquiūt quod Achaicæ palladis dicitur:in quo quidem repo sita adhuc uisūtur arma sociorum diomedis:securesq;:ac ipsius omnes ad belū corporis apparatus. Canesq; eius loci huiusmodi esse :ut si qui forte aduenerint græci :nunquam illis latrare : sed potius tanquam familiaribus & domesticis adblandiri :& alludere : alienis uero infestos esse: insuper daunios ipsos ac uicinos oēs aiunt fuscis:& lugubris indumentis uestire consueuisse.nec minus mares quam fœminas:hac potissimum ut dicitur ratione. Nam qum troianæ mulieres quæ fuerant a græcis in captiuitatem iure belli deductæ:ad ea loca applicuissent:pteritæ :ne ab Achiuorum ipsorum uxoribus qum in earum patriam deuenissent : in duriorem quandam traherentur seruitutem : incendisse ibi eorū naues ferunt:ut & seruitutem illā q̄ formidabāt effugerēt & dn̄os suos cogerēt illic īmorari neq; inde discederent ibi lætam admodum regionem ostendissent:& eos tandem in suos consequerentur uiros. Ideoq; huiusmodi utrūq; indumēta īduisse.ut orbatos se partim patria partim parentis & amicis indicarent eumq; morem reliquisse posteris. Quem quidem morem uisus est poeta ipse uoluisse significare cū de ipsis ut apparet loquæretur inquiens . ἑλκοῦσι πέπλους γὰρ καὶ βαθυκόλπους Idest palludamenta trahunt obscuri sinus :

De cingulo æneo inuento in dianæ sinu.

Apud quoq; Picentum dicitur templum quoddam esse Dianæ dicatum in quo extat adhuc cingulum quoddam æneum:repositum in ipsius deæ sinibus huiusmodi in scriptum epigrammate Diomedes Dianæ. Sed aiunt illum primo astrinxisse collo cuiusdam ceruitqui fuerat tum siculorum regis . Verum postea iouis tēplo fuisse apensum :sed ad dianæ sinū deinde euolasse fabulantur.

De mirabili croci quantitate quæ in Adrão siciliæ agro nascitur.

In Adra siciliue ciuitate quam uocant peloridem:tantam nasci croci multidinem inquiunt:ut a græcis qui ea incolunt loca non facile cognoscatur quales sunt huiusmodi flores. Illum oportere trahi ab incolis in peloridem ipsam magnis curribus :atq; ex eo consueuisse homines ad uenientem uere lectos sibi.& tabernacula conficere .

De quodam mirabili sicilie lacu.

Plycritus qui sicularum res uersu conscripsit:lacum quendam esse inquit: in quodam mediterraneo sicilie loco situm:in gyrum quidem se se uertentem instar clypei:aqua sane lympidissima sed cerulea ut maris. Verum si quis in eum se cōiecerit lauādi gratia:statim illum augeri :quod si denuo se in gesserit longe illum amplius diffundi :& ex crescere:nec prius cessare ab eo crescendi ordine quam exceperit homines quinquaginta:ad quā qum peruenerit:ac eam acceperit hominum summam : rursus illum e profundo tumescentem eicere in altum abluentium corpora:atq; omnes confestim ad continentē remittere : Quo facto illū

inquit in se repente contrahi & ad pristinam reuocari formam. Nec illud asserit solum hominis euenire sed etiam bestiis ipsis: si qua forte abluendi causa aut bibendi fuerit in gressa

De mirabili quodã carthaginensium monte pleno oĩum florum genere

In ea prouincia quæ à carthaginensibus occupatur montem quendam eẽ inquiunt obtectum undiq; multis ac uariis arboribus tantaq; florum omnium multitudine ac uarietate affluentem ut & oĩa propinqua loca suauissimis repleat odoribus & prætereuntibus quoq; miram quandã & icredibilem uoluptatem aspirent. Inde etiam exoriri mirabilẽ quẽdã fontem ferunt: qui non ut cæteri aquam profundit: sed liquorẽ quẽdã suauissimũ instar olei qui cedrinam redolet fragrantiam: ad quem adire neminem posse: nisi uirginem, & immaculatum, eumq; tũ effundere plus olei huiusmodi si accesserit in corruptus adolescens. posseq; illum ex eo quantum libuerit tutius ac liberius exhaurire ei quoq; fonti adherere inquiunt saxũ quoddam per magnum sui natura. quod qdẽ qum æstas aduenerit in extinguibiles propẽ flamas excutit: & incendium. hyeme uero tãtas ac tam frigidas aquas effundere dicitur: ut pares esse niuibus uideãtur. Neq; tam rem ocultam eẽ: sed apertam omnibus nec modicum perdurare tempus: sed diutinum. flamamq; illã uniuersa quidẽ æstate conspici posse: aquam uero uniuerso hyeme.

Mirum de freto illo quod interfluit siciliam & italiam.

Circa Siciliæ fretũ illud ꝙ ab Italia siciliam ipsam summouet: & si alii super id plures scripserint: Polycritus tum in primis diligens auctor inquit: hoc unum præ cæteris monstruosum admodum euenire: ut quotiens æstus ex tyrrheno eruperint mari: tanto tum cũ tumore ac impetu eas angustias fluctus ingredi: ut ad utriusq; siciliæq; ac italiæ promõtorii summitatem uideantur usq; pertingere. Vbi maxime ad italiam uersus situm est rhegium. Nam qum ex latissimo proueniant pelago: Et intra angustissimum coarctentur septum: nec possint latius diffundi: in altũ tunc erigi extolliq; necesse est: sed id quidem cum tanto stridore. ac fremitu: ut ẽt q lõge absũt exhorreãt: nec aspicere ꝑtimore possint. Nõ.n. uidentur maris ipsius fluctus eẽ qũ spumosi & cãdidi haud sãe dissimiles niuosæ cuidã caligini & imẽso cõcretæ gelu: q nec uno sistere i loco possit: sed cõtinuo uẽtoꝝ ipetu pulsũ agitetur q;. Nã adeo plæꝝq; extollũtur fluctus ipsi: ut supare utraq; ꝓmõtoria uideãtur. Nõ nũq ẽt adeo deprimũtur: ut cõcidere pariter ex alto: ac ĩtra ꝓfũdũ terræ irrũpere appareãt. Tãtũq; tũ agere iter se cõflictũ: ut mutuo cõfringi ac dilacerari: tãq; horribilẽ de se cõspectũ efficere uideãtur: ut nullius sint oculi tã fortis aĩ: q possint illd' tuto ĩtueri: qn d'ficiãt; qnimo multos eẽ q tũ tãtæ rei herrore repente cõcidũt exanimes. At ubi deiecti ad iseriora fluctus iã cepint tumescere & cõflari denuo i fluẽtibus undiq; undis

& crescente ab integro æstu:tunc rursus renouari pristinos illos fremi tus ac stridores :& quasi ab imo subuerteretur mare uariis ubique ac uastis uerticibus inuolui:multiplices quosdam ac diuersos præse ferēs colores. Nā plerūq; ferugieā speciē extollit :nōnūquā uero nigrescētē & obscuram. sæpenumero adeo purpuream ac sanguinolentam: ut un dæ ipsæ perfusæ cruore uideantur. Tū uero nullum esse inquit aīal nec reptile quidem nec uolatile: nec campestre:quod id possit constanti animo non solum intueri:sed nec audire quidem. omnia aūt potius ad subterraneas latebras cōfugere:aut ad propinquos colles ue℞ ubi pror sus desierint æstus:& placatum mare in pacem tranquillitatemq; redie rit:tunc uarias in aere naues asserit uideri uarias sibi tum formas:tū etiā habitū induentes cū plerumq; in ignitas quasdam nebulas cōuertātur non nunquam etiam uideantur in ingentes quosdam colubres uersæ: mō extendi modo etiam in gyrum ac spiras prorsus contorquæri.

De columna enea ab atheniensibus inuenta.

Athenienses qum in eleusina templum cereri conderent : inuenisse colū nam quandam dicitur eneam quidem:& multis immersam lapidibus in qua scriptum erat Diiopeæ monimentum quam dicūt musæi olim mulierem extitisse alii uero potius tritolemi matrem.

De mirabili dactilorum multitudine qui in una nascuntur æolidarum insularum.

In insula una ex earum numero quæ uocātur Aeolides ferunt mirabilem quandam dactilarum multitudinem nasci:& propterea phœnicoda ap pellata. aud igri absurdum erit quod a Callisthene uerissime dicitur. hanc arborem a phœnicia syriæ:& ab ea parte potissimum quæ circum sita est littora huiusmodi fuisse cognomen adeptā. Quinimo & ipsos phœnices sic olim agræcis fuisse uocatos a nonnullis traditur : pro pterea q̄d abinitio omnes interficerent qui nauigarent mare aut eo℞ p transirent απο του φορευειν quod ē mactare unde pereb æo℞ quoq; lingua qui illis sunt finitimi:phœnissare quidem cruentare est.

De columna herculea inuenta in Aeneia:

In ea parte italiæ quæ Aeneia dicitur :locum esse quendam ferunt:qui ab in colis hypata uocitatur:in quo colūnam quandam uetustissimam in uentam traditur:quam qum homines loci illius affectaretur intellige re qua propter illic iniecta esset:intuerenturq; eam in scriptam antiquis simis græcorum litteris :neq; quod significarent illæ satis compræ hēdere animo possent:ab ignorantiam prisce illius lingue :nonnullos ex suis ad sciscitandum athenas mittere decreuerunt. qui cum in Boe tiam peruenissent una cum columna ipsa quam secum deferebant:oc currisse forte eos inquiunt nonnullis tisitenis hospitibus a quibus cū intellexissent eorum itineris causam thebas introductos fuisse ferūt.

atq; ad eum potissimum deductos locum: quem Ismenium Thebani uocant qum dicerent ibi huiusmodi litterarum inscriptionem extare quibusdam isculptam lapidibus quæ & totidem compræhenderet nu meros:& eandem sententiam seruaret. Quod quidem & ita inuenisse eos traditur. Significabant enim uersus illi quo pacto hercules deuicto Geryōe inde abduxerit boues: atq; introducendis illis: captum eum fu isse amore pasiphæ uirginis cum esset ipse adolescens adhuc. Sibiq; illā regionem tradidisse in præcium mutuæ coniunctionis & amicitiæ: ac locum illum erythiam appellari neq; usquam alibi siue in libya siue in Iberia unquam prorsus inuentum huiusmodi erythiæ nomen.

De sale in libia nascente.

In libya illa quæ est in Itycaquæue iacet insinu illo (ut aiunt) qui intra si tus est eramæas & equi promontoria supra quidem carthaginem sta diis.cc. quæ ēt a phœnicibus olī longe antea fuisse condita dicitur quā ipsa carthago: annis.cc.& octuaginta.vii. (quemadmodum in phœni cum historiis traditur): nasci inquiunt sal intra telluris uiscera: trium cu bitorum altitudine coloris quidem candidi: sed nequaquam consoli dæ materiæ: neq; concretæ: cum labatur ac fluat tanquam liquor qui dam fluxilis. Verum ubi ad solem extenditur statim durescere ac paula tim in lapidem conuerti efficiq; haud dissimile pario. Tum uero scul ptores ex eo consueuisse & animalia quamplurima & uasa uaria con ficere elaborareq;.

De phœnicū diuitiis ex tarpesso comparatis.

Traditur priscos illos ex phœnicia uiros: qum intartesson nauigare cæpis sent: tantum inde auri & argenti aliarumq; rerum oīum ac diuitiarum pro oleo illuc delato consecutos fuisse: atq; id in patriam retulisse: ut neq; accipere plus potuissent: neq; quicquam plus deferre. Quinimo co actos fuisse qum enauigarent: omnia non solum quibus utebantur ar gentea conficere: sed etiam ipsas ancoras ex argento mirabili pon dere conflare.

De mirabili euentu Capræ illius quæ a palestinis Ioui sacrificabantur.

Qum in Pedasia regione cariæ sacrificia quædam Ioui conficerentur de more fuisse inquiunt: ut capra una ab incolis illuc e pedasso destinare tur sacrificanda: & ipsa præ cæteris Ioui de qua quidem aiunt mirabile quoddam euenire consueuisse. Nam qum locus ille in quo fiebāt sacrificia per septuginta fere stadia distet ab ea ciuitate: capram ipam fe rūt toto illo itinere a nemine trahi ad sacrificium oportere: sed ipsam sponte procedere ac intereundū cōtinue salere tripudiariq;: tāquā si ad pulcherrimas epulas in uitaretur: neq; posse a multitudine concurrētiū deterreri: neq; diuerti ab itinere: neq; de turbari tantillū ab incæptis io cis. Quod si forte funi alligaretur: tum quoq; ductorē semper præire&

longe solicitiori gradu ad sacrificii locũ prææteris oibus festinare:

De Thunorum multitudine a phœnicibus inuenta.

Aiũt ét phœnices illos qui ultima gadiũ incolũt:qũ trãsherculis colũnas pdies.iiii.enauigassẽt :uẽto maxime a paliopeo tracti :applicuisse tãdẽ ad loca q̃dã i culta ꝓrsus ac deserta :uerꝫ pléa multa illuuie:&cõtiue pe ne cõq̃ssata motu:q̃ ubi cessauerit æst⁹ facile cõspici posse:sed redeũte i mergi i qbus iuenisse eos affirmant i credibilẽ quãdã thunorꝫ multitu dinẽ:magnitudine qdẽ & amplitudine ad mirabili. Tũ uero ab hispara ri laqos illis cœpisse:quo caperẽtur. Captos aũt mẽbratim cõcidere:at q; eorꝫ carnes desicare paulatim cõsueuisse :ac demũ in uasis recõditos defere carthaginẽ. Verꝫ a carthaginẽsibus:nõ amoueri amplius e ciuita te:sed potius eos interse cõsumere:ob eam quam ferunt huiusmodi pi sces incõuiuiis dignitatẽ &excellentiam de se præstare.

De Geminis coruis qui semper Iouis templo pedasiæ assistunt.

Et illud quoq; admirabilẽ ẽ:qd ĩ supiori illo Iouis tẽplo dr:gemios.s.cor uos sp ibi circũ assistere : nec ullũ ex eis usq̃ ad aliẽa cõuolare & alterꝫ q̃ dẽ eorꝫ anteriorẽ colli ptẽ cãdidiorẽ ꝑse ferre q̃ reliquũ:uerũ tñ mon stro similem.

De lapidibus q ardent ut carbones.

Fertur ét fluiũ quẽdã eẽ itra sinderꝫ ac medorꝫ regionẽ dilabẽtẽ :q̃ ẽ thra ciæ ꝓuincia põtũ antea appellatũ i quo lapides qdã repiũtur:quos asse runt non secus ac carbones ardere :si ad moti fuerint igni. Verum cõ trariam illis nãm cõsecutos.qũ carbones icẽsi cõtinue magis ardeãt.Il li uero facile extiguantur.sed asꝑsos aq̃ denuo i flamã excitari : ac reui uiscere. Verꝫ qd᷑ turpe ẽ:& ad miratiõe dignũ aiũt eos dũ ardẽt eiusmo di fœtorẽ cõspirare q̃lẽ aspaltus solet : qd᷑ ẽ fœtidissimi bitumis gñs adeoq; putere illorꝫ flamas: ut nullũ sit aial reptibile qd᷑ id possit ꝑfer re:sed statim ad sub terranea perfugere loca:tãquam essent qui illos fer ro aut iaculis persequerẽtur.

De ordeo hominibus salubri :cæteris uero animantibus pestifero.

Aiũt quoq; locũ eẽ apd᷑ eas gẽtes ãplitudis stadiorꝫ ꝓpe .xx.ubi ordea na scũtur abũdentissima :qbus hoies regiõis illius sine ulla ꝓsus ambigui tate aut mortis metui uesci cõsueuerũt. Cæterorꝫ uero aialiũ q̃liacũq; ea fuerint:siue equi siue boues:aut canes:nullũ eẽ omnino qd᷑ ex qcquã audeat degustare. Quinimo nec auis ulla:nec musca ipa q̃ cõsueuit oĩa purulẽta circũuolare:nõ solũ audebit ex eorꝫ hoium stercoribus quip piã de pasci sed:nec attingere quidẽ nec eẽ demũ aliquid aliud uiuens: sed si ex eorꝫ pane aut quo uis alio pulmẽto ediderit:statim nõ itereat.

De fonte quodam thessaliæ in quo oĩa confracta solidãtur.

In Scotussis thessalie fõticulum quẽdam nasci traditur:i quo qdẽ siqd cõ

cisum aut cōfractum fuerit in ictū: aiunt illud statim sanari conualesce
req; : quale fuerat prius nec id magis hoibus euenire quam iumētis. sed
& ligna ipsa confestim solidari cōiūgiq; & ad pristinam integritatē re
digi : dūmodo nō fuerint prorsus cōcisa : sed tantū conscissa: & ī plu
res diuisa particulas:

De mirabili aucupandi ratione apud thracos.

Circa partē illam thraciæ quæ supra ē amphipolim aiūt īcredibile qddā euenire hominibus illis oblectantur .n. ipsi quam maxime ī capiendis auibus sed qua arte id efficiant: qum plures plerūq; capiant quam uelit illud qdē admodū mirabile ē & pene mōstro simile. Pueri .n. qū ad aucupandū exeunt: (nā ipsoꝝ illud maxime ē officiū) ubi īuenerint locū aptū: tū ṗmū īcipiūt errantes ac uagos accipitres ad se ṗcæteris uocare eos ꝑprio quodam noīe appellantes. At illi audita pueroꝝ uoce: tanq̃ obediētes : & officiosi seruuli : ad eos statim reflectunt iter: & quasi itelligerēt qd uelint: aues ex oī loco deturbant īsectanturq;. illæ uero ṗterritæ neq; satis cōsciæ quo se uertant ṗformidie: ad eaꝝ nidū tanq̃ ad artē quandam: & postremū oīum salutis ipsius sepimētū cōfugiūt. Tū uero pueri arreptis uirgis repēte ad nidos currūt: easq; ꝑrsus exāimes: nec audētes amplius euolare: ob accipitꝝ ṗsentiam: quotquot uolunt capiunt īterficiuntq;. & qd' magis mirandū ē accipitres quoq; : siquas ex eis ceperint oēs illas statim ad pueros defferrūt: at pueri cōputatis oībus ī medium partitisq; singillatim inter se : ac relicta ex eis parte una accipitribus plurima deinde onusti præda domum obeūt mutuo gaudentes ac congratulantes:

Mira de quibusdam auibus apud henetos.

Nec illud qdē admiratiōe caret qd' de auibus qbusdam apud henetos scribitur euenire. Aiunt .n. īnumerabilē quandam multitudinē ex eo potissimū gn̄e: q̃s græci κολοιοὺς colius uocant coloei graculi sunt in ipsorum agros in gruere plærūq; cōsueuisse: & ab illis eoꝝ sata dirripi cōsumiq;. Tū uero henetos ipsos oia ṗtētare: quo discedant a regiōe. sed id de more esse antequam ullam īferant uim ad patriæ usq; limites magno hoīum cōuentu ꝑficisci : multa secum ac uaria oīum reꝝ sementa deferētes: eaq; undiq; per regiōis illius cōfinia dispargere : ad q̃ si aues ille decurrerint degustarintq;: tum intelligere illas sibi placatas eē : nec amplius infestaturas eorū patriam: sinsecus: illas atiē statim in eos tanquam in hostes deducturas: atq; eoꝝ regionē de uastaturas.

De cantharoletro calcidiæ.

In chalcidica prope thraciam iuxtaq; olynthum inquiūt locum esse quēdam: quē ipsi καρὸαρολεθρον Cantharolethron appellant cuius eam eē naturā dicūt: ut si forte alinus qspiā ītroierit: haud quaq̃ poterit idē amplius euadere quin pereat fame intra ipsius septum. Nec eius am

plitudo maior ē admodū area una. Sed si aliud qd' uis aial adierit haud illi noxiū eē locū: sed potius illud īgredi & exire tuto ꝓuoluntate posse ꝓpea ab eo qd asinos solos intermiat. καρδοφόλεθρον uocitatū.

De fonte quodam thratiæ qui si quis ex eo biberit statim iterficitur.

Apud cyclopes thraciæ fons q̄dā esse traditur cuius aq̄ primo q̄dē aspectu p lucida est nec secus cuiquam uidetur īspicienti. At ubi ex ea aliq̄d ī biberit aial ferūt eā statim infici pturbariq; ēt præter oīum opinionē.

De Leporibus qui duo habebant iecinora. deq; dionysi siue Bacchi templo mirum:

Legitur & in crastōia iuxta Bisaltas: captos esse lopores q duo haberēt iecinora. Ibiq; locum quendam etiam: haud excedentē iugeris unius magnitudinē. quo si forte bæstiæ accesserint eas confestim: interiræ. Tū ēt alia permulta inueniri prodigiosa quidam & stupore plena. est præcæteris templum quoddam uastum quidē: ac mira confectū artæ Dionyso dicatū inquo ferūt illū quotiens eius sacra persoluuntur: si grata illi & accepta fuerint: tanta cum luce tēplū replere: ut instar uehemētis cuiusdā ignis incēsa uideatur: hominesq; tum bene sperare singularem quādam & præcipuam patriæ fœlicitatem. Sin secus tenebras undiq; persūdi: tanquam si ad uenisset nox.

De lebetibus tribus intra domū unā inclusis Dionysi miraculo repletis.

Veꝝ ī elide domū quandā: esse inquiunt. quæ ad octo forte stadia distat a ciuitate: in qua quidē de more esse dicitur hominibus illis: ut qū uelint dionysia cōficere: tres æneos introcludant lebetes uacuos ꝓrsus & sine ulla iniecta materia neq; id facere sine multorum cōspectu & potissimū ex eis cuiuspiam: qui præsunt reipu: qui possint libere: ac tuto ea uasa cōspicere & ꝑscrutari: neq̄ iniiciatur fraudis: & īsipientiū hoīum mētes illudantur. Tū uero sint ipsi qui damus illius fores ac fenestras occludant: publicoq; obsignent sigillo: neqs possit sine eoꝝ quoq; iussu aut consensu ingredi. Sintq; qui quādo tempus aduenerit aperiēdi domicilium prius ostendāt cæteris & maxime hospitibus & peregrinis: ītactas esse fores domicilii illius: ut antea &: intemerata ꝓrsus sigilla: neq; oīo distracta ab eo loco: ubi abinitio fuerant impræssa. Qum multi ex uniuersa prope græcia illuc conueniant: rei ipsius uisendæ cupiditate ac admiratione cōmoti quibus uisis ac comprobatis: essent etiā qui aperirēt: & spectante populo: lebetes in medium deferrente: quos ferūt plenos prorsus inueniri consueuisse præstantissimo uino.

De auibus elidis rapacissimis.

Scribitur etiam esse apud illos aues q̄sdā rapacissimas q̄s ipsi ικτινους ictinus uocāt ictini milui sūt eas inqūt eiusmodi esse: ut si qui forte per forum carnes detulerint illa repente exalto irruere & direpto ex ferētis māibꝫ pabulo ad aliū locū euolare: neq; alicui pcere ꝑterq̄ sacerdotibꝫ

Nullas in cronia talpas inueniri.

In coronia boetiæ nullas prorsus talpas iueniri posse traditur &si qua for
te illuc fuerit delata:statim interire. Qum reliqua boetia plures undiq;
generet & alat.

De muribus qui in quodam fonte nascuntur

At incollussis Arcadiæ:aiunt fontem quendã eẽ: in quo mures terrestres
procreantur:& in eo natãtes quasi ranæ diæ noctuq; ibi uictitãt. Quod
& in lampsaco affirmant(. Rem sane præter naturam & opinionem.

In cranone non nisi duos coruos inueniri posse.

At in cranone thessaliæ duos solum traditur coruos inueniri. Verum nec
eos sterilles esse:sed inter se coire:indificareq;:ac fœtum producere. qđ
ubi fecerint:relictis illis ibi:statim euolare:&ex eo secedere loco nec po
t uisse unquam duos conspici

De Aspalto Apolloniæ

In Apollonia quæ ad mota est Tulantinorum regioni:ferũt asphaltũ erui
ex uenulis terræ:ibi quoq; picẽ &scatentis fontis ebulire:eiusmodi qui
dem ut nec a macedonica illa famosissima uirtute superetur :nisi qđ ni
grioris & coloris:& crassioris naturæ. Nec multo inde longius ignem
esse qui continue ardet:neq; eũ locum exquo erumpit ignis amplum
esse:sed potius angustum. Afferunt quoq; ibi prope lætissimas herbas
nasci :densissimasq; arbores:ac elatas:haud longius ad eo igne quã cu
bitis:iiii. Aiunt insuper huiusmodi tam perpetuum ignem &in licia:&
apud megalem peloponensi ciuitatem inueniri.

Mirabile de fœtura pecorum & ferarum Illyriæ.

In Illyria scibũt nonnulli pecora consueuisse bis singulis annis parere:
& ut plurimũ geminos :non nunquã uero ex ceruis tres aut quattuor.
Esseq; plerasq; feras apud regionẽ illã:quæ sepæ numero quinq; ac etiã
plures educunt. nec nisi raro euenire:quod unaqueq; minus quam tres
mulctras in die repleat lacte. Galinas quoq; non ut alibi consueuerunt
semel interdiu ouum parere :sed bina aut terna.

De bobus Pæoniæ.

Ferũt in pæonia boues longe maiores nasci :quam in quouis alio cogno
scatur loco eorũq; cornua quattuor & amplius cubitos excedere.

De aqua quæ in illyria facile mutatur in sal.

In illyria iuxta Ardios circa conualles inquiunt montem quendam eẽ ꝑ
excelsum ad cuius radices cõcauitatẽ quãdã i curuã & i arcuatã extare:
ex qua aqua ebulit:neq; tũ cõtinue:sed potissimũ ueris tp̃e: Quã dicũt a
uicinis exhaurriri:ac interdiu in angusto quodã & cõtecto obseruari lo
co:nocte uero sub diuo exponi. Idq; facere per quinq; aut sex ꝑpetuos
dies. Tũ uero ipsam aquã cõdensari paulatim:atq; in optimum cõuerti
salẽ:eoq; uti cum in cæteris rebus tum maxime ad pecora tuẽda:ne sca-

bie aut aliquo alio morbo inficiantur. Non enim potest sal ad eos aliũ de conuehi: ob id maxime quod longe a mari distant: nec ullum habẽt cum mercatoribus alienis cõmertium. Ideoq; ꝓciosum esse illis sal naturæ munus. Postque eiusmodi esse ea pecora ferunt: ut nisi bis singulo inungerẽtur anno facile situ & ĩpetigine iterirent.

De locustis scorpionibus infestis.

Esse ĩ agris traditur genus quoddã locustaꝝ: q̃s argiui σκορπιομαχας scorpiomachas appellant quũ semp aduersus scorpiones cõcertẽt. Nam si qua forte scorpionẽ uiderit. tũ illam ferunt repente in eum tanquam in hostẽ irruere: neq; minus scorpionẽ in eam ĩsurgere erecta cauda: & anterioris brachiis atrociter cõminantem. Tum uero mirabilem exoriri pugnam: eamq; in credibili arte & ambiguo euẽtu ꝑfici. Nam ubi illa sẽserit scorpionẽ tã ꝑnitiosis ĩ eã armatũ telis: neq; formidãtẽ ipsius occursũ. aiũt illã paulũ se se ab ĩpetu cõtinere: circũferri tamen iterim illã stridẽtẽ admodũ: ac mõ ad unã diuertẽtẽ partẽ: mõ ad aliã: quæritando quo pacto ĩ ꝓuisũ hostẽ: & defessum adiecta cauda insultet. Scorpionẽ uero ecõtra porrecto semp in eã aculeo: & ipsum circũduci: nec tamen ex eodẽ amoueri loco: at illam semper circũcursare & obstrepe quousq; scorpius quasi iam illũ huiusmodi fastidirent ĩducit: nec posset amplius ea locuste ludibria pati: relaxet aculeũ: & in eam totis ĩ uertatur uiribus. Quod ubi euenerit: illam tũ ferũt in expectatam ꝓdam irruere: atq; eũ statim cõuincere: dissipareq; ac exedere. Idq; optĩmũ esse cæteroꝝ scorpionũ morsibus remedium: siquis abduxerit.

De fucis naxi qui uiperas persecuntur:

Phucos q̃ ĩ naxo nascũtur echin serpẽtẽ inseq ferũt: & affectare illius carnes. ueꝝ si postea cuipiã ĩfixerint aculeũ: aiunt illũ grauiori affici dolore: ꝑnitiosioriq; pœna cruciari quã si ipse infixisset serpens.

Quomõ scythæ uenenũ pessimũ cõficiunt.

Venenũ quoq; illud quo scythæ utũtur ad uenenãdas sagittas ex echidnæ serpentis carnibus: & humão cõfici sanguine ferunt. Illas enim perquirunt quæ sine fœtu plenas: easq; capientes. primo iterficiunt: ac paulatim deinde putrescere ac liquefieri sinunt dies plures. ubi uero satis illis uisum fuerit: tũc hoĩs: sanguinẽ sũmo stadio per quisitũ: aiũt illos ĩ uase quodã recõdere. atq; eũ intra uastũ fimũ obtegere: recepturiq; illũ ex eo luto ubi statutũ tꝑs ad uenerit: ac ipse quoq; iam putruerit sanguis: Quod ubi euenerit erepto illo e medio luto: ac in lucem redacto: quicquid d̃super enatauerit: cum sit aquosum: statim cum serpentis illius liquore admisceri. Sicq; pernitiosissimum qd̾dã cõfici poculũ affirmãt.

De serpentibus curii.

In curio Cyprianæ insulæ loco quoddam esse traditur serpentis genus: qui eandẽ cũ ægyptio aspide uim necis habet: ꝑter quã qd̾ ĩ hyeme si

quē momorderit nihil tū ꝓrsus possit mali afferre torpescēte ita ī eo aī motui quēadmodū & cætera uidentur frigoris magnitudine torpere.

Mira de ursis mysiæ.

De ursis autem mysiæ illud etiam mirabile est quod dicitur: aiunt enim eas candidas eē: nec eiusmodi q̄les ī cæteris reperiuntur locis. Nā quoties eas uenatores insectantur: si appropinquauerint canes: tū illas ī eorum cōuersas faciē: adeo fœtidū & olētē spiritum euomere: ut eo fœtore correpti canes: facile putrescāt. Cæteras uero feras si q̄ tum forte occurrerint: adeo quoq; fœtidas reddere ut nullus sit q ex eaꝝ carnibus posset qcq̄ degustare. At si forte uenatores adhæserint: uim īferētes: ad eos ēt cōuersas: tātā ꝓfundere eximis uisceris bilē īqunt: ut eas aut cæcat aut interimit

De hyenis Arabiæ.

In Arabia quoddā dicitur hyenaꝝ genus esse: q̄ quādo p̄uiderint ferā aliquā aut hoiem quēpiā: statim ad umbratilē quēdā & cōtectum locum se recipiunt: cōprimuntq; ilico uocē: ac tātā p̄se ferunt formidinē: ut nō possint ex eo loco facile moueri. qđ idē ēt ad ursus canes facere affirmāt

De quodam aiali Syriæ qđ leonē quoq; interficit.

In siria quoddam aial eē īquiūt qđ græci λεοντοφόνον leontophonō uocāt ex eo qa leonē oium p̄stātissimū iterimat. sed miro quodā & īcredibili mō cū leo ipse nō eū īsectatur: & si uiderit. sed potius aufugit ab eius cōtagiōe: tanq̄ pnitiosissima peste: qū uideatur intelligēre: si ex eo qppiā ediderit statim se eē iterituꝝ. Nā sic eē illius nām fertū: ut a quouis cōmestū cōtigerit: illū iteriat. Veꝝ a uenatoribus decipi: hac maxie uia dr. Qum. n. captū fuerit huiusmōi aial a uenatoribus aiūt illđ ab eis cōcisū uehemēter decoq: ac deide eius carnes cōtusas ī masā q̄ndā redigi: expōiq; tū illam feris q̄ si q̄ digustarit: iteriturạm illam statim affirmant. Idq; ēt leonibus cōtigere: quibus ea est regio refertissima.

De Miluis qui odore unguentorum necantur.

Aiunt & miluos aduolantes solo unguētoꝝ odore corrūpi examinariq;: siqs eos forte inūxerit: aut tradiderit quippiam aduescēdum qđ unguēta tetigerit. Tum ēt & asinos facile interiere solo rosaꝝ odoratu.

De Lacertis italiæ & siciliæ ac eius muribus.

In sicilia ac inuicina Siciliæ italia ferunt lacertas uenenosas eē & qđam eē ibi muꝝ genus pnitiosissimum: q si quē momorderint interimunt.

De serpentibus mesopotamiæ.

In mesopotamia Syriæ aiūt serpēticulos quosdam nasci: q alienos oēs q̄ maxie īfestant morsu ex suis uero nemini prorsus nocent.

De serpentibus euphratis

Circa euphratē multos quoq; ex eo genere afferunt serpenticulos uersari: & maxime circa ipsius fluminis ripas: qui plerumq; mō adunam se

trahiciunt illius partē: mō ad aliā: neqꝫ persistere uno ī loco possūt: ob quā rē eos ferūt nō mediocrē parere ꝑtereuntibus formidinē. qū oēs: ꝑter syrios impetant morsu: quos neqꝫ quiescentes in littore infestāt nisi ab eis fuerint lacessiti.

De sacro thessaliæ serpente pernitiosissimo.

In thessalia traditur serpentem illum quē sacꝶ uocant oēs non solū quos momorderit: sed ēt quos tetigerit: pestifera quadam & in supabili morte cōficere. Ideoqꝫ quotiēs apparuerit: aut eius fuerit uox audita (tā & si raro id soleat euenire) oēs statim ferunt se se fuge accingere: nec esse ullum aliud serpentis genus nec ullā aliā feram: quæ audita illius uoce ꝑstet: sed oēs pari metu subterfugere: aut eoꝶ salutē ac uitā latebris cōmēdare. Nec tamē illū uastæ admodū magnitudinis eē īquiūt: sed mediocris cuiusdā mēsuræ. Veꝶ in Teno ipsius Thessaliæ ciuitate ubi ipē uersabatur serpens: asserunt illū a muliere quadā postea extitisse. Quod quidē ita euenisse traditur. Mulier. n. ipā qū horrescere iam cæpisset tot hoium cædes: qui serpentis illius spiritu aflati deciderāt: nec uideret ullā relictam esse spem salutis: nisi serpens ipse e medio intercipetur cur su. accito unico quē hēbat filio: ferūt illā propinquius quā potuerit ad serpentis locū accesisse. Tum uero primū telluri ipsi ubi consteterat circulū quēdam inscripsisse. & cōpositis nō nullis ueneficiis: se una cum eius filio ī mediū cōiecisse: deinde uocē serpentis imitatā ipsum excitauisse: illū uero cōtra reclamasse: & ad eam tanquā raptū accessisse. Tum uero a muliere ipā cātando somno quodā mirabili correptum extitisse & quāto ꝑpius accederet: tanto ēt maiori rapitor pedine uideri. at cū iam appropinquasset circulo filiū statim iubente matre arrepto baculo illū excitasse: Dicebat. n. ipsa: si serpēs obdormuisset diutius: fore ut ambo iterissent. si uero cogeretur e somno & intra cōtraheretur circulum ipsum solū interiturum: seqꝫ in columē euasurā. ¶ Qui cum fuisset īgressus adolescētis excitatus flagris: statim ut utrē frigore congelatū ī duruisse exaruisseqꝫ.

Finis libelli de mirandis natura auditis Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro æthicoꝶ Aristotelis secūdū interpætationē Leonardi Aretini & lectiōes notatæ sunt secūdum expositionē sancti Thome.

Ex lectione prima & cap. i.

Mnis ars oisqꝫ doctrina: similiter autem & actus & electio bonum quoddam appetere uidentur: quapropter bene ostenderetur summum bonum eē quod oia appetunt. Videtur iter fines differentia quædam: alii namqꝫ sūt operationes: alii præter eas opera aliqua.

Quorum fines sunt aliqui præter actiões in his potiora sunt opera quam operationes.

Cum multi sint actus & artes & scientiæ :fit etiam ut multi sint fines:nã medicinæ quidem sanitas:œconomicæ uero diuitiæ.

In cunctis artibus & scientis fines earum quæ magis principes sunt :omnibus inferioribus sunt anteponendi .nam illo℞ gratia istos p̃sequmur

Ex lectione secunda.

Si agibilium finis quispiam est quem propter se ipsum uelimus:alia uero propter illum: nec omnia propter aliud optamus (nã sic in infinitum esset progressus :uanaq; & stulta resultaret cupiditas) manifestum est id esse sũmum bonum & optimum.

Huius summi boni cognitio ad uitam naturam multum conferret :ac uelut sagittarii signum habentes :facilius quod oportet assequæremur.

Si alicuius scientiarum est hunc summum bonum quasi per figuram cõpræhendere:uidetur profecto eius esse quæ maximæ dominetur atq; p̃sideat:talis uero ciuilis apparet.

Quas disciplinas in ciuitatibus esse:& quales quæq; addiscere & quousq; oportet :ciuilis scientia disponit.

Videmus honoratissimas facultates ciuili scientiæ subesse :ut rem militarem:œconomicam:rhetoricam .cumq; scientiis reliquis quarum in agendo est opus utatur : ac præterea leges ferat : & quid agere quisq; & a quo abstinere debeat ipsa constituat:eius profecto finis aliarum fines cõtinebit: itaq; illud erit utiq; summum bonum humanum.

Et si amabile sit bonum exhibere uni soli :pulchrius tamen ac dininius genti & ciuitatibus.

Ex lectione. iii.& ca.ii.

Certitudo non eodem est modo in omnibus perquirenda.

Honesta & iusta de quibus ciuilis considerat.tantam uarietatem & discrepantiam habent : ut lege dumtaxat non autem natura constare uideantur.

Ipsa bona uarietatem habent: propterea quidem sæpe ab illis accidunt detrimenta:iam enim quidam ob diuitias periere:alii ob fortitudinem.

Eius qui eruditur est eatenus in uno quoq; genere certudinem exigere: quatenus eius natura rei recipit.

Cap.iii. Quisq; bene iudicat quæ cognoscit:& eorum bonus est iudex.

Iuuenis nequaquam idoneus auditor est ciuilis disciplinæ:rudis enim ẽ earum rerum quæ in uita uersantur:

Sequutor affectuum existens inaniter &in utiliter audiet ciuilem disciplinam cum ipsius finis non cognitio sed actio sit.

Nihil differt in audienda ciuili disciplina ætate quis iuuenis sic an moribus:nam talibus quidem in utilis erit ista cognitio :quemadmodũ his

qui in continentes sunt: qui uero cupiditates suas rationi subiiciunt his ista scire multum admodum proderit.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii.

Egrotans sanitatem fœlicitatem putat: pauper diuitias:

Ignorantiæ sui conscii eos qui magnũ aliquid supra se dicunt admirãtur

Cap.vi. Differunt sermones qui a principiis sunt: & ii qui ad principia.

Incipiendum quidem est a notis: sed hæc bifariam sunt alia enim nobis nota sunt alia simpliciter.

Bene institutum moribus esse oportet eum qui de honestate & iustitia & omni ciuili ratione sufficiẽter sit auditurus: is enim aut iam habet principia: aut certe faciliter capiet cui uero neutrum istorum adsit: audiat hesiodum.

Optimus ille quidem qui se se omnia noscens.

Præceptor suus ipse sibi meliora peregit.

Ille bonus rursum monitus qui recta sequatur.

Qui nec ipse uidet nec credit recta mouenti.

Hic nulla in parte utilis est.

Ex lectione.v.& cap.vi.

Vulgus atq; onerosissimi uoluptatem fœlicitatem ponunt: quapropter ipsi uitam adamant uoluptuosam.

Tres sunt uitæ maxime pcipuæ: uoluptuosa scilicet ciuilis: & cõtẽplatiua.

Vulgus omnino seruile uidetur uitam pecorũ deligendo.

Elegantes uiri & rebus agendis apti: honorem fœlicitatem ponunt.

Videtur honor leuior fine quem quærimus: magisq; in honorantibus q̃ in eo qui honoratur consistere.

Nos proprium quiddam: & quod leuiter auferri nequeat summum bonum uaticinamur.

Contingit dormire habentem uirtutem: & non operari in uita recipere uidetur & insuper maxima mala: aduersitatesq; subire: eum uero qui ita uiuat nemo beatum dicet: nisi positionem custodiens: fœlicitatem scilicet in uirtute consistere.

Diuiciæ nequaquam sunt id quod quærimus bonum: utiles enim & alterius gratia sunt.

Ex lectione.vi.& cap.vii.

Pro defensione ueritatis etiam propria impugnare oportere (præsertim philosophos) existimandum est: nam cum ambo sint amici pium ueritatem in honore præferre

Platonici non ponebant ideas in quibus prius & posterius dicebatur: itaq; nec numeri ideam constituebant.

Quod per se est atq; substantia prius est natura quam id quod ad aliquid est: nam id tanquam accidens substantiæ uidetur quare in his quidem

nequaquam communis foret quædam idea.
Bonum tot modis dicitur:quot modis dicitur ens.
Plures ſcientiæ ſunt etiam eorum quæ ſub uno prædicamento ſunt

Ex lectione.vii.

Nec magis album nec magis bonum eſt id quod diuturnũ eſt : quam id quod unius diei Thomas quia ſcilicet differentia durationis alicuius rei eſt præter rationem ſpeciei:& commentator ibidem. Non facit lõgitudo temporis in uno eorum & breuitas eius in altero::neceſſariam diuerſitatem in ſubſtantia.

Conſtat biſariam dici bona :alia propter ſe ipſa:alia propter illa: quia ſcilicet illa efficiunt :aut cuſtodiunt :aut contraria prohibent.

Honoris & prudentiæ & uoluptatis aliæ atq; diuerſæ ſunt rationes qua bona ſunt.

Ex lectione octaua.

Neq; medicus de medicina :neq; miles de re militari peritior erit : ſi ideam ipſam comtemplatus fuerit neq; enim iſto mouetur medicus ſanitatem conſyderare uidetur:ſed hominis ſanitatem : immo forte huius hominis:nã ſingularibus medetur.

Ex lectione.viiii.& Cap.viii.

Videtur aliud bonum in alia menſa atq; arte exiſtere : ſi quidem aliud in medicina aliud in re militari.

In omni actu & inſtituto bonum erit id quod finis eſt:nam huius gratia cætera ſunt.

Perfectius dicimus id quod propter ſe expetibile eſt:quam id quod propter aliud:& id quod nunquam propter aliud quam ea quæ propter ſe & propter alia expetuntur.

Simpliciter id perfectum dicimus quod propter ſe expetendũ eſt nec unq̃ propter aliud talis aũt fœlicitas maxime uidetur.

Honorem & uoluptatem mentem atq; oẽm uirtutem tũ propter ſeipſa expetimus:tũ pp fœlicitatem :per illã nãq; beatos nos fore credimus.

Perfectum bonum per ſe ſufficiẽs eſſe uidetur.

Natura homo ciuilis eſt.

Diffi Sufficiẽs p ſe ponimus qđ ſolũ uitã ſufficiẽtẽ &optabilẽ ac nullius ĩdigã præſtat :huiuſmodi autẽ putamus eſſe fœlicitatem.

Fœlicitas oĩum maxime expetibilis ẽ:& nõ cõnumerata:nam ſi cõnumeretur clarꝫ ẽ cũ minimo bonorum magis eſſe expetẽdã:cũ bonorꝫ accumulatio ſit quicquid adiũgitur : ĩ bonis ãt ſemp maius ſit expetẽdum.

Fœlicitas agibiliũ finis exiſtens eſt.

Ex lectione.x.& cap. viiii.

Cũctis artificibus ac oĩo oĩbus his quorꝫ ẽ aliqđ opus;atq; actio ĩ ope ipo bonũ atq; bene uidetur eẽ:ſic ẽt & hoĩ:ſi quidẽ eius eſt aliqđ opus.

Operatiua uita quædam est rationem habentis :atq; hæc dupliciter dici tur .partim enim ut rationi obediens :partim ut habens rationem atq; intelligens: quæ pricipalius dici uidetur.

Opus hominis est operatio animi secundum rationem:uel non sine rõe.

Idem dicimus opus esse genere,huius atq; huius studiosi:ut citharœdi & studiosi citharœdi :citharœdi enim est citharam pulsare:studiosi au tem bene pulsare.

Singula bene secundum propriam uirtutem perficiuntur.

Diffi. Summnm bonum hominis est animi operatõ secundum uirtutem optimam & perfectissimam:in uita perfecta.

Vna hirundo non facit uer: nec una dies eodem modo beatũ atq; fœlicẽ

Ex lectione.xi.& cã.x.

Non oportet exactam discussionem in omnibus eodem modo:sed secũ dum subiectam materiam in singulis flagitare:& inquantum discipli næ proprium sit.

Causam non eodem modo in omnibus requirendum est:sed satis ẽ in q busdam bene ostensum esse quia sic est:ueluti circa principia.

Principiorum quædam inductione prospiciuntur:quædam sensu:quædã consuetudine quadam:alia itẽ aliter.

Conandum est ut singula principiorum secundum naturam suã tracten tur:& studendum :ut ẽ recte diffiniantur :quia magnum ad sequentia habent molumentum.

Videtur plusquam dimidium totius esse principium :multaq; ex his quæ quæruntur per illud fieri conspicua.

Ex lectione.xii.

Vero omnia consonant:falso autem cito dissonat uerum.

Tripliciter bona diuiduntur:& alia externa dicuntur:alia aĩ alia corporis:

Bona aĩ principalissima dicimus ac maxime bona.

Recte operationes quædam & actus fines esse perhibentur:sic enim ex bo nis animi non ex externis est fœlicitas.

Non modicum refert utrum in possessiõe uel in usu optimum accipiatur & in habitum uel in actu :fieri enĩ potest :ut habitus existens nihil pera gat boni :ueluti in dormiente:seu aliter ocioso:sed in actu hoc fieri ne quaquam potest :agat enim necesse erit:& quidem bene agat

Quemadmodum in olympia non optimi & fortissimi :sed qui certant:co ronantur:nã eorum aliqui uincunt: sic &in uita bonorum &honesto rum qui recte agunt compotes fiunt.

Ex lectione.xiii.& cap.xi

Vita secundum uirtutem operantium ipsa per se uoluptatem continet.

Voluptatem suscipere est animalium

Vnicuiq; id est uoluptati cuius amator est:ut equus amatori equorum eo

demq; mouetur & iusta amatori iustorum.
Multitudini iocunda inuicem repugnant ob id quia natura talia nõ sunt probitatis uero amatoribus iocunda: sunt natura iocunda: huiusmõi autem sunt actus secundum uirtutem: qui talibus uiris etiam per se ipsos iocundi sunt.
Vita secundum uirtutem operantium non indiget uoluptate quasi adiũcta: sed in seipsa habet uoluptatem
Non est bonus quis boni operibus nõ delectatur: nam neq; iustum dicet aliquis qui iustis nõ gaudeat.
Actiones secundum uirtutem per se ipsas iocundæ sunt: sed & bonæ & honestæ.
Optimũ & pulcherrimum & iocundissimum est fœlicitas.
Secundum epigramma deliacum pulcherrimum est id quod iustissimũ: optimum sospitatem habere: iocundissimum re amata potiri: & hæc optimis operationibus oĩa insunt.
Cap.xii. Indiget fœlicitas ut uidetur bonis externis: impossibile namq; est aut certe non facile præclara ab eo agi cui desunt facultates multa enĩ per amicos: per diuicias: per ciuilem potentiam quasi per instrumenta quædam fiunt: quædam etiam si desint beatitudinem maculant: uelu ti nobilitas: soboles forma.
Non satis ad fœlicitatem habilis est homo penitus deformis: neq; ignobilis: neq; is qui solus & sine prole sit & forte multo minus si mali sunt filii aut amici: aut cum boni fuerunt interierunt.

Ex lectione.xiiii.& cap.xiii.

Si aliud quicquam est deorum munus hominibus datum: par est fœlicitatem quoq; donum esse deorum: ac tanto maxime: quanto humanarum rerum id præstabilius est.
Virtutis præmium finisque optimum quiddam: & diuinum beatumque uidetur.
Fœlicitas quid ualde commune est cum possit cunctis existere non orbatis ad uirtutem per disciplinam quandam ac diligentiam.
Vt ea quæ secundum naturam sunt optime se habere possunt: sic & illa quæ secundum artem & omnẽ causam ac maxime secundum optimã.
Maximam & optimam rem: fœlicitatem scilicet fortunæ tribuere magna profecto est absurditas.
Nec bouem nec equum nec aliud quicquam animantium fœlicem dicimus: quoniam nullum eorum operationis secundum uirtutem particeps esse potest: ea quoq; de causa nec puer est fœlix.

Ex lectione.xvi.& cap.xiiii.

Fortuna sequi in iudicando quempiam fœlicem nequaquam rectum est: cũ bene aut male in illa non sit.

Operationes secundum uirtutem dominæ sunt fœlicitatis contrariæ uero contrarii :miseriæ scilicet.

In nulla re humana certitudo tanta est:quanta in operationibus secundũ uirtutem:hæc namq stabiliores quam scientiæ uidentur :sed quæ illarum honestissime sunt:hæc plurimam habent firmitatem:quoniam in illis maxime & continuatissime beati uiuant:hæc enim uidetur cã quo minus circa illas fiat obliuio.

Fœlix fortunam feret optime:ac per omnia omnino decenter: hic enim uere bonus ac quadrangulus sine uituperatione.fœlicem & perfectum in uirtute quadrangulum nominat:nõ ut quidam exponunt ob q̃tuor uirtutes cardinales :sed perfectum & fœlicem quadrãgulum nominat ad similitudinem corporis cubici habẽtis sex superficies quadratas unde sicut huiuscemodi corpus semper bene stat in qualibet superficie:similiter & fœlix ac uirtuosus in qualibet fortuna bene se habet.quare & leonardus rectius traduxisset si tetragonon quadratũ & non quadrangulum interprætasset.

Si grandia & multa aduersa fuerint beatum cõterunt qdẽ atq inquinant nam & tristitiã afferunt & operatiões multas ĩpediunt:sed tamen i ipis elucet bonũ:cũ multæ ac magnæ aduersitates leuiter perferuntur :non propter insensibilitatẽ:sed propter generositatẽ ac magnanimitatem onũ ac sapientem arbitramur omnem fortunã decẽter perferre:ac semper pro facultate rerum optime agere.

Beatus ex fœlicitate nõ facile dimouebitur:neq a quibus uis aduersitatibus .sed ab ingentibus & multis ex talibus autem nequaquam rursus fiet fœlix in breui tempore:sed in longo quodam ac perfecto:multorũ ac præclarorum in eo potitus

Ex lectione.xvii.& cap.xv.

Pertinere in aliquo uidentur ad defunctos prosperitates aduersitatesq amicorum sed eatenus duntaxat ut nec fœlices facere non fœlices :nec huiusmodi aliquid possint.

Ex lectione.xviii.& cap.xvi.

Videtur omne laudabile ideo laudari q quale aliquid sit:& quodãmodo ad aliqd se habeat:nã iustum & fortẽ oẽmq probitatẽ ob facta actióes q laudamus:robustum aũt & uelocem & alioꝝ queq:q natura talis ẽ: ac ita se habet ad bonũ quidam & studiosum

Deoꝝ laudes ridiculæ uidentur si ad nos referantur.

Cõstat optimoꝝ nõ eẽ laudẽ sed maius quiddam ac præstantius.i.honor nam & deos fœlices & beatos dicimus :& uirorum eos qui maxime diuini sunt beatos appellamus.

Nemo fœlicitatatẽ laudat ut iustam:sed ut diuinius quiddam ac præstantius beatam dicit.

Laus uirtutis est:ab ea namq; honesta agimus.
Manifestum est honorabilium & perfectoꝝ eẽ fœlicitatem ob id q̃a principiũ est:eius enim gratia cætera oĩa oẽs facimus.
Principiũ cámq; bonoꝝ honorabile quiddam diuinumq; ponimus.

Ex lectione.xviiii.

Videtur ciuilis scientia circa uirtutem plurimum laborare uult.n.ciues bonos efficere legibusq; obtemperantes.
Virtutẽ humanã dicimus nõ corporis sed aĩ:& fœlitatẽ aĩ operationem.
Claꝝ est ciuilẽ hoĩem oportere aliquatenus scire ea q̃ circa aium:quemadmodũ q oculos atq; oẽ corpus curaturus ẽ ea quæ circa corpus ac tãto magis quãto ciuilis honorabilior ac præstantior est quam medicina.

Ex lectione.xx.

Nutritiuæ potẽtiæ communis quædam uirtus est incunctis quæ nutriuntur:& non humana apparet:uidetur enim in somnis maxime operari hæc pars atq; potentia.
Bonus & malus per somnum minime discernuntur:unde aiũt fœlices a miseris in dimidio uitæ nihil differre.
Ociositas animi somnus est:quæ nõ dicitur bona uel mala:nisi inquantũ aliqui parui proueniunt motus:in qua meliora fiunt phantasmata modestorum hoĩum:quam quorumcunq;.
Nutritiua potentia humanæ uirtutis expers est.
Ex alia q̃dã natura aĩ irrõnabilis a nutritiua:particeps tamen aliqualiter rõis:cõcupiscibilis.s.continentis enim & cõtinẽtis rõem laudamus.
Recte & ad optima prouocat ratio.
Apparet aliud quiddã præter rõnem in incontinente ac cõtinente eẽ q̃d repugnat resistitq; rõi:ut.n.resolutæ corporis partes si ad dextram mouere uelis:in sinistram feruntur:sic & ĩ aĩo ĩ contrarium feruntur incontinentium appetitus:sed in corporibus quibus cernimus id q̃d peruerse mouetur:ĩ aĩo uero nõ cernimus:sed nihilominus putãdũ ĩ aĩo quoq; esse aliquid præter rõnem quod huic aduersatur & obuiat.
Omnia consonant rationi.
Irrationabile duplex est aliud uegetabile non particeps rationis:aliud cõcupiscibile & omnino appetibile in tantum particeps inquantum illi obediens atq; obtemperans est.
Quod suadetur quodammodo a ratione id;quod irrationabile est:admonitiones increpationes cohortationesq; significant.
Duplex est rationem habens:aliud principaliter & in se ipso:aliud tãquã patri obediens quiddam.
Distinguitur uirtus secũdũ hanc animarum differentiam: dicimus enim illaꝝ quasdam esse intellectiuas quasdam uero morales.
Loquẽtes de moribus nũq̃ dicimus q̃a sapiẽs aut solers:sed q̃a modestus & mittis:

Propositiones ex secundo libro æthicorum Aristotelis.
Ex lectione prima & cap.i.

Ntellectiua uirtus plurimum ex doctrina generatiōem habet atq; augmentum :quapropter experientia indiget & tempore: moralis uero ex assuetudine fit:unde & nomen habet parum per a more declinans.

Moralis uirtus si græcam linguam attendamus parū a consuetudine nomine ipso discrepat nam ἦθος ithos qđ nos morē dicimus ab ἔθος ethos quod consuetudinem significat solum in principio nominis differt:nā alterum per ε.alterum.η.quæ in.e.longum uerti solet scribitur

Nihil eorum quæ natura sunt aliter assuescit: ueluti lapis cuius natura est ut deorsum feratur nunquam assuescere sursum ferri.& si millies illum quis assuefaciendi gratia in altum proiiciat.

Neq; naturam neq; præter naturam insunt nobis uirtutes :sed sumus nos ad illas quidem recipiendas natura apti .perficimurq; per cōsuetudinē

Quot natura nobis insunt eorum potentias prius ferimus : posterius uero actus reddimus:quod i sensibus manifestum est:non enim ex eo q̄ sæpe audiuimus sensum accepimus:sed contra habentes usi sumus:nō utentes habuimus.

Virtutes aquirimus operantes prius quemadmodum &in aliis artibus :q̄ enim oportet postquam didicerimus facere :ea faciendo adiscimus.

Sicut fabricando fabri :& citharam pulsando citharœdi :sic iusta agendo iusti: & modesta modesti efficiuntur.

Latores legum assuefaciendo ciues bonos efficiunt :& propositum omīs legis latoris hoc est:quicunq; uero ex illis hoc nō bene agunt aberrant: idq; inter bonam rempublicam & malam interest

Omnis uirtus atq; ars ex eisdem operibus atq; per easdē fit corrūpiturq;: expulsatione enim citharæ boni & mali fiunt citharœdi :quod nisi sic esset doctore non indigerent.

Ex similibus actibus habitus fiunt.

Non parum sed plurimum (imo totum)refert.hoc uel illo modo statim ab adolescentia consuescere.

Ex lectione.ii.& cap.ii.

Moralis philosophiæ opus non contemplationis gratia.fit:quēadmodū cætera speculatiua.non enim ut sciamus quid sit uirtus (nam sic nulla eius foret utilitas)sed ut boni simus perscrutamur.

Omnis de rebus agendis sermo quasi per figuram quandam & non per exactam discussionem tractari debet:quia secundum materiam sermones sunt exigendi :in rebus enim agendis utilibusq; nihil firmum neq; stabile est:ut etiam nec in sanis.

De singulis rebus nulla certitudo tradi potest cum neq; sub artem neq; sb

professionem aliquam cadant.
Oportet pro obscuris clara exempla inducere.
Virtutum ea natura est ut defectu excessuq; corrumpantur.
Excessus ac defectus laborum uires corrumpūt:& cibi ac potus nimis magni aut nimis parui sanitatem corrumpunt:moderati faciunt:augent conseruant.
Diffi. Qui cuncta fugit ac formidat nulliq; resistit timidus est:qui uero nihil omnino formidat:sed aduersus omnia uadit temerarius est.
Diffi Qui omni uoluptati potitur nec ulla se abstinet intemperatus ē:qui uero omnes fugit instar agrestium insensibilis est
Abstinendo a uoluptatibus temperati efficimur facti autem maxime possumus abstinere.

Ex lectione.iii.& cap.iii.

Significatio habituum ex uoluptate aut molestia quæ facta sequitur depræhenditur:qui enim abstinet a corporeis uoluptatibus: si ob hoc ipsum gaudet temperans est:sin meleste fert intemperans est.
Circa uoluptates & dolores uirtus moralis consistit.
Ab adolescentia institutos esse oportet(ut plato inquit)ut p quibus oportet gadeamus ac doleamus :hæc enim recta est disciplina.
Virtutes circa actus & affectus sunt:ac omnem actū & affectum sequitur uoluptas aut dolor
Medicinarum ea est natura ut per contraria fiant.
Cum tria ad capiendum repudiandumq; consilium pertineant :honestū utile:uoluptarium & tria his contraria turpe: inutile:molestum: bonus quidem hæc omnia recte consequitur :malus uero aberrat:sed circa uoluptatem præcipue
Voluptas communis est omnibus animantibus & cuncta quæ in electionem cadunt sub sequitur.
Voluptas cunctis nobis a pueritia simul educata est: quapropter arduum est hanc rem insitam penitus uitæ nostræ reiicere.
Difficilius est uoluptati repugnare quam iræ(ut heraclitus inquit)
Circa difficiliora semper ars uirtusq; consistit.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii.

Fieri potest ut ab aliquo grāmaticum quid agatur fortuito :& alio supposito:nec tamen is grammaticus erit:tunc igitur grāmaticum aliquid & grammatice faciet:hoc est secundum eam grammaticā quæ est in ipso
Nequaquam simile est in artibus &uirtutibus:nam quæ ab arte procedūt laudem in se habent: quare sufficit illa ita existere :sed quæ a uirtute pficiscuntur non satis est si ipsa iuste quodammodo se habent & modeste agantur:sed si agens ita egerit:primo si sciens scd'o si eligens & eligens propter ipsa:tertio si certo &immobili iuditio agat.

In uirtutibus scire ipsum parum ē aut nihil:uti uero aut exercere plurimū (immo totum)ualet:ut pote quæ ex frequenti actione iustorum modestorum proueniant.

Plericq; uirtuosa non faciunt :uerum ad uerba disputationemq; conuersi putāt se philosophari:atq; ita bonos uiros fieri:egrotos imitati qui uerba medicorum audiunt quidem diligenter :faciunt autem nihil ex his quæ præcepta sūt sibi.ut ergo illo℞ corporibus nō bene erit qui ita curantur:sic nec illorum aīus qui ita philosophantur

Ex lectione.v.& cap.v.

Tria sunt quæ fiunt in aīa:affectus potentia:habitus.

Affectus uoco cupiditatē :irā metū:audatiā:letitiā amorē:odiū:desyderium :emulationem :misericordiam :& uniuersaliter illa quæ uoluptas aut molestia sequitur.

Potentias uoco scd'm quas affectus suscipere apti sumus.

Habitus uoco scd'm quos ad affectus bene uel male nos habemus.

Affectus nō sunt neq; uirtutes neq; uitia:quia secūdū affectus nō dicimur boni nec mali:neq; laudamur neq; uituperamur:nō enim laudatur qui simpliciter timet :nec qui irascitur:neq; uituperatur : sed qui certo mō: at scd'm ꝟtutes &uitia bōi &mali dicimur:&laudamur atq; uitupamur

Virtutes potentiæ non sunt ;nam neq; boni neq; mali ex eo dicimur quia facere possumus simpliciter neq; laudamur neq; uituperamur.

Potentes sumus natura:at boni uel mali natura non sumus.

Virtutes habitus sunt.

Ex lectione .vi.

Omnis uirtus id ipsum cuius uirtus est bene habēs perficit :& opus eius bene reddit.

Virtus hominis habitus est:ex quo bonus uir fit:& ex quo suum opus bonum reddit.

In oī cōtinuo ac diuisibili plus & minus & æquale capi potest.

Diffi. Aequale mediū quid est inter defectum &excessum.

Dico mediū rei qd' æqualiter distat ab utroq; extremo qd' est unū &idem in oībus ueluti si decē multa duo pauca :sex medium capietur in re:æq̄liter enim excedunt & exceduntur.

Respectu nostri dicitur mediū :qđ neq; excedit neq; deficit: hoc autē neq; unū neq; idē oībus: nō enim si cui decem minas comedere multum ē: duas aūt pa℞ magister ludi sex eidem tradet:est enim fortasse & hoc nimiū aut pa℞ illi qui accepturus est:nam miloni pa℞ est:incipienti uero exercere nimium.

Oīs sciēs excessū uitat atq; defectum:mediū aūt quærit & eligit:medium uero non rei:sed respiritu nostri.

Oīs scientia sic opus bene perficit ad medium prospiciens :& ad hoc opa

ipsa deducens: vñ dici cõsueuit: ĩ recte factis neq; addi neq; demi qcq̃ p̃t
Virtus moralis oĩ arte certior ac melior est quemadmodũ natura & medii erit coniectatrix.
Virtus moralis uertitur circa affectus & actus.
Habere affectus & actus quando & in quibus: & erga quos: & cuius causa & ut oportet medium & optimum est. quod est in uirtute:
Excessus quidem delinquit: defectus uero repræhenditur: medium autẽ probatur: ac recte perficitur.

Ex lectione. vii.

Delinquere multifariam ẽ: recte aũt perficere unice dicitur: quapropter alterũ facile: alterũ difficile est: facile quidem aberrare: difficile autem eo ad quod intendas potiri.
Vitii est excessus & defectus uirtutis aũt mediũ: nam boni quidẽ simpliciter multifariam autem mali sunt.
Diffi. Virtus est habitus electiuus in mediocritate consistens quo ad nos rõne terminata: & ut sapiens terminaret.
Virtus mediocritas est duorũ uitiorũ alterius scd'm excessum: alterius secundum defectum.
Scd'm sbam & rõem quid sit illa dictãtẽ uirtus mediocritas ẽ: scd'm uero cõmendationẽ probitatis summitas est.
Cap. vi. Nõ oĩs actus nec oĩs affectus mediocritatẽ recipit: nam sũt q̃dã q̃ statim ut nominata sunt prauitatem connexam habent: ut maliuolentia: & in actibus stuprum: furtũ: homicidium: nam semper in quolibet istorum delinquitur.

Ex lectione viii. & cap. vii.

In uerbis quæ de actibus habẽtur uniuersalia quidem inaniora particularia uero ueriora existũt: nã & actus ipsi circa singularia uersantur: quos certe his consonare oportet.
Circa timores & audatias fortitudo mediocritas est.
Circa uoluptates & dolores nõ oẽs quidẽ sed. s. circa eos q̃ sunt tactus media est temperantia: excessus autẽ intemperantia.
Deficientes in uoluptatibus uix experimur: itaq; ne nomen quidem sortiti sunt: sed insensati uocentur.
Circa dandas capiendasq; pecunias media est liberalitas: excessus uero & defectus hinc prodigalitas: illinc auaritia.

Ex lectione. viiii.

Vocatur qui cupiditatẽ honoris excedit ambitiosus græce aũt caunores qui aũt deficit aut remissus: medius autem innominatus est.
Cõtendunt extremi de media regione.
Circa iram mediocritatem mansuetudinẽ uocamus excessus iracunda: defectus segnities appellatur rectius dicitur inirascibilitas ut traductio an

tiqua habet: nam aorgisia in textibus græcis habetur quæ rectius in irascibilitas quam segnities interpretari potest enim irascibilitas dicitur ab quod ira descendes.

In omnibus mediocritas est laudanda extrema uero neq; recta neq; laudabilia sed reprehensione dignora sunt.

Circa uerum quod in uerborum communione est: medius quidem grauis: mediocritas autem grauitas appellatur simulatio autem si excedat uanitas: & qui illa utitur uanus si deficiat ironia: & qui illa utitur ironicus dicitur.

Rectius interpres antiquius est interpretatus cum quæ in codice greco posita est: non grauitatem ut leonardus: sed ueritatem traduxit hoc enim & sensui & dictioni magis alludit.

Circa delectabile in ioco medius ē comis: dispositio ipsa comitas græce eutrapelia excessus uero scurrilitas græce bomolochia: & qui ea utitur scurra: deffectus autem rusticitas: & qui ea utitur rusticus.

In reliquo delectabili quod in uita uersatur ut oportet iocundus est amicus: & mediocritas amicitia est: qui excedit si nullius sed sui lucri causa hoc facit adulator: qui autem deficit & in cunctis molestus est: contētiosus & in humanus uocatur.

Verecundia uirtus non est laudatur tamē uerecūdus quoniam is medius dicitur qui uero excedit & incunctis ueretur pauidus: qui autem excedit impudens uocatur.

Indignatio græce nemesis media est inter inuidiam & peruersum gaudium: uersatur autem circa uoluptatem aut dolorem prouenientem ex his quæ proximis obueniunt.

Indignans moleste fert cum indigna alicui prosperitas est inuidus autem hunc excedens incūctis turbatur ac moleste fert: peruerse uero gaudēs non mō non dolet sed letatur.

Ex lectione.x.& cap.viii.

Cum tres sint dispositiōes duæ quidem uitiorum īexcessu & defectu: una uirtutis quæ mediocritas est: extremæ sibi inuicem contrariæ sunt: media autem extremis.

Extremi reiciunt mediū alter ad alterum: & timidus fortem uocat ferocē færox uero fortem timidum uocat.

Maior contrarietas est inter extrema adinuicem: quam ad medium: nam longius distant inter se quam a medio. & insuper extremis quibusdam ad mediū similitudo est: non inter se.

Quando alterum extremorum propius & similius est medio: non ipsum sed aliud magis opponitur. quæ enim magis absūt a medio: ea magis contraria uidentur esse.

Ad quæ magis natura inclinati sumus ea magis contraria medio uidētur

ueluti cum ipsi proniores natura sumus ad uoluptates:ob id intemperantia quæ est excessus magis contraria est temperantiæ q̄ īsensibilitas

Ex lectione.xi.& cap.ix.

Recte facere rarum & laudabile & peclarum est:nam in capiendo medio tota uis consistit:atq; ut circuli medium comprælendere non cuiusq; est:sed tantum scientis:sic irasci & pecuniam dare facile est & cuiusq;: sed cui:& quomō:& quáobrē:id non amplius cuiusq; est neq; facile ē.

Oportet cum quis medium assequi uult ante omnia longius abire a magis contrario:nam extremoꝝ alteꝝ magis alterum minus peccat:cúq; medium assequi summe difficile sit:quod secūdo loco est:minima malorum capienda sunt.

In assequendo medio considerandū est ad quæ nos proniores sumus: nā alii ad alia natura ferūtur id ītelligere ē ex uoluptate & molestia q̄ nobis ꝓuenit ī cōtrariū autē nos metipsos retrahere ac reniti debemus:lōge enim a delinquendo recedentes mediū inueniemus instar eorum q̄ flexa ligna rectificant.

In oībus(si assequi medium uolumus)cauendum est a uoluptate: nō eni interrupti de illa iudicamus.

Qui parum excedit in alterutram partē non uituperatur:qui uero multum is latere non potest:sed quantum & quousq; uituperandus sit nō facile est diffinire uerbo.

Medius habitus in cunctis laudatur.

Propositiones ex tertio libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & cap.i.

u Tile est legūlatoribus ad præmia pœnasq; constituendas uoluntarium & in uoluntarium consyderare.

Diffi. Videntur inuoluntaria esse quæ per uim & ignorantiam perpetrantur.

Cap.ii.Diffi. Violentum est cuius principium ab extra tale existit in quo agens scilicet per uiolentiam uel paciens nihil confert.

Cum propter metum maioris mali uel propter bonum aliquod turpiter operamur:uoluntario & in uoluntario mixti sunt huiusmodi actus sed magis similes uoluntariis:nam in electione tunc sunt cum fiunt: finis autem agendi secundum tempus existit:& uoluntarium igitur & inuoluntarium tunc cum agitur dicendum est:agit autem uolens: & enim principium tunc mouendi organicas partes in talibus actionibus in ipso est:quorum autem in ipō principium est:in eo quoq; est utrum agat uel non agat:quare uoluntaria sunt hæc talia:licet per se fortasse inuoluntaria sint nemo enim tale quid sponte faceret.

Ex lectione.ii.

In mixtis actibus quádoq; laudatur qui turpe aliquid & dolorosum subit

pro magnis aliquibus & honestis quandoq; uituperatur:nā turpissima ferre pro nullo honesto uel mediocri improbi est.

In quibusdam actibus mixtis laus nō cadit sed uenia : cum quis ea fecerit quæ non oportet :ob quædam intollerabilia quæ humamam natu ram transcendunt.

Sunt quædam ad quæ nemo cogi debeat:sed mortem potius ac extre ma omnia perferre.

Violentia simpliciter dicēda sūt:quādo externa ē cā:nec agēs qcq̄ cōfert

Multe differentiæ in singularibus sunt.

Cap.iii. Qui uiolēter operantur & inuiti moleste operātur qui uero ꝑpter delectationem cum uoluptate.

Ridiculū est accusare externa ac nō seipsum potius qui ab his facile capia tur :& honestoꝝ qdē se ipsum turpiū uero uoluptatem cām dicere.

Diffi. Violentum est id cuius principium externum est nihil conferente il lo cuius uis affertur.

Ex lectione.iii.

Quod per ignorantiā fit nō oīo uolūtariū est:sed illud īuolūtariū ē cuius postea dolorē pænitudinēq; suscipimus :nā qui per ignorātiā qd fecit nec postea fecisset dolet:uolens quidem nō fecit quod nesciuit:nec rur sus inuitus quod non dolet.

Aliud uidetur per ignorantiam facere aliud ignorantē eē:ebrius quidem aut iratus non uidetur per ignorantiam facere:sed propter ebrietatem & iram non sciens sed ignorans.

Ignorat oīs flagitiosus quæ facere a quibus ue abstinere oportet :&:prop ter huiusmodi errorem iniusti ac mali fiunt.

Cap.iiii. Inuolūtariū dici debet nō quādo q̄s ignorat utilitatē:nō.n.igno rantia q̄ in electione cōsistit cā ē īuolūtarii:nec q̄ in uniuersali ē:uitupa tur.n.pp hāc:sed ignorātia q̄ ī singularibus ē ī qbus & circa q̄ actus sūt cā ē inuolūtarii:nā in his comiseratio &uenia locū habet.

Quis & quid :& circa quid & in quid agit :& quo uelut instrumento:&cu ius gratia:ut salutis:&quomō ut sensim uel uehementer nemo nō insa nus ignorabit cūq; circa hæc oīa ignorātia uersetur ī quibus sunt actus qui horum aliquid ignorabit inuitus uidetur fecisse. & maxime in prin cipalissimis :principalissima autē uidentur esse illa in quibus actio & cuius gratia:&præterea factum ipsum dolorem ac pœnitudinem affer re oportet .

Ex lectione.iiii.

Diffi. Volūtariū est cuius principiū est in ipso sciente singula quæ agit.

Nullū aliorum animalium uolūtarie operabitur neq; pueri.

Non recte dicitur esse illa inuoluntaria quæ per iram aut concupiscētiam fiunt :nam irasci oportet in quibusdam & concupiscere quædam:ut sa nitatem & doctrinam :absurdum uero est dicere illa inuoluntaria quæ

appetere oportet.
Non minus humani uidentur esse irrationabiles affectus :& actus hominum ab ira & concupiscentia sunt

Ex lectione.v.& cap.v.

Electio familiarissima uidetur esse uirtuti :& magis quam res ipse mores ostendere.
Electione uoluntarium esse constat :non idem tamen :nam uoluntarium latius patet.uoluntarium enim & pueris & aliis animantibus commune est:electio uero non :& repetina uolũtaria quidem dicimus :electionem uero non habere.
Electio & cõcupiscentia nõ idẽ sunt cõcupiscẽtia.n.uoluptarii ẽ atq; molesti:electio autem neq; molesti neq; uoluptarii.
Quæ per iram fiunt minime per electionem fieri uidentur.
Voluntas electio nõ est.quãuis propinquũ quiddã appet:nã electio nõ ẽ ĩpossibiliũ at uolũtas ĩpossibiliũ est:ueluti ĩmortalitatis
Volũtas ẽ quãdoq; eoꝝ q̃ ab ipso qui uult nequaq̃ fiunt ueluti histrionẽ aut athletam uincere:ueꝝ hæc talia eligit nemo:sed ea dũtaxat quæ ipse facere posse existimat.
Voluntas finis est magis: electio aũt eorum quæ sunt ad finem.
Electio circa illa uersatur quæ in nostra sunt potestate.

Ex lectione.vi.

Opinio circa omnia uidetur esse.nec minus circa eterna & impossibilia q̃ circa illa quæ in nobis sunt.
Opinio nec in bono nec malo :sed uero uel falso distinguitur : at electio per illa magis.
Propter electionem bonorum aut malorum boni & mali sumus:propter opiniomem autem non
Electio laudatur magis quia quod opus erit elegerit:quã quidã rectũ elegerit:opinio autem propter ueritatem laudatur.
Elegimus quæ maxime scimus bõa eẽ:opinamur aũt q̃ nõ multũ scimus
Opinantur quidam melius:attamen pp prauitatẽ deteriora eligunt.
Diffi.Electio uolũtariũ quid est cuius cõsultatio antecessit.
Cap.vi.Dicendũ est id in cõsultationẽ uenire non de quo insipiens aut fatuus:sed de quo sane mentis aliquis consultaret.
De æternis nemo consultat :ueluti de mondo.uel de diametro & de latere quia incommensurabilia sunt sed neq; de his quæ immotu & semper eodem modo existunt iure:necessitate:siue natura :siue propter aliam causam:neq; de his quæ alias aliter accidunt.ueluti de siccitatibus & hymbribus:neq; de his quæ sunt a fortuna: ueluti de thesauri inuentione :sed neq; de humanis omnibus :nam quemadmodum scitarum res publica:optime gubernetur nemo lacedæmonius consultat

Illa ueniunt in consolationem quæ agi possunt & a nobis quidem agi
Circa manifestas & sufficientes disciplinas non est consultatio: ut puta de litteris nemo ambigit, quemadmodum scribi debeat.
Causa rerum uidetur esse natura & necessitas: & fortuna & mens: & omne quod per hominem producitur.
Consultatio uersatur in his quæ frequentius accidunt: & in certa quemadmodum euadunt & indeterminata sunt
Sumimus alios ad consilium cum de rebus maioribus deliberare uolumus non satis nobis ipsis ad discernendum confisi.

Ex lectione.viii:

Non de finibus consultamus sed de his quæ sunt ad finē: neq; enim orator consultat an persuadeat: sed posito fine quemadmodum perueniatur consyderat.
Quod est ultimum in resolutione id est primum in generatione.
Quæ per amicos fiunt: per nos quodammodo fiunt: quia principium in nobis est quia scilicet intuitu nostri fiunt.
Non cadunt in consilium singulares res: ueluti si panis est hoc: & si digestum est ut oportet: nam ad sensum id attinet: quod si semper consulitur in infinitum est progressus.

Ex lectione.viiii:

Consultabile & eligibile idem sunt nisi q eligibile rem iam pridem determinatam signat.
Diffi Quod in deliberando cæteris prætulimus id eligibile dicitur.
Diffi Electio est consulta affectatio eorum quæ in nobis sunt.

Ex lectione.x.& cap.vii.

Voluntas eius est qui ē finis sed uidetur aliis quidem bōi aliis autem opinati boni nihil enim uolumus nisi bonum.
Dicendum est simpliciter & secūdū ueritatē id eē uolēdū: qd' bonū ē ue℞ sed singuli quod bonum apparet sequuntur.
Studiosus uir singula recte iudicat: & i unoquoq; ue℞ discernit: cuiusq;.n. habitus propria quædam sunt bona & iocunda.
In dinoscenda ueritate singulorum studiosus uir plurimum antecellit: quasi regula & mensura illorum existens: multitudinem uero uoluptas decipit.

Ex lectione.xi.& cap.viii:

Sunt in nostra potestate uirtutes & uitia: & in nobis est probos & improbos esse.
Fœlix nemo inuitus est: prauitas aūt uolūtaria res est.
Dicendum hominem esse principium & generatorem suarum operum quemadmodum filiorum.
Quo℞ principiū in nobis est: illa in nobis erunt & uolūtaria.

Legum latores aduersus delinquentes pœnas constituunt: si modo non ui coacti: uel per ignorantiā: cuius ipsi causa non erunt: deliquerunt: illis uero qui bene agunt præmia constituunt.

Ad ea quæ nec in nobis sunt neq; uoluntaria nullus hortatur: quippe frustra hortaretur quis ut non esuriret: uel aliquid huiusmodi.

Per ignorantiam commissa puniuntur si ipse committens causa ignorantiæ uideatur fuisse.

Aduersus ebrios duplex pœna constituta est: principium enim in ipsis est cum in eorum potestate fuerit ne ebrii fuerint: quod causa est eorum ignorantiæ.

Puniuntur ignorantes aliquid ex his quæ legibus continentur quæ utiq; scire oportet: nec difficilia sunt: eodem modo & in aliis quæ per negligentiam ignorantur quasi in ipsis sit ne ignorent: poterant enim diligentiam adhibere.

Ex lectione.xii.

Talis non est aliquis ut diligens esse nequeat: sed ii sibi ipsi dissolute uiuendo cā sunt ut iniusti & improbi fiant in maleficiis & flagitiis degentes: nam qnales sunt actus cuiusq; talis tandem & ipse euadit.

Ignorare q ex actibus habitus fiunt nimium hebetis est.

Si quis non ignorans agit ea ex qbus erit iniustus uolūtariæ erit iniustus:

Iniustus & si uelit non tamen cessabit ab iniustitia ac iustus fiet quemadmodum enim nec emissum lapidem quis retinere potest: fuit tamen in ipso capere ipsum atq; emittere (principium enim in ipso) sic & iniusto & flagitioso licebat ab initio talis non esse: exquo fit ut uolens delinquat: sed postquam talis factus est: non licet postea sibi talis non esse.

Non solum animi uitia uoluntaria sunt sed iterdum etiam corporis: quæ certe carpimus & increpamus: nam qui natura deformes sunt eos nemo repræhendit: sed eos qui per negligentiam atq; incuriā tales sunt

Nemo increpat cæcum natura aut egritudine aut uulnere: sed magis miseretur: q si propter eberitatē aut aliam huiusmodi causam cæcus fiat omnes increpant.

Ex lectione.xiii.

Affectio finis non in nostra est potestate sed ita natura nos genitos esse oportet: ut tanquam intuitum ad discernendum optima & expetendū uerum bonum habeamus: atq; ille generosus est cui hoc a natura existit: rem enim optimam atq; pulcherrimam quam nec ab alio accipere neq; adiscere potest qualis a natura est istituta talem habebit atq; ita natum esse ea demum perfecta & uera est generositas.

Quales ipsi sumus talem ponimus finem.

Habitus non ita ut actus uoluntarii sunt: quia actuum nostrorum ab ipso initio usq; ad finem domini sumus ac singula nouimus habitum ne

ro ab initio cognouimus ac singula postea addemus ceu in aduersa ualitudine ignoramus.

Ex lectione.xiiii.& cap.viiii.

Diffi. Metus est expectatio mali.

Metuimus omnia mala.

Sunt quædam quæ metuere honestum sit & non metuere turpe: ue luti infamiam: qui timet humanus & uerecundus: qui non timet impudens est.

Paupertas metuenda non est neq; morbus: nec illa (ut summatim dicã) que neq; ab improbitate neq; a nobis proueniunt: nec qui ista non me tuit fortis est: sed uocamus hunc fortem per similitudinem.

Terribilissimum omnium mors est: hæc enim finis est: nec quicquam præ terea bonum uel malum mortalibus uidetur esse.

Nõ circa omne genus mortis fortitudo uidetur: ceu in mari & in morbis: sed proprie fortis dicitur qui ad honestam mortẽ: & ad ea omnia quæ repente illam afferant interitus est: ea uero maxime in bello con/tingunt.

Ex lectione.xv.

Dicimus aliquid terribile supra hominem quod cuiq; mentem habenti terribile est: quæ uero secundum hominem terribilia sunt magnitudi/ne differunt.

Qui quæ oportet: & cuius gratia: & quando: & ut cõuenit: sustinet, ac me tuit & audet: is fortis est.

Finis cuiusq; actionis est secundum habitum.

Singula ad finem determinantur.

Erit quidem stupidus & insanus si quis neq; terremotus neq; fluctus per/timeat: ut de celtis dicitur.

Videtur ferox iactator quidam & fortitudinis simulator esse: nã qualis for tis circa terribilia est talis iste uideri uult: ex quo fit ut plæriq; illorũ ad/mixtã habeant cum timore audatiam: appetentes enim pericula non sustinent.

Desperans meticulosus est: cuncta enim formidat: fortis contra præter fi dutiam bonam spem habet.

Circa eadem uersantur timidus & ferox & fortis: sed aliter atq; aliter ad illa se habent: ii quidem excedunt atq; deficiunt: hic uero mediocrita/tatem tenet.

Feroces procliues sunt & ualentes ante pericula: sed cum pericula adsunt non sustinent: fortes uero cum ad rem uenerint feruidi sunt: ante rẽ uero quieti.

Mortem appetere ob fugiendum paupertatem aut amorem aut aliud qc quam graue: non fortis est sed magis timidi: est enim mollicies quæ

dam laboriosa fugere:& non quia decorum sit mortem subit:sed quia malum deuitat.

Ex lectione.xvi.& cap.x.

Dicuntur & aliæ fortitudines a uera fortitudine quinq; modis.

Primomodo fortitudo ciuilis dicitur:quæ plurimam cum uera fortitudine conuenientiam habet:de qua supra diximus per uirtutem fieri:ex pudore enim & cupiditate decoris prouenit:quando honoris gratia & ob fugiendam uituperationem quæ turpis est.

In eodem gradu quis reponet ciuili fortitudine fortes:& eos qui a magistratibus ut fortiter agat compelluntur:sed eo deteriores sunt:quod non pudore:sed metu adducti id agunt: nec dedecus fugiũt sed pænã

Oportet non necessitate:sed quia decorũ sit fortem esse.

Secundomodo uidetur rerum peritia fortitudo quædam esse:tales sunt i bello milites & alii in aliis periti.

Milites timidi sunt:quando maius periculum iminet uelut si pauciores aduersus multos:aut ĩpatos aduersus patos ĩstructosq; congrediuntur primi enim fugam arripiunt:urbanæ uero copiæ manent atq; intereũt:nam his turpe fugere:& mors huiusmodi saluti præferenda.

Ex lectione.xvii.

Tertiomodo fortes uidentur qui per iram ceu feræ bestiæ in percussores feruntur:quoniam fortes iracundi sunt.

Impetuosissima res est a pericula capescenda animi concitatio

Fortes propter decus faciunt:ira uero eos adiuuat:bæstiæ uero propter dolorem si uulneratæ sint aut timeant:nam cum in silua uel in palude sũt nequaquam inuadunt.

Non est fortitudo si dolore aut ira concitati impericulum defferuntur nihil præuidentes eorum: quæ incurrunt :nam sic asini fortes quoque essent:cum ne uerberibus quidem a pabulo remoueri possint.

Fortes uidentur mœchi qui propter libidinem multa audent.

Proxime ad eam fortitudinem quæ maxime secundum naturam est accedere uidetur fortitudo quæ per iram fit si mouetur electionem rationemq; ante susceperit.

Homines irascendo quidem dolent:ulciscendo uero letantur: sed qui p hæc agunt pugnaces quidem sunt:at non fortes:non enim ratiõe neq; decore:sed perturbatione animi agunt.

Quod propter fidutiam sui audet fortes nõ sunt:consuetudine enim uincendi fiduciam suscipere: in eo tamen fortibus similes sunt:quod utrique pericula contẽnunt:& fortes ii sunt quartomodo.

Ebrii fidentes fiunt cum ebrii sunt: cum uero non sunt ebrii pericula fugiunt.

Viri fortis est quæ hominibus terribilia uidentur & sunt ea subire: quia de cor sit ita facere & turpe non facere.

Fortior esse uidetur qui subitis improuisisq; periculis non turbatur: quam qui manifestis atq; prouisis: habitu enim hoc magis agit uel certe minus ex præparatione: nam præuisa quidem ratione & cogitatione subire quis potest repentina uero ut habitus est ita perferuntur.

Quintomodo fortes uidentur qui ignorant nec multum absunt ab his qui propter fiduciam audent: sed eo deteriores sunt q͞ non existimatione ut illi sed ignorantia audent.

Tolleratione grauium & asperarum rerum fortes dicuntur.

Ex lectione.xviii.& cap.xi.

Graue quiddam & asperum fortitudo est ac merito laudatur difficilius e enim dolores perpeti quam a uoluptatibus obstinere.

Finis in fortitudine dulcis esse uidetur: sed a rebus circunstantibus obscuratur: mors enim ac uulnera forti uiro dolorosa sunt eaq; nolet: perfert tamen quoniam decorum est illa perferre uel turpe nō perferre.

Quanto magis quis omni uirtute pollet: quantoq; fœlicior est: tanto magis illi mollesta est mors: nam huiusmodi uir maxime dignus est uita & maximis bonis priuatur sciens (dolorosa res certe.)

Non sane in omnibus uirtutibus cum delectatione operari licet nisi quatenus finē attingunt.

Diffi. Fortitudo est uirtus medio modo se habens circa timores & audacias propter bonum.

Ex lectione.xviiii.& cap.xii.

Fortitudo & temperantia irrationabilium partium sunt uirtutes.

Delectationes quædā sunt animi quædam corporis: sed ī uoluptatibus aī neq; temperati neq; intemperati dicuntur.

Qui fabulis & narrationibus delectantur: & circa singula dies consumunt uerbosos quidem & non intemperatos appellamus:

Circa corporis uoluptates temperantia existit nec circa tamen omnes: nā qui uisu uel auditu gaudēt neq; temperantes neq; intemperantes esse dicuntur.

Circa odoratum non existit temperantia nisi per accidens: nam qui pomorum aut roxaꝝ aut uaporum odoribus gaudent: eos non dicimus intemperantes: sed illos magis qui unguētoꝝ aut epularum: quoniam per illos memoria subit earum rerum quas ipsi concupiscunt.

Non fit aliis animantibus per hosce sensus scilicet uisus: auditus: & odoratus uoluptas ulla: nisi per accidens: non enim odore leporum canes gaudent sed esu. nec leo uoce bonis: sed laniatu.

Circa huiusmodi uoluptates temperantia & intemperantia consistit quæ aliis animalibus communes sunt ex quo fit ut seruiles bæstialesq; uide

antur:sunt autem hæ tactus & gustus.

Ex lectione.xx.

Temperãtia & intemperantia gustu quidem parum aut nihil uti uidentur est enim iuditiũ eius in labiis uel in saporibus:quod faciunt qui uina probant aut epulas præparant:nec multum his gaudent uel saltem non intemperantes quidem :sed uescendo gaudent :quod totum fit per tactum.

Orauit quidam gulosus scilicet philosenus erixius longius sibi gut tur q̃ ciconiæ fieri quia uidelicet tactu gaudebat.

Delectationibus tactus gaudere atq; deditum esse bestiale est.

Non in toto corpore est intemperantis tactus:sed in partibus quibusdam

Cap.xiii Cupiditatum aliæ communes esse uidentur ueluti cibi: aliæ propriæ atq; apposite :ut huiusmodi cibi uel illiusmodi:alios enim alia delectant :& quædam quibusdam magis placẽt:

In naturalibus cupiditatibus pauci delinquunt & in uno ad plus comedere enim uel bibere quæcunq; quo ad superfluo impleantur excessus est naturalis cupiditatis.

Diffi. Repletio indigentiæ naturalis cupiditas est:quapropter dicũtur isti dediti uentri quasi ultra debitum implentes illum & sunt ii nimium seruiles.

Circa proprias uoluptates multi multifariam delinquunt.

Ex lectione.xxi.&cap.xiiii.

Intemperans concupiscit uoluptaria omnia:uel quæ maxime:& impellitur cupiditate ad hæc aliis præferenda : quapropter & non adipiscens & concupiscens dolet:cum dolorem enim cupiditas est :temperans autem mediocriter circa ista se habet

Deficientes uoluptatibus aut minus gaudẽtes quam oportet:uix reperiũtur.non enim est humana huiusmodi insensibilitas : q̧ si aliquis est buem nihil delectet:nec quicquam aliis præponat :longe hic ab homine est:nec nomen sortitus est:quia non facile reperiretur.

Ex lectione.xxii.& cap.xv.

Intemperantia magis uolũtaria uidetur quam timiditas :nam hæc per uoluptatem fit illa per dolorem quorũ alterũ seqmur : alterũ abhorremus

Dolor distrahit & corrumpit naturam ipsum habentis.

Voluptas quo magis uoluntaria:eo maiori uituperatione digna est.

Assuescere aduersus uoluptates facile est:multa enim in uita sunt talia & assuefactio sine periculo est:in timoribus aũt contra.

Intemperatio singularia uoluntaria sunt cupienti & affectanti :uniuersalia autem minus :nemo enim cupit intemperatum esse.

Constat posterius a priori dici.

Castigandi sunt qui turpia concupiscunt atq; luxuriat :talis autẽ maxĩe ẽt

libido & puer uiuunt.n. pueri scd'm cōcupiscentiā:plurimaq; ē in illis uoluptatum cupido:si igitur nō obtemperat:ac dominari sibi patiatur longius abibit quoniam uoluptatum appetitus insatiabilis est:stultoq; undiq; affluunt:& executio libidinis in natam cupiditatem exauget: q̄ etiam si magne & uehementes sint mentem e suo statu dimouent:quā obrem mediocras illas rarasq; esse oportet:& tales deniq; ut ratiōi nō aduersentur.

Vt puerum oportet secundum pedagogi præcepta uiuere ita cupiditas debet obedire rationi.

Temperatus quæ debet :& ut debet :& quando debet concupiscit sicut dictat ratio.

Propositiones ex quarto libro Aethicorum Aristotelis: Ex lectione prima & cap.i.

Liberalitas est mediocritas circa pecunias laudatur enim liberalis in dandis capiendisq; pecuniis.

Pecunias appellamus oīa quorum estimatio mēsuratur nūmo

Sunt prodigalitas & auaritia circa pecunias excessus & defectus

Auaritiam illis tribuimus semper qui magis quam oportet pecuniis student: prodigalitatē uero nonnunquam inuoluimus:nam eos qui icōtinentes sunt.& per luxuriam patrimonia profligant prodigos uocitamus quapropter ii flagiosissimi esse uidentur quoniam multa uitia simul habent.

Prodigalitatis nomen propriæ unius uitii esse conuenit q̄ patrimonium consumat: est enim prodigus qui se ipsum perdit uidetur nāq; se ipm perdere qui patrimonium dissipat ex quo uitam ducere debet.

Rebus quibus utimur & bene & male uti possumus :sed iis bene utitur q̄ circa eas uirtutem habet

Vsus pecuniarum dando erogando cōsistere uidetur:nam capere atq; seruare magis possessio est:ex quo fit:ut uiri liberalis sit magis dare quibus oportet :quam capere unde oportet & nō capere unde nō oportet.

Virtutis est bene potius facere quam suscipere:& honesta potius agere :q̄ a turpibus abstinere.

Gratia dantis est:repudiantis uero non :sed magis laus.

Facilius est nō accipere quam dare:sua enim quis difficilius magis tradit quam aliena non accipit.

Liberales maxime fere oīum uirtuosorum amantur:prosunt enim dādo

Ex lectione.ii.& Cap.ii.

Actus secundum uirtutem honesti sunt & honesti gratia fiunt.

Liberalis dabit honesti gratia & recte:nam quibus oportet:quot oportet,

& quando & alia cuncta quæ rectam sequuntur dationem:& liber:uel sine molestia:

Quod per uirtutem fit iocundum est uel fine molestia:minimeque dolorem affert:

Non est beneficium conferentis :ut subinde commoda ipse procuret.

Liberalis unde oportet commoda capiet puta ex propriis rebus quas possidet :non quia honestum sit: sed quia necessarium ut habeat quid donet:nec sua negliget:uolens per illa quibusdam sufficere.

Est eius qui liberalis sit uehementer excedere :ita ut sibi ipsi pauciora relinquatur :nam ad se quidem ipsum non respicere liberalis est.

Iuxta facultates liberalitas dicitur: non enim in multitudine datorum: sed in dantis habitu liberalitas consistit nec enim quicquam prohibet liberaliorem esse qui pauciora dat : si modo tenuiores ei sunt facultates.

Magis liberales esse uidentur qui non quæsierunt ipsi : sed ab aliis:ut ex hereditate acceperunt :nam indigentiam nunquam experti sunt.

Amant magis sua quiq; opera:ut genitores & poetæ.

Non facile est ut liberalis quisquam ditetur cum neque cupiat neque conseruet :sed contra erroget :nec multi per seipsas faciat pecunias : sed ut aliis dare possit. itaque fortuna accusatur: quod qui maxime digni sunt pecunias minime habet enim uero id non absque ratione contingit; fieri enim non potest ut diuitias habeat is qui habere non curat.

Ex lectione.iii:

Liberalis accipiet unde oportet: sequitur enim conuenientem liberalitatem talis acceptio:

Virtutis est lætari atq; dolore in quibus oportet:& ut oportet:

Molestius fere liberalis si quid cum oportet non errogauerit:quam si errogauerit quod non oportet.

Ex lectione.iiii.cap.iii:

Prodigalitas non multum augmentari potest :non enim facile nullatenus accipientem cunctis largiri:cito namque deficiunt patrimonia priuatorum :unde per ætatem indigentiamq; facile corrigi & ad mediocritatem redigi potest.

Prodigus uidetur non abhorrere a morum probitate: non enim ab iecti neque in generosi est excedere in dando:& non capere dementis est.

Prodigus multo melior esse uidetur quã auarus.hic enim multis prodest ille nemini:nec sibi ipsi quidem :

Prodigorum dationes liberales non sunt sed interdum quos paupes esse

conuenit diuites faciunt: & honestis quidem hominibus nihil dant: assentatoribus autem aut aliam q̃piam uoluptatem afferẽtibus multa

Prodigi quia honestatem nõ sequuntur in uita:ad uoluptates declinant.

Ex lectione.v.& cap.iiii.

Auaritia insanabilis est:nam & senectus & imbecillitas omnis auaros fa cere uidetur:& est magis a natura hominibus insita:quam prodigali tas:plurimi enim pecuniarum cupidi sunt magis quam largitores.

Plures uidentur esse auaritiæ modi:nam alii in capiendo excedunt:alii in dando deficiunt.

Parci tenues & attridi omnes in dando deficiunt:qui uero illiberalia ex ercent: ut lenones: fœneratores: & omnes huiusmodi: in capiendo excedunt.

Qui grandia unde non oportet:& quæ non oportet capiunt:ceu tyran ni urbes hostiliter inuadentes dirripientesq;:& templa spoliantes:eos illiberales non dicimus:sed ĩprobos:& impios:& iniustos.

Aleatores & latrones & piratæ illiberales sunt quoniam sordidæ in lucro uersantur: alii extrema pericula pro quæstu adeuntes:alii ab amicis qui bus dare oportet acquirentes.

Auaritia liberalitati magis oponitur:& maius malũ est quam ꝑdigalitas

Ex lectione.vi.& cap.v.

Magnificentia est uirtus quædam circa pecunias existens: sed non ita ut liberalitas ad omnes res pecuniarias pertinet:sed ad sumptuosas solũ

Magnificus oĩs liberalis est:liberalis autem non oĩs magnificus.

Magnificentiæ defectus modicitas dicitur:excessus uero uulgaris uento sitas & in explebitas.

Habitus operationibus terminatur:& obiectis quoq; est.

Computandi ratiocinandiq; diligentia magnificentiæ contraria est

Non eadem est uirtus idest ultimum & optimum possessionis &operis: nam possessionis quidem uirtus est:q; plurimi digna ac præciosissima sit:ceu aurum:operis autem q; magnum & decorum:

Ex lectione.vii.

Sumptus honorificos dicimus ueluti in rebus diuinis sacratis uasisq; & sa crificiis:& circa omnẽ rẽ diuinam:& circa publicam magnificentiam: ac in huiusmodi sumptibus præcipue magnificentia erit.

Non eadem conueniunt diis & hominibus neq; templo & sepulchro.

Pila ac capsula pulcherrima magnificentiã habet puerilis doni:præcium uero pusillum ac illiberale.

Magnifici est in quocunq; genere faciat magnifice facere:nam sic non fa ciliter superari potest.

Excedens atq; uẽtosus in sumptu non oportune faciendo excedit:nam in paruis sumptibus multa consumit &splendorem contra decentiam ca

ptat & ubi est opus magnis suptibus paruos facit.
Medicus in omnibus deest:& plurima consumens in parua re decentiam perdit &quicquid agit tardus est atq; morosus :sēper consyderans quē admodū in eo quam parum expendat:&hoc ipsum cōquerulus agit & cōcta maiora q̄ oporteat existimat se facere.
Modicitas & uentositas uitia quidem sunt: non tamen uituperationē afferunt :cum neq; dānosa aliis sunt: neq; nimium deformia.

Ex lectione.viii.& cap.vi.

Magnanimus est qui se magnis dignatur cum sit quidē dignus :nam qui non prodignitate hoc agit:insipiens est.
Eorum qui uirtute præditi sunt nemo insipiens neq; fatuus est.
Qui paruo dignus est:ac se parui facit :modestus quidem est: sed nequaquam magnanimus.
Pulchritudo in magno corpore consistit: parui autem urbani quidem & apti sūt sed non pulchri.
Cap.vii. Qui se magni existimat cum indignus sit tumens & inflatus opinione sui dicitur qui uero minoris quam ipse sit pusillanimis.
Magnanimus magnitudine quidem summus est.eo autem q̄ ut oportet se magni facit medius est.
Maximum externorum bonorum id ponendum est quod diis tribuimus sed quod maxime affectāt qui indignitate sunt:& quod rerum præclarissimarum præcium est:id autem est honor.
Circa honores & inhonorationes magnanimus est ut oportet
Cap.viii. Semper qui melior est maiora meretur:&qui optimus maxima
Qui uere magnanimus sit bonum esse oportet:&uidetur magnanimi eē quod sit in unaquaq; re uirtute magnus.
Nequaquam conuenit magnanimo cedere lacescenti : neque iniuriam inferre.
Magnanimus nisi bonus existat oīo ridiculus uidebitur.
Honorem non meretur qui paruus est.
Honor est uirtutis premium & tribuitur bonis
Cap.ix. Videtur magnanimitas ceu ornatus quidam esse uirtutum : nam maiores illas facit :& sine illis non est propter q̄ difficile ē uere magnanimum esse:non enim possibile est absq; accumulata probitate.

Ex lectione.viiii.

Magnanimus ī magnis quidem honoribus a grauibus uiris habitis moderate lætabitur:quasi debitis potius :aut ēt minoribus.
Virtuti perfectæ satis dignus honor haberi non potest.
Magnanimus inhonorationē paruipendet:nō enim erit iuste circa illum
Magnanimus circa diuitias:& circa potentiam :& circa omnē ꝓsperitatē duersitatēq; utcūq; accidant moderate se habebit :nec prosperis gau-

debit nimiũ :nec aduersis nimium turbabitur.
Potentiæ & diuitiæ propter honorẽ expetuntur.
In bono excellẽs honorabilius est.
Secũdũ uirtutẽ solus bonus honorabilis ẽ:at cui uirtus & potentiæ & diuitiæ existunt:is magis honore dignus est.
Absq; uirtute secundas res moderate ferre non facile est.

Ex lectione.x.&cap.x.

Magnanimus nec parua nec frequenter adit pericula:ob id.s.q pauca sũt quæ ab illo extimentur : sed magna adit :& quando illis se præbet uitæ suæ nõ pcit:quasi indignum sit oĩo uiuere.
Magnanimus benefacere aliis promptus est:bene suscipere aũt pudet:& in retribuendo excedit.
Videntur hoĩes cõmemorare in quos ipsi beneficia cõtulerunt : a quibus uero acceperunt nõ;uidentur cõmemorare :inferior enim ẽ q̃ beneficiũ accipit ab eo qui confert.
Magnanimi est neminem præcari aut certe uix obsequi uero prompte.
Magnanimi ẽ erga hoĩes ĩ dignitate aut diuitiis cõstitutos magnũ se gerere erga mediocres uero conuenientem.
Magnanimus pauca quidẽ aggreditur:sed magna certe atq; præclara.
Necesse est magnanimum ut palam oderit palamq; amet : nam occultare timidi est.
Magnanimus ueritatem magis quam opinionem curabit :& loquetur & aget palam contemptor enim est:ideo audex:audex uero ideo contemnẽs:ac ferox est.
Magnanimi ẽ ad aliũ nõ posse uiuere nisi ad amicũ:seruile nãq; id ẽ:itaq; oẽs adulatores seruiles & oẽs humiles adulatores.
Magnanimus nõ admirator erit quia sibi nihil uidetur magnum :
Magnanimus nõ erit odii tenax :nõ enim est magnanimi refricare aĩo p̃sertim mala:sed magis paruipendere :
Magnanimus de hoĩbus nõ multũ loq̃tur :nã nec de se dicet :nec de aliis nõ.n.sibi cure ẽ ut laudetur:nec ut alii uituperentur.
Magnanimus nõ laudator est:quapropter nec maledicus:nec de inimicis nisi cum inuehitur.
Magnanimus de necessariis aut minutis minime querulus est aut præcator .nã ita se habere eius est qui ista curet.
Motus magnanimi tardus esse uidetur:uox grauis:& locutio firma:nõ.n. ꝓperat qui paucis intẽdit:neq; uehemẽs ẽ q nihil magnũ putat:uolubilitas aũt linguæ ac properatio illorum de cã fit.

Ex lectione.xi.

Pusillanimis malus nõ uidetur:cũ nemini maleficiat:sed certe aberrat nã cũ bona mereatur se ipsum priuat his quibus dignus ẽ:& si dignũ bõis

nō putat:& se ipsum ignorare uidetur abstinetq; a præclaris rebus exercitiisq; quasi indignus sit.

Tumētes & inflati demētes sūt & ignorātes sui:tāq̄.n.digni sint honorabilia īuadūt moxq; redarguūtur uestituq; se ornant & gestu & huiusmōi fortunasq; suas iactant :ac palā eē uolūt ut per illas honorentur.

Opponitur magnanimitati pusillanimitas magis quam īflatio:nā frequētior est atq; deterior.

Ex lectione.xii.& cap.xi.

Est q̄dā uirtus circa honoris sine noīe q̄ ad magnanimitatē ꝓxime accedit quēadmodū liberalitas ad magnificētiā:ābæ.n.istæ a magnitudine absunt : & circa mediocria paruaq; nos disponunt ut oportet:

Interdū ambitiosū quasi uirilē ac gloriæ cupidū:& remissum quasi humanū & modestum laudamus:

Ex lectione.xiii.& cap.xii.

Mansuetudo mediocritas est circa iram.

Qui ꝓ q̄bus oportet:& cōtra quos oportet irascitur:& p̄terea ut oꝫ & q̄ñ & q̄nto tp̄e laudatur & mansuetus hic erit:

Vult māsuetus q̄etus eē:nec a ꝑturbatiōe d̄ferri:sed ita ut rō ꝑcipit ī his & ad tantū tp̄s insensū eē:magisq; indefectu peccare uidetur.

Nō est uindex mansuetus sed magis clemens.

Qui nō irascūtur ī q̄bus oportet nec ut oportet:nec quādo :nec aduersus quos oportet:stupidi uidentur:uidētur.n.neq; sentire neq; dolere:neq; resistere.

Perferre cōtumelias & suos negligere seruilæ est.

Malū se ipsum destruit:& si integrū undequaq; sit ītollerabile est.

Iracūdi irascūtur celeriter & ꝓ quibus nō oportet:& magis q̄ oportet:sed cito desistunt qd̄ ī ipsis optimū ē:euenit aūt id q̄a nō cōprimūt irā :sed eā reddūt ac se se ostendunt ꝑp acuitatē :subindeq; cessant.

Excessiue acuti sūt q̄bus sūma īest bilis:& ad oē & ī oē iracūdi sunt.

Amari difficile placantur :& longum irascūtur tp̄s q̄a irā cōprimūt:cessatio autem fit quando redditur :nam ultio cessare iram facit :uoluptatem pro ira patiens:sed donec id non fit iram retinent :nam quoniam oculta est ira :illi mitigandæ intendit nemo:ut uero in se ip̄a digeratur tempore indiget.

Amari sunt plurimum molesti sibiipsis & amicissimis.

Acerbos dicimus q ꝓ q̄bus nō oportet :& magis q̄ oportet :& lōgius tp̄s īsensis sūt:nec placātur sine supplitio & pœna.

Qui parum transgreditur circa iram non uituperatur siue in magis siue ī minus :interdum enim deficientes laudamus & mansuetos uocamus & irascentes uiriles:quasi ad dominandum aptos.

Ex lectione.xiiii.& cap.xiii.

Diffi. In uita atq; communi usu uerborum & actuum quidam sunt qui placendi studio laudant omnia nec aduersantur:putantes oportere minime se molestos cuiquam esse:hos assentatores uocamus.

Diffi.In cunctis dissidentes nec offendere quicquam uerentes inhumani & contentiosi uocantur.

Mediocritati istorum nomen non e:sed amicitiæ uidetur similis esse: sed differt ab amicitia q affectu caret :nec ad eos reflectit quibus conuersatur :non enim amore uel odio:sed quia ipse talis e ea recipit quæ oportet :& erga notos & ignotos consuetos & inconsuetos similiter facies ut decet.

Non conuenit similiter familiarium & extraneorum curam habere : nec eodem modo eis molestum esse.

Diffi.Qui placere omnibus studet si uoluptatis causa: nec ob alium quicquam illud agat:lasciuus dicitur:si uero utilitate quandam inde adipiscatur in pecuniis aut in re pecuniaria :adulator :at qui oibus se opponit inhumanum & contentiosum dicimus esse.

Ex lectione.xv.& cap.xiiii.

Videtur ostentator affingere speciosa cum no adsint sibi uel maiora qua adsint :ironicus uero cotra quæ sibi adsunt negat uel minora facit :medius autem alteruter quida est & uita & sermone uerax is enim fatetur quæ sunt circa se nec maiora aut minora facit.

Quisq; qualis ipse est:talia agit & dicit :& ita uita uiuit: nisi alicuius gratia agat.

Mendatium ipum per se improbum est ac uituperatione dignum:uerum autem probum ac laudabile.

Magis ostentator quam ironicus uituperandus est.

Qui res fingit maiores quam sint :si quidem nullius gratia: prauus quodammodo uidetur:no enim gauderet mendatio :uanus tamen potius est qua malus qui uero alicuius gratia:si gloriæ & honoris: no minus uituperandus est quemadmodu ostentator:si lucri ca deformior e ii.n. ea fingunt quorum usus ad proximos pertineat & quæ clam esse possint: ceu medicum: aut aurispicem egregium.

Ironicos sua attenuantes urbaniores esse constat:no enim lucri causa faciunt:sed ut fugiat tumiditatem :maxime uero ii gloriosa negat ut socrates faciebat.

Diffi.Qui parua & manifesta fingunt gloriosi dicuntur:& facile spernendi sunt.

Vestitus excessus &defectus nimius ostentationem quandam habet

Qui modeste ironia utuntur :ac circa ea quæ non nimis ante oculos posita ac apparentia sunt ironizant urbani uidentur.

Ex lectione.xvi.& cap.xv.

Diffi. Qui magis quam oportet risúm mouent scurræ uidentur eẽ:& onerosi sunt nam risum sequuti magis cogitant queadmodũ mouere illũ possint:quam queadmodum honeste loquantur:nec queq; offendant

Diffi. Qui nec dicunt aliquid iocundum nec alios dicere patiuntur rudes & agrestes uidentur.

Diffi. Qui cum moderatione iocatur comis appellatur.

Quemadmodum corpora ex motibus iudicantur :ita & mores.

Redũdante risu &plærũq; gaudentibus ioco &salibus magis quam oportet scurræ quoq; placent:atq; ita nuncupantur quasi comitatem habeát &sint elegantes.

Ingenui iocus differt ab eo qui est seruilis:& docti ab eo qui ẽ indocti: & refert hoc non parum ad honestatem.

Quæ quis audire sustinet hæc & facere uidetur.

Locus in aliquem dictus conuitium est

Cum legum latores nonnulla conuiciari prohibent oportebat forsitan & iocari.

Vrbanus & ingenuus ita se in iocis habebit quasi ipsa lex ĩ ipo existat.

Scurra iferior est q̃ ridiculus nec sibi ipsi nec aliis parcit modo risum mouere queat.

Cessatio & iocus necessaria uidentur in uita.

Ex lectione.xvii.& cap.xvi.

De uerecundia non ita loquẽdũ est quasi de aliqua uirtute:nã affectui magis quam habitui similis est.

Diffi. Verecundia timor quidam est dedecoris.

Timor fit in rebus grauibus.

Erubescunt uerecundantes :morté uero timentes pauescunt:

Non oĩ ætati cõgruit uerecundia:sed iuuenili:putamus.n.eos q̃ in huiusmodi ætate sũt uerecundos eẽ oportere: propterea q̨ illi cupiditatibus obnoxii uerecũdia prohibentur in multis delinquere.

Laudamus ex iuuenibus uerecũdos:seniorem uero nemo laudat q̨ uerecũdus sit:nihil enim ab eo fieri censemus qd' sit uerecũdia dignum.

Verecũdia non est probi :siquidem prouenit ex improbis.

Si alia secũdũ ueritaté:alia scd'm opinioné turpia sunt:neutra agéda sunt

Ita se habere:ut si faciat quicquam tale uerecũdetur:& propter hoc putare probum esse:absurdum est.

In uoluntariis uerecundia est.uolés enim probus uir nunq̃ faciet praua.

Probitas ex suppositione non est circa uirtutes:

Impudentia improbum est:&non uerecundari cum male agat.

Continentia uirtus non est:sed quædam mixta

Propositiones ex quinto libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & cap.i. Diffi.

Vstitia ē habitus per quem iustorum operatores sūt & p quem agunt & uolunt res iustas.

Iniustitia est per quam operantur & uolunt iniusta.

Nō eodē mōres se habet in sciētiis & in potētiis & hītibus :nā scia & potentia uidētur eandē eē cōtrarioꝝ: hītus uero cōtrarius cōtrarioꝝ nō est ceu a sanitate sana fiunt nō aūt cōtraria.

Sæpe cognoscitur cōtrarius habitus a contrario :& sæpe habitus a subiectis cognoscuntur.

Seqtur ut plurimū si alteꝝ oppositoꝝ multipliciter dicitur & alteꝝ multipliciter dici.

Cap.ii. Iniustus uidetur eē & q cōtra leges facit:& q plus appetit:& iniquus:& iustus erit q scd'm leges facit & qui æquus est.

Iniustus plus appetēs circa bona quidē erit nō tamē oia:sed circa illa in qbus fortuna pspera uel aduersa locū habet :q̄ sūt simpliciter bona semper :ueꝝ alicui non semper.

Hoies illa bona q.f.nō semp sibi bona existunt præcantur & quærunt : at nō oportet :sed præcari quidem debent quæ simpliciter bona sunt:sibi quoq; esse bona appetere.

Iniustus nō semper plus eligit:sed minus in simpliciter malis.

Iniqtas cōpræhēdit oēm iniustitiā:& cōe quoddā est ad oēm iniustitiam

Ex lectione secunda.

Oia quæ a legibus proficiscūtur quodammodo iusta sunt.

Leges in oibus puidēt cōiectantes aūt cōem oium utilitatē aut optimoꝝ aut principū:uel scd'm uirtutē:uel secūdū aliū quemdam talē modum

Lex recta dicitur q̄ posita est recte deterior aūt q̄ icōsulte posita est.

Cap.iii. Iustitia quæ secundum leges est uirtus est perfecta non simpliciter :sed ad alium & multotiens excellentissima uirtutum eē uidetur : & neq; hesperus neq; lucifer ita admirabilis.

In prouerbio dicimus omnes simul uirtutes iustitiæ inesse: & perfectam maxime quoniam perfecte uirtutis est usus:& q eam habens ad alium quoq; uti potest uirtute:& non solum ad se ipsum.

Multi in propriis uirtute uti possunt:sed in his quæ ad aliū sūt nō possūt

Videtur præclarum esse id biantis magistratus uirum ostēdit:ad alterum enim & in communi magistratus geritur.

Deterrimus est qui ad se ipsum & ad amicum utitur prauitate :optimus uero qui non ad se ipsum : sed ad alium utitur uirtute :id enim opus difficile.

Legalis iustitia non pars uirtutis :sed tota atq; integra uirtus est neque

contraria eius iniustitia uitii pars est:sed tota atq; integra uitiositas.

Ex lectione.iii.& cap.iiii.

Est quædam iniustitia ueluti pars totius iniustitiæ:& iniustum quiddã in parte totius iniusti quid contra leges fit.

Si lucrandi causa mœchatur quis & accipit :iniustus quidem sed non in temperans uidetur:si uero erogat & patitur propter libidinem :intemperans magis uidetur esse q̃ plus appetens.

Particularis iustitia circa honorem:aut pecunias:aut salutẽ :aut circa hæc omnia si uno nomine ualeremus complecti :legalis uero circa omnia in quibus uir bonus uersatur.

Cap.v. Lex præcipit uiuere secundum unãquãq; uirtutem :& unũquodq; uitium prohibet.

Ex lectione quarta:

Particularis iustitiæ una species in distributione consistit uel honoris uel pecuniæ:uel aliorum quæ talia sunt ut diuidi possint inter eos qui in societate ciuili uersantur.

Alia species particularis iustitiæ in commertiis hominum corrigẽdis existit :cuius duæ partes sunt:nam commertiorum alia sunt uoluntaria ceu emptio uenditio:mutuum :fideiussio:commodatum : depositum: locatum &huiusmodi:alia inuoluntaria:

Commertia uoluntaria dicuntur quia principium ipsorum uoluntarium est.

Commertiorum in uoluntariorum alia clandestina sunt:ut furtum:incestus :ueneficium: dolus: fraus:dolosa:necatio:falsum testimoniũ :alia uiolenta : ut uerberatio:nexus mors:rapina:orbatio.:conuitium: contumelia.

Cap.vi.Hinc pugne &incusationes oriuntur cum æqui non æqua :&non æqui æqua habent:& tribuunt.

Iustum quod indistribuendo consistit secundũ dignitatem quãdam esse oportere fatentur omnes.

Ex lectione.v.

Proportionalitatẽ habere non solum unici numeri est:sed totius numeri Proportionalitas & æquitas proportionis in quatuor ad minus.

Discreta proportionalitas quod in quatuor: consistat manifestum est: sed & continua est in quatuor : nam uno ut duobus utitur: & bis dicit.

Iustum proportionem habet :& eius proportionalitas in quatuor cõsistit ad minus iniustum aũt proportione caret.

Est magis eligendum minus malum :quam maius.

Ex lectione.vi .& Cap.vii.

Iustum quod in cõmertiis consistit æquũ quidam est :sed nõ scd'm ꝓpor

tionalitatem geometricam sicut est in iusto distributiuo:sed secũdum arithmeticam.

Nihil differt utrum bonus a malo abstulerit :an malis a bono :sed ad differentiam dãni lex respicit solum.

Ire ad iudicẽ:id ẽ ire ad ius:nam iudex eẽ debet uelut animatum ius

Ex lectione.vii.

Habere plus quã suũ lucrari dicitur minus aũt quã ab initio damnari

Ex lectione.viii.&cap.viii.

Si in magistratu constitutus percusserit repercuti nõ licet:at si magistratũ quis percusserit non solum repercutiendus ipse est uerum etiam supplicio afficiendus.

In repatiendo scd'm proportionẽ consistit ciuitas:

Retributio gratiarum est ꝓpriũ:remunerandus est enim qui munus cõtulit:ac rursus ipse incipere debet qui suscepit.

Non ex duobus medicis fit societas:sed ex medico & agricola: & oĩo ex inæqualibus :uerum hæc æquanda sunt.

Ex lectione.ix.

Oportet uno aliquo cuncta metiri:&hoc est secundum ueritatem indigẽtia quæ oĩa continet:nam si nullius indigerent uel non similiter :uel non erit permutatio.

Veluti subsidiũ cõmutãdaꝝ reꝝ numus cõpositus ẽ:&ob hoc numus uocatur:ꝗ nõ a natura sed a lege quæ nomos dicitur est inductus.

Pro futura ꝑmutatione facienda cũ opus fuerit:si alteꝝ nihilo idiget numus quasi expromissor quidam nobis est.

Sine permutatione societas non ẽ:neq permutatio sine adequatiõe neq adæquatio sine mensura.

Numus oĩbus mensuram adhibet:nã oĩa metitur numus.

Ex lectio.x.& cap.ix.

Iustitia est uirtus ꝑ quam iustus dicitur iusti operator scd'm electionẽ ac tributor sibi ad aliũ:& alteri ad alteꝝ.

Iustus non est qui cõmodi plus sibi:minus aũt proximo tributor est:incõmodi uero contra est.

Ex lectione.xi.

Si coeat quis cũ muliere sciẽs cũ ꝗ :sed nõ ꝑ electiõis pricipiũ sed pp aĩ ꝑturbationẽ:iniustum quidem facit :sed nõ iniustus est.

Diffi. Iustum ciuile est quod est sociale ad uitam ut sufficiens sit ad libertatem & æqualitatem uel secundum proportionem uel secundum numerum.

Iustum politicum in illis est in quibus & lex ad ipsos est.

Lex est ad illos in quibus iniustitia esse potest.

Iudicium est iudicatio iusti & iniusti.

In iuſtitia eſt ſibi plus tribuere ex ſimpliciter bonis :minus autem ex ſimpliciter malis propter quod non ſinimus principari hominē: ſed rationem: quia ſibi hoc ageret & tyrannus efficeretur.
Magiſtratus eſt cuſtos iuſti:ꝙ ſi iuſti & æqui:
Magiſtratibus merces quædam tribuenda eſt:honor ſcilicet & gloria:quibus autem hæc non ſufficiuut ii ſunt tyranni
Cap.x. Dominicum ac paternum ius non idem eſt ciuili :ſed ſimile:nō.n. eſt iniuſtitia ad ſuum ipſius ſimpliciter.
Filii & quæ impoteſtate ſunt quādiu non ſeparata fuerint a patre uel a domino tanquam illius partes ſunt.
Nemo ſibi ipſi nocere uult quapropter nec iniuſtitia eſt ad ſe ipſum.
Cap.xi. Magis ad uxorē ius ciuile eſt:quam ad filios & quæ ſūt i pōtate.
Ius ad uxorem œconomicum eſt:& alienum eſt a ciuili iure.

Ex lectione.xii.

Ius ciuile alterum naturale eſt:alterum legitimum.
Diffinitio. Ius naturale eſt quod ubiq; eandem habet uim:non quia ſic uideatur uel non.
Diffi. Ius legitimū eſt quod nihil abinitio referebat hoc uel illo mō eſſet ſed poſtquam lata eſt lex refert.
Quod naturale eſt id immutabile eſt:& ubiq; eandem habet poteſtatem.
Apud deos nihil naturale mutabile eſt:apud nos certe aliquid ē naturale mutabile:non omne quidem.
Natura dextra melior eſt:fieri tamen poteſt ut omnes ambi dextri ſint
Cap.xii. Iura quæ non ſunt naturalia ſed humana non eadem ſunt ubiq;: nam neq; reſpublica eadem :ſed una duntaxat ubique ſecundum naturam optima.
Differunt iniuſtū & iiuſtificatio item & iuſtum & iuſtificatio iniuſtum eſt eſt enim natura uel ordinatione:hoc autem ipſum poſtquam factum ē iniuſtificatio eſt:ante uero quam fiat nō ēſt iniuſtificatio ſed iniuſtum eodem modo & iuſtificatio.
Diffi. Iuſtificatio eſt iniuſtificationis correctio.

Ex lectione.xiii.

Iuſtificatio & iniuſtificatio determinantur ſecundum uoluntarium & inuoluntariū :cum.n. quis uolens facere uituperatur & iniuſtificatio eſt.
Iniuſtum erit quoddam :ac nundum iniuſtificatio :niſi hoc addito:ut uolens quis faciat
Voluntarium eſt quando quis in poteſtate ſua exiſtens ſciēs & non ignorans neq; quem :neq; quo aliquid operatur.
Multa ex his quæ natura exiſtūt ſcientes agimus & patimur quorum nullū neq; uoluntarium neq; inuoluntarium eſt:ceu ſeneſcere uel mori.
Eoꝝ quæ uolentes facimus alia cum electione :alia ſine electiōe facimus

Cum electione facimus quando deliberatio antecessit:sine electiõe cum non antecessit deliberatio.

Cap.xiiii. Per ignorantiam peccata sũt:quando nec quem:nec quod :nec quo :nec cuius gratia intelligebat hoc egit.

Quando præter propositum nocere fit infortuniũ est quando aũt nõ præter propositum:sed sine malitia error est.

Quando sciens:sed non deliberatione præmissa facit:iniuria uel iniustificatio est: cuius generis sunt omnia quæ per iram aut cæteras perturbationes animi committuntur:& hæc committentes peccãtesq; nõ pp ea iniusti & mali sunt :nõ enim ob improbitatem cõmiserunt sed quãdo cũ electione iniusti & improbi sunt.

Non incepit nocere qui per iram facit:sed qui prouocauit.

Apparens iniustitia existit ira.

Qui insidiatur non ignorat.

Inuoluntario℞ alia sunt in quibus uenia locũ habet:alia ĩ qbus nõ habet.

Quæcunq; nõ ignorãtes solũ :ue℞ ẽt p ignorãtiã delinquũt hoĩes ignoscẽda sũt q̃cũq; uero nõ p ignorãtiã:sed ignorãtes qdẽ pp pturbationẽ aĩ nõ naturalem neq; humanã delinquũt :non sunt ignoscenda.

Ex lectione.xiiii.& cap.xv.

Impossibile est accipere iniuriam non inferente aliquo :aut iuste corrigi non iuste agente aliquo.

Diffi. Iniuriam facere est simpliciter aliquẽ uolẽtem lædere & scientẽ quẽ & quo :& quomodo præter illius uolũtatem

Nullus uult id quod non putat esse frugi.

Ex lectione.xv.&cap.xvi.

Manus & seruus iubentis non iniuriatur quidem:facit tamen iniusta.

Non facile est iustum esse.

Scire mel & uinum & eleborum & adustionem perfacile ẽ: sed quẽadmodũ ad sanitatem tribuenda sint & cui &quando:tãta est difficultas quãta est medicum esse.

Ex lectione.xvi.& cap.xvii.

Aequum græce epiices iustum non est quod est secũdum legẽ:sed qđ secũdum emendationem legis

Peccatum nõ est in lege nec in legis latore:sed in natura ipsius rei quoniã uniuersaliter de quibusdam dici non potest.

Quãdo lex uniuersaliter loquitur & accidit qđ pter uniuersale:tũc rectũ ẽ ut q̃ omisit legis lator & defecit ĩ simpliciter loquẽdo: emẽdetur omissum:qđ & legis lator ipse si adesset utiq; diceret :licet iam legẽ tulerit.

Diffi. Natura æq hæc ẽ emẽdatio.s.legis qua omissum erat pp uniuersale

Quædam sunt ut de ipsis lex ferri nõ possit:itaq; decreto opus est:nã indefiniti indefinita regula est

Diffi. Aequus uir est qui nō exacte amplectitur ius impeiorem partē :sed de suis commodis detrahi patiatur :& si lege se tueri possit : & habitus iste bonitas & æquitas græce epiicia dicitur:nec aliud est quam iustitia quædam.

Ex lectione.xvii.

Quæ non iubet lex uetat.

Occidēs se ipsū uolēs:iniuriā facit ciuitati :sibi aūt nō :q̄a uolens patitur: nulli autem uolenti iniuria fit.

Ciuitas pœnam constituit occidenti se ipsum :& est quædam ignominia aduersus illum qui se ipsum necauit:quasi ciuitati iniuriam facienti.

Qui ab alio lesus idem facit aduersus illum :non uidetur iniuriā facere

Et facere & pati iniuriam utraq; praua sunt:uerum tamen peius est facere iniuriam:nam id cum prauitate ē & uituperatur :sed pati iniuriam sine prauitate est & sine iniuria.

Per se pati iniuriam minus est malum :sed per accidens nihil prohibet esse maius.

Quæ per accidens sunt eorum nō est cura arti:

Quemadmodum parenti & imperanti esse adinuicem aliquid iustum cō tingit:sic & rationi & appetitui.

Propositiones ex sexto libro æthicorum secundum iterprætatiōem Leonardi aretini.

Ex lectione prima & cap.ii.

Væ sunt animi partes altera rationem habens :altera irrōalis.

Partis habentis ratiōem:una est qua p̄spicimus illa talia quo℞ principia non aliter se habere possunt altera qua ea quæ aliter se habere possunt:&harum altera uocatur scientifica altera rōci natiua:nam consultare & ratiocinari idem est.

Ex lectione.ii.& cap.tertio.

Tria sunt in animo quæ rei agendæ ueritatisq; dominentur sensus intelle ctus & appetitus.

Sensus nullius rei agendæ principium est id ex eo patet q̄ bæstiæ sensum quidē habent rerum uero agenda℞ participes non sunt.

In mente est assentire & dissentire:in appetitu autem sequi & uitare.

Contemplatiuæ mentis quæ nec in agendo nec in faciendo est:laus &ui tuperatio in uero & falso consistit: hoc enim est totius intellectiui opus:actiui uero intellectiui ueritas consentanea appetitiui recto

Rei agende principium est electio unde motus est:sed nō cuius gratia:ele ctionis aūt principium est appetitus & ratio quæ alicuius gratia est.

Non absq; mente & intellectu nec absq; morali appetitu est electio.

Bene agere in rebus & male agere sine intellectu non est:sed mens ista

scilicet speculatiua nihil mouet:uerum illa quæ gratia alicuius e & acti ua:hæc enim in agendo princeps est.

Aut intellectus appetitiuus est electio aut appetitus intellectiuus.

Non est eligibile quicquam ex iam factis.

Factum ne factum si fieri non potest :itaq; recte agathon:hoc solo priuatur deus infecta facere quæcunq; sunt facta.

Ex lectione.iii.& cap.iiii.

Sunt uirtutes quibus animus uerum perspicit assentiendo aut dissentiendo quinq; numero hæc autem sunt ars : scientia : prudentia : sapientia: intellectus.

Existimatione & opinione falli contingit.

Omnes sic accipimus: ut id quod scimus aliter se habere nõ possit.

Ex necessitate scibile est:sempiternum ergo:nam quæ ex necessitate sunt ea plane omnia sempiterna : sempiterna autem sine generatione & corruptione sunt.

Doctrina omnis ex præcognitis fit.

Principia sũt ex quibus est syllogismus:quorum autem non est syllogismus eorum est inductio.

Diffi. Scientia est habitus demonstratiuus

Cap.v Eius quod recipit aliter se habere :quiddam est quod fieri:quiddam quod agi potest.

Aliud est facere :aliud agere :itaq; habitus cum ratione factiuus :aliud est quam habitus cum ratione actiuus nec alter in altero continetur.

Neq; actio est factio :neq; factio est actio.

Diffi Ars est habitus quidam cum ratione factiuus.

Ars est eorum quæ possunt esse & non esse :& quorum principium est in faciente:non autem in eo quod fit :non enim eorum quæ necessario fiunt ars est:neq; eorum quæ sunt secundum naturam :nam hæc in se ipsis habent principia.

Ars & fortuna circa eadem quodammodo uersantur:ut agathon ait: ars fortunam adamauit fortuna artem.

Diffi. Inertia est ratione falsa habitus factiuus circa id quod aliter se habere potest.

Ex lectione.iiii .& cap.vi.

Prudentis est uiri bene cõsulere posse circa illa quæ sibi bona & utilia sũt non particulariter :puta qualia ad sanitatem uel robur :sed uniuersaliter ad totius uite statum bene dirigendum.

Consultat nemo de his quæ impossibilia sunt aliter se habere:neq; de his quæ ipse agere non potest.

Quorum principia aliter se habere possunt horum non est demonstratio nam omnia possunt mutari.

Prudentia non est scientia:quia id quod agitur potest aliter se habere:nec ars quia alius est finis agendi quam faciendi.

Diffi Prudentia est habitus uerus cum ratione :qui in his agendis uersatur quæ sunt homini bona &mala

Faciendi alius finis est: agendi uero non alius est :est enim id ipsum finis bene agere.

Periclem & alios huiusmodi prudentes dicimus quia illa quæ sibi &aliis utilia sunt ꝑspicere ualent: esse autē huiusmodi putamus illos qui publicis priuatisq̧ rebus administrandi sunt apti

Temperantia dicitur prudentiæ conseruatrix:conseruat enim huiusmodi iudicium non enim totum iudicium corrumpit ac peruertit uoluptas & dolor ueluti ꝙ triangulus duobus rectis equales habet:uel nō habet sed illud in agendo nersatur.

Principia rerum agendarum sunt quorum gratia illa aguntur &ei qui corruptus estob uoluptatem uel dolorem repente huiusmodi nō apparet principium:nam uitium corruptiuum est principii.

In arte is qui sponte delinquit potior est :in prudentia uero contra queādmodum & in uirtutibus :quare prudentia uirtus quædam est:& non ars.

Prudentia non est habitus cum ratione solum: (sed scilicet etiam cum appetitu): signum autem est quod obliuio huiusmodi habitus est sed prudentiæ non est.

Ex lectione.v.& cap.vii.

Diffi Intellectus habitus principiorum est

Cap.vii. Sapiētiā ī artibus attribuimus illis qui excellentissimi sunt:ueluti phidiam lapidarium:& polycletum statuarium :nihil aliud in hoc ꝑ sapientia intelligentes quam uirtutem artis:

Exactissima scientiarum est sapientia.

Oportet sapientem nō solum quæ a principiis manant scire:uerum etiā circa principia uirtutem tenere:

Ex lectione.vi :

Sapientia est intellectus & scientia:ac ueluti caput habens scientia præciosissimorum:

Est absurdum si quis putet scientiam ciuilem :aut prudentiam studiosissimam esse:nisi optimum eorum quæ in mundo sunt hō existit.

Bestiarum quasdam prudentes esse homines aiunt quotcunq̧ circa uiam suam prouidentiam habere uidentur.

Et si optimum sit homo animalium:alia tamē sunt multo diuiniora quā homo secundum naturam:ueluti ista præclarissima ex quibus mundus consistit.

Anaxagoram & thalem & huiusmodi homines sapientes esse dicunt: sed

non prudentes quia uidentur illos propria commoda ignorantes:&il la quæ sunt eximia quidem & admiranda & difficilia ac diuina scire ipsos aiunt:inutilia tamen:quoniam non humana querunt bona.

Simpliciter bene consulere dicendus est ille qui quod optimum est ho mini in rebus agendis id ratiocinando coniectura assequitur.

Prudentia non est uniuersalium solum uerum etiam singularia oportet cognoscere actiua enim est

Actio in singularibus uersatur ex quo fit ut quidam nescientes efficato res sint in agendo:& inter cæteros qui experimentum habent.

Si quis sciat ꝙ leues carnes facile digeruntur & salubres sunt:sed quæ sit leues carnes ignoret:non faciet sanitatem:sed qui sit ꝙ auium carnes leues sunt & salubres faciet magis.

Prudentia idem habitus est & ciuilis:essentia tamen nequaquam eadem est ipsis.

Eius quæ circa rempu.uersatur:alia est ueluti præsidens quædam ac ma gistra prudentia in legibus ferendis:alia i singulis agēdis cōsultādisq; uersatur quæ communi nomine ciuilis dicitur.

Decretum agibile est ut postremum (idest singulare).

Res sua cuiusq; quemadmodum administranda sit obscurum est ac diffi cile cognitu:huius uero signum est:ꝙ iuuenes quidem & geometræ& mathematici fiunt & sapientes in huiusmodi:ac prudentes fieri non ui dentur:causa huius est quod in singularibus est prudentia quæ per ex perimentum nobis īnotescit:iuuenis autem non est expertus:longitu do enim temporis experimentum facit

Puer mathematicus quidem fieri potest:sapiens autem uel physicus nō potest:nam mathematica per abstractionem sunt:horum autem expe rimento principia:

Mathematica non credunt idest mente attingunt pueri:sed dicunt

Error aut circa tota rem in consulendo existit:aut circa particularia.

Intellectus est terminorum quorum non est ratio.

Ex lectione.viii.&cap.x.

Bene consulere non est scientia:non enim querunt homines de quibus sciunt.

Bene consulere non est bona coniectatio:sine discursu enim & subito cō iectatio est:consultatio uero in longo tempore:unde dicunt:exequi ue lociter consulta oportere:cōsultari uero tarde.

Solertia alterum & bene consulere est. est enim coniectatio quædam solertia.

Bene consulere non est opinio:opinio enim non quæstio:sed iam as sersio quædam est:qui autem consulit siue bene siue male querit ali quid & cogitat.

Opinionis directio ueritas est:
Incontines ac flagitiosus quod sibi propositum est ratocinãdo assequetur itaq; recte consulit licet magnum amplectatur malũ.
Diffi. Bene consulere est rectitudo consilii quæ bonum assequitur: per qd' oportet: & ut & quando.

Ex lectione. viiii. & cap. xi.

Sagacitas non idem est quod scientia uel opinio: nam omnes sagaces esse possent.
Circa idem sagacitas est & prudentia: nõ sunt autem idẽ: nam prudentia præceptiua est: quod enim agendum sit uel non eius est finis at sagacitas diiudicatiua est solum.
Idem est sagacitas & bona intelligentia: & enim bene sagaces & bene intelligentes idem sunt.
Cap. xiii. Sententia secundum quam bene sentire dicimur & sentẽtiã habere: boni & æqui rectum iudicium est.
Bonum & æquum uirum dicimus eẽ maxime miti sententia: & æquum esse circa quædam ignoscere.
Ignoscere est sentire recte iudicando circa æquitatem.
Cap. xiiii. Natura nemo sapiens est
Non minus in herendum est expertis & senioribus uel prudentiũ opinionibus atq; sententiis sine demonstratione: quam demõstrationibus ipsis: ueluti enim oculum per experientiam habentes principia discernũt

Ex lectione. x. & cap. xvi.

Opus perficitur secũdum prudentiam & moralem uirtutem: quia uirtus intentionem facit rectam: prudentia uero illa dirigit quæ ad hanc tendunt.
Non est uirtus moralis uegetatiuæ animæ: nihil enim in illa est utrũ agat uel non agat.
Est quædã potẽtia quã astutiã uocant: q̃ huiusmõi est ut ad subiectã itẽtionem agere intenta possit & ad effectũ perducere.
Si id ad quod intendimus rectũ sit: astutia laudabilis ẽ: sin aũt im pbũ: tũc est dolus: quapropter prudentes astutos & non dolosos eẽ dicimus.
Prudentia non est astutia: sed non absq; astutia est: habitus uero prudentiæ huic intuitu efficitur animi non sine uirtute.
Prauitas obliquat & falso errore labi facit circa principia re℞ agenda℞: q̃re ĩpossibile est prudentẽ esse quempiam nisi sit bonus.

Ex lectione. xi. & cap. xvii.

Omnibus uidentur natura quodãmodo mores in singulis subsistere: nã ut iusti simus & temperati & fortes & alia huiusmodi statim a natura habemus: sed tamen quærimus aliud quiddam proprie bonũ esse: ac talia aliter nobis adesse.

Pueris & bæstiis naturales sunt habitus :uerum absq; mente uidentur esse nociui quoniam quemadmodũ in robusto corpore sine intuitu se mouente contingit fortiter offendere :quia uisum non habent : sic & hic φ si accipiat mentem in agendo differt.

Vt in opinabili duæ sunt species astutia & prudentia sic in morali duæ sũt naturalis uirtus & propria :uerum harum quæ propria non sit sine prudentia.

Aiunt socratici uirtutes omnes esse prudentias & socrates φ omnes uirtutes putabat esse prudentias errabat quod uero non absq; prudentia recte dicebat.

Non solum habitus qui est secundum rectam rationem:sed ille qui est cũ recta ratione uirtus est.

Non possibile est quẽquã esse bonum uirum sine prudentia :neq; prudẽte sine morali uirtute.

Sermo quo disputare quis possit uirtutes abinuicem separari : recipiẽdus est in naturalibus uirtutibus at in his uirtutibus per quas simpliciter dicitur uir bonus nõ recipitur:simul enim cum prudentia quæ una est omnes simul existũt

Propositiones ex septimo libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

[C]irca mores fugiendorum tres sunt species uitium : incontinentia :immanitas.

Vitio & incontinentiæ contraria manifesta sunt:nam aliud uirtutem aliud continentiam uocamus :aduersus autem immanitatem maxime quis cõgrue opponet eam uirtutem quæ supra nos est heroicam quandam & diuinam.

Si ex hominibus fiunt dii per excellentiam uirtutis ut aiunt:talis utiq; erit is habitus qui immanitati opponitur.

Vt bestiarum non est neq; uirtus neq; uitiũ :sic nec dei: sed hæc quidem præciosior est quam uirtus:illa uero alterum quoddã genus i[m]pbitatis.

Cum raro contingat uirum quempiam esse diuinum:(ut lacones dicere consueuerunt cum aliquem admirantur :diuinus est inquiunt uir): sic immanem quempiam inter homines raro aiunt existere fit autẽ quandoq; propter morbos exorbitantes.

Eos qui alios homines malignitate excedunt hac infami immanitatis appellatione notamus.

Cap.ii.Si aliqua materia soluantur difficilia & relinquantur ea quæ probabilia uidentur sufficienter erit ostensum.

Idem est continẽs & constans in ratione :at in continens & qui rationem omittit idem.

In continẽs sciens quia praua sunt facit propter cupiditatem :continens

uero sciens ꝙ cupiditates prauæ sunt eas non sequitur propter ration̄e

Ex lectione.ii.& cap.iii.

Difficile est(:ut socrates putabat)si scientia assit aliud quicquam præualere:ac ueluti mancipium in seruitutem trahere.

Socrates neminem intelligentem facere contra id quod optimum sit putabat:sed eos qui faciunt per ignorantiam facere.

Prauitati non est uenia:neq; alii cuiquam uituperabilium:

Si cupiditates imbecilles sint & non paruæ nihil egregium est contineri:si paruæ & imbecilles nihil magnum.

Audientis sophisma ligatur mens cum acquiescere nolit conclusioni nō placenti:nec procedere ultra ualeat: quoniam quemdamodum soluat non habet

Qui uoluptates ex eo quod sequitur &eligit quod persuasus est:potior uidebitur esse quam is qui nulla ductus ratione:sed per incontinentiam facit:est enim sanabilior quoniam dissuaderi potest.

Incontinens prouerbio subiacet quo dicitur:si aqua fauces exsiccat quid iam potare oportet?nam si suasus ageret dissuasus utiq; cessaret.

Nullus incontinentias habet omnes.

Solutio dubitationis inuentio est ueritatis.

Ex lectioine.iii.& cap.iiii:

Quidā ex eo his quæ opinantur nō dubitāt sed putant se pro certo scire:nam quidam(ut heraclitus ostendit)non minus opinioni credunt quam alii scientiæ.

Cap.v. Dupliciter dicitur scire:nam & qui habet scientiam & non utitur &qui utitur scire dicitur.

Cum duo sit propositionum modi quibus in agendo uti oportet:nihil prohibet eum qui ambas habeat agere præter scientiam utēdo uniuersali:sed non particulari.

Differt uniuersale nam aliud in se est:ceu cūctis hominibus sicca prodeē aliud in re:ut hunc hominem uel hoc tale esse siccum.

Iræ & cupidines uenereorum ac huiusmodi quædam corpus distrahunt manifeste nonnullos etiam infurorem adigunt.

Dicere uerba:scientiæ nullum est signum:nam in huiusmodi perturbationibus scilicet cupiditatis & ire constituti demonstrationes &uersus empedoclis proferunt:& qui primo adiscunt:uerbumcomplectuntur quidem:sed nondum intelligunt:opus est enim ut cognata natura fiat:ad hoc aūt temporis spatium exigitur.

Alia est uniuersalium scientia alia singularium rerum quibus sensus iam dominatur:cumq; ex illis fit una:necesse est ut conclusiōi huic assentiat animus:& in his quæ factum requirunt statim agat:sicut si omne dul

se gustare oportet:hoc aũt dulce:tanq̃ unum aliquid de singularibus necessarium est eum qui potest nec prohibetur simul & hoc agere.

Potest quodlibet animæ membrum concupiscentia mouere:itaq; contingit ratione quodammodo & opinatione incontinentem esse.

Concupiscentia contraria est rationi:sed non opinatio.

Bæstiæ non sunt incontinentes:quoniam uniuersalis appræhensioné nõ habent:sed singularium phantasiam ac memoriam.

Cum ultima propositio:iuditiumq; sensitiui:& domina rerum agendaꝝ existat:hanc uel non habet in perturbatione constitutus:uel ita habet ut se habere nesciat.

Præsente illa quæ proprie uidetur scientia non fit perturbatio:nec illa trahitur superaturq; a pturbatiõe sed sensitiua:sicq; apparet quod tractauit socrates eunire:neminem scilicet scientem peccare.

Ex lectione.iiii.& cap.vi.

Circa uoluptates & dolores uersari continentes & incontinentes ac molles manifestum est.

Eoꝝ quæ uoluptaté efficiunt quædam sunt necessaria:ut quæ ad corpus pertinent:quali circa alimenta & uenereorum indigentiam:& alia huiusmodi ad corpus spectantia circa quæ temperantiam posuimus:q̃dã non necessaria:sed per se expetenda:ceu uictoria:honor:diuitiæ:&huiusmodi talia.

Qui ĩ his q̃ p se expetẽda sũt ultra rectã rõem q̃ ĩ ipsis ẽ excedũt:eos nõ dicimus ĩcõtinẽtes simpliciter:sed adiungimus pecuniaꝝ incontinentes & lucri & honoris & iræ.

Qui circa corporis uoluptates in quibus posuimus temperãtem & intemperanté excedit uoluptates amplectẽdo & dolores fugiendo famis ac sitis:caloris & frigoris:& omnium quæ sunt in gustu aut tactu non per electionem sed præter electionem & intellectum incontinens dicitur: non per aliquam additionem:sed simpliciter.

Temperantes & incontinentes circa eadem sunt: sed non eodem modo: sed temperantes quidem:eligunt:continentes uero non eligunt.

Magis dicimus intemperantem quicunq; uel non concupiscens uel parũ excedendo persequtur uoluptates & fugit mediocres dolores:q̃ hunc q propter uehementes cupiditates id agit:nam quid ille faceret si adesset cupiditas iuuenilis.&circa necssariorum indigentiã inuehemẽs dolor

Cap.vii In his quæ natura honesta sunt & bona non uituparantur homines ꝙ afficiatur ad illa ꝙ cupiant:ꝙ ament:sed quid ita ut modum excedant:prauitas tamen nulla est circa ista:similiter nec incontinentia.

Circa filios ac parentes excessus amoris improbus est ac uitandus.

Incontinentia non solum fugiendorum est: uerum etiam uituperabiliũ.

Ex lectione.v.& cap.viii.

Sicut prauitas alia simpliciter dicitur: alia secundum additionem: ueluti immanis aut insana: sic & incontinentia est alia immanis alia insana: simpliciter autem illa solum quæ est secundum incontinentiam.

Ex lectione.vi.& cap.ix.

Minus turpis est imtemperantia iræ quam intemperantia libidinis.

Quemadmodum ministri qui ueloces sunt: potius quam totum id quod eis dicitur audiant excurrunt: ac postea in agendo errant: & quemadmodum canes antequam consyderent an amicus sit si mouetur strepuerit latant: sic ira propter calorem & uelocitatem naturæ audiens quidem rationem sed non præceptum exaudiens: properat ad ultionem.

Ratio si scilicet uerum est: seu phantasia si scilicet falsum est iniuriam seu contumeliam ostendit: ira uero tanquam ratione concludens quod huic tali repugnandum sit statim insurgit: at libido si solum dixerit cogitatio uel sensus uoluptatem effici properat ad fruitionem quam obrem ira quidem sequitur rationem quodammodo: libido uero non turpior igitur libidinosus.

Naturalibus desyderiis magis est uenia si sequare.

Ira & indignatio naturalibus quiddam est quam libidines quæ excessiuæ sunt & non necessariæ: ueluti qui se excusabat quod patrem uerberasset: nam & ipse inquit patrem uerberauit suum: & ille rursus suum: qui & puerum ostendens inquit: & hic cum uir erit me: nam id nobis gentile est. & qui trahebatur a filio sistere præcepit ante ianum: nam & patrem suum eo usque a se tractum fuisse.

Magis iniusti sunt qui oculte insidiantur.

Iracundus non insidiatur: neque ira: sed palam est: libido uero contra: ut de uenere aiunt dolosam cyprigenam: & homerus fraus quæ abstulit mentem quamuis multum sapienti.

Nemo luxuriat dolens: sed qui per iram facit dolens facit.

Circa humanas uoluptates solum intemperantia est ac temperantia: atque ideo bæstias neque temperatas neque intemperatus dicimus nisi p similitudinem:

Minus mala immanitas est quam prauitas sed terribilior: minus improba enim semper prauitas est non habentis principium mens uero principium est.

Milies plura mala feceret malus homo quam bestia mala

Ex lectione.vii.&cap.x.

Qui uoluptatum excessus persequitur: aut per excessum: aut per electionem: & propter ipsas & non propter aliud exinde prouenienes: imtemperans est.

Necesse est intemperantem non esse talem ut pœniteat : itaque insanabilis est.

Deterior est qui non concupiscens facit aliquid turpe:quã si concupiscẽs uehementer :aut si non per iram percusserit:quam si iratus : nam quid hic ageret si etiam in perturbationibus esset constitutus ?quo circa intẽperans potior est quam ĩcõtinens.

Oponitur incontinenti contines:molli autem constans:

Constantia altera est a continentia :nam constantia in resistendo est:continentia uero in superando :est autem aliud resistere quam superare: quemadmodum non uinci quam uincere: quo circa potior est continentia quam constantia.

Qui deficit in his aduersus quæ plærisq; resistunt & ualent : hic mollis & delicatus est

Delitiæ mollicies quædam sunt.

Si quis uehementibus excessiuisq; uoluptatibus aut doloribus superatur mirandum est :sed uenia danda est ceu ii qui risum tenere conati accumulatum emittunt:ut accidit xenophonti.

Scytharum regibus mollicies inest propter genus quod tãquam effœminatum a uirilitate secessit.

Cap.xi. Iocosus intemperatus esse uidetur : est autem mollis :nam iocus relaxatio est.

Incontinentiæ hoc quidem temeritas:hoc autem infirmitas est : nam alii quidem consultantes non persistunt in his quæ statuerãt propter animi perturbationem :alii ob id quia non consyderant trahuntur a perturbatione.

Maxime acuti siue cholerici & melancholici ob temeritatem incontinenter agũt:acuti quidẽ propter uelocitatem:melãcholici uero propter uehementiã nõ expectant rationem ex eo q phantasiæ sequaces sunt.

Ex lectione.viii.& cap.xii.

Assimilatur uitium intemperantiæ hydroppisi :& ptysi:in continentia uero epilepticis illa enim continua hæc non continua improbitas est quare incontinentia uitium. scilicet intemperantiæ non est : sed aliquatenus fortasse.

Vitium .s.itẽpantie quidẽ latet : incontinentia uero non latet :& uitium qdẽ .s. intemperantiæ cum electione est incontinentia absq; electione.

Similis est incontinens iis qui facile inebriantur & a modico uino ac pauciore quam plærisq;

Vitium intemperantiæ & incontinentia in rebus similia sunt :ceu demodoci illud in milesios dictum.milesii quidem insipientes nõ sunt:faciunt tamen qualia insipientes .& incontinentes iniusti non sunt :iniuri

antur tamen.

Virtus principium uidelicet operabilium quod scilicet est finis cuius gratia aliquid agitur conseruat: uitium corrumpit.

In rebus agendis principiũ est cuius gratia: ut in mathematicis suppositiões: quéadmodũ igitur neq; illic ratio edoctiua principiorum: neque hic: sed uirtus aut ex consuetudine aut ex natura recte sentire faciẽs circa principium.

Ex lectiõ.ix.& cap.xlii.

Si quis quicquam propter hoc expetit & sequitur: per se ipsum hoc sequitur & expetit per accidens uero prius.

Simpliciter dicimus quod per se ipsum dicimus.

Sunt ii dure ceruicis qui sui capitis sunt & qui indocti & agrestes:

Qui sui capitis sunt gaudẽt cũ peruincunt: nec e sententia dimouentur & dolent si eorum sententia irritetur instar publicorum decretorum: quare ii magis incontinenti similes sunt quam continenti: propter uoluptatem enim aut dolorem tales sunt.

Non omnis qui propter uoluptatẽ aliquid facit intemperans est aut prauus: aut incontinens: sed qui propter turpem uoluptatem.

Ex lectione.x.& cap.xiiii.

Fieri non potest ut unus & idem simul sit prudens & incontinens.

Non quia sciat solum: sed quia actiuus sit: prudentem esse dicimus: sed incontinens non est actiuus.

Astutum nihil uetant incontinentem esse: ex quo fit ut nonnunq̃ prudentes quidam incontinentes esse uideantur: quoniam astutia ratione propinqua est prudentiæ.

Incontinens similis est ciuitati quæ omnia opportune decernat: ac leges habeat bonas: sed illis non utatur: malus autem ciuitati quæ legibus utitur: sed malis.

Incontinentia illa qua melancholici incontinenter agunt sanabilior est: q̃ illorum qui consultant quidem: sed non permanent: & qui consuetudine icontinentes sunt quam qui natura .s.sanabiliores sunt.

Facilius est consuetudinem quam naturam mutare ob id ipsum consuetudinem mutare difficile est q; nature assimilatur: ut euenus inquit: aio inueteratũ usum permanere amice: atq; eum tandem hominibus naturam esse.

Ex lectione.xi.

Artificum finis est ad quem perspicientes unumquodq; uel bonũ uel malum simpliciter dicimus

Nulla effectio cognata est finibuss: ceu nulla edificatio ædibus

Voluptates impediunt prudentiam: & quanto maiores sunt tanto magis

quod in uenéreis patet: nemo enim dum in illis est mente prospicere quicquam potest.
Bonum artis est opus.
Pueri & bæstiæ sequuntur uoluptates

Ex lectione.xii.

Bonum dupliciter dicitur aliud simpliciter aliud alicui.
Quæ constituunt in naturalem habitum secundũ accidẽs uoluptaria sũt.
Operatio est in concupiscentiis indigentis & imperfecti habitus & naturæ ex traductiõe antiqua.
Non eisdem rebus delectatur natura dum repletur & dum in statu est. dũ enim in statu est simpliciter iocundis: at dum repletur etiam aduersus: nam & acribus & amaris gaudet quorum nihil neq; natura neq; simpliciter iocundum est.
Sicut iocunda adinuicem cõstituta sunt: sic etiam uoluptates quæ ab illis prouenit.
Diffi. Delectatio est operatio habitus scd'm naturam sine impedimento.
Contemplatio interdum obest ad sanitatem.
Neq; prudentiam neq; hebitum ullum impedit uoluptas ab unoquoq; p ueniens: sed alienæ uoluptates: nam quæ incontemplatione & disciplina magis faciunt contemplari atq; addiscere.
Non est opus alicuius artis uoluptas ratiõabiliter: neq; enim alterius operationis cuiusquam est ars factiua: sed potentiæ a qua scilicet procedit operatio.

Ex lectione.xiii.

Omnes beatam uitam putant esse iocundam: & implicant uoluptatem fœlicitati rationabiliter: nulla enim operatio si impediatnr perfecta est fœlicitas autem est perfectorum.
Indiget fœlix bonis corporis & externis atq; fortune ut non impediatur.
Qui in rota & calamitatibus magnis constitutum dicunt esse beatum: si bonus sit uel uolentes uel inuiti nihil dicunt.
Prosperitas fœlicitas non est: nam hæc excedens impedimentum affert fœlicitati.
Fama non omnino uana est: quam populi multi decantant.
Voluptatem eandem non omnes sequuntur: tamen sequuntur omnes uoluptates.
Cuncta habent in se aliquid diuinum natura.

Ex lectione.xiiii.

Quædã uoluptates uehementer amplectendæ sũt: ut puta illæ quæ sũt honestæ sed nõ corporeæ: & circa quas intemperans est.
Corporalium bonorum est excessus: & malus est qui sequitur excessum.

Non malus est qui sequitur necessarias uoluptates: cuncti enim quodam modo gaudent epulis & uino & uenereis: sed non ut debent.
Non solum uerum dicere oportet: sed & causam falsi: nam id ad fidem fa ciendam pertinet: nam quando ratio conspicitur per quam uidebatur uerum quod non est uerum: facit ut non magis credatur.
Corporis uoluptates magis homines expetere uidatur quia dolorem pel lunt: & per excessum doloris quasi medicinam quandam uoluptatem excessiuam sequuntur ac penitur corporalem sequûtur etiam illas quia gnam uim habent quando propter alias letari non possunt: itaq; sibi ip sis fames aliquas machinantur.
Multis idest quantum ad multa dolorosum est propter naturam: semper enim laborat animal (ut naturales testantur sermones & uidere & au dire dolorosum esse dictitantes: sed consueti sumus ut aiunt.
Iocunda res est iuuenta.
Melancholici natura semper egent medicina: nam corpus quidem abro ditur: & in hoc est continue propter complexionem: ac semper in uehe menti appetitu consistunt: pellit autem uoluptas dolorem & quæ con traria est & quæ contingens (modo sit uehemens) & ob hoc intempera ti & mali sunt.
Dico per accidens illa iocunda quæ medentur: quia enim contingit me deri patienti: sano agente aliquid: iocundum uidetur. natura aût iocû da quæ faciunt opperationem talis naturæ.
Nullum iocundum semper idem est: quia non simplex est natura nostra sed inest quid aliud secundum quod corruptiua: itaq; si quid agat hæc alteri naturæ aduersatur.
Si alicuius natura simplex sit semper idem actus iocundissimus erit quam obrem deus semper una atq; simplici gaudet uoluptate: non enim mo tus duntaxat est operatio: sed immobilitas: & uoluptas magis in quiete est quam in motu.
Variatio res ê oîum dulcissima scd'm poetã: pp neqtiã qdã: ut. n. neq̃ hõ fa cile uariat: sic & natura uarietatis îdigẽs: nõ. n. simplex est neq; eq̃bilis.

Propositiones ex octauo libro æthicorum Aristotelis.
Ex lectione.i. & cap.i.

Micitia maximæ necessaria est î uita: sine amicis. n. nullus elige geret uiuere: licet cuncta possideret alia bona.

Locupletes & indignitate constituti plurimum amicis indige re uidentur quid enim prodesset talis prosperitas si benefici cõferẽdi auferetur facultas: qđ maxîe fit cõmẽdaturq; ad amicos: uel quõ custõ dirẽtur seruarẽturq; sine amicis: cum q̃to plura illa sint tãto magis pe

riculo illa subiacent.

In paupertate ac cæteris calamitatibus unum putatur in amicos esse refugium.

Iuuenibus necessaria est a micitia ad compescendos errores:& senibus ad curam & obseruationem auxiliumq; illarum rerum quæ illis desunt propter imbecillitatem :florentibus autem ad res præclaras :nam duo simul euntes & in cognoscendo & i agendo potentiores erunt.

Natura uidentur inesse amicitia ad id quod genitum est ei quod genuit & ad id quod genuit ei quod genitum est:nec id in hominibus solum uerum etiam in auibus ac plærisq; animantibus :& eiusdem generis i ter se: at maxime hominibus.

Eos homines qui erga cæteros beniuoli sunt laudibus efferimus:

Intueri licet in erroribus puta uiarum omnem hominem amicum & fami liarem homini esse.

Ciuitas amicitia continetur :& legum latores magis circa illam student quam circa iustitiam :concordia enim simile quiddam amicitiæ ui detur esse:huic autem maxime legumlatores intendunt:discordiam ue ro ut rem inimicam expellunt.

Amici si sint :nihil opus est iustitia :at si sint iusti nihilominus opus est eis amicitia.

Cap.ii. Simile simile appetit.

Qui amicitiam unam speciem esse putant ex eo quia recipit magis & mi nus non sufficienti argumento dicuntur :nam & illa quæ alia sunt spe cie magis & minus recipiunt.

Ex lectione secunda.

Non omne uidetur amari :sed quod amabile est:hoc autem est bonum aut iocundum aut utile.

Vtile est id per quod efficitur bonum aliquod aut uoluptas.

Amat quisq; non quod bonum est sibi sed quod uidetur bonum.

In natura inanimatorum non dicitur amicitia : non enim est in illis reci procus amor:neq; uoluptas illorum boni : nam ridiculum est uino uelle bonum:sed saluum esse cupit ut habeat ipse:at oportet amico uel le bona illius gratia.

Qui bona alicui uolunt illius gratia beniuolos appellamus : si non idem ab illo rependatur :multi enim beniuoli sunt erga illos quos nun quam uiderunt.

Amicitia est beniuolentia i rependentibus non latens.

Ex lectione tertia & cap.tertio.

Amicitiarum tres sunt species :cum totidem sit amabilia.

Qui propter utilitatem se diligunt non se ipos diligunt :sed quia ex ipsis aliquod prouenit bonum eodem modo qui propter uoluptatem :unde sunt huiusmodi amicitiæ secundum accidens & facile dissoluũtur non in eodem permanẽtibus :nam si ante amplius iocundi aut utiles sit amare desistunt.

Videtur utilis amicitiæ maxime in senibus esse:nõ enim uoluptatem ii sequuntur sed commoditatem.

Adolescentium amicitiæ uoluptatis causa institutæ uidentur:nã amãt secundum affectus:& maxime id sequuntur quod uoluptatem in præsentia afferat:ue℞ id simul cũ ætate mutatur.

Voluptatis celeris est mutatio.

Ad amores proni sunt iuuenes :nam amatoria per affectum & uoluptatẽ plurimum fit: itaq; amant & cito desistũt :sæpe eadem die propositum mutantes.

Cap.iiii. Perfecta est amicitia bonorum uirorum :& inter se uirtute similium :ii namq; sibi bona similiter mutuo uolunt qua sunt boni:sũt aũt boni per se ipsos.

Permanet bonorum amicitia quandiu sunt boni :uirtus autem res permanens est.

Boni simpliciter boni sunt:& inuicem utiles :eodẽ modo & iocũdi:boni enim iocundi simpliciter & iocundi inuicem.

Vnicuiq; uoluptati sunt propriæ res.

Sunt bonorum amicitiæ merito raræ:nam qui tales sunt pauci admodum reperiuntur & consuetudine indiget & tempore:nam iuxta prouerbium prius sal illud de quo dicitur commedendum est quam se cognoscere possint.

Non ante recipiendum est eos esse amicos :quã alter alteri dignus amicitia fidusq; appareat.

Qui propere amicitias instituunt amici quidem esse uolunt :sed non sũt nisi digni sint amari:& id cognoscant:uolũtas enim amicitiæ celeriter fit :sed non amicitia.

Ex lectione.v.

Propter uoluptatem & utilitatem malos contingit esse amicos inter se:& bonos malis :propter seipsos autem constat ꝙ solos bonos.

Sola bonorum amicitia sine querela est:nõ enim facile est quicquam credere aduersum eum quem multo tempore comprobauit : persuasitq; animo nunquam iniuriatum iri & quæcunque alia in uera amicitia requiruntur.

Species amicitiæ tres sunt:sed prima atq; præcipua est bonorum uirorum qua boni sunt :reliquæ quæ sunt propter utilitatem & uoluptatem :secundum similitudinem amicitiæ sunt.

Ex lectione.vi.

Sicut in uirtutibus alii secundũ actũ:alii secũdũ habitum boni dicũtur:sic & in amicitia.alii in usu cõmuni delectantur & beneficia conferunt alii dormientes & locis disiuncti non agunt quidem:sed se se habent ut amice agere.

Loca non dissoluunt amicitiam simpliciter:sed actionem:q; si diuturnior sit absentia obliuionẽ amicitiæ inducere uidetur:unde id natum est dictũ:multas amicitias silentium dirimit.

Non uidentur neq; senes neq; difficiles & quæruli ad amicitiã apti :quoniam parum in illis est uoluptatis.

Nemo potest illius familiaritate uti qui molestiam afferat:neq; illius qui non sit iocundus:

Maxima uidetur natura molestiam fugere: & id asciscere quod efficiat uoluptatem:

Qui se se mutuo recipiunt:nec tamen simul uiuunt :ii beniuolis magi similes sunt quam amicis.

Nihil tam est amicorum quam simul uiuere:nam utilitatem quidem egeni expetunt :at simul uiuere etiam beati :iis enim minime conuenit solum uiuere.

Cõuersari simul non est nisi sint iocundi &tales qui eisdem rebus delectẽtur :quod sodalitia habere uidetur:

Amabile & expetibile simpliciter est bonum & iocundum : cuiq; autem quod sibi est tale.

Differunt amatio & amitia :nam similis est amatio quidem affectui:amicitia uero habitui :nam amatio non minus ad inanimata est: in amore uero respondetur cum electione :electio autem ab habitu est

Amici bona uolunt his quos amant illorum gratia non secundum affectum:sed secundum habitum

Ex lectione.vi.

Iuuenes cito amicitias contrahunt :sed non senes:non enim fiunt amici his quibus non delectantur.

Familiaritas & mutua conuersatio maxime uidetur amicitiam facere.

Cap.v. Pluribus eẽ amicum secũdũ perfectam amicitiam non datur :quẽadmodum nec amare plures :& similis excessus quidem uidetur : hoc autem ad unum fit:

Multos uni uehementer placere non facile est : forte autem nec bonum esse uidetur.

Propter utilitatem & uoluptatem multis placere quis potest :multi enim tales & breuis obsequium temporis :

Continue nemo ne bonum quidem tolleraret si sibi molestum esset:itaq; amicos quærunt iocundos.

Ex lectione.vii.

Est alia species amicitie a prædictis quæ scilicet consistunt in æqualitate quæ est secundum maioritatem uelut patri ad filium.

Non eadem est amicitia patri ad filium :& filio ad patrem : neq; uiro ad uxorem :& uxori ad uirum .alia enim cuique istorum uirtus & opus alia etiam propter quæ amant :aliæ ergo dilectiones & amicitiæ

Oportet meliorem magis diligi quam diligere : quando enim secundum dignitatem diligitur tunc fit quodammodo æqualitas:quod porro amicitiæ uidetur esse:

Non similiter æquale in amicitia & in iustitia uidetur esse: nam in iustis quidem primum est illud æquale quod est dignitate :,secundum uero illud quod est in quantitate :in amicitia uero id quod est quantitate primo est loco quod uero dignitate secundo

Si plurima distantia fiat uirtutis aut uitii:aut diuitiarum aut alterius rei: non amplius sunt amici : nec dignum id putant. manifestum autem est id in diis:& in regibus :& in optimis & sapientissimis : non enim illos dignantur amicitia qui ualde sunt humiliores : uel qui nullius sunt præcii:

Interdum non optanda sunt amicis maxima bona:puta ut dii fiant :quoniam non amplius eēt amici:

Hoc in loco Aristo .proportionem illam quam superius in secunda lectione posuit absolute :uidelicet oportet amico uelle bona illius gratia dupliciter restringit.ut primo scilicet intelligatur id uerum eē:si is cui ab amico bona desyderantur bonis illis habitis talis permaneat qualis primo erat secundo ut intelligamus non omnia bona esse amico disyderanda :sed illa quæ non priuant nos magno bono :quale est amicū habere :& ideo subdit propositionē sequētem.

Si quis maxima bona cupit.

Ex lectione.viii.& cap.vi.

Videntur plæriq; per ambitionē amari magis uelle quam amare :ex quo fit ut multi adulatores ament

Inferior amicus est adulator uel fingit tale quidam :& magis amare quā amari.

Amari proxime uidetur accedere ad honorationē qđ sane plæriq; apetūt

Plæriq; honorem per se expetere non uidentur :sed per accidens : gaudēt enim multi cum ab his qui in potestatibus constituti sunt honorantur spe ducti :quia putant se quod opus ab illis impetraturos : ut igitur signo bene affectionis gaudent honore :qui uero a bonis uiris & scientibus appetunt honorari:opinionem sui confirmari desyderant : amari autem per se ipsos gaudent quapropter uidetur utiq; esse potius quā honorari :& amicitiam per se ipsa esse expetendam.

Videtur amicitia magis in exhibẽdo amorem quam in recipiendo consistere signum huius est quod matres filios amare gaudent :amari uero non quærunt si utraq; fieri nequeunt sed satis illis uidetur :si uideant filios improsperitate constitutos.

Bonorum amicorum est neq; ipsos delinquere:neq; amicos permittere sibi ministros esse.

Mali in amicitia firmitatem non habent :neq; enim sibi ipsis similes perseuerant :& paruo tempore sunt amici gaudentes mutua prauitate.

Ex contrariis maxime uidetur fieri ea amicitia quæ est prope utilitatem ut pauper diuiti : & indoctus sapienti : cuius enim quisque indiget id exoptat.

Amatores deridendi uidentur dignum putantes se amari quemadmodũ ipsi alios amant:nam similiter dignos fortasse exigendum est ita amari ꝙ si nõ sint tales ridiculum est.

Non appetunt contrarium contraria per se sed per accidens :desyderium autem medii est:hoc enim bonum puta sicco non fieri molle : sed ad medium peruenire.

Ex lectione.viiii.

Prouerbium est amicorum communia recte:in communione enim amicitia est :sunt enim fratribus & sodalibus communia omnia : cæteris uero diuisa.

Grauius est sodali pecuniam auferre quam ciui &non ferre opem fratri ꝙ extraneo & pulsare patrem quam quẽuis alium .

Communem cõmodũ legum latores cõiectura sequuntur:& iustum esse aiunt quod communiter prosit.

Ex lectio.x.& cap .vii.

Administrandarum ciuitates tres sunt species:& totidem etiam excessus scilicet regnum :& optimorum potestas græce aristocratia tertia censura quam pleriq; popularem uocant :græci timocraticam.

Optima administratio est regni :deterrima t uero popularis.

Transgressio regni:tyrannis est:in utraq; enim unus gubernat.

Tyrãnus proprium quærit commodum :rex uero eorum qui ab eo reguntur :non enim est rerum nisi per se sufficiat & cunctis bonis excellat:at qui talis est:nullius indiget :non ergo hic quæret utilitates ꝓprias:sed eorum qui ab eo reguntur.

Pessimum optimo contrarium est.

Prauus rex tyrãnus efficitur.

Ex optimatibus ad paucorum potẽtiam quæ græce oligarchia dicitur fit transgressio gubernatorum prauitate qui rempu.gubernant : & cuncta aut plurima bona ad se trahunt.

Minime praua est multitudinis gubernatio.

Patris ad filium societas regni ē:patri enim cura est filiorum:quanq; apud persas tyrannicum est:quoniam filiis perinde utuntur ut seruis.
Tyrānica societas est domini a d seruos :agitur enim domini utilitas.
Viri & uxoris societas ei speciei similis est qua optimates gubernant:pro dignitate enim uir præsidet :& in his quæ uirum decent :quæ uero uxori congruunt hæc illi tribuit.
Si in omnibus rebus dominari uelit uir ad eam speciem trāsgreditur quæ est paucorum potentia:præter dignitatem enim sibi arrogat : & non quia melius est.
Interdum uxores ipsæ præsident quasi rerum potentiæ : non igitur per uirtutem præsunt sed per diuitias & potentiam :quemadmodum cum pauci rempublicā optinent.
Fratrum societas ei similis uidetur quæ est in censu positorum hæc græce timocratia dicitur pares enim sunt :nisi quantum ætatibus differunt : itaq; si plurimū ætatibus distent:nō amplius fraterna uidetur amicitia.
Multitudinis gubernatio maxime in his domibus conspicitur quæ sunt sine domino :ibi namq; oēs ex æquo:&in quibus ibecilis est princeps: & unicuiq; licentia:

Ex lectione.xi.& cap.viii.

Regum ad eos qui reguntur est amicia in maioritate beneficii : prodest enim illis siquidem bonus existens eam habet curam :ut qui ab eo reguntur quam optime habeant ut pastor ouium :unde & homerus pastorem populorum uocat agamemnonem.
Talis est paterna amicitia qualis est regalis :differt autem magnitudinem beneficiorum .cum essendi causa per maxima uideatur :nutriendiq; & erudiendi:& progenitoribus hæc tribuntur.
Natura imperium optinet pater filiorum:& progenitores descēdentium & rerum eorum qui in regno sunt.
Pares ciues esse uolunt &inter se mites:in parte uero dominari &ex æquo
In tyrānide nihil est amicitiæ aut parum :in quibus enim nulla est societas imperanti & parenti nec amicitia est:neq; enim iustum :sed quale artifici ad organum:& animæ ad corpus :& domino ad seruum.
Seruus animatum est organum:organum in animatus est seruus.
Ad seruum qua seruus est non est amicitia:sed qua homo : uidetur enim esse quiddam iustum cuiq; homini ad omnem cum quo societas esse potest legis pactionis :& amicitia igitur inquantu m hō:

Ex lectione.xii.& cap.viiii.

Parentes amant natos quasi suum quiddam existentes :nati uero parētes ut ab illis quidam existentes:
Magis sciunt genitores quæ ex ipsis :quam genita quia ab his.
Magis coniungitur id a quo illi q; genitū est:q̄ id qd̄ gignitur ei qui facit

&

In magnitudine quoq; temporis patet parentes magis diligere filios :nã ii statim genitos amant :illi uero post tempus cum genitorum scientiã uel sensum perceperint:ex his etiam patet cur matres ament magis.

Fratres se mutuo amant :quoniam ab eisdem nati sunt.

Magnum est ad amicitiam educatio & ætas.

Est ad parentes amicitia natis:& hominibus ad deos ut ad optimos & maioritate præstantes:maxima enim ii beneficia contulerunt cum essendi educandiq; cã fuerint natosq; erudiendi.

Parentum filiorumq; amicitia uoluptatem & utilitatem magis continet quam extraneorum:quanto in ipsis uita sociabilior.

Viro & uxori amicitia uidetur esse secundum naturam :homo enim natura est coniugale animal magis quam ciuile :quanto prius ac magis necessarium est domus quam ciuitas:& procratio filiorum communis animalibus.

Vir &uxor non solũ procreationis cã cohabitant:sed eorum quoq; gratia quæ pertinet ad uitam confestim enim distinguuntur opera :& alia sũt uiri alia mulieris.

Coniunctio amicitiæ uiri & uxoris filii uidentur esse: propter quod & citius steriles dissoluuntur:filii enim cõe bonũ ambobus continet autem cõmune bonum societatem.

Ex lectione.xiii.& cap.x.

Fiunt incusationes & quærelæ in ea amicitia quæ est utilitatis gratia contracta uel sola uel maxime :

Qui per uirtutem amici sunt benefacere mutuo properant :hoc enim uirtutis & amicitiæ.

Aduersus amantem & beneficia conferentem nemo cõqueritur: sed si sit gratus beneficiis respondet.

Ridiculum esset si quis quemquam incusaret quod sibi iocundus non sit cum liceat illo non uti.

Cum amici se mutuo propter utilitatem utuntur semper plus quærunt & minus quam decet se habere existimant :& quærũtur q̃ nõ tanta reportent quanta deberent ꝓ sua dignitate

Amicitia quæ est propter utilitatem partim est moralis .partim legitima.

Legitima amicitia est inductis &per pactionem quid pro quo moralis uero non est indictis :sed ut amico donat uel quid aliud facit dignum putat ut ipse consequatur quasi non donauerit :sed commodauerit

Omnes uel magna pars uolunt quidem honesta :sed anteponunt utilia.

Consyderandum est ab initio a quo quis accipit beneficium:& cuius gratia sic uel suscipiat uel non.

Cum utilitatis causa est amicitia :eius qui accipit utilitas mensura est: tantum enim fuit beneficium :quantum iste accepit utilitatis.

Capitulo undecimo: Amici boni est subuenire egentibus: nam quod prodest inquiunt studioso uel potenti esse amicum: si nihil sim consecuturus.

Virtutis & beneficii præmium est honor indigētiæ uero auxilium & lucꝝ.

In omnibus minus habere nemo sustinet qui ergo in peccuniis minus re portat ei honorem tribuunt.

Amicitia possibilitatem requirit non secundum extimationem: neq; in oībus. ut in honoribus deorum & parentū: nullus enim pro dignitate unquam retribuere potest: sed qui pro facultate id agit bonus esse uidetur.

Nullus uidebitur destitisse patri auxilium præstare nisi excellenti prauitate: nam sine naturali amicitia humanum est auxilium non negare.

Fugiendum est aut non studendum prauo auxilium ferre.

Bene accipere multi uolunt: facere autem fugiunt ut in utile.

Propositiones ex nono libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

D repensionem faciendam repertus est nummus communis mensura ad quem omnia referunt: & quo omnia extimantur

Oritur inter amicos propter utilitatem aut delectationem indignatio: quando alia fiunt ac non illa quæ ipsi aptabant: perinde est enim ac si nihil fiat quando non potiuntur optatis: ut is qui conducto citharædo pollicitus est: & quanto melius caneret tanto maiora: postridie promissa poscenti: pro uoluptate uoluptatē reddidisse inquit.

Qui primo dat uidetur permittere accipienti extimationem recumpensationis: quod aiunt pythagoram seruasse: cum enim docuisset extimare discipulos quanti sibi uiderentur illa quæ ab didicissent: tantum que accipiebat.

Qui pecunias acceperunt prius: ac deinde nihil eorum quæ promiserant efficiunt propter magnitudinem promissorum: merito aduersus eos quærelæ sunt:

Remuneratio facienda est secundum electionem phylosophiæ præceptoribus: non enim nummis ea res extimatur: nec præcium æqualēs reperitur: sed forte satis est quēadmodum erga deos & erga parentes quātū quis potest exhibere.

Cui promissum est hunc uidetur iustius præciū statuere: q̄ eū q̄ ꝓmisit: plerią;.n.non æque extimant q̄ habent & q̄ uolūt accipere sua.n.q̄sq; & qui

dat pluris extimat :sed tamen responsio fit in his quantum statuunt ii qui acceperunt.

Non oportet rem tanti præcii facere quanti uidetur possidenti sed quanti faciebat prius quam possideret.

Ex lectione secunda.& cap.ii.

Reddendum beneficium ut plurimum magis quam amico conferēdum est:ceu mutuum magis cui debeas reddendum est quam amico dādū.

Cum parentes nobis causa essendi sint :honestius est illis circa alimenta subuenire quam nobis ipsis :& honorem illis quemadmodum diis impendere.

Seniori omni secundum ætatem tribuendus est honor :assurgendo & inclinando & huiusmodi:reliquis uero omnibus semper conandum est debitum tribuere :ac discernere quid cui conueniat secundum dignitatem & usu.

Ex lectione tertia & cap.tertio.

Incusandus ē is qui cum ob utilitatem aut uoluptatem amicus sit:ob mores se amare simulat :si uero amicus ipsius simulatione decipitur :iustū est acusare qui simulabat : & magis quam eos qui nūmos falsificant:q̃to circa nobiliorem rem adhibita est fraus

Non omne amabile est:sed bonum :nec amandus est malus amicus: nam malos amare non conuenit:neq; similem esse malis :

Simile simili amicum est.

Non cum omnibus statim dissoluenda est amicitia :sed cum illis qui sūt incurabiles propter prauitatem:nam qui corrigi possunt eis magis ferendum est auxilium in moribus quam in diuitiis :quāto id honestius & amicitiæ magis proprium.

Quemadmodum amicis potius quam extraneis putamus gratificandum sic his qui fuerunt amici aliquid tribuendum est propter præcedentem amicitiam :quando non propter excessum prauitatis fit dissolutio.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii.

Boni est bono studere sui ipsius gratia :intellectiui enim gratia studet quod unusquisq; esse uidetur.

Vnusquisq; uiuere & esse uult se ipsum & saluari ac maxime illnd per quod sapit :

Præteritorum recordatio iocunda est:& futurorum spes optima.

Bono semper idem iocundum & molestum est nec aliud :sine penitudine enim est ut ita dicam.

Bonus ad amicum ita se habet ut ad se ipsum :est enim amicus alter ipse.

Cap.v. Qui multa & grauia commiserunt:& propter improbitatem odio habentur uitam fugiunt & se ipsos interrimunt.

Quærunt improbi alios cum quibus uersentur :se ipsos uero fugiunt : nā

in mentẽ ueniunt multa & nefaria:&alia huiusmodi si secum ipsi sint facere cupiunt:sed si cum aliis sint obliuiscuntur.

Cum improbi nihil habeant quod amari mereatur: nullo amore erga se ipsos afficiuntur:neq; igitur secum ipsi congaudent neq; condolent

Est in seditione improbo℞ animus:cum interdum pp probitatem doleat si quibusdam se abstineat:interdum uero lætetur:& modo huc modo illuc capiatur:ꝙ si non potest una dolere & lætari:at certe paulo post dolet ꝙ lætatus fuerit:nec eas uoluptates uelet accepisse:nam pœnitudine improbi abundant.

Non uidetur improbus ne erga se quidem amanter habere: propterea quia nihil est in illo quod amabile sit:ꝙ si ita se habere ualde est miserum:fugienda est improbitas:& ad nitendum ad probitatem.

Si quis erga seipsum amanter habebit:& aliis amicus esse poterit.

Ex lectione.v.& cap.vi.

Beniuolentia amicitiæ similis est:non tamen est amicitia:nam beniuolentia est etiam erga ignotos & latens amicitia uero non.

Beniuolentia amor non est:non enim habet intentionem & desyderium nam amorem ista sequuntur:& ex consuetudine amor fit:beniuolentia uero repente:

Videtur beniuolentia principium esse amicitiæ:quemadmodum & amoris ea uoluptas quæ fit per aspectum:aspectui enim non indulgens nemo amat:

Quando quis absentes desyderat:præsentiam affectat.

Beniuoli bona uolunt illis solum quibus beniuoli sunt sed pro illis nullũ susciperent negotium.

Qui uult aliquam prosperitatem habere spe alicuius commodi ab aliquo consequendi:non uidetur erga illum esse beniuolus: sed magis erga seipsum.

Beniuolentia fit ex uirtute ac probitate.

Ex lectione.vi.& cap.vii

Concordia non est coopinatio:nec qui eiusdem sententiæ sunt concordes dicimus ceu eos qui de celestibus idem sentiunt non enim pertinet ad amicitiam talis consensio.

Concordia circa commoda uersatur:& circa illa quæ pertinent ad uitam

Concordia talis est in bonis uiris enim inter se & in eisdem sunt existentes talium enim stabiles sunt uoluntates:nec in alterutrum fluunt.

Improbi concordes esse non possunt:nisi per parum: quemadmodum nec amici.

Ex lectione.vii.& cap.viii.

Qui beneficia contulere uidentur magis diligere eos quibus collata sunt

quam illi qui acceperunt eos qui fecere :quod in artificibus euenit om nes enim magis amant proprium opus quam ab opere : si animatum esset :ipsi amarentur.

Esse cunctis expetibile atq; amabile est.

Sumus actu uiuendo & operando.

Auctor operis est quodammodo opus:itaque ipsum amat quoniã & esse:

Quod est potentia id actu esse opus ostendit.

Contulisse beneficium pulchrum est:suscepisse uero non est pulchrum in agendo:sed utile:hoc autem minus iocundum minusq; amabile.

Iocunda est præsentis operatio :futuri autem spes facti autẽ memoria : iocundissimum autem simul & amabile quod est in actu.

Memoria honestorum iocunda est : ultilium uero non nimis uel minus: expectatio autem contra uidetur habere

Quæ cum labore fiunt ea magis diligunt omnes :ceu diuitias ii qui lucrati sunt quam ii qui acceperunt.

Bene suscipere uidetur absq; labore esse:benefacere autem laboriosum.

Matres filios magis amant : nam laboriosior est ptus : & magis sciunt esse suos.

Ex lectione .viii .& cap.ix.

Ille maxime est amicus qui maxime uult bona alicui illius gratia:& si nullus sciat.

Prouerbia sunt amicorum omnia esse communia :& amicus amico ut genu cruri proximum.

In repræhensionẽ :ducentes sui amatores eos uocant qui sibi ipsis plus tribuunt in pecuniis & honoribus uoluptatibus :& qui in istis plus habere pergunt ei parti animæ quæ ratione caret omnino inseruiunt tales autem sunt quam plurimi.

Appellatio oritur ab eo quod frequenter fit.

Ex lectione.viiii.&cap.viiii.

Videtur is magis sui esse amator :qui pulcherrima & maxima bona sibi ipsi tribuit & inseruit principalissimo sui scilicet rationi & in omnibus illi acquiescit.

Sicut ciuitas principalissimum maxime uidetur e ẽ:sic &homo scilicet uidetur esse intellectus qui est principalissimum in eo

Amator sui maxime ꝑfecto est:qui mentem amat illiq; inseruit :& continens porro & incontinens dicitur : incontinendo mentem uel non continendo.

Bonum oportet sui amatorem esse:nam & sibi proderit in agendo honesta & aliis utilitates afferet:at malum non oportet :nam nocebit sibi & proximis prauas sequendo cupiditates.

Oīs mēs eligit optimū sibi:bonus aūt menti parit.
Studiosus abiiciet & pecunias & honores:& oīo oia q̄bus hoīes īter se cō certāt ut honestatē assequātur:magisq̧ uolet breui tp̄e lætari uehemē ter q̄ lōgo leuiter: & honeste uitā agere p unū annū:q̄ multis annis: ut cūq̧ cōtingat:ac rē unā honestā & magnam:quam multas & paruas.
Viri studiosi eligunt rē magnam & præclarā: sibi aderunt .n.amico quidē pecuniæ &honores &magistratus sibi autem honestas:unde maius bo num sibi ipsi tribuit.
Etiā in rebus agendis studiosus quādoq̧ amicū p̄feret sibi:eritq̧ pulchri us :q̄ si ipsemet agat:cām agendi fuisse.
In cunctis laudabilibus studiosus uidetur sibi ipsi plus honesti tribuere: sicq̧ conuenit ipsum amatorem esse sui.

Ex lectione.x.& cap.x.

Videtur absurdum cum omnia beato tribuantur amicos non tribuere:qđ maximum uidetur externorum bonorum
Absurdum est eum qui solus sit beatum dicere :nemo enim eligeret cun cta bona possidere scd'm seipsum :nā ciuile aīal ē hō cū aliis uiuere na tū:beato certe hoc existit :nam habet bona naturæ.
Vtilibus amicis & iocūdis beatus nequaquā indiget:cū sibi adsint bona & cū uita eius sit iocunda nō indiget exterña uoluptate:
Fœlicitas est operatio quædam.
Operatio fit ac nō existit quasi quædam possessio.
Cōtēplari proximos magis ualemus q̄ nos ipos:& illoꝝ actus q̄ nostros.
Actus studiosorū qui amici sunt iocundi sunt bonis.
Beatus honestis amicis indigebit :
Oportet iocunde uiuere beatum :at uero in solitudine molesta est uita.
Studiosus qua studiosus est actibus gaudet qui a uirtute proficiscuntur: qui uero a uitio grauate fert:quemadmodum musicus elegāti cantu le tatur :absurdo autem offenditur.
Virtutis exercitatio quædam est:conuersari cum bonis theognis inquit.

Ex lectione.xi.& cap.xi .

Apparet studiosum amicum ei qui studiosis sit natura esse expetendum: nam natura bonum studioso per seipsum bonum est ac iocundum.
Viuere diffinitur animalibus quidem potentia sensus hominibus uero sensus uel intellectus :
Potentia ad operationem refertur :sed principale in operatione est.
Viuere principaliter est sentire uel intelligere.
Viuere per seipsum bonum est ac iocundum eo quia omnes illud appe tant:& maxime boni uiri atq̧ beati:his enim uita maxime est appeten da :quia esse illis bonum est ac iocundum.

In usu ac societate uerborum & uoluntatis dicuntur homines simul uiuere:& non quéadmodum in pecudibus si simul pascantur.

Ex lectione.xii.& cap.xii.

In hospitalitate elegãter dicitur neq; multos habendos eẽ hospites:neq; sine hospitibus esse.

Multis uice uersa inseruire laboriosum est:

Multitudinis ciuitatis terminus est:neq; enim ex decem hominibus ciuitas constitui potest:neq; ex decem centenis milibus amplius ciuitas foret.

Illos oportet esse amicos qui debeãt omnes simul quotidiano usu uersari:hoc autem difficile est in multitudine

Difficile est ut multi una lætentur & doleãt:accidit enim ut alter simul doleat alter lætetur.

Videtur fieri non posse ut multis uehementer quis sit amicus

Non fiunt amici plures secundum sodaliciam amicitiam:& quæ famosæ sunt in duobus dicuntur.

Qui multos parant amicos & omnibus familiariter se præbent nullius uidentur amici nisi ciuiliter:ii quos uocant placentes.

Propter uirtutem & propter seipsos non est ad plures amicitia.

Ex lectione.xiii.& cap.xiii.

Magis necessarium est habere amicos in aduersis quapropter utilibus indigent: honestius uero improsperis quapropter bonos:& honestos quærunt.

Assistentia amicorum iocunda est improsperis & in aduersis:nã & releuãtur afflicti amicis condolentibus.

Affert amicus in rebus aduersis solatium & aspectu & sermone(si modo sit aptus)nouit enim amici naturam:& quibus gaudeat: quibus ue angeatur.

Sentire condolẽtem in suis aduersitatibus dolorosum est:omnes fugiũt ne causa doloris sint amicis.

Qui natura uirilis est cauet ne amicos simul dolore conficiat:& si non excedit in dolentia.illorum dolorem non tollerat:nec conquerentium uoces sustinet:quia nec ipsæ quærulus est:mulieres uero ac huiusmodi homines condolentibus gaudent.

Imitari oportet in omnibus meliorem.

Oportet in prosperitatibus prompte conuocare amicos: cum honestum sit benefacere:in aduersitatibus autem tarde:nam malorum decet quã minime eos particeps facere:unde illud dictum extat:satis est q ipse calamitatibus premor.

Potissime uocandi sunt amici quotiẽs magna nobis commoda cum par

ua ipsorum molestia afferre possunt.
Ire decet amicum ad eos qui in calamitatibus sũt inuocatum & prompte nam amici est benefacere indigentibus &non inquirentibus
Honestũ non est amicum properare causa suæ utilitatis.

Ex lectione.xiiii.& cap.xiiii.

Amatoribus aspectus ipse dulcissimus est: &magis expetunt hunc sensum quam alios :ut pote amore in hoc potissimum existente & genito
Quod est singulis amicis esse :uel cuius gratia uiuere expetunt:in eo cum amicis uolunt moram traherere : itaq; alii compotant alii colludunt : alii simul philosophantur.
Singuli in his quotidiano usu uersantur quæ maxime amant in uita:
Amicitia improborum flagitiosa est:communicant enim praua instabiles existentes :& flagitiosi fiunt inuicem se assimilantes proborum autem proba:ex quotidiano usu suscipiens incrementum.
Videntur amici meliores fieri agendo &se mutuo corrigendo.

Propositiones ex .x.libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

Videtur ad moris maximam uirtutem esse:ut gaudeat quis quibus gaudere oportet & oderit q̃ odisse oportet :tendunt enim hæc per totam uitam inclinationem habentia:&potestatem ad uirtutem ac beate uiuendum.
Qui de affectibus & actibus habentur sermones minorem fidem quam opera habent quando igitur discordant ab'his quæ sunt secundum sensum :spreti atq; reiecti sunt etiam uerum insuper interrimunt
Qui uoluptatem uituperat:si quando illius appetens deprædhedatur ad illam inclinari uidetur :quasi talem existentem omnem .
Diffinire non est multorum .
Sermones qui ueri sunt non solum ad sciendum utilissimi sunt: sed ad uiuendum :consentanei enim operibus fidem habent quapropter & ꝓuocant intelligentes uiuere secundum ipsos.

Ex lectione.ii.&cap.ii.

Eudoxus uoluptatem summum bonum esse censebat :propterea ꝙ cũcta rõnalia & irrationalia illam appetere cernebat.
Fidem habuere sermões eudoxi propter morum probitatem :magis quã propter se ipsos :egregie enim modestus esse uidebatur :quare non ut amicus uoluptatis hæc dicere creditus est:sed quod re uera sic esset.
Oẽ bonum cum alio bono expetibilius est quam solum.
Quod omnibus uidetur id esse dicimus:& qui hanc opinionem tollit nõ multo probabiliora dicit.

Etiam in prauis est aliquod naturale bonum ualentius quam secundum se ipsa :quod appetit appropriatum sibi bonum.

Ex lectione.iii.

Nihil prohibet quemadmodum sanitas determinata existens recipit magis & minus sic & uoluptatem recipere.

Voluptas motio non est :omni namq; motioni proprium uidetur esse uelocitas & tarditas :licet non per se:sed ad aliud:uoluptati autem neutrũ horum existit :nam potest quis cito lætari quemadmodum & irasci:sed in uoluptate constitutum non.

Traduci ad uoluptatem uelociter & tarde quis põt :operari uero secundũ illam uelociter non potest.

Nõ est repletio uoluptas:sed dum fit repletio quisq; uoluptatem capit & dum exhauritur dolet.

Ex lectione.iiii.& cap.iii.

Si peruerse dispositis obscœna sunt iocunda : & non putandum est ea simpliciter esse iocunda : sed ipsis : quemadmodum ægrotantibus salubria.

Voluptates differunt specie:aliæ enim ex rebus honestis :aliæ ex turpibus fiunt.

Fieri non potest ut quis iusti uoluptatem accipiat nisi sit iustus :neq; musici nisi sit musicus.

Nullus optaret uiuere si ita puerili mente futurus sit in uita ut his ex rebus uoluptatem capiat quibus pueri maxime capere uidentur.

Circa meminisse :scire :uirtutes habere :solicitudinem utiq; poneremus: etiam si nulla inde sit prouentura uoluptas.

Voluptas non est summum bonum :neq; ois expetibilis est.

Ex lectione.v.& cap.iiii.

Visio omni tempore est perfecta : non enim quicquam illi deest quod postea factum illius speciem perficiat :& huic similis apparet uoluptas tota enim quiddam est:nec ullo tempore uoluptatem quis cupere potest:quæ si maiori tempore fiat illius species perficiatur.

Voluptas motus non est:nam omnis motus in tempore est & finis alicuius:delectari autem est in non tempore.

Visionis non est effectio:neq; puncti:neq; unitatis: neq; quicq̃ horũ motus :igni neq; uoluptatis nam totum quoddam est.

Ex lectione.vi.

Perfecta operatio est operantis optime dispositi erga potissimum eorum quæ sibi subsunt:& hec erit iocundissima.

Per omnem sensum fit uoluptas:& similiter per intellectum & contemplationem.

Perficit operationem uoluptas nō ut habitus qui inest: sed ut resultas quidam finis ueluti in ætatis flore pulchritudo.

Capitulo quinto. Nullus continue in uoluptate est: cuncta namque humana impossibilia sunt continue operari. uoluptas autem sequitur operationem.

Viuere omnes appetunt.

Vita operatio quædam est:

Quilibet circa illa & illis operatur q̃ maxime amat: ceu disciplinarum studio dedit intellectu circa perspicientiam rerum: & musicus auditu circa dulcem sonum.

Ex lectione.vii.

Coniugata uidenter esse operatio & uoluptas: nec separationem recipere: nam sine operatione non fit uoluptas: & omnem operationem uoluptas perficit.

Voluptas & operatio specie uidentur differre: nam alia specie ab aliis perfici putamus.

Vunaquæq; uoluptas operationis illi quam perficit propria est

Coauget operationem propria uoluptas magis enim singula discernunt exactiusq; compræhendunt quicunq; uoluptate operantur:

Ab aliis prouenientes uoluptates impedimento sunt operationibus: ex quo fit ut quotiens uehementer aliqua re gaudemus: non fere aliud agamus: & alia faciamus cum aliis leuiter delectamur.

Ex lectione.viii.

Cum differat operationes probitate & improbitate: & aliæ expetende sint aliæ fugiendæ: alie neutræ: eodem modo se quoque uoluptates habent.

Cap.vi Magis propriæ sunt operationibus uoluptates quæ illis insunt q̃ cupiditates: hæ namque distincte sunt temporibus & natura: illæ uero propinquæ operatiōibus & indistinctæ: ita ut ambiguum sit utrum idē sit operatio & uoluptas.

Vnicuiq; animali est propria uoluptas quemadmodum & opus: nam ut inquit heraclitus: asinos magis delectant stramina quam aurum.

Operatiōes ac uoluptates quæ aliorum sunt specie differunt specie: quæ uero sunt eorundem indefferentes sunt esse rationabile est.

Voluptates quas omnes fatentur esse turpes non est dicēdum eas esse uoluptates nisi illis qui corrupti sunt:

Ex lectione.ix.&cap.vii.

Fœlicitas est finis rerum humanarum.

Fœlicitas habitus nõ est:& enim dormienti existere posset:& instar plante uitæ degenti: & in calamitatibus maximis constituto.

Fœlicitas ponenda est in aliqua illarum operationum quæ propter se expetuntur & non illarum quæ propter aliud.

Propter se expetendæ sunt illæ operationes in quibus nihil alterius quæritur quam operatio & tales uidentur esse operationes secundum uirtutem.

Ludi ad fœlicitatem uidentur pertinere :quoniam ii qui in magna potentia constituti sunt illis intendunt : at id fortasse nullum est signum : non enim impotentatu ast uirtus neq; mens a quibus laudabiles sunt operationes.

Pueri quæ apud eos in præcio sunt ea putant esse optima:& quemadmõdum apud pueros atq; uiros diuersa præcio habentur : sic etiam apud bonos & malos.

Præciosa & iocunda sunt illa quæ studioso sunt talia

Cuiq; secundum proprium habitum expetentissima est operatio: unde & studioso secundum uirtutem

Non ẽ fœlicitas in ioco :nam absurdum foret iocum esse eum quem quærimus finem.

Cuncta alterius gratia expetimus præter fœlicitatem

Studere & laborare ioci causa stultum nimis puerileq; uidetur: iocari uero ut studeas secundum anacharsis sententiam recte se habet

Cessatio quædam iocus uidetur & non est finis cessatio cum fiat gratia operationis.

Meliora dicimus seria quam ridicula & iocosa.

Potest quiuis frui corporis uoluptatibus:etiam abiectus quisq; nõ minus quam optimus :at fœlicitatem nullus dicet obiectio competere:si non & uitam.

Ex lectione.x.& cap.viii.

Rõnabile ẽ ut fœlicitas sit scd'm optimã opationẽ:optima autẽ operatio est contemplatiua.

Quod optia opatio sit cõtẽplatiua cõsentaneũ uidetur ueritati :&.n. mẽs optimũ ẽ eo℞ q̃ i nobis sũt & cognoscibiliũ circa q̃ mẽs ẽ isup cõtinuatissima hæc ẽ opatio cõtẽplari.n.possumus cõtiue magis q̃ qd uis ager

Maximã oĩum opationũ uoluptatẽ afferre illã q̃ ẽ p sapiẽtiã oẽs cõsẽtiũt ur nẽpe sapiẽtia mirabiles q̃sdã hr̃e uoluptates &certitudie & puritate.

Rõabile est scientibus maiorem delectationẽ ad eẽ quã quærentibus.

Necessariorum ad uitam & sapiens & iustus & cæteri indigent:talibus uero sufficienter affluentibus :iustus quidẽ idiget ad quos & cũ qbus iustitia utatur: eodẽ mõ tẽpatus & fortis & alio℞ q̃sq;:at sapiẽs p seipsũ

cōtemplari pōt:& quanto sapientior sit magis:

Melius fortasse est si sapiens adiutores habet:sed tamen ipse per se suffi-cientissimus est.

Videtur sola comtemplatio sapientiæ propter se amari:nihil enim ab illa prouenit,præter contemplationem:at in rebus agendis uel plus uel acquirimus præter actionem.

Ex lectio.xi.& cap.ix.

Videtur fœlicitas in otio esse.

Negotiamus ut ociemus:& bellum greimus ut in pace degamus:nullus enim bellum expetit bellandi gratia:neq; parandi illa quæ ad bellum pertinent:nam uideretur penitus sanguinolentus esse si amicos faciet hostis ut pugnæ cedesq; sequantur

Nihil eorum quæ fœlicitatis sunt imperfectum est.

Contemplatiua uita potior est quam quæ secundum hominem:non eñ qua homo est ita uiuet:sed qua diuinum quiddā in ipso existet:

Oportet non quemadmodum mouet quidam nos humana curare cum sumus homines:& mortalia cum sumus mortales:sed quantum fieri potest ad immortalitatem ad mitti & omnia facere ut uiuamus secun-dum optimum eorum quæ in nobis sunt scilicet secundum mentem licet enim molle paruum id sit potentia & præcio multo magis existit

Proprium cuiq; natura optimum & iocundissimum est:& hominum igi-tur uita quæ est secundum mentem:si quidem maxime hæc est homo.

Ex lectione.xii.

Vita quæ est secundum mentem beatissima est:secuudariā uero illa est q̄ est per aliam uirtutem scilicet prudentiam:nam operationes secundū illā humanæ sunt.

Coniugata est prudentia moris uirtuti:& illa prudentiæ:siquidem princi pia prudentiæ sunt secūdum uirtutes morales:rectum autem in mora-libus secundum prudentiā:coniunctæ uero hæc affectibus & circa com positum sunt:compositi autem uirtutes humanæ sunt:uita igitur secū dum illas & fœlicitas:illa uero quæ mentis separata est.

Voluntates hominum obscuræ sunt:& simulant se iusta uelle cum non sunt.

Contemplati nihil exteriorum bonorum opus est ad operatiōem:sed(ut ita dixerim)contemplationē impediunt:uerum qui homo est:& cum pluribus uiuit eligitq; nirtuosa facere indigebit profecto his ad ho-minis uitam.

Cap.xi Actiones secundum uirtutes morales deo non attribuimus:nam in rebus agendis pauum quiddam est & indignum numine deorum

Operatio dei beatitudine præcellens contemplatiua est:& homibus ope-ratio illa quæ huic cognatissima est erit utiq; fœlicissima:

Cætera animalia fœlicitatis capatia non sunt cum tali operatione penitus careant.

Deo omnis uita beata est hominibus uero inquantum similitudo quædam competit huiuscemodi operationis:

Fœlicitas ē speculatio quædam.

Ex lectione .xiii:

Indiget fœlix externa persperitate cum homo sit:non enim natura per se sufficiens est ad contemplandum :sed oportet sanum esse corpus :& alimenta cæterumq; famulatū adesse.

Non inexcessu externaꝝ reꝝ sufficientia est:neque iuditiū neq; actio nam priuati homines non minus uidentur recta agere :quam illi qui sunt in potestatibus constituti :immo etiam magis.

Solon recte fœlices ostendit esse mediocriter abundantes externis bonis agentes præclara & uiuentes modeste :potest enim qui mediocria possidet agere quæ oportet.

Anaxagoras uidetur non locupletem neq; potentem existimare fœlicem dicens se nequaquam mirari si ille multitudini absurdus esse uidetur: nam multitudo solum iudicat a rebus externis:

Veritas in rebus ex operibus & uita discernitur.

Consyderanda sunt quæ dicuntur de moribus ad uitam factaq; referendo :& si concordant in operibus recipere illa oportet :si uero discordant rationem perquirere:

Qui secundum mentem operatur & eam colit & optime dispositus est amicissimus deo uidetur esse : nam si deus curam habet humanarum rerum ut extimatur & creditur rationabile est eum gaudere optimo & cognatissimo.

Amatibus mentem maxime & honorantibus deus fauet tanquam rerum sibi charissimarum curatoribus.

Amicissimus dei est sapieus :eundemq; fœlicissimum esse decens est.

Ex lectione.xiiii.& cap.xi.

Non est in rebus agendis finis consyderare singula atq; cognoscere: sed magis illa agere :nec sane sufficit scire:sed conandum est illa habere & uti

Si uerba satis essent ad faciendum nos bonos:multam & magnā mercedem scd'm Theognidem persuasores merito reportarent.

Constat sermones illam uim habere:ut prouocare ac propellere iuuenes eos qui igcnui sunt possit:& generosum more ueræq; honestatis amātem uirtuti obnoxium facere:sed uulgus non posse ad probitatem inducere:non .n. tales sunt ut uerecundiæ obtemperent sed metu : neq; ut abstineant a prauis propter turpitudinem:sed propter pœnam.

Non possibile est neq; facile quæ ab antiquo moribus occupata sunt ea

uerbis mutare.

Alii fiunt boni natura alii consuetudine: alii doctrina:

Fieri bonos natura non est in nostra potestate: sed per quandam diuinā causam: ut uere fortunatis existit.

Sermo & doctrina nunquam in omnibus uires habent: sed oportet ut ante cultus sit moribus auditoris animus ad recte gaudendum odiendumq; tanquam ager qui semina sit nutriturus: nam qui secundum perturbationem animi uiuit: nec audiret monentis persuasiones nec intelligeret: perturbationes enim animi non uidentur penitus cedere uerbis: sed uiolentiæ.

Ex pueritia difficile est recta inductione ad uirtutem potiri: nisi sub talibus educatus sit legibus: nam uiuere modeste & temperate plurimis ac præsertim iuuenibus non est iocundum: quamobrem legibus constitutum esse oportet circa educationem & exercitia: non enim molestiam afferent si fuerint consueta.

Legibus indigemus omnino recte per totam uitam: nam plærique necessitati magis quam rationi parent & pœnis quam honestati.

Debent legum positores prouocare & exhortari homines ad uirtutem honesti gratia: ut pote illis qui boni sunt ea secuturus: aduersus autem inobedientes & tardiores pœnas suppliciaq; imponere: qui uero tales sunt ut emendari non possint: eos penitus exterminare: nam probum uirum & hone uiuentem rationi pariturum esse existimamus: improbum uero libidinibus obnoxium quasi bælluam quādam subiugo positam per dolorem esse cohercendum.

Patris ordinatio uim & necessitatem id est coactionem non habet: nec alterius cuiusdam uiri nisi sit rex aut huiusmodi: at lex uim habet necessariam ratio existens & prudentia quadam & mente quadam.

Homines eos qui cupiditatibus suis aduersatur (& si recte faciant) tamē indigne ferunt lex autem non est molesta iubens probitatem.

Ex lectione.xv.

Vt in ciuitatibus uim habet leges & mores: sic in domibus paterni sermones & mores ac plus etiam propter beneficia collata.

Differunt priuata instituta a publicis: ueluti in medicina: uniuersaliter enim febricitanti confert abstinentia & quies: est tamen fortasse aliquis cui non confert.

Ex lectione.xvi.

Nulli quicquam melius ciuitati suæ reliquere possent quam filios suos ad rempu. gubernandam aptos neq; sibi ipsis aut his quos charissimos habent magis quicquam optare possunt: quam potentiam bene administrandæ reipublicæ.

Experti in singulis recte iudicant opera & per quæ & quomō perficiantur

tur intelligunt.

Incipiunt propositiones ex libro primo Magnorum moraliũ Aristotelis.

Tndiosum esse est uirtutes habere.

Oportet si quis in politicis debet practicus esse secundum mores esse studiosum

Negotium circa mores pars est & principium politicæ.

Nihil proficuum est scire quidem uirtutem: quomõ autẽ utiq; fiat & ex quibus nõ odire: simul enim scire uolumus & nos ipsi esse tales.

Primo pythagoras incepit de uirtute dicere: non ratione uirtutes ad numeros reduces.

Post pythagoram socrates adueniens: non ratione uirtutes scientias faciebat.

Scientiæ omnes sunt cum ratione: ratio autem in intellectiuo animæ fit solo uirtutes autem etiam in irrationali parte aiæ fiunt.

Nulla scientia neq; potentia causa mali est: sed omnium potentiarum bonus est finis: & optimæ potentiæ ac scientiæ optimus erit finis.

Bonum dicitur dupliciter: aut enim optimum in unoquoq; entium: hoc autem est quod per sui naturam est appetibile: aut quo alia participantia bona sunt: hoc autem idea boni est: ut commune omnibus existens bonis:

Aliud ab idea ipsum commune omnibus est idea enim separabile est & ipsum secũdũ seipsum est: cõmune aũt oĩbus in est.

Diffinitio uult uniuscuiusq; substantiam dicere.

Non est unius scientiæ neque potentiæ de omni bono intendere: quia bonum in omnibus prædicamentis est: non enim medicus bonum qđ est in gubernatiua quandoq; sciet.

Non est politicæ de communi bono dicere: sed de bono optimo nobis.

Oportet in omni scientia principia propria accipere incontniẽs est enim si quis uolens triangulum duobus rectis æquales habentem dicere accipiat principium q̃ aĩa immortalis est.

In scientiis accidit simul scire scientiam quid est & esse scientem: si .n. medicinam quis sciuit quid est: medicus iste confestim est: sed non in uirtutibus hæc accidit: non enim si quis sciuit iustitiam confestim iustus est.

Bonorum hæc quidem sunt honorabilia puta anima intellectus: principalius: principium uirtus hæc autem laudabiliam: puta uirtutes: ab operationibus enim quæ sunt secundum ipsas laus fit: alia uero sunt potentiæ: puta principatus: diuitiæ fortitudo: pulchritudo:

Potentiæ diuina appellantur bona: & fortuna generationis ipsorum cã est: a fortuna enim & diuitiæ fiunt & principatus: & uniuersaliter quæ

cunq; in potentiæ ordiné conueniunt.
Quartum bonorum eſt quod eſt ſanatiuum & conſeruatiuum boni: puta exercitium ſanitatis:& ſi quid aliud tale
Bonorum hæc quidem omnino & ubiq; ſunt appetibilia: puta iuſtitia & aliæ uirtutes:hæc autem non: puta fortitudo & diuitiæ:& potentia & huiuſmodi.
Bonorum hæc quidem ſunt fines puta ſanitas:hæc autem non:ut quæ cã ſanitatis ſunt.
His quæ ſunt ad finem ſemper finis melior:& ſimpliciter & uniuerſaliter ipſorum finium ſemper melior perfectus imperfecto.
Diffi. Perfectus finis eſt quo adueniente nullo amplius indigemus:imperfectus autem quo adueniente indigemus aliquo.
Fœlicitate adueniente nullo alio indigemus.
Fœlicitas eſt ex multis bonis compoſita:&nihil ab his bonis eſt fœlicitas
Cap.ii. Bonorum hæc quidem in anima ſunt puta uirtutes:hæc aũt in corpore:puta ſanitas & pulchritudo:alia uero exterius ut diuitiæ principatus honor & huiuſmodi; & horum quæ in anima ſunt optima ſunt.
Bona quæ in anima exiſtunt determinata ſunt in tria:in ſapientiã: in uirtutem:& delectionem.
Vſus appetibilior eſt habitu:nullus enim utiq; uellet habere uiſum non debens uidere:ſed claudere:uſus enim finis eſt habitus autẽ uſus cã.
Capitulo tertio. Cum in anima ſit uirtus idem dicimus aiam facere & aiæ uirtutem:ſed uirtus quidem in unoquoq; hoc facit cuius eſt uirtus. aia autem alia quædam.
Nullo alio quam anima uiuimus uirtute autem animæ bene uiuimus.
Diffi. Bene uiuere & bene operari nihil aliud dicimus quam fœlicitatem ergo fœlicitas eſt in beneuiuere.
Bene uiuere eſt in uiuendo ſecundum uirtutem.
Fœlicitas eſt in uiuendo ſecundum uirtutes.
Fœlicitas eſt in perfecto non imperfecto:nõ enim erit in puero:ſed ĩ uiro
Fœlicitas nõ eſt in tempore imperfecto ſed perfecto qđ utiq; erit quo homo uiuit:&.narratione dicitur a multis quod oportet fœlicem in maximo tempore uitæ iudicare.
Quod fœlicitas ſit actus uidebit utiq; aliquis exinde inſomnis enim ſi qs dormiat per uitam talem non uolumus hunc dicere ualde fœlicem eſſe uiuere quidem ipſi ineſt:ſed uiuere ſecundum uirtutes non in eſt: quod erat ſecundum actum.
Capitulo quarto. Eſt quædam pars animæ qua nutritur animatum quã uocamus nutritiuam; cuius non eſt uirtus huius enim partis non eſt agere.
Motus non eſt in parte animæ nutritiua:unde nec actus:ſed ſimilis eſſe ui

uidetur igni illi.n. quicquid imites consumet:& si non immittas nõ habet motum ad accipiendum :ita & hæc pars animæ habet :si quidem enim immittas nutrimentum nutrit :si autem non immittas non nutrit nec habet motum nutriendi :quare non cooperatur hæc pars secũdũ fœlicitatem.

Cap.v. Est anima in duas partes diuisa:in rationem habens:& ĩ irrõnabile

In parte animæ rationem habente fit prudentia solertia sapientia bona disciplinatio & memoria & talia :in irrationali autem ipse uirtutes :ut temperantia iustitia fortitudo & quæcunq; aliæ moris uidentur laudabiles esse.

Secundum eas uirtutes quæ sunt partis irrationalis laudabiles dicimur secundum autem eas quæ sunt partis rationem habentis nullus laudatur non enim quia sapiens ullus laudatur :neque quia prudens :neq; omnino secnndum aliquid horum.

Moralis uirtus ab indigentia & superabundantia corrumpitur:si enim aliquem ualde facies impauidum quod deos non timeat non fortis sed insanus erit :si autem timentem omnia timidus erit.

Ab eisdem augentur & corrumpuntur uirtutes:ut fortitudo augetur & corrumpitur a timoribus.

Non accipere uirtutem & malitiam absq; tristicia & delectatione unde uirtus circa delectationes & tristitias est.

Ἠθοσ ab εθοσ quod est consuetudo fortassis habet denominationem & ethica dicitur propter ethieste idest asuescere: neq; enim una nobis uirtutum irrationalis partis natura fit.

Cap.vi Quæ fiunt in anima sunt passiones potentiæ & habitus

Passiones aĩæ sũt timor odiũ desyderium zelus misericordia:& talia consueuit sequi tristritia & delectatio .

Potentiæ sunt secundum quas bene uel male passiui sumus horum puta secundum quas potentes sumus irasci tristari & misereri & talia.

Plus fingere eorum quæ sunt habere iactantiæ est :minus autem ironiæ medietas autem quæ est horum ueritas est.

Virtus circa tristitias & delectationes est & passionum animæ medietas est.

Passiones aliquæ sunt in quibus malitia non est in superabundantia & defectu quodam puta adulterium.

Cap.vii. Plus distantia a medio contraria magis esse uidebuntur.

Circuncontinẽs medium facile est inuenire:medium aũt hẽre difficile ẽ

Cap.viii. Ratio socratis uera non est :non in nobis fieri studiosos esse aut prauos :quoniam nullus eligeret iniustum esse: tunc enim incõueniẽ ageret legem ponens quæ in nobis non sunt præcipiens operari :ac in uirtute laus in malitia autem uituperium non esset :laus enim & uitupe

rium non inuoluntariis est.

Vituperamus ægrotãtes quando ipsos putamus cãs eẽ ægrotãdi :aut male habere corpus quasi existens & hoc uoluntarium.

Oĩs natura generatiua est substantiæ talis qualis ipa ex principiis qbusdã

Cũ operatiões pmutantur &principia opationũ ex qbus sunt permutãtur

Principiũ opatiõis studiosæ & prauæ electio ẽ & uolũtas & oẽ qd secundum rationem est:unde & ipsis mutatis mutamur & ab operationibus uolentes.

Et si in aliquo sit iustum esse & studiosum si uoluerit non tamen in eo est oium studiosissimum esse:sicut enim siquis uoluerit curã habere corporis non utiq; oium optimũ habebit corpus:oportet enim non solũ curã in eẽ:sed & naturaliter fieri corpus bonum & optimum :similiter oportet existimare in anima :nõ enim utiq; eligens studiosissimus esse studiosissimus erit:nisi & natura erit.

Cap.viiii: Voluntarium simpliciter dicimus quod operamur nõ coacti.

Appetitus tres sunt species concupiscentia :ira & uoluntas

Diffi. Violenta sunt quorum exterius est causa aqua coguntur operari.

Coacta non sũt dicenda quæcunq; delectationis causa operamur :si quis enim dicat coactus fui amici mulierem corrumpere a delectatione absurdum erit.

Cap.x. Electio appetitus non est:quoniam appetitus in aliis animalibus ẽ electio autem nõ electio enim cũ ratione est.

Electio uoluntas non est:quoniam uoluntas impossibilium est: uolumus enim immortales esse eligimus aũt non.

Electio non est ipsius finis sed eorum quæ sunt ad finem : uoluntas autẽ est ipsius finis:

Electio non est intentio:de multis enim intendimus quæ non eligimus:

Diffi. Electio est appetitus consiliatiuus eorum quorum in nobis est & operari & non operari & ita operari & non ita:& eorum in quibus est propter qd nõ tamen unũ & determinatũ:sicut est in geometria.

In supabundãtiam &defectum propter delectatiõem &tristitiam ferimur propter delectationem enim praua operamur:propter tristitiam autem bona fugimus:

Peccatum non fit intentione:sed electione bonorum & non circa ipsum finem :in hoc enim oẽs cõsentiunt finem:puta sanitatem bonum :esse sed quæ utiq; sunt secũdum finem:puta utrũ ad sanitatem comedere bonũ sit nõ omnes sentiunt.

Cap.xi. Virtus magis est cõiectatrix ipsius finis :quã eorum q̃ sũt ad finem

Dicimus simpliciter actum habitu esse meliorem :hoies enim studiosum uidentes iudicant ex operari :propter id quod nõ ẽ possibile manifestare uniuscuiusq; electionem quam habet

Cap.xii. Si quis non timet tonitrua aut coruscationes aut aliud quid supra hominem terribilium:non fortis:sed insanus erit.
Qui propter experientiam fortes uidētur:sicut milites:aut propter passionē puta amantes non fortes dicendi sunt.
Fortitudo politica qua ciues propter uerecundiam pericula sustinent:nō utique uere fortitudo est dicenda:hac enim ablata nō manet fortitudo
Qui fortes uidentur propter spem & expectationem boni:non fortes sunt dicendi.
Qui modo per rationem causa boni ad periclitādum:impauidus existēs circa hoc:hic uere fortis est & fortitudo circa hoc est.
Cap.xiii. Tēperantia est medietasītemperantiæ &insensibilitatis:quæ circa delectationes intactu &in gustu factas uersatur.
Mansuetudo est medium irascibilitatis &inirascibilitatis.
Cap.xiiii. Liberalitas est medietas prodigalitatis & illiberalitatis
Prodigus est qui pecunias consumit in quæ non oportet:& plus in quibus oportet:& quando non oportet.
Illiberalis contrarius est prodigo qui non consumit in quæ oportet:& q̄cunq; oportet:& quando oportet.
Malū multiforme ē:bonum autem uniforme ut sanitas quidem simplex morbus autem multiformis:& similiter uirtus simplex est:malitia uero multiformis.
Liberalitatis non est possidere & præseruare pecuniam: sicut nec fortitudinis est arma facere:sed uti.
Cap.xv. Magnanimitas est medietas quædam ambitionis & pusillanimitatis .quæ circa honorem & inhonorationem uersatur:quæ nō a multis sed a studiosis conferuntur.
Qui facile contemptibiles sunt & praui:magis se ipsos dignificantes:&a studiosis se honorari oportere putantes.ambitiosi sunt:
Qui minoribus se ipsos dignificant quam conuenit ipsi pusillanimi sunt
Cap.xvi. Magnificentia est medietas superabundantiæ & paruificentiæ:& circa consumptiones est: quas decenter fieri conuenit.
Cap.xvii. Nemesis est medietas quædam inuidiæ & chæracaciæ idest male leticiæ
Nemesis idest indignatio est tristitia quædam circa bona quæ sunt existētia indigno existenti.
Chæracatos idest male gaudens delectabitur male operante & digno & indigno.
Semnotes idest honestas intermedia est authadiæ idest pertinatiæ &complacentiæ:& est circa gestus.
Diffi. Authades idest pertinax est talis qualis nulli assotiari neq; loqui: & nomen quidā authades ab eo quod est sibi placens īpositū eē uidetur

Diffi. Placidus est talis qualis est omnibus associari & omnia ubiq;.
Neq; authades neq; placidus est laudabilis :semnos autem idest honestus in medio horum est laudabilis.
Verecundia est medietas in uerecundiæ & cataplexios idest stuporis: & est circa operationes & sermones.
Inuerecundus est qui est in omnes: dicens & operans:
Diffi. Cataplex idest stupidus est qui omnia & operari ueretur & dicere.
Diffi. Verecundus est qui operatur & dicit in quibus oportet: & quando oportet.
Eutrapelia idest comitas est medietas bomolochiæ & agrociæ.
Diffi. Bomolochus idest scurra est qui omnia & omne est putans oporte re conuiciari.
Diffi. Agrœcus idest rusticus est qui conuicinari uolens: non conuiciatus substineat. sed iratus fiat
Est aliquis eutrapelus idest comis dupliciter: qui neq; omnes & omnino conuitians est: sed potens conuitiari moderate: & qui utique sustineat conuitiatus.
Cap.xviii. Amicitia est medietas adulationis & inimicitiæ: & est circa opationes & sermones
Diffi. Adulator est qui plus decentibus & existentibus adiiciens est.
Diffini. Inimicus est qui a decentibus & existentibus diminuens est: & ab eis quæ sunt circũauferens est.
Diffi. Amicus est qui in medio eorum est: neq; enim plus eis quæ sũt adiiciet: neq; laudabit quæ non decent: neq; rursus minora faciet: neq; oĩo contrariabitur.
Cap.xx. Veritas est in medio ironiæ: idest simulationis & iactantiæ: & est circa sermones ἡ εἰρωνεία. ας. dissimulatio.
Diffi. Iactator est qui plus eis quæ sunt sibi est fingens esse: aut scire quæ non scit.
Diffi. Iron idest cauillator est qui minus eis quæ sunt est fingens esse: & q̃ sciuit non dicens: sed occultãs scire.
Diffi. Verus est qui neq; est fingens plura eis quæ sunt ipsi: neq; minora: sed existentia ipsi hæc dicet & esse & scire.
Cap.xxi. Iustum est duplex hoc quidem est secũdum legem: quod non ꝓpriæ iustum est: hoc autem quod in alterum æquale est.
Lex præcipit oĩa quæ secundum uirtutes dicuntur.
Quando aliquis bonorum maiora sibi tribuit: maloꝝ aũt minora: hoc ĩæquale est & ita iniustum:
Pythagorici dicebãt iustum esse quæ quis facit hæc cõtra pati: sed tale nõ est ad oẽs: seruiens enim si percusserit liberꝝ nõ est iustum cõtra percuti semel: sed multotiens: & liber si libero oculum euellit: non est iustum

contra euelli solum:sed plura pati:
Iustorum hoc quidem secundum naturam est:hoc autem secũdum legẽ: sed melius est iustum quod secundum naturam est:q̃ q̃d secundũ legẽ.
Natura existentia nonnunq̃ transmutantur:nam si omnes sinistra studeremus semper proiicere fieremus utiq; ambidextri:a natura autem sinistra est:& dextra nihilominus meliorem sinistra:q̃uis omnia faciamus sinistra sicut dextra.
Non contingit aliquem sibi ipsi iniustum facere.
In agonibus accipiens palmam a presidente hoc iudicante non iniustum facit.q̃uis iniuste ipsi assignetur: sed utiq; iudicans male & dans iniustum facit:
Cap.xxii. Pars animæ rationem habentis: hec quidem consiliatiua est: hec autem scientifica.
Scientificum & consiliatiuum altera ab inuicem esse ex subiectis utiq; fiet manifestum:quemadmodum enim quoniã alteri ab inuicem sunt colores & sapores & soni:sensus alios natura ipsorum tradidit : sonum enim auditu cognoscimus:& saporem gustu: colorem autem uisu: & alia aliis similiter:sic & eodem modo oportet opinari:quoniam altera sunt subiecta:alteras esse animæ partes quibus hæc cognoscimus.
Altera est particula animæ quæ circa sensibilia est: & altera que circa intelligibilia.
Consiliatiuum est circa sensibilia & ea que in motu: & simpliciter que in generatione & corruptione sunt consiliamur enim de his.
Cap.xxi. Scientia circa scibile est : prudentia autem circa operabilia in quibus est electio & fuga & quæ in nobis est operari & non operari.
Diffi. Non idem est factiuum & operatiuum factum enim est cuius extra factionem alius est finis:operatiuum uero cuius non est alius finis extra operationem.
Circa operationem & operabilia est prudentia:circa factionem autem & factibilia est ars:
Diffi. Prudẽtia est habitus electiuus & operatiuus eorũ que in nobis sunt.
Prudentia uirtus uidetur non scientia:laudabiles enim sunt prudentes:laus autem uirtutis.
Diff. Intellectus est habitus circa principia intelligibilia.
Diffi. Scientia est habitus eorum quæ cum demonstratione sunt:
Principia indemonstrabilia sunt.
Diffi. Sapientia est ex scientia & intellectu composita:est enim circa principia: & quæ ex principiis sunt demonstrata.
Dif. Opinio est qua ad utranq; partem declinamus:puta ad hoc ita esse & non esse.
Prudentia & sapientia non idem sunt: sapientia enim est circa ea quæ cũ

demonstratione sunt & semper habentia se ita prudentia autem nõ circa eadem:sed circa in mutatione existentia:qualia conferentia sunt.
Sapientiam uirtutem esse manifestum est:peior enim est prudentia q̃ sapientia quoniam circa peius est.sapientia quod enim circa perpetuum & diuinum est:prudentia autem circa conferens homini si ergo peius uirtus est:& melius merito uirtus erit.
Dif. Synesis idest sensatio pars quædã prudẽtiæ est:& synetus i.sensatus qui potest in ratione iudicare & uidere circa paruũ autem & in paruis rebus iudicium eius.
Dinotes idest caliditas & dinus idest calidus neq; prudẽtia ẽ neq; prudẽs prudẽtis.n.& prudẽtiæ est optima appetere:& horũ electiuũ esse & operatiuũ:sed dinotis & dini scrutari ex qbus:unde:quodq; fiat opatiuoꝝ.
Dinotes se habet ad prudentiam cooperando prudentiæ.
Dif. Naturalis uirtus est que separata quidem a ratione praua est & derelicta laudari:ad rationem autem & electionem apposita & perfecta facit uirtutem:propter quod cooperatur rationi:& non est absq; ratione naturalis motus ad uirtutem:neq; iterum ratio & electio ualde perficitur in essendo uirtus absq; naturali motu.
Nullũ est proficuũ:opari fortia & iusta nescientẽ:& eligẽtẽ rõne nõ recta.
Naturalis motus ad bonum cum ratione uirtus est & laudabilis.
Virtutes omnes operatiuæ sunt:prudentia autem sicut architecton ipsarum est:quomodo enim ipsa præcipit:ita uirtutes:& quæ secũdum se operantur:quare & ipsa operatiua erit.
Prudẽtia sapiẽtiæ nõ ꝑncipatur:sed ipsa de oĩbus curat & principalis est: qẽadmodũ in domo procurator prudẽtia eni sicut ꝓcurator sapiẽtiæ parat uacationem:& facere suũ opus:continens passiones & tẽperans.

Propositiones ex secũdo libro magnorũ moralium: Aristotelis.

Capitulo.i.

Est epiicia idest æquitas & epiices idest equus minoratiuus iustorum quæ secundum legem sunt quia enim legislator non potest singula certe determinare: sed uniuersaliter dicere: qui in his permittit:& hæc eligens quæ legislator secundum quo luit singulariter determinare non potuit:talis est epiices.
Eugnomosyne idest bona sensatio & eugnomon idest bene sensatus est circa hec circa que epiicea est: circa:s.iusta a legislatore derelicta: non absq; epiicea eugnomosine est.
Iudicare eugnomonis est:operari autem secundum iudicium epiicis est.
Eubulia idest bona cõsultatio est circa eadem circa quæ est prudẽtia:circa opabilia enim ac circa operationẽ & fugam: & nõ est absq; prudentia.
Eubulia est ordinatiua optimorum quæ in operatiuis & cõferẽtibus sunt

Capitulo.ii.

Sicut in corpore uidemus aliquos non potentes sanare simpliciter bona conferentes: sed si debet quis sanare corpus prauũ: aquã prius & cibos paucos oportet inducere: sic & prauam animam habẽti ad nullum malum operandum: a diuitiis abstinendum est & principatu & potentia: & uniuersaliter talibus: quando facile mobilior & facile mutabilior ẽ anima corpore.

Non contrariatur uirtus uirtuti.

Absq; prudẽtia aliæ uirtutes non fiunt: neq; prudentia perfecta absq; aliis uirtutibus: sed cooperantur quodammodo adinuicem consequentes prudentiã.

Virtutes exteriores & quæ circa corpus sunt in super abũdantiã factæ peiores faciunt puta diuitie multæ facte despectores & fastidiosos fecerunt: similiter & principatus & honor & pulchritudo: uirtutes autẽ animi in additamentum tendentes meliores faciunt.

Neq; principatus neq; honor faciet studiosum peiorem q̃ uirtus: his enim ratione utetur.

Cap.iii. Tria sunt quæ fiunt in anima secũdũ quæ praui dicuntur: malitia in continentia & bestialitas.

Bæstialitas est superabundas quædam malitia.

Opposita uirtus bæstialitati est innominata: & est talis supra hominem existens: puta heroica & diuina nominata: quemadmodum enim bæstialitas supra hominem est: ita & uirtus opposita.

Cap.iiii. Est scire duplex quorum hoc quidem est scientiam habere: scire enim dicimus quando quis scientiã habet: alterũ uero est agere sciẽtia.

Incontinens est habens scientiam bonorum: non operans autem ipsa.

Incontinenti habenti scientiam idem peccatum accidet quod syllogizãti contingit enim ipsum uniuersalem scientiam habere q talia praua & nociua sunt: non tamen q sint hec praua in parte sciuit: quare ita habens scientiam peccabit.

Non est continens uel incontinẽs qui operatione falsus est: sed qui rationem habet rectam: & hæc praua existentia iudicãs & bona: nam incontinens quidem ut inobediens est rationi continẽs autem obediens: & non a desideriis ductus.

Qui circa delectationes corporales magis q̃ decet: existens est iste incontinens perfecte dicitur.

Magis uituperabilis est incontinentia que est per delectationem: q̃ que est per iram: cum iniuria enim hec uidetur esse: illa cum delectatione.

Perseuerantia & continentia non idem sunt: continentia enim circa delectationes est: perseuerantia autem circa tristitias.

Incontinentia & mollicies non sunt idem: mollis enim est qui non sustinet labores: non omnes autem: sed quos necessario utiq; alius quis su-

ſtinebit:incontinens autem eſt qui non poteſt ſuſtinere delectationes: ſed mollificatus & ab his ductus eſt.

Plura mala non faciet leo q̃ dionyſius aut phalaris: aut clearchus aut aliquis horum malorum:in iſtis enim principium exiſtens prauum:quod eſt ratio:maxime confert:in bæſtia autem hoc non eſt.

Incontinens melior uidebitur intemperato:intemperato enim ineſt principium prauum inq̃tum operatur praua exiſtentia:& ratio confirmat.

Intemperantiæ duæ ſunt ſpecies: hæc quidem prouocatiua & improuiſa & ſubito facta: altera autem imbecillis que cum ratione reuocantis eſt exiſtens & prima quidem nõ ualde uidebitur uituperabilis.& enim in ſtudioſis talis fit & calidis ac bene natis:altera autẽ in frigidis & melancholicis fit & uituperabilis eſt.

Temperatus eſt qui non habet deſideria praua: rationemq; circa hæc rectam.

Continens eſt qui deſideria habet praua rationemq; circa hæc rectam.

Prauior eſt intemperatus incontinente:difficilius enim ſanabilia ſunt naturalia factis ex conſuetudine: incontinens autem prauus conſuetudine uidetur eſſe:intemperatus autem natura:& propter hoc & ab hoc ratio praua in ipſo eſt:ſed non incontinente.

Conſuetudo eſt quod in naturam conſtituit.

Conſuetudo alia conſuetudine repercutitur:natura autem a nullo repercutitur:quare difficilius ſanabilia ſunt naturalia factis ex cõſuetudine.

Diff. Prudens eſt qui ratione recta ſingula ſpeculatur: quiq; ſed rationem apparentia optima operatur.

Prudentẽ non contingit incontinentem eſſe:

Diffi. Fœlicitas eſt uirtus in uita perfecta.

Cap.v. Bonum incommiſcibile eſt prauis:& non multum commune:ac bonorum non eſt prohibitiuum.

Eſt quædam natura praua puta que uermium: & uniuerſaliter quæ uilium animalium:ſed non propter hoc natura prauorum eſt: ſimiliter & ſcientie praue ſunt:ſed tamen non propter hoc prauum eſt ſcientia:ſed bonum genere & ſcientia & natura eſt.

Sicut ſtatue factorem ſpeculari oportet qualis eſt: non ex quibus diuertit & male operatus eſt:ſed ex quibus bene:ita neq; ſcientia neq; naturam: neq; aliud ullum quale ſit ex prauis : ſed ex ſtudioſis conſiderare debemus.

Delectatio genere bonum eſt.

Praue naturæ praua eſt delectatio:ſtudioſæ autem ſtudioſa:

Neſcientes nectar putant deos uinum bibere:& non eſſe id delectabile hoc autem patiuntur propter ignorantiam:quoniam ſimile paſſi ſunt.

Diffi. Philotimus id eſt ambitioſus eſt qui ſolus uult habere in alios ſuper

excellere.

Diffi Bonum est quod omnia desiderant:

Delectatio mouet ad magis operandum:ad operandum enim prouoca-tiua est.

Si quæ secundum uirtutem sunt delectatus quis operatur studiosus erit: si autē tristis bona operatur non studiosus erit:tristitia enim in his quæ per coactionem est.

Scientia factiua est delectationis.

Virtutem esse dicimus quando ratio bene disposita est:passionibus bene habentibus propriam uirtutem commensuratam.

Non sicut putant antiqui uirtutis principium & dux est ratio: sed magis passiones oportet enim ad bonum motum irrationalem primum fie-ri:quod & fit:deinde rationem posterius supernumerantem esse & di-scurrere:uidebit autem hoc quis ex pueris absq; ratione uiuentibus: in his enim absq; ratione fiunt motus passionum ad bonum prius: ratio autem posterius superueniens & connumerator existens facit operari bonum:sed non si a ratione principiū accipiat ad bona:non consequū-tur passiones consentientes : sed multotiens contrariantur : propter quod magis principium ad uirtutem uidetur passio bene disposita: q̄ ratio.

Cap.vi. Absq; exterioribus bonis quorum fortuna est domina non con-tingit:fælicem esse.

Neq; intellectum quendam neq; rationem rectam oportet fortunam di-cere:propter q̄d ubi plurimus intellectus & ratio: ibi minima fortuna est:ubi autem plurima fortuna ibi minus intellectus.

Sciendū quod totum hoc capitulum de bona fortuna de uerbo ad uerbū assumptum est:& collocatū pro primo capitulo tractatus de bona for-tuna:unde decem & septem prime propositiões illius tractatus:de uer-bo ad uerbum hic collocari possunt.

Cap.vii. Optimorum uel bonorum quædam sunt simpliciter optima uel bona:ut uirtutes & a uirtute operationes:& principatus:diuitiæ gloria honor & talia:alia uero non.

Bonus & optimus est cui simpliciter optima sunt optima: & simpliciter bona sunt bona:cui uero simpliciter optima non sunt optima: & sim-pliciter bona non sunt bona:nō est bonus & optimus sicut neq; sanus uidebitur cui simpliciter sana non sana sunt.

Cui bona omnia existentia bona sunt:& ab his non corrumpitur:puta di-uitiis principatu:talis bonus & optimus est.

Cap.viii. Tunc operari secundum rectam rationem est:quando irratio-nalis pars animæ non prohibet rationalem partem agere suam actio-nem.

Nulla scientia usum tradit & actum: sed habitum solum.

Cap.viiii. Amicus prauo studiosus non est: amicitia enim in fide & certi tudine est prauus autem minime est talis.

Amicitia ad deum non est: amicitiam enim dicimus esse ubi est redamare: deus autem neq; redamare recipit: neq; omnino amare.

Amicitia non est ad inanimata: ab inanimatis enim non contingit redamari.

Nō eædem sunt amicitiæ quæ sunt propter bonum: & quæ propter delectabile: & quæ proprer conferens idest utile.

Optimorum amicitia est quæ fit secundum uirtutem: multorum autem quæ fit secundum conferens: quæ autem secundum delectationem fit in inhonorabilibus & contingentibus est.

Non sequitur: delectationem & conferens uirtus: sed uirtutem utraq; hæc sequuntur inconueniens enim est si quis non opinabitur studiosos ipsos sibi ipsis delectabilissimos esse: & enim praui ut ait euripides: sibi ipsis delectabiles sunt: malis enim malo cohæsit.

In conueniendo nihil maius est q̃ delectabiles esse.

Studiosorum amicitia est secundum similitudinem: & perfecta amicitia est.

Amicitia que secundum conferens est secundum inequalitatem est: & nō secundum similitudinem: habundanti enim inops propter indigentiā eorum quibus diues habundat diuiti amicus est.

Propter conferens in contrariissimis amicitia fit.

Melius est amare q̃ amari: amare enim actus aliquis dilectionis est & bonum: ab amari autem neq; unus actus amato est.

Melius est noscere q̃ nosci: cognosci enim & amari inanimatis inest: noscere autem & amare animatis.

Benefactiuum esse melius est q̃ non benefactiuum esse: amans autem benefactiuus est secundum q amat: amatus autem secundum q amatur non.

Homines propter amorem honoris amari potius uolūt q̃ amari: propter id q in amari super abundantia quædam est: semper enim qui amatur abūdat delectatione aut diuitiis: aut uirtute: amator autem honoris super abundantiam desiderat.

Amicitiam dicimus esse eiusdem ad seipsum: nam quoniam amicorum unam esse animam dicimus: anime autem sunt plures partes: hæc erit una anima quando consonant ad inuicem ratio & passio quare una facta anima erit ad seipsum amicitia: hæc autem amicitia erit in studioso.

Prauus nunquam est sibi ipsi amicus: repugnat enim semper sibi ipsi.

Nullus æquale dat meliori & peiori: sed maius scđm abūdātiā semp: hoc

autem æquale est secundum rationem: æquale enim quodammodo qui minus habet bonum peior:peior existés: maius habenti meliori existenti.

Est amicitia actus quidam: & amici non est alius finis præter actum amãdi:quare finis idem & actus est.

Omnes ad quos ipsi fecerũt quodammodo beniuoli sunt:unde & pater beniuolus est ad filium:ipsius existentem factionem:memor:& spe ductus propter quod magis pater amat filium q̃ filius patrem.

Beniuolentia amicitia non est.

Concordia propinqua est amicitiæ: & si concordiam accipias principaliter dictam:sic concordia in intelligibilibus non est:sed in operatiuis.

Paruus est philautos.i.amans seipsum quoniam sui ipsius causa omnia operatur:& non est studiosus:quia alterius causa hic operatur.

Quoniam studiosus amico suo bona secundum conferens tradit amicũ suum seipso magis amabit:ipse uero seipsum maxime amat:quia facit optima existentia.

Amicus bonus philautos non est:solum enim amat ipse seipsum quia bonus est:prauus autem philautos nõ habet propter quod amet seipsum puta bonum:sed absq; his ipse seipsum amabit.

Difficillimum est quemadmodum & sapientum quidam dixerunt noscere seipsum & delectabilissimum utiq;.

Nos ipsos ex nobis ipsis non possumus speculari:nam ex quibus alios increpamus nos latent hec facientes: hec autem fit aut per beniuolentiam aut passionem.

Quemadmodum quando uolumus ipsi faciem nostram uidere inspicientes speculum uidemus:sic & quãdo nos ipsos uolumus noscere in amicum uidentes noscemus:est enim amicus ut alter ego.

Quoniam delectabile est seipsum scire:hoc autem non est scire absq; alio amico:indigebit utiq; qui per se sufficiens est amicitia ad seipsum noscendum:

Quoniam conuiuere delectabile est & necessarium:id autem non contingit esse absq; amicitia:indigebit utiq; & per se sufficiens amicitia.

Multos amicos possidere non oportet : multis enim existentibus amicis difficile est unumquemq; perfecte amare:in omnibus enim impotens est natura nostra infirma existens ad multa accedere.

Si fuerit multi amici non erit tristantem cessare semper enim merito circa unum accidere aliquod infortunium continget:quo facto necessarium est tristari.

Finis propositionum ex secundo & ultimo libro magnorum moralium Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex libro de bona fortuna Aristotelis & lectiones notate sunt secundum expositionem egidii de roma.

Ex lectiõne.i.

In exterioribus bonis quorum fortuna est domina non cõtingit fœlicem esse

Ex lectione.ii.

Fortuna nõ idem est quod natura: natura enim cuius est cã huius ut in pluribus:aut similiter factiua est:fortuna aũt nũq̃ ut ĩ pluribus :sed in ordinate:& ut accidit est.

Fortuna nõ est idẽ quod intellectus idest ars aut rõ recta:nõ enim minus est ordinatus intellectus quam natura.

Vbi plurimus intellectus & rõ est:ibi minima fortuna:ubi autem plurima fortuna est ibi minimus intellectus.

Bona fortuna non est quædam cura dei.

Dignificamus deum existentem dominum talium :ut dignis distribuat bona & mala.

Si deo attribuamus sicut utiq̧ contingit agere prauũ ipsum iudicem faciemus :uel non iustum.

Deum paucorum non est uerisimile curam habere:

Bona fortuna est in his quæ non in nobis existunt:nõ aũt in his quorum ipsi domini sumus:& potentes operari :pp qđ iustum secundũ qđ iustũ nullus dicet bene fortunatũ:neq̧ eorum qui sunt scđm uirtutem ullũ :in nobis enim est hæc habere & non habere.

Nobilẽ bene fortunatum dicimus & totaliter cui talia bona existunt: sed tamen non in his principaliter bona fortuna dicitur.

Bona fortuna est in eo q bonum aliquod existit præter rationem:& in eo quod est malum non sumere rationabiliter :sed tamen magis in eo qđ est bonum sumere.

In eo quod est bonum sumere est secundum se ipsum eufortunium :in eo aũt quod est malum sumere est per accidens.

Ex lectione.iii.

Diffi. Bona fortuna est sine rõe natura idest impetus naturalis.

Diffi. Bene fortunatus est sine rõne habens impetum ad bona & hæc adipiscens.

In anima est naturaliter impetus quo ferimur sine rõne ad quæ utiq̧ bene habebimus :& si quis interroget sic habentem impetum .propter quid hoc placet tibi operari ?nescio inquiet :sed placet mihi: simile patiens iis qui adeo aguntur.

A deo uecti sine ratione impetum habent ad operari aliquid.

Bona fortuna cooperatiua est fœlicitati.

Ex lectione.iiii.

Quemadmodum ii quidem glauci:ii aũt nigrorum oculorum existunt a natura :sic & bene fortunati & in fortunati quidam sunt a natura.

Ex lectione.v.

Necesse est fortunã esse :& causam esse aliquibus bonorum aut malorum
Scientia non est ipsius effectus fortunæ:aut propter experientiam nõ erit ipse effectus.

Ex lectione.vi.

Impetus sunt in anima ii quidem a ratione:ii autem ab impetu :neq; secũdum hos oportet nos agere:sed tale utiq; erunt quale erit cubos super longa iacere quod scilicet non est necessarium.

Primi impetus sunt qui sunt naturales.

Appetitus naturalis naturaliter ad bonum tendit semper.

Bene fortunati naturaliter erunt quicunq; sine rõe bene dirigunt actiões suas ut in pluribus.

Dupliciter dicitur bona fortuna :hæc quidem quia bene operantur ex impetu præeligentes sic operari :hæc autem non sed contrariæ de qua.ſ. agitur secundo physicorum.

Ex lectione.vii.

Non est eius quod est intelligere intellectus principium :neq; consiliandi consilium est principium.

Deus est principium motus i anima nostra:quẽadmodũ &in toto uniuerso:mouet enim deus aliquo modo omnia.

Nihil erit melius scientia & intellectu nisi deus:uirtus enim intellectus organum ipsius dei est.

Ex lectione.viii.

Consiliari non expedit bene fortunatis habent enim directiõis principiũ tale quod melius ẽ intellectu & consilio :deũ uidelicet :qui aũt rõnẽ sequuntur:hoc aũt principium nõ habent:neq; diuinos instinctus bonũ finem adipisci non possunt.

Bene fortunatorum uelocior est diuinatiua:quam prudentium & sapientium.

Deo per se & non propter experientiam uel consuetudinem :notũ est q̃d cũq; agibile & bene uidet & futurũ & præsens

Melancholici & recte diuinantes :& simplices magis participant naturales ĩpetus:uidetur enim principium hoc amissa rõne ualere magis quẽadmodũ cæci memorantur:magis:&amissis his qui ad uisibilia sũt uirtuosius est quod memoratur.

Duæ sunt species bonæ fortunæ:hæc quidem diuina & secũdũ ĩpetũ directiua & continua : hæc autem præter impetum & non continua:sine ra

tione autem ambæ

Finis propositionum de bona fortuna Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro politicæ Aristotelis secũdum trã slationẽ leonardi aretini & lectiones notatæ sunt secũdũ commenta ria Sancti Thomæ.

Ex lectione.i.

Idemus oẽm ciuitatẽ esse societatem quãdã:& oẽm socie tatẽ boni alicuius gratia constituta.

Eius gratia quod bonum uidetur oĩa oẽs agunt bonũq3 aliquod omnes coniectant

Principalissima ẽ societatum & cæteras complectitur: illa quæ ciuitas appellatur &ciuilis societas:maximeq3 principalissi mũ oĩum bonorum humanorum ipsa cõiectat.

Quicunq3 putant gubernatoris ciuitatis &regis:patrisq3 familias:& domi ni:eandem esse regiminis rationem non bene dicunt:

Imperans & parens natura sunt propter conseruationem: nam qui potest mente prospicere rem :natura imperat & dominatur :qui autem potest corpore hoc facere paret natura & seruit

Nihil natura tale facit quale statuarii delphicũ gladiũ ob iopiam:sed unũ instrumentum ad unum opus :sic enim optime instrumenta proficiẽt si eoꝶ singula non multis sed uni deseruiant

Diffi. Quotidiana societas secundum naturam constituta est domus.

Diffi. Quæ ex pluribus domibus cõstituitur societas prima:utilitatis gra tia non quotidianæ pagus est.

Oĩs domus regitur a seniore.

Quẽadmodũ formas humanas diis attribuunt hoĩes sic ẽt uitas.i.cõuer sationes.

Diffi. Quæ ex pluribꝰ pagis cõficitur societas ciuitas ẽ:q̃ ẽ ex hiis q̃ nã sit

Homo natura ciuile est animal.

Qui absq3 ciuitate ẽ p naturã nõ p fortunã aut nequã ẽ :aut potior q̃ hõ: unde ab homero p cõtumeliã icrepatur:sine tribu sine iure sine domo

Sociale aĩal est homo magis quã oẽs apes :& quã oẽ gregariũ:

Nihil frustra natura facit.

Sermonem hõ habet solus oĩum animalium.

Huc usq3 natura ꝓcessit ĩ aliis aĩalibus:ut sẽsũ hẽant iocũdi atq3 molesti & hoc uoce ĩter se significare possint ac sermo ad hoc datus est nobis : ut ostendamus utilitatem & dãnũ atq3 ita iustum & iniustũ .

Hoc ꝓter cætera aĩalia hoĩbus ꝓpriũ ẽ:ut boni & mali:ac iusti & iniusti & alioꝶ huiusmõi sensũ hẽant soli hoꝶq3 societas facit domũ &ciuitatẽ.

Scd'm naturã prius ẽ ciuitasq3 domus &q̃ singuli nostrũ:nã totũ prius ẽẽ q̃ ptẽ necessariũ ẽ:pempto.n.toto nõ erit pes uel manus nisi equoce:

Cuncta operæ diffinita sunt & potentia:itaq; cum amplius non sint talia non est dicere illa esse eadem sed equiuoca.

Qui in communi societate nequit esse:quiq; nullis indiget propter sufficientiam:nulla pars est ciuitatis quare aut bæstia aut deus.

Sicut perfectione suscepta optimum cunctorum animalium est homo:ita si alienus fiat a lege & a iudiciis pessimum est omnium animalium.

Seuissima est iniustitia habens arma.

Hõ arma tenet per innatam prudentiam atq; uirtutem:quibus plurimũ ualet in cõtrarium uti:itaq; impiissimum & immanissimum est scilicet quantum ad irascibilem sine uirtute:& ad libidinem cibationemq; deterimum .s.quantum ad concupiscibilem.

Diffi. Ius ordinatio est ciuilis societatis.

Diffi. Iudicatio est iusti iuditium.

Ex lectione secunda.

Sine necessariis impossibile est uiuere & bené uiuere.

Instrumentorum quædam animata sunt:quædam in animata:

Minister in artibus locum instrumenti optinet.

Facere & agere specie differunt.

Qui sui ipsius non est secundum naturam sed alterius homo hic secundum naturam seruus est:

Imperare & parere non solum necessariorum est:sed etiam utilium.

Ex lectione.iii.

Statim ex generatione quadam distincta sunt alia quidem ad imperandũ alia uero ad parendum.

Semper melius ẽ ĩperium meliorum parentium seu hominis quã bæstiæ nam quod a melioribus perficitur melius est opus.

Vbi aliud ĩperat aliud paret est aliquod horum opus

Quæcunq; ex pluribus constant & unum quod commune fiunt:siue ex continuis siue ex discretis:in omnibus apparet quod imperat & quod paret.

Oportet consyderare naturam non in corruptis:sed in his quæ magis se habẽt secundum naturam.

Prauorum ac praue dispositorum sæpe inuenitur corpus ĩperare aio:qa peruerse ac præter naturam se habent.

Est in animali prospicere imperium dominicum & ciuile:nam animus quidem in corpus dominicum habet imperium mens uero in appetitum ciuile & regium.

Clarum est secundum naturam & utilitatem imperari ab animo corpori & ab ea parte quæ habet rõnem:ei parti quæ subiacet perturbationi:æqͣlitatem uero & uicissitudinem omnibus uocare.

Animalia mansueta meliora sunt q̃ fera: animalibus q̃ melius est ut hominipareant:nam salutem ita recipiunt.

Masculus & femina alterum melius secundum naturam: alterum deterius:& hoc imperans illud parens.

Quicunq; tantum distant quantum animus a corpore:homo a bestia per quem modum se habent quorumcunq; est opus i corporis usu: (& hoc est eis potissimum)ii natura sunt serui.

Non ut corporis:ita & animi pulchritudinem discernere facile est.

Qui sunt secundum naturam serui:iis prodest ac iustum est seruire.

Ex lectione.iiii.

Dicitur seruire & seruus:& secundum leges:& secundum naturam:cōsensio enim quedā est per quā bello capta illoꝝ fieri dicuntur qui cæpint.

Virtus freta potentia uim potest maxime afferre.

Indignum aliquem seruire nemo dicit esse seruum.

Natura quidem uult ex bonis bonū generare: attamen plerūq; nō potest

Seruus pars quædam est domini: quasi animatū quiddam corporis: sed separata:pars:qua propter aliquid est quod simul prosit:ut amicitia domino & seruo:nam idem prodest toti & parti:animæ & corpori.

Ex lectione.v.

In re familiari imperium est unius:nam ab uno regitur omnis domus: in repu.autem liberorum & æqualium est gubernatio.

Scientia & liberalis & seruilis est: seruilis quidem est qualis est coquinaria: & alius huius generis famulatus.

Domini scientia est per quam utitur seruis:nam dominus non est in possidendo seruos: sed in utendo: & continet hæc scientia non magnum aliquid neq; gloriosum: que enim scire facere oportet: illum oportet scire iubere.

Quibuscunq; est facultas a laboribus cessandi: uicarius quidem suscipit hunc honorem iubendi seruis: ipsi uero aut reipu. administrande: aut studiis philosophiæ intendunt.

Ex lectione .vi.

Fieri non potest ut uiuatur sine alimento:itaq; diuersitates alimentorum diuersas faciunt animalium uitas.

Homines qui pigerrimi sunt pastoralem uitam sequūtur:quoniam a mā suetis animalibus sine labore educatio prouenit ociosis:cunq; sit necesse mutare locum animalibus:& ipsi coguntur una sequi quasi agriculturam quandam uiuam colentes.

Maxima pars hominum a terra uiuit & a fructibus non siluestris.

Existimandum est plantas animalium esse gratia:& cætera animalia hominum causa:mansueta quidem propter cibum:fera uero:& si nō omnia: at plurima illorum propter cibum & alia adiumenta : ut uestis ac

cætera instrumēta ex illis fiant:si igitur natura nihil neq̧ imperfectum facit neq̧ frustra:necessarium est plantas & animalia omnium hominū gratia fecisse naturam.

Bellica ars secundū naturam quodammodo acquisitiua est:nam & uenatoria ars pars illius est qua uti oportet cōtra bæstias & cōtra eos hoies q ad parēdū nati sunt:nec uolunt parere:ut natura id iustū bellū existat

Acquisitio & possessio rerum in uita necessariarum & utilium ad societatem domus & ciuitatis non infinita est nullum enim instrumentum cuiusq̄ artis infinitum est neq̧ multitudine neq̧ magnitudine:diuitiæ autē huiusmodi sunt multitudo istrumētoꝝ rei familiaris & reipublicæ.

Futile quiddā uidentur nummi:absurdū enim est tales esse diuitias affirmare:quaꝝ habūdās qs fame perire potest:ut de mida fabulis traditur.

Ex lectione.vii.

In una quaq̧ arte desiderium finis in infinitum est:eorum uero quæ sunt ad finem non infinitum est finis enim extremum omnibus est.

Desiderii augēde pecuniæ non est terminus:finis enim sunt tales diuitiæ & pecuniarum possessio.

Commutationis causa nummus inductus est:in fœnore autem nummus nummum parit:itaq̧ maxime præter naturā est hic acquirēdi modus quia.s.denarii non acquiruntur ex rebus naturalibus:sed ex denariis.

Ex lectione.viii.

Opatiōes illæ artificiosissime sūt:i qbus minimū ē fortunæ:illæ sordidissime i qbus maxie inqnatur corpus:illæ seruilissimæ i qbus corporis ē opus plurimum:illæ ignobilissimæ i qbus minimū requiritur uirtutis.

Tales milesius ostendit amicis suis:per facile esse philosophis ditari si uellent:sed hoc non esse illis curæ.

Ex lectione.viiii.

Tres sūt partes rei domesticæ:una dominicā:alia paterna tertia cōiugalis.

Præest pater familias & uxori & filiis tanq̄ liberis:sed non eodem modo: sed uxori quidem ciuiliter:filis autem regie.

Masculus fæmina principaliorem nisi alicubi contra naturam consistat: & antiquius & perfectum iuniore & imperfecto.

Magis & minus specie differre non facit.

Seruus omnino nō habet deliberandi arbitrium:mulier uero habet sed inualidum:puer autem habet:sed impfectum:& eodem modo circa morales uirtutes necesse est esse.

Qui præest perfectam uirtutem habere debet moralem animorum uero unusquisq̧ quantum sibi competit.

Mulieri decus affert taciturnitas:sed non item uiro.

Ex lectione.x.

Refert ad rectam istitutionem reipublicæ pueros & mulieres esse bene in

stitutos:nam mulieres media pars sunt hominum liberorum:ex pueris autem sumuntur qui rempu.gubernant.

Propositiones ex secundo libro politice.

Ex lectione.i.

Ciues socii sunt unius ciuitatis.

Quod in repu.platonis socrates inqd oportere in bene instituẽda repu.cões esse filios & mulieres & facultates:id nõ prestat fieri:cõtinet enim multas perturbationes mulierum communio.

Omnes liberos & æquales simul gerere magistratum impossibile est.

Ex lectione.ii.

Quod multorũ cõe est in eo minima adhibetur diligentia:nã de propriis maxime curãt hoïes:de cõibus autẽ minus:q̃ q̃tum singulis cõpetit:tã q̃ enim aïo curãte ab aliis negligitur:queãdmodum in seruilibus ministeriis famulantes multi interdum deterius inseruiunt q̃ pauci.

Ex lectione.iiii.

Amicitiam putamus maximum esse bonum in ciuitatibus:nam sic minime seditionibus agitantur.

Duo sunt quæ faciũt homines curã habere & amare:propriũ.s.& affectio.

Ex lectione.v.

Melius est ut proprie sint res:sed usu facere illas cõmunes:per uirtutẽ enierunt communes:ut in prouerbio est:amicorum omnia communia.

Est sane ienarrabile q̃tũ iterfit ad uoluptatẽ:cõsiderare aliq̃d eẽ ꝓpriũ suũ.

Non frustra quisq; ad se ipsum amicitiã habet:est enim id naturale:sed cũ amatio sui reprehẽditur:nõ illud reprehenditur quia se amet: sed quia magis quam oportet se amat:quemadmodum & pecuniarum.

Largiri & opem ferre amicis & hospitibus & familiaribus dulcissimum est:quod fit si propriæ sint facultates.

Ab alienis mulieribus laudabile est se abstinere.

In usu eaꝝ rerũ quæ ipsi possidemus non in cõibus:liberalitatis est opus.

Ex lectione.vii.

Egestas seditiones & delicta parit.

Ex lectione.viiii.

Magis a legibus cupiditates adæquande sunt q̃ patrimonia.

Multitudo grauiter fert inæqualitatem patrimoniorum:præstantes autẽ uiri bonorum æqualitatem.

Qui molestia carere uolunt:nõ aliũde q̃ a philosophia quærant remediũ.

Honor maximus habetur nõ ei qui furem occiderit:sed ei qui tyrannum.

Ex lectione.x.

Improbitas hoïum ĩsaciabilis ẽ:& ꝓmo q̃dẽ sufficere debẽt pauca atq; minima:mox uero ubi illa sũt cõsecuti plura appetũt semp quousq; ĩ ĩfinitũ ꝓcedãt ĩfinita ẽ.n.cupiditatis nã ad cuius expletionẽ plurimi uiuũt.

Ex lectione.xiii.

Omnis ciuitas artificibus indiget.

Ex lectione.xiii.

Asuescere faciliter leges mutare improbum est.

Constat errata quædam esse tolleranda & legum latorum & magistratuum:non enim tantum proderit qui corrigere peragit:quãtum nocebit asuefactio superioribus non parendi.

Lex nullam uim habet quo sibi stetur nisi ex more:mos autem non fit nisi temporis longitudine:quare faciliter mutare leges in alias nouas infirmam facere est uim legis.

Ex lectione.xiiii.

In quacunq; repu.male prouisum est circa mulieres:in ea putandum est medietatem ciuitatis esse neglectam.

Necessarium est in tali repu.in qua mulieres uiuunt molliter:ac in omnẽ licentiam dissolutæ:diuitias haberi in precio:præsertim cum uiri sint obnoxii mulieribus:quod accidit omnibus ferme militaribus bellicosisq; gentibus.

Videtur qui primus fabulatus est:non irrationabiliter uenerem marti cõiunxisse:quoniam omnes huiusmodi homines proni sunt ad uenerea illis q; obnoxii.

A mulieribus male gubernatur ciuitas.

Melius est aut nullam:aut paruam:aut mediocrem dotem esse mulieribus constitutam.

Ex lectione.xv.

Oportet rempu.quæ diuturna sit:uelle ut omnes ciuitatis partes constent atq; in statu suo permaneant.

Dignitas uirtutis est premium

Quod per omnem uitam magnis de rebus decernendi aliqui in repu.potestatem hẽant piculosum est:est eni ut corporis: sic & mẽtis senectus.

Videntur ii qui in potestate decernendarum rerum constituti sunt: largiendi gratificandiq; per multam facultatem habere:quapropter melius est eos rationi reddendi subiectos esse.

Oportet & uolentẽ & non uolentem ad magistratum assumere:si dignus sit eo magistratu.

Nemo magistratum petet nisi honoris sit affectator.

Pleraq; eorum quæ homines iniuste faciunt.per ambitionem & auaritiam committuntur.

Ex lectione.xvi.

Vetusta pleraq; rudiora sunt nouis.

Non secundum legem scriptam iudicare:sed secundũ q sibi uidetur periculosum est.

Ex lectione.xvii.

Signum est reipu.bene institutæ:q̄ populus in suo permaneat loco: neq; seditionem ullam unq̄ fecit neq; tyrannum.

Qui magnā habent potestatem:si ipsi uiles sint multum nocent ciuitati.

Vbi non maxime honoratur uirtus:ibi non est possibile firmum esse optimorum in repu.statum.

Prauum est plures magistratus ab uno homine geri:unicū enim ab uno optime perficitur opus.

Ex lectione.xviii

Pittacus legem tulit:ebrios si quem pulsauerint maiori pœna damnari:q̄ si sobrii fecissent:quia enim plures delinquunt ebrii q̄ sobrii:non ad id respexit:quod in ebriis uenia:sed ad utilitatem.

Ex tertio libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i. Diffi.

Respublica est eorum qui in ciuitate degunt institutio uel ordo.

Habitatio ciuē non facit:nam isto modo ministri qui circa nos habitant & serui ciues essent.

Pueri nundum ætate perfecti:& senes ob ætatem a muneribus publicis uacātes non simpliciter ciues dicendi sunt:sed quodāmodo ciues.

In rebus quarum supposita differunt specie:aliud eorum est primū aliud secundum:aliud consequens.

Diff Ciuis est cui habilitas est participandi potestatis publicæ deliberatiuæ & iudiciariæ.

Diffi Ciuitas est multitudo ciuium quæ per se sufficiens est ad uiuendū:

Licet uideamus quosdam iniuste se in magistratibus gerere: hos tamen magistratus esse dicimus:sed nequaquam iuste.

Ex lectione.ii

Ciuitas non mœnibus diffinitur.

Babilon cum capta esset ab hostibus:ferunt partem aliquam eius ciuitatis tertia die nundum aliquid sensisse.

Ex lectione.iii

Non eadem est uirtus boni uiri:& boni ciuis.

Salus & conseruatio nauigantium commune est omnium opus ad hoc enim unusquisq; eorum tenditur.

Necesse est uirtutem ciuis esse ad rempu.conseruandā.

Viri boni perfecta est uirtus: & fieri potest ut ciuis bonus non possideat uirtutem illam per quam dicitur uir bonus.

Diff Præsidentia ciuilis est per quam aliquis præest similibus genere:& liberis hominibus:quamq; eum qui præest didicisse parendo oportet.

Recte dicitur neminē bene imperare posse:qui nō prius sub iperio fuerit.

Oportet bonũ ciuem ſcire ac poſſe præeſſe & ſubeſſe laudabiliter: & hæc eſt uirtus ciuis.

Viri & mulieris alia eſt temperantia & fortitudo nam uideretur utiq; timidus eſſe uir:ſi ita fortis eſſet ut fœmina:& mulier inhoneſta uideretur: ſi ſic honeſta foret ut uir.

Adminiſtratio domus alia mulieris alia uiri:nã uiri eſt acquirere:mulieris ſeruare.

Prudẽtia propria uirtus eſt præſidẽtibus:nõ cæteræ quidẽ uirtutes uidentur cões tam eorũ qui præſunt q̃ eorũ qui ſubſunt.at prudẽtia nõ eſt uirtus eius qui ſubſit:ſed opinio uera rerũ.ſ.mandatarũ hic loquitur de uiro in q̃tum eſt ſubditus nõ ĩ q̃tum bonus uir:nã ut ſic rebus habere prudentiam & non ut ſubditus.

Ex lectione.iiii.

Optima ciuitas nunq̃ opificem faciet ciuem.

Neceſſaria qui uni miniſtrat.ſeruus eſt:qui aũt publice uiles & ſordidi ſũt.

Virtutem exercere non poteſt qui uilibus opificibus eſt occupatus.

In paucorum gubernatione tenues homines ad rempublicam non recipiuntur:ex magno enim cenſu ad honores reipu.peruenitur.

Ex lectione.v.

Dif.Reſpu.eſt ordinatio ciuitatis:& circa magiſtratibus alios: & maxime circa id quod ſummam in ciuitate habet auctoritatem.

Quoniã homo natura ciuile eſt animal: ſit ut ſi etiam nihil indigeant homines mutuo auxilio:nihilominus affectent uitæ ſocietatem.

Quæcunq; reſpublice ad cõem utilitatẽ intendunt:hæc certe ſed ſecundũ ſimpliciter iuſtũ:quæcunq; uero ad propriã eorũ qui præſunt utilitatẽ ſolũ:aberrant quidẽ:ſuntq; õẽs rectarũ rerumpu.trãſgreſſiões & labes.

Ex lectione.vi.

Vocare conſueuimus cũ unus ad communẽ utilitatem reſpiciens gubernat:regiam poteſtatẽ:cum uero pauci gubernãt plures tamen ſuno:optimatum gubernationẽ:uel ex eo q optimi præſunt: uel ex eo quia ad optimum:publicum adminiſtrant.cum autem multitudo gubernat ad communem utilitatem:uocatur communi omnium nomine reſpu.

Vt multitudo excellat ad omnem uirtutem difficile eſt.

Dif.Tyrãnides eſt dominatus unius ad proprium commodũ intendẽtis.

Philoſophantis circa ſingulorum diſciplinam:& non ſolum ad id quod agendum reſpicientis:proprium eſt nihil negligere:neq; prætermittere:ſed demonſtrare in ſingulis ueritatem.

Diffi Paucorum potẽtia: quam græci oligarchiam appellant eſt cum ad opulentorum comodum reſpu.ab opulentis & diuitibus gubernatur.

Diffi.Popularis ſtatus qui græce democratia dicitur:eſt cum ad comodum egenorum reſpu.a pauperibus gubernatur.

Vbiq; accessit ut pauci sit opulēti.multi uero inopes:libertatis tamen omnes participes sunt:propter quas causas contendunt utriq; de repu.

Huc usq; sanctus thomas secūdum expositionem cuius lectiones sunt notatæ conscripsit super politicam:reliquum expositionis est petri de aluernia.licet in aliquibus libris sancto thomæ ascribatur: quod uerum non est:ut patet diligentius intuenti.

Ex lectione.vii.

Qui de seipsis iudicant ut plurimum non recti sunt iudices:

De uirtute ac uitio publice cogitant quicunq; curam habent bene instituendi ciuitatem:ex quo manifestum est de uirtute curam esse habendā ei quæ re uera ciuitas sit nominanda.

Ciuitas non est communicatio loci:nec iniuriandi sibi ipsis nec comertij gratia licet ista ut adsint necessarium sit si futura sit ciuitas

Finis ciuitatis est bene uiuere:& non simul uiuere.

Diffi. Ciuitas est generum pagorumq; societas uitæ perfectæ ac per se sufficientis:& hoc est bene ac beate uiuere.

Qui plus conferunt ad bene uiuendi societatem:iis plus iuris cōpetit in ciuitatem: q̄ iis qui libertate ac genere pares sunt uel maiores : sed ciuili uirtute impares:& q̄ ii qui diuitiis superatur: sed uirtute superantur.

Ex lectione.viii.

Si plures sint quorum unusquisq; non sit studiosus:tamen fieri potest:ut in unum cōuenientes omnes meliores sint:q̄ pauci studiosi: non ut singuli:sed ut oēs si unusquiq; tamen partem habet uirtutis & prudētiæ:

Ex lectione.viiii.

Permittere illis magnos magistratus qui neq; opes habēt neq; uirtutis existimationem: nequaq̄ est tutum propter iniustitiam & ignorantiam per quas quibusdam iniuriarentur in quibusdam errarent: sed excludere illos penitus ab honoribus periculosum est.

Medicus est triplex.s.ille qui agit: & ille qui præcipit & ostendit: & tertio loco ille qui a pueritia expertus:sūtq; quidā tales in cūctis fere artibus.

Tribuimus iudicium non minus expertis q̄ scientibus.

Recte eligere scientis est opus.

Plura sunt in quibus leges expræsse cauere non possunt:ex eo quia nō facile est generali sermone singulos casus comprehendere.

Ex lectione.x.

Danda non est prærogatiua fistularum:illi qui sit nobilior:nihil enim melius caneret:sed oportet iis qui in opere ipso procellunt illam tribuere.

Ex lectione.xi.

Ciuitas esse nō potest ex pauperibus omnibus:quēadmodū nec ex seruis.

Nobilitas apud omnes in honore habetur.

Consentaneum est ex melioribus ortos esse meliores.

Diffi. Nobilitas est generis uirtus.

Ex lectione.xii.

Si quis in ciuitate excellat uirtute:nō dicendum est ut talis uir sit de ciuitate pellēdus.neq̧ gubernationi aliorum erit subiiciēdus:putandū enim talē uirū tanq̄ deū in hominibus esse: restat ergo (ut uidetur) naturam huius talem esse:ut omnes sponte sua illi parere debeant:sitq̧ rex perpetuus in ciuitate.

Ex lectione.xiii.

Magis apte sunt ad seruiendum nationes barbarorum q̄ græcorum:& eorum qui incolunt asiam q̄ eorum qui europam: preferunt enim seruile iugum æquo animo.

Reges a ciuibus custodiūtur:tyrāni uero ab externis mercede cōductis:& reges secundū leges & uolētibus:tyrāni uero inuitis dominantur:itaq̧ alteri a ciuibus custodiuntur:alteri contra ciues custodiam parant.

Ex lectione.xiiii.

Iudicia multorum sæpe meliora sunt q̄ unius.

Optabilius est ciuitatibus ab optimatibus gubernari:q̄ a rege:& cum potestate & sine potestate:modo reperire queant plures optimos uirtute.

Ex lectione.xv.

Melius est ciuitatē ab optima lege q̄ ab optimo uiro gubernari:unde qui legem præesse iubent uidentur iubere deum præesse & leges: qui autē hominem iubet præesse:adiungit & bestiam seuam:libido quippe hominis talis est.atq̧ obliquos agit etiam uiros optimos qui sunt in potestate:mens uero absq̧ appetitu lex est.

Ex lectione.xvi.

Natura non fit ut pars superet totum.

Ex quarto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

N cunctis artibus & sciētiis quæ non circa partem sed circa genus aliquid perfecte existunt:unius est cōsiderare quid cuiq̧ cōueniat generi.

Non minus difficile est corrigere rēpu.iam institutā:q̄ ab initio īstituere.

Leges omnes ad rempu.sunt accommodādæ:nō aūt respublicæ ad legē.

Diffi. Respu.est institutio ciuitatis circa magistratus honoresq̧ publicos: quemadmodū debeant impartiri:& in quo potestas auctoritas q̧ summa debeat consistere:& qui sit finis cuiusq̧ societatis.

Constat tyrannidem gubernationem deterrimam esse ac plurimum a recta spetie gubernandi abesse: secundo autem loco paucorum potentiam mediocrem uero popularem statum.

Ex lectione.ii.

Equitum munus nemo faciliter supportare potest nisi sit diues.

Ex lectione.iii.

Ciuitas nō ex una sed ex multis partibus cōstat: una quidem pars est circa aliméta quos agricolas dicimus: altera circa ministeria seu artifices: sine quibus ciuitas habitari nō pōt: tertia est forensis multudo quæ circa mercaturá & numulariá uersatur quarta mercenarii: quinta ꝓpulsatores belli: quæ necessaria est si tueri libertaté uelint: impossibile est enim ut quæ ciuitas uocari meretur: sit natura serua: per se enim sufficiens est seruus auté nō per se sufficiens est: sexta pars est insticiæ iudiciaræ exhibitores ac præterea cōsultores: septima illorū qui magna patrimonia habentes reipu. onera sustinent: octaua qui publicam operam exibent & qui in magistratibus gerendis occupati existunt.

Ciuitas absq; magistratibus esse non potest.

Arrogant sibi uirtutem cuncti: & multifariam se idoneos existimant ad gubernandum.

Ex lectione.iiii.

Paruas facultates habentes ociosi esse non possunt.

Ex lectione.vii.

Opulentioribus doctrina atq; nobilitas magis adesse consueuerunt.

Finis gubernationis optimatum est uirtus: paucorum uero gubernationis diuitiæ: popularis autem libertas.

Nobilitas est antiquæ diuitiæ: & uirtus.

Ex lectione.x.

Doctrina ingenio indiget: & adiumentis externis.

Diffi. Vita beata est secundum uirtutem non impeditam.

Virtus mediocritas quædam est.

In cunctis ciuitatibus partes sunt tres: nam alii diuiciis excellunt: alii paupertate nimia deprimuntur: alii sunt inter hos medii.

Bonorum fortunæ mediocris possessio est optima omnium existimanda hæc enim facilis est ad obedientiam mandatorum.

Si qui excedunt forma: si uiribus: si nobilitate generis: si diuitiis: aut his contrariis: ut paupertate nimia: aut imbecillitate: uel ignominia multa: difficile est ut ii rationi obediát: fiunt enim istorum alii superbi: & delinquentes apte in rebus magnis: alii oculte praui & in rebus exiguis fraudatores: & utriq; damnosi sunt ciuitatibus.

Qui opibus diuitiis amicis aliis q; bonis fortuitis habundant: nec imperium cuiusq̄ pati uolūt: neq; sciūt: & hoc statim domi eoꝝ natis existit: propter delitias eni ne solis qdé præceptoribus obedire cōsueuerūt: q auté sunt i eoꝝ indigétia summa cōstituti: magistratū gerere nesciunt.

Valde optandum est ut ii qui in repu. uersantur: facultates habeant mediocres ac sufficientes: nam ubi alii nimis multa possident: alii nihil uel plebs infima insurgit: uel paucorum potentia illa extrema uel tyran/

nus:ex populari enim statu nimium superbo & ex paucorum potentia ad tyrannidem deuenitur.

Vbi multum est mediocrium possessionum:minimũ seditionis & discordiæ ciuium innascuntur.

Magnæ ciuitates minus seditionibus subiacent:quia magna est in his mediocrium hominum multitudo paruas autem ciuitates facile est in duas partes diuidi:ita ut nihil medium relinquatur.

In ciuitatibus consuetudo optinuit:homines nõ uelle æquale: sed aut imperare quærere:aut uictos obedire.

Ex lectione.xi.

Ciuitas cõstituta est ex quali & quanto:& dico quale:libertatem:diuitias: disciplinã:nobilitatẽ:quãtum uero multitudinem populi præualentẽ.

Vbi mediocriũ superat multitudo uel utrunq; extremũ uel alterũ tantũ: hic respu.recipit stabilitatem.non enim est metus ne quandoq; diuites cum pauperibus conspirent cõtra mediocres:nunq̃ enim alteri alteris seruire uellent.

Arbiter fidelissimus & medius est.

Quanto melior est gubernatio temperata:tanto durabilior est.

Necesse est procedente tempore ex falsis bonis:uerum malum euenire.

Diuitum cupiditates plus habẽdi:magis destruũt rempu.q̃ multitudinis.

Illa circa quæ paucorum potentiæ.contra populi statum:& econtra fiunt machinamenta:quinq; sunt:numero:contio:magistratus:iuditia:armatura:exercitium uide textum processum.

Peditatus nisi ordo ac discipina adsit inutilis est in bello.

Erat antiqua ciuitatũ gubernatio rationabiliter paucorum & regia: propter paucitatem enim hominum non erat magnus numerus mediocrũ: itaq; pauci cum essent multitudine:& istitutione magis ferebant ab aliis gubernari.

Ex lectione.xiii.

In rebus magnis debent singuli magistratus ad singula deputari: melius enim singula curantur si in multis cura nostra non distrahatur.

Ex quinto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

Biq; propter inæqualitatem oritur seditio:& omnino quærentes æquum in seditiones incidunt.

Nobilitatem ac uirtutem in uerbis quidem omnes fere usurpãt at qui re uera nobiles ac boni sint nusq̃ centum reperiũtur:diuites autem multis in locis.

Impossibile est ex primo errore in principio commisso non euenire ad extremum:aliquid mali.

Tutior ac minus seditioni subiacet popularis gubernatio:q̃ paucorum:in

paucorum enim gubernatione duæ gignuntur seditiones:una inter se ipsos:altera ad populum:in gubernatione autem populi una tátum seditio fit ad paucorum potentiam.

Ex lectione.ii.

Res pro quibus seditiones fiunt sunt lucrum & honor:atq; his contraria: dedecus scilicet & damnum.

Causæ & principia seditiones sunt contumelia:metus:præpotentia:contemptus:incrementi excessus:uerecundia: negligentia: pusillanimitas: imparitas.

Superbia & auaritia eorum qui gubernant: homines prouocant cõtra se: & contra statum eius reipu.quæ ista fieri patitur.

Auaritia quandoq; fit ex priuatis rebus:quandoq; ex publicis.

Propter mætum ad seditiones deueniunt qui pœnas formidant ob maleficia commissa.

Ex lectione.iii.

Oriũtur seditiones nõ pro paruis rebus:sed ex paruis ad magna pueniũt.

Seditiones paruæ corroborãtur maxime:quando in principalibus fiunt.

A principiis seditionũ cauendũ est diligenter:ac dissoluendæ statim sunt eoꝝ discordiæ:qui multũ in repu.possunt:in principio enim peccatur.

Principium dicitur esse dimidium totius.

Excellentium uirorum discordiæ totã post se trahunt ciuitatem.

Ex lectione.v.

Homines ab honoribus exclusi res nouas molliri non cessant:quo ad ipsi quoq; honorentur.

Ex lectione.vi.

Dissoluuntur maxime respu.& optimatum gubernationes:propter transgressionem iustitiæ:in seipsis factam.

Ex lectione.vii.

Contrariorum contrarii sunt effectus.

Corruptioni conseruatio est contraria.

In rebuspu.quæ laudabiliter permixtæ ac temperatæ sunt: diligenter obseruandum est:ne quid ex legibus institutisq; moueatur.

Maxime ab eo cauendum est quod paulatim repit.

Non similiter facile est latere male agentem in breui tempore magistratus:& in longo.

Conseruantur respublicæ non solum ex eo quia procul sunt a periculis: sed etiam interdum quia propinquæ sunt:homines enim formidantes uigilantius intendunt ad reipu.custodiam.

In omni gubernatione magis conãdum est paruos & longi temporis honores præbere quam confestim magnos:corumpuntur enim nec cuiusuis est hominis prosperitatem ferre.

Si accumulate dati sunt alicui honores:nõ sunt simul omnes postea aufe rendi:sed paulatim.

In omni repu.lege ita prouidere conandum est:ut nemini sic excessiua po tentia neq; amicorum:neq; pecuniarum:q; si ita contingat per absenti am remouendæ sunt huiusmodi hominum clientelæ.

In omni repu.legibus omni diligentia constituendnm est:ne ex magistra tibus lucra proueniant: si enim populi existimant eos qui magistratus gerunt ex repu.ditari:duplicem capiunt molestiam:& quod ab honore excluduntur:& q; a lucro.

In populari statu conseruando quem græci democratian dicunt oportet diuitibus parcere:ac non modo possessiones eorum nõ auferre: sed ne fructus quidem earum.

In paucorum gubernatione conseruanda: quæ græce oligarchia dicitur cura est pauperum suscipienda diligenter:& officia quibus sunt salaria constituta illis tradenda:& si quis diuitum eos cõtumelia affecerit:ma ior pena est constituenda:q̃ si ipsi inter se idem fecissent.

In omni repu.magistratus in quibus uis auctoritasq; reipu.consistit: solis iis qui sunt ex repu.committi debent.

Tria debent habere illi qui principales magistratus sunt suscepturi:primũ ut ament presentem ciuitatis statum:deinde ut habeant potentiam ma ximam ad ea exequẽda que magistratus requirit:tertium ut habeat uir tutem & iustitiam ad ipsam rempu.

Quando in eodem omnia non concurrunt cuius facienda est electio: ui detur inspiciendum esse ad duo cuius scilicet magis participabunt om nes & cuius minus quapropter in re militari ad peritiã magis q̃ ad pro bitatem est respiciendũ:contra uero in cũstodia & administratione er rari:plus enim probitatis requirit q̃ quantum habeant multi.

Maximum fundamẽtum est .s.conseruationis reipublicæ custodire ut po tentior sit ea pars que rempu.saluam uelit quam illa que nolit.

Maximum omnium ad reipu.stabilitatem est id quod nunc paruifaciunt omnes:erudiri ad reipu.disciplinam nihil enim prosunt utissime leges quæ a gubernatoribus decernuntur: nisi moribus instituti: & discipli na imbuti homines fuerint.

Nõ putandum est esse seruitutem uiuere ad formam reipu.sed salutem.

Ex lectione.viii

Regia potestas pro tutela prestantinm uirorum contra populum reperta est:& fit rex ex prestantibus per excellentiam uirtutis: uel rerum gesta rum quæ sint a uirtute:uel per excellentiam huiusmodi generis.

Debet rex esse custos:ut qui diuitias habent nil iniustum patiãtur:nec etiã populus afficiatur contumeliis.

Ex lectione.viiii.

Per contumeliam & per mætum & per contemptum insurgunt plæriq; subiectorum aduersus dominantes.
Quando per contumeliam adducuntur homines ad insurgendum impetus fit in corpus.
Contumelia concitat ad iram.
Irascentium plurimi ultionis causa impetum faciunt non causa potētiæ.
Fortitudo potentiam habens superbia est.

Ex lectione.x.

Particulam quandam odii debemus iram existimare.
Interdum ira efficatior est q̄ odium:nam ira cum dolore fit:quare non facile utitur ratione:odium autem sine dolore.
Constituendum est tyrannorum interfectoribus uiuendum non esse: nisi rem confecerint.

Ex lectione.xi.

Quanto magis restringitur potestas omnis:tanto maiori tempore necesse est eam durare.nam & ipsi qui regunt minus superbiūt magis q; moderati fiunt:& illi qui reguntur inuident minus unde theopompus lacedæmonum rex regiam potestatem ad mediocritatem deducens: ad uxorem respondisse fertur:dicentem an non erubescere:q; filiis minorem potestatem regiam derelinqueret:q̄ a parentibus ipse accepisset: non profecto inquit:nam relinquo eis multo durabiliorem.
Nemo adulationibus gaudet qui mentem habet libero homine dignam sed amant boni uiri:uel non adulantur.
Vtiles praui sunt ad praua.
Tria sunt quæ cōiectat tyrannus pro dominatione retinēda unum est, ut animos imminuat ciuium:nemo enim praui animi contra tyrannum insurgit secundum ut ciues inter se diffidentes reddat: non euertitur. enim tyrannus nisi ciuium aliqui inter se fidem habeant.tertium impotentiam agendi:nemo enim sibi impossibilia aggreditur.

Ex lectione.xii.

Non faciliter inuadi potest:nec faciliter contemni qui sobrius est:sed qui ebrius:neq; qui uigilat:sed qui dormit.
Oportet principem uel tyrānum erga religionem deorum affici uehemēter.minus enim formidabunt populi ne quid contra iustitiam fiat:si religioni deditum illum existimabunt:ac deorum timorem habere:minus q; contra illum audebunt insurgere quasi deos habeat propitios & fauentes.
Oportet precipere eos uiros qui in aliqua re laudabiliter se gesserit honorare:& hos honores ipsemet tribuere debet:penas uero & animaduersiones per alios infligere per magistratus uidelicet & iudicia.
Communis custodia cuiuslibet dominationis unius:est neminem unum

pre cæteris magnum facere:sed plures:nam se inuicem custodient.

Princeps:si quem præ cæteris extollere oporteat:non tamen eū debet extollere qui sit moribus audax:nam huiusmodi homines aptissimi sunt ad inuadendum circa omnes res.

Principi ab omni contumelia abstinendum est:præcipue tamen a duabus ne in corpus flagris:ne ue in ætatem libidine insultū faciat:maximeq; id cauendum est in illis hominibus qui honorem magnifaciunt.

Principi & tyranno illi sunt formidādi & cauendi:qui ita dispositi sunt ut amplius uiuere non curent cum occiderint.

Durum est ut heraclitus inquit pugnare aduersus iram.

Oportet principem egregios uiros p familiaritatem sibi coniungere:plebem uero ac multitudinem per fauorē & gratiā in obsequio retinere.

Propositiones ex Sexto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.ii.

Ropositum popularis reipu.est libertas: ad hanc enim respicere debent popularem statum.

Libertatis reipu.popularis pars una in eo consistit:ut per uices imperent & pareant:altera uero uiuere ut quisq; uelit:hoc enim aiunt esse opus libertatis:siquidem serui est uiuere non ut uult.

Per uices subesse ac præesse pertinet ad libertatē quæ est secundū æquum

Ex lectione.iii.

Aiunt populares id esse iustū quod uidetur pluribus:potentes uero quod uidetur iis qui plus possident.

Cum duæ partes sint ex quibus ciuitas constat:diuites scilicet & pauperes quod ambobus uidetur autem pluribus id ratum sit:quod si contraria uideantur:quod pluribus & habentibus maiorem censum.

Ex lectione.iiii.

Optimus populus est ille qui ex agricolis constat.

Agricolæ raro contionem & machinamēta agunt cum enim laborandū sit illis: circa necessaria ad uictum operibus destinantur suis: & aliena non appetunt dulcius q; est illis opus facere q̄ in repu.uersari:nisi magna in gubernando sint emolumenta suscepturi.

Pleriq; agricolarum magis lucrum appetunt quam honorem.

Licentia agendi quod quisq; uelit custodire nō potest ingēitam unicuiq; hominum prauitatem.

Agricole & pastores corporibus exercitati:ad bellicas expeditiones utilissimi sunt:ac potētes sub diuo cōsistere:opificū uero ac forensiū & mercenariorum uilis est uita nullumq; uirtutis opus.

Ex lectione.v.

Paruum incōueniens cōniuendo trāsitur:magnum uero in oculis hæret.

Plærisq; dulcius est dissolute uiuere q̄ modeste.

Qui curam salutis habent reipu. leges ponere debent: ut damnatorum bona sacra sint & non in publicum: sed in sacrum referantur: nam pœna eadem erit: populus autem minus cupide damnabit: cũ nihil sit utilitatis ex damnatione suscepturus.

Magna pœna constituenda est aduersus eos qui falso accusarint.

Gratiosorum ac mentem habentium nobilem est suscipere egenos: & occasionem præbentes conuertere ad res agendas.

Ex lectione. vi.

Semper ex meliori populo capiendi sunt illi qui ad societatem reipu. gubernande capiuntur.

Sicut corpora bene disposita ad sanitatem: & nauigia bene istructa ad nauigandum multos ferunt errores nec ob eos succumbunt: ualitudinaria autem corpora & nauigia parum firma: nautisq; instructa prauis ne paruos quidem ferunt errores: ita rerumpu: quæ deterrime sunt plurima indigent custodia.

Cũ sint multitudinis potissimũ quatuor partes: agrigolæ: negociatores artifices: mercenarii: quatuor etiam sunt utiles ad bellum equites: pedites grauis armature: expediti leues: & turba naualis.

Equos eorum nutrire est qui magnas habent facultates.

Grauis armatura diuitum est magis q̃ pauperum: expediti autem & leues: & nautica turba: a plebe est omnis.

Ex lectione. vii.

Summe necessarius ac difficillimus omnium magistratuum est qui uersatur circa executiones eorum qui damnati sunt: & circa eorum pænas atq; custodias: inde enim multæ proueniunt inimicitiæ.

Nihil prodessent iudicia aut sententiæ: nisi forent qui eas executioni mandarent.

Melius est hunc circa executiones magistratũ non unum esse. sed partiri inter plures: ut alii de aliis exequantur: q̃to enim minus inimicitiarum est in illis qui executioni demãdantur: tanto magis res finem suscipiẽt.

Si idẽ sit: q condẽnat & qui cõdẽnationẽ exigũt duplex cõtrahitur odiũ.

Viri boni maxime uitant officium custodiendi reos: prauos autẽ nequaq̃ est tutum ei præficere: cum ipsi potius indigeant custodia & carcere: q̃ alios debeant costodire.

Præficiendi sunt reges sacrorũ: siue maximi põtifices quorum cura sit circa rem diuinam: circa templa: ut conseruentur quæ sunt: & erigantur ruinosa ædificia: & cætera omnia quæ pertinent ad diuinum cultum.

Propriũ est earũ ciuitatũ quæ magis pacatæ atq; trãquille sunt: curã facere de mulierum disciplina: de legibus seruandis: de disciplina iuuentutis: de gymnasiorum gubernatione: hæc enim non popularia sunt.

Ex septimo libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

Ria sunt bonorũ genera:externa,corporis: & animi: & ista omnia adesse fœlici homini oportet.

Nemo dicet eum fœlicem qui nullam partem fortitudinis habet:neq; temperantiæ neq; iusticiæ:neq; prudentiæ.

Virtutis quidem satis habere se putant homines quantulumcunq; habeant:diuitiarũ uero atq; pecuniæ potẽtiæq; & famæ:& huiusmodi omnium infinitum excessum sequuntur.

Homines acquirunt & conseruant:non uirtutes externis bonis:sed externa uirtutibus.

Beata uita siue in gaudio posita sit:siue in uirtute:siue in ambobus.magis existit moribus & intellectu in excessum ornatis:mediocria uero externa possidentibus q̃ iis qui in externis plura possident q̃ opus sit:& in illis deficiunt.

Externa bona finem habent tanq̃ instrumentum quoddam.

Omne utile tale est ut excessus eius uel noceat habenti:uel certe nihil prosit:at bona animi quanto magis excedunt tanto magis utilia sunt.

Bonis animi non solum honesti uerum etiam utilis appellationem tribuere oportet.

Quoniam anima preciosior est corpore & diuitiis & simpliciter:& nobis: necessarium est & dispositionem optimam illi correspondere.

Animi gratia corpus & pecuniæ expeti nata sunt:ita enim recte sentiẽtes expetere omnes oportet:non autem animum gratia illorum.

Quod tantum fœlicitatis unicuiq; contingat: quantum uirtutis atq; prudentiæ:& quantum secundum has operatur:confessum nobis existit:teste deo fretis decente fælicem se esse atq; beatum non per aliquid externorum:sed per se ipsum:quia talis est secundum naturam.

Externorum bonorum causa est fortuna & casus: at iustus & temperatus nemo est a fortuna:neq; per fortunam.

Consentaneum est rationi ciuitatem beatam esse quæ optima sit: & quæ bene agat.

Impossibile est bene agere eos qui bona non agunt.

Nulla bona actio est neq; uiri neq; ciuitatis:sine uirtute atq; prudentia.

Vita optima & priuatim & publice ciuibus est cum uirtute: in tantum externis facultatibus adiuta:ut actiones uirtuosas conficere possit.

Ex lectione.ii.

Necessarium est illam esse optimam rempu.per cuius institutionem unusquisq; optime agit:& beate uiuit.

Duæ sunt uitæ quas prestantissimi ad uirtutem homines: cæteris uitis anteponere uidentur:una ciuilis & actiua: altera ab omnibus externis soluta:seu contemplatiua.

Necesse est illum qui recte sapit: ad meliorem uitam se disponere: & priuatim unumquemque hominem: & publice ciuitatem.

Rei bellicæ studia bona sunt existimanda: sed non ut finis supremus: sed gratia supremi finis.

Studiosi legum positoris est cōsiderare urbem & naturam hominum: & omnem aliam communionem uitæ laudabilis: quo percipiāt quātum fieri potest fœlicitatem.

Impossibile est nihil agentem bene agere.

Liberi hominis uitam meliorem esse: q̄ in dominando occupati: uerum est: nihil enim egregium est seruo uti inquātum seruus: iussus enim domini in rebus necessariis nihil habet decorum.

Putare omnem gubernationem esse dominationem nequāq̄ uerum est.

Fœlicitas actio est.

Si potestatem habere optimum est: is qui dominus agendi esse potest: hāc facultatem dimittere aliis non debet: sed sibi arripere: & neque filiū patris: neque parentem filii: neque amicum amici rationē habere: nāque quod optimum est: id nobis ipsis assiscere debemus.

Nihil bonum est quod sit præter naturam.

Maxime proprie dicimus agere etiam externis actionibus eos qui intelligentia & cognitione operibus præsunt architecti.

Vix deus bene se habere & mundus totus quibus non sunt actiones externe præter proprias: si non optima esset contemplatiua uita.

Necesse est eandem esse uitam optimam. quam cōtemplatiuam dicimus: unicuique hominum priuatim: & publice ciuitatibus & hominibus.

Ex lectione.iii.

Omnibus artificibus materiam subesse oportet aptam ad opificium: nam quanto melior hæc existit tanto id quod fit ex arte erit preclarius.

In magnitudine ciuitatis iudicanda: non tantum ad numerum habitantium: sed magis ad potentiam respicere oportet: est enim quoddam ciuitatis opus: & quæ maxime id efficere potest: hanc existimādum est esse maximam ciuitatem: idque opus est imperantium & parentium.

Non seruorum & inquilinorū & hospitum grandis numerus: sed horum qui sunt pars ciuitatis: & ex quibus ciuitas constat præcellens multitudo: signum est magne ciuitatis.

Ex qua ciuitate operarii quidem per multi exeunt: bellatores autem pauci hanc impossibile est esse magnam: non enim idem est magna ciuitas: & populosa.

Difficile est & forsan impossibile: ut quæ nimiū populosa est ciuitas optime gubernetur.

Excedentem multitudinē gubernare: diuinæ potentiæ opus est: quæ hoc totum continet.

Est quædam mensura magnitudinis ciuitatis: quemadmodum & aliorum omnium animalium plantarum instrumentorum: nam horum singula: neq; parua nimium: neq; magnitudine excessiua suam potentiam retinebunt: sed aut destituta omnino erunt a natura: aut male se habebunt.

Necesse est primam ciuitatem illam esse: quæ ex ea multitudine constat quæ multitudo potentia per seipsam sufficiens est ad bene uiuendum in ciuili societate quæ uero multitudinem hanc excedit maior est ciuitas: sed hic non est in infinitum.

Imperantis est iubere ac iudicare.

Ad iudicandum secundum iustitiam & ad magistratus demandandos secundum dignitatem: necessarium est ut se inuicem cognoscant ciues quales sint: quare ubi hoc nō fieri cōtingit: necesse est ut male res procedant circa magistratus demandādos & circa iudicia: in quibus certe nequaq̄ est temere procedendum: quod in nimia multitudine manifeste contingit.

Ex lectione.iiii.

Regionem ciuitatis necesse est feracem esse omnium rerum: nam omnia in seipso habere & nullius indigere sufficientis est.

Formam regionis ciuitatis talem esse oportet: ut ab hostibus quidem non facile inuadi possit: ciuibus autem facilius sit in aliena egressio.

Vrbis situs: (si formanda nobis illa est secundum uotum oportuna:) & ad terram & ad mare debet iacere: sic enim & ad auxilia ferenda & ad ablationem & importationem omnium communis erit.

Ciuitati maritimæ melius est naualem potentiam habere usq; ad aliquam quantitatem: non solum enim sibi ipsis: sed & finitimis quibusdam auxiliari possunt: & esse terrori quemadmodum terra sic etiam mari.

Turbam nauticam & huiusmodi hominum multitudinem: non necessarium est ciuitatibus existere: nulla enim ciuitatis pars huiusmodi homines esse debet: nam pugnatores & iniuriosi sunt qui naues conscendūt: & ingenui non sunt homines.

Existente multitudine hominum tenuis fortunæ: qui circa nos habitant: & agricolarum necessarium est habundantiam esse & nautarum.

Ex lectione.v.

Qui in frigidis regionibus incolunt gentes & que per europam: animo quidem habundant ingenii uero & artefìcii parum habent: quapropter in libertate magis perseuerant: disciplinam uero reipu. difficulter recipiunt: ac finitimis dominari non possunt: quæ uero asiam incolunt ingenio & arte habundant: sed animositatē non habent: propter quod & parere dominantibus: & seruire perseuerant: at græcorum genus: ut

mediam regionem locorum sortitum est:sic etiam amborum est parti/ceps:nã & animosum & ingeniosum est:ex quo fit ut in libertatem de/gat:& disciplinam reipu.optime recipiat: & unius reipu.constitutionẽ sortitum imperare omnibus possit.

Oportet intelligentiã & uigorem animi nam existere illis qui futuri sunt idonei quos legum positor ad uirtutem instituat.

Potentia animæ est per quam amamus & beniuoli sumus.

Magis irritatur animus cõtra familiares & amicos q̃ contra ignotos:si cõ temptum se putet.

Dominus & inuictus animus est.

Non sunt magnanimi homines natura infesti:nisi cõtra iniuriantes: hoc autem magis contra notos familiaresq; patiuntur:si iniuriatos sibi exi stimant:& hoc non sine ratione contінet a quibus enim deberi sibi be neficium expectant ab eisdem non solum priuari beneficio: sed insu/per ledi se putant.

Prouerbio dicitur fratrum contentiones & iræ sunt acerbissimæ:& qui se nimium amant:ii se nimium oderunt.

Non eadem certitudo querenda est in his quæ per rationes:& in his quæ fiunt per sensum manifesta.

Ex lectione.vi.

Sicut rerum secundum naturam consistentium non omnes hæ sunt par tes totius consistentiæ:sine quibus totum esse non potest:sic nec ciui/tatis ponendum est esse partes: quæcunq; ciuitatibus existere necessa/rio oportet:possessione enim indiget ciuitas: nulla tamen pars ciuita tis est possessio.

Diffi Fœlicitas est uirtutis operatio & usus quidam perfectus

Per alium modum & aliis uiis singuli fœlicitatem appetentes & alios ui uẽdi modos fecerunt:& alias reipu.disciplinas.

Sex sunt sine quibus ciuitas esse non potest:primum alimenta: deinde ar tes:tertium arma:quartum pecuniarum habendarum facultas : quin/tum ac primum circa rem diuinam cultus : sextum quod est omni/um summe necessarium:iuditium pro utilitate & iusticia contrahen/tium.

Ex lectione.vii.

In ciuitate quæ optime gubernetur: & quæ iustos habeat ciues simplici ter:& non ad suppositionem:neq; artifices:neq; mercatores:neq; agri/colas ciues esse oportet : uniuersaliter est enim huiusmodi uita uirtu/ti aduersa:opus est enim quiete ad uirtutem comparandam & ad rem pu.gerendam.

Qui armorum domini sunt iidem etiam sunt domini status & mutatio/nis reipu.

Vires in iunioribus sunt:prudentia uero in senibus.

Neq; agricola:neq; artifex:neq; uilium exerciciorũ quispiam:sacerdos est deputandus:honos enim diis est a ciuibus impendendus:sed cum distincti sint ciues in eos qui arma tenent:& in eos qui consultant: & decẽs sit diis cultum exhibere:& rem quiete suscipere:eos qui pro tempore in his laborauerũt:ac defessi sũt:iis utiq; est sacroꝝ cura demãdãda.

Ex lectione.viii.

In sacrificiis cultuq; diuino sumptus debẽt esse cõmunes totius ciuitatis.

Ex lectione.viiii.

Ad occidentẽ conuerse urbes & ad eos uentos qui inde perflant salubriores sunt:secundo loco quæ sunt secundum boream sitæ.

Quibus plurimum & frequentissime utimur ad corpus ea plurimum important ad sanitatem aquarum autem & uentorum potentia hanc habent naturam.

Qui dicunt non oportere mœnia adesse ciuitatibus illis quæ uirtutẽ possideant nimium prisce loquuntur: & hoc uident per experientiam reprobatum in his ciuitatibus quæ sibi id ad gloriam iactabant: est enim ad pares ac non multo excedentes multitudine.non satis decorum per mœnia seruari uelle:sed cum aliquando cõtingat & fieri possit ut multo maior hominum multitudo & maiori uirtute superueniat: si saluos esse oportet: neq; perire neq; contumeliis affici firmirssimam munitionem murorum putandum est oportunissimam esse in bello: præsertim hoc tempore in quo tormenta & machinæ ad obsidiones urbium cum omni subtilitate sunt adinuenta.

Mœnia urbis sunt præsidiis quibusdã & turribus per oportuna loca interpositis munienda.

Aedes deorum locum idoneum habere debent:qui supereminentiam habeat:& ad edendam uirtutem sufficienter:& ad uicinas partes ciuitatis excellentes:decetq; iuxta hunc locum constructionem fori esse talem: qualis est in thesalia eius quod liberum uocant:idest q debet esse purũ ab omni mercatu:& neq; opifices nec agricolas : neq; alios ullos tales illi appropinquare:nisi a magistratibus uocentur.

Præsentia magistratuum ante oculos posita gignit ueram reuerentiam liberalemq; pudorem.

Dicere uoti est:euenire autem fortunæ.

Ex lectione.x.

Duo sunt in quibus omnis commendatio bene agendi: consistit: unum est ut propositum ac finis agendi recte subiaceat:aliud est ut eas que ad illum finem ferunt actiones inueniamus.

Bene uiuere ac fœlices esse omnes cupiunt:sed aliis potestas est adipiscendi:aliis non:propter fortunam aliquam uel naturam:opus est enim ad

iumentis quibusdam ad bene uiuendum: minoribus quidem illis qui melius dispositi sunt: maioribus autem qui peius: alii uero statim non recte quærunt fœlicitatem.

Studiosus uir: & paupertate: & morbo: & aliis fortunæ aduersitatibus laudabiliter utitur.

Studiosus est cui per uirtutem bona sunt simpliciter bona.

Boni & studiosi fiunt propter tria: quæ sunt natura: mos: & ratio:

Mores naturam mutari faciunt: nam aliqua per naturam ad utrunq; apta: per mores ad peius uel ad melius conuertuntur.

Cætera animalia maxime uiuunt secũdum naturam: parum uero aliquid & secundum mores: homo autem & secundum rationem: solus enim rationem habet: igitur hæc oportet simul concordare.

Multa præter mores & præter naturam agunt homines propter rationẽ: si persuadeatur melius esse aliter agere.

Quædam asuescendo discuntur: quædam audiendo.

Difficile est stare rempu. quæ constituta sit præter iustitiam.

Iuniores debent parere senioribus gubernantibus: & seniores gubernare.

Indignatur nemo propter ætatem maiori concedere: nec putant illo cui cedit potiorem esse præsertim cum & ipse quando ad id ætatis peruenerit eundem honorem sit recepturus.

Qui imperare uult recte: oportet prius sub imperio fuisse.

Imperium aut gratia imperantis est: aut gratia subiectorum: & horũ alterum seruorum dicimus esse. alterum liberorum.

Ex lectione.xi.

Diuersæ sunt duæ partes animæ rationalis: quarum altera rationem per se habet: altera non habet quidem per se: ueruntamen rationi obtemperare potest: quarũ dicimus esse uirtutes illas per quas uir bonus dicitur.

Semper deterius melioris gratia est: melius autem est quod per se rationem habet.

Quod per se rationem habet diuiditur dupliciter: est enim ratio alia actiua: alia contemplatiua.

Sicut necesse est partem animæ per se rationem habentem diuidere: sic & actiones clarum est q correspondenter se habere dicemus.

Semper cuiq; id est maxime expetendum cuius potiri est summum.

Bellum est gratia pacis: negocium gratia otii & speculationis: necessaria & utilia gratia honestorum.

Exercitatio rerum bellicarum non ob id est meditanda: ut in seruitutem adigant immerentes: sed primum ne ipsis seruire aliis cumpellatur: deinde ut imperium quærant gratia utilitatis subiectorum: non ante omnia dominationem: tertio ut eis dominentur qui seruire sunt digni.

Plæræq; ciuitatum bellum gerentes conseruantur: sed cum dominationẽ

adeptæ sunt destruuntur: splendorem enim ueluti ferrum per pacem amittunt:causa autem huius est legum positor:qui non ita instituit ut in ocium pare possint.

Fortitudine & constantia opus est ad negocium:philosophia uero ad ocium:temperantia autem & iustitia in utroq; tempore: sed magis in pace & ocio:nam bellum ipsum cogit homines esse iustos ac temperatos.

Ii maxime philosophia & temperantia & iustitia indigent:qui in optimo statu constituti sunt:q̄to magis ociosi sunt in abundantia omniū rerū.

Turpe est non posse bonis frui:sed in negociis quidem & bello uiros probos uideri in ocio autem & pace seruiles.

Ex lectione.xii.

Ratio nobis & mens naturæ finis est:quare ad hec generationem ac morum institutionem parare oportet.

Vt anima & corpus duo sunt:ita quoq; duas uidemus esse partes animæ: unam irrationalem alteram quæ habet rationem : & habitus quoq; earum duo sunt quorum alter est appetitio:alter mens.

Vt corpus in generatione antecedit animam:sic & pars irrationalis antecedit eam partem quæ habet rationem.

In pueris corporis curam necesse est prius suscipere q̄ animi : deinde appetitus : curam tamen appetitus gratia intellectus:curam uero corporis gratia animi.

Legis positor circa coniugia prouidere debet:qua ætate & cuiusmodi existentes sint in matrimonium copulandi.

Viro generare potente si mulier ipsa concipere non possit : uel muliere quidem ad concipiendum apta:si uir ipse non possit:lites ac discordiæ inter eos oriuntur.

Cum sit finis gignendi ut plurimum uiris quidē.lxx.annus : mulieribus autem.l.ita coniugendi ab initio sunt:ut ætatibus adhunc finem concurrant.

Est adolescentium coniunctio improba ad filios:in cunctis: enim animalibus:iuueniles partus imperfecti sunt:& fœminæ crebrius q̄ mares: ac pusilla hominum corpora existunt.

In partu laborant magis puellæ:ac pereunt plures.

Ad continentiam utile est nuptias fieri seriores: intemperantiores: enim esse uidentur cum puellæ ueneri asuescunt.

Masculorum corpora crescere impediuntur: si adhuc augente semine cō suetudinem ineant.

Puellas circa ætatem decem & octo annorum nuptui tradere cōgruit: masculos autem circiter ætatem annorum sex & triginta:in hoc enim tempore uigentibus corporibus coniungentur:ac procedente tempore : simul apte desinent procreare posse.

Tempus anni (ut nunc multi obseruant): recte per hyemem aptius ad nuptias esse uidetur.

Pregnantes mulieres curam habere corporum oportet: non pigrescẽtes: neq̃ subtili utentes alimonia: & hoc facile est legum positori prouidere: si iubeat singulis diebus iter quoddam facere debere ad deorum sacra mulieres quæ sortite sint concipiendi honorem.

Duo hic aristoteles monita christianæ religioni contraria legislatoribus tradit: alterum ut nihil orbatum natura sit educandũ: alterũ ante ueniã re ne fœtus cõcipiãtur semp: ut nimia multitudo in ciuitatibus uitetur.

Postq̃ fœtus concepti sunt & sensum aut uitam acceperunt: nefas est attingere eos.

Seniorum fœtus quemadmodum iuniorum imperfecti sunt: corporibus & intellectibus: ac inrobusti.

Maxime intelligentia uiget in nobis circiter annum quinquagesimum: itaq̃ qui quatuor aut quinq̃ annis ætatem hanc excesserũt derelinquere debent in aperto procreandi studium.

Coitus omnis alterius q̃ coniugis lege penitus sit interdictus: quãdo quidem sit & appelletur coniunx.

Nutrimentum lactis maxime proprium est corporibus puerorum.

Confert pueris statim a pueritia eos frigori assuescere: hoc enim ad sanitatem & ad res bellicas utile est: ad cuncta enim ad quæ possibile est statim ab initio melius est assuescere: est autem apta puerorum natura ob eorum calorem ad frigus exerceri.

Ludi puerorum neq̃ illiberales: neq̃ laboriosi: neq̃ remissi esse debent: & ut plurimum ludi tales esse debẽt: ut sint imitationes eorũ quæ postea serio erunt facienda.

Cohibitiones puerorum & interruptiones ploratus qui legibus prohibẽt non recte faciunt sunt enim utiles ad augmentum: cum sint quodammodo exercitationes corporum: spiritus enim compressio facit robur laborantibus: quod contingit etiam pueris cohibitis.

Prouidẽdum est ut pueri q̃ minime cũ seruis uersentur: rationabile enim est ut in hac ætate ab auditu & uisu seruilium rerum absint.

Omnino obscœnitas uerborum per legislatorem exterminanda est de ciuitate: ex turpiter enim loquendi licentia: serpit & turpiter facere.

Potissimum pueri neq̃ dicant neq̃ audiant a quid turpe.

Cum dicere quicq̃ turpe interdicitur: clarum est quod & aspicere aut picturas aut actus deformes prohibetur: unde cura est: habenda magistratibus: nullam neq̃ picturã neq̃ statuã: esse habendã taliũ rerũ imitatricẽ.

Iuniores neq̃ comœdiarum neq̃ tragediarum spectores esse leges sinãt.

Oĩa potẽtia nos magis delectant: quapp oportet a pueris oĩa turpia pcul remanere: & maxime quæcũq̃ i se habẽt uel obscœnitatẽ uel iprobitatẽ

Transactis annis quinq3:duobus annis usq3 ad.vii. oportet iam pueros disciplinas spectare:quas adiscere eos oportet.

Omnis ars & disciplina implere uult id quod deest naturæ.

Ex octauo libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

Legis positore maxime intendendum est circa disciplinam iu
a uentutis: id enim neglectum in ciuitatibus: affert reipu.detrimentum idq3 publicæ faciendum est.

Semper melior mos causa est melioris reipu.

In cunctis facultatibus & artibus sunt quædam ad quæ erudiri prius oportet:& asuefieri ad earum opera:simpliciter & ad uirtutis actiones.

Cura singularum particularum respicere nata est ad curam totius.

Non eandem uirtutem omnes statim honorant:ex quo fit:ut discordent circa illius exercitationem.

Disciplinæ non omnes publice statuendæ sunt : sed illæ quæ cum utiles sint faciunt exercentem habentemq3 non uilis exercitii operatorem: utile autem exercitium putandum & ars & disciplina quæcūq3 corpus aut animum aut mentem liberi hominis ad usum & operationem uirtutis non inutilem reddunt.

Artes illas quæ deterius disponunt corpus & cuncta mercenaria exercitia sordidas nuncupamus:mentem enim occupatam & uilem reddunt.

Sunt quædam ex liberalibus sciētiis: quarum scilicet usus ad excellentiores scientias ordinatur:quas usq3 ad aliquid discere honestum est: penitus uero sese illis tradere:ac ad extremum usq3 prosequi uelle:nocumētis pluribus obnoxios facit:

Refert plurimū cuius gratia quis agat aut discat:nam si gratia sui uel amicorum uel propter uirtutem non est illiberale: qui uero id ipsum agit propter alia:sæpe utiq3 uidebitur illiberaliter ac sordide agere.

Sunt discipline quatuor quas iuuenes discere publice consueuerunt: litteras: gymnasticam: musicam:& figurandi peritiam: litteras quidem & figurationem tanq̄ utiles & ualde expedientes ad uitam:gymnasticam tanq̄ pertinentem ad fortitudinem: musicam uero nunc gratia uoluptatis plurimi addiscuntur.

Si utraq3 opus est:magis est expetendum ocium q̄ negocium.

Magis in negociis q̄ in ocio utendum est ioco:nam qui laborant indigēt relaxatione:& huius gratia est iocis: negocia enim sunt cum labore & conatu:& propterea oportet iocum adhibere: qui tanq̄ medicinam eo tempore afferat.

Diffi Locus est relaxatio animi:& requies per uoluptatem.

Ocium uidetur in se uoluptatem habere:& fœlicitatem:& uitam beatam.

Litteras addiscere pueros oportet:non modo propter utilitatem: uerum

etiam propter multas disciplinas alias quæ per litteras addiscuntur.
Figurandi peritiam adiscunt pueri:non tantum ut in uenundando emendoq; artificum opera non decipiantur:sed potius quia contemplari facit pulchritudinem corporum.
Querere utilitatē ubiq; minime conuenit magnanimis & ingenuis uiris:
Honestas non feritas est in certaminibus præferenda: neq; enim lupus neq; alia bæstia honestum periculum pugnando subiret:sed magis uir bonus.
Qui adolescētes gymnasticæ uitæ nimium tradunt & in necessariis absq; disciplina relinquunt:uere illos sordidos reddūt:ad unum enim opus reipu. utiles faciunt:& illud ipsum deterius est.
Oportet non ex prioribus operibus:sed ex his quæ nunc fiunt iudicare.
Simul mente & corpore laborare non oportet: cum se inuicem impedire nata sint:labor quidem corporis mentem:mentis autem corpus.

Ex lectione. ii.

Pueri non solatii gratia addiscunt:non enim solantur discentes: sed cum labore est disciplina.
Requiem necesse est esse iocundam: est enim medicina molestiæ illius quæ per labores suscipitur.
Ratio degendi ocii non solum honestatem:sed etiam uoluptatem habere debet:fœlicitas enim est ex ambobus istis.
Ad cætus familiarium:& ad uitam in ocio degendam rationabiliter musica recipitur:ut potens læticiam afferre.
Quæcunq; iocunda sunt atq; eadem in nocua: nō solum congruunt ad finem:sed etiam ad cessationem:& requiem.
Finis gratia nullius futuri expetitur.
Habet musica naturalem uoluptatem:per quam illius usus cunctis ætatibus cunctisq; moribus est acceptus.
Modulatio abstrahit animam & quodammodo rapit.
Diffi. Raptus & abstractio animæ circa mores affectio est.
Sunt in rythimis & melodiis similitudines. maxime penes ueras naturas iræ & mansuetudinis:ac fortitudinis & temperantiæ: & contrariorum iis & aliorū omnium quæ ad mores pertinent:idq; patet ab effectu:mutamus enim animum talia audientes.
Si quis gaudet imaginem alicuius uidens:non propter aliam causam sed propter formam ipsam:necessarium est huic & aspectū illius cuius imaginem contemplatur esse iocundum.
Musica possunt animi morem aliquem facere:quare ad pueros hæc disciplina est adhibenda & in ea sunt instruendi.
Pueri propter ætatem nihil ferunt sponte quod non habeat iocunditatē.
Impossibile est uel certe admodum difficile:ut qui opera ipsa non tractat

perite ualeat iudicare.

Architæ tabella recte reperta est: q̄ pueris dant: ut in ea occupati illa quæ sunt domi non frangant: nescit enim pueritia quiescere: hic est ergo infantibus conueniens ludus disciplina uero maioribus tanquam tabella quedam.

Oportet in pueritia musicis operam dare in maiori uero ætate exercitationem dimittere: tantummodo autem iudicare posse per disciplinam adeptam.

Tibiæ non sunt in musicali disciplina recipiendæ: neq; aliud artificiosum instrumentum ut cithara & si quid aliud tale: sed quæcunq; faciunt auditores bonos uel musicæ disciplinæ uel alterius: non enim ingenui hominis censemus esse huiuscemodi instrumentorum opus: sed per uiles ac sordidos contingit illud fieri.

Ex lectione.iii.

Per abstractionem animi a melodia factam: deuoti & supplices quidam fiunt: uidemus autem & in sacris melodiis ita affici quando utuntur expiantibus animam carminibus: quasi medicina fretus & purificatione.

Delectat singulos id quod suæ naturæ est aptum.

Vt animæ uilium & in doctorum hominum distortæ sunt a sua naturali habitudine: sic harmoniarum & melodiarum distorsiones sunt quædam illæ quæ sunt uehementes & infracte: quibus ii delectantur.

Duo in actionibus consideranda sunt: unum quid possit alterum quid deceat: nam possibilia quisq; aggredi & conuenientia sibi debet.

Finis propositionum ex octo libris politice aristotelis secundum translationem leonardi aretini.

Incipiunt propositiones ex primo libro œconomice aristotelis secūdum traductionem leonardi aretini.

Es familiaris & respu. inter se differunt: quoniam in repu. quidem plures imperant in re familiari uero unus duntaxat est imperator & rector.

Alicuius artis non est fecisse & facto uti: quemadmodum ly/

ræ & fistulæ: sed repu. disciplinę est: ciuitatem ab initio constituisse: & constituta bene uti: similiter & reifamiliaris parare domum & illa uti.

Diffi. Ciuitas est multitudo domorum: agro & pecuniis sufficienter abũdans: ad bene uiuendum.

Cuius gratia est aliquid & fit: & substantia ipsius hoc existit.

Domus partes sunt homo & possessio.

Primum in minimis natura cuiusq; inspicitur.

Naturaliter omnis educatio est amatre: quare & hominibus a terra.

Societas est maxime secundum naturam mari & fœminæ.

In cæteris animalibus procreandi gratia solum: maris & fœminæ societas est constituta: in hominibus uero non essendi solum: uerum etiam bene essendi mas & fœmina ope mutua coniunguntur: filiosq; procreant: non solum ut id naturæ tributum ferant: uerum etiam ut commoda ex inde suscipiant: ualentes enim ipsi imbecillos suos labore tuentur & alunt: mox imbecilli ob senium facti a ualentibus eadem reportant.

Diuina prouidentia utriusq; natura ordinata est scilicet uiri & mulieris ad societatem: tendunt enim eorum omnia in idem utilitatis: licet contraria quædam uideantur: alterum enim robustum facit: alterum imbecillius: ut hoc quidem ob timorem cautius: illud uero propter fortitudinem pugnatius esset: & alterum parat foris: alterum parata domi conseruat.

Matris est enutrire prolem: patris autem erudire.

Viri ad uxorem iniuria cesset: sic enim nec ipse iniuriam patietur: est autẽ iniuria uiri externarum mulierum coitus.

Recte se habet illud hesiodi: puellam uxorem accipere oportet: ut gratis moribus eam imbuere possis: diuersitates enim morum nequaq̃ sunt ad dilectionem aptæ.

Possessionum potentia ac maxime est illa quæ est optima & principalissima: id autem est homo: quapropter oportet seruos parare studiosos.

Seruorum duæ sunt species: curator & opifex.

Liberalioribus seruis honorem: opificibus uero cibum paterfamilias abũde tribuat.

Quoniam uini potus & liberos ad insolentiam impellit: aut nihil aut raro seruis tradendum est.

Tria cum sint in seruorum cura opus:cibus:& castigatio:cibus sine castigatione & opere petulantem reddit: opus uero & castigatio sine cibo uiolenta res est:& infirmum facit seruum:sine mercede enim dominandum non putant:merces autem serui cibus est.

Seruorum genera ad opus faciendum optima sunt neq̧ timida neq̧ ferotia nimis:in utrisq̧ enim peccatum est:nam & nimis timidi non ferunt laborem:& ferocibus non commode imperatur.

Vtile est & iustum simul:libertatem seruis esse propositam:libenter enim labores subibunt:si & propositum premium conspexerint & tempus diffinitum.

Quatuor habere oportet patremfamilias circa pecunias: quærere posse: & quæsita tueri:esse præterea talem ut ordinare & frui sciat.

Persica institutio est dominum omnia iubere omniaq̧ inspicere.

Nullus parem curam habet alienorum & suorum.

Persa rogatus quid equum maxime pingue faceret: oculus domini respondit.

Libycus rogatus quod sterquiliniũ agro foret optimum: domini inquit uestigia.

Nisi quis bonum exemplum de se præbuerit diligentiæ: imitatorem habiturum non exibet neq̧ in re familiari neq̧ in aliis.

Impossibile est non diligentis domini diligentes esse uicarios.

Expergisci decet prius dominum q̃ seruum:& cubitum ire posterius: nec unq̃ in custoditam esse domum neq̧ die neq̧ noctu sicut nec ciuitatẽ.

Ante lucem surgere & ad sanitatem:& ad curam reifamiliaris: & ad studium philosophiæ prodest q̃ plurimum.

Tradẽda sunt his istrumẽta :quibus negocia commiseris: ac certo tẽpore eorum inspecto facienda erit:ut non lateat qđ saluum sit qđue perierit.

In magnis domibus utilis est ianitor qui sit ad cætera ihabilis pro obseruatione importandorum & exportandorum.

Propositiones ex secundo libro œconomice aristotelis: quem quidam codices latini a primo non diuisum habẽt:licet in græcis codicibus diuisus existat.

P Robam mulierem oĩbus quæ sunt intus dominari oportet curáq̧ habere oĩum: non permittentem quenq̃ ingredi sine præcepto uiri.

Proba mulier uestitu & apparatu minori utatur:q̃ leges pmiserint ciuitatis cõsiderãs qđ nec uestimẽtorũ nitor:nec excellẽtia formæ: nec auri magnitudo tãtũ ualet ad mulieris laudẽ:q̃tũ modestia i operibus ac stodiũ honeste decoreq̧ uiuẽdi:& enim oĩs huiusmodi ornatus.

animi optabilis est: multoq; firmior ad senectutem usq; ueras laudes sibi natisq; afferre.
Viro quidem indecens est ea scire quæ intra ædes fiũt: in cæteris uero omnibus parere uiro mulier contendat: nec audiens quicq̃ de repu. nec tractans quicq̃ eorum quæ ad connubia spectare uidetur: sed cum tempus poscit aut filias tradere nuptui aut nurus accipere: obediat penitus ĩ his uiro atq; sic una deliberet: ut scientiam uiri sequatur: intelligens non ita turpe uiro esse: quicq̃ eorũ quæ domi sunt facere: sicut mulieri quæ foris perquirere.
Existimare debet mulier bene composita: mores uiri esse legem suæ uitæ impositã sibi adeo per cõiunctionem matrimonii: atq; consortii: quos si quidẽ æquo ferant animo per facile reget domũ sin cõtra difficilius.
Decet non solum in prosperis rebus secundaq; fortuna mulierem unanimem se uiro præstare & inseruire uelle: uerum etiam in aduersis: & si sit in rebus defectus uel corporis ægrotatio: uel alienatio mentis: æquo ferat animo: & obsequatur: nisi forte turpe sit aliquid & indignum.
Si quid perturbatione animi uir deliquerit mulier memoriter non seruet: sed ægritudini: ignorantiæq; ascribat.
Ab his quæ turpiter uir imperat cauere debet mulier: in aliis autem multo magis obtemperare: quam si empta uenisset in domum: magno enĩ præcio empta fuit societate scilicet uitæ & procreatione liberorum: quibus nec maius nec sanctius quicq̃ esse potest.
Non est sane parum secundis rebus bene uti: attamen aduersas moderate perferre: multo maius est existimandum: nã in magnis calamitatibus: & iniuriis nihil abiecte facere celsi est animi.
Prosperitatis quidem facile est reperire participes: aduersitatis uero ni optimi sint participes esse renuunt.
Decet mulierem uirum in honore habere: nec illum contemnere si sacra pudicitia & opes animositatis filiæ secundũ herculem: non sequantur.
Quod sãctius esse potest: aut circa quæ magis studeret uir sane mẽtis: q̃ ex optima laudatissimaq; muliere filios procreare: senectutis pastores quasi optimos: ac reuerentes patris matrisq; custodes: ac totius domus seruatores?
Si parentes exemplum uitæ filiis: præstent euidẽtem excusationis causam erga se illis relinquunt timendum est enim ne contemptui a filiis quasi non bene uixerint: in senectute deserantur.
Nihil prætermittendum est uiro quod ad uxoris pertineat disciplinam: ut q̃ maxime fieri potest: optima filios generet: nam agricola quidem nihil omittit quo semen in optima terra ac maxime exculta serat: sperans ita demum fructus optimos inde recepturum: cum ergo tanta adhibeatur cura pro corporis esca: quid pro liberis & matre educatrice

nonne protinus omne studium est adhibendum? hoc enim solo hominum conditio mortalis per successionem sempiternitatem consequitur: omniaq; parentum uota huc tendunt: quamobrem qui ista negligit deum ipsum negligere uidetur.

Maximus honor est sobriæ mulieri si cernat uirum suum obseruantem sibi castitatem: nec de ulla muliere magis cogitantē: sed præ cæteris omnibus hanc & suā & fidam sibi existimantem: tanto enim magis studebit mulier se talem prestare: q̄to se cognouerit fideliter ac iuste a uiro diligi.

Per grauiter unusquisq; fert honore suo priuari: nec si aliena quis per multa tribuat contentus erit si sua sibi auferantur.

Non decet hominem sane mentis ubicunq; contigerit semen exponere: ne de uilibus & iniquis similes liberis legittimis procreentur: ex quo & uxor honore suo priuatur: & filiis iniuria fit: ac sibi pro his omnibus dedecus incumbit.

Appropinquandum est uxori cum magna temperantia atq; modestia: sitq; pudor in uerbis in operibus uero fas atq; honestas. in conuersatione fides atq; moderatio.

Vir uxori metum non incutiat sinē uerecundia & pudore: hæc enim meretrices ad mœchos pati decet: at uero cum uerecundia & pudore iusta diligere & timere: id ingenuæ est mulieris erga proprium uirum.

Duplex est timoris species: una cum uerecundia & pudore qua utūtur ad patres filii modesti: & ciues bene morati ad beniuolos gubernatores: altera cum inimicitia & odio sicut serui ad dominos: & ciues ad tyrannos iniustos & iniquos.

Si uir sibi maxime dominetur: optime totius uitæ rector existet: & uxorē talibus uti docebit.

Neq; amorem neq; timorē absq; uerecundia laudauit homerus: sed ubiq; amare præcepit cum modestia & pudore: eo quidem modo: helenam timere priamum: inquit: ita decentem: ometuende mihi semper: semperq; tremende: care socer: nihil aliud dicens q̄ eam cum pudore diligere.

Nemo deteriorem se admiratur ac ueretur.

Inquit homerus nil melius esse posse hominibus q̄ si cōrcordi uoluntate uir & uxor domum gubernent.

Homerus inquit cum inter uirum & uxorem uiget concordia: inimici eorum anguntur plurimum: amici uero per magna suscipiunt gaudia.

Maxime præcipit homerus: uirum & uxorem in his quæ improba & im-

pudica sunt sibi inuicem consentire nequaquam debere.

Studere debent uir & uxor primo quidem curam omnem parentibus exhibere: uir quidem uxoris parentibus non minus q̄ propriis: uxor autem uiri: deinde filiorum & amicorum & rerum domusq; totius tanquam communis curam habeant: se ipsos studio ac diligentia superare certantes: ut quisq; plurimorum bonorū sit auctor & causa: meliorq; existat.

Dulce cor & spes mortalium: (ut pindarus inquit:) sibi multiplicem alit uoluptatem: & a filiis in senectute fœliciter educari.

Decet eum qui priuatim ac publice uitam agit ad deum hominesq; respicere: multumq; & ad uxorem & ad filios & parentes.

Finis propositionum ex libro œconomicorum Aristotelis.

Propositiones ex libro prædicabiliū porphyrii & lectiones annotate sunt secundum commentaria gratiadei esculani.

Ex lectione.ii.

Ecessarium est ad eam que est apud aristotelem prædicamentorum doctrinā: nosce quid sit genus: & quid differentia: & quid species: & quid proprium: & quid accidens: & ad diffinitionum assignationem: & omnino ea quæ in diuisione & in demōstratione utilia.

Altissimum est negocium de generibus & speciebus scire utrum subsistant: siue in solis & nudis purisq; intellectibus posita sint: siue subsistētia corporalia sint an in corporalia: & utrum separata a sensibilibus: an in sensibilibus posita.

Ex lectione.iii.

Genus dicitur uno modo aliorum quodammodo se habentium ad unū aliquid: & ad se inuicem collectio: ut romanorum dicitur genus ab unius scilicet habitudine.

Secundo modo dicitur genus quod est uniuscuiusq; generationis principium: uel ab eo qui genuit: uel a loco in quo quis genitus est.

Patria est principium generationis quemadmodum & pater.

Tertio modo dicitur genus illud cui supponitur species.

Genus est principium specierum quæ sub ipso sunt.

Genus continet multitudinem specierum que sub ipso sunt.

Ex lectione.iiii.

Diffi. Genus est q̄ predicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid.

Eorum quæ prædicantur alia predicantur de pluribus:alia de uno solo.
Socrates & plato non differunt specie:sed numero solo.
Homo equus & bos differunt specie:non numero solo.
Interroganti qualis est homo dicimus rationalis idest quale responde/mus differentiam.
Quando autem quid est homo interrogatur animal respōdetur idest ad quod respondetur genus.

Ex lectione.v.& capitulo.iii.

Pecies autem dicitur de forma unius cuiusq;.
Species etiam dicitur de ea que est sub assignato genere.
Genus alicuius est genus:& species alicuius est species.
Necesse est speciem in diffinitione generis ponere:& genus in diffinitione speciei quia scilicet correlatiua sunt.
Species est quod ponitur sub genere & de qua genus in eo ꝙ quid sit prædicatur.
Diffi. Species est quod de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid sit prædicatur.
In uno quoq; prædicamēto sūt q̄dā generalissima:& q̄dā specialissima & alia iter media.
Generalissimum est super ꝙ non est aliud superueniens genus.
Dif. Specialissimum est post ꝙ non erit alia interior species.
Inter generalissimum & specialissimum & genera & species sunt eadē: ad aliud quidem: & ad aliud sumpta.
Omne quod ante indiuidua proximū est:species erit solum:& nō genus.
Extrema habent tantum unam habitudinem.
Media inter generalissimum & specialissimum habent duas habitudines scilicet ad superiora & inferiora.

Ex lectione.vi.

Generalissimum est ꝙ cum sit genus:non est species.
Specialissimum est ꝙ cum sit species:non est genus:& quod cum sit spe/cies nunq̄ diuiditur in species.
Ea que in medio sunt extremorum:uocantur genera subalterna & species subalterne.
Genera & species non reducuntur ad unum principium.
Ens non est unum commune genus omnium entium.
Ens prædicatur æquiuoce de decem predicamentis.
Si omnia quis entia uocet æquiuoce inquit scilicet aristotiles nuncipabit.
Si essent unum commune genus omnium ens:uniuoce entia dicerentur.
Decem sunt genera generalissima
Specialissima sunt in quodam numero non tamen indefinito.
Indiuidua quæ sunt post specialissima infinita sunt.
A generalissimis ad specialissima descendentem iubet plato quiescere.

Infinita relinquenda sunt:neq; enim eorum potest fieri disciplina.
Species est collectiuum multorum in unam naturam & magis id quod est genus.
Participatione speciei plures homines sunt unus homo.
Diuisiuum est semper quod singulare est:collectiuum autē & adunatiuū quod commune est.

Ex lectione.vii.

Superiora semper predicantur de inferioribus:& non econuerso.
Oportet æqua de æquis prædicari:aut maiora de minoribus.:minora uero de maioribus minime.
De quibuscunq; prædicantur inferiora & superiora.
Species prædicantur de solis indiuiduis.
Indiuiduum prædicatur de uno solo particulari scilicet de seipso: nō autem de aliquo inferiori.
Vnumquodq; indiuiduorum consistit ex proprietatibus : quarum collectio nunq̄ in alio erit eadem.
Proprietates hominis conueniunt omnibus particularibus hominibus.

Ex lectione.viii.& capitulo.iiii.

Differētia dicitur tripliciter scilicet communiter:ꝑprie: & magis propriē.
Differentia cōmuniter est qua alterum differt ab altero quocunq; modo: uel a seipso.
Socrates differunt a se ipso puero:uel iam uiro : uel faciente aliquid: uel quiescente.
Differentia proprie est qua alteꝝ differt ab altero accidente in separabili:
Differentia magis propria est qua alterum differt ab altero specifica:differentia.
Omnis differentia alteratum facit cuilibet aduenieus.
Differentia communiter & proprie solum alteratum facit.
Differentia magis proprie dicta facit aliud.
Differentiæ que faciunt aliud specifice uocantur.
Rationalis differentia aduetniens animali facit aliud & speciem animalis constituit:
Secundum differentias aliud facientes:fiunt diuisiones generum in species:& diffinitiones asignantur:quæ sunt ex genere & huiusmodi differentiis.
Differentiarum aliæ quidem fatiunt aliud:aliæ alteratum.

Ex lectione.viiii.

Differentiarum alie sunt separabiles:aliæ inseparabiles.
Differentiarum inseparabilium aliæ sunt per se:aliæ per accidens.
Differentiæ per se non suscipiunt magis & minus.
Differentiæ per accidens suscipiunt magis & minus:

Genus non prædicatur secundum magis & minus:neq; differentiæ per quas diuiditur:
Esse uniuscuiusq; neq; intensionem neq; remissionem suscipit.
Animal est substantia animata sensibilis:
Differentiæ sunt diuisiue generum & constitutiuæ specierum.
Rationalis & mortalis sunt differentiæ constitutiue hominis.
Rationalis & immortalis sunt differentiæ constitutiue dei.

Ex lectione.x.

Diffi. Differentia est qua species abundat a genere.
Genus habet omnes differentias potestate:actu uero nullam:
Ex hiis quæ non sunt:non fit aliquid.
Opposita non sunt circa idem.
Diffi. Differentia est quod de pluribus differentibus specie in eo quod quale sit prædicatur.
Genus se habet ut materia:differentia ut forma:
Differentia est quod aptum est diuidere ea quæ sub eodem genere sunt:
Diffi. Differentia est qua differunt a se singula.
Sumus rationales nos & dii: sed mortale appositum separat nos ab illis.
Diff. Differentia est quod genus adesse scilicet specificum conducit & quæ est pars eius quod est esse rei idest essentiæ.
Differentiæ specificæ sunt quæ faciunt alteram spetiem:

Ex lectione.ii.& capitulo.v:

Proprium dicitur quatuor modis primo dicitur proprium id quod soli alicui speciei:accidit & si non omni indiuiduo.
Secundo quod omni indiuiduo accidit: & si non soli speciei: proprium dicitur.
Tertio quod soli speciei & omni indiuiduo & aliquando: proprium dicitur.
Quarto quod soli speciei & omni indiuiduo & semper accidit:proprium dicitur.
Homo dicitur risibilis quia aptus natus est ad ridendum: non quod iam rideat.
Risibile dicitur proprie proprium homini:quia conuertitur cum ipso.

Capitulo.vi.

Diffi. Accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem.
Accidentium aliud separabile aliud inseparabile:
Nigrum accidit coruo inseparabiliter.
Potest subintelligi coruus albus & æthyops nitens candore præter subie-

cti corruptionem.

Diffi. Accidens est quod neq; est genus : neq; species : neq; differentia: neq; proprium: sed semper est in subiecto subsistens.

Ex lectione.xii.& capitulo.vii.

Commune est omnibus prædicabilibus de pluribus predicari.

Genus differentia & accidens predicantur de speciebus & indiuiduis.

Species de indiuiduis prædicatur.

Proprium prædicatur de specie & de indiuiduis.

Accidens principaliter prædicatur de indiuiduis : secundario de his quæ continent indiuidua.

Commune est generi & differentiæ continentia specierum.

Rationale quod est differentia continet homines & deum.

Quæcunq; prædicatur de genere ut genus: & de his quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur.

Quæcunq; de differentia ut differentia prædicantur & de ea quæ sub ipsa specie prædicabuntur.

Perempto genere & differentia: perimuntur ea quæ sub ipsis sunt: & non econuerso.

Proprium est generi prædicari de pluribus q̃ differentia: species : proprium: & accidens.

Genus continet differentias potestate.

Genera priora sunt differentiis sub se positis.

Sublato genere auferuntur differentiæ: & non econuerso.

Genus est unum secundum unamquamq; spetiem: differentiæ uero plurimæ.

Genus consimile est materiæ differentia uero formæ.

Genus & species sunt priora his de quibus prædicantur.

Genus & species sunt tota respectu eorum de quibus prædicantur.

Genus continet species : & non econuerso : & in pluribus est quam species.

Genera preiacere oportet : & informata specificis differentis perficere species.

Genera priora sunt naturaliter ipsis speciebus.

Perempto genere perimitur species: & non econuerso.

Species cum sit: est & genus: genus uero cum sit : non omnino erit species.

Genera uniuoce de speciebus prædicantur : species uero de generibus minime.

Genera abundant continentia specierum a speciebus.

Species habundant a generibus propriis differentiis.

Species nunq̃ est generalissimum:& genus nunq̃ fit specialissimum.
Genus & proprium consequuntur speciem.
Proprium æqualiter prædicatur de suis indiuiduis & uniuoce.
Genus de nullo conuersim predicatur.
Interempto proprio simul interrimitur species cuius est proprium:& e conuerso.
Genera æqualiter participantur:accidentia uero non.
Participatio accidentium suscipit magis & minus: generum uero minime.
Genera & species priora sunt naturaliter indiuiduis.
Accidentia in eo quod quale:& quomodo se habeant predicantur.
Commune est speciei & differentiæ æqualiter participari.
Si homo uelut qualitas accipiatur non simpliciter erit qualitas.
Species speciei non componitur ut generet aliam speciem.
Quedam æqua cuidam asino permiscetur ad muli generationem.
Equa similiter asino aduenienes nunq̃ perficit mulum.
Risibile dicitur non in eo ꝙ semper rideat: sed quia est aptum natum ridere.
Accidentia quodammodo continent & quodammodo continentur.
Differentia intensibilis & irremiscibilis est.
Accidentia suscipiunt magis & minus.
Contrariæ differentiæ sunt impermixtæ.
Accidentia contraria sunt mixta.
Propirum unius speciei esse propriũ aliarum spẽrum impossibile est.
Quorum termini idest diffinitiones sunt differentes: ipsa quoq; differentia sunt.
Species subintelligi potest anteq̃ accidentia:etiam si sint in separabilia.
Accidens & si inseparabile sit non æqualiter participatur.
Sine proprio & accidente in separabili nunq̃ consistunt subiecta in quibus ipsa considerantur.
Sicut præter risibile non subsistit homo ita nec præter nigredinem subsistit æthyopus.
Differentia consequitur speciem:sed non econuerso.
Interempta specie interimitur & proprium:& econtra.
Rationale predicatur de deo & homine.
Accidentia sunt aduenientia naturæ.

Propositiones ex omnibus libris rationalis philosophiæ aristotelis ex primo & libro prædicamentorum:& lectionum annotatio ex secundum expositionem gratiadei esculani.

Ex lectione.iii.& capitulo.i.

Quiuoca dicuntur quorum nomen est commune & secundum illud nomen ratio substantie est diuersa.

Diffi. Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune & secũdum illud nomen substantie ratio est eadem.

Diffi. Denominatiua dicuntur quæcunq; aliquo solo differentia casu habẽt appellationem.

Eorum quæ dicuntur:alia dicuntur cum cõplexione:alia sine cõplexione.

Cap.ii. Eorum quæ sunt alia de subiecto quodam dicuntur: in subiecto uero nullo sunt ut scilicet substantie uniuersales.

Alia in subiecto quidem sunt:de subiecto autem nullo dicuntur ut scilicet accidentia particularia.

In subiecto esse dico q cum in aliquo sit non est sicut quædam pars:& impossibile est esse sine eo.

Omnis color in corpore est.

Alia de subiecto quodam dicuntur:& in subiecto sunt: ut scilicet accidentia uniuersalia.

Alia neq; in subiecto sũt:neq; de subiecto dicũtur ut scilicet singularia de genere substantiæ.

Simpliciter quæ sunt indiuidua & numero singularia de nullo subiecto dicuntur.

Ex lectione.iii.& capitulo.iii.

Quando alterum de altero predicatur ut de subiecto quecunq; de eo q prædicatur dicuntur omnia & de subiecto dicuntur.

Cap.iiii. Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ.

Subalternatorum generum nihil prohibet easdem esse differentias.

Superiora de inferioribus prædicantur.

Quæcunq; predicati fuerint differentiæ eedem erunt etiam subiecti.

Cap. Eorum quæ secũdum nullam complexionem dicuntur: singulum aut significat substãtiam:aut qualitatem:aut quantitatem:aut ad aliqd: aut ubi:aut quando:aut situm esse:aut habere:aut facere:aut pati.

Incomplexa secundum se in nulla affirmatione dicuntur:sed horũ complexione facta affirmatio fit.

Omnis affirmatio est uera uel falsa.

Ea quæ secũdum nullã complexionem dicũtur neq; uera neq; falsa sunt.

Ex lectione.iiii.& capitulo.vi.

Diffi. Substãtia particularis est quæ proprie & principaliter & maxime dicitur:& quæ neq; in subiecto est neq; de subiecto dicitur.

Secundæ substantie dicuntur genera in quibus ille quæ principaliter substantie dicuntur insunt.

Necesse est nomen & rationem eorum quæ de subiecto dicuntur de sub/

iecto prædicari.
Homo est animal rationale mortale:
Impossibile est rationem eorum quæ in subiecto sunt prædicari de subiecto: licet nomen aliquando prædicetur.
Ratio albi nunq̃ de corpore prædicatur.
Omnia præter primas substantias: aut de subiectis dicuntur principalibus substantiis: aut in subiecctis eisdem sunt.
Si color in aliquo corpore non est: nec omnino in corpore.
Non existentibus primis substantiis: impossibile est aliquid aliorum remanere.

Ex lectione.v.

Secundarum substantiarum magis est substantia species quam genus:
Principales substantiæ: eo quod omnibus sunt: & alia omnia de his prædicantur aut in eis sunt: ideo maxime dicuntur substantiæ.
Vna specierum specialissimarum non est magis substantia q̃ altera:
Principalium substantiarum nihil magis alterum altero substantia est.
Solæ secundæ substantiæ indicant principalem substantiam.
Principales substantiæ eo q̄ aliis omnibus: subiacent proprie dicuntur substantiæ.
Sicut primæ substantiæ ad omnia alia se habent: ita species & genera substantiarum principalium ad reliqua omnia se habent.

Ex lectione.vi.

Commune est omni substantie in subiecto non esse.
Secunde substantie in nullo subiecto sunt.
Differentiæ non sunt in subiecto.
Ratio differentiæ de eo dicitur de quo & ipsa differentia prædicatur.
Partes substantiarum non sunt in toto: sicut accidens in subiecto.
Partes substantiarum sunt substantiæ.
Inest substantiis secundis & differentiis prædicari uniuoce.
A principali idest prima substantia nulla est prædicatio.
Primæ substãtie suscipiunt rationem generum & specierum: & species rationem generis.
Quæcunq; dicuntur de prædicato eadem & de subiecto dicuntur.
Species & indiuidua suscipiunt rationem differentiarum.
Omnis substantia uidetur significare hoc aliquid.
Secundæ substantiæ sub appellationis figura uidentur significare hoc aliquid.
Secundæ substantiæ non significãt hoc aliquid: sed magis quale quid.
Album puram qualitatem significat.

Ex lectione.vii.

Inest substantiis nihil illis esse contrarium.

Quantitati nihil est contrarium:
Substantia non suscipit magis & minus:
Substantia est magis & minus substantia altera scilicet in ordine ad substantiam primam:
Vnaquæque substantia secundum hoc ipsum quod est: non dicitur magis & minus.
Homo non est magis & minus homo: neque ipse a se: neque alter ab altero:
Maxime substantiæ proprium uidetur esse quod cum unum & idem numero sit secundum sui mutationem contrariorum susceptiuum esse:
Color quod est unum & idem numero: non erit album & nigrum.
Eadem actio numero non est praua & studiosa.
Eadem oratio numero: & idem uisus idest opinio uerum & falsum esse uidetur.
Oratio suscipit contraria ratione rei mutate non ratione sui: & similiter opinio.
In eo quod res est uel non est: in eo etiam oratio uera & falsa dicitur.

Capitulum quantitatis. Ex lectione. viii. & capitulo. vii.

q Vantitatis aliud continuum aliud discretum.
Quantitatis aliud constat ex partibus habentibus positionem: aliud ex non habentibus positionem.
Est discreta quantitas: ut numerus & oratio: continua uero ut linea: superfities: corpus: tempus: & locus.
Nullus est communis terminus partium numeri ad quem copulentur particulæ eius.
Oratio mensuratur syllaba breui & longa.

Ex lectione. viiii.

Diffi. Continuum est cuius partes copulantur ad unum terminum communem.
Diffi. Discretum est cuius partes non copulantur ad unum terminum communem:
Presens tempus copulatur ad præteritum & futurum.
Loci particule ad eundem terminum copulantur ad quem & corporis particule.

Ex lectione. x.

Linea superficies corpus & locus sunt: quantitates habentes positionem.
Numerus: tempus: & oratio sunt quantitates non habentes positionem.
Nihil permanent particulæ temporis:
Quod dictum est non potest amplius sumi.
Album actio & motus dicuntur quantitates per accidens:
Quanta fuerit superficies tantum esse album dices.

Ex lectione.xi.

Quantitati nihil est contrarium.

Nihil per se ipsum dicitur magnũ:sed ad aliud refertur:nam mons quidẽ dicitur paruus:milium uero magnum.

Quod nõ est sumi per se sed ad solam alteriuus relationem refertur: huic nihil est contrarium.

Si magnum & paruum sunt contraria:continget idem simul contraria su scipere contingit enim idem esse magnum & paruum.

Nihil est quod simul suscipiat contraria.

Impossibile est aliquid sibi esse contrarium.

Diffi Contraria sunt quæ in eodem genere multum a se inuicem distant.

Quantitas non suscipit magis & minus.

Maxime proprium est quantitati ꝙ secundum eam aliquid dicatur æquale & inæquale.

Ex lectione.xii.& capitulo.viii.

Diffi. Ad aliquid talia dicuntur quæcunq; hoc ipsum ꝙ sunt aliorum dicuntur uel quomodolibet ad aliud.

In est contrarietas in relatione.

Iacere uel staræ uel sedere positiones idest abstracta non erunt sed denominatiue a positionibus sumuntur.

Scientia contrariatur ignorantiæ.

Relatiua suscipiunt magis & minus: ut inæquale aliquo magis inæquale dicitur.

Ex lectione.xiii.

Omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam.

Multa sunt animalia capita non habentia.

Omnia quæ ad aliquid dicuntur si conuenienter assignentur: dicuntur ad conuertentiam.

Cum dominus non sit:seruus non est.

Necessarium est aliquando nomen fingere.

Ex lectione.xiiii.

Ad aliquid sunt simul natura.

Relatiua simul sese inuicem auferunt.

Scibile est prius ipsa scientia.

In paucis uel nullis hoc quisq̃ percipiet simul cum scibili scientiam factam.

Scibile sublatum aufert scientias:scientia uero non aufer scibile.

Animali sublato non est scientia:scibilium uero plurima esse contingit.

Sensibile sensu prius esse uidetur:nam sensibile interemptum simul perimit sensum & non econtra.

Sensus sed circa corpus & in corpore sunt.

Sublato corpore aufertur sensus.
Sensibilia perempto perimitur & corpus.
Simul animal fit & sensus.
Sensibile est anteq̃ esset sensus.

Ex lectione.xvi.

Diffi. Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum quod esse est ad aliud quodammodo se habere:
Si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid diffinite sciet:& illud quod dicitur diffinite sciturus est.
Esse relatiuorum est ad aliquid quodammodo se habere.
Si omnino non nouit ad hoc quodammodo se habet; nec si ad aliquid quodammodo se habet sciturus est.
Dubitare de singulis non erit inutile.

Ex lectione.xvi.& capitulo.viiii.

Diffi. Qualitatem dico secundum quam quales dicimur.
Prima species qualitatis habitus & dispositio dicitur.
Habitus est permanentior & diuturnior:siue de difficili mobilis.
Sciẽtia est de numero permanentium:& eorum quæ difficile mouentur nisi forte grandis permutatio facta sit; ut ab egritudine uel ab aliquo huiusmodi.
Dispositiones dicuntur qualitates quæ sunt de facili mobiles:& cito permutabiles.
In disciplinis non multum retinentes sed facile permutantes dicuntur habitum non habere:q̃uis sint ad disciplinam peius meliusue dispositi.
Sunt habitus dispositiones: dispositiones uero non necessario sunt habitus.
Secundum genus qualitatis est naturalis potentia uel impotentia.
Sanatiui dicuntur eo ꝙ habent naturalem potentiam:ut nihil a quibuslibet accidentibus patiantur.
Aegrotatiui dicuntur eo ꝙ habeant impotentiam nihil patiendi.
Durum dicitur ꝙ habet potentiam non citius secandi molle uero quod eius ipsius habet impotentiam.

Ex lectione.xvii.

Tertium genus qualitatis est passio & passibilis qualitas.
Passibiles qualitates dicuntur non ꝙ ea quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur:sed quoniam inferunt passionem sensibus.
Erubescens aliquis rubeus factus est:& timens palidus.
Qui naturaliter est uerecundus naturaliter rubeus est.
Qui naturaliter est timidus naturaliter palidus est.
Quæcunq̧ qualitates sensibiles facile soluuntur & cito transeunt; passiones dicuntur.

Quæcunq; qualitates sensibiles cum difficultate transeunt passibiles dicuntur.

Quartum genus qualitatis est forma: & circa aliquid constans figura.

Diffi. Spissum dicitur eo q̃ partes ipse sibi propinquæ sunt.

Diffi. Rarum dicitur eo q̃ partes distent a se inuicem.

Diffi. Lene dicitur eo q̃ partes in rectum sibi iaceant.

Diffi. Asperum eo & hæc pars quidem superet: illa uero sit inferior.

Ex lectione. xviii.

Qualia dicuntur quæ secundum hæc denominatiua dicũtur: uel quomodolibet ab hiis.

Studiosus non dicitur denominatiue a uirtute.

Contrarietas inest qualitati: & his quæ secundum ea qualia dicuntur.

Si ex contrariis unum fuerit quale: & reliquum erit quale.

Qualitas suscipit magis & minus.

Qualitas in abstracto non suscipit magis & minus.

Non omnia qualia suscipiunt magis & minus.

Proprium erit qualitatis secundum ea simile & dissimile dici.

Multæ qualitates secundum genus sunt in genere ad aliquid: licet non secundum species.

Si contingit hoc ipsum quale: relatiuum esse: nihil est in cõueniens in generibus utriusq; enumerare.

Cap. xi. Recipit aut facere & pati: contrarietatem: & magis & minus.

Ex lectione. xviiii. & capitulo. xi.

Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut ut ad aliquid: aut ut contraria: aut ut priuatio & habitus: aut ut affirmatio & negatio.

Bonum non dicitur mali bonum: sed contrarium: nec album nigri albũ sed contrarium.

Quæcunq; contrariorum talia sunt: ut in quibus fieri nata sunt & de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum in esse: nihil eorum medium est: quorum uero necessarium non est alterum inesse: horum omnium est aliquid medium.

Omne animal aut est sanum aut est egrum.

Nihil est medium inter sanitatem & egritudinem.

Non omnia praua & studiosa sunt.

Priuatio & habitus habent fieri circa idem.

Priuari dicimus unumquodq; susceptibilium habitus: quando illud q̃ natum est habere nullo modo habet.

Priuari & habere habitum:non est habitus & priuatio.
Sub affirmatione & negatione non iacet affirmatio uel negatio.
Affirmatio est oratio affirmatiua: & negatio est oratio negatiua.
Eorum quæ sub affirmatione uel negatione sunt:nulla est oratio.

Ex lectione.xx.

Quorum contrariorum nihil est medium:necesse est:in quibus nata sunt fieri aut prædicari alterum ipsorum inesse semper.
Quorum alterum necessarium est inesse susceptibili:horum nihil est medium:ut in langore & sanitate.
Quorum uero aliquid est medium nunq̃ necessitas inest omni susceptibili inesse.
Quandocunq; unum contrariorum naturaliter inest subiecto:alterũ non contingit inesse.
Non est possibile ignem frigidum esse:& niuem nigram.
Ignis naturaliter est calidus.
In contrariis existente susceptibili possibile est in alterutrum fieri mutationem:nisi alterum naturaliter insit.
Habitus in priuationẽ mutatio fit:a priuatione uero in habitum impossibile est.
In sola affirmatione & negatione necessarium est semper alterum esse uerum alterum falsum.
Omnino eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur nihil neq; uerum neq; falsum est.

Ex lectione.xxi.

Contrarium est bono ex necessitate malum.
Malo aliquando bonum contrariatur:aliquando malum.
In pluribus semper malo contrariatur bonum.
Non est necessarium si alterum contrariorum est: & reliquum esse.
Circa idem aut specie aut genere:natura habent fieri contrarietates.
Impossibile est utrunq; contrariorum eidem inesse simul.
Necessarium est omnia contraria:uel in eodem genere esse:uel in contrariis generibus:uel ipsa esse genera contrariorum.
Bonum est malum non sunt in genere: sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Ex lectione.xxii.& capitulo.xii.

Prius alterum altero dicitur quadrupliciter.
Primo quidem & proprie dicitur aliquid prius secundum tempus.
Secundo q̃ non conuertitur secundum consequentiam subsistendi.

Tertio aliquid dicitur prius secundum quendam ordinem.

Quarto ꝙ melius est & honorabilius prius dicitur:sed hic modus est alienissimus a nobis.

Videtur præter eos qui dicti sunt:alter esset prioris modus:eorum enim quæ conuertuntur secundum essentiæ consequentiam:ꝙ alterum alteri quodammodo causa est:digne natura prius dicitur.

Oratio uera nequaꝗ̄ causa est ꝙ sit res.

Videtur quodammodo res esse causa ut sit oratio uera:dum enim res est aut non est:uera oratio aut falsa dicatur necesse est.

Simul dicũtur simpliciter & proprie quorũ generatio est in eodẽ tẽpore.

Naturaliter simul sunt quæcunqꝫ conuertuntur secundum ꝙ est esse consequentiam:sed nequaꝗ̄ alterum est causa alteri ut sit.

Dicitur etiam simul naturaliter quæcunqꝫ ex eodem genere econuerso diuiduntur ad se inuicem.

Ex lectione.xxiii.& capitulo.xiii.

Motus sex sunt species scilicet generatio : corruptio:crementum : diminutio:alteratio:secundum locum mutatio:& omnes isti motus distinguuntur ad inuicem.

Quædam crescentia sunt quæ non alterãtur : ut quadrangulus circumposito gnomone creuit.

Quies simpliciter contrariatur motui.

Generatio opponitur corruptioni.

Diminutio opponitur augmentationi.

Mutationi secũdum locum maxime uidetur quies secundum locum oppositum esse:& forte mutatio in contrarium locum.

Cap.xiiii. Habere dicitur multis modis aut habere qualitatem:aut ea quæ circa corpus sunt:aut circa membrum:aut membrum:aut ut in uase:aut possessionem:aut uir dicitur habere uxorem: & uxor uirũ: sed hic modus est alienissimus a nobis.

Propositiones ex libro sexto principiorum gilberti poretani & lectionũ annotatio est secundum commentaria gratiadei esculani.

Ex lectione.ii.

Orma est compositioni contingens:simplici & inuariabili essentia consistens.

Forma non est compositio: quoniam a natura compositionis se iungitur.

Compositio alteri una quæqꝫ adueniens compositioni:maiorem se coniunctã quodammodo efficit.

Forma adueniens alicui composito non facit maius nec recedens facit minus.

In anima reperitur alteratio contrarietatis:ut tristiciæ & gaudii.
Anima mundi nulli uariationi subiecta est.

Ex lectione.iii.

Nihil differt albedinem claram differentie: q̃ suscipiens albedinem clarum dicere.
Non est oratio susceptiua contrariorum:nec ratio eius qꝫ in re est:aut nõ est.
Orationes sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum.
Substantiale est qꝫ esse confert ex quadam compositione compositionis ut in pluribus:& impossibile est deesse rei.

Ex lectione.iiii.

Videtur autem forma quædam a natura esse quædam ab actu.
Dico figuram scilicet incisionis esse a natura:sentiri uero ab actu.
Impossibile est qꝫ formæ uniuersales fiant ab actione.
Quæ sunt a natura sumunt principium a creatura existente.
Natura in formis uniuersalibus oculte operatur.
Communitas omnis naturalis est:quoniam a singularitate procedit:quæ creationi coæquatur.
Sicut naturam in actionibus latenter operari inuenimus: sic creaturarum creatorem in natura ex actu.
Numero deus naturam stabiliuit.

Ex lectione.v.

Formarum alia quidem insubiecto est:& de subiecto dicitur:ut scientia.
Quædam uero in subiecto est & de nullo subiecto dicitur:ut albedo socratis.
Alia uero neq; in subiecto est neq; de subiecto dicitur: ut humanitas socratis.
Quædam de subiecto dicitur in subiecto uero nullo est: ut rationale.
Formarum quæ in subiecto sunt & de subiecto sunt idicibilia: alia sunt sensibilia:alia insensibilia.
Sensibile est qꝫ sensu comprehenditur.
Insensibilia quæ ratione comprehenduntur.
Simpliciter nihil eorum quæ de subiecto dicuntur sensibile est.

Ex lectione.vi.

Diffi. Actio est secundum in id qꝫ subiicitur agere dicimur.
Actionum alia quidem est animæ:alia corporis.
Anima dum agit existit immobilis.
Anima mouet corpus:sed ipsa immutabilis permanet.
Anima non mouetur neq; secundum locum:neq; secundum decrementum uel crementum nisi forte secundum alterationem.
Locus corpus est:anima uero non corpus.
Impossibile uero est non corpus in corpore moueri.

Solum corpus in eo q̄ de loco ad locum transit mouetur.
Speculo immobili permanente imaginis motus fieri uidetur ad opposi/tas mutationes.

E xlectione.vii.

Si quid mouetur necessario agit.
Omnis actio in motu est.
Omnis motus in actione firmabitur.
Proprium actionis est in motu esse:sicut proprium est motus esse in ac/tione.
Qui destruit in motu est:nihil tamen agere uidetur.
Dico actionem non quid sed in quid agat exigere.
Non est motus actio:sed quale.
Quiescere quale est:quare & motus quale erit.
Simpliciter quæcunq; contrariorum oppositionem suscipiunt : eiusdem generis prædicationem recipiunt.
Naturalis proprietas actionis est:passionem ex se in ferre in id quod sub/iicitur.
Actio est principium actionis & passionis.
Facere id quod quale est ex se gignit.
Qualitas est effectiua actionis.
Positio est effectrix qualitatum & quantitatum.
Quantitas est effectiua quantitatis.
Qualitas est effectiua qualitatis.
Situs est effectiuus agere & pati esse autem in tempore: quando ubi au/tem locus.
Recipit facere & pati contrarietatem:& magis & minus.

Ex lectione.viii.

Diffi. Passio est effectus illatioq; actionis.
Animantius quidem brutum animal:arbore est:animantius uerō rationa/le irrationali.
Animæ actionum unaquæq; passio dicitur.
Non est in agente passio:sed in eo q̄ agitur.

Ex lectione.viiii.

Diffi. Quando est quod ex temporis adiacientia relinquitur.
Tempus quando non est:utriusq; autem ratio coniuncta est.
Aliud est quādo ex eo quod abiit:aliud ex eo q̄d instat: aliud ex eo quod contingere necesse est.

Ex lectione.x.

Sicut aliud tempus compositum est:aliud uero simplex ita & quando:
Quemadmodum partes temporis sibi succeduntita & quando.

Secundum tempus aliquid mensuratur: secundum quando uero non.
Quando non suscipit magis & minus.
Quando nihil est contrarium.
Impossibile est duas contrarietates prædicari de eodem indiuiduo.
Nunq̄ contraria in eodem simul erunt.
Quando est in omni eo quod incipit esse.
Alteratur corpus in æstu: hyeme uere: & autumno: simpliciter & anima.
Quidam acutius in hyeme: quidam in æstate: quidam in uere speculantur secundum instrumenti complexionem.
Anima coniuncta corporis complexiones comitatur.
Qui arridæ & gelidæ complexionis sunt: dementiores se ipsis sunt in autumno: quibus uero sanguis principatur: in uere.
Quicquid est suscipiens temporis uariationem & alteratur: est in tempore.

Ex lectione.xi.

Diffini. Vbi est circunscriptio corporis a loci circunscriptione procedens.
Locus est in eo q̄ capit & circunscribit.
Quicquid a loco circunscribitur & complectitur est in loco.
Anima nusq̄ est: nullum.n.locum occupat nec implet.
Duo corpora nunq̄ possunt esse in eodem: neq; idem in diuersis.
Si aer non est: uox esse non poterit.
Vox omnino una & eadem in diuersis partibus aeris esse non potest.
Vox quæ imaginabiliter & simpliciter fit animalis non est: quoniam nō ab animali profertur.
Dicimus omnem uocem esse animalis: quis enim uocem audiuit in silentio simpliciter animalium?
Vna uox ad aures diuersorum dirigit: una autem & eadem non est contingens.

Ex lectione.xii.

Vbi aliud simplex: aliud compositum.
Nec locus sine corpore: nec corpus sine loco erit.
Nihil est extra extremitatem ultimæ spæræ.
Caret ubi intensione & remissione.
Vbi nihil est contrarium.
Locus loco contrarius non est.

Ex lectione.xiii.

Diffi. Positio est quidam situs partium & generationis ordinatio.
Diffi. Asperum est cuius una pars supereminet alteri.

Diffi. Leue cuius partes æqualiter porrecte sunt.
Nulla contrarietas inest situi.
Proprium positiones est nec cum magis nec cum minus dici.
Magis proprium uidetur positionis substantie proxime assistere.

Ex lectione.xiiii.

Dif. Habitus est corporum & eorum q̄ circa corpus sunt adiacentia.
Habitus suscipit magis & minus.
Habitui nihil est contrarium.
Proprium habitus est in pluribus existere:ut in corpore & in his quæ circa corpus sunt.
Habere dicitur multis modis:aut habere qualitatem:aut quantitatem aut uas triticum:aut in membro:aut uxorem uir habere:& uxor uirum hic autem insolitus est habendi modus.
Nihil differt dicere albedinem habere:& album esse.

Ex lectione.xv.

Dicitur magis & minus tripliciter aliquid suscipere : aut ratione subiecti aut ratione illius ꝙ suscipitur:aut ratione utriusq;.
Non secundum suscipientium ipsorum crementum uel diminutionem cum magis & minus aliqua uocantur:neq; secūdum crementum & diminutionem eorum quæ insitiunt idest ipsorum met accidentium
Quantitas ultra subiectum protendi non potest.
Aliquid dicitur magis & minus album:secundum ꝙ magis & minus recedit ab illo.
Album dicitur in quo albedo est pura.
Substantie non suscipiunt magis & minus:quia positio ipsarum facta est in termino ultra quem transgredi impossibile est.
Albissimus & nigerrimus & huiusmodi sine amplius & minus sunt.
Possibile si contingit nullum sequitur impossibile.
Si omnes puncti componantur nullam fatiunt magnitudinem.
Punctus puncto compositus nihil auget.
Generatio simplex & corruptio est:quando trāsmutatur de aere specifitio:in hoc totum:
Est autem hoc hylæ maxime quidem & proprie subiectum generationis & corruptionis susceptibile esse.

Incipiunt aucttoritates libri primi perihermenias Aristotelis.
Propositiones ex primo libro perihermenias aristo.& lectionum annotatio est secundum commentaria sancti thome.

Ex lectione.ii.

e A quæ sunt in uoce sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum:& ea quæ scribuntur:eorum quæ sunt in uoce.

Queadmodum nec litteræ omnibus eædem sunt: sic nec eædem uoces.

Ex lectione.iii.

Sicut in anima aliquotiens intellectus est sine uero uel falso: aliquando cum uero uel falso: sic & in uoce.
Circa compositionem & diuisionem est ueritas falsitasq3.
Nomina & uerba sunt sine compositione & diuisione.

Ex lectione.iiii.

Dif. Nomen est uox significatiua secundũ placitũ sine tempore cuius nulla pars est significatiua separata.
De nominum quod significat naturaliter nihil est.
Non homo non est nomen sed nomen infinitum.
Obliqui non sunt nomina: sed casus nominis.

Ex lectione.v.

Diffi. Verbum est quod significat tẽpus: cuius pars extra nihil signifcat: est semper eorum quæ prædicantur nota.
Non currit non laborat non uerbum dico, sed infinitum uerbum.
Non curret uel currebat non uerbum est: sed casus uerbi.
Ipsa uerba secundum se dicta: nomina sunt: & significant aliquid: constituit enim qui dicit intellectum & qui audit quiescit sed si est aut nõ est nondum significat.
Si hoc ipsum est purum dixeris: ipsum quidem nihil est: consignificat autem quandã compositionem: quam sine compositis nõ est intelligere.

Ex lectione.vi.

Diffi. Oratio est uox significatiua: cuius partium aliquid est significatiuũ separatim ut dictio sed non ut affirmatio.
Vna syllaba nominis nihil significat.
Oratio est significatiua non naturaliter: sed secundum placitum.

Ex lectione.vii.

Enuntiatiua non est omnis oratio: sed in qua est uerum uel falsum.
Deprecatio oratio quidem est: sed neq3 uera neq3 falsa.

Ex lectione.viii.

Enunciationum alia est affirmatiua: alia negatiua.
Enuntiationum alia est una simpliciter: alia coniunctione una.
Necesse est omnem orationem enũtiatiuã ex uerbo esse uel ex casu uerbi.
Animal gressibile bipes est unum & non multa.
Oratio enunciatiua una est quæ unum significat de uno: uel coniunctione unum.
Enunciatio plures quæ plura & non unum uel inconiuncte significat.
Enunciationum alia simplex: alia composita.
Enunciatio simplex est quando aliquid de aliquo: scilicet prædicatur uel aliquid ab aliquo, scilicet remouetur.

Enũciatio simplex est uox significatiua de eo quod est aliquid uel nõ est.

Diffi. Affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo.

Diffi. Negatio est enunciatio alicuius ab aliquo.

Ex lectione.viii.

Contingit enunciare & quod est esse:& quod est non esse:& quod nõ est esse: & quod non est non esse.

Omne qđ qs affirmauerit contingit negare:& qđ qs negauerit affirmare.

Omni affirmationi negatio est opposita:& omni negationi affirmatio.

Diffi. Contradictio est affirmatio & negatio oppositæ: eiusdem de eodem non equiuoce.

Ex lectione.x.

Rerum aliæ quidem sunt uniuersales:aliæ uero singulares.

Diffi. Vniuersale est quod de pluribus aptum natum est prædicari.

Diffi. Singulare est quod non est aptum natum de pluribus predicari.

Vniuersalis affirmatiua & uniuersalis negatiua sunt cõtrarie ad inuicem.

Particularis affirmatiua & particularis negatiua sunt sub contrariæ.

Omnis non est uniuersale:sed quoniam uniuersaliter consignificat.

Nulla est affirmatio in qua uniuersale uniuersaliter prædicetur.

Ex lectione.xi.

Vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua:opponũtur contradictorie:& uniuersalis negatiua & particularis affirmatiua:similiter.

Impossibile est duas contrarias esse simul ueras.

Duæ subcontrarie possunt esse simul uere.

Necesse est in contradictoriis alteram esse ueram alteram falsam.

Ex lectione.xii.

Vna negatio unius est affirmationis.

Oportet idem negare negationem:quod affirmatio affirmauit.

Vni negationi una affirmatio opposita est.

Non omnis contradictio est uera uel falsa.

Vna est affirmatio & negatio quæ unum de uno significat.

Si duobus unum nomen est positum : ex quibus non est unum : non est una affirmatio.

Ex lectione.xiii.

In his quæ sunt & quæ facta sunt:necesse est affirmationem uel negationem ueram uel falsam esse.

In uniuersalibus quidẽ uniuersaliter sumptis:semper oportet hanc quidẽ ueram illam uero falsam:& hoc quidem in propositionibus singularibus est uerum:in indefinitis non.

De futuris contingentibus non est determinata ueritas.

Si omnis affirmatio uel negatio determinate est uera uel falsa:necesse est omnia determinate esse uel nõ esse:& sic oia ex necessitate erũt: & nihil

fiet a casu:nec a fortuna:nec ad utrumlibet:nec ut in pautioribus:

Ex lectione.xiiii.

Si necesse est oppositarum enunciationum unam est ueram alterā falsam non oportebit de aliquo consiliari neq; negociari.
Non enim propter nostrum affirmare:uel negare:res erit uel non erit.
Homo nō est principium futurorum:nisi quia consiliatur & facit aliquid.
Non omnia sunt ex necessitate uel fiūt sed quædam sunt ad utrumlibet: quem ut in pluribus quædam ut in pautioribus.
Esse quod est:quando est:& nō esse qd nō est:quādo nō est necesse est esse
Nō omne quod est necesse est esse:nec omne qd nō est:necesse est nō esse:
De unoquoq; necesse est ꝙ sit uel non sit.

Propositiones ex secundo libro perihermenias Aristotelis.

Ffirmatio est significans aliquid de aliquo:quod est nomē uel innominabile.
Nonhomo nomen non dico:sed in infinitum nomen.
Noncurrit non est uerbum:sed infinitum uerbum.
Omnis affirmatio constat ex nomine & uerbo: uel ex infinito nomine: & uerbo:
Preter uerbum nulla est affirmatio:uel negatio.

Ex lectione.ii.

Alia est propositio de secundo adiacente:alia de tertio.
In enunciationibus indefinitis non solum possunt uerificari simul angulares quæ subinuicem ponuntur:sed etiam angulares quæ contraponū tur mutuo.
Sed in propositionibus uniuersalibus non simul uerificantur angulares quæ sibi contraponuntur mutuo.sed illæ angulares quarum una ponitur sub alia.
Non dicendum est nō omnis homo :sed non negatio ad id qđ est homo addenda est.
Omnis non uniuersale significat:sed uniuersaliter.

Ex lectione.iii.

Omne animal est iustum & nullum animal est iustum sunt contraria : & nunq̄ erunt ueræ neq; simul neq; in eodē ipso:his uero oppositæ erunt aliquando.
Sequitur eam aliquando quæ est nullus homo est iustus:ea quæ est omnis homo est non iustus:illa uero quæ est aliquis homo est iustus oppositam quæ est non omnis homo est non iustus.
Affirmatiuæ de prædicato īfinito sequitur negatiuā de ꝑdicato finito: & affirmatiua de predicato finito negatiuā de īfinito cū cōstātia subiecti.
Necesse est enim aliquem hominem esse iustum:
Nomina infinita uel uerba non sunt negationes.

Semper ueram uel fasam negationem esse necesse est.

Qui dicit non homo sine aliquo adiuncto: nihil magis de homine: sed etiam minus uerus uel falsus est.

Enuntiatio quæ dicit omnis non homo iustus: nulli earum quæ sunt de sibiecto finito significat idem: nec etiam negatio ei opposita quæ est non est omnis non homo iustus.

Transposita nomina uel uerba idem significant: si hoc non esset eiusdem essent multe negationes.

Ex lectione.iiii.

Affirmare uel negare unum de pluribus: uel plura de uno si illud non est unum: non est affirmatio una: neq; negatio.

Vnum nomen impositum pluribus non est unum: si nõ sit unum ex illis.

Ex albo & homine & ambulare non est unum: quia non unum sunt.

Interrogatio quid est non est interrogatio dialectica.

Oportet ex data interrogatione dialectica eligere q̃ uelit partem contradictionis.

Interrogantem dialectice oportet determinate sumere ambas partes contradictionis in interrogatione.

De homine uerũ est dicere diuisim φ est animal & bipes: & φ est homo & albus: & etiam coniunctim: sed non si citharœdus & bonus etiam citharœdus bonus.

Si quod dicitur diuisim semper diceretur coniunctim sequæretur nugatio & infinitas predicatorum.

Quæcunq; prædicãtur per accidens & quæcunq; insunt in alio: illa nõ predicantur coniunctim.

In quantiscunq; prædicatis in quibus non est aliqua contradictio neq; oppositio in adiecto: & quæ secundum se prædicãtur: in his uerum est dicere diuisim quod predicatur coniunctim.

Ex lectione.v.

Est negatio eius quod est possibile esse: ea quæ est per non possibile esse: & non illa quæ est possibile non esse: similiter est & de contingenti: necessario & impossibili.

Quemadmodũ in propositionibus de inesse: esse & non esse fiunt appositiones idest prædicata: subiecte uero res: eodem quoq; modo in propositionibus modalibus esse subiectum fit: cõtingere uero & posse appositiones determinãtes quẽadmodum in illis esse & nõ esse ueritatẽ.

Eius quæ est possibile est non esse negatio est non possibile non esse.

Idem possibile est esse & non esse.

Negationem & affirmationem oppositionem in propositionibus modalibus facientem tantummodo ad modum oportet apponere.

Ex lectione.vi.

Possibile est esse: contingit esse: non impossibile est esse: non necesse est non esse se consequuntur.

Possibile est non esse: contingit non esse: non impossibile est non esse: nõ necesse est esse se consequuntur.

Non possibile est esse: non cõtingit esse: impossibile est esse: necesse est nõ esse: se consequuntur.

Non possibile est non esse: non cotingit non esse: impossibile est non esse: necesse est esse: se consequuntur.

Ex lectione.vii.

Potestates secundum rationem sunt eædem plurimorum etiam contrariorum: irrationales uero non omnes: quemadmodum ignem non est possibile non calefacere: uel quæcunq; potentiæ semper agunt.

Aliqua possunt & secundũ irrationales potestates simul quædã opposita:

Possibile non simpliciter dicitur: sed hoc quidẽ quod uerũ est ut in actu: ut possibile est ambulare quoniã ambulat: & possibile est esse quoniam iam aliquid actu est: illud uero dicitur possibile quod forsitan aget.

Potestas secundo modo in solis mobilibus est: illa uero quæ est primo modo etiam in immobilibus est.

Possibile secundo modo non est uerum de necessario simpliciter dicere: alterum aut scilicet primo modo uerum est.

Quod est ex necessitate secundum actum est semper.

Priora sunt sempiterna: & quæ actu sunt his quæ potestate: priora sunt.

Aliqua sine potestate actu sunt ut primæ substantiæ.

Aliqua sunt actu cũ possibilitate: ut scilicet corruptibilia quæ inq̃tum scilicet sunt actu natura priora sunt: tempore uero posteriora.

Aliqua nunq̃ sunt actu: sed potestate tantum.

Ex lectione.viii.

Arbitrari cõtrarias opiniones defi niri in eo q̃ cõtrariorũ sunt: falsum est.

Finis propositionum ex secundo libro perihermenias.

Incipiunt propositiones ex primo libro posteriorũ analiticorum Aristotelis & annotatio lectionum est secundum cõmẽtaria sancti thome.

Ex lectione.i.& commento.i.

Mnis doctrina & omnis disciplina intellectiua ex preexistenti fit cognitione.

Syllogismus & inductio faciunt doctrinam per prius notam.

Rhetores persuadent aut per existẽtia quæ est inductio: aut per enthymema quod uere est syllogismus.

Com.ii. Dupliciter autem necessarium est precognoscere: alia nanq; quia sunt prius opinari necesse est: alia uero quid est q̃d dicitur per nomen oportet intelligere: quædam autem utraq;.

De principiis precognoscitur quia sunt.

Omne quidem aut affirmare aut negare uerum est.
De passiõe pcognoscitur quid est:de subiecto utrũq; & quid ẽ & quia est.
Com.iii. Est cognoscere alia quidẽ prius cognoscẽtẽ: puta maiorẽ extremitatẽ quorũdã aut simul est accipere notitiã: ut quæcũq; cõtingũt esse sub uniuersalibus quorum habent cognitionẽ .s.minorẽ extremitatẽ.

Ex lectione.iii.

Anteq̃ sit inducere aut accipere syllogismũ quodam quidẽ modo idest secundum quid dicẽdũ est scire modo autem alio idest simpliciter non.
Conclusio scitur secundum quid anteq̃ inducatur:nõ autem simpliciter.
Com.iiii Si quis nescit conclusionem secundum quid:aut scit eã simpliciter:menonis ambiguitas continget:aut eni nihil addiscet: aut q̃ nouit.
Nihil ut opinor prohibet:quod addiscit quis sic idest secundum quid scire:est autem sic idest simpliciter ignorare.
In conueniẽs non est si quis scit quodammodo quod addiscit: sed si hoc modo in quantũ addiscit scit. Ex lectione.iiii.& com.v.
Scire autem opinamur unumquodq; simpliciter & non sophistico modo quod est secundum accidens.cum causam arbitramur cognoscere propter q̃ res est:& quoniã illius causa ẽ:& nõ ẽ cõtingere aliter se habere.
Cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere.
Scire est per demonstrationem intelligere.
Demonstratio est syllogismus apodicticos: dico autem apodicticon secundum quem in habendo ipsum scimus.
Si scire est ut posuimus necesse est demõstratiuam sciẽtiam ex ueris esse & primis immediatis notioribus prioribus causisq; conclusionis.
Syllogismus erit sine his demõstratio aũt nõ erit nõ enim faciet scientiã.
Quod nõ ẽ nõ ẽ scire ut q; diametros sit simmetros idest cõmẽsurabilis.
Tunc scimus cum causam cognoscimus.
Priora & notiora dupliciter sunt:non enim idem est prius natura: & quo ad nos:neq; notius natura & nobis.
Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui:ut singularia.
Simpliciter priora & notiora sunt quæ longius sunt:ut uniuersalia.
Vniuersale & singulare opponuntur ad inuicem.
Ex pmis demõstratio ẽ q̃ ex ppriis pricipiis ẽ:idẽ.n.dico pmũ & pncipiũ.

Ex lectione.v.

Est principium demonstrationis propositio immediata.
Diffi. Immediata propositio est qua non est altera prior.
Diffi Propositio est enũciationis altera pars in qua pdicatur unũ de uno.
Dialectica propositio est accipiẽs q̃libet partẽ enũtiationis indifferenter.
Demonstratiua ppositio accipit determinate alterã partẽ: quoniã uerũ ẽ.
Enunciatio est contradictionis accipiens quamlibet partem.
Diffi. Contradictio est oppositio cuius non est medium secundum se.

Pars contradictionis quæ quidem aliquid de aliquo significat affirmatio est: quæ uero aliquid ab aliquo: negatio est.
Dif. Positionẽ qdẽ dico q̃ nõ ẽ mõstrare neq; necesse ẽ hr̃e docẽdũ aliquẽ
Diffi. Dignitatem uel maximam propositionẽ dico quam necesse est habere quemlibet docendum.
Diffi. Positio quæ accipit alteram partẽ enunciationis suppositio dicitur.
Positio quæ non dicit esse uel non esse non dicitur suppositio.
Diffinitio dicitur positio non suppositio.
Quod qd est unitas: & esse unitatẽ non idẽ est. quia scilicet unum significat uerum uel falsum & alterum non. Ex lectione.vi.
Necesse est non solum precognoscere principia cõclusioni ex quibus est syllogismus: aut omnia aut quædam: sed etiam magis.
Semper propter quod est unumquodq;: illud magis est.
Non est possibile credere magis his quæ nouit qui non existit: neq; sciens neq; melius dispositus: q̃ si contigerit sciens.
Nihil debet esse credibilius & notius q̃ quod opposita pricipiis sint falsa.
Oportet sciẽtẽ simpliciter nõ icredibilẽ esse. Ex lectione.vii.
Com.vi. Quibusdã uidetur q̃ nullius sit scientia: quibusdam q̃ omniũ sit scientia per demõstrationẽ quorũ neutrũ neq; uerũ neq; necessariũ est.
Impossibile est infinita pertransire.
Si nõ ẽ scire p̃ma: neq; q̃ sũt ex his ẽ scire simpliciter nec ꝓprie: sed ex cõditione: si illa sint.
Nos dicimus nõ oĩum sciam demõstratiuã ẽẽ: sed imediatoꝝ idemõstrabilem.
Stant aliquando immediata.
Non solum de principiis habetur sciẽtia: sed etiam sunt principia sciẽtiæ.
Principia cognoscimus inq̃tũ terminos cognoscimus. Ex lectione.viii.
Impossibile est circulo demonstrare simpliciter.
Impossibile est eadem esse sibi ipsis priora & posteriora.
Inductio facit notum ex notioribus quo ad nos.
Si est demonstratio circularis idem probatur per idem.
Demonstratio circularis solum fit in terminis conuertibilibus.
Neq; posito uno termio neq; una ꝓpositiõe posita seqtur aliqd de necessitate.

Ex lectione.viiii.

Com.vii Impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter.
Quod scitur per demonstrationem est necessarium.
Scientia demonstratiua est quæ habetur per demonstrationem.
Syllogismus demonstratiuus procedit ex necessariis.
Com.viii. De omni dico qđ est utiq; nõ in quodã sic: i quodã aũt nõ neq; aliquãdo sic & aliquãdo nõ. Ex lectione.x.
Com.viiii. Per se dicitur quatuor modis primo quæcũq; sunt in eo quod quid est: ut triangulo in est linea.
Substãtia idest diffitio lineæ est ex pontis. idest diffinitio lineæ.

Secundo modo quando subiectum ponitur in diffinitione predicati.
Propria passio per se inest proprio subiecto.
Quæcunq; neutraliter insunt idest neq; primo neq; secundo modo accidentia sunt idest predicantur per accidens:
Tertio modo quæcunq; nõ dicuntur de aliquo subiecto per se dico:
Quæ dicũtur de subiecto & in subiecto sunt:sunt accidentia.
Quarto modo quod in est unicuiq; propter ipsum:per se dicitur de eo:qđ uero non propter ipsum per accidens.
Com.x Cõclusio demõstratiõis icludit secũdũ & q̃rtũ modũ dicẽdi p se.
Non contingit quin proprium accidens predicetur de subiecto.
Est cõtrarium:aut priuatio:aut contradictio in eodem genere.

Ex lectione.xi.

Diffi.Com.xi. Vniuersale est qđ de omni ẽ:& p se & secũdũ qđ ipsum ẽ.
Vniuersale de necessitate in est rebus de quibus prædicatur.
Per se & secundum q̀ ipsum est:idem est.
Triangulus per se habet tres angulos æquales duobus rectis.
Vniuersale ẽ cũ in quolibet uniuersaliter & p se & p̃mo demõstratur i eẽ:
Demonstratio est per se huius uniuersalis:aliorum autem non per se.

Ex lectione.xii.& com.xii.

Tripliciter cõtingit errare circa acceptionẽ uniuersalis:primo cũ nihil sit accipere sub superiori preter singulare:secundo quãdo sub aliquo cõmuni est accipere multa sed tamẽ illud est inominatũ quod inuenitur in differẽtibus specie rebus:tertio quãdo id de quo demõstratur ut uniuersale p̃mũ se habet q̀ ad id qđ demõstratur de eo sicut totũ ad partẽ.
Non est concurrere in lineis rectis æquæ distantibus.
Com.xiii Proportionale commutabiliter cõuenit lineis:numeris corporibus:& temporibus.
Com.xiiii Habere tres est uniuersale primũ trianguli quia remoto uno remouetur alterũ & ecõuerso. Ex lectione.xiii
Com.xv. Si sciẽtia per demonstrationem acquiritur:oportet q̀ sit ex principiis necessariis:quia quod scitur non potest habere se aliter.
Quæ per se sunt necessario in sunt rebus.
Omne q̀ prædicatur aut predicatur per se:aut per accidens.
Accidentia idest quæ predicantur per acciden: non sunt necessaria.
Com.xvi Ex necessariis oportet esse syllogismũ scilicet demonstratiuũ.
Ex ueris est non demonstratiue syllogizare:ex necessariis autem non:sed hoc proprium demonstrationis est.
Com.xvii. Non habens rationem propter quid etiam habita demonstratione non efficitur sciens.
Est necessariũ ex nõ necessariis syllogizare:sicut uerum ex non ueris.
Cum autem medium ex necessitate est conclusio:ex necessitate erit.

Cum necessaria nō est cōclusio:neq; medium necessariū esse possibile est.

Ex lectione.xiiii.& com.xviii.

Accidentium autem nō est scientia demonstratiua.

Com.xxi. Manifestū ē quoniā de his q̄ sunt p se sūt demōstratiue sciētie.

Propter quid scire.est per causam scire.

Oportet medium in esse tertio idest minori extremitati & primum idest maior extremitas in esse medio per se.

Ex lectione.xv.& com.xxii.

Non contingit ex alio genere descendentem demōstrare:sicut geometri. cum in arithmeticam.

Tria sunt in demōstratiōe unū qd̄ demōstratur cōclusio q̄ cōtinēt id qd̄ ī est alicui generi p se:alliud ē dignitates ex qbus demōstratio,pcedit:tertiū ē genus subiectū cuius passiōes & p se accidētia offēdit d̄mōstratio

Ex quibus demonstratio procedit contingit esse eadē in diuersis sciētiis: sed in illis quorū est diuersum genus subiectum non contingit:sicut in arithmetica quæ est de numeris & geometria q̄ ē de magnitudinibus.

Arithmetica demonstratio semper habet genus circa quod fit illa demō stratio:& aliæ scientiæ similiter.

Simpliciter necesse est esse idem genus scilicet circa quod sumuntur principia & conclusiones:& sic nō est descensus de genere in genus:aut sic idest quodammodo si debent demonstratio descendere.

Ex eodem genere oportet ultima & media esse.

Non est alterius sciētiæ demōstrare aliquid de subiecto alterius sciētiæ sicut geometriæ nō est demōstrare q; cōtrariorū sit eadē sciētia nisi forte una sub altera cōtiueatur:sicut perspectiua sub geometria.

Sciētia de,pprio subiecto nō,pbat qd̄libet accidēs:sed accidēs sui generis.

Ex lectione.xvi.

Necesse est conclusionem demonstrationis esse perpetuam.

Scientia non est corruptibilium simpliciter:sed secundum accidens.

Diffinitio non est corruptibilium.

Diffinitio aut est principium demonstrationis:aut demonstratio positione differens:aut conclusio quædam demonstrationis.

Eorū quæ sæpe fiūt demonstrationes sunt & sciētie:ut lune defectus.

Secundum q; de his quæ sæpe fiunt est demonstratio sunt semper:in quātum autem non semper sunt:particularia sunt.

Ex lectione.xvii.

Com.xxiii. Non est demonstrare nisi ex propriis principiis.

Briso nō demōstrat tetragonismū.i.q̄draturā circuli p se:sed ℞m accidēs.

Vnumquodq; scimus secundum accidens cum non cognoscimus illud secundum quod est ex principiis propriis idest per se.

Scientie inferioris siue subalternate est tantum scire quia:sed superioris

propter quid cuius per se sunt ille passiones.
Genus subiectũ inferioris scientiæ est alterũ a genere superioris scientie.
Non est uniuscuiusq; scientiæ propria principia demonstrare.
Illa pncipia p q̃ possũt ꝑbari singulaꝝ sciaꝝ ꝑpria pncipia:sũt cõia oibus
Magis sciuit intelligẽs ex superioribus causis:ex prioribus enim sciuit cũ non ex causatis causas.
Sciẽtia superior est magis sciẽtia q̃ inferior:& sciẽtia suprema .i. philoso phia prima est maxime scientia. Ex lectione.xviii. Com.xxiiii.
Difficile ẽ nosce si ex uniuscuiusq; pncipiis scimus aut nõ:qđ uere ẽ scire:
Ad hoc ꝗ sciatur oportet principia esse proxima primis.
Principia in unoquoq; genere sunt illa:quæ cum sint uera nõ cõtingit de monstrare in illa scientia in qua sunt principia.
Quid nois significẽt prima principia & q̃ sũt ex principiis:accipiẽdũ est.
Quia sũt pncipia necesse ẽ accipere alia uero q̃ sũt ex pncipiis demõstrare
Primorũ principiorũ quibus utimur in sciẽtiis demõstratiuis:alia sũt pro pria uniuscuiusq; scientiæ:alia communia.
Principia cõmunia accipiũtur in unaquaq; scientia demonstratiua secũdũ analogiam idest secundum ꝗ sunt proportionata illi scientiæ.
Sufficiẽs est accipere unum quodq; istorum communium principiorum: quantum pertinet ad genus subiectum de quo est scientia.
Com.xxv. Omnis scientia demonstratiua circa tria est quorum unum est genus subiectum cuius per se passiones scrutatur.
Secundũ est communes dignitates ex quibus sicut ex primis demõstrat.
Et tertiũ passiones de quibus quid significent una quæq; scientia accipit.
Hec tria naturaliter sunt supponenda silicet genus passiones & principia.
Ex lectione.xviiii.
Non sunt petitiones neq; suppositiones:communes animi cõceptiones:
Propriũ harũ coium cõceptionũ ẽ ꝗ nõ solũ necesse ẽ ea p se uera eẽ: sed etiã necesse est uideri uera. (quæ est in anima.
Cõmunis animi cõceptio nõ põt ꝑbari exteriori rõne:sed ẽ ad eã rationẽ
Semp est instare ad exterius rationẽ:sed ad interius rationem nõ semper.
Suppositio petitio & questio differunt.
Si propositio sit ꝑbabilis adiscenti cui fit demõstratio dicitur suppositio: & non est simpliciter suppositio.sed ad illum tantum.
Si ille nec sit eiusdem opinionis neq; contrarie:oportet ꝗ petat:& dicitur petitio:si uero sint contrarie opinionis erit questio.
Diffinitiones non sunt suppositiones:nihil enim esse aut non esse dicunt: sed sumptæ in propositionibus sunt suppositiones terminos idest dif finitiones autem solum intelligere oportet.
Intelligere non est supponere:nisi & audire suppositionem aliquis dicat.
Illa supponuntur ex quibus existentibus fit conclusio in eo ꝗ illa sunt.

Oĩs petitio & suppositio aũt sũt ꝑpositiões uniuersales : aut particulares termini aũt siue diffinitionẽ neutrũ horũ sunt. (ꝙ demõstratio fit.
Species esse siue ideas unum aliquid extra multa non est necesse : ad hoc
Esse unum de multis & in multis necesse est si demonstratio debet esse.
Non erit uniuersale nisi sit unum de multis.
Si nõ ẽ uniuersale mediũ demõstratiõis nõ erit:q̃re nec demõstratio erit.
Oꝫ mediũ eẽ unũ & idẽ ꝑdicatũ de pluribus nõ æquocũ ĩ demõstratiõe,

Ex lectione.xx. & com.xxvi.

Quod nõ cõtingit simul affirmare & negare:nec una recipit demõstratio
Maior extremitas nõ solũ dicitur de medio:sed etiã de alio diuersũ ab eo.
Si medium affirmetur & negetur:ad conclusionem nihil facit.
Hoc principiũ de quolibet est affirmatio uel negatio uera:quæ est ad impossibile demonstratio accipit.
Talis demonstratio non accipit hoc principium semper idest in sua uniuersalitate sub his terminis ens & nõ ens sed inq̃tũ sufficiẽs sufficiens aũt est in genere .i.inq̃tum cõtrahitur ad genus subiectum.Com.xxvii.
Oẽs sciæ ĩ principiis cõibus cõmunicãt:quia oẽs utũtur eis tanq̃ ex his demõstrãtes:sed nõ de q̃bus aliq̃d demõstrãt:neq; sicut eo q̃d demõstrãt.
Dialectica omnibus cõmunibus principiis utitur : & philosophia prima.
Dialecticus non procedit ex aliquibus principiis demonstratiuis neq; assumit alteram partem contradictionis tantum non enim interrogaret.
Demõstrãtẽ nõ ẽ iterrogare:quia nõ se habet ad opposita. Ex lectiõe.xxi.
Interrogatio syllogistica & ꝑpositio cõtradictionis sũt idẽ ₰m substãtiã.
Propositiones sunt ꝑprie secũdũ unãq̃q; scientiã ex q̃bus ẽ syllogismus.
Secũdũ unãq̃q; sciam sũt ꝑprie iterrogatiões ex q̃b⁹ ꝑp̃us fit syllogismus
Non omnis interrogatio geometrica utiq; erit:neq; medicinalis.
Interrogationes geometricæ sũt illæ ex q̃bus demõstratur aliq̃d circa illa de q̃bus ẽ geometria uel circa sciẽtiã subalternatã sicut est perspectiua.
De interrogationibus geometricis ratio ponẽda est ex geometricis principiis:secundum ꝙ ipse sunt conclusiones.
Vnumquemq; sciẽtẽ nõ cõuenit omnem interrogationem interrogare.
Nec oportet de quolibet iterrogato respõdere:sed ₰m determiatã sciam.
Nõ ẽ ĩ nõ geometricis ꝺ geometria disputãdũ & similiter in aliis sciẽtiis.
Si aliquis disputet cum geometria non de geometricis non conuincit ipsum nisi per accidens. Ex lectione.xxii.& com.xxviii

Dif. Interrogatio nõ geometrica ẽ quæ oĩno fit ex alia arte:ut ex musica.
Interrogatio de geometria secundũ ignorãtiã:sicut parallelas subire: geometrica quodãmodo est:& non geometrica alio modo:sicut & arhythmon dicitur:quod est sine rhythmo:& quod praue habet rhythmon.
Interrogatio nõ geometrica dicitur dupliciter:unomodo q̃a ẽ omnino nõ geometrica:sicut questio de musica alio modo quia praue habet id

ꝙ est geometrie:scilicet parallelas subire.

Com.xxviiii. In demonstratis nõ est similiter sicut in dialecticis peralogismus: eo quod idem medium demõstrationis semper oportet cõparari ad duo extrema:& maior extremitas de ipso: uniuersaliter predicatur: & ipsum medium de minori uniuersaliter predicatur.

Signum uniuersale non opponitur predicato.

Diffinita ita se habent in intellectu sicut quæ uidentur:in sensu.

In demonstratiuis non oportet instantiam ferre in paralogismum sumendo propositionem particularem.

Eædem sunt propositiones & instantie.

Tam in demonstratiuis q̃ in dialecticis illud quod sumitur ut instantia: postea sumitur ut propositio ad syllogizandum contrarium.

Non contingit seruare formã syllogismi:propter id quod accipitur medium affirmatiue predicari de utroq; extremorum.

Cõuertũtur ut plurimũ q̃ sũt i demõstratiuis sciẽtiis: quoniã nullũ accidẽs: (recipiunt.

Syllogismi demõstratiui differũt a dialecticis q recipiũt solũ ꝓ medio diffinitiones:& nõ aliqđ ꝑdicatũ ꝑ accidens:ut frequẽter in dialecticis fit.

Demõstrationes nõ augẽtur ꝑ media .i.nõ accipiũtur plura media ad probãdã unã cõclusionẽ: sed i post assumẽdo. Ex lectiõe.xxiii.& com.xxx.

Scire quia ita est differt a scire propter qd ita ẽ dupliciter in eadẽ scientia.

Primo modo quando fit syllogismus per non medium : nõ enim accipit prima causa:sed scientia quæ est propter qd:fit secundũ primã causam.

Alio modo quando fit per imediata:sed non per causam:sed per effectus conuertibiles:& talis demonstratio fit per notius quo ad nos.

Nihil prohibet duorum cõuertibilium quorum unum est causa & aliud effectus:esse notius non aliquando causam.

Nõ.n.ex eo ꝙ nõ scitillãt planetæ sũt ꝓpe:sed ꝓp id ꝙ ꝓpe sũt nõ scitilãt.

Contingit effectum per causam demonstrare : & econueso : & prima erit demonstratio propter quid secunda quia.

Nõ enim ꝓpter augmẽta circularia luna ẽ circularis:q̃ quia est circularis: ideo accipit augmenta circularia.

In syllogismis i qbus media nõ cõuertũtur cũ extremis:& est notius quo ad nos qđ nõ ẽ cã:quia demõstratur:& nõ ꝓpter qd. Ex lectione.xxiiii.

In quibus mediũ extra ponitur idest uel negare a maiori extremitate: uel quando est extra genus.q.communius:est demõstratio quia:& nõ propter quid:non enim tale medium dicit causam.

Sicut negatio est cã negationis:ita affirmatio est causa affirmatiõis: similiter aũt & sicut affirmatio est cã affirmatiõis:& negatio ẽ cã negatiõis

Quod i scythis nõ sint sibillatores quia nõ sũt uites:ẽ mediũ multũ distãs

Ex lectione.xxv.

Alio modo differt quia ꝓpter quid quia in diuersis sciẽtiis cõsiderantur.

Ille scientiæ sunt ad quarum unam pertinet quia:& alteram propter quid: quæ sic se habent ꝙ una continetur sub altera.
Subiectum perspectiuæ comparatur ad geometriã sicut materiale ad formale & machinatiuæ ad steromantiam & ad harmonicæ ad arithmeticam & scientiæ naualis ad astrologiam.
Fere omnes iste scientiæ sunt uniuoce.
Scire quia est sensibiliũ .i. scientiarũ inferiorum sed propter quid mathematicorũ idest superiorum ii enim habent demonstrationes eorũ quæ assumuntur ut causæ in inferioribus scientiis.
Qui sciunt propter quid multotiens nesciunt quia:sicut considerãtes uniuersale:multotiens quædam singularium nesciunt:propter id ꝙ nõ intendunt per considerationem.
Sciẽtiæ quæ accipiũt ꝑpter quid a mathematicis:sunt altere ab eis secũdũ substantiã .i. materiã utuntur tamẽ speciebus .i. principiis formalibus.
Mathematicæ scientiæ sunt circa species:non enim eorum consideratio est de subiecto idest de materia aliquo.
Quanuis ea de quibus geometria considerat sint in materia:tamen nõ de eis considerat secundum ꝙ sunt in materia.
Perspectiua dicit quia per respectum a geometriã:quæ dicit propter quid sed propter quid per respectum ad scientiam de yride.
De iride phisici est scire quia:sed propter quid perspectatiui.
Multæ scientiæ non inuicem subalternatæ habent se sic scilicet ꝙ una dicit quia & altera propter quid.
Quod uulnera circularia tandius sanentur medici est scire quia : propter quid autem geometriæ.
Ex lectione.xxvi.
Com.xxxi. Figurarum magis faciens scire maxime prima est figura.
Mathematicæ scientie per hanc primam figuram demõstrationes ferunt ut plurimum & quæcunq; propter quid faciunt speculationem.
Sciẽtiã ipsius ꝙ quid est per solam potentiam figurã uenari possibile est.
In secunda figura non fit affirmatiuus syllogismus.
Scientia ipsius quod quid est per affirmationem cognoscitur.
In tertia figura fit syllogismus affirmatiuus:sed non uniuersalis.
Quod qd est uniuersaliter prædicatur:nõ enĩ quidã homo est aĩal bipes:
Prima figura in demonstrationibus non indiget aliis:aliæ autem ipsa indigent.
Dico aliqua indiuidualiter esse uel non esse:cum ipsorum non sit mediũ per quod probentur.
Propositio cuius ambo extrema uel alterum eorum est in aliquo toto: est mediata.
Quod illud quod est in uno prædicamento non sit in altero manifestum

est ex coordinatione prædicamentorum.
Coordinationes prædicamentorũ non commutantur ad inuicem.
Propositio uniuersalis negatiua cuius extrema non sunt in aliquo toto: est immediata. **Ex lectione.xxvii.**
Ignorãtia est duplex:una est secũdũ negationẽ:alia secũdũ dispositionẽ.
Ignorantia dispositionis est deceptio facta per syllogismum.
Hæc ignorantia cõtingit dupliciter uno modo scilicet circa prima principia imediata alio modo circa cõclusiones & utraq; **idest principiorũ & conclusionũ** potest cõtingere dupliciter:uno modo quãdo simpliciter existimare falsum siue affirmando siue negando:aliquo modo quãdo per syllogismum accipit illud.
Simplicis oppositionis false simplex est deceptio: sed quæ per syllogismum plures sunt. **Ex lectione.xxviii.**
Si utreq; premisse sunt uere:& conclusio erit uera.
Si alique ꝓpositiones sunt false totaliter:earũ cõtrarie erũt ueræ totaliter.
Ex lectione.xxviiii.
Dico medium proprium per quod fit syllogismus contradictionis.
In secunda figura nõ contingit facta deceptiõe:utrasq; propositiones esse totaliter falsas.
Si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in ꝓpositionibus immediatus accipiẽdo ꝓpriũ mediũ ĩpossibile est utrasq; ꝓporiũ mediũ impossibile est utrasq; ꝓpositiones esse falsas:si uero accipiẽdo extraneũ ꝙ tamen cõtinetur substãtiari:minor erit falsa & maior uera si uero non cõtinetur substantiari erit falsa maior & minor poterit esse uera uel falsa.
Ex lectione.xxx.
Si aliquis sensus defecerit necesse & scientiam illius sensus deficere: quoniam impossibile est accipere aliter.
Omne qđ adiscimus aut adiscimus p inductionẽ aut per demõstrationẽ.
Demõstratio ꝓcedit ex uniuersalibus:iductio aut ex his q̃ sũt secũdũ partẽ.
Impossibile est uniuersalia speculari nisi per inductionem.
Quæ dicũtur secundum abstractionẽ per inductionẽ nota facere cõtingit
In unoquoq; genere abstractorũ sunt quædã particularia quæ nõ sunt separabilia a materia sensibili secũdum ꝙ unumquodq; eorum est hoc.
Inducere aũt nõ habẽtes sensum ĩpossibile est:singulariũ enim sensus est.
Nõ cõtingit accipere sciẽtiã aliquorũ ex uniuersalibus sine iductiõe: neq; p inductionẽ sine sensu. **Ex lectione.xxxi.**
Est autem omnis syllogismus per tres terminos.
Syllogismus negatiuus de necessitate habet unã propositionem negatiuam & alteram affirmatiuam.
Dialecticæ syllogizantibus solum intendendum est ut procedant ex his quæ maxime sunt opinabilia.

Demonstratiue autē syllogizantibus: ex his quæ sūt secūdū rei ueritatē.
Duo aūt aliquid prædicari secundū accidēs dupliciter unomō quādo subiectū pdicatur de accidēte: aliomō quādo accidēs pdicatur de subiecto
In his quæ equaliter de se inuicem predicantur & couertuntur nō est accipere aliquid prius & posterius: secundum illum modum quo prius est a quo non conuertitur continentia essendi. Ex lectione.xxxii.
Non cōtingit media infinita esse si in sursum & deorsum stent predicata.
Sursum ascēditur quādo proceditur ad magis uniuersale: deorsum quando ad magis particulare.
Si in affirmatiua demōstatiōe statur in sursum & deorsum: necesse erit q stetur & in negatiua.
Si finita finities sumantur necesse est totum esse finitum.

Ex lectione.xxxiii.

In predicatis q̄ predicātur in eo q qd est nō pceditur in infinitū quia nō cōtingeret diffinire aliqd: & si diffiniretur eius diffinitio nō eēt nota.
Infinita non est pertransire.
Tho. Non cōuenit diffiniri neq diffinitionem cognosci nisi descēdēdo perueniatur usq ad ultimum: & ascendendo usq ad primum.
Necesse est omnia predicata in eo q quid est finiri.
Vniuersaliter dicimus non procedi infinitum in predicatis.
Triplex est modus uere predicationis per accidens.
Primus ē quādo accidēs pdicatur de accidente: ut albū ambulat: secūdus quādo subiectum predicatur de accidente ut hoc magnum est lignum tertius quando accidens predicatur de subiecto: ut homo ambulat.
Isti modi predicandi sunt alteri & diuersi ad inuicem.
Cum dico album est lignum dico q id cui accidit esse album est lignum: sed non q album sit subiectum ligni.
Neq albū neq aliqua pars albi quæ sit de substātia albedinis sit lignum.
Cū dico musicū ē albū tūc dico qm̄ ille hō cui accidit eē musicū ē albus.
Quod predicatur nō ratione alterius subiecti dicitur predicari simpliciter & demonstrationes nō utuntur nisi talibus predicationibus.
Cū unū de uno pdicatur aut pdicatur in q qd ē aut in quale aut in q̄tum aut ad aliqd aut faciēs aut patiēs aut ubi aut quādo. (lud uel aliqd eius.
Substātiā significātia ostēdūt q illud de quo pdicātur essētialiter ē uere il
Quæ uero nō significāt substātiā sed de aliquo subiecto dicūtur qd subiectū nec ē illud pdicatū uere .i. eēntialiter neq aliqd eius accidētia sūt.
Nō enim est homo quod uere est albū neq quod uere album aliquid est: sed animal forsan: quod enim homo est uere animal est.
Quæcunq nō significāt substātiam oportet de aliquo subiecto predicari:
Species enim gaudeāt monstra enim sunt & si sint nihil ad rationem sūt: de huius enim demonstrationes sunt.

Ex lectione.xxxiiii.

Qualitatis qualitas non est:

Equæ aliqua prædicari non contingit uere.

Substantiã omnem quæ habet aliquid uniuersalius quod de ipsa predicatur:& quæ potest de aliquo inferiori prædicari contingit diffinire.

Infinita non est transire intelligentem.

Neq; in sursum neq; in deorsum infinita sunt prædicta.

Illam substantiam non est diffinire de qua infinita prædicantur.

Genera non prædicantur ad inuicem æqualiter.

De qualitate aut aliorum accidentium nullum subiectum nihil:secũdum accidens prædicatur.

Qualitas & omnia alia huius accidunt substantiæ.

Substãtialia predicata sunt finita & genera prædicamentorũ sunt finita.

Concessum est unum de uno prædicari.

Alia qua de ipsis quæ non sunt aliquid non dicimus preferri: talia enim accidentia sunt.

Accidentia preferuntur secundum se de subiectis alia uero scilicet substãtia & accidentia preferuntur de ipsis secundum accidens.

Illud quod est accidens non est subiectum aliquod.

Non proceditur in infinitum neq; in sursum neq; in deorsum in predicatione in qua predicatur unum de uno.

Si de aliquibus priora quædam predicantur erit eorum demonstratio.

Si aliqua propositio est demonstrabilis non possimus melius cognoscere q̃ sciendo.

Non est scire sine demonstratione.

Si hoc per hoc notum est & hoc nescimus neq; per hoc notum sciemus.

Si contingit scire per demonstrationem simpliciter & nõ ex aliquibus aliis neq; ex suppositione:manifestũ est ꝙ sit status in predicatis quæ accipiuntur ut media.

Ex lectione.xxxv.

Demonstratio est ex hiis quæ per se in sunt rebus.

Aliqua prædicantur per se dupliciter primo quæcunq; in sunt subiectis in eo ꝙ quid est idest predicata quæ ponuntur in diffinitione subiectorũ.

Secundo quæcunq; in sunt prædicatis in eo ꝙ quid est idest quando subiecta ponuntur in diffinitione predicatorum.

Nulla talia predicata contingit infinita esse.

Quæcunq; in sunt in eo ꝙ quid est non sunt infinita non enim contingeret diffinire.

Quæcunq; sunt in medio duorum terminorum semper sunt finita.

Ex lectione.xxxvi.

Manifestum est si aliquid uniuersale duobus insit quorum unum non

præter de altero: aut nullo modo: aut non de omni ꝙ non semper se-
cundum aliquod commune ipsis inerit.
In eodem genere & ex eisdem athomis necesse est terminos medios esse:
si id commune ꝙ accipitur ut medius terminus sit ex hiis quæ predi-
cantur per se.
Non est ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.
Tot sunt elementa: idest principia quot sunt media.
Immediate propositiones sunt elementa aut omnes aut uniuersales.
Si non sit medium non amplius erit demonstratio.
Principia & elementa tot sunt: quot sunt termini.
Horum terminorum propositiones principia demonstrationis sunt.
Sicut quædam principia indemonstrabilia sunt quæ significant ꝙ hoc sit
illud & ꝙ hoc sit in illo sic & quædam sunt quæ significant ꝙ non est
hoc illud neq; ꝙ sit hoc in illo.
Ad demonstrandū hoc esse aliquid & hoc nō esse aliquid sunt principia.
Propositio immediata est simplex est una cum immediata fiat.
Propositio immediata est una sicut simplex & indiuisibilis.
Quemadmodum in aliis est principiū simplex ut in graui untia in melo-
diis tonus: in membris diuisio: sic in syllogismo immediata proposi-
tio in demonstratione autem & scientia intellectus.
In affirmatiuis syllogismis eius qđ est medium nihil cadit extra extrema.

Ex lectione.xxxvii.

Com.xxxviiii. Demonstrationū aliā quidē uniuersalis: alia particularis:
alia cathegorica: alia priuatiua: alia ostēsiua: alia ducens ad īpossibile.
Secundum quam maxime scimus potior demonstratio est: hec enim uir-
tus demonstrationis est.
Magis scimus unumquodq; cum ipsum cognoscimus secundum ipsum:
q̄ secundum aliud.
Magis cognoscimus musicum coriscum quando cognoscimus ꝙ corris-
cus musicus est q̄ cum homo musicus sit.
Demonstratio particularis facit scire secundum se ipsum.
Vniuersale non est aliquid præter singularia.
Potior est demonstratio quæ est de esse q̄ de non esse.
Potior est demonstratio propter q̄ nō erratur quā propter quam erratur.
In uniuersali sciens magis cognouit rem secundum se quam sciens secū-
dum partem.
Potior utiq; est demonstratio uniuersalis q̄ particularis.
Vniuersale non est minus ens quibusdam particularibus: sed magis.
Vniuersalia sunt incorruptibilia: quæ uero secundū partē corruptibilia.
Non est necessitas opinari uniuersale aliquid esse præter singularia quam-
uis unum ostendant secundum se.

Demonstratio uniuersalis nõ est causa falsæ opinionis sed male audiens:

Ex lectione.xxxviii.

Vniuersale est magis causa q̃ particulare.

Cui per se inest aliquid hoc idem ipsi causa est:

Vniuersale est cui primo propria passio inest.

Demonstratio uniuersalis est dignior particulari: & magis demõstratio.

Vsq3 ad illum terminum quærimus propter quid fiat aliquid: & propter quid sit aliquid:cum non sit aliquid aliud assignare quã hoc:aut ꝙ fiat aut quod sit:& tunc opinamur scire.

Finis est terminus ultimus.

Tunc maxime scimus quando ad ultimum fuerit peruentum:

Quanto aliquid est uniuersalius tanto magis accedit ad simplicitatem & finitatem:sed quanto aliquid est particularius tanto magis accedit ad infinitatem.

Secundum ꝙ aliqua sunt infinita non sunt scibilia:sed secundum ꝙ sunt finita sunt scibilia:

Secundum ꝙ aliqua sunt uniuersalia magis sunt scibilia:quam secũdum ꝙ sunt particularia.

Vniuersalia sunt magis demonstrabilia q̃ particularia.

Simul intenduntur quæ dicũtur ad inuicem & sunt ad aliquid.

Demonstratio secundum quam cognoscuntur plura est preponenda illi secundum quam cognoscuntur pautiora.

Qui cognoscit uniuersale cognoscit & particulare & non econuerso.

Quanto mediũ demonstrationis est propinquius primo principio tanto demonstratio est potior:& mediũ demonstrationis uniuersalis est huiusmodi.

Qui scit propositionem uniuersalem scit quodãmodo particularẽ & hoc in potentia:sed qui scit propositionem particularem nullo modo scit uniuersalem:neq3 actu neq3 potentia:

Com.iiii.Vniuersalis demõstratio ĩ itellectu ꝑficitur particularis in sensu

Ex lectione.xxxviiii.

Illa demõstratio est dignior cæteris paribus quæ procedit ex minoribus quæstionibus:aut suppositionibus aut propositionibus:uelotius enim est cognoscere per has si sint notæ similiter sicut plures.

Cognoscere aliquid uelocius est quid appetibilius.

Media quæ sunt unius ordinis sunt æquæ nota:sed priora sunt notiora.

Per quod aliquid demõstratur est credibilius eo quod demonstratur.

Demonstratio affirmatiua & negatiua utræq3 demonstrant per tres terminos & propositiones duas.

Demonstratio affirmatiua accipit solũ esse negatiua uero & esse & nõ eẽ.

Demonstratio negatiua procedit per plura:quare indignior est.

Impossibile est per utrarumque propositionum priuatiuarum fieri syllogismum: sed unam oportet esse affirmatiuam aliam uero negatiuam.
Augmētata demōstratione necesse est fieri plures propositiones affirmatiuas: negatiuas aut īpossibile est esse plures una in omni syllogismo.
Semper medium predicatiuarum terminorum predicatiuum est ad ambo extrema sed priuatiui ad alterum priuatiuum necesse est esse.
Demonstratur quidem priuatiua propositio per predicatiuas: predicatiua autem per illam non demonstratur.
Propositio affirmatiua est prior: & credibilior: & notior negatiua.
Principium demōstratiui syllogismi est propositio uniuersalis īmediata.
Affirmatiue demonstrationis est principium proprium affirmatiua propositio uniuersalis negatiuæ autem negatiua propositio uniuersalis.
Esse est prius q̄ non esse.
Dignioris principii dignior est effectus.
Sine affirmatiua propositione non potest esse negatiua demonstratio.

Ex lectione.xxxx.

Priora & notiora naturaliter conclusione sunt ex quibus est conclusio.
Illud est principium ex quo syllogismus est: quod utique se habet ad cōclusionem ut totum ad partem: & conclusio ad ipsum ut pars ad totum.
Demonstratio quæ est ex notioribus & credibilioribus dignior est.
Demōstratio negatiua & ducēs ad īpossibile faciūt scire ex negatiua propositione: sed negatiua demōstratio ex priori: illa autem ex posteriori.
Potior simpliciter erit ea quæ est in impossibile priuatiua demonstratio: quare & hac dignior erit predicatiua.

Ex lectiōe.xxxxi.

Certior est scientia & prior quæ est ipsius quia & propter quid quam ea quæ est solum ipsius quia: & quæ non est de subiecto est certior illa que est de subiecto: ut arithmetica harmonica & quæ est ex minoribus est certior ea quæ est ex appositione: ut arithmetica geometria.
Dico ex appositione ut unitas substātia est sine positione: pūctum autem substantia posita est hoc autem est ex appositione.
Vna scientia est quæ est unius generis subiecti: quæcunque ex primis principiis subiecti componitur: & partes scilicet subiecti aut passiones horū scilicet partium & subiecti sunt per se.
Altera scientia est ab altera quarumcunque principia neque ex eisdem neque ex alteris sunt.
Oportet in eodem genere esse principia cum hiis quæ demonstrantur.
Plures demonstrationes eiusdem esse possibile est.
Lætans mouetur & quod mouetur trāsmutatur.
Omne letans quiescit & quiescens transmutatur.

Ex lectione.xxxxii.

Eius quod est a fortuna non est scientia per demonstrationem neq; enim sicut necessarium est neq; sicut frequenter quod est a fortuna sed quod extra hoc idest per accidens.

Omnis syllogismus demonstratiuus est aut per necessarias:aut p eas quæ sunt ut frequenter propositiones.

Si propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est:si uero sunt sicut frequenter & conclusio huiusmodi est.

Per sensum non est scire.

Vniuersale est dum intelligitur singulare dum sentitur.

Sensus non cognoscit hoc idest substantiam sed tãtum sentire necesse, est hoc aliquid:& ubi & nunc.

Vniuersale impossibile est sentire non enim hic est neq; nunc.

Quod semper & ubiq; est uniuersale dicimus.

Demonstrationes uniuersales sunt & has non est sentire.

Scientia est in cognoscendo uniuersalia.

Ex singularibus pluribus manifestum est uniuersale.

Vniuersale honorabilius est singulari quia ostendit causam.

Demonstratio de huiusmodi uniuersali honorabilior est oĩ sensitiua cognitione & intellectiua cognitione eorum quorũ est causa sed de principiis alia ratio est.

Impossibile est sentiendo scire aliquod demonstrabile.

Ex lectione.xxxxiii.

Eadem autem principia esse omnium syllogismorũ impossibile est.

Syllogismorum alii ueri alii falsi sunt.

Omnis conclusio falsa ex falsis concluditur uera autem ex ueris.

Vnitates in punctis non conueniunt hec quidem habent positionem:illa uero non.

Comumnium principiorũ non possunt esse aliqua ex quibus omnia demonstrentur.

Principia non minora multo sunt conclusionibus.

Conclusiones infinite sunt termini autem finiti.

Principia alia ex necessitate sunt alia contingentia.

Impossibile est esse finita principia cum infinite sint conclusiones.

Quæ eisdem sunt eadem sibi inuicem sunt eadem.

Ex quolibet demonstrare quodlibet non est.

Immediate propositiones principia sunt.

Diuersarum scientiarum diuersa sunt principia.

Duplicia sunt principia scilicet ex quibus & circa quæ ex quibus quidem communia sunt:illa autem circa quæ sunt scientiæ:propria sunt:ut numerus arithmeticæ magnitudo geometrie.

Ex lectione.xxxxiiii.

Scibile & scientia differũt ab opinabili & opinione.
Scientia uniuersalis est & per necessaria est.
Necessarium est quod non contingit aliter se hebere.
Quorum est opinio contingit aliter se habere.
Sunt quædam uera contingentia aliter se habere:& circa hæc non est scientia:neq; intellectus.
Dico intellectum principium scientiæ.
Intellectus est scientia indemonstrabilis.
Scientia indemonstrabilis est existimatio immediatæ propositionis.
Verus est intellectus:& scientia:& opinio:& illud quod per hæc dicitur.
Opinio est circa uerum uel falsum contingens aliter se habere.
Opinio est acceptio idest existimatio immadiatæ propositionis non necessariæ.
Opinio est quod incertum:& natura huiusmodi est.
Nullus putat se opinari cum opinetur aliter se habere: sed scire sed quando opinatur esse quidem sic sed tamen aliter nihil prohibet se habere: reputat se opinari tanq̃ opinio esset huiusmodi.
Si quis arbitrabitur non contingentia aliter se habere:sicut se habent diffinitiones per quas fiunt demonstrationes:non opinabitur sed sciet.
Si quis arbitrabitur media uera esse non tamen hec ipsis inesse secundum substantiam & secundum speciem de quibus predicantur opinabitur: & non sciet uere & quia & propter quid.
Eiusdem opinio & scientia non penitus sunt:sed sicut falsa & uera opinio eiusdem quodammodo est:sic & scientia & opinio eiusdem erit.
Opinionem ueram & falsam eisdem esse(sicut dicunt quidam)dicere inconuenientia accidit appetere.
In alio & alio homine scientiam cõtingit esse eiusdem:& opinionem sed in eodem nihil horum potest esse.
Reliqua ad cognitionem pertinentia quo oportet distinguere in ratione & intellectum:& scientiam:& artem:& prudentiam: & sapientiam partim sunt phisicæ partim ethicæ speculationis.
Solertia est subtilitas quædam in non perfecto tempore medii.
Omnes medias causas uidens cognouit & ultimas:

Incipiunt auctoritates secundi libri posteriorum: Aristotelis

Ex lectione.i.

Questiones sunt equales numero quæcunq; uere scimus.
Querimus quatuor scilicet quia propter quid si est quid est.
Cum quærimus utrum hoc sit hoc quærimus in numerum ponentes scilicet quia est.
Cum scimus ipsum quia ipsum propter quid querimus.

Cognoſcentes quia eſt ſimpliciter quid eſt quærimus:
Cum quærimus quia eſt:aut ſi eſt:ſimpliciter:querimus utrum ſit medium ipſius.
Cognoſcentes quia eſt :aut ſi eſt:autem in parte aut ſimpliciter:iterũ quærimus propter quid aut quid eſt:& quærimus quid ſit medium.
Omnis queſtio eſt queſtio medii.
Quia eſt querit in parte quid eſt ſimpliciter.
Cauſa medium eſt ſcilicet in demonſtratione.
In omnibus queſtionibus quæritur ſi eſt medium aut quid eſt medium.
Cauſa ipſius rei eſt medium ad demonſtrandum ipſum.
Quidem & propter quid eſt idem ſunt ſcilicet ſubiecto : ſed non ratione.
Diffinitio paſſionis eſt medium in demonſtratione.
Omnis queſtio eſt queſtio medii.
Ex eo ꝙ ſentimus factum eſt nobis uniuerſale notum.

Ex lectione.ii.

Diffinitio eſt indicatiua eius ꝙ quid eſt.
Quod pertinet ad ꝙ quid eſt predicatur affirmatiue & uniuerſaliter.
Syllogiſmi alii ſunt priuatiui alii non uniuerſales.
In ſecunda figura omnes ſyllogiſmi ſunt priuatiui.
In tertia figura omnes non uniuerſales ſunt.
Neq; omnium eorum quæ concluduntur in prima figura eſt diffinitio.
Scire demonſtratiue aliquid eſt demonſtrationem habere.
Diffinitio eſt quædam notificatio ſubſtantiæ.
Huius quorum eſt demonſtratio non ſunt ſubſtantiæ.
Non omnium quorum eſt demonſtratio eſt diffinitio.
Vnius in quantum eſt unum eſt una ſcientia.
Principia demonſtrationum diffinitiones ſunt.
Si principia eſſent demonſtrabilia principiorum eſſent principia : & hoc in infinitum abibit.
Non omnium quorum eſt diffinitio eſt demonſtratio.
Diffinitio eſt manifeſtatiua eius ꝙ quid eſt:& ſubſtantiæ:ſed demonſtrationes ſupponunt & accipiunt ꝙ quid eſt.
Omnis demonſtratio aliquid de aliquo demõſtrat:ut quia eſt aut nõ eſt.
In diffinitione nihil alterum prædicatur de altero ut genus de differentia neq; differentia de genere.
Alterius rei eſt altera demonſtratio niſi illa duo ſe habeant tanquam pars & totum.
Eiuſdem non eſt diffinitio & demonſtratio.
Diffinitio & demonſtratio neq; ſunt idem neq; alterum eſt in altero ſicut pars in toto.

Ex lectione.iii.

Omnis syllogismus probat aliquid de aliquo per aliquod medium.
Quod quid est: est proprium illi cuius est ꝙ quid est.
Quod quidem predicatur in eo quod quid: & conuertitur cū eo cuius est.
Si debeat demonstrari ꝙ quid est oportet quod termini conuertantur.
Per conuersionem demonstrantes petunt principium.
Sicut animal prædicatur de homine ita & diffinitio animalis prædicatur de diffinitione hominis.
Quod quid est non potest demonstratiue probari per terminos conuertibiles.

Ex lectione.iiii.

Quod quid est non potest demonstrari uia diuisionis.
Nihil potest syllogisticæ probari uia diuisionis non enim sequitur cōclusio ex necessitate existentibus premissis.
Non omne quod ƥdicatur uere de aliquo predicatur in eo ꝙ quid est nec significat essentiam eius.
Nihil inducens demonstratur: sed tamen ostendit aliquid.

Ex lectione.v.

Quod quid est non potest demonstrari per diffinitionē ipsius ꝙ quid est.
In constitutione solligismi non oportet accipere quid est syllogismus: neq; in ipso ponere diffinitionem eius.
Quod quid est unius rei non potest demonstrari ex quod quid est alterius rei.
Bonum est contrarium malo: & diuisibile indiuisibili.
Partes diffinitionis debent poni absq; copula.
Quod quid est non potest demonstrari per inductiones.
Quod quid est non potest demonstrari sensu nec digito.

Ex lectione.vi.

Necesse est ꝙ qui scit ꝙ quid est alicuius rei sciat quia est.
De eo quod non est nullus scit quod quid est: sed quid significatur per nomen.
Quid est tragelaphus impossibile est scire.
Quod quid est homo & esse hominem aliud est.
Sicut diffinitio manifestat unum: ita & demonstratio demonstrat unum.
Quia est non est substantia alicuius rei in genere existentis.
Ens non est genus.
Demonstratio non potest manifestare quid est & quia est.
Demonstratio demonstrat solum quia est.
Sciens aliquis quod quid est alicuius ꝙ non sciat ꝙ si est impossibile est.
Diffinies non demonstrat quia est.
Rationes affirmatiue non declarant ꝙ illud quod asignatur aut possibile sit esse aut sit.

Diffinitio differt a ratione exponente significationem nominis:
Diffinitio non est non substantiarum & eorum quæ non sunt.
Cuilibet rationi est imponere aliquod nomen.
Nulla scientia demonstrat ꝙ tale nomē significet hoc:neq; diffinitiones hoc assignāt.

Ex lectione.vii.

Quod quidem potest ostendi per aliud quod quid est syllogisticæ quia concluditur ꝙ solum in sit ei cui inest.
Aliquando scimus quia ignorato propter quid aliquando simul cognoscuntur.
Non est possibile scire quia ignorato propter quid.
Aliquādo scitur an est ignorato quid est. Aliquādo simul cognoscuntur.
Impossibile est scire quid est ignorato si est.
Posumus scire aliquam rem esse ignorato quid est dupliciter uno modo quando cognoscitur aliquod accidēs eius. Alio modo qa cognoscitur aliquid ꝙ pertinet ad essentiam eius:
Propter hoc ꝙ cognoscitur aliquod accidens alicuius rei non cognoscitur quid ē illius rei sed facilius potest cognosci si cognoscatur aliquid quod pertinet ad essentiam eius.
Querere quid est ignorantes si est nihil est querere.
Quemadmodum habemus nos ad quia est: sic habemus ad cognoscendum quid est.
Cum inueniamus esse id quod querimus simul scimus quia & propter quid si per debita media fit si autem non per debita media fit sciemus quia sed non propter quid.
Medium in demonstratione est ratio primi termini.

Ex lectione.viii.

Quorundam est altera causa quorundam autem non.
Diffinitiones secundum speciem facte nullum habent medium quo demonstrentur sed diffinitiones secundum materiam factæ possunt habere medium.
Arithmeticus supponit quid est unitas & quia est.
Quod quid est illorum quorum non est altera causa non potest demonstrari.
Diffinitiones habentes medium quarum est altera causa ipsius esse est per demonstrationem ostendere. non tamen ꝙ quid est demonstratur.
Diffinitio est ratio significatiua ipsius ꝙ quid est.
Ratio potest dici una dupliciter unomodo quia est coniunctione una ut quæ est ylias: aliomodo quia est significans unum de uno non secundum accidens.
Diffinitionum alia quiditatiua: alia quid nominis.

Diffinitionum alia dicit quid:alia propter quid prima significat quid est: non autem demonstrat:quæ uero posterius est erit quidem demõstratio eius ꝙ quid est:positione differens a demonstratione.

Triplex est genus demonstrationis : quædam est indemonstrabilis quædam quæ est.q. quidam syllogismus eius quod quid est:tertia quæ est conclusio.

Ex lectione.viiii.

Scire opinamur cum causam scimus.

Causæ sunt quatuor scilicet formalis materialis efficiens & finalis.

Causa finalis est cuius omnes heæ per medium demonstrantur.

Causa finalis est gratia cuius aliquid fit.

Hæ omnes accipiuntur ut medium in demonstratione.

Vna quidem propositione accepta non est demonstratio : sed duabus ad minus.

Ambulatio post cæna est causa ut aliquis sanetur.

Demonstratio se habet econtrario uia generationis in causis finalibus & in causis efficientibus.

In efficientibus medium est primum in fieri:in finalibus autem labor extremitas:ultimum uero medium.

Vnius & eiusdem possunt esse plures causæ.

Natura quædam facit propter finem quædam ex necessitate.

Necessitas est duplex una secundum naturam alia secundum motum.

Eorum quæ fiunt ab arte quædam fiunt a fortuna quædam non.

Natura & ars operantur propter finem.

Peruenire ad finem bonum est aut a natura aut ab arte.

A fortuna nihil fit propter finem.

Ex lectione.x.

Quando causa est simul cum suo effectu necesse est ꝙ quando est causa sit effectus & quando sit causa fiat effectus & quando est facta causa ꝙ sit factus effectus:& quando futura est causa quod sit futurus effectus.

In causis quæ non simul fiunt cum causatis oportet fieri syllogismum demonstratiuum a posteriori factum esse:ad fieri precedens: ut hoc factũ est:ergo prius fiebat & in his quæ fiunt : a posteriori fieri syllogizetur ad a prius factum & in futuro similiter.

A priori non potest syllogizari ad posterius neq; secundum tempus determinatum neq; secundum in determinatum.

Medium oportet esse eiusdem generis ut medium factorum esse factum & futurum futurorum:& eorum quæ sunt in fieri id ꝙ est in fieri: & eorum quæ sunt esse.

Quando syllogizatur hoc factum est ergo hoc erit medium non est eiusdem generis.

A priori ad posterius neq; potest syllogizari secũdum tempus medium.

Ex lectione.xi.

Fieri non est consequenter se habens cum factum esse.
Neq; factum esse cum alio factum est.
Sicut duo puncta non sunt adinuicem copulata ita neq; duo facta esse.
Vtraq; enim indiuisibilia sunt.
Quod fit diuisibile est.
Sicut linea ad punctum se habet sic quod fit ad quod factum.
Sunt infinita facta esse in eo quod fit.
Nunc principium temporis est.
Si aliquis est accipiens aliquod medium stabit alicubi immediatum.
Quanuis in uno fieri sint infinita facta esse tamẽ necesse est incipere a medio & ab ipso nunc tanq̃ a primo.

Ex lectione.xii.

Videmus in his quæ fiunt circulo quandam generationem esse.
Circulo est demonstrare.
Compluta terra necesse est uapor fieri:hoc autem facto nubem: hac autẽ facta necesse est ipsa cadente complutam terram fieri.
Quædã sunt quæ uniuersaliter fiunt q̃tum ad tempus quia semper:& q̃tũ ad subiectum quia in omnibus alia uero semper quidem non sed sicut frequenter fiunt ut non omnis homo masculus barbatus sed sicut frequenter talium igitur necesse est medium sicut frequenter esse.

Ex lectione.xiii.

Eorum quæ insunt unicuiq; subiecto quædam extenduntur in plus non tamen extra genus quædam uero extra genus.
Dico in plus esse quæcunq; insunt quidem unicuiq; uniuersaliter:sed & alii.
Nihil extra genus numeri est impar.
Ad manifestandum ꝙ quid est oportet ꝙ omnia insint semper quorum unum quodq; sit in plus omnia autem non sint in plus.
Trinitas est numerus impar primus utroq; modo.
Quæcunq; prædicantur in eo ꝙ quid predicantur de necessitate.
Vniuersalia necessaria sunt ex quibus tam diffinitio quam demonstratio constituitur.
Omne quod predicatur in quid de aliquo aut est genus eius aut diffinitio significans essentiam.
Genus est in plus secundum potentiam q̃ id de quo prædicatur.
Diffinitio trinitatis nulli inerit q̃ indiuiduis trinitatis.
Supponitur ꝙ illa sit diffinitio uniuscuiusq; speciei quæ est in indiuiduis eius.

Ex lectione.xiiii.

Congruum est diffinitionem aliquam cum negocietur aliquis departiri genus in primas partes indiuisibiles speciei.

Principium omnium diffinitionum est id quod simplex est idest genus commune.

Huiusmodi simplicibus solum per se insunt accidentia quæ communiter inueniuntur in multis: aliis autem secundum illa.

Differt aliquid prius & posterius poni eorum quæ ponuntur in diffinitione.

Nihil relinquendum est in diffinitione.

Relinquitur autem si aliquis accepto supremo genere accipiat consequenter aliquam nō quidem ipsius generis supremi sed alicuius inferioris.

Prima animalis differentia est in qua omne animal incidit similiter est in aliorum unoquoque.

Ex lectione.xv.

Nihil oportet qui diuidendo diffinit omnia scire quæ sunt.

Multe sunt differentie in eisdem specie sed non secundum substantiam: neque per se.

Omne diuisum contineri sub diuisione nihil interest.

Necesse est in altero oppositorum esse totum diuisum siquidem illius differentia est.

Ad inuestigandum diffinitionem per diuisiones tria oportet considerare quorum primum est ut ea quæ primo accipiūt sint prædicatiua in eo quod quid est secundum ordinare qd sit primum aut quid secundum: tertium ut omnia accipiantur quæ pertinent ad ꝓ quid est & nihil eorum pretermitatur.

Genus accipitur primum in diffinitione.

Ex lectione.xvi.

Intendentem diffinire oportet quærere similia diffinito & etiam differentia ab eo.

Inquirentem ꝓ quid est oportet quærere aliquod commune.

Semper omnis diffinitio est uniuersalis non enim diffinit medicus qui sit sanum in hoc oculo sed in omni.

Facilius est singulare diffinire q̄ uniuersale.

Oportet diffiniendo ex singularibus in uniuersalia ascendere.

Equocationes magis latent in uniuersalibus q̄ in differentibus idest quæ non diuiduntur per differentias specificas.

Sicut in demonstrationibus oportet syllogizare presupponēdo aliquod certum ita & in diffinitione.

Sicut non oportet disputare metaphoris: ita nec diffinire per metaphoras.

Si diffiniretur per metaphoras necesse esset disputare per metaphoras.

Ex lectione.xvii.

Vt habeamus propter qd circa singula problemata quæ ponuntur oportet considerare diuisiones & subdiuisiones.

Quædam problemata sunt eadem in quantum habent idem medium.

Eccho yris & imago ĩ speculo causantur ex repercussiõe sed repercussiões differunt specie.

Nilus magis fluit finente mense quia magis pluuialis est finis mensis & finis mensis est magis pluuialis:quia luna deficit.

Ex lectione.xviii.

Omne causatum habet aliquam causam.

Causa & causatum per inuicem demonstrantur.

Si demonstratio est per causam est demonstratio propter quid si non per causam est demonstratio quia.

Contingit unius plures causas esse secundum ꝙ conuenit diuersis.

Cum causa sit necesse est rem esse:sed res cum sit non necesse est omnem causam esse:sed causam tantum.

Si aliquid quæritur in uniuersali & accipiatur tam causa q̃ id cuius causa quæritur:in uniuersali oportet causam & causatum conuerti.

Ex lectione.xviiii.

Eiusdem effectus est eadem causa in omnibus si demonstraretur secundum effectum per causam per se:sed non si secundum signum aut per accidens:non potest esse.

Ratio ultimi termini est medium in demonstratione.

Contingit & quod est causa & cuius est causa considerare secundum accidens.

Si causa & causatum non sunt secundum accidens similiter se habebunt: quia si effectus æquiuocus est & causa æquiuoca erit & si cõueniat quasi in genere & causa similiter.

Quæ secundum analogiam eædem sunt medium habent secundum analogiam.

Est autem medium ratio primi termini.ex quo omnes scientiæ per diffinitionem fiunt.

Vniuersale dico quod nõn conuertitur & omnia scilicet simul accepta cõuertuntur:& exceduntur scilicet singulariter acceptata.

Contingit eiusdem plures causas est sed nõ in eiusdem secundum speciẽ.

Maxime proxime unicuiqꝫ proxima causa est.

Ex lectione.xx.

Non contingit scire per demonstrationem non cognoscenti prima principia immediata.

Inconueniens est dicere quod habeamus cognitio nem principiorum & lateat nos.

Cognitio principiorum est certior cognitione que habetur per demon/strationem.
Impossibile est aliquid addiscere ex non preexistenti cognitione;
Necesse est in nobis esse quandam potentiam cognoscitiuam quæ preexistat cognitioni principiorum nō tantum quæ sit potior certitudine cognitione principiorum;
Videtur in esse omnibus animalibus ꝙ habeant potentiam naturalem iudicatiuam sensibilium:q̃ uocamus sensum.
Cum in omnibus animalibus in sit sensus in quibusdam remanet impressio sensibilis adeunte sensibili in quibusdam non.
In quibuscunqꝫ animalibus omnino nulla impressio remanet non est cognitio in his nisi dum sentiunt:
In quibus autem remanet habent unum quid in anima:scilicet memoriā:
In his quæ habēt memoriam in quibusdam eorum fit ratiocinatio in quibusdam non.
Ex sensu fit memoria.
Ex memoria autem multotiens sumpta fit experimentum.
Multæ enim memorie numero sunt unum experimentum.
Ex experimento aut ex uniuersali quiescente in anima quod est unum preter multa cum in omnibus sit unum:est in anima id ꝙ est principiū artis & scientiæ.
Si ex experimēto accipiatur aliquod uniuersale circa generationem idest circa factibilia hoc pertinet ad artem : si uero circa ea quæ semper sunt pertinet ad scientiam.
Habitus primorum principiorum sunt in nobilibus a sensu.
Cum sensu oportet presupponere talem naturam anime quæ possit pati hoc idest quæ sit susceptiua cognitionis uniuersalis.
Singulare sentitur proprie & per se.
Sensus autem est uniuersalis.
Necesse est cognoscere prima principia uniuersalia inductiōe:nam & sensus sic facit uniuersale.
Circa ītellectum duo sunt genera habituum habentium se aliqualiter ad rerum quorum alii quidem semper ueri sunt:alii autem recipiunt falsitatem:ut opinio & ratiocinatio:uera autem sunt scientia:& intellectus:
Nullum aliud genus cognitionis est certius scientia q̃ intellectus.
Principia demonstrarionum sunt notiora conclusionibus demonstratis.
Scientia omnis cum aliqua ratiocinatione est quare principiorum scientia non utiqꝫ erit.
Quoniam nihil uerius contingit esse quam scientia & intellectus:intellectus utiqꝫ erit principiorum.
Demonstratio non est principiū demonstrationis neqꝫ scientia est prin/

cipium scientiæ.
Scientia similiter se habet ad totam materiam de qua est scientia sicut intellectus ad principium scientiæ.

Expliciunt auctoritates secundi libri posteriorum analyticorum. Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro priorum analyticorum. Aristotelis.

Ex.i.capitulo.

Ropositio est oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo.
Propositio aut est uniuersalis: aut particularis. aut indefinita.
Diffi. Dico propositionem uniuersalem quæ aut omni, aut nulli significat inesse: particularem uero quæ alicui: aut non alicui: aut non omni inesse. indefinitam autem quæ inesse uel non inesse significat sine uniuersali aut particulari scilicet signo.
Differt demonstratiua propositio a dialectica: quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est: dialectica uero interrogatio contradictionis est.
Non interrogat sed sumit qui demonstrat.
Nihil distabit ut fiat ex utrisq; propositionibus syllogismus scilicet ex dialectica & demonstratiua.
Syllogistica poposítio simpliciter quidem est affirmatio uel negatio alicuius de aliquo uel uniuersaliter: uel particulariter: uel indefinite.
Diffi. Demonstratiua propositio est: si uera sit: & per primas propositiones sumpta.
Diffi. Dialectica propositio est percunctanti quidem interrogatio contradictionis: syllogizanti autem sumptio apparentis & probabilis.
Diffi. Terminum uoco in quem resoluitur propositio: ut prædicatum: & de quo prædicatur: aut apposito aut separato esse uel non esse.
Diffi. Syllogismus est oratio in qua positis quibusdam aliud quidem ex necessitate contingit eo q̄ hæc sunt.
Diffi. Perfectum uoco syllogismum nullius alterius indigentem præter ea quæ assumpta sunt ut appareat necessarius.
Diffi. Imperfectum uoco qui indiget aut uno aut plurium: quæ sunt quidem necessaria per sumptos terminos: non autem per sumptas propositiones.
In toto esse alterum altero: & de omni prædicari alterum altero: idem est.
Dicimus de omni prædicari quando nihil est sumere sub subiecto de quo

non dicatur alterum:& de nullo similiter.

Ex.ii.capitulo.

Omnis propositio aut est in esse idest de inesse:aut necessarium inesse: aut contingenter inesse significans idest modalis uniuersalem priuatiuam de eo quod est inesse idest de inesse necesse est conuerti in terminis idest simpliciter.

Prædicatiuam uniuersalem conuerti necessarium est:non tamen uniuersaliter:sed in parte idest conuertitur per accidens.

Particularem affirmatiuam conuerti necesse est particulariter idest conuertitur simpliciter.

Priuatiuam particularem non necesse est conuerti scilicet non conuertitur nec simpliciter nec per accidens.

Eodem modo se habet in necessariis propositionibus scilicet sicut in illis de inesse nam uniuersalis quidem priuatiua uniuersaliter conuertitur:affirmatiuarum uero utraq; particulariter:particularis uero negatiua non conuertitur.

Contingere multipliciter dicitur:nam & necessarium & non necessarium & possibile contingere dicimus.

In propositionibus affirmatiuis de contingenti similiter se habet secundum conuersionem in omnibus sicut in necessariis.

In propositionibus negatiuis de contingenti necessario:& de contingenti in communi similiter se habet secundum conuersionem sicut in illis de inesse:sed uniuersalis negatiua de contingenti non necessario non similiter:particularis uero similiter.

Contingere nulli inesse affirmatiuam habet figuram : nam contingit & est similiter ordinantur.

Ex quibuscunq; adiacens prædicatur:affirmationem semper facit:& omnino:ut est non bonum.

Ex.iii.capitulo.

Demonstratio quidem syllogismus est:syllogismus uero non omnis demonstratio.

Barbara.Celarent.Quando tres termini sic se habent adinuicē ut postremus in toto sit medio:& medius in toto primo:uel sic idest affirmatiue& non sic: idest negatiue necesse est esse syllogismum pefectum : & quādo nec primum medio nec medium postremo ulli inest nec sic erit syllogismus.

Voco medium quod ipsum in alio:& aliud in ipso est:quod est positione medium est:extrema uero quod in alio:& in quo aliud.

Darii.Ferio.Quando uniuersale ponitur ad maiorem extremitatem uel prædicatiuum uel priuatiuum:particulare uero ad minorem prædicatiuum:necesse est syllogismum esse perfectum.

Diffi. Dico maiorem extremitatem scilicet in prima figura in qua medium est. minorem uero quæ sub medio.

Idem erit idest sequetur termino indefinito & particulariter sumpto.

Si ad minorem extremitatem uniuersale ponatur uel predicatiuum: uel priuatiuũ: non erit syllogismus: nec affirmatiuus nec negatiuus: indefinita sumpta uel particulari scilicet pro maiori.

Quando ad maiorem quidem extremitatem uniuersale fuerit aut predicatiuum aut priuatiuum: ad minorem uero priuatiuum particulare: nõ erit syllogismus.

Sumptis terminis uelut nulli inesse: non fit syllogismus.

Si maior quidem indefinita: minor uero definita. uel ambæ idefinitæ ponantur: nullo modo erit syllogismus.

Omnia problemata ostenduntur per primam figuram: nam omni & nulli & alicui & non alicui inesse ostenditur: unde omnes qui in hac figura sunt syllogismi perfecti sunt.

Ex.iiii.capitulo.

Medium in secũda figura de utroq; scilicet maiori & minori predicatur: & ponitur medium foras extremitatum: primum uero positione.

Cesare. Camestres. Vniuersales cum sint scilicet propositiones erit syllogismus scilicet in secunda figura quando medium quidem huic idest maiori extremitati omni idest uniuersaliter affirmatiue inest illi uero idest minori extremitati nulli idest uniuersaliter negatiue: & utrolibet modo fit priuatiuum: aliter uero nullo.

Festino. Baroco. Quando medium ad maius idest ad maiorem etremitatem quidem uniuersaliter fuerit uel priuatiue uel predicatiue: ad minus autem idest ad minorem extremitatẽ particulariter: necesse est fieri syllogismum priuatiuum particulariter.

Quãdo in secunda figura fiunt propositiones ut ambæ priuatiuæ uel pre dicatiuæ: nullo modo erit syllogismus.

Omnes iperfecti sunt qui in secunda figura sunt syllogismi: omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam quæ uel insunt ex necessitate: uel ponuntur uelut hypotheses: quoniam non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram: sed omnes priuatiui & uniuersales: & particulares.

Ex.v.capitulo.

Medium in tertia figura dico de quo ambo idest maior & minor etremimitas predicantur: & ponitur foras extremitatũ: ultimũ uero positione

Darapti. Vniuersaliter extantibus terminis ad medium erit syllogismus.

Felapton. Si maior extremitas insit uniuersaliter medio: minor uero ne getur uniuersaliter a medio erit syllogismus.

Ex.vi.capitulo.

Quãdo ambo termini in tertia figura fuerint pdicatiui erit syllogismus:

quando uero negatiui:non erit.
Si maior fuerit priuatiuus:alter uero affirmatiuus:erit syllogismus quo-niam non inest alicui extremitas extremitati si autem ecōuerso:nō erit.
Disamas.Datisi.Si unus uniuersaliter sit ad medium:alter uero particulariter:si uterq; sit predicatiuus:necesse est fieri syllogismum: & si alter-uter iacet maior uel minor sit uniuersalis terminorum.
Brocardo. Si unus quidem sit prædicatiuus:alter uero priuatiuus: uniuersaliter quidem prædicatiuus quando minor fuerit:priuatiuus erit syllogismus.
Ferison.Si priuatiuus fuerit uniuersalis terminus:quando quidem maior fuerit priuatiuus:minor uero prædicatiuus erit syllogismus.
Omnes imperfecti in tertia figura sunt syllogismi:omnes enim perficiū-tur quibusdam assumptis.
Syllogizare per tertiam figuram uniuersale non erit neq; priuatiuū neq; affirmatiuum.
In omnibus figuris non fit syllogismus:cum priuatiui sint utriq; termini: & particulares etiam:nihil enim omnino fit necessarium.
Indefinitum pro predicatiuo particulari positum eundem faciet syllo-gismum.
Syllogismi imperfecti per primam figuram perficiuntur.aut enim ostensiue aut per impossibile clauduntur oēs:uterq; aūt fit in prima figura.
Omnes syllogismi reducūtur ad primæ figuræ uniuersales syllogismos: uniuersales quidem per conuersionem:particulares uero per ad impossibile ductionem reducuntur.

Ex.vii.capitulo.

Diuersum est inesse:& ex necessitate inesse:& contingere inesse:nā insunt quidem multa:non tamen ex necessitate:aliqua uero.neq; insunt ex necessitate:neq; insunt omnino contingit autem inesse.
Ex utrisq; propositionibus de necessario in prima figura fiunt perfecti syllogismi:sicut in illis de inesse:& in qualibet figura similiter fiunt im-perfecti.

Ex.viii.capitulo.

Accidit maiori propositione necessaria existente:necessarium fieri syllo-gismum:non autem minori.
In particularibus syllogismis si uniuersalis uel priuatiua:uel negatiua est necessaria:& conclusio erit necessaria:si autem particularis erit necessa-ria:non necessaria erit conclusio.

Ex.viiii.capitulo.

In secunda figura si priuatiua quidem uniuersalis propositio sit & neces-saria:& conclusio erit necessaria:si autem prædicatiua est necessaria:nō erit conclusio necessaria:sed nec si priuatiua necessaria est particulari-

ter sumpta:erit conclusio necessaria.

Ex.x.capitulo.

In postrema figura existentibus terminis uniuersalibus: & prædicatiuis utrisq; propositionibus:si utralibet propositio est necessaria:& conclusio erit necessaria.

Si autem hec quidem sit priuatiua:illa uero predicatiua:quando priuatiua quidem fuerit necessaria:& conclusio erit necessaria:quando autem predicatiua:non erit conclusio necessaria.

Si terminorum hic quidem uniuersalis ille uero particularis:predicatiuus autem uterq;:quando uniuersalis fuerit necessarius & conclusio erit necessaria:non autem econuerso.

Si hic quidem terminorum sit predicatiuus:ille uero priuatiuus : quando uniuersalis quidem fuerit priuatiua & necessaria:conclusio erit necessaria quando:autem affirmatiua quidem ponitur necessaria uel uniuersalis:uel particularis:uel priuatiua particularis : non erit conclusio necessaria.

Ex.xi.capitulo.

Diffi Dico contingere & contingens quo non existente necessario:posito autem esse uel non esse nihil erit impossibile.

Necessarium contingere æquiuoce dicimus.

Quod necessarium sit contingens patet ex affirmationibus & negationibus oppositis.

Accidit omnes quæ secundum contingens sunt propositiones conuerti adinuicem:dico autem non negatiuas uidelicet quando negatur modus affirmatiuis:sed quæcunq; affirmatiuam habent figuram secundum oppositionem:ut ea quæ est contingit esse:uel contingit omni: ei quæ est contingit non esse:uel contingit nulli:uel non omni.

Contingere duobus modis dicitur uno quidem modo q̄ plerumq; fit & deficit necessarium:ut canescere hominem uel augeri alio autem modo infinitum idest indeterminatum uel ad utrumlibet quod sic uel sic possibile:ut animali ambulante uel non ambulante accidit terremotum fieri.

Conuertitur secundum oppositas propositiones utrumq; contingēs:sed quod plerumq; est ei quod est non ex necessitate esse:sic enim contingit non canescere hominem infinitum autem idest ad utrumlibet non

Disciplina uel syllogismus demonstratiuus ex indefinitis idest contingētibus ad utrumlibet quidem non est: eo q̄ inordinatum est medium: ex his uero quæ plerumq; sunt pene orationes & considerationes sunt in his contingentibus dicit pene:quia de his inquantum possunt non esse non est scientia:sed inquantum necessaria.

Ex.xii.capitulo.

Contingere hoc huic inesse dupliciter est accipere: aut enim cui inest hoc: aut cui contingit inesse ipsum.

Ex.xiii.capitulo.

Si hæc quidem inesse: illa uero propositionum contingere sumatur: quãdo quæ ad maiorem quidem extremitatem contingere significauerit: perfecti erunt omnes syllogismi: & contingentes quando uero ad minorem imperfecti omnes & priuatiui syllogismi: contingentes erunt secundum dictam determinationem idest contingentis ad utrumlibet Sed eius quod est nulli aut non omni ex necessitate idest contingentis ex necessitate.

Si unum sit possibile: quando est possibile fiet: si autem alterum impossibile: quando impossibile: non fiet.

Possibile contingit fieri & esse præter impossibile.

Nihil est ex necessitate uno aliquo existente: sed duobus ad minus.

Falso posito & non impossibili quod accidit non est impossibile.

Ex necessitate homo est animal.

Vniuersale uel omni inesse summendum est simpliciter: & non tempore determinato.

Diffi Syllogismus per impossibile est oppositæ contradictionis.

Cum uniuersales sint termini: & hæc quidem propositionum summãtur inesse: illa uero summatur contingens: quãdo quæ ad minorem quidẽ extremitatẽ contingens summitur propositio semper fit syllogismus.

Si hæc quidem propositionum summatur uniuersalis: illa uero particularis: quando ad maiorem quidem extremitatem uniuersalis ponitur cõtingens siue affirmatiuæ siue negatiuæ particulari autem affirmatiuæ & inesse: erit sillogismus perfectus.

Quãdo uniuersalis fuerit propositio ad maiorem extremitatem inesse: & non contingens: altera uero particularis & contingens: siue affirmatiuæ siue negatiuæ ponantur utraq;: siue hæc quidem negatiuæ: illa uero affirmatiuæ semper erit syllogismus imperfectus.

Ex.xiiii.capitulo.

Quando hæc propositionum ex necessitate inesse uel non inesse: illa uero contingere significat: syllogismus erit perfectus:

Quando ad maiorem extremitatem ponetur necessarium: conclusio autẽ si predicatiui fuerint utriq; termini contingentis: & non inesse erit: siue uniuersaliter siue non uniuersaliter ponantur termini: si autẽ sit hic quidem affirmatiuus ille uero negatiuus: quando affirmatiuus fuerit necessarius: conclusio erit contingentis & nõ eius quod est inesse quãdo uero priuatiuus fuerit scilicet necessarius & contingẽtis & inesse scilicet erit conclusio: siue uniuersales siue non uniuersales sint termini.

Contingere eodem modo accipiendum est quo & in priori eius:quod uidelicet est ex necessitate non inesse.

Aliud est non ex necessitate inesse:& ex necessitate non inesse.

Ex.xv.capitulo.

In secunda figura quando contingentes summuntur propositiones: nullus erit syllogismus:siue sint affirmatiuæ:siue sint priuatiuæ:siue uniuersales:siue particulares.

Non conuertitur in contingenti priuatiua.

Ei quæ est contingere omni inesse:ex necessitate alicui inesse opponitur: & ex necessitate alicui non inesse.

Si altera quidem inesse:altera contingere significat: predicatiua quidem inesse posita:priuatiua uero cõtingere:nunq̃ erit syllogismus:siue uniuersaliter:siue particulariter summantur termini:quando autem affirmatiua contingere quidem:priuatiua autem inesse:erit syllogismus.

Ex.xvi.capitulo.

Si hæc quidem propositionum ex necessitate:illa uero contingere significat:priuatiua quidem necessaria:erit syllogismus:nõ solum quoniam non contingit non inesse:sed quoniam non inest.

Si predicatiua sit necessaria:altera autem contingens:nullus erit syllogismus:neq; enim erit contingens cum ex necessitate sit cõclusio:neq; necessarium:nam necessarium ex utriusq; necessariis aut ex priuatiua contingit.

In particularibus syllogismis quãdo fuerit priuatiua uniuersalis & necessaria:semper erit syllogismus:& eius quod est contingere & eius q̃d non est inesse:quando autem affirmatiua:nunq̃.

Ex.xvii.capitulo.

In pestrema figura & utrisq; contingentibus & altera:erit semper syllogismus contingens.

Quando altera significat contingere:altera uero nõ inesse:conclusio erit contingens.

Quando altera ponitur necessaria:si affirmatiua quidem:non erit conclusio neq; necessaria:neq; inesse:si autem priuatiua : eius quod est nõ inesse erit syllogismus.

Ex.xviii.capitulo.

Si hæc propositionum inesse:illa uero contingere significat cõclusio erit quoniam contingit:non quoniam inest.

Ex.xx.capitulo.

Necesse est omnem determinationem & omnem syllogismũ aut inesse aut non inesse monstrare:& hoc aut uniuersaliter aut particulariter:aut ostensiue aut ex hypothesi idest ex suppositione.

Eius quod est ex hypothesi pars est impossibile.

Nullus unq̃ erit syllogismus alius de alio nõ sumpto aliquo medio quod ad utrunq; se habet quo quo modo prædicationibus.

Impossibile est ad aliquid summere propositionem nihil predicantes de eo:neq; negantes.

Aut maior extremitas prædicatur de medio & mediũ de minori:aut medium de utrisq;:aut utræquæ de medio:& hæ sunt tres figure.

Omnes qui per impossibile probant falsum quidem syllogizant: quod autem ex principio erat ex hypothesi nonstrant: quoniam accidit aliquid impossibile posita contradictione.

Ex hac propositione summitur illa regula q̃ quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: prima consequentia est bona.

Diffi. Per impossibile monstrare est ostendere aliquid impossibile propter priorem hypothesim.

Ex.xxi.capitulo.

In omni syllogismo oportet aliquem terminorum predicatiuum esse & uniuersalem esse.

Si conclusio sit uniuersalis:& terminos necesse est uniuersales esse:si autem uniuersales sunt termini contingit & conclusionem non esse uniuersalem.

Non in omni syllogismo aut utranq; aut alteram propositionem similem necesse est fieri conclusioni:non solum in eo quod affirmatiua sit uel negatiua:sed in eo q̃ necessaria:aut inesse:aut contingens.

Ex.xxii.capitulo.

Omnis demonstratio ac syllogismus erit per tres terminos & nõ plures: nisi per alia & alia eadem conclusio fiat.

Plura media eorundem esse nihil probibet:hæc autem cum sint:nõ unus sed plures erunt syllogismi.

Multo plures conclusiones & terminis sunt & propositionibus: propter diuersas scilicet combinationes terminorum.

Ex.xxiii.capitulo.

Propositio quæ in pluribus figuris & per plures casus concluditur ad argumentandum est facilis:quæ autem in paucas & per pautiores difficilius argumentabilis est.

Vniuersalis affirmatiua per primam figuram tantum monstratur:& per hanc simpliciter idest uno modo priuatiua uero per primam quidem simpliciter:per mediam autem dupliciter.

Particularis affirmatiua simpliciter per primam: tripliciter uero per postremam monstratur.

Particularis priuatiua in prima semel:in secunda dupliciter:in tertia tripliciter monstratur.

Vniuersalem affirmatiuam construere quidem difficillimum: destruere autem facillimum.
Interimere uniuersalia q̃ particularia omnino est facilius
Destruere per se inuicem est & uniuersalia & particularia: construere autẽ non est per particularia uniuersalia.
Destruere q̃ construere facilius est.

Ex.xxiiii.capitulo.

Quæ sunt hic idest singularia de nullo alio prædicantur uere: nisi secundum accidens: sed de his alia:
Non solum oportet generationem considerare syllogismorum: sed & potentias habere faciendi:
Quæ sunt in medio de aliis: & alia de ipsis dicuntur.
De singularibus primis non est demonstrare prædicatum aliquod nisi secundum opinionem uidelicet transcendens sed hoc de aliis: neq; singularia de aliis: sed alia de ipsis: quæ aũt in medio sunt utrũq; cõtingit.
Quanto plurium eorum quæ sequuntur res quæcunq; in eo quod quid est & ut propria: & quæcunq; ut accidentia predicantur & eorum quæ secundum opinionem: & quæ secũdum ueritatem: idoneus fuerit quis citius inueniet conclusiones: quanto autem eorum magis monstrabit.
Oportet eligere ad syllogizandũ non quæ sequuntur quid: sed quæcunq; totam rem sequuntur scilicet uniuersaliter ut non quod aliquem hominem: si quod omnem hominem sequitur.
Quando est indefinitum quod eligit: incertum est si uniuersalis est propositio: cum uero definitum manifestum.
Similiter eligendũ est quæ ipsum sequitur tota idest uniuersaliter: ipsum autem quod sequitur non est sumendum totum idest uniuersaliter ut hominem omne animal: uel omnem hominem esse omne animal: sed simpliciter sequi.
Quando ab aliquo scilicet consequente continetur subiectum cuius con sequẽtia scilicet propria oportet summere: quæ uniuersale scilicet prædicatum quidem sequuntur non eligendum in his scilicet subiectis sumpta enim sunt in illis scilicet quæ predicantur: quæcunq; enim animal & hominem sequuntur: & quæ non insunt similiter scilicet nõ insunt: quæ autem in unoquoq; scilicet subiecto sunt propria sumendũ extranea scilicet in aliquo subiecto sunt enim quædam speciei: propria præter genus: necesse est enim diuersis speciebus quædam propria inesse scilicet præter consequens conuenentiora autem sunt hæc omnis electionis.
Similis est uniuscuiusq; conclusio principiis.
Aristoteles in uigesimoquarto & uigesimoquinto capitulo tradẽs artem inueniendi medium ad q̃libet conclusionem inferendam: ponit septẽ

litteras uidelicet. A.B.C.D.E.F.G.H.& per. A.intelligit prædicatum cō clusionis:per.B.consequens ad ipsum.per.C.antecedens ad ipsum.per D.extraneum ab ipso.per.E.uero intelligit subiectum conclusiōis. per F.consequens ad ipsum.per.G.antecedens ad ipsum.per.H.extraneum ab ipso has igitur litteras relinquentes earum significata in sequentibus regulis quas ipse aliqualiter obscure in uigesimoquinto capitulo collocauit:ponemus:quo delucidiares legentibus fieri possint.

Ex.xxv.capitulo.

Monstratur uniuersalis affirmatiua quando antecedens ad predicatum & consequens ad subiectum medium sumitur: fit enim prima figura. scilicet barbara.

Monstratur particularis affirmatiua quando antecedens ad predicatum & subiectum medium sumitur:hæc autem est postrema figura: uidelicet quia hoc medio argui poterit in Darapti Disamis & Datisi & per cōsequens in Darii.

Monstratur uniuersalis negatiua quando extraneum prædicato & consequens ad subiectum sumitur medium:fit autem prima figura & media idest arguitur in celarent & Cæsare.

Monstratur item uniuersalis negatiua quando extraneum subiecto:& ad prædicatum consequens sumitur medium:fitq; media figura scilicet Camestres:& Baroco ex hac fieri potest.

Monstratur particularis negatiua quando extraneum predicato & antecedens ad subiectum sumitur medium fiunt quæ omnes figuræ excepto Baroco cui quarta regula deseruire potest.

Si ad subiectum & prædicatum medium sit consequens: non fit syllogismus:fit enim media figura prædicatiuas habens utrasq; propositiones.

Si extraneum subiecto & antecedens ad prædicatum medium sumatur: non fiet syllogismus:prima enim erit figura priuatiuam habens eam quæ ad minorem extremitatem propositionem.

Si extraneum & subiecto & predicato sumatur medium:priuatiuæ utræq; erunt propositiones uel in prima uel in media figura: sic autem nullo modo fit syllogismus.

Ex.xxvi.capitulo.

Differt syllogismus ostensiuus ab eo quod ad impossibile: quoniam in ostēsiuo quidem secundum ueritatem ambæ ponūtur propositiones: in eo autem quod ad impossibile falso una.

Ex.xxvii.capitulo.

Via dicta syllogizādi methodus est:& circa philosophiam & circa artem quālibet & disciplinam.

Principia quæ sunt circa unumquodq; experimento est tradere.

Si sumantur scilicet habitis principiis quæ insunt circa singula: nostrum est iam demonstrationes prompte declarare.

Ex.xxviii.capitulo.

Diuisio est uelut infirmus syllogismus: nam quod oportet quidem ostendere petit quia scilicet necesse est omne animal mortale esse aut mortale aut immortale: aut non necesse.

In demonstrationibus cum oportet syllogizare inesse: oportet medium per quod fit syllogismus semper minus esse: & non de tota priori extremitate.

Diuisio autem econtrario uult: nam uniuersalius sumit medium: quare non contingit syllogizare diuidentes:

Omne animal aut mortale aut immortale est.

Ex.xxviiii.capitulo.

Oportet omne quod uerum est: ipsum sibi manifestum esse omnino.

Facilius est maiora diuidere q̃ minora.

Maiora sunt composita: q̃ ex quibus componitur.

Ex.xxxi.capitulo

Nihil differt dicere hoc huic inesse: aut hoc huic omni inesse.

Ex.xxxii.capitulo.

Non oportet semper terminos scilicet simplices quærere nomine scilicet simplici exponi sæpe enim erunt termini quibus propositum non est nomen scilicet unum solum ad eius expositionem ut quando immediatorum est syllogismus.

Quotiens aliquid esse aliquid dicitur: & uerum est esse hoc quod scilicet dicitur totiens oportet putare significare inesse.

Accidit quandoq; subiectum maioris in obliquo esse: minoris uero in recto: & fit syllogismus ut contrariorum eadem est disciplina. B. sunt cõtraria ergo & cætera.

Accidit quandoq; subiectum maioris in recto esse: minoris uero in obliquo: & fit syllogismus: ut omnis sophia est disciplina: boni est sophia ergo & cætera.

Accidit quandoq; & subiectum maioris & minoris in obliquo esse: fit syllogismus: ut si cuius est disciplina illius est genus: boni est disciplina igitur.

Tempus deo non est oportunum nihil enim deo proficiens.

Terminos semper ponendum est in syllogismo secundum nominum uocationes: ut homo aut bonum: non hominis aut boni: propositiones autem summendum uniuscuiusq; casus.

Ex.xxxiii.capitulo

Reduplicatio idest dictio reduplicatiua in propositionibus ad primam extremitatem ponenda est: non ad medium: si autem ad medium: non

erit syllogismus.

Reduplicatio prædicato non est addenda nam bonum quoniam bonum prædicare de iustitia falsum est:& non intelligibile.

Oportet accipere quæ idem ualeant nomina pro nominibus:& orationē pro orationibus:& nomē & orationem:& semper pro oratione nomē accipere:facilior est enim terminorum expositio.

Ex.xxxiiii.capitulo

Non oportet arbitrari propter expositionem idest exemplum aliquid accidere inconueniens:non enim laborauimus in eo ꝙ aliquid sit:sed ex positione sic dicimus:ut sentiat qui discit nec enim sic fit:ut sine his nō possibile demonstrare quemadmodum ex quibus syllogismus.

Non omnes conclusiones in eodem syllogismo per unam eādemq̧ figuram sunt:sed hæc quidem per illam:illa uero per aliam.

Ex.xxxv.capitulo

Ex hypothesi syllogismos non est tentandum reducere in figuram : non enim per syllogismos ostensi sunt:sed ad placitum concessi omnes:similiter & in his qui propter impossibile concluduntur:nam hos reducere non est:sed ad impossibile deductio est.

Differt syllogismus ad impossibile ab his qui sunt ex hypothesi : quoniā in illas quidem oportet prius confiteri si debeat accidere:in his autem & non prius confessi concedunt:eo ꝙ manifestum sit falsum:

Ex.xxxvi.capitulo

Horum quidem syllogismorum qui in secunda sunt figura:duo quidem uniuersales: scilicet Cæsare &Camestres conuersa priuatiua reducuntur in primam figuram:particularium uero alter solus:nam quādo priuatiuum quidem fuerit ad maiorem extremitatem resoluetur ut scilicet est in feric quando uero prædicatiuum non resoluitur ut scilicet est in Baroco non enim suscipit conuersionem uniuersalis affirmatiua resoluitur autem ut dicit cum per impossibile clauditur

Qui sunt in postrema figura syllogismorum unus tantum non resoluitur in primam : quando non uniuersaliter ponitur priuatiua ut est in Brocardc alii omnes resoluuntur:quæ cum minore est extremitate cō uersa propositione.

Si autem particularis sumatur priuatiua nō erit resolutio conuersa minori utræq̧ enim erunt particulares.

Qui sunt in tertia figura syllogismi resoluuntur in mediam quando fuerit uniuersalis priuatiua:si autem particularis sit priuatiua non resoluitur ut in Brocardc non enim suscipit conuersionem particularis negatiuæ:

Manifestum est quoniam ii syllogismi uidelicet qui sunt in Brocardc & Baroco nō resoluuntur in secundam nec tertiam figuram:quoniam

nec in prima resoluti sunt:& quoniã in prima resolutis syllogismis isti soli per impossibile clauduntur.

Ex.xxxvii.capitulo.

Differt in construendo & destruẽdo opinari aut idem aut diuersum significare non esse hoc:& esse non hoc:non enim eius quod est esse album negatio est esse non album:sed non esse album.

Affirmatio & negatio non erunt simul positæ in eodem.

De omni uno uel affirmatio uel negatio uera.

Eius quæ est:est non bonum negatio est ea quæ est non est bonum.

Affirmatiua de predicato finito:& affirmatiua de prædicato infinito eodem modo per primam figuram ostendũtur:& etiam negatiua de prædicato infinitio ostẽditur:sicut negatiua de prædicato finito uerum & est similiter ponuntur in propositione.

Propositiones ex secundo libro priorum.

Ex.i.capitulo.

Niuersalis syllogismi plura syllogizant paticularium autem prædicatiui plura quidem : negatiui uero conclusionem solam unam:nam aliæ quidem propositiones scilicet uniuersalis & particularis affirmatiua & uniuersalis negatiua cõuertuntur priuatiua uero scilicet particularis nõ conuertitur.

Vniuersales syllogismi in prima figura plura possunt syllogizare : quoniam quæcunq; sub medio aut sub conclusione sunt omnium idem erit syllogismus:si hæc quidem in medio:illa uero in conclusione ponantur:in secunda autem figura quod sub conclusione:erit solum syllogizare.

Ex.ii.capitulo.

Est sic se habere ut ueræ sint propositiões per quas fit syllogismus:est etiã ut falsæ:& est ut hæc uera:illa autem falsa.

Ex ueris non est falsum syllogizare:ex falsis autem est uerum:tamen non propter quid:sed quoniam.

Cum antecedens est:necesse est esse consequens:& cum consequens non est necesse est antecedens non esse.

Eius quod est propter quid non est ex falsis syllogismis.

Vno aliquo termino existente impossibile est aliquid accidere.

Ex falsis est uerum syllogizare in prima figura in uniueersalibus syllogismis utrisq; propositionibus falsis:& una:

Si prima idest maior ponatur tota falsa siue priuatiue siue affrmatiue sumpta:altera autem uera:non fit uera conclusio:nõ tota autem sumpta falsa:erit scilicet conclusio uera.

Dico totam falsam contrariam ueræ:ut nulli inesse:& omni inesse.

In particularibus syllogismis & prima propositione tota falsa:altera autem uera:contingit ueram esse conclusionem:& in aliquo falsa prima altera autem uera:& maiori quidem uera particulari autem falsa: & utrisq falsis.

Ex.iii.capitulo.

In media figura contingit per falsa uerũ syllogizare:& utrisq propositionibus totis falsis sumptis:& hac quidem uera:illa autem tota falsa:& si utræq in aliquo falsæ positæ: & si hæc quidem simpliciter sit uera:illa autem in aliquo falsa:& si hæc quidem si tota falsa:illa autem in aliquo uera:& in uniuersalibus & particularibus syllogismis.

Ex.iiii.capitulo.

Erit in postrema figura per falsas totas & in aliquo utraq & altera quidẽ uera:altera autem falsa:& conclusio uera:hac quidem in aliquo falsa illa autem tota uera:& econuerso:& quotquot modis aliter cõtingit trãsumere propositiones.

Ex.v.capitulo.

Circulo & ex se inuicẽ ostendere est per conclusionẽ & ecõuerso .i.per cõuersionem alicuius premissarũ prædicationẽ alteram sumentem propositionem:concludere reliquam quã sumpserat in altero syllogismo:

In his quæ non conuertuntur ex indemõstrata altera propositione fit syllogismus:non enim est demonstrare per hos terminos quoniam medio inest tertium:aut primo medium.

In his quæ conuertuntur est omnia demonstrare per se inuicem:& in his solis circulo per se inuicem contingit fieri demonstrationes.

Ex.vi.capitulo.

In secunda figura affirmatiuam propositionem non est ostendere circulo:eo q non utræq propositiones sint affirmatiuæ: priuatiuam autem est.

Si non uniuersalis sit syllogismus:quæ in toto est propositio non ostenditur propter eandem causam quam prius diximus:quæ autem in parte est ostenditur quando uniuersalis est prædicatiua:si autem uniuersalis est prædicatiua non ostenditur.

Ex.vii.capitulo.

In tertia figura quando utreq propositiones uniuersaliter sumuntur nõ contingit propositionem circulo ostendere: nam uniuersalis ostenditur per uniuersalia.

Si hæc sit uniuersalis:illa aut particularis:quãdo utræq affirmatiuæ summuntur:& uniuersale sit ad maiorem extremitatem erit ostendere:quãdo autem ad alteram non erit.

Cum hæc fuerit prædicatiua:illa uero priuatiua:uniuersalis autem prædicatiua:ostendetur altera.

Cum uniuersalis sit priuatiua non ostenditur altera.

Ex.viii.capitulo.

Conuertere idest conuersiue syllogizare est transponentem conclusionẽ facere syllogismum idest ex opposito conclusionis & altera præmissarum reliquam interimere: quoniam uel extremum medio non inerit: uel hoc postremo.

Necesse est conclusione conuersa & altera manente propositione interimi reliquam.

Differt opposite aut contrarie conuertere conclusionem: nõ enim fit idẽ syllogismus alterutra conuersa.

Dico opponi contrarie omni nulli:& alicui & non alicui inesse:& opposite quidem omni inesse & non omni inesse & alicui & nulli.

Omnino i syllogismis uniuersalibus quæ est ad maiorem extremitatem propositionem non destruere uniuersaliter scilicet in ipsa figura per cõuersionem:semper enim interimitur per tertiam figurã: necesse est eni ad postremam extremitatem utrasq; sumere propositiões:si autem opposite conuertatur conclusio non uniuersales erunt fit enim altera propositio particularis:quare & conclusio.

In particularibus syllogismis quando opposite conuertitur conclusio interimuntur utræq; propositiones:quando uero contrarie neutra:quod accidit in syllogismis uniuersalibus.

Ex.viiii.capitulo.

In secunda figura eam quæ est ad maiorẽ extremitatẽ non est interimere quolibet modo contrarie conuersione facta:semper enim conclusio in tertia figura alteram autẽ idest minorem similiter interimemus cõuersiõe:& dico similiter si cõtrarie cõuertitur cõtrarie:si opposite opposite

Si in parte idest particularis sit syllogismus contrarie cõuersa cõclusione neutra propositionum interimitur:sicut nec in ipsa figura:opposite autem utræq; scilicet interimuntur.

Ex.x.capitulo.

In tertia figura quando contrarie conuertitur conclusio neutra propositionum interimitur secundum nullum syllogismorum:quãdo autem oppositæ utræq; & in omnibus scilicet syllogismis.

In prima figura quæ est ad minorem extremitatẽ propositio:semper per mediã figuram interimitur:quæ uero ad maiorem per postremã:in secũda autẽ figura quæ est ad minorem extremitatẽ semper per primam figurã:quæ uero ad maiorẽ per postremã:in tertia uero figura quæ quidẽ ad maiorẽ extremitatẽ per primã figurã:q̃ uero ad minorẽ p̃ mediã

Ex.xi.capitulo.

Per impossibile syllogismus ostenditur quando contradictio ponitur cõclusionis & assumitur alia propositio: & similis est cõuersioni idest syl-

logismo conuersiuo: sed differt tamen: quoniam quæritur facto syllogismo & sumptis utrisq; propositionibus.

Deducitur ad impossibile non syllogizato quod positū est prius: sed manifesto quoniam uerū.

Vniuersalis predicatiua per īpossibile in media & in tertia figura monstratur: in prima autem non monstratur: aliæ uero omnes propositiones monstrantur.

Ex.xiiii.capitulo.

Differt quæ ad impossibile est demonstratio ab ostensiua: in eo quod ponat q̄ uult interimere: deducens ad indubitabile falsum: ostensiua autem incipit a concessis propositionibus ueris.

Omne quod ostensiue concluditur: per impossibile monstratur: & quod per impossibile: ostensiue: per eosdem terminos.

Ex.xv.capitulo.

Dico oppositas esse propositiones secūdum locutionem quatuor: ut omni nulli: & omni non omni: & alicui nulli: & alicui non alicui inesse: secundum ueritatem autem tres: nam alicui & non alicui secundum locutionem opponuntur solum.

Harum uniuersales dico contrarias ut omni: & nulli inesse: alias uero oppositas.

In prima figura non est ex oppositis syllogismus: nec affirmatiuus: quoniā oportet affirmatiuas esse propositiones oppositæ autem affirmatio & negatio: nec negatiuus: quoniam oppositæ idem de eodem affirmant & denegant: in prima autem medium non dicitur de utrisq;: sed de alio aliud quidem negatur: idem autem de alio prædicatur: hæc autē non opponuntur.

In media figura: & ex oppositis & ex contrariis cōtingit fieri syllogismū: quoniam medium quidem de altero affirmatiue: ab altero autem negatiue dicitur. quia contingit per opposita concludi. non tamē semper nec omnino sed si sic se habeāt: quæ sunt sub medio: ut uel eadem sint: uel totum ad partem ut scilicet in uniuersalibus: aliter impossibile erit

In tertia figura affirmatiuus syllogismus nullo modo erit ex oppositis propositionibus sicut nec in prima figura negatiuus erit: uniuersalibus & non uniuersalibus terminis existentibus.

Ex xvii.capitulo.

Petere principium ut in genere accidit multipliciter: uidelicet si omnino non syllogizet: & si per ignotiora: aut similiter ignota. & si per posteriora quod prius est: horum tamen nullum est petere. scilicet proprie quod ex principio est: sed non demonstrare propositum.

Quando quod non per se notum est: per se aliquis conatur ostendere: tūc petit quod ex principio: & tūc est sic facere ut statim probet propositū.

Contingit transferentes in alia quæ nata sunt per illud scilicet quod ostē dendum est ostendi:per hoc demonstrare quod ex principio.
Est in principio petere in demonstrationibus quæ secūdum ueritatem sic se habent:in dialecticis autem quæ secundum opinionem:ut uidelicet palam sit quod idem sint : aut quoniam conuertuntur : aut inest alte/rum alteri.

Ex.xviii.capitulo.

Non propter hoc accidere falsum idest summere non causam ut causam est quando sic se habet ad impossibile illatum quæ ex principio est hy/pothesis:ut & cum sit & non sit hic nihil minus accidit impossibile.
In ostensiuis syllogismis non est propter hoc accidere falsum:sed solum in his quæ sunt ad impossibile.
Non propter hoc accidere falsum est quando sic se habet ad impossibile: illatum quæ ex principio est hypothesis:ut & cum sit:& cum nō sit: hic nihil minus accidit impossibile.

Ex.xviiii.capitulo.

Falsa oratio idest conclusio fit propter primum falsum.
Vt falsum non syllogizetur obseruandum scilicet a respondente quādo sine conclusionibus interrogat scilicet arguens orationē:ne detur bis idem in propositionibus.
Oportet custodire conantes temptare : latere respondētes:hoc autem erit primum si conclusiones non syllogizent prius:sed sumptis necessari/is non manifeste sint:secundo si non propinqua interroget: sed q̄ ma/xime longe media.

Ex.xx.capitulo.

Nullum sensibilium cum extra sensum sit scimus:nec si scientēs fuerimus nisi in uniuersali:& ut in eo quod habet propriam disciplinam:sed nō ut in eo quod agit.
Scire dicitur tripliciter:aut ut in uniuersali:aut ut ꝓpria: aut ut agere idest in actu quare & decipi dicitur totidem modis.
Nihil prohibet & scire & deceptum esse circa idem:uerum nō eodem mo do. Et ut dicit uocatur hoc fallatia contrariæ opinionis.

Ex.xxi.capitulo.

Quando conuertuntur extremitates:necesse est & mediū ad utranq; con/uerti.
Si duo termini cōuertantur ut genitum & corruptibile:& alii duo simili/ter ut ingenitum & corruptibile:tunc si omni quidem necesse est inesse genitum aut corruptibile:& non ambo simul sic & ingenitum & incor ruptibile se habebunt ut omni alterum insit:& non simul ambo.
Quando unum medium puta.A.inest uniuersaliter duobus scilicet.B.&. C.&.A.de nullo subiecto alio predicatur:inest autem.&.B.omni.C.ne

cesse est. A.etiam conuerti.
Quando duo termini puta. A.&.B.uniuersaliter uni tertio insunt scilicet toti.C.conuertitur aut.C.B.necesse est.a.omni.b.inesse.
Ex.xxii.capitulo.
Si duo fuerint opposita scilicet. A.B.&.A.magis eligēdum q̄.B.& fuerint duo alia opposita similiter.f.d.&.c.si magis eligenda sunt.a.c.simul q̄ b.d.&.a.magis eligendum erit q̄.d.
Ex.xxiii.capitulo
Diffi. Inductio & ex inductione syllogismus est per alterā scilicet minorē extremitatem alteram idest maiorem de medio syllogizare.
Inductio fit per omnia singularia.
Quodam modo opponitur inductio syllogismo:nam hic quidē per medium extremum inesse tertio ostendit:illa autem per tertium extremū medio.
Natura prior & euidentior syllogismus per medium:nobis autem manifestior qui per inductionem.
Ex.xxiiii.capitulo.
Diffi. Exemplum est quando medio extremum inesse ostenditur per id quod est simile tertio : oportet enim medium tertio & primum simili euidentius inesse.
Exemplum neq; est ut pars ad totum:neq; ut totum ad partem:sed ut pars ad partem quoniam ambo quidem insunt sub eodem:euidens autem alterum.
Exemplum differt ab inductione.quoniam hæc quidem ex omnibus indiuiduis extremū ostendebat inesse medio:& ad extremū non copulabat syllogismum:hoc autem & copulat:& non ex omnibus ostendit.
Ex.xxv.capitulo.
Diffi. Deductio est quando medio primum palam est inesse:postremo autem medium quidem dubium:similiter autem credibile:aut magis cōclusione.
Deductio etiam fit si pautiora sint media postremo & medio.
Ex.xxvi.capitulo.
Diffi. Instantia est propositio propositioni contraria.
Differt instantia a propositione : quoniam instantiam contingit esse in parte:propositionem autem non contingit:aut non in uniuersalibus syllogismis.
Fertur instantia duobus modis:quoniam aut uniuersalis aut particularis omnis instantia: & fertur per duas figuras : quoniam opposite feruntur propositiones:opposita autem in prima & in tertia figura concluduntur solum.
Ex.xxvii.capitulo.

Icon & signum non est idem.

Diffi. Icon est propositio probabilis:qđ enim ex pluribus sciunt sic factū: uel nō factū aut esse aut nō esse:hoc ē icon. εἰκων icon græce imago latine:& transumitur ad significādum propositionem ueram ut in pluribus propter similitudinē q̄ habet cum imagine:nā sicut in imagine nō uidetur res cuius est imago in propria natura:ita neq; conclusio enthymematis in propositione probabili:quia non probatur clare & manifeste:sed tantum superficialiter uidetur:sicut ueritas huius conclusionis: mulier peperit nō uidetur clare in hac propositione mulier est pallida: quia esse pallidum non est signum conuertibile cum peperisse.

Diffi. Signum est propositio demonstratiua:uel necessaria uel probabilis nam quo existente uel quo facto prius uel posterius in futuro est res:signum est uel fuisse uel esse:uel quoniam erit.

Diffi. Enthymema est syllogismus ex icotibus & signis.

Accipitur signum dupliciter:& horum primum prodigum idest propositio necessaria dicendum:secundo quæ ex extremitatibus uidelicet propositio siue necessaria: siue probabilis signa dicenda.

Si sit enthymema in prima figura insolubile est si uerum sit : uniuersale enim est:si per postremam solubile:& si uera sit conclusio eo q̄ non est uniuersale:si per mediam figuram semper & omnino solubilis.

Ex.xxviii.capitulo.

Naturas idest naturales passiones rerum cognoscere possibile est si quis concedat simul transmutare animam : & corpus quæcunq; naturales sunt passiones.

Vnius passionis unum signum est.

Incipiunt propositiones ex primo capitulo primi libri Topicorum Aristotelis.

Ropositum negotii est methodum inuenire:de qua poterimus syllogizare de omni problemate ex probabilibus.

Diffi Syllogismus est oratio in qua positis quibusdam aliquid aliud positis ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt.

Diffi Demonstratio est quando ex ueris & primis syllogismis erit:aut ex talibus quæ per aliqua prima & uera eius que circa ipsa est cognitionis principium sumpserunt.

Diffi. Dialecticus syllogismus est qui ex probabilibus est syllogizatus.

Sunt uera & prima quæ non per alia:sed per seipsa fidem habent.

Non oportet in disciplinabilibus principiis inquirere propter quid : sed unumquodq; principiorum ipsum sibi esse fidem.

Probabilia sunt quæ uidentur omnibus:aut pluribus:aut sapientibus : & his uel omnibus uel pluribus uel maxime notis.

Diff. Litigiosus syllogismus est qui ex his q uæ uidentur probabilia:non

sunt autem:syllogizat:& qui ex probabilibus aut ex his quæ uidentur probabilia est apparens.

Non omne quod uidetur probabile:etiam est probabile:syllogismus falsigraphus est qui neq; ex primis & ueris:neq; ex probabilibus sed ex cōuenientibus idest propriis disciplinæ syllogizat.

Capi.ii. Vtile est hæc negocium. idest dialectica. ad tria : ad exercitationes:ad obuiationes:ad secundum philosophiam disciplinas.

Vtile est ad exercitationes:quoniam methodum habentes facile de proposito argumentari poterimus.

Vtile est ad obuiationem eo quod anumerantes multorū opinionēs non ex extraneis:sed ex propriis doctrinis sermocinabimur:ad eos transmutantes quicquid non bene uidetur nobis dicere:ad secundum aūt philosophiam disciplinas : quoniam potentes ad utraq;. idest ad utranq; partem contradictionis. dubitare:facile in singulis speculabimur uerum & falsum.

Vtilis est dialectica ad principia eorum quæ sunt circa unamquamq; disciplinam:cum enim sit inquisitiua :ad omnium methodorum principia uiam habet.

Sicut rhetor non omnino.idest semper. persuadebit: neq; medicus non omnino,idest semper. sanabit:sic dialecticus non omnino faciet opinionem:sed si ex contingentibus.idest requisitis ad scientiam. nihil omiserit:eum dicemus habere disciplinam.

Capi.iii. Omnis propositio & omne problema:aut proprium:aut genus: aut accidens indicat.

Differentia cum sit generalis:cum genere ordinanda est. tanq̄. s. idem prædicatum cum genere.

Proprium hoc quidem quid est esse significat: idest diffinitionem. illud uero non:sed accidens proprium.

Vnumquodq; horum prædicatorum per se dictum propositio uel problema non est:sed ab his propositiones & problemata fiunt.

Differunt problema & propositio hoc modo:si enim dicas: putasne animal genus est hominis:propositio est si autē utrum animal genus hominis est uel non:problema est.

Aequalia numero problemata & propositiones sunt:namq; ab omni propositione problema facies transsumpto modo.

Capi.iiii.Diffi. Terminus. idest diffinitio. est oratio q̄d est esse significās.

Circa diffinitionem utrum idem & diuersum plurima sit attritio:

Sufficiens non est ad construendum diffinitionem ostendere idem esse: tamen ad destruendum sufficiens est ostendere quoniam non idem. scilicet cum diffinito.

Diffi. Proprium est quod nō indicat quod quid erat esse:soli autem inest:

& conuersim prædicatur de re.

Nemo proprium dicit quod contingit alii inesse:nec si forte per aliquod tempus soli inest si autem forsitan dicatur aliquid talium propriũ:non simpliciter:sed quando:uel ad aliquid dicetur. ut scilicet esse a dextris eit proprium homini quando est:& bipes per respectum ad æquum

Diffi. Genus est quod de pluribus differẽtibus spetie in eo quod quid est prædicatur.

In eo quod quid est prædicari talia dicuntur:quæcunq; conuenit reddere eum qui interrogatus est quid est quod propositum est.

Diffi. Accidens est quod neq; diffinitio neq; proprium:neq; genus est:inest autem rei.

Diffi. Accidens est quod contingit inesse cuilibet uni & eidem : & non inesse.

Est accidentis diffinitio secunda melior. quia scilicet in ea nõ oportet scire quid sit diffinitio quid proprium & cætera prædicabilia.quod oportet in prima.

Nihil prohibet accidens:& quando:& ad aliquid fieri proprium: simpliciter autem proprium non erit.

Capi.v. Idem tripliciter diuiditur:aut enim numero:aut spetie:aut genere.

Idem numero sunt quorum nomĩa plura:res autẽ una:ut tunica & uestis.

Spetie eadem sunt quæ cum sint plura : in differentia tamen secundum spetiem sunt idem.

Genere eadem sunt quæcunq; sub eodem genere sunt.

Ab eodem fonte aqua nullo modo differt. scilicet spetie ab alia:q̃ q̃ ualidior est similitudo. scilicet ipsius q̃ alterius fontis. quia non separamus ab his quæ secundum ũnam spetiem quolibet modo dicuntur.

Maxime & indubitanter quod unum est numero idem ab omnibus dici uidetur.

Idem numero solet assignari multipliciter:proprie autem & primo:quãdo nomine. scilicet uestis & indumentum: & diffinitione. ut scilicet animal gressibile:bipes homini. assignatum idem fuerit secundo quando proprio. ut sursum ferri igni. tertio uero quando accidente. ut sedens socrati.

Capi.vi. Necesse est omne quod prædicatur de aliquo:aut conuersim prædicari de re : aut non si conuersim diffinitio uel proprium erit si non conuersim : aut est ex his quæ in diffinitione ponuntur : genus aut differentia erit : si non ex his quæ in diffinitione ponuntur accidens erit.

Diffinitio ex genere & differentiis est.

Capi.vii. Genera predicamentorum sunt numero decem:quid est:quale est : quantum est:ad aliquid:ubi:quando:sitũ esse:habere:facere:pati

Semper accidens & genus & proprium:& diffinitio:in unoquoq; horum prædicamentorum erit.

Vnumquodq; positorum in predicamento siue idem de eodem dicatur: siue genus de hoc eodem:quid est significat:quando autem de alio posito scilicet in alio prædicamento. non quid est significat:sed quãtum: uel quale:uel aliquod aliorum prædicamentorum.

Capi.viii. Nullus proponet qui mentem habeat: quod nulli uidetur: nec proponet quod omnibus manifestum uel pluribus:nam hæc quidem non habent dubitationem:illa autem nemo ponet.

Diffi. Propositio dialectica est interrogatio probabilis aut omnibus aut pluribus aut sapientibus:& his uel omnibus uel pluribus uel maxime notis non extranea.

Quæcunq; sunt opiniones secundum artes:dialectice propositiones sunt:

Diffi. Problema dialecticum est speculatio contendens. idest simul tendens. uel ad electionem uel ad fugam. quod dicitur propter problemata moralia. uel ad ueritatem & scientiam. propter naturalia. aut ut adminiculans propter logicalia: aut aliquid ad huiusmodi propter aliqua minus participalia.

Quædam problematum utilia sunt ad eligendum uel fugiẽdum: ut moralia. quædam ad sciendum tantum. ut physicalia. quædam uero ipsa quidem per se ad neutrum horum. scilicet sunt utilia. adminiculatiua autem sunt ad aliqua talium. ut logicalia.

Plurima propter seipsa nõ uolumus scire:sed ut ꝑpter hæc aliquid aliud cognoscamus.

Sunt quædam problemata quæ dubitationẽ habent utrum sic se habeant uel nõ:eo ꝙ in utrisq; sint rationes uerisimiles:& de quibus cũ sint magna:difficile est unũ quare assignare:ut utrũ mũdus sit æternus uel nõ.

Capi.viiii.Diffi. Positio est opinio extranea alicuius notorum secundum philosophiam. idest alicuius philosophorum. ut quoniam omnia moriantur secundum heraclitum.

Quolibet contraria opinionibus sapientis proferente: sollicitum esse stultum est.

Est omnis positio problema:non autem omne problema positio.

Non oportet omne problema nec omnem positionẽ cõsiderare:sed quãdo dubitabit aliquis ratione indigentium:& non pœna sensuue.

Qui dubitant utrum oporteat deos uenerari: & parẽtes honorare uel nõ: pœna indigeant:qui uero utrum nix sit alba uel non:sensit.

Capi.x. Inductio uerisimilior & planior & secũdũ sensum notior & pluribus cõmunior:syllogismus aũt uiolẽtior:uel ad cõtradicẽdũ efficatior

Capi.xi. Instrumẽta per quæ abũdemus syllogismis sũt quatuor unũ propositiones sumere:secundũ quotiẽs unumqđq; dicitur posse diuidere.

tertium differentias inuenire:quartum uerisimilitudinis consideratio.
Aliæ sũt æthicæ propositiones:aliæ physicæ:aliæ logicæ:similiter & problemata.
Capi.xiii.Eorum quæ sunt idem spetie idem est sensus.
Si huic quidem aliquid contrarium est:illi autem nihil:ut ei quod est secũdum animam amare odire contrarium est:ei autem quod est secundũ corporalem actum.nihil multipliciter dicetur amare & æquiuocũ erit.
Si unum oppositorum multipliciter dicitur:& reliquum multipliciter dicetur. & hoc probat in omnibus oppositis.
Quando aduerbium multipliciter dictum fuerit:& casus multipliciter dicetur:& si casus & ipsum:ut si iuste multipliciter & iustũ multipliciter.
Nullum æquiuocum comparabile:uniuocum autem omne comparabile aut enim similiter dicetur:aut magis alterum altero.
Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt speties & differentie.
Capi.xiiii.Si quid his quæ sũnt in eodem genere est idem:in eo. scilicet genere:sũnt similia.
Vtile est scire quotiens dicitur:ad non paralogizari & paralogizare.
Omnino uerendum est dialecticis ad nomen disputare:nisi quis aliter nõ possit de proposito disputare.
Capi.xxv.Similitudinis speculatio utilis est & ad inductiuas ratiocinationes & ad syllogismos ex hypothesi:& ad diffinitionum assignationẽ.
Non facile est inducere ignorantibus similia.
Quemadmodum in uno similium se habet sic & in reliquis.

Ex capitulo primo secundi libri Topicorum.

Roblematum alia quidem sũt uniuersalia alia particularia alia constructiua:alia destructiua.
Capi.ii.Est difficile conuerti quæ ab accidente conuenientem denominationem:a diffinitione autem & proprio & a genere necessarium est conuerti denominationem.nam si alicui animal inest: id animal est:non autem si albedo inest id album est:nihil enim prohibet secundum quid inesse in accidentibus:
In problematibus duo sunt peccata:uel in eo ꝙ mentiuntur dum qđ non inest alicui inesse dicunt:uel in eo quod positam nominationem transgrediuntur dum nominibus extraneis res appellant.
Capi.iii.A nullo genere denominatiue predicatio de spetie dicitur. ut scilicet si dicamus albedinem colorari. sed omnia uniuoce de spetiebus genera dicuntur.
Capi.iiii.Locus a partibus in quantitate ad suum totum si in omnibus uideatur diuisionẽ proferentibus. idest si enumerentur omnia particularia eius sygillatim uel si in pluribus concedẽdum. idest si plura ex qui

bus probabiliter potest inferri totum enumerentur. uel uniuersaliter idest simul. ponere:aut instantiam ferre in aliquo non sic. scilicet arguendo cum dictione exceptiua.

Via magis est in paucioribus & consideratio.

Capi.v. Locus a diffinitiõe ad diffinitũ ualet & affirmatiue & destructiue

Nominationibus res nuncupandum ut plures.quæ autem rerum sunt huiusmodi uel non huiusmodi iam non attendendum ut plures:ut sanatiuum quidem perfectiuũ sanitatis:utrum aut. scilicet a parte rei. sanatiuum perfectiuum sit sanitatis uel non:non iam ut plures aiunt dicendum sed ut medici.

Oportet nos transferre ad euidentius nomen:euidentiori eni facto quod dictum est:facilius argumentabilis est propositio.

Capi.viiii. Locus a genere ad speciẽ ualet destructiue:nõ autẽ cõstructiue.

Locus a spetie ad genus ualet cõstructiue:non autem destructiue.

Quæcunq; generi non insunt nec spetiei : quæcunq; uero spetiei non insunt:non necesse est generi non inesse.

Capi.x. Necessarium est de quibus genus prædicatur:& spetierum aliquã prædicari.uel quæcunq; habẽt genus uel denominatiue a genere dicũtur:& spetierum aliquã necesse est habere:uel denominatiue ab aliqua spetierum dici.

Capi.xii. Locus ab antecedente ad consequens ualet cõstructiue: & locus a consequente destructiue.

Capi.xiii. Scire dicimus presentia & futura:reminisci autem non contingit aliud q̃ preteritum.

Capi.xiiii. Sophisticus modus est ducere respondentem ad tale ad quod idonei sumus argumentorum: hoc autem quandoq; est necessarium: ut cum negante eo qui respondet aliquid utilium ad positionem:arguens ad hoc ratiocinationes facit:quandoq; apparens necessariũ:ut quãdo quidem quod negatur utile uidetur positioni:non est autem:quandoq; uero neq; apparens neq; necessarium:sed ut redarguere accidit respõdenti huncq; postremum nodorum oportet cauere:omnino enim semotus & extraneus uidetur a dialectica.

Oportet respondentem non discolum esse:sed ponere quæ utilia sunt ad positionem.

Capi.xv. Quolibet uno consequentium interempto:interimitur quod in principio est dictum.

Capi.xvi Quibus substantiis necesse est alterum oppositorum tantum inesse ut homini ægritudinem aut sanitatem:ostendentes quoniam alterum inest:uel quoniam non est:reliquum ostendentes erimus.

Capi.xvii Est argumentari transferentem nomen in orationes uelut magis congruum assumere q̃ ut positum est nomen:ut æquanimum: non

modestum:ut positum est:sed æquam animam habentem.
Xenocrates dixit bene fortunatum esse qui animam habet studiosam:hãc enim uniuscuiusq; esse fortunam.
Capi.xviii. Rerum aliæ sunt ex necessitate:aliæ ut in pluribus:aliæ autem ad utrumlibet.
Si quod ex necessitate est in pluribus ponatur:manifestum est q̃ peccauit: similiter si quod in pluribus in paucioribus ponatur:& quod ad utrum libet ex necessitate uel ut in pluribus.
Sunt ut in pluribus praui homines:boni autem ut in paucioribus.
Si quis idem sibi accidens esse posuit ut alterum eo q̃ alterum sit nomen peccauit.
Capi. Eidem contraria sunt plura., non tamen eodem modo : sed unũ ex parte prædicati:aliud ex parte subiecti.ut ei qđ est amicis benefacere id quod est inimicis benefacere:& id quod est amicis male:cõtrariũ est.
In unaquaq; coniugatione cõtratiorum unum eorũ est eligendũ:& aliud spernendum:& unum boni moris:& unum boni moris:& aliud praui.
Capi.xxi. Impossibile est contraria eidem simul inesse.
Mouentibus nobis necesse & que in nobis sunt omnia moueri.
Idem contrariorum est susceptibile.
Aduerte pro intellectu consequentium regularium q̃ duplex inuenitur consequentia:unam ipso:alia in contrario:& quælibet est duplex.quædam terminorum:alia propositionum consequentia in ipso propositionum est quando eodem ordine seruato antecedens infert cõsequẽs & oppositum antecedentis infert oppositum consequentis.Consequẽtia in ipso terminorum est quando in antecedente aliquod prædicatũ dicitur de subiecto:& in consequente oppositum prædicati dicitur de opposito subiecti:consequentia in contrario propositionum est quando antecedens infert consequens:& ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis.Consequentia in contrario terminorum est quando aliquod prædicatum dicitur de subiecto in antecedente:& oppositum de subiecti dicitur de opposito prædicati in consequente:& dicitur cõsequentia in ipso quia seruatur idem situs & idem ordo in antecedente & cõsequente. dicitur uero in contrario propter euersum sitũ antecedentis & consequentis:ista possunt colligi ex textu.
Capi.xxii. Consequentia in contrario & interimenti & construenti ualet in contradictoriis terminis & propositionibus:non autem in ipso. nisi ratione materiæ:ut in terminis conuertibilibus.
In contrariis ualet cõsequentia in contrario sed raro:nisi si contrarium cõtratiũ sequitur. . Et hoc est gratia materiæ:quia scilicet habent modũ totius integralis & partis eius unde bene sequitur:euexia idest bona habitudo est sanitas : ergo ægritudo est cachexia idest mala habitudo.

In contrariis ualet consequentia in ipso: quatuor scilicet conditionibus seruatis quas innuit: prima ꝙ ponatur constantia subiecti consequētis: secunda ꝙ arguatur in prædicatis per se & in abstracto tertia ꝙ extrema unius contrarietatis non contineantur sub eodem cum membro alterius contrarietatis quarta ꝙ in utraq; sit idem modus oppositionis.

Non est in priuationibus in contrario sed in ipso consequentiam necessarium semper fieri.

Consequentia in ipso ualet in priuatiue oppositis: talibus conditionibus seruatis. prima ꝙ ponatur constantia subiecti cōsequentis secūda ꝙ arguatur in prædicationibus per se tertia ꝙ priuatio superioris habitus restringatur per habitum inferioris priuationis. Ideo non sequitur uidens est sentiens ergo cæcus est insensibilis: sed bene sequitur igitur cæcus est insensibilis sensu uisus similiter ualet consequentia in ipso propositionum in priuatiuis ultima conditione seruata.

In his quæ sunt ad aliquid ualet consequentia in ipso; tribus scilicet primis conditionibus seruatis quæ dictæ sunt in consequentia contrariorum & quarta ꝙ arguatur in relatiuis secundum rem: ut ex textu colligitur.

Capi. xxiii. Coniugata dicuntur secundum eandē coniugationem omnia: ut iustitia iustum iuste.

Casus sunt ut iuste a iustitia: & fortiter a fortitudine.

Vno ostenso prædicato de quolibet eorum quæ secundum eandem coniugationem dicuntur: & de reliquis ostensum est: ut si iustitia laudabilium est & iustus & iustum & iuste laudabilium.

Capi. xxiiii. In generationibus & corruptionibus & efficientibus & corrūpentibus: & construenti & interimenti ualet locus: ut quorum generationes sunt bonæ: & ipsa sunt bona: & quorum malæ mala.

In corruptionibus ualet ecōtrario: si enim corruptiones bonæ ipsa mala sunt: si malæ: bona similiter in efficientibus & corrumpentibus: quorū enī effectiua bona: & ipsa bona: & quorū corruptiua bona & ipsa mala.

Contingit plura scire: intelligere autem non.

Capi. xxvi. In similibus si similiter se habent: ualet locus: nam si in aliquo similium se habet & in aliis.

Ca. xxvii. Sūt eius qđ ē magis loci quatuor unus ē si magis seqtur magis: ut si uoluptas bonū & magis uoluptas magis bonū. Et ualet ut dicitur in textu duabus conditionibus positis: prima ꝙ sit in his quæ suscipiūt magis & minus secunda ꝙ in prædicationibus per se & in abstracto.

Secūdus locus uno de duobus dicto: si cui magis uidetur inesse non inest: nec cui quod minus: & si cui qđ minus uidetur inesse inest: & cui magis

Tertius locus: duobus de uno dictis: Si quod magis uidetur inesse non inest: nec quod minus: Si uero quod minus uidetur inesse inest:

quod magis.

Quartus locus duobus de duobus dictis si quod alteri magis uidetur in/esse non inest:neq; quod reliquum reliquo:aut si quod minus uidetur alteri inesse inest:& reliquum reliquo.

Eius quod est similiter sunt loci tres:primis quando unum duobus similiter inest:aut uidetur inesse:si alteri non inest neq; alteri:si alteri autem inest & reliquo.

Secundus locus si duo eidem similiter insunt si alterum non insit nec reliquum:si autem alterum:& reliquum.

Tertius locus si duo duobus similiter insunt: si alterum alteri non inest: neq; reliquum reliquo:si autẽ inest alterum alteri & reliquum reliquo.

Capi.xxviii. Locus ex appositiõe ualet: nam si alterum alterum appositũ facit bonum uel album quod nõ fuit prius bonum uel album quod appositum est erit bonum uel album.

Secundus locus si hoc quod erat appositum magis facit tale quale erat & ipsum erat huiusmodi.

Vt dicitur in textu iste locus secundus tenet in iis quæ suscipiunt magis & minus:& non tenet destructiue:primus uero locus requirit tres conditiones:prima est ꝙ oppositum sit susceptiuum denominationis: si/cut illud cui opponitur:unde non sequitur albedo facit album ideo ipsa est alba:secunda ꝙ arguatur ab effectu ad causam totalem & sufficientem:unde non sequitur calidum facit tepidum:ergo est tepidum tertia ꝙ arguatur in causis per se & uniuocis:unde nõ sequitur uinum nõ facit ebrium:ergo est ebrium.

Capi.xxviii Si aliquid magis & minus dicitur. idest prædicatur. & simpliciter inest. idest prædicatur & locus non ualet scilicet aperte in modo ad destruendum.

Quod de aliquo secundũ quid. idest secundum aliquã partem intelligibilem: & quando. idest secundum tempus. & ubi. idest secundum locũ. dicitur. idest prædicatur. & simpliciter dicitur. idest prædicatur:& locus iste dicitur secundum quid ad simpliciter.

Quod simpliciter est impossibile neq; secundum quid neq; quando neq; ubi contingit.

Simpliciter est quod nullo addito dicis.

Ex capitulo primo tertii libri Topicorum.

Vod diuturnius & certius magis eligendum est:eo ꝙ minus huiusmodi.

Magis eligendum est quod eligit prudẽs uel bonus uir:uel lex recta:uel studiosi circa singula dicti in eo ꝙ tales sũt:uel in unoquoq; genere scientes uel quæcunq; plures uel omnes.

Omnia bonum appetunt.

Magis eligendum:& simpliciter melius est quod secundum meliorem disciplinam.alicui autem secundum propriam:

Magis eligendum quod in genere. scilicet moris. est. scilicet per se eo qđ non est in genere. scilicet per se ut iustitia iusto:nam hoc quidem in genere bonum:illud autem non:& hoc quidem bonum.illud autem nõ: nihil enim dicitur genus quod non est in genere:ut albus homo non est color.

Magis eligendum quod propter se eligendum eo quod propter aliud: & quod per se eo quod per accidens.

Amicos iustos esse per se eligimus:& si nihil nobis debeat fieri:& si in India sint:inimicos autem propter alterum.ut nihil nos noceant.

Capi.ii. Causa boni per se magis est eligenda ea quæ est per accidens ut uirtus q̃ fortuna.

Quod per se est causa mali magis fugiendum eo quod est per accidens:ut uitium q̃ casus.

Quod per se bonum:eo quod alicui bonum est magis eligendum : ut sanum fieri q̃ secari:& quod natura bonum est eo quod non natura:ut iustitia iusto:hoc enim natura:illud autem acquisitum.

Quod meliori & honorabiliori inest magis eligendum :ut quod deo q̃ homini:& animæ q̃ corpori.

Quod melioris proprium est melius est q̃ quod peioris ut quod dei q̃ qđ hominis.

Quod in melioribus uel in prioribus uel in honorabilioribus est:melius est:ut sanitas robore & decore:nam hæc quidem in humidis & siccis ex quibus prius constitutum est animal:illa uero in posterioribus:nam robur in neruis & ossibus:decor autem membrorum quædam conmensuratio uidetur esse.

Finis his quæ sunt ad finem magis eligendum uidetur esse.

Quod ad uitæ finem contendit magis appetibilius est q̃ quod ad aliquid aliud:ut quod ad beatitudinem contendit & possibile impossibili.

Duobus effectiuis existentibus:cuius finis melior:ipsum melius est.

Quando plus finis superat finem q̃ ille. scilicet finis superaturus. proprium effectiuum:quod est ex effectiuo melius est fine : ut beatitudo plus superat sanitatem q̃ sanitas sanatiuum:quia effectiuũ beatitudinis melius sanitate:nam quantum beatitudo superat sanitatem : tantum effectiuum beatitudinis sanatiuum.

Quod melius est per se & honorabilius & laudabilius magis eligendum q̃ quod propter aliud ut amicitia diuitiis:nullus enim honorat diuitias propter se sed propter aliud:amicitiam uero propter se:& si nihil nobis debeat ab ea aliud esse.

Capi.iii. Quando duo aliqua fuerint ualde sibimetipsis similia:& non po

terimus præeminentiam aliquam alterius ad alterum conspicere:uidẽ dum ex his quæ sequuntur:nam cui consequens est magis bonum:hoc magis eligendum:si autem consequentia mala:cui consequens est minus malum magis eligendum.

Si ad unum duo secundũ prius & posterius sequntur melius est plærunq; quod posterius sequitur:ut discere quidem prius ignorare: scire autem posterius sequitur.

Plura bona pauciotibus sunt eligenda:nisi sint propter alterum.

Quæ cum uoluptate possidentur magis sunt eligenda q̃ quæ sine uoluptate:& quæ sine tristicia q̃ que cum tristitia.

Non bona bonis nihil prohibet esse magis eligenda:ut beatitudo & aliud aliquid quod nõ est bonum. scilicet parua tristitia quæ scilicet neq; est bona neq; mala. iustitia & fortitudine. beatitudo eni & praua tristi simul nõ sunt bona.

Vnumquodq; in quo tempore magis ualet hoc etiam magis eligendum ut prudentia in senectute magis q̃ in iuuentute:magis enim in senectute ualet:fortitudo antem econtrario

Nemo iuuenes eligit duces eo quod non constat ipsos esse prudentes.

In iuuene magis necessaria secundum fortitudinem operatio:similiter & temperantia:magis enim iuuenes q̃ senes a concupiscentiis molestantur.

Quod omni tempore uel in pluribus utilius magis eligendum:ut iustitia & temperantia fortitudine nã hæc semper:illa aũt aliquando utilis.

Quo habito altero non indigeremus magis eligendum:q̃ quo habito altero indigeremus:ut iustitia fortitudine.

Si omnes essent iusti nihil utilis esset fortitudo:si uero omnes essent fortes utilis esset iustitia.

Quorum corruptiones & abiectiones & contraria magis fugienda : ipsa magis eligenda in generationibus autem & assumptionibus est econtrario.

Capi.iiii.Quod proximum & similius bono melius & magis eligendũ.

In duobus si hoc quidem meliori illud autem peiori sit simile erit melius quod meliori simile:si tamen sit similius in bonis & non in ridiculosioribus:ut simia homini q̃ equus.

Quod nobilius est eo quod minus tale:& quod magis difficilius eo qđ minus:magis eligendum.

Amamus magis quod difficile habemus q̃ quod est facile sumere.

Quod magis proprium eo quod communius:& quod magis in communius & quod nulla difficultas sequitur q̃ quod sequitur magis eligẽdũ

Notandum q; hæc consideratio non est cõtra illud primi æthicorum bonum quanto communius tanto diuinius:nam ista consideratio debet

intelligi de bono communi circa quod usus unius impedit usum alterius:sicut si esset æquus communis in aliqua ciuitate: sed illud primi æthicorum intelligitur de bono communi quod potest possideri simul.sicut est pax regni:& tale bonum est magis eligendum quam bonum proprium quod ab uno solo possidetur. si hoc. scilicet simpliciter dictum. illo. scilicet simpliciter dicto. melius & optimum eorum quod in hoc. scilicet genere. melius est eo quod in altero: scilicet est genere optimum:& si optimum optimo melius:& simpliciter hoc illo melius. Ex hoc loco colligitur quod communiter dicitur:sicut se habet simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis & maximum ad maximum.

Quæ amicos magis participare:q̄ quæ non:& ad amicos magis agere uolumus q̄ quæ ad quemlibet:hæc magis eligenda.

Quæ ex circunstantia sunt necessariis sunt meliora: aliquando autem magis eligenda:melius est enim bene uiuere quod est ex circunstãtia quã uiuere quod est necessarium.

Aliquando quæ sunt meliora non magis eligenda ut philosophari melius quam ditari:sed non magis eligendum indigenti necessariis.

Posse quod non est ab alio magis eligendum quam quod est ab alio.

Si hoc sine illo eligendum:illud autem sine hoc non : magis eligendum primum:ut potestas. scilicet ciuilis. sine prudentia non eligenda: prudentia sine potestate eligenda.

Capi.v. Duorum si alterum negamus:ut reliquum uideatur nobis inesse illius eligendum est magis quod uolumus uideri nobis inesse:ut studere negamus ut ingeniosi uideamur.

Cuius absentia minus increpanda grauiter ferentibus:& cuius absentia magis increpanda non grauiter ferentibus:hoc magis eligendum.

Si hoc facit bonum illud cui adest : illud autem non facit : magis eligendum quod facit:& si utrunq; facit:quod magis facit : aut quod melius & principalius.

Eorum quæ sunt sub eadem spetie:quod habet propriam uirtutem magis eligendum quam quod non habet:utrisq; autem habentibus quod magis habet.

Capi.vi. Cuius superabundantia magis eligenda:ipsum magis eligendũ ut amicitia pecunia.

Cuius magis eligit quis se causam esse quã cuius alterum: scilicet eligat esse causam. magis eligendum:ut amicos pecuniis magis eligimus:

Quod appositum toto totum magis eligẽdum facit id magis eligendũ: hunc locũ ut dicit textus protẽdere non debemus ad ea ĩ quibus altero appositorũ utitur cõmune utriq;:uel alterũ quolibet modo ei cõparatur nam serra & falce utitur ars fabricatoria: & serra falci consotiata magis

eligenda:non tamen simpliciter falcem magis eligimus.
Quo ablato ab aliquo quod restat est minus bonum: illud magis eligendum erit quod ablatum reliquum magis facit.
Capi.vii Quod propter se eligitur magis eligendum: q̃ quod propter gloriam:ut sanitas decore.
Diffinitio eius quod est ad gloriam hæc est: quod nullo consciente non festinat inesse.
De duobus quod propter se magis est honorandum:hoc etiam melius & magis eligendum.
Quod ad omnia uel plura est utile:est magis eligẽdum eo quod nõ sic sit.
Quod propter melius est magis eligendum: ut quod propter uirtutes q̃ quod propter delectationem.
Magis fugiendum est quod impedit uirtutes:ut ægritudo fœditate:nam uoluptatis & eius quod est studiosum esse:prohibentior est ægritudo.
Capi.viii. Quod naturaliter est bonum:palam quoniam est eligendum.
Ex hypothesi est probare:si uni inest & omni inesse:uel nõ inesse:ut si anima unius hominis est immortalis: & alias immortales: si autem hæc non:nec alias.
Capi.viiii. Quod natura tale:magis est tale q̃ quod non natura tale:si hoc quidem facit tale cuicunq; inest illud autem non:magis erit tale quod facit q̃ quod non facit.
Si duorum utrunq; facit tale quod magis facit hoc magis tale.
Quo ablato reliquum est minus tale:ipsum est magis tale.
Quæ sunt contrariis impermixtiora magis talia sunt:ut albius nigro impermixtius. Ex hac propositione colligi potest q̄ in formis habẽtibus contrarium causa suscipiendi magis & minus sumitur ex permixtione contrarii cum contrario:& ex depuratione contrarii a contrario.
Quod magis suscipit propriam propositi rationem:id magis tale:ut quia albi est ratio color disgregatiuus uisus:albioris est color magis disgregatiuus uisus.
Capi.x. Vniuersaliter interimentes & construentes particulariter etiã mõstramus:nam si omni inest & alicui:& si nulli:nec alicui.

Propositiones ex primo capitulo quarti libri Topicorum. Aristotelis.

Si ponatur genus alicuius speciei:inspiciendum si de omnibus quæ sunt sub eadem spetie prædicatur si non:non est genus:deinde si in eo quod quid sit prædicatur: si sub eadem diuisione. idest eodem prædicamento. genus est ipsi spetiei:si non:non est genus.
Rursum inspiciendum est si cõtingit genus participare quod positum est

ſub genere:ſi ſic:non eſt genus.

Participare eſt ſuſcipere participati rationem: unde ſpeties participant genera:non autem econtra.

Si de aliquo aſſignata ſpeties uera eſt:genus autem non:& ſi nullam ſpetiem cõtingit participare quod poſitum eſt in genere:& ſi de pluribus dicitur ꝙ genus quod in genere poſitum eſt & ſi genus de æqualibus & ſpeties dicantur:& ſi genus ſit eorum quæ non differunt ſpetie ſed numero:non eſt genus quod dictum eſt.

Capi.ii. Conſiderandũ eſt ſi quod aliud genus eſt aſſignatæ ſpetiei quod neq; continet aſſignatum genus:neq; ſub illo eſt:ſi ſic:non erit genus: & ſi de ſpetie in eo quod quid eſt prædicatur & de quibus ſpeties prædicatur:& ſi rationes generum apropriantur ad aſſignatam ſpetiem:ſi non:non eſt genus.

Capi.iii. Rurſum ſi quis differentiam aſſignauit ut genus : ut immortale genus dei:non recte genus aſſignauit.

Differẽtia eſt animalis immortale:eo quod animalium alia mortalia:alia immortalia.

Si quis ponat differentiam ſub genere:male aſſignauit.

Differentia non participat genus:nam omne quod participat genus ſpeties eſt uel indiuiduum.

Si genus ſub ſpetie & differentia ſub ſpetie:& genus ſub differentia ponatur:& ſi nulla differentia generis prædicatur de aſſignata ſpetie:& prior natura ſpeties:& ſimul interimat genus:& ſi contingit ſpetiem amittere dictum genus uel differentiam:& ſi quod in genere poſitũ eſt participat aliquid contrarium generi:& ſi æquiuoca ſpeties generi:& ſi genus tranſumptiue dictum eſt:non genus aſſignatum eſt.

Capi.v. Oportet contraria in eodem genere eſſe ſi nihil ſit contrarium generi.

Si omnino in nullo genere eſt quod ſpetiei eſt cõtrarium: ſed eſt ipſum genus:non aſſignatur genus.

Si cõtrarium eſt alicui genus & ſpeties:& ſi horum quidem eſt medium: illorum autem nihil:non eſt genus:nam ſi generum eſt medium & ſpetierum:& ſi ſpetierum & generum:& utriſq; ſimiliter eſt medium : aut ſecundum negationem aut ſecundum ſubiectum.

Inſtãtia ſit quoniam ſanitatis & ægritudinis. quæ ſcilicet ſunt ſpecies nõ eſt medium boni autem & mali eſt. quæ ſcilicet ſunt genera poteſt dici ꝙ regula non intelligitur uniuerſaliter:ſed ſolum in moralibus eſt uniuerſaliter uera:non autem in naturalibus.

Quando non eſt contrarium generi ſed ſpetiei:conſiderandum non tantum ſi cõtrarium ſit in eodem genere:ſed etiam ſi mediũ:in quo enim ſunt ſumma & medium:ſi ſic non eſt:non erit genus.

Instantia fit quoniam egestas & superabundantia in eodē in malo enim ambo:mediocre autem cum sit medium horum in bono est. Soluitur ꝙ uirtus non est medium per participationem de quo datur considera tio:sed per abnegationem:& hoc considerando ipsam quantum ad rationem boni quam habet per conformitatem ad rationem:sed si uirtus consideretur quo ad substantiam habitus & respectu circunstantiarum dicitur medium per participationem.

Considerandum si genus quidem cōtrarium est alicui:species autem nulli:si non:non est genus.

Instantia fit quoniam sanitas ægritudini contraria:febris autem cum sit ægritudinis species nulli contraria: similiter & ophthalmia. Soluitur quia consideratio non intelligitur uniuersaliter:sed quando uterqꝫ cōtrariorum habet species:unde instantia non ualet:quia cum ægritudo habeat species:eius contrarium scilicet sanitas non habet speciem.

Capi.vi. In casibus & coniugatis similiter sequitur. scilicet terminare problema generis. interimenti & construenti:similiter enim uni & omnibus insunt:ut si iustitia disciplina quædam:& quod fit iuste & disciplinate:& iustus erit disciplinatus:si autem horum aliquid non est genus: nec reliquorum.

Si unum similium est genus ad reliquum:ita alterum ad alterum.

Si generatio unus est genus generationis alterius:etiam unum est genus alterius:ut si ædificare est operari:ædificasse est operatum esse:similiter se habet & in corruptiōibus & in generatiuis:& in corruptiuis:& in potentiis:& usibus.

Capi.vii. Si priuatio sit quod oppositum est speciei:si in assignato genere est oppositum:non est assignatum genus.

Priuatio aut in nullo genere est simpliciter: aut non in ultimo genere cum specie:ut si uisus in ultimo genere est sensus:cæcitas non erit sensus.

Si generi & speciei opponitur priuatio:si non est oppositum. scilicet generi. in opposito. scilicet speciei. nec quod assignatum est. scilicet genus. in assignato erit. idest in specie.

Si oppositum in opposito:& propositum in proposito:ut si cæcitas insensibilitas quædam:& uisus sensus est.

Capi.viii. In contradictoriis considerandum si superius ponitur genus inferioris:an negatio inferioris sit genus negationis superioris:si non: non est genus.

Si affirmatio sit genus affirmationis: opposita negatio est genus oppositæ negationis:ut si bonum sit genus suauis:non suaue erit genus nō boni.

Capi.viiii. Si species ad aliquid est:& genus erit si autem genus est ad ali/

quid:non necessario erit species ad aliquid: nam disciplina ad aliquid est:grammatica autem non.

Instantia fit quia uirtus est species boni & pulchri:& uirtus quidem ad aliquid est;bonum autem & pulchrum non ad aliquid: sed qualia sunt. soluitur quia instantia datur in relatiuis secundum dici:& regula intelligitur in relatiuis secundum esse.

Pro sequenti consideratione sciendum quod licet genus & species sint diuersa relatiua & referantur ad diuersa correlatiua immediate: genus tamē mediate refertur ad correlatiuum speciei.

Si non ad idem dicitur species & secundum se & secundum genus:nō erit assignatum genus.

Si non ad idem dicitur species & secūdum genus & secundum omnia generis genera:non erit genus.

Instantia fit quoniam non necesse est secundum se: & secundum genus speciem ad idem dici:nam scientia scibilis dicitur:habitus autem & dispositio non scibilis:sed animæ. Instantia non ualet quia datur de relatiuis secundum dici:& non secundum esse: de quibus datur consideratio.

Si non ad æqualia dicitur genus & species:non est assignatum genus.

Diffi. Datio genus est doni:nam donum est datio irreddibilis.

Eorum quæ dicuntur ad aliquid: alia quidem sunt ex necessitate in illis aut circa illa ad quæ dicuntur ut habitus & dispositio in illis ad quæ dicuntur:alia non necesse quidem in illis esse:contingit autem inesse:ut scibile est in anima:nihil enim prohibet & sui scientiam habere animā: non necessarium autem est: alia uero simpliciter non contingit inesse illis ad quæ dicta sunt:ut contrarium in contrario:neque scientiam in scibili:nisi sit scibile homo uel anima.

Si genus assignatum se habet aliquo istorum modorum ad suum correlatiuum & non species:non est assignatum genus.

Capi.x. Si habitum genus actus:& actū genus habitus ponat aliquis:non assignat genus.

Si quis habitum consequentem potentiam ordinat ut genus peccauit:

Non contingit idem. scilicet genus. amplius permanere:si quod ex specie omnino permutatum sit:sicut nec idem animal quandoque hominē esse contingit quandoque non.

Si assignatum pro genere & cui assignatur in aliquo eodem nata sunt fieri: recte assignatum est:in quo enim species & genus:si uero non: non est assignatum genus:ut si uerecundiam timorem dicant:aut iram tristiciam:non accidit enim in eodem speciem & genus esse: nam uerecundia quidem in rationabili:timor in animositate:tristicia in concupiscibili:ira in animositate.

Capi.xi. Si secundum quid genus dictum: speties ipsa participat: non est assignatum genus.

Considerandum est si in aliquibus participatur genus ut pars. scilicet integralis. si sic non est assignatum.

Nullo modo pars prædicatur de toto: quare nõ erit corpus genus animalis: eo quod pars est.

Videndum est si quis aliquid uituperabilius in potentia aut possibile: ut genus posuit: si sic: non assignauit genus ut si detractorem uel latronẽ ponat eum qui ualeat latenter extranea furari: nemo enim prædictorũ in eo quod possit aliquid horum talis dicitur.

Potest deus: & studiosus: praua facere: sed non sunt huiusmodi nam omnes praui secundum appetitum; uel melius. secundum electionem dicuntur. ut textus græcus habet.

Omnis potestas est eorum quæ eligenda sunt: nam & prauorum potestates eligendæ: eo ꝙ deum & studiosum habere eas dicimus. possunt enĩ praua agere.

Nullius uituperabilis erit potestas.

Si quis propter se eligibilium uel honorabilium: potestatem uel possibile: uel effectiuum ut genus posuit non assignat: nam omnia huiusmodi propter aliud eligenda.

Si quid eorum quæ sunt in duobus generibus aut pluribus in alterum posuit: non assignat: ut detractorem & seductorem: neq; enim qui appetit impossibilia non potens autem: aut neq; qui potest non appetens autẽ detractor est: sed qui utraq; hec habet. Notandum tamen ꝙ idem secũdum idem conformiter & uniuoce non potest esse in diuersis generibus: quia diuersorum generum & non subalternatim & cetera. tamen idem secundum diuersa quæ in ipso sunt: aut etiam secũdum idem nomen æquiuoce potest poni sub diuersis generibus non subalternatis.

Capi.xii. Si genus quidem ut differentiam: differentiam uero ut genus assignant: non recte assignant.

Diffi. Stupor admiratio est uehemens.

Diffi. Fides opinio est uehemens.

Si quis passionem in genus passi ponit: peccat assignando genus: ut si immortalitatem uitam sempiternam dicat: passio enim uitæ immortalitas est.

Si quis concedet ex mortali aliquem fieri immortalem: palam ꝙ nullus eum dicit aliam uitam sumere: sed casum aliquem uel passionem huic eidem aggregari.

Si passionem illius cuius est passio dicunt esse genus: non assignãt genus: ut quoniam uentus est aer mobilis: magis enim motus aeris uẽtus est.

Si quod assignatũ est nullius est genus: neq; genus erit: ut album nullius

erit genus.
Si ponatur genus quod omnia sequuntur non erit genus: ut ens & unum:
Si ens genus assigneuerimus: omnium erit genus: eo quod prædicatur de eis: de nullo enim genus nisi de speciebus prædicatur: quare & unum erit species entis: accidet ergo de omnibus de quibus genus prædicatur & speciem prædicari: eo quod ens & unum de omnibus similiter prædicantur.
Si in subiecta spetie assignatum genus dicitur. tanq̃ scilicet accidens ut album in niue: non erit genus.
Si non uniuocum sit genus spetiei: non erit genus.
Capi. xiii. Si genus suscipit magis & minus: species autem non suscipit: non erit genus.
Capi. xiiii. Separandum est genus a differentia: quoniam genus de pluribus dicitur: quam differentia. Et quoniam secũdum interrogationem eius quod est quid est magis conuenit genus quam differentiã dicere: & quoniam differentia quidem generis qualitatem semper indicat: genus autem differentiæ non.
Non oportet semper si aliquid sequitur ad aliud non cõuertibiliter q̃ sit illud genus: quoniam non ens sequitur omne quod sit & non conuertitur: sed tamẽ nõ ens nõ est genus eius: nõ enim sunt nõ entis species.
Aduerte q̃ in rebus successiuis exemplum istius considerationis non habet ueritatem: quia in huiusmodi rebus suum esse in fieri consistit: atq; in quadam suarum partium successione ad inuicem: ut quando fiunt sunt entia: res enim successiuæ dicuntur illæ quibus repugnat omnes partes simul permanere: ut motus & tempus: in rebus ergo permanentibus solummodo habet ueritatem. quia dum res permanens est in fieri: nondum habet esse: nam si sic: non amplius fieri: nam habito fine uel forma cessat motus & generatio: ut dicitur in primo de generatione com. lv.

Ex capitulo primo quinti libri Topicorum.

Roprium: aut inest per se & semper aut: ad aliud & quando.
Diffi. Per se proprium est quod ad omnia assignatur: & ab omni separat.
Diffi. Proprium ad aliquid est quod non ab omni separat: sed ab aliquo statuto determinat.
Diffi Proprium semper est quod secundum omne tempus uerum est: & nunquam relinquit suum subiectum.
Diffi Proprium quando est quod secundum aliquod tempus uerum est: & non ex necessitate semper consequitur:
Si non ad omnia. scilicet sub spetie. insit: & ab omni separat: non erit proprium per se bene assignatum.

Si non inest siue non infuit siue non inerit:non erit proprium semper.

Capi.ii. Si non per notiora positum est proprium:& si omnino ignotius illo cuius est proprium:non erit bene positum proprium.

Propter noticiam proprium facimus.nam discendi causa & proprium & diffinitiones facimus.

Capi.iii. Si aliquod nouum quod in proprio fuit assignatum multipliciter dicitur uel etiam tota oratio.idest descriptio in qua ponitur proprium. multipliciter dicitur:non erit bene positum proprium.

Quod multipliciter dicitur obscurum facit quod dictum est

Capi.iiii. Si frequenter idem dicitur in proprio. scilicet implicite:nõ erit bene assignatũ proprium:ut si corpus tenuissimũ mobile sursum proprium ignis:hoc enim frequenter dixit corpus.

Conturbat audientem quod frequenter dicitur.

Capi.vi. Si plura propria quis assignet eiusdem:non determinans quoniam plura ponit:non bene erit positum proprium:ut si corpus tenuissimum & leuissimum proprium ignis:

Quemadmodum in diffinitionibus nihil oportet præter ea quæ indicãt substantiam orationi adiacere:sic nec in propriis præter eam quæ facit proprium nihil coassignandum est orationi.

Capi.vii. Si eodem quis usus est cuius proprium assignauit:aut aliquo eorum quæ sunt eius:non erit bene proprium positum:ut si animalis proprium substantiam:cuius speties est homo.

Capi.viii. Si in assignando proprium quis opposito aut omnino simul natura: aut posteriore aliquo usus fuerit:non erit bene positum proprium:ut qui dixit boni proprium:quod maxime malo opponitur:opposito usus est boni. scilicet malo.

Quod simul est natura & posterius:non faciet notius.

Opposita sunt simul natura.

Si quod nunc proprium est assignas non determinauit quoniam nũc proprium assignauit: non erit bene proprium positum.

Quod extra morem fit omnem:semper determinatione indiget:& nõ est danda increpationis occasio.

Si quis tale assignauit proprium quod manifestum non est aliter inesse q̃ sensu:non erit bene positum proprium.

Omne sensibile ex sensu factum incertum fit: dubium est enim si adhuc, idest postq̃ remotum est a sensu. inest:eo quod solo sensu cognoscitur.

Capi.x. Si quis diffinitionem ut proprium assignauit:non erit bene positum proprium:non enim oportet indicare quid est esse proprium.

Capi.xi. Si de quo subiectum & proprium prædicatur:aut econuerso:erit bene positum proprium:si non:non erit bene positum:unde hic locus destruenti & construenti utilis est.

Si subiectum propriũ assignauit eius quod in subiecto dicitur non erit proprium.

Si secundum participationem. dest secundum partem formalem rei quæ est differentia assignauit proprium:non erit proprium.

Quod secundum participationem inest ad quid est esse conducit: & erit huiusmodi differentia quædam de aliqua spetie dicta. Hic accepit porphirius quod dixit:differentia est quæ conducit ad esse.

Si non contingit simul inesse proprium:sed posterius uel prius q̃ subiectum cuius est:non erit proprium.

Si eorundem in eo q̄ eadem sunt non est idem proprium non erit proprium.

Vtilis est hic locus & in accidente:nam hisdem in eo quid eadem sunt eadem oportet inesse & non inesse.

Capi.xiii Si eorum quæ eadem sunt spetie:idem spetie est semper proprium:erit proprium:si uero non:non erit.

Capi.xiiii Quod inest alicui cui accidit aliquid:& accidẽti inerit sumpto cum eo cui accidit:& econtra:ut quod inest homini & albo homini inerit:& econuerso.

Non est diuersum uel idem simpliciter cui accidit & accidens cum eo cui accidit sumptum: sed aliud dicitur eo q̄ diuersum sit eis esse. ratio.

Ei qui omnino instat omnino est aduersandum.

Capi.xv. Nõ ẽ una speties ignis:diuersum enim est carbo & flẽma & lux spetie:unũquodq; aũt horũ ignis:& subtilior est lux carbone & flãma.

Capi.xvi. Quod esse indicat:non proprium:sed diffinitio est.

Si quod totius est proprium non uerum est de parte:aut per partes non dicitur de uniuerso:non erit proprium quod assignatum est proprium:si autem uerum est de unoquoq; similium partium quod est proprium totius:erit proprium:ut terræ proprium deorsum ferri.

Capi.xvii Si contrarii non est contrarium proprium:neq; cõtrarium erit contrarii proprium:si uero contrarium contrarii proprium est:& contrarii contrarium:proprium erit.

Ad huius loci declarationem ponitur exemplum textus:ut quia iustitiæ contrarium est iustitia:& optimum pessimo: optimum autem non est proprium iustitiæ:nec etiam erit pessimum peoprium iustitiæ:sed bene quia est proprium esse eligendum:mali proprium erit esse fugiendũ unde ut dicit hic locus tenet constructiue & destructiue.

Si hoc quod ad aliquid est eius quod est ad aliquid non est propriũ: neq; eius quod ad aliquid est eius quod est ad aliquid erit proprium: si uero fuerit:erit proprium. ponit autem exemplum:nam duplum dicitur ad dimidium:& superans ad superatum non est autem dupli propriũ superãs:nec erit dimidii propriũ superatũ quia uero unum dicitur ad

duo:& dupli proprium est se habere ut duo ad unum:erit dimidii proprium se habere ut unum ad duo:unde tenet hic locus costructiue & destructiue:ut dicit.

Si hoc secũdum habitum dicitur est habitus proprium:& priuationis hoc quod secundum priuationem dicitur erit proprium:& econuerso:si uero non:non erit.

Ponit autem exemplum:quia enim uisus est proprium uidere secundum ꝗ habemus uisum:erit cæcitatis proprium non uidere:secũdum ꝗ nõ habemus uisum apti tamen uidere:quia uero surditatis non est proprium insensibilitas:neq; auditus proprium erit sensus.& hic locus utilis est construenti & destruẽti.

Si affirmatio uel quod secũdum affirmationem dicitur. idest prædicatus subiecti est proprium:non erit negatio:uel quod secundum negationem dicitur:subiecti proprium:si autem sit negatio aut quod secũdum negationẽ dicitur:subiecti propriũ non erit affirmatio neq; qd secũdũ affirmationem dicitur.

Hic locus ut dicit textus sumitur tantum penes prædicata:& est solum utilis destruẽti:quia enim animalis proprium est animatum:non erit animalis proprium non animatum.

Si affirmationis affirmatio non est proprium : neq; negatio negationis erit proprium:& si negatio negationis non est proprium neq; affirmatio affirmationis erit proprium.

Hic locus ut dicit sumitur tam ex prædicatis ꝙ non prædicatis : & tam de subiectis quam nõ subiectis:& solum utilis est destruenti:ut quia non est proprium hominis animal:neq; proprium non hominis erit nõ animal:& econuerso.

Si affirmationis affirmatio est proprium:& negatio negationis erit proprium:si autem negationis negatio est proprium & affirmatio affirmationis erit proprium.

Hic locus ut dicit est utilis construenti:& ponit exemplum : ut quia proprium animalis est uiuere:erit non animalis proprium non uiuere : & econuerso

Si quod assignatum est proprium affirmationis est proprium:nõ erit idẽ negationis proprium:si autem negationis est proprium:non erit affirmationis proprium.

Hic locus ut dicit attenditur penes subiecta:& est utilis destruenti & ponit exemplum:ut quia animalis proprium est animatum:nõ animalis proprium non erit animatum.

Affirmatio negationis & negatio affirmationis non est proprium : nam affirmatio negationi omni nõ inest:negatio autem affirmationi inest quidem:ut proprium autem non.

Et ex hoc infert q̧ hic locus construenti falsus est: si assignatum proprium non est affirmationis proprium erit negationis.

Capi. xvii. Si eorum quæ e diuerso diuiduntur: quod nullius quæ e diuerso diuiditur est proprium: neq; quod positum est proprium: erit proprium huius cuius positum est esse proprium.

Ponit autem exemplum: ut quoniam sensibile quod contra intelligibile diuiditur nullius mortalium animalium est proprium non erit intelligibile dei proprium: & est utilis is locus destruenti.

Si reliquorum quæ e diuerso diuiduntur quolibet sumptum est proprium: singulis eorum quæ e diuerso diuiduntur erit huiusmodi proprium cuius positum est esse proprium.

Ponit autem exemplum: ut quia prudentiæ proprium est per se natum esse rationalis potentiæ uirtutem: sic & temperantiæ erit proprium per se natam esse concupiscibilis uirtutem: & est utilis hic locus construenti.

Capi. xviii. Si casus non est casus proprium: neq; casus erit proprium casus: ut quoniam nō est eius quod est iuste propriū hoc q̧ bene: neq; erit iusti proprium bonum.

Si casus est casus proprium: & casus erit casus proprium: ut quoniam homini est proprium gressibile bipes: & homini erit proprium gressibili bipesdi.

Si oppositi casus non est proprium oppositi casus: neq; oppositi casus erit proprium oppositi casus: ut quia eius quod est iuste non est proprium bene: neq; eius quod est iniuste erit proprium male.

Si oppositi casus est proprium oppositi casus: & oppositi casus erit proprium oppositi casus: ut quoniam boni est proprium optimum: & mali erit proprium pessimum.

Capi. xx. Si eius quod similiter se habet: quod similiter se habet non est propriū: neq; quod similiter se habet: eius quod similiter se habet erit proprium: ut quoniam non est proprium medici facere sanitatem: neq; erit proprium ædificatoris facere ædificium.

Si quod similiter se habet eius quod similiter se habet est proprium: & quod similiter se habet eius quod similiter se habet erit proprium: ut quoniam medicus similiter se habet ad perfectiuum esse sanitatis: & gymnastes. id est præceptor exercitiorum. ad perfectiuum esse euexie. idest bone habitudinis. est autem proprium gymnastis perfectiuum euexiæ: proprium erit & medici perfectiuum sanitatis.

Si quod sic se habet eius quod sic se habet non est proprium: neq; quod sic se habet eius quod sic se habet erit proprium. Si autem eius quod sic se habet hoc quod sic se habet est proprium: eius non erit propriū

cuius positum est esse proprium:ut quoniam sic se habet prudentia ad pulchrum & fœdum eo q disciplina utrisq; eorum est: non est autem prudentiæ disciplinam esse pulchri: nec erit proprium eius disciplinam esse fœdi. Si uero est proprium prudẽtiæ disciplinam esse pulchri non erit proprius eium disciplinam esse fœdi.

Si quod secundum esse dicitur non eius quod secundum esse dicitur est proprium:neq; quod corrumpi eius quod secundum corrumpi: neq; quod generari eius quod secundum generari dicitur erit proprium: ut quando non est proprium hominis esse animal:neq; eius quod generari aut corrumpi hominem erit proprium generari aut corrumpi animal. Eodem modo accipiẽdum est & ex generari ad esse ad corrumpi:& ex corrumpi ad esse & generari.

Si quod est secundum esse positum proprium est eius quod secundum esse positum est:& eius quod secundum generari dicitur:erit hoc quod secundum generari dicitur proprium:& eius quod secundum corrumpi eius quod secundum corrumpi assignatum est:ut quoniam hominis est proprium mortale esse:& eius quod est generari hominem erit proprium generari mortale:& eius quod est corrumpi hominem corrumpi mortale.

Capi.xxi. Si quod magis est eius quod magis est non est proprium neq; quod minus est erit proprium eius quod minus est: neq; quod minime eius quod minime: neq; quod maxime eius quod maxime: neq; quod simpliciter eius quod simpliciter. Et construẽti etiam hic locus utilis est: ut quoniam magis uiuentis magis sentire est proprium:& minus uiuentis minus sentire: & maxime maxime: & minime minime:& simpliciter simpliciter.

Capi.xxiii. Si superhabundantiam. ideſt aliquid in plus se habens. posuit proprium:non erit proprium. Si autem non superhabundantiam posuit proprium erit secundum hoc bene positum proprium:ut hominis proprium animal mansuetum natura bene positum est.

Corrupta re nihil minus erit ratio eius.

Incipiunt propositiones ex primo capitulo sexti libri Topicorum.

Nterimitur diffinitio aut quoniam omnino non est uerum dicere de quo nomen. scilicet diffiniti. & rationem. ideſt diffinitionem. aut quoniam genere existente non posuit genus uel conueniens genus.

Eorum quæ sunt in diffinitione maxime uidetur genus

substantiam diffiniti significare.

Interimitur etiam quoniam non est propria diffinitio: aut quia non dixit quid est esse rei: aut quoniam si dixit non bene.

Capi.ii. Facilius est quemlibet fecisse q̄ bene fecisse.

Oportet diffinientem planissima interpretatione uti: eo ꝙ innotescendi gratia redditur diffinitio.

Si amplius dixit in diffinitione quam oporteat interimitur diffinitio: nā omne appositum: idest quod non est de esse diffiniti: in diffinitione superfluum est.

Si in diffinitione ponatur quod sit æquiuocum multiplex non bene assignatur diffinitio.

Si diffinitio multipliciter dicto diuidens non dixit: non bene assignatur diffinitio: incertum enim utrius diffinitionem assignauit & maxime huiusmodi fieri contingit latente æquiuocatione.

Si diffiniens aliquid secundum traslationem dixit ut terram nutricem: non bene assignatur diffinitio.

Incertum est omne quod secundum traslationem dicitur.

Si diffiniens non usitatis nominibus utitur: non bene assignatur diffinitio: nam obscurum est omne quod inusitatum est.

Omnes transferentes secundum aliquam similitudinem trasferunt.

Diffi. Imago est cuius generatio per similitudinem est.

Si non manifesta est contrarii ratio ex hoc ꝙ diffinitur contrarium: non bene assignatur diffinitio: nam qui bene assignat contraria consignificant.

Si per dicta non sit manifestata cuius est diffinitio: non bene assignatur diffinitio.

Capitulo.iiii.

Si quod appositum est in diffinitione in omnibus quidem inest: & non separat ab his quæ sunt in eodem genere: uanum est huiusmodi appositum.

Oportet genus ab aliis separare: differentiam uero ab aliquo eorum quæ sunt sub eodem genere.

Si proprium. idest conuertibile est quod appositum est: ablato autem illo: & reliqua diffinitio propria erit. idest cōuertibilis. & in indicat substantiam: superfluum erit appositum.

Simpliciter dicendum omne superfluum quo ablato quod reliquum est manifestum facit quod diffinitur.

Si quid eorum quæ sunt in diffitione nō omnibus inest quæ sunt sub ea dē spetie: talis peius diffnit: q̄ qui usi sunt q̄d inest oībus quæ sūt. Quia ut dicit textus: cōe per determinationē tandē fit cōuertibile: & sic totam

hoc tamen sub disiunctione.
Si uera est differentia de genere:non facit autem apposita generi spetiem non erit hæc specifica generis differentia.
Omnis specifica differentia cum genere facit spetiem.
Si differentia negatione diuidit genus:non erit differentia:accidet enim genus participare spetiem:& altera differentiarum ex necessitate prædicabitur de genere:nam de omni affirmatiuo aut negatiuo uera est. Et ut dicit:hic locus solum habet ueritatem ad illos qui ponunt genus separatum & unum numero:non autem illis qui ponunt genus esse comune participatum multis spetiebus.
In quibusdam necessarium est uti negatione diffiniente ut in priuationibus.
Diffi. Cæcum est quod non habet uisum:cum natum sit habere.
Differt nihil negatione diuidere genus. Et hoc intellige si differentiæ affirmatiuæ sunt ignotæ:quia per negationem circumloquimur differentiam oppositam differentiæ affirmatiuæ.
Capi.viii. Si spetiem ut differentiam assignauit:& genus ut differentiam dixit in diffinitione:non diffiniuit.
Si non quale quid:sed hoc aliquid significat assignata differentia:interimitur diffinitio.
Si differentia diffinitio secundum accidens inest:interimutur diffinitio.
Nulla differentia est eorum quæ secundum accidens insunt:sicut nec genus:non enim contingit differentiam inesse & non inesse.
Si prædicatur de genere differẽtia uel speties:aut inferius aliquid spetie: non erit diffiniens.
Si prædicatur genus de differentia:non est diffiniens.
Genus prædicatur de quibus differentia:non de ea differentia quæ de spetie dicitur:nam si secundum unamquamq; differentiarum animal prædicaretur:multa animalia de spetie prædicarentur:nam differentiæ de spetie prædicantur.
Et amplius omnes differentiæ aut speties aut indiuidua essent si quidem sunt animalia:& unumquodq; animalium aut speties est:aut indiuiduum.
Si speties aut inferiorum aliquod de differentia prædicatur. scilicet uniuersaliter. non erit diffiniens.
Si non prior est differentia spetiæ:non erit diffiniens.
Posteriorem genere:spetie autem priorem:differentiam oportet esse.
Si diuersi generis est dicta differentia:neq; contenti neq; continentis : nõ erit diffiniens.
Non erit eadem differentia duorum generum non continentium se in/

uicem:neq; sub eodem utrisq; existentibus.
Non necesse est differentiam omnem proprium genus inferre: eo quod contingit tandem duorum generum esse non continentium se inuicem:sed alterum tantum necesse est inferre:ut bipes gressibile:uel uolatile animal.
Capi.viiii. Si loci differentiam assignauit substantiæ: non erit diffiniens.
Vnde dicit ꝙ quidam increpant eos qui in gressibili & aquatili diuidunt animal:tanquam sint istæ differentiæ loci: sed non recte increpant.
Si differentiam passionem assignauit:non erit diffiniens:omnis enim passio magis facta abiicit a substantia differentia autem non huiusmodi est:sed magis saluare uidetur cuius est differentia.
Capi.x Si eorum quæ sunt ad aliquid:non ad aliquid differentiam assignauit:non erit diffniens:nam eorum quæ sunt ad aliquid & differentiæ ad aliquid sunt.
Si ad id ad quod natum est referri singulum eorum quæ sunt ad aliquid assignauit:erit diffiniens.
Quibusdam ad quod natum est singulum eorum quæ sunt ad aliquid solum est uti:ad aliud autem non ut uisus ad uidendum:quibusdam autem ad aliud aliquid. Vt si aliquis diffiniat subtelare idest uas concauum tectoris ad deferendum aliqua:ꝙ sit quo aliquis haurit aquam.
Diffinitio eius ad quod natum est:ad quod utetur prudens circa singula propria disciplina.
Si non primi. scilicet subiecti assignauit quando contingit ad plura. scilicet subiecta: dictum esse:non erit diffiniens:ut prudentiam hominis uirtutem aut animæ:& non rationalis. scilicet potentie quæ ut dicit est primum subiectum prudentiæ.
Si nō susceptibile est:cuius dicitur diffinita passio uel dispositio:uel quodlibet aliud:peccauit:ut qui dicit quoniam somnus est impotentia sensus. nam magis somnus est exteriuum impotentiæ sensus: quia ligamentum eorum est.

Capitulo.xi.

Si secundum omnia tempora diffinitio diffinitio non consonet: accidit peccatum in diffinitione.

Capitulo.xii.

Si secundum aliud quid magis dicitur quod diffinitur q̄ secundum assignatam diffinitionem:interimitur diffinitio.
Si res diffnita suscipit magis quod aut secundum diffinitionem assignatur:non suscipit:aut e cotrario quod secundum diffinitionem assignatur suscipit:res autem non:iterimitur diffinitio.

Si suscipiunt utraq; scilicet diffinitio & diffinitum. magis non autem si/mul.ideft i eodem empore interimitur diffinitio.

Si aliquibus duobus propositis de quo res magis dicitur: de hoc diffini/tio minus dicitur:interimitur diffinitio.

Si diffinitum similiter inest utrisq; propositis:diffinitio autem non simi/liter:sed alteri magis:interimitur diffinitio.

Capi.xiii. Si ad duo diffinitionem assignauerit secundum alterutrum. idest secundum disiunctionem & alteram partem tantum interimitur diffinitio:ut bonum quod peruisum aut auditum delectabile.Dicit autem secundum alteram partem tantum:quia si fuerit diffinitio data per disiunctionem:ita q ambæ partes disiunctiue simul referantur ad diffinitum.potest dari per disiuncta : ut patet in diffinitione enuncia/ti in primo perihermenias & problematis in quarto capitulo primi Topicorum.

Capi.xiiii. Si sit ad aliquid quod diffinitur:& non dictum est in diffini/tione ad quod dicitur secundum se :aut secundum genus interimitur diffinitio.

Si alicuius ad aliquid cuius est finis aliquis:& non ad finem assignauit:in/terimitur diffinitio.

Finis in unoquoq; est quod optimũ:aut cuius gratia alia quod autem op/timum est dicendum in diffinitione.

In quibusdam si non determinauit qualis uel quanti uel ubi uel secun/dum alias circonstantias:interimitur diffinitio:nam non sufficit dice/re ambitiosum qui appetit honorem : sed addendæ dictæ circunstan/tiæ uidelicet qualis uel quanti : uel ubi, nam omnes appetunt hono/rem.

In his quæ sunt ad aliquid si ad quod genus assignatur & species ad illud assignatur:erit diffinitio:si non:non erit.

Si oppositi relatiui non sit opposita diffinitio:interimitur diffinitio.

Si contrarii non sit contraria diffinitio interimitur.

Si quis per priuationem habitum diffiniuit:peccatum est in diffinitione nam sic diffinientem necesse esset eo quod diffinitur uti:si acciperetur pro nomine scilicet priuationis. diffinitio scilicet priuationis in qua ponitur habitus.

Necesse est priuationem per habitum diffiniri.

Si unum contrariorum per alterum diffinitur:interimitur diffinitio.

Capi.xvi. Si quod secundum priuationem dicitur diffiniens non assigna/uit habitum:& in quo natum est fieri uel simpliciter uel in quo primũ natum est fieri:interimitur diffinitio.

Capi.xviii. Si eorum quæ secundum æquiuocationem dicũtur unam diffinitionem omnium assignauit comunem: interimitur diffinitio.
Diffi. uniuoca sunt quorum una est secundum unum nomen ratio:
Aequiuocum respondenti diuidendum est:
Quoniam quidam respõdentium uniuocum æquiuocũ dicũt esse quãdo non aptatur ad omne assignata oratio: æquiuocum autem uniuocum si ad utrunq; aptatur: prius. idest a principio disputationis. confitendũ est de talibus: aut præsyllogizãdum: quoniam uel æquiuocum uel uniuocum utrum fuerit: magis enim concedunt non præuidentes quod accidere est.
Capi.xviiii. Si alicuius eorum quæ complectuntur. idest complexorum. assignetur diffinitio: considerandum auferenti alicuius eorum quæ cõplectuntur rationem: si & reliquã. scilicet ratio. reliqui. idest partis reliquæ sit: nam si non palam quod ne tota totius erit.
Si cum sit compositum quod diffinitur diffinitio fuerit æquicola. idest tot partium quod diffinitum: & non plurium: ut ipse exponit. interimitur diffinitio.
Oportet diffinientem complexam rationem pro nominibus assignare: sic enim & in simplicibus qui nomẽ trãsumit nõ diffiniens erit: ut pro tunica uestem.
Maius peccatum facit diffiniens si per ignotiora nomina transumptionẽ fecerit: ut si pro tunica nigra colobium atrum dixerit.
Si permutatione nominum non idem significat diffiniens: interimitur diffinitio: ut qui contemplatiuam scientiam opinionem contemplatiuam dixit.
Capi.xxi. Si diffinitionem alicuius totius assignauit partes in recto interimitur diffinitio uidetur enĩ qui sic diffinit partes easdẽ eẽ toti cõfiteri.
Capi.xxii. Si quod ex his est dixit esse quod diffinit. idest si partes diffinitionis ponuntur in obliquo. consyderandum est si non natum est fieri ex his que dicta sunt: si sic: interimitur diffinitio.
Si diffinitum in uno aliquo natum est fieri primo: ex quibus aut dixit ipsum esse non in uno nata sunt fieri primo: interimitur diffinitio.
In quibus partes insunt: & totum necesse est inesse.
Si toto interempto simul interimuntur partes: non erit eius diffinitio ex his: econtrario enim oportet accidere: partibus interemptis perimi totum: toto uero perempto: non necesse est partes perimi.
Si totum bonum uel malum: partes autem neutrum sint: aut econtrario: non erit diffinitio ex his.
Multa per se quidem non sunt bona: permixta autem quibusdam fiũt bona: & econtrario utrunq; quidem bonum: permixta autẽ mala: uel neutrum sunt.

Si totum ex meliore a peiore est:& non est totum meliore quidem peius peiore autem melius:non erit diffinitio ex his.

Si uniuocum est totum alteri parti:non erit ex his diffinitio:nulli enim litterarum syllaba est uniuoca.

Si non dixit diffiniens modum compositionis totius:non diffiniet: non enim si quolibet modo compoantur partes erit domus.

Capi.xxiii. Dicitur alterum cum altero:aut quia sunt in aliquo eodem susceptibili:aut in loco eodem:aut in tempore eodem.

Capi.xxiiii. Si partium compositionem dixit totum : & non dixit qualis quæ est cumpositio:non diffiniuit:ut si canem dixit esse ignis terræ & aeris compositionem:non enim sufficit dicere compositionem:sed & qualis & quæ determinandum est.

Compositioni idem nullum compositorum est:compositioni enim omni:disolutio contraria:composito autem nihil.

Si in aliquo nata sunt esse contraria:& diffiniuit per alterum:non diffiniuit:plures enim eiusdem accident diffinitiones.

Capi.xxv. Oportet si non ad totam habeat aliquis conari. idest argumētari diffinitionem:eo ꝙ non sit euidens tota:ad aliquam partium conari quæ sit nota & nō bene uideatur assignata:nam parte interempta & tota diffinitio interimitur.

Necesse est respondentem aut suscipere quod sumptum est ab interrogāte:aut declarare quid est quod ostensum est in diffinitione.

Quemadmodum in conuentionibus solent inducere legem:& si sit melior quæ inducitur interimit anteriorem:sic & in diffinitionibus faciendum:& diffinitio alia ferenda si uidebitur melior q̄ prior:& interempta erit quæ posita est prius.

Necesse est considerare si quod minus est his quæ oportet habere diffinitionem:aut quod appositum est superflue inspicere.

Propositiones ex primo capitulo septimi libri Topicorum Aristotelis.

N casibus & coniugatis si iustitia idem est fortitudini:& iustus forti:& iuste fortiter.

In oppositis si hæc eadem sunt:& opposita his eadem secundū quamlibet dictarum oppositionum.

In effectiuis & corruptiuis:& generationibus & corruptionibus: & in omnibus quæ similiter se habent ad alterutrum quæcunq; simpliciter eadem sunt:& generationes eorum & corruptiones eædem : & effectiua & corruptiua.

Capi.ii. Vnum numero oportet esse,quod optimum & maximum di/citur.

Capi.iii. Si cui alterum idem & alterum:sibi inuicem sunt idem:& si non sunt ambo idem eadem:nec sibi inuicem sunt eadem.

Si aliqua sunt idem:quæcunq; alteri accidunt:& alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum accidit & alterum oportet accidere:si autem aliquid horum dissonet:palam quoniam non eadem sunt.

Si non in uno genere utrunq; non idem sunt:aut si genus quidem idem: differentiæ autem non eædem de utroq; prædicantur.

Si hoc quidem suscipit magis:illud autem non : aut si ambo suscipiunt: sed non simul:non idem sunt.

Si idem ad utrumlibet appositum non facit idem:aut si idem ab eodem ablato quod relinquitur alterum est: non erunt idem.

Posito altero siue uero siue falso:si alterum interimatur: non erunt idem.

Quæcunq; de altero prædicantur:& de altero oportet prædicari;& de quibus alterum prædicatur alterum prædicari oportet:si non:nõ sunt idẽ:

Spetie uel genere eadem non necesse est numero eadem esse.

Si non idem sit nomẽ & diffinitio:non erit diffinitionis assignata ratio.

Capi.iiii. Nullus uel pauci disputantium diffinitionem syllogizant : sed omnes principium diffinitionem accipiunt.

Diffi. Diffinitio est oratio quæ quid est esse rei significat.

Oportet ea quæ in diffinitione ponuntur in eo quod quid est de re so/la prædicari:prædicantur enim de re in eo quod quid genera & diffe/rentiæ.

Non cõtingit diffinitionem esse aliud q̃ rem:eo q; nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur.

Capi.v. Si opposita diffinitio oppositæ est spetiei:& eã quæ dicta est propositæ spetiei:necesse est esse.

Si contrarii diffinitio manifesta sit: & propositi diffinitio erit manifesta.

Contraria in eodem genere uel in contrariis generibus sunt.

Capi.vi. In casibus& coniugatis necesse est consequentia esse genera ge/neribus & diffinitiones diffinitionibus:ut si obliuio est scientiæ amis/sio:& obliuisci:scientiam amittere:& oblitum esse:scientiam amisisse: & uno quolibet eorum concesso necesse est reliqua concedere.

Similiter idem dicit in effectiuis & corruptiuis.& generationibus & cor ruptionibus:& in his quæ sunt similia inter se.& per locum a maiori uel a minori docet construere diffinitionem.

Capi.vii. Oportunissimi locorum sunt qui sunt ex magis uel minus : & simili:& qui ex casibus:& qui ex coniugatis:quare oportet maxime cõ tinere:& promptos habere hos:utilissimi enim ad plura.

Neq; unam duorum:neq; duas eiusdem diffinitiones possibile est esse.

Capi.viii. Difficilius est construere q̃ destruere diffinitionem.

Facilius est unum concludere q̃ plura:& interimenti sufficit ad unum argumentari.

Destruere proprium & genus quam construere facilius est.

In aliis corrumpere quam facere facilius est.

In accidente uniuersale facilius est destruere q̃ construere:particulare uero econtrario:nam construenti quidem sufficit ostendere alicui inesse: destruenti ostendendum quoniam alicui non inest. Capi.viiii:

Facilius est diffinitionem destruere quam genus proprium uel accidens: construere autem difficilius.

Verisimile est in multis magis quam in paucis peccatum fieri.

Facilimum est omnium construere accidẽs:quoniam ꝙ inest tantum difficit ostendere:destruere autem difficillimum:quoniam minima in eo data sunt.

Propositiones ex primo capitulo octaui libri Topicorum aristotelis.

Rdinare. scilicet propositiones probabiles ad conclusionem probabiliter inferendam & interrogare proprium est dialectici:ad alterum enim opus eius est philosopho autem & demonstratori nihil horum pertinet.

Capi.iii. In ordine interrogandi quædam propositiones sunt necessariæ: & quædam prærer necessarias:necessarie enim dicuntur per quas fit syllogismus.

Quæ præter necessarias sumuntur sunt quatuor:aut enim inductionis gratia: ut detur uniuersale: aut ampliationis orationis. idest propositi. aut celationis conclusionis:aut ut manifestior sit oratio.

Celantis propositum:præsyllogizare erit ea per quæ syllogismus eius qđ ex principio est fieri debeat:& hoc ut plurima fiant argumenta: & erit hoc si quis non solum necessarias:sed si earum quæ ad has sunt utiles aliquam syllogizauerit.

Celantem propositum non erit conclusiones dicere: scilicet per propositiones immediatas. sed postea syllogizare subitas:nam sola ultima cõclusione dicta:dubium est quomodo accidit eo ꝙ non præuiderit respondens ex quibus accidit non enodatis prioribus syllogismis.

Vtile erit celanti propositum non continuas propositiones sumere: ex quibus syllogismi:sed permutatim ad aliam & aliam cõclusionem positis enim conuenientibus iuxta se: magis quod accidit erit manifestum.

Oportet celantem diffinitinem sumere ex qua uult propositionem uniuersalem concludere:non in concreto sed in abstracto. quia ut dicit respondens credet se concedere propositionem indefinitam cũ cõced:

uniuersalem:nam si diceret in concreto.statim respondens magis ha/ beat instantiam:ut si dicat iratus est qui appetit pœnam dabit instanti/ am de irato parentibus.

Celantẽ proponere oportet:non ut propter ipsum sed alterius gratia prætendentem. scilicet propositionem quam sumit.uerentur enim respõdentes quæ ad positionem sunt utilia.

Celans propositum debet maxime facere dubium utrum quod proponitur aut oppositum sumere uelit.

Celans propositum debet per similitudinem inquirere. & non in propria forma:nam & uerisimile est:& latet magis uniuersale:

Celantem propositum oportet sibimetipsi quandoq; facere instãtiam:iñ suspecte enim se habet respondentes ad eos qui uidentur iuste argu/ mentari.

Vtile est spondenti dicere quoniam consuetum est qui cedi quod dicitur: pigrescunt enim respondentes quod solitum est negare:instantiam nõ habentes: simul etiam quia utuntur ipsi talibus. scilicet propositionibus ab omnibus concessis.cauent negare ea aliis:

Vtile est arguenti celanti propositum non properare : & si omnino utile sit:nam contra properantes respondeutes magis obstant.

Vtile est celanti propositum non ipsum proponere quod oportet sumere:sed cui hoc consequens est ex necessitate:nam magis conceditur eo quod non simul manifestum sit quod accidere est:& sumpto hoc snmptum est & illud.

Vtile est in ultimo interrogare quod maxime uult sumere:maxime enim prima renuunt respondentes.

Nota ut dicit textus,q̃ ista cautela non debemus uti ad oẽs :quia ad rudes primo ponẽda sũt utilia:nã prima maxime admittũt ne ruditas eorũ appareat:nisi sit eis ualde manifestũ qđ debet eis cõcludi:in fine aũt cũ aliqua cõtraeos cõcludũtur:aduersantur per oĩa:& etiã quæ sunt utilia negant.Similiter contra respondentes subtiles & ingeniosos est faciẽdũ quia tales propter ingenii sui subtilitatem omnia principia concedũt: & confidunturde seipsis credentes se nihil passuros per cõcessa ab eis: in fine autem negant etiam quod utile est cum concludi se sentiunt:ualet ergo ista cautela ad mediocres.

Vtile est prolungare & interponere quæ non sunt utilia ad orationem:nã cum sint plura:dubium est in quo falsum sit.

Capi.iiii. Ad ampliandum propositum:uti debet arguẽs inductione aut diuisione eorum quæ cognata sunt:nẽ necessaria autẽ ad cõclusionẽ.

Capi.v. Ad explanationem propositi : manifesta exempla & parabolæ sunt ferendæ.

Capi.vi. Vtendum est in disputando syllogismo quidem sapiẽtes magis

q̃ ad plures:inductione autem:e contrario.

Quando inducenti in omnibus:non concedit respondens uniuersale:tūc iustum est inducenti instantiam exigere:non inducente autem eo in ali quibus sic esse:non iustum est exigere in aliquibus non sic esse.

Oportet qui instant in altero q̃ in proposito instantiam inferre:aut dice re quoniam hoc solum est tale.

Qui instant non ferunt instantiam in æquiuoco: & si fertur:arguenti au ferendum est hoc in quo est instātia:ablato enim aliquo talium in quo est instantia cogetur ponere in reliquo. Et isto sumitur ꝙ propositio in parte falsa est uerificanda per exceptione.

Capi.vii. Disputanti non est utendum syllogismo per impossibile: nam nisi ualde manifestum sit falsum esse non impossibile dicunt esse de monstranti autem nihil differt sic uel sine impossibili syllogizare.

Non debet arguens conclusionem interrogare. an scilicet cōcludatur ex præmissis. Sic enim illo renuente non uidebitur fieri syllogismus.

Si arguens unam orationem frequenter interroget male inquirit.

Probare difficile:& sustinere facile est easdem hypotheses:sunt autem ta lia quæ natura sunt prima. scilicet principia. & postrema. idest ultime conclusiones:nam prima diffinitione indigēt postrema uero per mul ta terminantur:impossibile est enim demonstrare aliquid cum qui nō incipit a primis principiis & copulat usq; ad ultima.

Media uix probare est quæ ualde proxima sunt principio:nam enim con tingit plures ad hæc rationes inuenire; cum sint pauca media & eius & principii.

Capitulo.viii.

Est interrogantis se inducere orationem:ut faciat respondentem impro babilissima dicere:quam quæ propter positionem sunt necessaria:re spondentis autem est non propter eum uideri accidere impossibile: aut ꝙ præter opinionem:sed propter positionem:

Non eædem sunt considerationes & docentibus & discentibus & collu ctantibus.neq; his qui exercent se inuicem perspectionis causa.

discenti ponenda sunt semper ea quæ uidētur uera:neq; enim conatur ullus falsum docere.

Colluctantium est interrogantem quidem uideri aliquid facere omnino: respondentem uero nihil uideri pati.

Capitulo.viiii.

Necesse est respondentem sustinere orationem ponentem aut probabilē positionem.aut improbabilem.

Cum improbabilis sit positio: necesse est conclusionem opponentis fie ri probabilem cum uero probabilis improbabilem:nam oppositum semper poni opponens concludet:si autem neq; probabile neq; impro

babile quod positum est:& conclusio erit talis. Ibi ponit textus ꝙ quando positio est improbabilis simpliciter: & quærat opponens aliquid probabile respondenti non debet respondens simpliciter concedere probabilia. Si uero probabilis sit conclusio: tunc concedenda sunt omnia probabilia; Si uero neutra sit positio: tunc danda sunt omnia probabilia & improbabilia: dummodo sint magis probabilia conclusione: quia principia oportet esse magis talia conclusione.

Si non simpliciter probabilis uel improbabilis sit positio: sed solum respondenti: quod uidetur sibi uel non uidetur: ponendum uel non ponendum erit: si uero alterius opinionem obseruare uoluerit respondens: ad illius intellectum aspicienti ponendum singula uel negandum. ita ꝙ illa solum concedat uel neget quæ autor opinionis concederet uel negaret.

Qui ferunt extraneas opiniones: ut bonum & malum esse idem sicut heraclitus dicit: non concedunt adesse eidem simul contraria: non quia non uideatur eis: sed quoniam secundum heraclitum sic dicendum.

Capitulo.viiii.

Necesse est omne quod interrogatur aut probabile aut improbabile: aut neutrum esse:& ad orationem. idest ad propositum. uel non ad orationem pertinens esse.

Si interrogatum sit improbabile:& non ad orationem: dandum quidem est: sed significandum quoniam non uidetur: ad cautelam fatuitatis euitandæ.

Si interrogatum sit probabile & ad orationem: dandum est. quoniam uidetur quidem sed ualde propinquum ei quod in principio & ꝙ interimitur hoc posito quod positum est.

Si interrogatum neq; probabile neq; improbabile est: si nihil ad orationem pertinens est: dandum est sine determinatione. Si autem ad orationem: significandum quoniam posito eo interimitur quod in principio est & qui sic respondet: nihil propter hoc uidebitur pati si præuidens singula posuerit.

Interrogantibus improbabiliora conclusione: nihil est concedendum.

Capitulo.x.

Concessum est respondenti non intelligenti: dicere quoniam non intelligo:& multipliciter dicto non ex necessitate confiteri uel negare.

Nisi planum sit quod dicitur: non pigritandum a respondente dicere nõ intelligere: nam sepæ ex eo quod non plane interrogantibus dant obuiat aliquid difficile.

Si notum sit quod dicitur multipliciter autem dictum sit: si in oĩbus. s. mẽbris. quidem uerum uel falsum sit quod dicitur dandum simpliciter

uel negandum:si autem in aliquo quidem uerum:in aliquo autem fal/
sum:significandum est quoniam multipliciter dicitur: & propter hoc
aliud quidem falsum:aliud autem uerum.

Si non præuiderit respondens dubium:& in alterum.scilicet membrum
inspiciens posuerit:dicendum ad eum qui alterum dedit quoniam nõ
ad hoc inspiciens dedi:sed ad alterum eorum.

Pluribus existentibus quæ sub eodem nomine & eadem oratione sunt:fa
cilis est dubitatio.

Si planum sit & simplex qđ interrogatur:aut sic:aut nõ respondendũ est.

Capi.xi. Singularia omnia concedenda sunt si sint uera & probabilia:ad
uniuersale autem temptandum est instantiam ferre.

Sine instantia uel quæ sit uel quæ uideatur:prohibere orationem:proter/
uire est.

Si non contra argumentari habeat respondens:quoniam non est uerum
qđ inducitur:multo magis uidebitur proteruire:q̃ius nec hæc sufficiat
ad soluendum:nam plures habemus orationes contrarias opinioni/
bus quas difficile est soluere.

Est in disputationibus proterua respõsio præter prædictos duos modos:
syllogismi corruptio.

Ex quibus interimunt inquirentes propositum:his a respondente aduer/
sandum est.

Improbabilem positionem inferre cauendum est a respondente.

Improbabilis positio est multipliciter:nam ex qua incõuenientia conue/
nit dicere:ut si dicat omnia moueri aut nihil.& quæcunq; sunt peioris
consuetudinis eligere: & repugnandtia consiliis.ut iniuriam facere q̃
pati melius.

Audientes:non sermocinationes causa odiunt inferentem:sed ut ea quæ
sibi uideantur dicentem odiunt.

Quando orationes falsum syllogizant soluendum interimenti propter
quid sit falsum:non enim qui quodlibet interimit soluit;si hoc falsum
sit quod interimitur:sed qui interimit propter quod fit falsum.

Nouit solutionem qui sciuit quoniam propter hoc conclusio fit falsa: &
præuidens uidetur esse.

Capi.xi Cõtingit orationẽ prohibere concludi quadrupliciter:aut enim
interimere a quo fit falsum:aut ad interrogantem instantiam inferre.
scilicet quærendo quæstionis intellectum:aut aliquam conclusionem
collateralẽ:ut scilicet impediatur arguens. sæpe enim non soluit quod
interrogans non potest longius proferre:tertium ad interrogata.idest
p̃missas.ex hoc scilicet q̃ non bene ordinetur:& non propter falsitatẽ.
dicere instantiam quarta & pessima instantia est ad tempus: quidam
enim talibus instat ad quæ disputare pluris opus est tẽporis q̃ præsen/

tis exercitationis.

Prima earum quæ dictæ sunt instantiarum est solutio reliquæ autem prohibitiones quædam sunt & impedimenta conclusionis.

Capi.xiii. Prauus sotius est qui impedit comune opus. idest propositum quod inuestigari debet.

Necessarium est quandoq; ad eum qui dicit. idest respondet non ad positionem conari idest arguere. quando is qui respondet contraria inter roganti obseruat.

Plures in uno impossibile est uincere.

Qui litigatorie interrogat praue disputat: & qui respondendo non concedit quod uidetur: neq; suscipit quicq̃ quod uult interrogans inquirere praue similiter.

Non similiter increpandum est & orationem per se & interrogantem: nã nihil prohibet orationem quidem prauam esse: interrogantem uero optime: ut contingit contra respondentem disputare: & e contrario.

Capi.xiiii. Orationis in se quinq; sunt increpationes: prima quidem quãdo ex interrogatis non cõcluditur neq; quod propositum est neq; omnino: nihil cum sint falsa uel improbabilia: aut omnia aut plura in quibus est conclusio. Secunda est si non fiat ad positionem syllogismus. Tertia si additis quibusdã fiat syllogismus: & hæc sint peiora his quæ interrogãtur: & minus probabilia conclusione. Quarta si ablatis quibusdam fiat conclusio. Quinta si ex improbabilibus & minus credibilibus conclusione: aut si ex ueris sed plus opera indigentibus demonstrari q̃ conclusio.

Nihil prohibet orationem per se quidem esse uituperabilem: ad propositum autem laudabilem: & e conuerso.

Eos qui per falsa uerum concludunt non iustum est increpare: qui est uerum quandoq; ex falsis syllogizare.

Ca.xv. Dif. Philosophema ẽ syllogismus demõstratiuus. φιλοσόφημα.

Diffi. Argumentum est syllogismus dialecticus.

Diffi. Sophisma est syllogismus litigatorius. σόφισμα.

Diffi. Aporema est syllogismus dialecticus contradictionis. ἀπόρημα.

Capi.xvi. Falsa dicitur oratio. scilicet syllogistica quadrupliciter: uno modo quando uidetur concludi & non concluditur: alio modo quando concluditur quidem: non autem ad propositum: quod accidit maxime in his quæ ad impossibile dicuntur. Tertio quando ad propositum quidem concludunt: non tamen secundum propriam disciplinam. Quarto si per falsa concluditur.

Capi.xvii. Petere principium quinq; modis contingit: manifestissime quidem: & primo si quis idem quod monstrari oportet petat secundo quãdo quod particulariter oportet demonstrare uniuersaliter quis petat.

Tertio si quis quod uniuersaliter est ostendere propositio particulariter petat. Quarto si quis diuidens petat quod propositum est. Quinto si quis eorum quæ sequuntur se inuicem ex necessitate alterum petat.

Petere contraria quinq; modis contingit. Primo si quis opposita petit secundum affirmationem & negationem. Secundo si contraria secundum positionem ut bonum & malum idem. Tertio si quis uniuersaliter probans particulariter petierit contradictionem: aut si hoc petens in uniuersali uniuersaliter contradictionem temptauerit sumere. Quarto si quis petat contrarium ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt. Quinto si quis ea non sumat: talia autem petat ex quibus erit opposita contradictio. ut scilicet sunt disperata.

Differt contraria accipere ab eo quod est in principio tantum: quoniam huiusmodi. scilicet petitionis principii. quidem peccatum est ad conclusionem: nam ad illam aspicientes quod in principio est dicimus. petere contraria autem sunt in prioribus in eo quod habēt se aliquo modo hæc ad inuicem.

Capi.xviii. Ad exercitationem orationum primum oportet assuescere cō uerti orationes. idest facere syllogismos cōuersiuos. sic enim ad quod dicitur. scilicet ad conclusionem. magis habebimus nos idoneos: & in paucis. scilicet premissis. plures faciemus conclusiones.

Secundo ad omnem positionem quoniam sic & quoniam non sic argumentandum: considerandum: & inuenienti solutionem statim quærendum.

Tertio alternatim eligendum quæ sunt ad eandem positionem argumenta: hoc enim ad cognoscendum multam idoneitatem facit: & ad arguendum magnum habet adiutorium.

Ad cognitionem & ad phisicam prudentiā posse conspicere & conspexisse quæ utrinq; accidit dicere ex hypothesi nō paruum instrumentū est.

Oportet huiusmodi esse boni ingenii qui scilicet uolunt prædicta facere & se exercere in disputationibus.

Secundum ueritatem bonum ingenium est posse bene eligere uerum & fugere falsum: qui nati sunt bene: possunt facere bene: nam qui amant & qui odiunt hoc quod profertur facile discunt optimum.

Oportet disputantes terminorum esse idoneos: & probabilium & primorum habere se promptos.

Temptandum est & his quæ sæpe incidunt sermocinationes tenere: & in orationibus.

Propositiones scire memoriter oportet: eo quod determinatas magis eas inspiciunt secundum numerum in syllogismo.

Propositionem comunem magisq̄ orationem. idest totam argumentationem. ad memoriam ponendum est. quia ut dicit facilius tenetur q̄

tota argumentatio.
Orationem unam plures facere assuescendum est:ut obscurissime abscō dentibus responderi possit.
Oportet maxime fugere in uniuersale ferre syllogismos:
Exercitium est causa potestatis & maxime circa propositiones & instan/ tias.
Dialecticus est propositiuus & instantiuus.
Proponere est unum facere quæ sunt plura:oportet enim unum omnino sumere ad quod est disputatio.
Instare est quod unum est facere plura:nam aut diuidit:aut interimit:hoc quidem dans:illud autem non dans eorum que posita sunt.
Non est cum omni disputandum necesse est enim contra aliquos prauas fieri disputationes:nam contra eum qui omnino temptat uideri profu gere iustum est temptandum syllogismum facere : non pulchrum au/ tem. quia scilicet omnia negat:& oportet fieri disputationē certatoriā.
Qui in disputationibus exercitati sunt non possunt abstinere a disputa/ tione certatoria.

Incipiunt propositiones ex primo libro elencorum Aristotelis.

Lii sunt syllogismi elenchi alii cum non sint uidentur esse pro/ pter quandam similitudinem.
Alii habent habitum scientiæ bene:alii autem uidentur:tribua/ liter inflantes se:& fingentes se:& alii quidem pulchri propter decorem:alii autem uidentur componentes se.
Imperiti uelut distantes longe speculantur.
Syllogismus ex quibusdam positis est ut dicatur diuersum quid ex neces sitate ab his quæ posita sunt.
Eelencus est syllogismus cum contradictione conclusionis.
Quoniam non est res ipsas ferentes disputare:nominibus pro rebus uti/ mur notis:& ideo quod accidit.
Nomina finita sunt & orationum multitudo:res autem numero infinitæ necesse ergo erit plura eandem orationem & unum nomen signare.
Quemadmodum illi qui non sunt prompti numeros ferre a sciētibus ex/ pelluntur:eodem modo & in orationibus qui nominum uirtutis sunt ignari paralogizantur.
Quibusdam magis opere pretium est uideri sapientes quam esse & non uideri.
Diffi. Sophistica est apparens sapientia:non existens autem.
Opus scientis est non mentiri de quibus nouit:& mentientem manifesta re posse.

Capi.i. Sunt disputationum genera quattuor:doctrinales: dialecticæ:tē ptatiuæ.litigiosæ.

Diffi. Doctrinales sunt quæ ex propriis principiis cuiusq; discipline:& nō ex his quæ uidentur esse respondenti syllogizant.

Oportet eum crēdere qui discit.

Diffi. Dialecticæ sunt quæ ex probabilibus sunt collectiuæ contradictio num.

Diffi. Temptatiuæ sunt quæ sunt ex his quæ uidentur respondenti:& ne cessarium est scire ei qui simulat habere scientiam.

Diffi. Litigiosæ sunt quæ ex his sunt quæ uidentur probabilia : non sunt autem.

Quæ coniectant qui in disputationibus decertāt sunt quinq;:redargutio falsum:inopinabile:solœcismus:& facere nugari.

Qui in disputationibus corrixantur maxime uolunt uideri redarguētes.

Modi arguendi sophisticæ sunt duo: alii quidem secundum dictionem: alii extra dictionem.

Modi qui sunt secundum dictionem sunt sex numero:æquiuocatio:am/ phibologia:compositio:diuisio:accentus:figura dictionis.

Sunt tres modi secundum æquiuocationem:unum quidem quando ora tio uel nomē principaliter significāt plura.Secūdus quādo sic soliti su mus dicere.Tertius quando compositum cum altero plura significat: separatum uero simpliciter.

Secundum compositionem falsæ sunt:ut posse sedentem ambulare: uel quod unum solum potest ferre potest plura ferre:& discere nunc litte/ ras sic quidem didicet quas scit.

Secundum diuisionem sunt:ut quinq; sunt duo & tria:& posui te seruum entem libertum:& quinquaginta uirorum centum reliquit diuus achil les.

Secundum accentum in his quæ sunt sine scriptura dialecticis:nō est ido/ neum facere orationem:in scripturis autem & poematibus magis.

Secundum accentum sunt ut metuo longas pereune lydia noctes : dor/ mis:& heu quianam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Secundum figuram dictionis accidunt quando non idem interpretatur similiter:ut masculinum:fœmininum uel quale quantum:& econuer so uel hoc aliquid:quale quid.

Capi.ii. Extra dictionem paralogismorum speties sunt septem una qui/ dem secundum accidens:Secunda in eo quod simpliciter & non sim/ pliciter.Tertia secundum elenchi ignorantiam.Quarta secundum con sequens. Quinta secundum q; in principio est sumere.Sexta q; non est causa secundum causam sumere.Septima plures interrogationes ut unam facere.

Diffi. Elenchus est contradictio unius & eiusdem non nominis sed rei: & nominis non synonimi: sed eiusdem: ex his quæ data sunt ex necessitate non connumerato quod erat in principio: secũdum idem: ad idẽ: similiter & in eodem tempore.

Quidam omittentes aliquid ex his quæ dicta sunt faciunt apparentem elenchum.

Capi.iiii. Est omnes dictos modos fallatiarum reducere in elenchi ignorantiam conuenit enim resoluere in elenchi diffinitionem.

Qui nõ possunt distinguere aut interroganti concedunt: aut cõ non dent putantur dedisse.

Quæ uni & eidem sunt eadem sibi inuicem probamus esse eadem.

Propositio unum de uno significat.

Diffinitio eadẽ est unius solius: & simpliciter rei. ut hominis: & unius tantum hominis.

Capi.vi. Sophisticus elenchus non simpliciter est elenchus: sed ad aliquã similiter & syllogismus.

Quod aliquis non interrogatus arbitratur dandum: & interrogatus ponet idem

Secundum uuamquamqꝫ artem est falsus syllogismus.

Capi.vii. Inconueniens est opinari alias ad nomen esse orationes alias ad intellectum: & non easdem:

Impossibile est aliquem uidere quod non putat.

Aliud est docere q̃ disputare: quoniam oportet docentem quidem non interrogare: sed eos manifestos facere: illum autem interrogare.

Qui secundum rem consyderat comunia dialecticus est: qui autem hoc apparenter facit sophista est.

Capi.viii. Qui ob uictoriam ipsam certant sunt litigiosi homines: & rixe amici esse uidentur: nam quis omnino uincere uolunt omnia apprehẽdunt: hi litigiosi sunt.

Qui propter gloriam certant quæ in differentiis est sophistici sunt.

Non est dialecticus circa aliquod genus determinatum: neqꝫ ostensiuus illius: neqꝫ talis qualis uniuersalis neqꝫ enim sunt omnia in uno aliquo genere: neqꝫ si essent possibile esset sub eisdem principiis esse ea quæ sunt.

Nulla ars demonstratiua alicuius naturæ interrogatiua est: non enim possibile utramlibet partium dare: nam syllogismus non fit ex utrisqꝫ.

Est experimentum sumere non scientis: & eum qui nescit rem:

Omnes etiam idiotæ utuntur quodammodo dialectica: & temptatiua: nam omnes usqꝫ ad aliquid conantur diiudicare pronunciantes.

Arguunt omnes: scilicet idiotæ & sine arte participant id de quo artificialiter dialectica est: & arte syllogistica dialecticus & temptatiuus.

Capi.viiii Falsum in aliquo ostendere & ad inopinabile ducere primo est ex eo quod interrogat quodammodo. idest celante secundo interrogare multa: quamuis determinatum sit ad quod disputat. tertio ea quæ uidentur dicere probare. idest laudare. nam hoc facit quandam idoneitatem ut ad inopinabile ducat uel falsum. quarto si interrogatus dicat aut neget aliquid horum ducere ad quæ argumentari idoneus est. quinto nullam statim interrogare positionem sed confiteri ob hoc se interrogare ꝙ discere uelit.

Vt ad inopinabile ducat considerare debet opponens ex quo genere. idest secta. est qui disputat: deinde interrogare quod pluribus. scilicet illius secte habũdat. idest uidetur. secũdo debet cõsiderare que ex uoluntatibus occultis & manifestis opinionibus procedunt tertio considerare ea quæ sunt secundum naturam & legem contraria enim esse naturam & legem dicunt quarto considerare ea quæ pluribus & sapientibus sunt contraria.

Lex opinio plurium est: sapientes autem secundum naturam & secũdum ueritatem dicunt.

Capitulo.x.

Facere nugari erit: si opponens supponat ꝙ nihil differat nomen. idest nomen per se sumptum: uel cum alio uel orationem dicere: ut duplum & dimidii duplum.

Capitulo.xi.

Contingit ducere ad solecismum & uideri: & non ducere & uideri: & ducere & non uideri: quemadmodum dicit cecilianus si ficus sit secundæ declinationis qui dicit ficus naturas solœcismum facit: non uidetur autem pluribus: qui uero ficos uidetur quidem sed non facit.

Capitulo.xii.

Ad redarguendum unum quidem utile est longitudo: difficile est enim simul multa conspicere. Secundum uero festinatio: nam tardiores minus præuident. Tertium ira & contentio: conturbati enim minus possunt conseruare orationem elementa autem iræ sunt: manifestum respondentem facere ꝙ uult iniuste agere: & circa omne impudentem esse. Quartum permutatim interrogationes ponere. Quintum propositum occultare: nam occultatio est latendi causa: latere autem causa fallaciæ.

Ad negantes quæcunq; opinantur esse ad propositum: interrogandum est oppositum uelut contrarium uelit sumere: aut duorum ex æquo interrogationem facere: nam cum dubium est quid opponẽs uelit sumere minus graues fiunt respondentes.

Quando respondens dedit singulare inducenti uniuersale ut concesso utendum est uniuersali: nam plærumq; putant & ipsi dedisse. & audien

tibus uidetur propter memoriam inductionis.
Quando respondens dedit in quibus non nomine significatur uniuersale sed similitudine:utendum est opponenti ad hoc quod expedit illo simili:latet enim plærunq; similitudo.
Quando respondens admittit contrarium debet opponens inquirere sub aliqua disiunctione.
Appositis iuxta se contrariis & maiora & magna uidentur: & peiora & meliora.
Sæpe facit uidere redargui maxime sophistica calumnia interrogantium cum nihil syllogizantes non interrogationem faciunt de hoc quod ultimum est sed conclusiue dicunt uelut syllogizantes: non ergo hoc & hoc.
Opponens debet laudare respõsionem respondentis:si concedit aliquod inopinabile:& interrogare oppositum illius inopinabilis an sit uerum uel falsum:& si concedat illud oppositum fiet contra ipsum uerus elenchus:si non:fiet apparens.
Opponens debet considerare in positione respondentis si sit contrarium prius dictis ab eo.
Si opponens instat argumento opponentis:opponens fingere debet multiplicitatem aliquam in suo dicto.
Si respondens uideat respondentem percipere multiplicitatem in oratione:debet præuenire soluendo illum defectum & interrogare alia::ut credatur uere arguere.
Si opponens non habeat argumentum ad principale propositum debet se transferre ubi habundat argumentis:& si respondens quærat quare se transferat respondeat solummodo in generali q͏ sibi intendit contradicere.
Opponens non debet interrogare omnes propositiones quæ ualent ad propositum:sed ut concessis uti.

Ex secundo libro elenchorum.Capitulo.I.

Cire solutiones paralogismorum utile est ad philosophiam: & ad gloriam circa omnia exercitatum esse uideri:& in nullo inscie se habere.

Qui ab alio facile paralogizatur: & hoc non sentit & ipse a se hoc patitur sæpe.
Non est idem soluere uitium orationis:& interroganti posse obuiare uelociter:nam quod scimus sæpe transpositum ignoramus.
Citius & tardius exercitatione fit magis:quare si manifestũ nobis sit:immeditati autem simus:fallimur:temporibus frequenter.

Facil.us est componere paralogismos q̃ soluere.

Contra litigiosos syllogismos obstandum est non ut contra arguentes: sed ut contra apparentes: quare ut non uideantur corrigendi sunt.

Accidit sæpe uidentes amphibologiam pigrescere diuidere: eo q̄ frequẽter talia proponantur ne ad omnia uideantur graues esse: quare quando data est diuidere non pigritandum.

Nulli eorum quæ æquiuoca sunt conuenit respondere simpliciter: & si de omnibus uerum sit: quoniam nõ oportet ad duas interrogationes unam responsionem dare.

Capitulo.II.

Respondens nõ debet multa cõcedere: & si uera uideanter: sed dicere trãseat: uel ita: sic enim non fiet elenchus.

Si respondens aliquod inopinabile cogatur dicere: debet dicere hoc multis uideri sic enim inopinatum non uidebitur fieri.

Si respondens ad inconueniens ducitur: & antecedens sit propinquum consequenti: dicere debet q̄ petit quod in principio est.

Quando ab arguente uniuersale non nomine proprio sumitur sed in parabola: dicendum est a respondente quoniam non ut datum est neq̧ ut proposuit sumit.

Quando obscurum est & truncatum quod proponitur: non concedendum simpliciter.

Quando duo proponuntur respondenti: cum alterum quidem est: alterũ ex necessitate uidetur esse: debet potius respõdes negare consequens quam antecedens: quia difficilius est illud sillogizare: & uniuersaliter duobus sibi propositis debet quod facilius est dare & difficilius ad probandum negare.

Si duo habebant contrarium & respondens dare nesciat dicendum est contrarium quidem esse: nomen autem non esse alterius contrarii.

Si dubium proponitur respondenti cuius sunt contrariæ opiniones debet dicere quoniam huius sunt contrariæ opiniones assignando eas: & sic non putabitur mentiri: & faciet orationem sine elencho uideri.

Si respondens presenserit interrogationes: prius insurgendum est & prædicendum. Sic enim maxime interrogantem prohibebit arguere.

Capitulo.III.

Diffi. Solutio recta est manifestatio falsi syllogismi: secundum quam interrogantem. idest præmissam. accidit falsum.

Falsus syllogismus fit dupliciter: aut quia syllogizatũ est falsum: ut quia non est syllogismus sed apparens.

Debet respondens orationes syllogisticas falsum syllogizantes interimẽ

do.ſcilicet præmiſſas. ſo luere:apparētes uero diuidendo.ſcilicet præmiſſas.

Volentibus ſoluere orationem primum reſpondendum eſt ſi ſyllogizata eſt aut non:deinde utrum ſit uera concluſio aut non:quatenus diuidentes uel interimentes ſoluamus.

Capi.viiii. Ad eos qui plures interrogationes unam faciũt:ſtatim in principio determinandum:nā interrogatio una eſt ad quā una eſt reſpōſio.

Nec plura de uno:nec unũ de multis:ſed unũ de uno dicendũ uel negādũ

Cap.x. Orationem aliæ ſunt faciles reſpici:aliæ difficiliores.

Qui eſt ſecũdum æquiuocationē paralogiſmus uidemus eſſe leniſſimus: & orationes huiuſmodi ridiculoſæ:& non digne ſolitione.

Acus oratio eſt quæ dubitare facit maxime mordet enim hæc maxime reſpondentem.

Oratio accerrima dicitur quæ ex maxime apparentibus q̃ maxime probabile interimit.

Socrates interrogabat ſed non reſpondebat:fatebatur enim neſcire.

Earum quæ inueniuntur aliarum ſcientiarum omnium.ſcilicet a logica. quæ ab alliis ſumpte ſunt:& prius celebratæ particulariter.ideſt ſolum quantum ad principia. augentur ab eis qui accipiunt poſtea : quæ autē ex principio inueniuntur parum in primis ſolent augumentum ſumere:utilius autem eſt illo quod poſtea ex his fit augumentum.

Principium omnium.ſcilicet ſcientiarum. eſt maximum:quare & difficilimum:quanto enim optimum poteſtate tanto prauiſſimum magnitudine:difficilimum enim eſt uideri.

Principio inuento facile eſt addere & augere reliquum:

Qui principia rhetoricæ inuenerunt & aliarum artium omnino ad paruũ quid perduxerunt:qui autem nunc famoſiores ſunt aſſumentes a multis uelut ex ſucceſſione particulariter colligētes ſic auxerunt:tyſias quidem poſt priores:tyſimachus poſt tyſiam: theodorus autem poſt hũc.

Artis logicæ ante me.ſcilicet ante ariſtotelem. nihil omnino erat preſcrutatum:ſe uelox.ideſt labilis a memoria. quia ſine arte erat doctrina diſcentibus ab eis:non enim artem ſed quæ ab arte ſunt dantes antiqui erudire arbitrati ſunt.

Reliquum erit omnium ueſtrum ꝟ eorum qui audierunt hoc opus omiſſis artis indulgentiam:inuentis autem multas habere gratias.

Expliciunt auctoritates ex ſecundo elenchorum Ariſtotelis.

Incipiunt propoſitiones ex primo libro rhetoricæ ariſtotelis : ſecundum interpretationem georgii trapezuntii Ex primo capitulo ꝙ de eiſdem eſt rhetorica & dialectica & de ipſius utilitate.

Hetorica cum dialectica conuertitur:nam de eis utraq̃ eſt quæ cognoſcere quodam modo comuniter eſt:& nullius determi/

natæ ſcientiæ.

Omnes ſcientiæ rhetorica & dialectica quodammodo participãt:nã oẽs uſq̧quaq̧ tum quærere ac reddere rationẽ:tum defẽdere acaccuſare conãtur:uerũ multi hæc temeræ nõ nulli exercitatiõe ac habitu factitant.

Quicunq̧ eloquentiæ artes ad preſens uſq̧ compoſuerunt:paruam ipſius particulam adinuenerunt.

Fidem facere rethori artificioſum tantummodo eſt:cætera uero accedũt.

Enthymemata perſuaſionis nerui ſunt.

Indignatio miſericordia ira cæteriq̧ animi affectus nõ de ipſa re ſunt ſed commouendi iudicis cauſa.

Quiddam (ut ariopagitæ) recte prohibent litigãtem præter rem quicq̃ dicere:non enim oportet in iram:aut inuidiam aut in miſericordiam impellendo a recto iudicem flectere:ne ſimiles ei ſimus qui eam qua uſurus ſit regulam prius inflectit.

Perſpicuum eſt nihil ad litigãtem pertinere niſi ut oſtendat utrum res ſit nec ne:& utrum factum ſit an non:ſi uero magnum aut paruum iuſtũ aut iniuſtum:quæ legiſlator nõ determinauit:ea non a litigantibus accipere ſed per ſe ipſum iudicem ſcire oportet.

Maxime conuenit ut quæ recte poſitæ ſunt leges cuncta ipſe determinẽt quæ determinari queant:& quam minima iudicibus relinquant:primũ quia unum aut paucos prudentes qui leges ferre ac iudicare poſſint facilius eſt inuenire q̃ multos:deinde quoniam longi temporis conſideratione leges feruntur:cum iuditia breuiſſime conficiantur:itaq̧ difficile eſt ut bene a iudicibus iuſtum & conducibile diſtribuatur.

Legumlatoris iudicium nõ de ſingulis nec de preſentibus:ſed de uniuerſalibus & de futuris eſt:præter uero ac iudex de preſentibus iam determinatiſq̧ iudicant:inde fit ut cum & ament & oderunt:ſua quoq̧ utilitas connexa ſit:nõ ſatis queant ueritatem perſpicere:ſed propria uel uoluntas uel dolor iudicia ſua obumbret.

Factum eſſe aut non factum:& fore aut non fore:eſſe quoq̧ uel non eſſe: hæc omnia cum non poſſit legiſlator preuidere iudicibus relinquẽda neceſſario ſunt.

Melior ac ciuitatibus utilior deliberatiua preceptio eſt:q̃ iudicialis.

Minus in deliberationibus conducit præter rem dicere:minuſq̧ maliciæ deliberatio habet:q̃ iuris dictio cum ſit comunis:hic enim de ſuis qui audit iudicaturus eſt:itaq̧ nihil aliud demonſtrare oportet:niſi q̧ ſic ſe habet ut conſiliarius dicit.

Perſpicuum eſt fidem demonſtratione fieri:tunc enim uehemẽter credimus cum demonſtratum eſſe putauerimus.

Diffi. Enthymema rhetorica eſt demonſtratio.quod præcipuũ eſt in demonſtratione perſuaſione.

De quolibet syllogismo dialectica uel uniuersa uel pars ei⁹ q̄dā cōsiderat.
Eiusdē uirtutis est ut ueri & uerisimilis consideratio.
Homines satis ad ueritatem nati sunt: & ut plurimū ueritatē cōsequūtur.
Oportet ut sicut in syllogismis ita in rhetoricis contraria persuadere posimus non ut utraq; faciamus: (nā mala facienda non sunt:) sed ne nos lateant quomodo se habeant: & ut cum alii non iuste utantur oratione soluere possimus
Aliarum artium nulla de cōtrariis ratiocinatur: sed dialectica & rhetorica id solæ faciunt: cum utraq; similiter de contrariis sit: q̄uis non similiter res subiecte se habent: sed semper uera præstantioraq; secundum naturā melius syllogismo colligūtur: ac ut simpliciter dicā credibiliora sūt
Absurdum est si non posse corpore sibi præsidio esse turpe sit: ratione uero non sit: quod hominis magis est: q̄ usus corporis:
Officium rhetoricæ non est persuadere: sed posse quæ in singulis credibilia sunt perspicere: ueluti etiam in cæteris artibus: nec enim est medicinæ sanitatē inducere: sed quo ad usq; possibile sit: ad hoc usq; pducere: cū possibile sit esse eos qui nullo possint pacto sanari bene tātū curare.
Rhetoricæ est tam quod credibile est q̄ quod credibile uidetur perspicere: ut dialecticæ tam syllogismum q̄ apparentem syllogismum.
Dialecticus cauillator non uiribus sed electione: rhetor uero tā scientia q̄ electione orator erit cauillator eni. i. sophista sit si in utēdo syllogismū apparentē eligit: quia uiribus dialecticus electione cauillator ē: sed hæc in oratore nō destingūtur: nam uiribus utrūq; uidet. s. tam quod credibile q̄ quod apparet & cū finis suus persuadere sit nō est demōstrādus cauillator si etiam apparentibus ad persuadendum utatur.
Capitulo secundo quid sit rhetorica quod eius subiectum.
Diffi Rhetorica est uis qua quod in unaquaq; re probabile est perspicitur.
Persuasionum aliæ sine arte sunt: aliæ artificiosæ.
Diffi Persuasiones sine arte sunt quæ non a nobis excogitatur: sed cū ex sint assumuntur: ut testes cruciatus scripta: artificiose uero: quæ ratione ac uia a nobis excogitari possunt.
Persuasionū quæ ratione parantur genera sunt tria: nam alia in moribus sunt eius qui dicit: alia in auditore modo quodam afficiēdo: alia in ratione ipsa cum demonstraremus aut demonstrare uideamur.
Probis & magis & facilius de omnibus simpliciter credimus: nam probitas dicentis: non (ut quidā eorum qui artē scripserūt nihil affert ad probandū: sed forte (ut breui absoluam) præcipuam mores fidem faciunt.
Non similiter iudicium reddimus cum dolemus & cum lætamur: aut cū diligimus aut cum odimus.
Rhetorica est quasi propago dialecticæ: & eius negotii quod cum de affectibus sit æquum est ut ciuile appelletur.

Enthymema syllogismum rhæthoricum:extremnm uero rhetoricam in ductionem appello.

Si multis aut similibus sic se habere ostendas:ibi quidem inductio:hic autem extremum uocatur.

Si cum quædam sint aliud quid illorum causa eueniat præter illa:quoniam illa sunt:aut uniuersaliter aut ut in plurimum:ibi quidem syllogismus:hic autem enthymema uocatur.

Ars nulla considerat singularia singularia enim iufinita sunt & sciẽtia ne queunt contineri.

Consultamus de his quæ uidentur utroq; posse pacto fieri:nã de his quæ dicitur fieri aut fore aut se habere non possunt nemo sic existimans cõsultabit:cum non aliter q̃ sic consultari possit.

Fluunt entymemata ex probabilibus & signis.

Diffi. Probabile est quod semper fere solet fieri:uerũ nõ simpliciter : sicq; se habet ad illud ad quod est probabile:ut uniuersale ad particulare:

Probabile qd̃ græce εἰκὸς dicitur est & cetera nã si particulariter capiãtur statim apparet quod possũt aliter se habere:ut in hoc hæc mater diligit filiũ suum uel sic medea diligit filiũ suum hoc iam nec est nec apparet probabile:hæc uero propositio mater diligit filiũ probabilis est & habet se ad illud qd̃ est ꝓbabilis ut uniuersale ad particulare:hæc gre.tas

Signorum aliud quidem se habet ut singulare quiddam ad uniuersale:ut si quis afferat omnes sapientes iustos esse:quoniam socrates cum esset sapiẽs iustus erat:aliud ut uniuersale quiddam ad particulare:ut si quis fabricicare hominem dicat:& eius signum esse ꝙ crebro respiret.

Probabilium & signorum quod necessarium est argumentum dicitur:nã cum nõ possint soluere quod dictum est tunc potant argumẽtum esse allatum quasi demonstratum sit atq; conclusum.

Diffi. Exemplum est non ut totum ad totum:neq; ut pars ad totum:neq; ut totum ad partem : sed ut pars ad partem:simile ad simile : quando utraq; sub eodem genere sunt:sed unum altero magis perspicuum.

Capitulo tertio de tribus generibus causarum & finibus ipsorum.

Ex tribus oratio cõstituitur:ex eo qui dicit:de quo dicit & ad quem:idest ad auditorem penes quem etiam finis est.

Necesse est auditorem aut spectatorem esse:aut iudicem:iudicem aut præteritorum aut futurorum.

Diffi. Qui de futuris iudicat senator est:qui de præteritis iudex: qui uero de facultate spectator est.

Tria sunt genera dicendi:deliberatiuum:iudiciale:demonstratiuum.

Deliberatiuæ orationis aliud suasio:aliud dissuasio est:nam semper & qui priuatim consulunt & qui publicæ concionantur horum alterum aggrediuntur

Iudicialis orationis aliud accusatio aliud defensio:horum enim alterum occupant litigantes.

Demonstratiue orationis aliud laus aliud uituperatio.

Consulenti tempus futurum accomodatur litiganti preteritũ:demonstrãti præcipue presens.

Omnes secundum ea quæ presentia sunt laudant aut uituperant.

Consulenti finis est utile aut contrarium:nam qui suadet ad melius hortatur:qui autem dissuadet quasi a peiore dehortatur: litiganti finis est iustum aut iniustum:laudanti aut uituperanti honestum uel turpe.

Arguméta & probabilia & similiter signa rhetoricæ propositiones sunt.

Diffi. Enthymema est syllogismus ex probabilibus & signis constans.

Capitulo.iiii.De quibus deliberatio esse soleat.

Tenendum est non de omnibus bonis aut malis consiliarium consulere: sed de his quæ possunt fieri & nõ fieri:sed neq̃ de cunctis contingentibus(sunt enim quædã a natura quædam a fortuna bona quæ q̃uis contingentia sint nihil tamen ad ea confert deliberatio:sed de his quæcunq̃ ad nos referri nata sunt:quorumq̃ origo ac causa in nobis est.

Verum est rhetoricam ex resolutiua scientia & ea ciuili quæ de moribus est:composita esse.

Maxima de quibus omnes consultant & quæ deliberantes aggrediuntur quinq̃ ferre numero sunt:de opibus:de bello ac pace:de regionis locorum custodia:de his que inferunt & efferuntur:de legumlatione.

Non solum rerum accessiones:uerum etiam expensarum attenuatio nos reddunt ditiores.

Similia a similibus fieri consueuerunt.

Ad ciuitatem tutandam non minimum est ciuem legislationis esse sagacem:nam salus ciuitatis in legibus sita est.

Ad ferẽdas leges peregrinationes:quibus multarum gentiũ leges cognosci:possunt:perutiles sunt.

Ad publica cõsilia diligenter perscripta rerum gestarũ hystoria utilis est.

Capitulo.v.De fœlicitate ac fine deliberantium.

Diffi. Fœlicitas est uel fortuna secũda cum uirtute:uel per se sufficientia uitæ:uel uita tuta & iocundissima:uel possessionũ facultas & corporis uires cũ factiua conseruatiua amplificatiuaq̃ horum uirtute.

Diffi. Nobilitas gentis & ciuitatis est indigenas esse aut uetustissimos:& primos duces illustres:multos quoq̃ ea ex gente in rebus quæ expetuntur præclaros extitisse.

Diffi. Priuata nobilitas est quæ a uiris aut a mulieribus est:legittima ab ipsis procreatio:& aut uirtute aut diuitiis aut alia re laudata primos claros fuisse:multosq̃ famosos ea ex gente uiros & mulieres iuniores ac seniores fuisse.

Est fœminarũ uirtus corporis quidẽ forma & proceritas:animi uero pudicitia & operandi studium absq; illiberalitate.

Ciuitates quibus haud bonæ sunt mulieres:secuti lacedæmoniis ex media pene felicitatis parte priuantur.

Diffi. Amæna sũt quibus frui queas:quibus uero fruimur ex his nihil magni præter usum consequimur.

Diuitem esse in utendo magisq̃ in possidendo consistit:utẽtis enim operatio est:possessio uero ipsa diuitiæ sunt.

Diffi. Gloria est cum uirtuosus a cũctis existimatur:aut id habere putatur quod cuncti uel plures:uel probi uel prudentes expetunt.

Diffi. Honor est benefacturæ gloriæ inditium.

Honorantur maxime atq; merito qui benefitia contulerunt: deinde qui conferre queant.

Multi honorem assequuti sunt q̃uis parua præbuerint:sed modus profuit atq; occasio.

Honoris partes sunt sacra:memorationes:decantationes carminũ:aut solutæ orationis ad laudem recitatio:loci primi consessus sepulcra:imagines publici uictus:ad hæc etiã barbara:ut inclinari:loco credere:munera quoq;:sed alia apud alios honoratiora sunt.

Diffi. Munus est rei alicuius donatio:atq; honoris signũ quapropter tam æris auidi quã ambitiosi donari cupiunt:cum id donatio habeat quod utriq; appetunt.

Corporis uirtus est sanitas:

Pulchritudo alia in alia ætate est:nam iuuenis pulcher est: cui commodũ ad subeundos & cursus & uiolentiæ labores corpus est:aspectuq; insuper iocundum.uir uero pulcher qui & labores bellicos sustinere queat: & ita iocundus aspectu est ut simul quoq; dum uideatur terreat.

Diffi. Vires sunt quibus possis quod mouere cupias:ita mouere ut uelis:

Mouemus aut trahentes aut pellentes aut eleuantes:aut deiiciẽtes:aut cõprimentes.

Corporis certatiua uirtus ex magnitudine robore uelocitateq; constat.

Pancratista dicitur qui percutiendo & luctando olympia uincebat pentachlus uero qui quinq; certaminibus uicerat.pugnis scilicet cæstu cursu saltu & luctatione. & dictus est a ϖεντε quod est quinq; & αθλοσ certamẽ.

Qui præmere ac retinere potest luctator est:qui pulsando pellere percussor est qui utrisq; pancratista est: qui omnibus moribus pentachlus est.

Senectus bona est quæ tarde inuadit & dolores non infert.

Qui ualitudinarius est & non robustus cum facile patiatur & doleat uitæq; breuioris sit non est felix.

Diffi. Amicus est qui quæ fore bona amico putat: ea propter ipsum agit

amicum.

Diffi. Secunda fortuna est cum omnia uel plurima uel maxima bona eo-rum quorum ipsa fortuna causa est forte eueniant atq; permaneant.

Capitulo.vi.De bono ac utili.

Non de fine sed de his quæ sunt ad finem quilibet consulit.

Diffi. Bonum est quod sui ipsius gratia est expetendum:& id cuius gra-tia aliud quiddam appetimus.& quod omnia expetũt uel quæ sensum habent:uel quæ intellectum aut habent:aut si haberent expeterent & ef-ficiens atq; conseruans & id ad quod hæc consequuntur.

Quicquid qui de singulis est intellectus tribuit:id unicuiq; bonum est.

Exercitatio plerumq; sanitatem efficit.

Acquisitiones bonorum & malorum abiectiones necessario bonæ sunt.

Maioris boni pro minore:& minoris mali pro maiore acceptio bona est.

Cum uoluptatem omnia animalia secundum naturam appetunt:iocũda ac spetiosa bona:bona esse necessarium est.

Fœlicitas per se ipsam expetibilis est & sufficiens:omnesq; animi & cor-poris uirtutes gratia eius appetimus.

Viuere per seipsum expetendum est:& si nihil aliud bonum inde seque-retur.

Dici solet mala cunctis similiter hominibus obesse.

Quod maius est q̃ oporteat id malum est.

Multi quasi omnes apparent.

Nemo laudat quod bonum non est.

Possibilia duplicia sunt:scilicet quæ uix fiunt:& quæ facile.

Diffini. Facilia sunt quæ uel sine dolore uel breui tempore fiunt.

Diffi. Difficile est quod cum dolore aut multo tempore fit.

Capitulo.vii.De maiore & minore.

Excessus generum & eorum quæ in generibus maxima sunt proportio-naliter se habent:ut si uir maximus maior est quam fœmina maxima: omnino quoq; uiri fœminis maiores:& si omnino maiores sunt fœmi-nis uiri:uir quoq; maximus maxima femina maior.

Cum quippiam ex aliquo sequitur:hoc ex illo non sequetur.

Quod sequitur aut simul sequitur:ut si sanus est sequitur quod uiuat:ex hoc uero illud non sequitur:aut postea:ut scire ex adiscere:aut potesta-tæ ut ad sacrilegium furtum.

Maioris boni efficientia ipsa quoq; maiora sunt.

Quod per se expetibile est:eo quod non per se maius bonum est.

Sine causa & principio impossibile est aliquid esse aut fieri.

Cum duo principia diuersorum sint quod a maiore principio est ma-ius est.

Duorum principiorū aut causarum q̄d maioris principiū est cā: maius est.
Quod rarius est: eo maius est quod habeamus ut aurum ferro.
Cuius contrarium maius id maius est.
Cuius priuatio maior id maius est.
Sicut causę principia se habēt ad maius & minus sic & effectus: & e cōtra.
Quorum excessus eligibilior aut pulchrior est: & ipsa eligibiliora & pulchriora sunt: & e contra rerum meliorum excessus meliores sunt & pulchriorum pulchriores.
Quorum cupiditas melior & laudabilior est: & ipsa meliora & laudabiliora sunt.
Quarum scientia pulchrior est magisq̧ expetitur: ipse quoq̧ res pulchriores sunt magisq̧ expetuntur.
Pericles in funebri ait oratione ita ciuitatem iuuentute ablata deformem esse: ut annus si uer ab eo remoueretur.
Accipere q̄ facere beneficiū eligibilius uidetur: illud eni uel si nemo sciat te accepisse profecto eliges: hoc: si occultum futurū est te contulisse nō uideris electurus.
Eligibilius est iustum uideri q̄ esse: at sanum esse non ita.
Vno plura meliora sunt: duo enim in unū composita totū maius efficiūt.

Capitulo.viii.De numero policiarum in spetie ac finibus earum.

Cunctis utilitas persuadet.
Tot sunt principantes quot respublicæ quare quattuor respublicæ sūt scilicet populi·paucorum·optimatum: unius quod principatur ac iudicat.
Dif. Populus est ciuitas uel respublica i qua sorte magistratus declarātur.
Diffi. Paucorū potestas est respublica in qua cēsu magistratus declarātur.
Diffi. Optimatū potestas est respublica in qua qui disciplina legibus posita excellunt principantur.
Qui legibus semper optemperarunt ii optimi uidentur.
Diffi. Monarchia est respublica in qua unus omnium dominus est.
Diffi. Monarchia si ordine quodam constituta est: regnum dicitur: inordinata uero tyrannis appellatur.
Popularis status finis libertas est: paucorum uero diuitiæ: optimatū autē quæ ad disciplinam & ad leges pertinent: tyrannidis uero custodia.
Nō solū rationibus sed oratiōe affecta & morata fidē facimus: credimus enim eo facilius quo qualis quidam orator uidetur: idest si uir bonus si beniuolus aut utrunq̧.

Capi.viiii.De honesto ac laudabili quæ ad demōstratiuū genus pertinēt.

Honestum est quod cum bonum sit idcirco iocundum quoniā bonū est.
Diffi. Virtus est uis quædam productiua & conseruatiua rerum bonarū: uisq̧ bene faciendi multa & magna & omnia in omnibus.
Necesse est si uirtus benefaciēdi uis est: maximas eos esse uirtutes quæ plu

xi̇mum aliis conferunt quapropter iustos ac fortes maxime laudāt:cū alii bello alii pace utiles hominibus sint:deinde liberales:non enim cō tendunt de pecuniis sed largiuntur eas quas summopere cæteri cupiūt

Diffi. Iustitia est uirtus qua singuli sua secundum leges possident.

Diffi. Iniustitia est per quam aliena singuli contra leges retinent.

Diffi. Fortitudo est uirtus quam actui bonarum rerum ut leges iubent in periculis sumus legibusq; administratiua huius contrarium timor est.

Diffi. Liberalitas est uirtus pecuniis benefactiua illiberalitas contrarium.

Diffi. Magnanimitas est uirtus magnorum beneficiorum effectiua:huius contraria pusillanimitas.

Diffi. Magnificentia est uirtus magnitudinis sumptuum effectiua huius contraria modicitas.

Diffi. Prudentia est mentis uirtus qua de bonis ac malis quæ ad fœlicitatem pertinent bene possumus consulere.

Non semper quod iuste fit honestum est:cum enim damnatur quis:turpe magis est si iuste fit:q̄ si iniuste.

Alceo dicenti uellem tibi aliquid dicere:sed pudor impedit:sapho respondit:si bona laudabiliaq; cuperes:nec lingua turpe aliquid dicere meditareris:nullus oculos pudor retineret.

Laudabilius est inimicos ulcisci potius q̄ reconciliari::nam malū pro malo reddere iustum est;omneq; iustum laudabile.

Apud laconas comam nutrire laudabile est:nam quoniam non est facile seruile quicq̄ facere opus crinitum hominem:libertatis id apud eos inditium est.

Laudabilius est nulla uti arte fabrili:liberum nanq; est non uiuere ad aliū.

Virtutis eximiæ est cunctis benefacere.

Laus ex operationibus est.

Diffi Laus est oratio magnitudinem uirtutis ostendens.

Verisimile est bonum esse ex bonis:& bene educatum bonum esse.

Laudamus eos qui fecerunt:quoniam facta signa sunt habitus:nam & eū qui non fecit laudaremus si talem esse crederemus.

Non oportet secunda fortuna confidere nimiū:sed his quæ a seipso sunt.

Capitulo.x.De accusatione & defensione

Diffi Iniuriari est sponte præter leges officere.

Legum alia propria alia comunis.

Diffi. Propria legem dicimus qua ciues scripta utuntur : comunem uero qua non nulla etiam si scripta non sunt apud omnes tamen ualere uidentur.

Sponte facimus quæcunq; cognoscentes & non coacti facimus.

Quæ sponte facimus cuncta eligimus.

Nemo ignorat quæ eligit.

Diffi. Voluntas est appetitus boni cum ratione.nullus enim aliquid uult nisi cum bonum esse putauerit.
Appetitiones irrationabiles sunt ira & concupiscentia.
Necesse est quæcunq; homines agunt septem eos causis agere:fortuna:ui:natura:consuetudine:ira:cupiditate:neq; oportet secundum ætates aut habitus ea quæ aguntur distinguere.
Si accidit ut iracundi aut cupidi iuuenes sint:non propter ætatem agunt quæ agunt:sed propter cupiditatem ac iram.
A fortuna sunt quæcunq; ita fiunt:cum eorum causa in determinabilis: sit nec huius gratia:nec semper:nec ut plurimum:nec ordine fiant.
Natura fiunt quæcunq; causam ordinatam in se ipsis habent:nã aut semper aut ut plurimum sic eueniunt.
Vi fiunt quæcunq; preter cupiditatem ac rationem propter res ipsas fiũt: consuetudine fiunt quæcunq; ideo faciunt quoniam sæpe fecerunt.
Ratione fiunt quæ cum sint ex bonis conferreq; uideantur uel ut finis uel ut ad finem:propter utilitatem aguntur:nam quædam etiam intemperantes agunt utilia uerũ nõ propter utilitatem sed propter uoluptatem.
Ira fiunt quibus ulciscimur.
Differũt pœna & ultio:nam pœna eius qui patitur gratia fit: ultio autem eius qui facit ut expleatur.
Cupiditate agunt quæcunq; iocunda uidentur.
Consuetudo & ea in quibus assueti sumus iocunda sunt:nam multa eorũ quæ natura iocunda non sunt cum uoluptate faciunt qui assueti sunt.
Quæcunq; propter se agunt homines omnia uel bona sunt uel bona esse utuntur.& aut iocunda aut uidentur iocunda.
Ponimus malorum uel apparentium malorum reiectionem:aut minoris pro maiore assumptionem in bonorum numero.cum eligibilia quodãmodo sint:& similiter doloris uel apparentes doloris reiectionem: aut minoris pro minore assumptionem iocundis connumeramus.

Capitulo.xi.De iocundis.

Diffi. Voluptas est motus animæ quidã ac affectio tota simul & sensibiliter in naturam proficiscens:dolor autem contrarium.
Cum sæpe ipsum ipsi semper propinquum sit:& ipsius quidem semper natura sit:ipsius uero sæpe consuetudo:nature consuetudo similis est: & quod uiolentum non est.
Cupiditatum aliæ irrationales sunt ut quas ex nulla cogitatiõe cupimus: quales sunt quæ natura esse dicũtur ut quæ sunt per corpus: rationales uero sunt cum quædam persuasi cupimus : nam multa & expectare & possidere cupimus cum audierimus persuasiq; fuerimus.
Necessarium est iocunda omnia esse uel in sentiendo presentia:uel in recordando præterita uel in separando futura.

Præſentia ſentimus:præterita meminimus:futura ſperamus:

Iocundum eſt ſeruato meminiſſe pericli:lætatur enim uir poſt labores cum multa tuliſſe multaq; geſſiſſe recordetur:cuius cauſa eſt:quoniam malum etiam non habere iocundum eſt.

Nemo iraſcitur illis quos ulciſci putat impoſſibile:illis etiam qui potētia excedunt aut non iraſcuntur aut minus iraſcuntur.

Iraſci iocundum eſt.

Amantes cum alloquuntur aut ſcribunt aut quicq̄ aliud faciunt ad eum quem abſentem amāt gaudent:in omnibus nanq; his quaſi ſentire putant eum quem amant cum eius recordentur.

Amoris inditium omnibus eſt ſi non ſolum cum adeſt quem amant letātur:ſed abſentis etiam memoriam tenētes amant:iccirco etiam cū mæſti ſunt quoniam nō adeſt & in luctu & in fletu ineſt quædā uoluptas.

Vlciſci iocundum eſt:nam qui iraſcūtur magnopere dolent non ulti:ſperantes autem gaudent.

Vincere iocūdū eſt:nec cōtētioſis ſolū ſed oībus:exceſſus nanq; imaginatio fit:cuius rei oēs aut moderate aut magis etiā q̄ oporteat cupidi ſūt.

Quoniā uincere iocundū eſt ludos etiam oēs qui pugnæ aut cōtentionis ſpetiem habent iocūdos eſſe neceſſe eſt:ſæpe nanq; ipſis uictoria ineſt.

Honor atq; gloria iocundiſſimorum eſt.

Nulli cura eſt ut ab his quos quiſpiam nimiū deſpicit ueluti a pueris aut bæſtiis honor aut gloria conqueratur.

Amicus iocundorū eſt:nam & amare iocūdū eſt: nullus enī unum amat qui uino non lætatur.

Amari iocundum eſt:imaginatio enim fit bonum ſibi ineſſe.

Admirationi eſſe iocundum eſt:quoniam & honorari.

Aſſentationibus aures præbere iocundum eſt:nam adulator & amare & admirari uidetur.

Varietas & uiciſſitudo iocūda eſt:quod enim uno modo ſemper ſe habet ſacietatē generat unde dictū eſt uiciſſitudinē omniū rerū iocundā eſſe.

Diſcere ac admirari iocundū eſt: in admirando enim diſcendi cupiditas ineſt:in diſcendo autem reditus eſt in naturam.

Beneficiū tam conferre q̄ recipere ex iocūdis eſt:nam qui recipit qđ cupit adipiſcitur:qui autem confert habet habūdatq; his quæ uterq; appetit.

Quoniam bene mereri iocūdum eſt:idcirco ſubuenire propinquis & māca ſupplere hominibus ſuaue eſt.

Euadere a periculis tanto iocundius eſt:q̄to propius periculo fuimus.

Quoniā oīa genere cōiuncta ſm naturā cōiuncta ſūt iccirco ut plurimū q̄ ſimilia ſunt ac genere cōiūcta iocūda ſunt:ut hō homini:æquus æquo: adoleſcēs adoleſcēti hinc & prouerbia celebrata ſūt:æqualis æqualē delectat qđq; ſemp ſimile a ſimili amatur & qđ bællua bælluā cognouit.

Necesse est omnes:licet alios plus alios minus:se ipsos amare.
Sua unicuiq; iocunda esse necesse est:ut opera orationes liberi.
Quoniam principari iocundum est:ideo sapientem esse iocundum uidetur:nam sapere principantis est.
Diffi. Sapientia est multarum ac mirabilium rerum scientia.
Quoniam ut plurimum homines ambitiosi sunt: iccirco increpare alios iocundum est.
In quocũq; unus quisq; sibi optimus esse uidetur:in eo uersari iocũdũ est.

Capitulo.xii. Quomodo se habentes & quibus iniuriantur.

Homines quæ usitatissimæ iniuriæ sunt ab eis cauent:ueluti etiam a morbis qui solent inuadere: quo autem nondum aliquis laborauit ab eo nemo cauet.
Dupliciter sunt aliqui egentes:aut enim necessariis ut inopes:aut superuacaneis ut diuites.
Iaso thesalus dixit opus esse in quibusdam iniuriari:ut iure quoq; multa facere possis.
Homines ea facilius committunt quæ multi factitãt:ueniam enim in his se consequuturos putant:similiter ea quæ celari commodius possunt.

Capi.xiii. De iniuria iureq; factis.

Est quiddam natura iustum & iniustum quod omnes uaticinantur etiam si nulla inter se societas aut pactio sit:quale antigone apud sophoclem dicere uidetur:cum iustum esse asserat sepulturæ polynicẽ tradere: non enim nũc aut nudius tertius uerũ semper id uiget:nemoq; scit ex quo ita constitutum est.
Diffi. Iniuriam pati est cum a uolentibus iniusta inferuntur.
Diffi. Aequum & bonum est quod præter legem scriptam iustum est.
Dicuntur aduersa fieri fortuna quæcunq; cum præter opinionẽ fiant:non fiunt ex prauitate.
Errore dicuntur fieri quæcunq; nec præter opinionẽ nec ex prauitate fiũt.
Aequum est rebus humanis ad ignoscendum commoueri:& non legem sed legis scriptorem:& non uerba:sed sententiam spectare:nec factum sed uoluntatem:nec partem sed totum:nec quis nunc sed quis semper aut fere semper fuerit considerare:& meminisse bonorum magis quæ in se collata sunt quam malorum:& eorum bonorum magis quæ recipit quam quæ facit:& non iniquo animo iniuriam ferre:& oratione disceptare potius uelle quam re:& in arbitrum magis quam in forum uelle descendere:nam arbiter ad æquum & bonum:iudex ad legem spectat.

Capitulo.xiiii. De maiore ac minore iniuria.

Iniuria maiorem quæ a maiore proficiscitur iniquitate:quo circa & quæ minima sunt crimina maxima interdum uidentur: interdum etiam ex

magnitudine damni iniuria extimatur:ut illa cui nullum potest suppli/
cium exæquari:sed omnis pœna minor inuenitur:& cui remedium af-
ferri non potest.

Diffi. Acerba atq; inaudita iniuria est : in qua non potest qui passus est
pœnam sumere:cum res nullum remedium patiatur:nam ultio & pœ-
na remedium est.

Si qui perpessus est turpitudinem ferre non potest ; maiore supplitio qui
fecit dignus est.

Maior iniuria est si solus aut primus fecit:aut si pauci eo crimine conta/
minati sunt.

Maius peccatum quod bælluarum magis est:& quod ex præmeditatione
magis fit:& quod qui audiunt magis timent quam misereantur.

Amplificat iniuria qui multa iusta euertit aut contempsit:ut iusiurandū:
datam dexteram:hospitium:fidem:affinitates:multorum nanq; crimi-
num exaggeratio fit.

Vbiq; peccabunt qui apud iudices peccant.

Summa iniuria est si quis eum ledit qui de se bene meritis est:plura nāq;
peccat:& q͠ non benefacit & q͠ male.

Is uituperandus est qui iustitiam secundum leges scriptas solūmodo ser-
uat:melior enim qui non coactus iustus est:scripta uero coacti seruant:
sed non coacti minime.

Qui ea committit quæ leges prohibēt:& de quibus supplicia sunt:is mul
to magis ea commitet de quibus nullum supplicium est.

Capitulo.xv. De inartificiali fide.

In artificialem fidem quæ propria est iudicialium causarum quinq; nume
ro faciunt scilicet leges testes:pacta:questiones:iusiurandum.

Iudex quasi argenti & auri cognitor est:ut uere iustum ab adulterato di/
scernat.

In morbis non confert aduersus medicum cauillari.

Non tantum medici error efficit:quantum si ob audire principibus assue
scimus.

Probatæ leges id maxime uetant:ut ne quis se legibus prudentiorem ue-
lit ostendere.

Prouerbio fertur nunq̄ beneficium in sene collocandū.

Fatuus est qui cæso patre liberis pepercit.

Testes cū corrumpi non possunt fide dignissimi sunt.

Testibus nunq̄ opus esset:si ratione res satis cognosci posset.

Diffi. Pactum est lex quædam de particulari.

Leges non approbantur a pactis:pacta uero cum legittima sint : a legibus
comprobantur.

Diffi. Lex pactum quoddam est:quare qui non credit euertitq; pactum:le

ges euertit.

Quæ uoluntaria sunt pactis ut plurimum facimus:quare si quis pacta infirmat:is usum hominum inter se penitus euertit.

Homines cum ab eis pecunia petitur facile peierant.

Melius est aliqua de causa prauum esse q̃ de nulla.

Diffi. Peierare est mente sed non ore falsum iurando dicere.

Incipiunt propositiones ex secundo libro rhetoricæ aristotelis secũdum interpretationem georgi trapezuntii.

Ex primo capitulo. Quod auditores efficiendi sunt.

Vdicii causa rhetorica est.

Non eadem iudicibus uidentur:cum diligunt & cum oderunt nec iratis & quietis:sed uel omnia aduersa uel magnitudine diuersa sunt.

Reus nullam aut paruam iniuriam fecisse:iudici amanti uidetur:contra uero ei qui oderit.

Tria sunt quæ præter demonstrationem fidem faciunt:prudẽtia uirtus beniuolentia aut enim propter stultitiã non recte opinantur:aut recte sentientes propter improbitatem non dicunt ut sentiunt:aut q̃uis recte sentiant uirtuosiq; sint.tamen cum beniuoli non sint.facile credũtur sponte non optime consulere.

Diffi Affectus sunt quibus homines commoti differenter iudicãt.

Capitulo.ii. De ira.

Ira est apparentis ultionis appetitus cum dolore:propter apparentem immerito in se uel in suos contemptum.

Necesse est ad omnẽ iram uoluptatẽ quandã sequi propter spem ultionis

Iocundum est si quis putat se consequnturum quæ expetit.

Nemo quæ sibi impossibilia utuntur expetit.

Contemptus est actus opinionis in id quod nihili dignum existimatur.

Tres contemptus partes sunt:despectus:detractio:contumelia.

Quæ nihili ducimus hæc despicimus.

Diffi. Detractio est cum alicuius uoluntati quispiã impedimento est:non ut sibi quicq̃ eueniat sed ne illi.

Diffi. Cõtumelia est dãno atq; dolore in his afficere in qbus turpe patiẽti ẽ:nõ ut ad aliud qddã sibi fiat q̃ qd factũ ẽ:sed ut uoluptate afficiatur.

Qui par pari reddũt non contumeliantur sed ulciscuntur.

Est uoluptatis contumeliantibus causa:q arbitrentur malefaciẽdo eis magis excellere.

Egrotantes:pauperes:amantes:sitientes:ac uniuersaliter cupientes:& nõ assequentes iracundi sunt:ac facile incenduntur: & maxime aduersus eos qui propter presentem fortunam se contemnunt.

Delectat si preter opinionem factum sit quod optatur.

Deridentibus & subsanantibus atq; conuitiantibus:ac uilipendentibus eā
qbus maxime student:irascuntur homines:ut q philosophia gloriātur
philosophiam:& qui forma formam contemnentibus.
Irascuntur homines amicis magis q̄ inimicis putāt:enim sibi magis opor
tere ab illis bene fieri q̄ nō:& assuetis honorare:si similiter erga si ipsos
non habeant:paruipendi enim ab his arbitrantur.
Par est ne a minoribus maiores contemnantur.
Contemptus signum est non animaduertere.
Irascuntur homines his qui in aduersa fortuna gestiūt:nā uel inimicitiarū
uel contemptus id signum est.
Irascuntur homines his qui cum in cæteros liberales sint erga se nō sunt:
contemni enim utuntur:cum soli indigni iudicati sint.

Capitulo.iii.De mansuetudine.

Diffi. Mansuetudo est depressio iræ atq; sedatio.
Mansueti sunt homines his quos pœnitet:& qui fatentur:nam quasi pœ
nas sumpserint q; dolent factum:cessant ab ira.
Negantes seruos atq; cōtradicentes multo magis punimus:cū uero se iu
re puniri fatentur:cessamus ab ira:cuius causa est : quoniam manifesta
negare irreuerentia est:irreuerentia uero contemptio est atq; despetus.
Diffi. Mansueti his qui humiliter se gerunt sumus.
Quod humilitate ira sedatur canes etiā ostendūt:qui sedētes nō mordēt.
Impossibile est simul timere atq; irasci.
Nullus iratus cōtēnit:est.n.cōtēptus absq; dolore:ira uero nō sine dolore.
Mites sunt homines in ludo:in ioco:in die festo:in fœlicitate:in successu:
in consumatione ac uniuersaliter in nō dolendo:& in laudabili uolu
ptate:ac spe bona.
Sedat iram tempus.
Sedat maiorem hominis iram sumptum ab illo prius supplitium man
suescunt enim cum iram in alium effuderint.
Sedatur ira si maiora incommoda passi sunt qui deliquerunt : q̄ irati eos
affecissent:quasi enim supplicium sumpsisse arbitrantur.
Non ex iure facto aut dicto ira proficiscitur.
Minus moleste ferunt homines cum puniuntur:si ignoraturos alios pu
tant q; propter se ipsos:& pro quibus passi sunt.
Cæteris qui nō sentiūt nō irascuntur homines:nec defūctis quasi in extre
ma passi nec dolituri nec cognituri sint:quod irati cupiunt:qobrē pro
be pœta cum achillis iram sedare uellet q̄ in hectorem iam mortuū ge
rebat dixit:surdam enim terram iratus uexas.
Diffi. Amare est uelle alicui quæ bona putet:illius nō sui gratia eorumq;
actiuum esse inq̄tum potest.

Capitulo.iiii.De amicitia & amore & eorum contrariis.

Diffi. Amicus est qui amat & redamatur.

Qui in bonis congratulatur & in dolore condolet non alia de causa nisi amati amicum esse necesse est.

Quibus eadem bona ac mala sunt:& qui eisdem amici:& eisdem inimici sunt:amici sunt:nam his eadem uelle necesse est.

Oportet amicos iocundos esse in cosuetudine conuersationeq; diuturna quales sunt faciles:& neq; peccata redarguentes neq; contentiosi neq; pertinaces:nam omnes ii pugnaces sunt : pugnantes uero non eadem sed opposita uelle utūtur.

Oportet amicos tam illudere quam sufferre aptos esse:mundos quoq; facie ueste:tota uita:non exprobrātes nec errores nec beneficia:eosq; esse qui maleficia obliuiscūtur:& crimina non recordentur:sed facile recōciliētur:præterea non maledicos:non contradicentes irascentibus:aut studiose quicquam agentibus non pugnaces esse.

Ex omnibus bonis boni amici summopere diligūtur.

Solent non uereri homines si apud amicos contemnūt quæ ad gloriam pertinent.

Nullus amat quem metuit.

Sunt amicitiæ species:sodalitium familiaritas propinquitas.

Inimicitiæ efficientia sunt ira:detractio:calūnia.

Ira semper in singulos est:odiū uero etiam in genera:omnes namq; calūniantem atq; furē oderunt sed alterum tempore sanabile est alterū nō.

Ira dolorem inferre cupit:odium uero affligere potius:nam qui irascitur cognosci uult:hic uero non curat.

Qui irascitur multis motus miserebitur:qui odit nullo pacto.

Capitulo.v.De timore & eius contrario

Diffi. Timor est ex imaginatione futuri mali corruptiui ac dolorem inferentis perturbatio,quædam:aut dolor.

Remota nimium non timent homines:omnes enim sciunt se morituros uerum quoniam non prope:idcirco non curant.

Diffi periculum est timendæ rei appropinquatio.

Qui a maioribus timentur:ii etiam a minoribus timebuntur cum possint minoribus magis q̄ maioribus obesse.

Ex affectis iniuria & inimicis & aduersariis nō qui acutæ:ire sunt atq; minaces timēdi sunt:sed tranquilli dissimulatores uersuti latent enim qui prope:quare nunquam timendi qui longe sunt.

Non timent qui iam perpessos omnia se graua putant quorum spes extincta est:sed opus est salutis subesse spetie pro quo perhorrescunt:cuius signum est q̄ timor ad consulendum inducit:nemo enim de re cōsulit de qua nulla spes apparet.

Fidutia timori contrarium est:& id quo fidimus et quod timemus.

Deus iniuria uexatis opitulari creditur.

Capitulo.vi.De uerecundia & inuerecundia.

Diffi. Verecundia est dolor quidam atq; perturbatio ex malis aut presentibus aut futuris qua infamiam inferunt prouenièns.

Diffi. Inuerecundia est contẽptus quidã horũ malorũ atq; impassibilitas.

Ab alio beneficia suscipere & sæpius quæ tu benefeceris exprobare pusillanimitatis deiectionisq; sunt signa.

De se multa dicere ac polliceri:& aliena sua esse prædicare arrogantis est.

Omnino homines nõ pudet eorum de quibus comunis opinio est q̃ uere non dicant:unde neminem bæstiarum puerorumq; pudet.

Homines cum in aduersa fortuna sunt nunq̃ uellent ab emulis uideri.

Cum uisum iri necesse sit in apertoq; uersari:uerecundi magis propter cõscientiam homines sunt:hinc poeta antipho ad supplicium a dionisio missus:cum eos uidisset qui secum morituri erant capita uelantes per portam exeuntes:quid ita facié inquit uelatis?an ne cras quispiam horum uos uideat?

Capitulo.vii.De gratia.

Diffi. Gratia est per quam dicuntur homines roganti gratis aliquid facere:non pro re alia:nec ut sibi quicq̃ qui faciunt eueniat sed ut cui faciũt.

Magna gratia est aut quia rogantes egent nimium:aut quia magna & difficilia rogant aut quia in temporibus difficillibus:aut quia solus:aut quia primus:aut quia maxime.

Rogationes appetitiones sunt:harũq; maxime sunt quæ sunt cum dolore dicitur facti.

Nemo se rogare de prauis fatetur.

Capitulo.viii.De commiseratione.

Diffi. Commiseratio est dolor quidam ex apparenti malo corruptiuo ac dolorem inferente in nõ dignum pati:quod uel ipse putabit posse pati uel suorum aliquem:idq; sic ut propinquum uideatur.

Omnino perditi non miserentur:nihil enim se amplius passuros arbitrãtur ultima iam passi:nec qui se fœlices esse credunt:nihil enim se pati posse existimant.

Qui neminem probum esse dicit non miseretur:omnes enim malo dignos existimat.

Diuelli a sociis atq; amicis miserabile est.

Miserantur homines notos nisi ualde propinqui ac sui sint:nã ergo hos sic se habent quemadmodum & in se ipsos.

Amasis cum ad mortem filius duceretur non effudit lachrymas ut fertur:at cũ amicũ mendicare aspexisset effudit:est enim hoc miserabile illud terribile:quod aliud a miserabili est & ipsius miserationis expulsiuum.

Similium miserentur homines secundum ætates & mores & habitus &

dignitates ac genera in omnibus enim his sibi quoq; futurū maxime uidetur.

Quæcunq; sibi ipsis homines timent.hæc cum in alios fiant in miseratio nem impelluntur.

Afflictiones tunc miserabiles sunt cum oculis cernuntur:quæ autē mil le annis antea fuerunt uel future sunt:etiam si timeat homines aut me morie habeant:uel omnino non miserantur:uel non similiter

Signa ac facta ut uestes eorum qui passi sunt:& uerba cū iam morerentur miserationem mouent.

Capitulo.viiii.De indignatione.

Miserationi maxime indignatio opponitur.

Quod præter dignitatem fit iniustum est.

Diffi. Indignatio est dolor perturbans propter res secundas indigno col latas.

Nemo indignatur si qui omnino uirtutem aliquam habeant:& si ea quæ secundum naturam bona sunt.

Magis perturbant homines:qui modo diuitias assequuti sunt q̄ qui olim & a genere ceperunt ii enim sua possidere uidentur: illi minime & ue tus his quæ secundum naturam sunt propinquum uidetur.

Non quilibet unoquoq; bono dignius est:sed proportio quædam est:ar ma nanq; pulcherrima non iusto sed forti consentanea sunt:& excellē tes nuptiæ non nuperditatis sed nobilibus.

Capitulo.x.De inuidia.

Diffi. Inuidia est dolor quidem quoniam similes boni aliquid adepti ui deantur:non ut quicq̄ sibi accidat sed propter illos:& similes dico ge nere propinquitate ætate habitu gloria diuitiis.

Qui ex aliqua re gloriam quærunt de illa sunt inuidi.

Qui proximi sunt loco tempore ætate gloria his homines inuident:unde illud dictum est propinquitas inuidere solet.

Quoniam cum his qui eadem cupiunt contendunt homines:necesse est his maxie inuidere:unde dictū est figulus figulo inuidet:faberq; fabro.

His qui ea possident aut habent quæ ipsos oportuit habere uel quæ ipsi aliquando possidebant inuident homines:quapropter in moribus se niores inuident.

Capitulo.xi.De emulatione.

Diffi. Emulatio est dolor quidam quoniam bona & honorabilia quæ ip se quoq; assequi posset:non similibus adesse uideantur:non quoniam aliis sunt:sed quoniam non ipsi quoq;.

Probum quiddam emulatio est & proborum:inuidia uero improbum & improborum:alteri enim ut ad consequenda bona se præparent emu latione concitantur:alteri propter inuidiā proximis impedimēto sunt.

Nullus se dignum putat impossibilibus si sic apparent.

Contemptus emulationi contrarium est & emulari atq; contemnere cõtraria sunt.

Emulantes sæpe despiciunt fortunatos: cũ absq; honorabilibus bonis ad est eis fortuna.

Capitulo. xii. De affectibus & habitibus iuuenum.

Iuuenes moribus huiusmdi sunt: aptissimi scilicet ad cupiendum: potentesq; facere quæcunq; cupiunt: maxime ex cupiditatibus eius sequaces quæ in rebus uenereis est: & in hac incontinentes: mutabiles in cupiditatibus citoq; fastidientes: uoluntates acutas habentes & non magnas ueluti egrotantium sitis aut fames.

Iuuenes ad irascendum apti sunt & acutæ iræ: ambitiosi sunt immo contentiosi excedere nanq; iuuentus cupit & uictoria excessus quidam est;

Iuuenes uictoriæ & excellentiæ magis quam pecuniarum studiosi sunt: pecuniarum uero studiosi minime: non enim adhuc inopia periculum fecerunt.

Iuuenes non malitiosi sed simplices sunt: nondum enim uersutias multas inspexerunt.

Iuuenes creduli sunt quoniam nondum in multis decepti fuerunt.

Iuuenes bonæ spei sunt quoniam nondum in multis aberrauerunt: unde uiuunt maxima spe.

Iuuenes ut facile decipiantur idonei sunt: quoniam facile sperant: & fortiores etiam quoniam facile irascuntur & bene sperant: quorum alterũ ne timeant alterum ut confidant facit.

Iuuenes uerecundi sunt: nondum enim alia esse honesta existimant: sed legibus solum castigati sunt.

Iuuenes magnanimi sunt nam nunq̃ uita ipsos deiecit: sed periculorum expertes sunt & dignum se magnis putant quod magnanimitatis est.

Iuuenes in agẽdo honesta potius eligũt q̃ utilia: moribus enim magis uiuunt q̃ ratiocinatione: ratiocinatio autẽ utilium est: uirtus uero honesti

Iuuenes amicorum studiosi sunt atq; sodaliũ multo magis q̃ cætere ætates: gaudent nanq; in conuiuendo: nondumq; ad utilitatem aliquid iudicant: nec etiam amicos.

Iuuenes nimis agũt ĩ oĩbus: nimis amãt nimis oderũt cæteta oĩa similiter

Iuuenes scire omnia putãt: atq; affirmant qđ etiam causa est ut oĩa nimis.

Iuuenes iniurias in contumeliam faciunt non in malignitatem.

Iuuenes ad cõmiserationem parati sunt quoniam probos ac bonos omnes arbitrantur: sua enim simplicitate cæteros mẽtiuntur itaq; indigna ipsos pati facile credunt.

Iuuenes risui student idcirco & dicaces sunt: & faceti:

Diffi. Dicacitas castigata contumelia est.

Capitulo.xiii: De affectibus senum.

Seniores & ætate prouecti quoniam multos iam annos uixerunt:& errauerunt in pluribus:deceptiq; fuerunt:ac insuper quoniam rerum plurimæ uitiosæ sunt:neq; affirmant quicq̃:& multo minoris cuncta exstimant q̃ oporteat:sciuntq; nihil:sed ambigentes semper forsan ac fortassis addunt:& sic omnia dicunt firmiter nihil.

Senes malitiosi sunt:suspitiosi nanq; sunt.

Diffi. Malitia est in peiorem cuncta partem suspicari.

Senes suspiciosi sunt quoniam increduli:increduli uero quoniã experti.

Senes neq; amant neq; oderunt nimium:se secundum biantis præceptũ: amant ut osuri:& oderunt ut amaturi.

Senes pusyllanimi sunt:uitæ ductu deiecti:nullũ enim magnum neq; superuacaneum:sed quæ ad uitam necessaria sunt cupiunt.

Senes illiberales sunt:quoniã substantia unum ex necessariis est: simulq; quoniam experti nõ ignorant difficilem quidem esse acquisitionem: iacturam uero facilem.

Senes timidi sunt:& ad pertimescendum cuncta parati:frigidi nanq; sunt itaq; senectus uiam timori præparauit.

Senes uitæ sunt cupidi & maxime in extremo die:cupiditas enim rei absentis est:& cuius egent illud maxime cupiunt.

Senes accusandi studiosi magis sunt q̃ oporteat:nam id etiam pusillanimitas quædam est.

Senes uiuunt ad utile magis q̃ oporteat:quoniam se ipsos maxime amãt: utile nanq; sibi:honestum uero simpliciter bonum est.

Senes inuerecundi sunt magis q̃ uerecundi:nam quoniam non similiter de honesto atq; utili curant existimationem contemnunt.

Senes male sunt spei tum propter experientiam quoniam plurimæ rerũ uitiosæ sunt:multæq; in peius tandem deueniunt:tum propter timiditatem:uiuntq; memoria magisq̃ spe:nam futurum uitæ breue sibi est: præteritum multum:quod causam etiam loquacitatis sibi affert:perseuerant:enĩ præterita narrantes quoniã recordãtes uoluptate afficiũtur

Senibus ira acuta est sed infirma.cupiditatesq; aliæ defecerunt:aliæ infirmæ sunt:quare neq; cupidi sunt neq; secundum cupiditates sed secundum lucrum actiui.

Ad modestiam apti grandes natu utuntur:nam & cupiditates defecerunt & ipsi lucro deseruiunt.

Senes uiuunt magis ratiocinatione q̃ moribus:nam ratiocinatio utilitatis est:mores autem uirtutis.

Senes iniurias non in contumeliam:sed ad iniuriandum faciunt.

Senes ad commiserationem parati sunt:sed non ea de causa qua iuuenes: nã ii ex humanitate:senes autẽ ex imbecillitate:omnia enim impẽdere

sibi putant propeq̃ esse ut patiantur: id uero aptitudo ad commisera-tionem est.

Senes queruli sunt non dicaces neq̃ faceti.

Contrarii sunt querulus & facetus.

Cap.xiiii. De moribus ætates mediæ.

Quæcũq̃ senectus atq̃ iuuentus seorsum ex utilibus habẽt:hæc & uiri habent:in quibuscunq̃ uero illi exeedunt:aut deficiunt:hæc in uiris commode ac mediocriter sunt.

Viget corpus hominis a.xxx.ætatis anno ad.xxxv.anima uero usq̃ ad unum de quinquaginta.

Cap.xv.De moribus nobilium.

Nobilitatis mores sunt ut ambitior sit qui nobilior est.

Omnes cum quid adsit ad id solent coaceruare.

Diffi.Nobilitas quædam maiorum claritas est.

Nobiles ad contẽnendos maiorum suorum similes parati sunt: nam ea quæ iamdiu gesta sunt honorabiliora sunt ad iactationemq̃ aptiora q̃ qua nuper facta sunt.

Nobile ẽ secũdũ uirtutẽ generis:generosum uero secũdũ q̃ nõ recedit e natura quod non contingit:ut plurimum nobilibus: sed multi humiles atq̃ deiecti sunt.

Est fertilitas quædam in uirorum generibus:sicut in agris aliquando: ac interdum si genus bonum fuerit uiri præstantes generantur: rursusq̃ genus deiicitur.

Deueniunt ingeniosa genera in mores furiosos magis:ut qui ab alcibiade quiq̃ a superiore Dionysio sunt:quieta uero in segnitiẽ:ueluti qui a cimone pericle ac socrate sunt.

Capitulo.xvi.De moribus diuitum.

Contumeliatores:superbi delicati: sibiq̃ plurimum arrogantes sunt qui possessione opum perturbantur:nam quasi omnia bona possideant sic afficiuntur: quoniam cuncta uidentur emi posse diuitiis.

Multi sunt qui habentium opes auxilio egent:unde a simonide de diuitibus ac sapientibus ad hieronis uxorem dictum est:cum interrogasset utrum melius sit diuitem esse an sapientem:sapiẽtes inquit in diuitum ianuis uideo.

Diuitiarum mores amentis simul atq̃ fœlicis mores sunt.

Interest inter locupletorum nuper mores:& iam diu diuitum:mala enim omnia insunt nuper locupletatis peioraq̃ in ipsis sunt:nam nuper ditatus ueluti non castigatas habet diuitias.

Cap.xvii.De moribus potentum.

Potentes secundũ mores sunt ambitiosi:&uiriliores q̃ diuites:diligẽtesq̃ magis.nam coactiq̃ potentiæ sunt cõsiderare in cura sunt.

Potentes honestiores sunt q̃ morosiores: moderantur enim sibi cum pp honores coram aliis uiuant.

Diffi. Honestas est mollis compositaq; morositas.

Capitulo. xviiii. De possibili & impossibili.

Si cõtrariũ uel cẽ uel fieri possibile est: cõtrariũ quoq; alterũ possibile erit.

Eadem est potentia contrariorum.

Si simile possibile est & dissimile possibile erit.

Si quod difficilius est possibile est: & quod facilius etiam.

Si studiosum aut pulchrũ fieri possibile est: & omnino fieri possibile erit.

Cuius principium fieri possibile est: huius & finis possibilis: nihil enim eorum fit nec incipit fieri qua impossibilia sunt.

Si qđ substãtia posteri⁹ ẽ: aut generatiõe id fieri possibile ẽ: & prius quoq;.

Quorum amor aut cupido secundum naturam est: possibilia sunt nemo enim amat impossibilia nec ea cupit ut plurimum.

Quorum est ars & scientia ea esse & fieri possibile est.

Quorũ partes possibiles sũt: & totũ: & quorũ totũ: ptes quoq; ut plurimũ.

Si uniuersũ genus ex possibilibus est: species quoq; fieri possibilis: & si species & genus.

Si alterũ eorũ quæ nata sũt ad inuicẽ referri possibile ẽ: & alterum quoq;.

Si absq; arte ac præparatione possibile est quippiã fieri: id multo magis arte ac cura fieri possibile.

Quod peioribus aut minoribus aut imprudẽtioribus possibile est: id contrariis eorum multo magis.

Singularia ad usum præstantiora uniuersalibus sunt.

Capitulo. xx. De exemplo.

Sententia pars enthimematis est.

Exẽplorũ spẽs duæ sunt: altera si res præteritas dicis: altera si ipse fingis & huius aliud similitudo aliud apologi: sicut æsopi & libyæ.

Apologi ad populũ maxime accõmodati sunt: habẽtq; hanc præstãtiam nam cum difficile sit res præteritas inuenire apologos facillimum est.

Ad consultationem res gestæ multo utiliores sunt q̃ apologi: nam ut plurimum futura præteritis similia sunt.

Inductio orationi oratoriæ preter q̃ in paucis non est idonea.

Capitulo. xxi. De sententia.

Diffi. Sẽtẽtia ẽ nõ de singularibus sed de uniuersalibus enũtiatio: nec de omnibus uniuersalibus: sed de quibuscunq; operationes sunt: quæ ad agẽdum eligenda uel fugienda sunt.

Non est qui fœlix in omnibus rebus sit.

Nullus hominum liber est nam aut fortunæ aut pæcuniæ seruit.

Bene ualere præstantissimum hominibus est.

Nemo amator est qui non semper amet.

Iram immortalem cum sis mortalis non serua.
Mortalia mortalem non immortalia curare oportet.
Sententias dicere ætate prouectis maxime congruit:sed de rebus quarum quis usum habet.
Qui sententias de his dicit quorum usum non habet:is ineptus atq; idoctus est:signũ huius sufficiẽs est:q agrestes maxime sentẽtiarum fictores sunt:facileq; enuntiant.
Afferũt orationi uires magnas sententiæ:tum quia maxime per eas auditores capiuntur:gaudent enim si quis uniuersaliter dicens in eas opiniones forte deueniat:quas illi particulariter habent:tum quia moratam facit orationem.
Diffi. Affecta enim oratio est qua dicẽtis uoluntas apparet:quare si sentẽtiæ probæ sunt:faciunt ut proborum qui dicit morum uideatur.

Capitulo.xxii.De enthymemate.

Apud uulgus probabiliores idocti q̃ docti sunt:ueluti etiam poetæ aiunt concinnius rudens in uulgo dicere.cõmunia enim afferunt rudes atq; uniuersalia:docti uero ex quibus faciunt & proxima.
Enthimematum duæ sunt species:nam quædam q sit aut non sit approbatiua sunt quædam elenctica:idest redarguendi potestatem habẽtia.
Diffi. Approbatiuum enthymema est cum ex cõcessis colligitur:elencticum uero cum repugnantia colliguntur.

Capitulo.xxiii.De locis enthymematum.

Socrates turpe aiebat esse:si beneficio affectus nõ possis referre queadmodum si maleficio.
Omnes ut adamas inquit quomodocunq; sapientes honorant:nam parii archilodium q̃q̃ eos uituperauit honorauerunt:& chii homerũ q̃uis ciuis suus non fuit & Mitilinei sappho q̃uis fœmina fuit:& Lacedemonii q̃q̃ minime studiosi philosophiæ sunt chilonem tamẽ e senibus fecerunt:Itali quoq; pythagoram.
Lampsaceni uero anaxagoram & si peregrinus fuit magnifice tamen sepelierunt & uenerantur:& thebis qui præfuerant philosophi erant:& ciuitas tunc erat in fœlicitate.
Sacerdos quædam filium uetabat ad populum orationem habere: nam si iniusta suades inquit dii:si uero iusta homines te odio habebunt.

Capitulo.xxiiii.De aparentum enthymematum locis.

Viri probi non pecunia sed existimatione digni sunt.

Capitulo.xxv.De solutionibus.

Qui obiicit non dissoluit.sed non esse necessaria probat: quæ accusator confirmat.
Contingit defendentem magis q̃ accusantem habundare:cum accusator per probabilia confirmet:quæ semper obiectionem habent.

Incipiunt propositiones ex tertio libro rethoricæ Aristotelis secundũ interpretationem Georgii trapezuntii.

Ex capitulo.i.De partibus rhethoricæ.

n On sufficit oratori si habeat quæ dicẽda sunt:sed necesse est ea ut oportet dicere:quod plurimũ confert ut oratio qualis quædam esse uideatur.

Cum par sit ipsis rebus certare:cætera præter demonstrationes in oratione superuacanea sunt:ueruntamen multum faciũt propter auditorum prauitatem:omnia enim hæc imaginationis sunt & ad auditorem:quapropter nemo geometriam sic docet.

Orationes scriptæ uehementiores propter elocutionem utuntur: q̃ propter sententias.

Alia orationis alia pœsis est dictio.

Capitulo.ii.De elocutione.

Inusitata uerba grauiorem reddunt orationem.

Mirabile omne iocundum est.

Priscis & compositis ac iteratis nominibus & ficticiis nominibus atq; uerbis raro & in paucis locis in oratione utendum est:ad maius enim q̃ ad decorum orationem extollunt.propria uero & congrua:& trãslatio solutæ orationis elocutioni conueniunt.

Contraria simul collata maxime apparẽt.

Pulchritudo nominis ut lycinius ait:in sono & in significato & in nõ ambiguum esse consistit:& turpitudo similiter.

Capitulo.iii.De frigidis.

Vtimur nominibus compositis in oratione cum res innominata sit:& dictio ad compositionem apta.

Capitulo.iiii.De imagine.

Accomodantur imagines orationi solutæ sed rarius:pœticũ enim id est.

Qui mortuos spoliãt ut in platonis republica dicitur canibus similes sũt: quæ lapides mordent:& proiicientes nõ tangunt.

Capitulo.vii.De decoro in elocutione.

Decorum in elocutiõe est si affecta est & morata & rebus accommodata: sed accomodata est si nõ sit humilis in rebus magnis:nec in paruis ampla:neq; humili uerbo insit ornatus.

Non eadem nec eodem modo indoctus & doctus dicet.

In omni excessu illud remedio est quod uulgo dicitur: oportet ut quisq; seipsum castiget.

Capitulo.viii.De numero.

Figura orationis illa maxime probatur quæ nec metrica est:neq; sine numero:alterum enim non uerisimile fit cũ fictum esse uideatur: & simul distrahit auditorẽ:alterum interminatum est uerum terminari oportet

ſed non metro.

Cum ſint duo inter ſe oppoſita pæonis genera:alterum in quo prima producta eſt quam tres breues ſequuntur principiis orationis congruit: alterum in quo tres præcedunt breues ultima uero producitur:exitũ orationis facit commodum:nam breuis cum imperfecta ſit mancum facit ſi ultima eſt.

Capitulo.viiii.De pendente oratione ac eius contraria.

Diffi. Pendens oratio eſt quæ nullum per ſe habet exitum:niſi res quæ dicitur in exitum peruenerit.

Pendens oratio inſuauis:eſt quoniam infinita eſt:omnes enim finem cõſpicere uolunt.

Diffi. Circuitus ſiue periodus græce:ẽ compoſitio quæ per ſe ipſa principium habet & finem:magnitudinemq; mediocre hæc ſuauis ac dilucida eſt compoſitio.

Cum nihil preuidetur ab auditore:nec expeditur aliquid in iocunda compoſitio eſt.

Circuitus oratio dilucida eſt:quoniã compoſitio numeroſa eſt:quæ omnium aptiſſima eſt ut memoria teneatur.

Capitulo.x.De urbanis.

Poſſe facete dicere aut ingenioſi eſt aut exercitati: docere autem doctrine eſt.

Faciliter diſcere ac intelligere natura omnibus eſt ſuaue.

Verba quæ facile nobis ingerunt diſciplinam ſuauiſſima ſunt.

Conditiones pacis trophea ſunt multo clariora q̃ quæ in præliis conſtituuntur:cũ hæc pro uno prælio fœliciter geſto:ille pro totius belli depoſitione:nam utraq; ſigna uictoriæ ſunt.

Capitulo.xi.Quod ſit ante oculos ponere.

Tranſlatio ſecundum proportionem rem præ oculis ponit:& a propinquis & apertis oportet tranſferre.

Bonum eſt mori anteq̃ morte dignum quid fiat.

Superlationes quædam ſunt pueriles:quoniam uehementiam ſignificãt: quo circa irati maxime ita dicũt.nec ſi mihi tot daret quot arena & puluis:ſed ſeni ſic dicere in decorum eſt.

Capitulo.xii.De diuerſis dicendi generibus.

Non eadem unicuiq; generi dicendi elocutio congruit:non enim eadem eſt hiſtorica & concertatiua:nec deliberatiua & iudicialis.

Hiſtorici in certaminibus anguſti uidẽtur:oratores autem boni cum legũtur agreſtes quoniam certamini congruunt.

Capitulo.xiiii.De exordio.

Diffi. Exordium eſt orationis initium:ſicuti in poeſi præfatio : & in lyræ pulſatione preludium.

Non semper cōducit in oratione attentū facere:multi nanq; conantur ad risum deducere.
Attenti fiunt auditores rebus magnis suis nouis iocundis.
Attentio est omniū partiū orationis cōmunis.ubiq; enim auditores magis remittuntur q̄ in principiis quare ridiculus est qui solū in principio collocat:quoniā omnes maxime attente audiunt.
Capitulo.xvi.De narratione.
Oportet cū res notæ sint oratorē in memoriā eas solūmodo breuiter reducere.nam multis narratione opus nō est.
Diffi. Laus est magnitudinē uirtutis ostendens oratio.
Verisimile est probū ex probis & bene educatū in bonū uirum euasisse.
Oratoris proprium est bene dicere quod nec in longo:nec in breui:sed in mediocri consistit.
Prudētis est uiri utilia persequi:boni uero honestū præponere.
In deliberatione narratio nō icidit:quoniā de futuris rebus narrādū nō ē:& cū icidit rerū iam gestarū est:quas aut deprimēdo aut efferrēdo auditores cōcitātur:ut illarū memoria de futuris melius cōsultant.
Capitulo.xvii.De confirmatione.
Exēpla sic deliberationibus maxime accōmodātur:ut iudicialibus enthymemata.nā cum sit oīs deliberatio de futuris:a præteritis per exēpla de ipsis necesse est dicere:iuditia uero iam de factis sunt aut nō factis:quæ demonstrationem iccirco habent quoniam necessitatem habent:preterita enim necessitatem iam habent.
Cum moratam orationem efficere uolumus enthymema non est queren dum:nam demonstratio nec animos mouet:nec electionē habet.
Sententiis tam in narratione q̄ in cōcertatione utendum est:plurimū:enī afficiunt moratamq; orationem reddunt.
Contraria ex collatione magis cognoscuntur.
Recōciliari tūc maxime oportet cum fœlix sis.
Capitulo.xviii.De occasione interrogandi.
Illusio est scurrilitate libero magis idonea:nam qui illa utitur:sui scurra nō alterius gratia loquitur.
Capitulo.xix.De peroratione.
Peroratio ex quattuor cōstat:ex his que faciūt ut bene de nobis male de aduersariis auditor sentiat:ex his quæ amplificāt & extenuāt:ex his q̄bus i affectus auditor impellitur:& q̄bus i memoriā dictorum reducitur.
Opus est ut quæ facta sunt pateant prius q̄ ipsorū magnitudo explicetur.
Fini oratiōis dissoluta maxime atq; per articulū oratio idonea ē:ut perora tio non oratio sit:sicut dixi:audistis:habetis iudicate.
Expliciunt propositionis Aristotelis ex tertio & ultimo libro rhetoricæ secundum interpretationem Georgii trapezuntii.

Incipiunt auctoritates extractæ ex libro de causis: Ex lectione.i

Omnis causa primaria plus est influens super creatum suum q̃ causa secunda uniuersalis.

Cum remouet causa uniuersalis secũda uirtutẽ suam a re: causa uniuersalis prima nõ aufert uirtutẽ suã ab ea.

Causa uniuersalis prima agit i creatũ causæ secũde anteq̃ agat cã uniuersalis secũda quæ sequitur ipsum.

Cum agit causa secunda quæ sequitur creatũ non excusatur ipsius actio a causa prima quæ est supra eam.

Quãdo separatur causa secũda a creato q̃ seqtur ipsum: nõ separatur ab eo prima quæ est supra ipsam: quoniã est causa ei.

Causa non remouetur per remotionem sui creati.

Causa longiqua & prima est plus cõprehẽdens: & uehementius causa rei: q̃ causa propinqua & propter id fit eius operatio uehemẽtioris adherẽtie cum re q̃ operatio causæ propinquæ.

Res imprimis non patitur nisi a uitute longiqua. deinde patitur a uirtute propinqua quæ est sub ipsa.

Cã pma adiuuat sam sup opatiõe sua: quoniã oẽm opationẽ quã efficit cã secũda efficit cã pma uerũtñ efficit eã p modũ altiorẽ & sublimiorẽ

Quãdo remouetur cã secũda a creato suo: nõ remouetur ab eo cã prima: quoniã cã pria ẽ maioris & uehemẽtioris adherẽtiæ cũ re q̃ cã secũda.

Nõ fit creatũ cause secũde nisi p uirtutẽ cause prime: qđ ẽ quia cã secũda quando facit rẽ: influit causa pria q̃ ẽ sup eam sup illam rem de uirtute sua: quare adheret illi adherentia uehementiori: & seruat eam.

Ex lectione.ii.

Omne esse superius aut est superius æternitate & ante ipsam: aut est cum æternitate: aut est post æternitatẽ & supra tempus.

Esse quod est ante æternitatem est causa prima: quoniam est causa ei.

Esse quod est cũ æternitate est itelligẽtia: quoniam est esse secũdũ unam habitudinẽ tantum: unde nõ patitur nec destruitur.

Esse quod est post æternitatem & supra tempus est anima: quoniam est in orizonte æternitatis inferius & supra tempus.

Ex lectione.iii.

Omnis anima nobilis tres habet operationes.

Pria opatio diuia ẽ qnoniã ipsa pparat naturã cũ uirtute q̃ ẽ ipsa a cã pria

Secunda eius operatio intelligibilis est: quoniam ipsa scit res per uirtutẽ intelligentie quæ est in ipsa.

Tertia opatio eius aĩalis est: quoniam ipsa mouet primum corpus: & oĩa corpora naturalia quoniã ipsa ẽ cã corpoꝝ: & causa opationis naturæ.

Causa prima creauit esse anime mediante intelligentia.

Anima suscipit impressionem intelligentiæ.

De proprietate animæ est ꝙ uiuificet corpora:quoniã influit super ea uirtutem suam & directe perducit ea ad operationem suam rectam.

Ex lectione.iiii.

Prima rerum creatarum est esse:& nõ est ante ipsum creatum aliud :quod est quia est supra sensum:supra animas:& supra intelligentias:& nõ est post causam primam latius neq; prius creatũ eo.

Ipsum esse nõ factũ est multa:nisi quia ipsum q̃uis sit simplex:& nõ sit aliquid in creaturis simplicius:ipsum tamẽ cõpositũ ẽ ex finito & ĩfinito.

Esse quod sequitur causam primã est intelligentia cõpleta in ultima potẽtia & reliquis bonitatibus & forme intelligibiles ĩ ipso sunt latiores & uehemẽtius uniuersales:& eẽ qđ est ex eo ĩferius ẽ ĩtelligẽtia uerũtamẽ ẽ sub illa ĩtelligẽtia ĩ cõplemẽto & uirtute & bonitatibus :& nõ sũt forę ĩtelligibiles ĩ illa ita dilatate:sicut ẽ earũ latitudo ĩ illa ĩtelligẽtia.

Intelligentie prime influunt in intelligentias secundas uirtutes & bonitates quas recipiunt a causa prima:& intendunt bonitates in eis usq; quo consequuntur ultimum earum.

Ex lectione.v.

Ipsa aĩa ĩferior ẽ ex ĩpressiõe ĩtelligẽtiæ secũdæ:q̃ seqtur eẽ creatũ ĩferius.

Ex lectione.vi.

Causa prima superior est omni narratione:& non deficiunt linguæ a narratione eius nisi quia ipsa est super omnem causam:& non narratur nisi per causas secundas quæ illuminantur a lumine causæ primæ.

Causa prima non cessat illuminare creatũ suũ:& ipsa non illuminatur lumine alio:quoniã ipsa est lumẽ purũ:supra quod non est lumen aliud.

Omnis res non cognoscitur & narratur nisi per suam causam.

Narratio nõ fit nisi ꝑ loquelã:& loquela ꝑ intelligẽtiã:& ĩtelligẽtia ꝑ cogitationẽ:& cogitatio per meditationẽ:& meditatio per sensum.

Ex lectione.vii.

Intelligentia est substantia quæ non diuiditur.

Omne diuisibile non diuiditur nisi aut ĩ multitudinem aut in magnitudinem aut in motum suum:& res quæ est secundum hanc dispositionem est sub tempore:quoniam non recepit diuisionem nisi in tẽpore.

Significatio qđ intelligẽtia nõ sit corpus est reditio super essentiam suã.

Significatio ꝙ intelligentia non sit corpus:est quia nõ diuiditur eius substantia & operatio ipsius & utraq; sunt res una.

Intelligentia est multa propter bonitates quæ adueniunt ei a causa prima & ipsa quidem q̃uis multiplicetur per hunc modũ:tamen quia appropinquat uni fit unum quod non diuiditur.

Vnitas est dignior q̃ diuisio.

Ex lectio.viii.

Oĩs intelligẽtia scit qđ est supra se & qđ sub se:uerũtamẽ & scit qđ est sub

se quoniã est cã ei:& scit qđ est supra se:quoniã accipit ab eo bonitates.
Omnis sciẽs nõ scit rẽ meliorẽ & rẽ maiorẽ:& inferiorẽ:& deteriorẽ:nisi per modũ suæ substãtiæ: & sui eẽ:& secũdũ modũ secũdũ quẽ sunt res.

Ex lectione.viiii.

Oĩs intelligẽtiæ fixio:& essentia eius ẽ p bonitatẽ purã:quæ est cã prima.
Virtus intelligentiæ est maioris unitatis q̃ res secundæ quæ sunt post cã: quoniam ipse non accipiunt cognitionem eius.
Intelligentia est regens omnes res quæ sub ea sunt per uirtutem diuinam quæ est in ea:& per eam retinet res:quoniam per eam est causa rerum.
Omne quod est primũ in rebus & cã eis:est retinẽs illas res & regens eas: & non euadit ab ea aliquid ex ipsis propter uirtutem alteram.
Natura regit ea quæ sub ea sunt per uirtutem intelligentie & similiter intelligentia regit naturam:per uirtutem diuinam.
Intelligentia comprehendit generata & naturam : & orizontem naturæ: scilicet animam:nam ipsa anima est supra naturam.
Causa prima est creans intelligentiã sine medio:sed est creans animam & naturam & reliquas res mediante intelligentia.
Scientia diuina non est sicut scientia intelligibilis:neq; sicut scientia animalis uel anime:imo est supra sciẽtiam intelligentiæ:& scientiã anime quoniam est creans ipsas scientias.
Intelligẽtia est habens ὕλικὸμ:quoniam est esse & forma:& similiter anima est habẽs ὕλικὸμ: & natura est habẽs ὕλικὸμ sed cæ prime nõ est ὕλικὸσ:quoniam ipsa est tantũ esse.

Ex lectione.x.

Oĩs itelligẽtia ẽ plena formis:uerũtamẽ ex itelligẽtiis q̃dã q̃ cõtinẽt formas minꝰ uniuersales & ex eis sũt q̃ cõtinẽt formas magis uniuersales
Intelligẽtie secũdæ periciunt uisus suos sup formã uniuersalẽ quæ est intelligẽtiis uniuersalibꝰ:& diuidũt eã,& separant eã:quoniã ipse nõ possunt recipere illas formas secundũ certitudinẽ earũ.nisi per modũ secundũ quem possunt recipere eas scilicet per separationẽ & diuisionẽ.

Ex lectione.xi.

Omnis intelligẽtia intelligit res sempiternas quæ nõ destruuntur nec cadunt sub tempore.
Si intelligẽtia est semp qđ nõ mouetur:tũc ipsa est cã sempiternis rebus: quæ nõ destruuntur nec permutãtur nec cadũt sub generatione & corruptiõe:& itelligẽtia nõ est ita nisi quia intelligit rẽ p esse suũ:& eẽ suũ ẽ sempiternũ & nõ corrumpitur.
Res corruptibiles sunt ex corporeitate scilicet ex causa corporea temporali & non ex causa intelligibili æterna.

Ex lectione.xii.

Esse & uita intelligentia sunt due itelligẽtie:& esse & itellgentia in uita

sunt duæ uitæ & intelligentia & uita in esse sunt duo esse.
Creata in causa sunt per modũ causæ:& causa in creato p modum creati.

Ex lectione.xiii.

Oĩs intelligentia intelligit essentiã suam:qđ est ĩtellectus & ĩtellectũ sunt simul:cũ eñi ĩtelligẽtia est intellectũ:& ĩtellectus:tũc pculdubio uidet essentiam suã:& quoniam uidet & ĩtelligit essentiam suam:scit ꝙ ĩtelligit p intelligẽtiam essentiã suã:& quando scit essentiam suã scit reliqͣs res quæ sunt sub ea:quoniam sunt sub ea:ueruntamen sunt in ea p modum intelligibilem ergo intelligentia & res intellectiue sunt unum.

Ex lectione.xiiii.

Res sensibiles quæ imprimuntur ab anima:sunt in aĩa p interiorẽ exẽpli scilicet quia res sensibiles exemplificantur secundum exemplũ animæ: & res quæ cadunt supra animam sunt in ea per modum acquisitum.
Intelligo per animã uirtutem agentem res res sensibiles.
Virtus efficiẽs in aĩa nõ est materialis:& uirtus in aĩa est spiritualis:& uirtus imprimens in rebus dimensiones est sine dimensione corporea.
Res intelligibiles in anima sunt per modum accidentalem scilicet quia res intelligibiles unite sunt in anima p modũ qui multiplicatur:& res ĩtelligibiles quæ nõ mouentur sunt in anima per modum motus.

Ex lectione.xv.

Omnis sciens scit essentiam suam:ergo est radiẽs ad essentiam suam redditione completa.
Scientia non est nisi actio intelligentis.
Sciens essentiam suã & scitum est una res:quoniam scientia sciẽtis essentiam suam est ex eo & ad eum quia est scitum:
Substantia sciens est rediens ad essentiam iterũ:& non significo per redditionem substantiæ ad essentiam suam iterum:nisi quia est stans fixa p se:non indigens in sua fixione & sua essentia re alia sustentante ipsam quoniam est substantia simplex sufficiens per se ipsam.

Ex lectione.xvi.

Virtus intelligẽtiæ nõ ẽ infinita facta nisi inferius:& nõ superius quoniã ipsa non est uirtus pura:quæ non est uirtus nisi quia uirtutis est.
Virtus essentialiter est,res quæ nõ finitur superius nec inferius.
Ens primum est mensura entium priorum intelligibilium:& entium secundorum sensibilium quia scilicet ipsum est quod creauit omnia entia & mensurauit ea mensura conuenienti omni enti.
Ens primum creans est supra infinitum sed ens secũdum creans est infinitum & ens participatiue quod est inter ens primum creatum & ens secundum creatum est non finitum.
Relique bonitates descẽdentes a causa prima supra creatum primum descendunt super reliqua creata omnia intelligibilia & corporea mediam

te intelligentia:

Ex lectione.xvii.

Omnis uirtus unita plus est infinita: q̃ multiplicata.

In omni uirtute ꝓpinqua uni puro est ĩfinitas plus q̃ in longinqua ab ea: ꝙ est quia uirtus quando ĩcipit multiplicari tũc destruitur eius unitas: & quãdo destruitur eius unitas destruitur eius ĩfinitas & nõ destruitur eius infinitas nisi qa diuiditur.

Ex lectione.xviii.

Res omnes habent essentiam per ens primum: & res uiuæ omnes sũt motæ per essentiam suam propter uitam primam: & res omnes intelligibiles habent scientiam propter intelligentiam primam.

Diffi. Vita est processio q̃dam ꝓcedens ex ente primo quieto sempiterno

Ens primum quietum est causa causarũ: & si primũ dat omnibus esse: tũc ipsum dat per modum creationis uita autem prima dat eis que sũt sub ea uitam: & non per modum creationis sed per modũ formæ: & similiter nõ dat eis quæ sunt sub ea scientiam & reliquis rebus per modum creationis: sed per modum formæ.

Ex lectione.xix.

Ex intelligẽtiis ẽ q̃dam q̃ ẽ diuina: quoniam recipit ex bonitatibus primis quæ procedũt ex causa prima receptione: & de eis est q̃dam quæ est intelligẽtia tantum quoniam nõ recipit ex bonitatibus primis nisi mediante intelligentia.

Ex lectione.xx.

Causa prima regit omnes res creatas preter ꝙ commisceatur cum eis.

Regimen nõ debilitat unitatem cause prime exaltatam super omnẽ rem: nec destruit eam essentia unitatis eius seiuncta a rebus: quin regat eas.

Prima bonitas influit bonitates super omnes res una influxione: uerumtamen unaquaqꝫ rerum recipit ex illa influxione secundum modum suæ uirtutis & sui esse.

Diuersificant bonitates & dona ex cõcursu recipientis: quod est quia recipientia bonitates nõ recipiunt equaliter: immo quædam recipiunt plus quædam recipiunt minus: & hoc quidem est propter magnitudinem sue bonitatis.

Inter omne agens quod agit per essentiam suam & inter factum suum nõ est cõtiuatio uel res aliqua media.

Non est cõtinuatio inter agens & factum: nisi additio super esse sit: post quod nõ est possibile ut sit addecus aliud.

Agens inter quod & factum suum non est continatio media est penitus agens uerum & regens faciens res per finem decores.

Non diuersificantur operatiões & regimen per causas primas nisi per meritum recipientis.

Ex lectione.xxi.
Si uult aliquis scire q̄ causa prima est diues ꝓiiciat: mentē suā sup res cō/ positas: & inquirat de ea inqsitione ꝑscrutata: & inueniet omne cōpositū diminutū indigēs aut alio aut rebus ex qbus cōponitur: res aūt simplex que ē bonitas ē una: & eius unitas ē bonitas & bonitas est res una
Res illa diues ē magis q̄ influit: & nō fit influxio sup ipam p aliquē modoꝝ.
Reliquæ res intelligibiles aut corporeæ & corrupte nō sūt diuites ꝓpter se ipsas: imo indigēt uno uero īfluēte sup eas bonitates & oēs gratias.
Ex lectione.xxii.
Causa prima est super omne nomē quo nominatur & superior & altior.
Quod est diminutū & nō cōpletū apud nos. q̄uis sit sufficiēs per se ipsum nō pōt tamē causare aliqd aliud nec influere aliqd aliud a seipso oīno.
Ex lectione.xxiii.
Omnis intelligētia diuina scit res per hoc q̄ est intelligentia: & regit eas per hoc q̄ est diuina.
Proprietates intelligētie est scientia: & non est eius complementum & integritas nisi ut sit sciens.
Intelligentia influit scientiā super res quæ sunt sub ea.
Non omnis res desiderat recipere intelligētiā: & omnes res desiderant bonitatem ex primo: & desiderāt ipsam recipere desiderio multo.

Ex lectione.xxiiii.
Causa prima existit in omnibus rebus secundum dispositionem unā: sed res omnes non existunt in causa prima secundū dispositionem unam.
Ex rebus sunt quæ recipiūt cām primā receptiōe unita: & ex eis sūt q̄ recipiūt eā receptiōe multiplicata: & ex eis sūt que recipiūt eā receptiōe spirituali & eis sunt quæ recipiūt eam receptione temporali: & diuersitas quidem receptionis non fit a causa prima: sed propter recipiens.
Ex lectione.xxv.
Substātiæ unitæ intellectuales non sunt generate. ex re aliqua.
Omnis substantia stans per essentiam suam nō est generata: ex alia re.
Si aliqua substātia stans p essentiā suā est generata ex alia re: ꝓculnubio ē substantia piminuta indigens ut compleat eam id ex quo generatur.
Diffi. Generatio nō est nisi uia ex diminutione ad complementum.
Si iuenitur res nō īdigēs ī formatiōe sua alia re nisi se: ipa ē cā formatiōis sue cōpleta & itegra semp. & nō fit cā formatiōis sue enim p relationē ad causam suam semper: & illa comparatio est formatio eius semper.
Ex lectione.xxvi.
Ois substātia stās p essentiā suā nō ē cadēs sub corruptiōe quia nō separatur eēntia eius ꝓpea qđ ē una simplex & nō ē cōposita ipa cā & cātū sit
Cadētis sub corruptiōe nō fit corruptio nisi pp separationē suā a cā sua.

Ex lectio.xxvii.

Omnis substantia destructibilis nō sempiterna: aut est cōposita: aut est delata super rem aliam.

Ex lectione.xxviii.

Omnis substantia stans per essentiā suam est simplex: & nō diuiditur.
In omni re composita pars una est uilior: alia & alia alia melior.

Ex lectione.xxviiii.

Omnis substātia simplex est stans per essentiā suam.
Substātie generate ex aliquo sunt substātiæ cōpositæ.

Ex lectione.xxx.

Omnis substantia creata in tēpore aūt est semp in tēpore & tēpus non superfluit ab ea ut.s.est celū: quoniā est creata & tēpus æqualiter: aut superfluit ab ea: quoniam est creata in quibusdā horis temporis.

Ex lectione.xxxi.

Inter rē cuius substantia est actio est in momēto æternitatis: & inter rē cuius substātia & actio est in momēto tēporis existēs: est mediū: & illud ē cuius substātia est ex momēto æternitatis: & operatio ex momēto tpis.
Quando substantia rei cadit sub tempore eius actio cadit etiam necessario sub tempore.

Ex lectione.xxxii.

Omnis substātia cadens in quibusdam suis dispositionibus sub æternitate: & cadens in quibusdam suis dispositionibus sub tempore est ens & generatio simul.

Ex lectione.xxxiii.

Omnis res cadens sub æternitate est ens uere: & omnis res cadens sub tēpore est generatio uere.

FINIS.

Impressum Venetiis per Ioannem & Gregorium de gregoriis
Anno ab incarnatiōne. Mccccclxxxxiii. die. iii. Augusti.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z & A B C D E F G H I K L M.
Omnes sunt quaterni.

Prescriptū propositionum Aristotelis uolumen per fratrē Theophylum ordinis predicatorum emēdatū: Impensis uero ægregii uiri dñi Alexādri Calcedonii Pisaurēsis mercatoris: qui spēali gratia obtinuit a Se. Ve. Do. ne cui liceat cuiuscūq; gradus uel conditiōis aut imprimere aut imprimi facere huiuscemōi opus. neq; Venetiis: neq; alibi locorū sub ditione Veneti imperii positorū: nec impressum alibi in dicta ditione uēdere per decē futuros annos: sub pena imediate & irremissibilis amissiōis oium similiū librorum: & librarum. l. p quolibet uoluie q̄ qdē pœna applicetur recuperationi Montis noui.

AVGVSTINO BARBADICO SERENISSIMO VENETIARVM PRINCIPE REMPVBLICAM TENENTE.

WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC/ LIPIEC 1925

AŚCICIEL *Bibljoteka Jagiellońska*
. KATALOGU WYSTAWY *44.*

Stanisław Biel
a (1495–1505),
tem profesor univ.
(wycisk radełkiem)

[illegible]

[illegible] Anglorum
[illegible] potest revelari [illegible]
[illegible] illo cum die [illegible]
[illegible] quia beata virgo [illegible]
die [illegible] fuit nata [illegible]
[illegible]
[illegible] celebritate [illegible]
[illegible] anno [illegible]
die [illegible] nata [illegible]
[illegible]

[illegible]
ceteris ad altare accedens obla[illegible]
[illegible] offerre voluit quia sacerdos
cum [illegible] ad altare
re accedere presumpsit [illegible]
[illegible]
[illegible] videns ad dominum suum re[illegible]
voluit [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] hodie [illegible] laurentii
[illegible] in [illegible]
[illegible] duobus [illegible]
[illegible] et vigiliam. hoc [illegible]
non [illegible] amicos suos [illegible]
[illegible] multum [illegible]
[illegible] celebrari [illegible]
[illegible] aliquid debent recipi
[illegible]

[illegible]
[illegible] fuit [illegible]
[illegible] lapidatus fuit a iudeis et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] aliquid [illegible]
[illegible] aliquid [illegible]
[illegible]

WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC/LIPIEC 1925

WŁAŚCICIEL *Bibljoteka Jagiellońska*
NR. KATALOGU WYSTAWY *44.*

...awiał Stanisław Biel
...Miasta (1495–1505),
...dent, potem profesor univ.
...akow. (wycisk radełkiem)

WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC / LIPIEC 1925

WŁAŚCICIEL Bibljoteka Jagiellońska
NR. KATALOGU WYSTAWY 44.

44. Oprawiał Stanisław Biel
z N. Miasta (1495–1505),
student, potem profesor univ.
krakov. (wycisk radełkiem)

